Ion Pantazi

am trecut prin iad

Editura CONSTANT Sibiu

Închin această carte sutelor de mii de morţi - din război şi închisori în lupta împotriva Comunismului.

Mulţumesc soţiei mele Ioana, Virginiei Şerbănescu şi tuturor acelora care m-au ajutat să editez această carte.

CUVÂNT ÎNAINTE

Am scris această carte considerând că este de datoria mea de a face cunoscute românilor de pretutindeni: figurile proeminente din război şi din închisori ale unor oameni care nu pot fi daţi uitării datorită atitudinilor pozitive sau negative prin care s-au remarcat.

Cartea mai urmăreşte aducerea la cunoştinţă a unor fapte şi discuţii ale acelora care, la un moment dat, au avut răspunderea conducerii statului român.

Dialogurile, am căutat să le reconstitui din memorie, cu cât mai mare fidelitate posibilă, şi dacă unele nuanţe s-au pierdut, de vină nu sunt eu, ci trecerea anilor, care ştergând amănuntele, a scos în evidenţă numai esenţialul.

Am socotit mai important să expun ceea ce gândeam într-un anumit timp, într-o anumită împrejurare, decât greutăţile şi suferinţele întâmpinate de mine sau de alţii.

De aceea am trecut peste anchetele grele, bătăi, izolări şi greve, în aceste împrejurări creierul nemaiputând funcţiona normal. Represiunile de orice natură trec, se pierd, dar impresiile, felul de a gândi rămân, căci aşa a lăsat Dumnezeu ca omul să dispară dar sufletul lui să supravieţuiască.

Forma de expunere aleasă nu corespunde nici unui stil literar propriu-zis.

Dialogurile trebuiesc interpretate ca o formă utilizată de mine pentru a reliefa cu claritate esenţialul, precum şi concluziile unor discuţii revelatoare.

Lăsând la o parte scăderile iminente ale unui om care nu are pretenţia de a se numi scriitor, cartea pe care am scris-o tinde a aduce o mică contribuţie la elucidarea încâlcitei şi

controversatei noastre istorii din ultimii 40 de ani şi a scoate în relief nume ce nu trebuiesc uitate.

Volumul I cuprinde: amintirile mele din copilărie legate de evenimente politice, de oameni politici, discuţii încă necunoscute ale acestora, care elucidează într-o oarecare măsură atitudinea lor în faţa unor evenimente pe care le-au creeat sau în faţa cărora au fost puşi. În sfârşit, amintiri din război, precum şi felul meu de a gândi şi al altora în completa izolare a anilor îndelungaţi de detenţie.

Un capitol special este rezervat evadării de la Cavnic, întrucât ea reprezintă cea mai mare evadare a unor deţinuţi politici dintr-o închisoare comunistă, succesul ei simbolizând nesupunerea şi rezistenţa acestora faţă de represiunile autorităţilor comuniste.

Iar dacă această evadare a constituit sub acest aspect un succes, procesul evadării a constituit un adevărat triumf prin adevărurile nimicitoare, pe care instanţa şi autorităţile comuniste au fost nevoite să le asculte. Umilirea ce ne-a fost pregătită cu migală, s-a transformat în cel mai viguros rechizitoriu împotriva barbariei comuniste!

Mulţumesc cititorilor mei pentru atenţia acordată acestor amintiri.

Autorul

UN ADEVĂR ÎN PLUS

Acest cuvânt înainte nu e, de fapt, decât o pură şi simplă recunoaştere. Cartea de Memorii pe care a scris-o Ion Pantazi este, până acum, cea mai completă şi mai obiectivă cronică a anilor de tragedie pe care România i-a trăit din 1940 şi până la plecarea din ţară a autorului. Aproape trei decenii de frământări, de speranţe şi deziluzii, de moarte şi transfigurare. Autorul nu a aparţinut nici unui partid politic, a fost militar, fiul unuia din generalii cei mai viteji şi mai înţelepţi ai Mareşalului Antonescu, mort, ca şi acesta, în numele valorilor pe care fusese învăţat să le stimeze. Ne aflăm în faţa unui document fără precedent, lăsat moştenire puterii de judecată a celor care vor contempla istoria României din cine ştie ce îndepărtat prag de timp, odată sfârşită epoca de dezastre în care ne-a silit să ne vârâm cel de al doilea Război Mondial şi din care n-am ieşit încă. Documentul este covârşitor, ca informaţie, ca înţelegere a unei situaţii-limită, ca obiectivitate, în măsura în care mai putem fi obiectivi, într-o epocă în care vechiul principiu al obiectivităţii deterministe a fost scos din joc de însăşi progresele ştiinţei contemporane. Lumea nu e decât o proiecţiune dinăuntru în afară, subiectivismul nostru natural, ca să zic aşa, se întinde de la moleculele din care suntem făcuţi până la galaxiile cele mai îndepărtate cărora le propunem nume omeneşti, aşa încât, pe tărâm istoric mai ales, ne va fi greu să dăm socoteală de nişte fapte şi de nişte oameni cu care am avut relaţii care n-au putut fi decât personale, adică subiective, strâns legate de subiect.

Totuşi, în această carte bate o inimă care nu e numai personală. Este inima cea mare a Ţării, al cărui tic-tac de spaimă reuşeşte să îmbibe de spasme tragice paginile acestui scriitor născut pe pământul românesc odată cu cronicarii, demn urmaş al unei experienţe şi al unei atitudini, contemporan fără timp ai eternei experienţe româneşti în faţa Istoriei. N-a putut fi altfel, este concluzia fiecăruia dintre noi, acum o mie de ani sau acum douăzeci. Totuşi, în faţa acestei constatări, tot atât de valabilă cât şi o filosofie a Istoriei, putem trage uneori sabia altei concluzii: în 1944 ar fi putut fi altfel, dacă, aşa cum scrie cronicarul de azi, oamenii ar fi ştiut să se aşeze pe deasupra vremurilor iar capetele să nu se aplece chiar atât de jos, cu riscul chiar de a cădea. Ele ar fi căzut, dar nu şi ţara. Creştini fiind, putem ierta, însă cine ne va putea împiedeca să uităm?

Vreau să mă abţin – cu greutate – de la orice fel de elogii. Cetitorul le va formula singur la sfârşitul lecturii, când, oftând de inimă grea, îşi va pune alte întrebări „va cugeta din nou asupra celor întâmplate, însă curățit la suflet, îmbogățit în date și evenimente, în cunoaștere, de tot ce Ion Pantazi povestește în aceste teribile și bine venite pagini. Ceea ce aş vrea să pun în evidenţă în acest cuvânt înainte sunt numai câteva constatări, asupra unor întâmplări şi asupra unor oameni, care se desprind din lectură, aproape că de la sine, însă pe care aş vrea să le notez mai departe, cu scopul de a scoate şi mai bine la suprafaţă darurile acestei cărţi:

— Personalitatea care a dominat epoca războiului dintre 1941 și 1944 iar apoi, prin eroismul lui, până la propria lui moarte „a fost Mareşalul Ion Antonescu, pe care eu l-am cunoscut la Roma, în toamna anului 1940, scurt timp după căderea regelui Carol al II-lea și după înscăunarea la putere a Mareşalului și a Gărzii de Fier. Eu fusesem scos din postul de ataşat de presă şi înlocuit de câţiva membri ai Mişcării

Legionare, însă, având în vedere că întreţineam relaţii cu directorii de ziare şi cu redactorii de politică externă cei mai cu greutate de la Roma, fusesem chemat de ministrul României pe lângă Quirinal, Vojen, ca să prezint Mareşalului lumea gazetărească. În faţa acestora, noul" conducător" al României şi-a expus punctul de vedere, determinat de evenimentul cel mai dureros pentru noi şi la care Italia luase parte directă: cedarea unei părţi din Ardeal. Discursul lui Antonescu, într-o franceză foarte corectă, a fost impecabil, plin de demnitate, de nobleţe, de tărie. Era în mod vizibil un mare patriot, un om de curaj, un militar pe care evenimentele îl aduseseră la putere, însă care nu pretindea altceva decât salvarea propriei lui patrii. Italienii au fost atât de impresionaţi, încât nimeni n-a avut curaj, la sfârşit, să aducă vreo obiecţiune, să critice în vreun fel acea expunere destul de critică la adresa lor, însă întemeiată numai pe fapte adevărate şi corecte, dincolo de orice fel de demagogie sau de orgoliu personal. Eu am fost cutremurat de acele cuvinte, şi adânc impresionat de omul pe care-l aveam dinainte şi care întrupa, într-un mod atât de demn, ideea pe care mi-o făcusem întotdeuna despre cei care fuseseră însărcinaţi de destin să ne conducă Ţara către mai bine. Aveam impresia, ascultându-l, că lucrurile se vor îndrepta într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat şi că un astfel de diriguitor trebuia, în mod logic, să se fi înconjurat de oameni la fel. Într-o oarecare măsură acest lucru avea să fie adevărat, cu excepţiile pe care Ion Pantazi vi le va povesti mai departe. În faţa morţii, ca şi în faţa vieţii, Ion Antonescu a ştiut să se poarte fără cusur. Dacă am pune talgerul unei balanţe pe cei ce au păcătuit față de Ţară, în timpul războiului şi mai ales după aceea, iar în cealaltă pe Ion Antonescu, aceasta s-ar înclina sub greutatea Conducătorului. Onoarea lui a fost mai grea de fapte şi gesturi decât lipsa de onoare a celor care au făcut din sfârşitul războiului un adevărat act de desonoare.

— Felul în care autorul împarte istoria Legiunii în două: una care se întinde peste anii dinainte de război, cât şi peste cei de după şi alta care cuprinde anii războiului în sine, mi se pare cel just. — Legiunea nu a fost o prezenţă politică întâmplătoare sau imitatoare, așa cum o vor unii. Este inutil să ascundem sau să dispreţuim ceva care face parte din noi înşine. Oamenii lui Codreanu au întruchipat o filosofie românească, au încercat o reformă în profunzime şi au plătit cu viaţa încercarea lor. Tragedia şi martiriul nu pot fi şterse de nimeni de pe faţa Istoriei neamului nostru. Duşmani sau prieteni ai Legiunii, nu ne putem permite luxul de a o elimina sau de a-i micşora nici meritele, nici defectele, nici sacrificiile, nici excesele, așezate toate într-un timp de cronici, în faţa însăşi a injustiţiei, a sângelui, a suferinţei în închisori, a conceptului de martir (martor însângerat) din care a fost scrisă trecerea prin timp a acestui fragment românesc fără de care o înţelegere a României, din secolul al XX-lea nu va fi niciodată posibilă, indiferent, repet, de atitudinea pe care o vom avea în faţa lui. Cred că Ion Pantazi a ştiut, poate că pentru prima dată, să pună în evidenţă această aventură sine qua non.

— Comportarea românilor în închisori, ca şi comportarea lor pe front, fac parte din meritele cele mai înalte ale acestei cărţi. Cum s-au purtat ţăranii, preoţii ortodocşi ca şi cei uniţi, intelectualii sau politicienii, burghezii sau lucrătorii. Poate că constatări, adesea teribile niciodată injuste sau pătimaşe, să fie bine venite pentru unii, prost venite pentru alţii. Peste ele cred că nu se va mai putea trece. Multe prejudecăţi şi nu mai puține grăbite concluzii vor cădea de la sine în măsura în care aceste pagini vor reuşi să influenţeze asupra viitoarelor cărţi despre istoria poporului român din anii lui cei mai imposibili.

— Cuvintele despre răspunderea intelectualilor mi se par severe, însă, din păcate, de un realism peste care, nici de astă dată, nu se va mai putea trece. Dacă ţăranii, ca şi preoţii uniţi

şi catolici, au făcut onoare cinului lor tradiţional – înscrierea în tradiţie devine astfel de o importanţă sguduitoare şi, în acelaşi timp, fundatoare de viitorime – nu tot aşa se poate spune despre intelectuali, care, după părerile pe care Ion Pantazi le exprimă fără teamă de a fi pecetluit drept un antiintelectual, apar drept vinovaţii principali ai stărilor de lucruri, care s-au produs după invazia comunistă. După cum este evident că Ţara n-ar fi căzut sub condiţiile unui armistiţiu dincolo de lege, care a produs o situaţie de fără de lege, dacă politicienii din 1944 ar fi ajutat pe Ion Antonescu să ducă lucrurile la capăt aşa cum era firesc şi demn să se întâmple, şi aşa cum şi Maniu le văzuse şi le aprobase, tot astfel lucrurile de după tragedie s-ar fi desfăşurat pe alte nivele dacă intelectualii n-ar fi trădat în masă încă de la început. E greu de formulat acuzări, din depărtarea de timp în care ne aflăm, din depărtarea în spaţiu în care ne agităm după căderea în cursa din August 1944, însă şi de astă dată cred că paginile pe care autorul le dedică, cu justă cruzime, atitudinii intelectualilor, mi se par neexagerate, tot atât de grăitoare și de explicative a unei situaţii, ca și celelalte. Este, evident, demn de a fi discutat aici conceptul de intelectual. Intelectual este cel ce atinge un anumit grad de înţelegere (dela intelligere).

Câţi aşa zişi intelectuali, scriitori, profesori, avocaţi, etc., au atins acest nivel, au avut ceva de a face cu înţelegerea adevărată? Cred că majoritatea celor care, prin închisori şi în afară de ele, au fost turnători şi unelte în mâna asupririi, nu aveau mai deloc de a face cu verbul latinesc din care se trage una din noţiunile cele mai abuzive ale timpului de dezinformație în care trăim.

Nu-mi mai rămâne nimic de spus, decât sa îndemn lectorul nerăbdător să pătrundă în această „selva oscura” care este infernul anilor pomeniţi mai sus, şi care devin luminoşi sub

condeiul lui Ion Pantazi în măsura în care a spune adevărul înseamnă a aduce puţină lumină printre noi.

VINTILĂ HORIA

am trecut prin iad
vol.I

MOTTO:

„Uiţi Doamnă că sunt nume, ce sparg ziduri şi nu încap în închisori!”

(Spătarul Dragomir către Doamna Clara, în Actul III „Vlaicu Vodă”, de Alexandru Davila).

1958, pleacă ruşii! Trăim oare zile de mare importanţă pentru Țara noastră? Ne apropiem de libertate? Un al şaselea simţ îmi spune că nu! S-ar putea totuşi, vor fi mari frământări.

Eram liber, după aproape 10 ani de închisoare făcuţi în etape, o singură dată condamnat la 5 ani pentru frontieră, restul… nici eu nu ştiu pe unde am fost dus: la Uranus şi prin diferite case conspirative!

A fost destul de greu, am fost acuzat de înaltă trădare. Aveau motive serioase să mă bănuiască! Bineînţeles nu aveau mărturii, ci doar presupuneri întemeiate. Până la urmă au trebuit sa se mulţumească cu un proces de tentativăde trecere a frontierei, ceea ce era adevărat. Fusesem mutat de la Interne la Uranus, pentru a eşua în Rahova! Am fost în sfârşit condamnat, plimbat prin diferite închisori, lagăre de muncă, am şi evadat şi la urmă am fost pus în libertate prin expirarea pedepsei.

Se numea oare libertate aceea în care mă aflam? Pentru mine, în nici un caz. Nu eram primit să lucrez nicăieri. Situaţia nu era încă atât de rea pentru a nu fi primit cu braţele deschise în diferite case, unde să pot pune capul jos!

Cu plecarea ruşilor se va schimba ceva? Nu ştiu, nu-mi dau seama, dar trebuie să fiu pregătit pentru toate eventualităţile.

Mi-am scos din ascunzătoarea din pod cele două revolvere, Parabellum şi Walter, le-am curăţat şi am început să-mi pun diferite ipoteze. Nu eram filat pe stradă şi aceasta îmi da o mare libertate de mişcare. Ruşii pleacă, dar comuniştii sunt foarte tari, s-au organizat şi au un serviciu de informaţii bine pus la punct prin mii de agenţi informatori. Guvernul nu va putea fi răsturnat decât prin lupte grele. Vom fi capabili de un asemenea lucru?

Aflasem că se fac arestări masive, am început să-mi schimb deseori locuinţa. Dormeam, pe unde se putea.

Nu vedeam rostul arestărilor decât ca o măsură de prevedere în urma plecării ruşilor. Stăpânirea nu voia să fie surprinsă de evenimente, dar acelaşi lucru nu-l voiam nici eu. Va trebui să acţionez rapid. M-am gândit la oameni de încredere, m-am gândit la o eventuală retragere în munţi. Dar unde? Nu cunoşteam munţii şi nici pe nimeni în care să am încredere din părţile acelea.

Primul meu gând a zburat la fosta mea ordonanţă de pe când eram pe frontul din Rusia.

Am plecat imediat la el, într-un sat de lângă Dunăre. L-am găsit mult schimbat. Trecuseră 16 ani! M-a primit cu un entuziasm de nedescris. Mi-a prezentat familia, după care ne-am retras la un pahar de vin, în timp ce soţia lui ne pregătea câte ceva de-ale gurii.

— Cum o duci Costică?

— Greu, domnule Sublocotenent! Pentru el rămăsesem sublocotenent, aşa cum eram când mă cunoscuse.

— Eşti membru de Partid?

— Da domnule Sublocotenent, am 6 copii şi trebuie să cresc patru dintre ei, căd pe doi, mi-a ajutat Dumnezeu!

— Câţi ani au cei mari?

— Cel mare are 23 de ani, următorul 21!

— Pornim din nou la război, Costică?

— Numai să fie, domnule Sublocotenent, că acum ştiu şi eu pentru ce să lupt!

— Nu război cum am mai făcut, ci unul intern, ca să-i răsturnăm pe porcii ăştia!

— Sunt gata, domnule Sublocotenent, şi pentru asta, dar trebuie să mai mergem şi în Rusia!

— Ai câţiva oameni Costică?

— Cei doi băieţi ai mei, de alţii nu îndrăznesc să vă spun; în ziua de astăzi nu ai încredere în nimeni. Noi trei însă mergem cu dumneavoastră cât ne va da Dumnezeu zile.

— Arme ai Costică?

— Am un pistol şi o armă de vânătoare, bine ascunse.

Am luat masa cu Costică şi am înoptat la el, aducându-ne aminte de război, de vechii camarazi şi povestindu-ne „câte în lună şi în stele", de când nu ne-am mai văzut.

A doua zi ne-am despărţit, rămânând să-l anunţ când va fi cazul să ne întâlnim, împreuna cu băieţii lui.

La Bucureşti, cum am ajuns mi-a spus fosta mea soţie că m-a căutat Gheorghe, o altă fostă ordonanţă, de pe frontul din Ceho-Slovacia. Venise la mine deoarece aflase de plecarea ruşilor şi spera să facem ceva!

Am plecat de urgenţă în Banat să-l întâlnesc.

— Ce mai faci Ghiţă?

— Bine, domnule Locotenent! (pentru el eram locotenent).

— Eşti însurat Ghiţă?

— Nu domnule Locotenent, aştept să vină ai noştri şi vă chem la nuntă! De ce să mă însor? Mi-au luat tot ce aveam şi nu mi-au rămas decât braţele astea (mi le-a arătat), bune de a ţine o armă în mână. De-asta am venit la dumneavoastră, căci se apropie şi timpul nostru!

— Arme ai Ghiţă?

— Cum să nu am, domnule Locotenent, căci pentru ele mai trăiesc, să le - aud din nou bubuind! Am două carabine ZB, trei arme de vânătoare, şi un Parabellum, pe care mi l-aţi dat dumneavoastră! Nu vă supăraţi, dar carabinele le-am furat de la pluton când m-am liberat!

— Bravo Ghiţă, dar în ce stare sunt?

— Foarte bună, domnule Locotenent, nu trece lună să nu le curăţ şi să le ung!

— Ceva oameni de încredere ai, Ghiţă?

— Asta nu, domnule Locotenent, numai pe fratele meu mai mic contez, în restul nu am încredere. Sunt mulţi oameni buni şi se vor ridica cu toţii dacă va fi cazul, dar nu pot vorbi cu nimeni. Dumneavoastră aţi făcut puşcărie, din cauza mea în nici-un caz nu veţi mai face.

Am luat masa cu Ghiţă, am înoptat la el, am pălăvrăgit şi am aflat că regiunea lui s-ar preta perfect pentru o retragere în munţi. Ne-am despărţit cu cuvintele: „Pe curând"!

Ajuns la Bucureşti, am fost arestat chiar în acea noapte, de 13 Noembrie 1958!

Din nou Malmaison, unde l-am întâlnit pe prietenul de-o viaţă Vlad Brussescu. Chiar în acea noapte am fost transportaţi la Constanţa, unde ni s-a făcut un proces de frontieră. Cu doi ani mai înainte, Vlad vorbise cu un ofiţer aviator de posibilitatea unei plecări cu avionul.

La anchetă a fost simplu, deoarece anchetatorul mi-a spus clar că pentru frontieră voi lua numai 5 ani, pe când pentru orice altceva mi-ar pune în sarcină, aş lua cel puţin 10 ani!

Am privit cu calm lucrurile, eram învăţat cu astfel de situaţii şi am considerat micul concediu terminat!

Experimentat fiind, m-am dat drept tuberculos, pentru a evita „fericirea muncii"!

Vlad a plecat cu primul lot la muncă. Eu am fost trimes la Gherla.

Am intrat cu bucurie în acest nou domiciliu, deoarece era unul din puţinele pe care nu le cunoşteam!

Frontieriştii erau foarte prost văzuţi, căci cu un an mai înainte făcuseră o grevă, care degenerase, aruncând obloanele de la ferestre şi baricadându-se în celule. În câteva ore, rebeliunea se extinsese în toată închisoarea şi populaţia oraşului se adunase în jurul închisorii cerând ca deţinuţii să fie lăsaţi în pace. Au urmat nişte represalii îngrozitoare, toate coridoarele fiind mânjite de sânge.

La sosirea mea, lucrurile ajunseseră oarecum la normal, doar mâncarea rămânând sub orice critică.

Am fost băgat într-o celulă de 150 de deţinuţi, atmosfera fiind îngrozitoare, amintindu-mi de Jilava, camerele 9-12 réduit din iarna anului 1951.

Aproape toţi deţinuţii erau noi, majoritatea „iehovişti”, iar cu aceştia nu se puteau lega nici câteva cuvinte, în afara subiectului preferat: interpretarea Bibliei.

Lipsa de aer şi a unui loc spre a te putea întinde, erau cele mai greu de suportat.

Comandantul închisorii era maiorul Goiciu, de celular se ocupa locotenentul Istrate; în fabrică, comandant era căpitanul Mihalcea, iar ofiţer politic era locotenentul Domocoş. Despre fiecare nu se auzeau decât cele mai îngrozitoare lucruri.

Stam aproape toată ziua la geam, unde, printr-o mică gaură făcută în oblon, priveam la curtea fabricii şi dincolo de ziduri, în cimitirul oraşului.

Totul nu a durat decât două săptămâni, căci într-o zi s-a deschis celula şi au apărut căpitanul Mihalcea şi locotenentul Istrate, însoţiţi de o grămadă de gardieni cu dosare în braţe. Prin prezenţa lui Mihalcea, mi-am dat seama că este vorba de a scoate noi deţinuţi în fabrică.

Cei ce-şi auzeau numele trebuiau să-şi ia bagajul şi să iasă afară. Printre cei strigaţi am fost şi eu şi astfel am ajuns în fabrica (de tristă memorie) de lustruit mobilă de la Gherla.

Lustruitul mobilei constituia o muncă destul de grea, mai ales prin atmosfera făcută și întreținută de către căpitanul Mihalcea, conducătorul fabricii.

Bătăile erau crunte pentru cea mai mică greșeală în executarea lucrului, dar și pentru o singură ridicare a privirii de pe cuierul, scaunul sau patul pe care îl lustruiai.

Căpitanul Mihalcea, una din cele mai mari brute pe care le-a produs sistemul comunist, supraveghea personal această

muncă, ajutat fiind de un grup de milițieni formați de către el și care se întreceau în bestialități, pentru a fi pe placul șefului.

Iar dintre aceste bestii ajutătoare trebuia ca unul să se remarce în mod deosebit, să fie cum s-ar spune „șef de promoție"! Acesta era incontestabil „Roșu", poreclit astfel pentru culoarea roșie a părului și pielii, dar și pentru cât se dovedise de sângeros. Nu am cunoscut niciodată numele lui adevărat, dar cu ajutorul lui am putut să constat pe propria-mi piele ce înseamnă ca palmele să se umfle în două – trei secunde, „văzând cu ochii", cu unul până la doi centimetri și sângele să-ți țâșnească din ele întocmai ca dintr-o țeavă puțin spartă, prin care apa curge cu presiune.

Se terminase lucrul, mai erau câteva secunde şi trebuia să sune „încetarea". Terminasem şi eu de lustruit uşa unui dulap şi evident nu mai puteam începe alta căci s-ar fi stricat dacă aş fi început-o. Am pus uşa terminată, la rastel şi m-am dus să mă spăl pe mâini cu spirt. Nu am apucat să mă spăl şi clopoţelul a sunat încetarea lucrului. În acel moment Roşu m-a văzut şi m-a chemat într-o cămăruţă, biroul lui. Nu mi-a spus decât atât: „Întinde palma!"

A luat o coadă de mătură, a ridicat-o până la verticală, apoi ciomagul a fluierat prin aer, palma a „crescut" vertiginos şi sângele a ţâşnit cu putere. A urmat a doua lovitură la cealaltă mână şi apoi încă două lovituri pentru fiecare din mâini. Mi s-a adresat din nou: „Asta a fost prima lecţie, de azi înainte te urmăresc. Du-te!".

Nu am bronşat, nu am scos nici măcar un geamăt şi am căutat, nu ştiu în ce măsură am şi reuşit, să nu-mi desprind privirea din ochii lui. Nu am dormit toată noaptea, schimbându-mi încontinuu cârpele ude cu care-mi bandajasem mâinile până la încheietura cotului. A doua zi am lucrat cu mâinile bandajate, pană ce a observat căpitanul Mihalcea, care m-a pus să-mi dau jos bandajele.

Atunci am observat că pielea era crăpată până la cot, dar umflăturile scăzuseră într-o oarecare măsură!

Lângă mine, lângă tejgheaua la care lucram, era un tânăr cu care reuşisem să mai schimb câteva cuvinte, atunci când Mihalcea nu era prezent şi când gardianul, care se plimba încontinu printre mese, se îndepărta de noi.

Acest tânăr era student în ultimul an la Medicină la Cluj şi fusese arestat împreună cu un mare lot de studenţi care, la 24 Ianuarie 1958, cântaseră„Hora Unirii” în piaţa „Matei Corvin” din plin centrul Clujului. El fusese proclamat şeful lotului, deoarece se urcase pe statuia lui ”Matei Corvin„ călare pe calul Voevodului alături de acesta, şi de-acolo condusese corul studenţilor. Tot datorită acestui student, serbarea de 24 Ianuarie a degenerat într-o manifestaţie anti-comunistă, el strigând lozinci împotriva regimului, pe care restul studenţilor le scandau sub conducerea sa.

Studentul se numea Ion Darie de la Facultatea de Mediană din Cluj.

M-am împrietenit repede cu acest tânăr şi i-am spus „Pitty” aşa cum îl alintau părinţii lui.

Prietenia cu Pitty mi-a îndulcit mult timpul petrecut în fabrică, el fiind foarte inteligent, volubil şi amuzant. În scurtă vreme mi-am dat seama că la calităţile lui, remarcate imediat, se adăuga şi aceea a unui foarte frumos caracter.

După numai o lună de lucru, într-o dimineaţă, suntem cu toţii strânşi în curtea fabricii, unde suntem din nou număraţi şi aliniaţi în faţa unei mese mari.

După scurt timp a apărut ceea ce, în limbajul deţinuţilor, se numea „O Comisie”!

Mi-am dat imediat seama că este vorba de formarea unui lot, care să plece la stuf.

„Ştabii”se aşezară pe scaune în spatele mesei plină cu dosare.

La masa „eminenţelor cenuşii” ale Securităţii româneşti remarc toate” somităţile" arhi-cunoscute: Generalul Nikolski (rus-evreu, venit din Rusia), colonelul Dulgheru (pe numele adevărat Dulberger, evreu), colonelul Coler, (evreu din România, comandantul penitenciarului din Aiud), maiorul Dorobanţu (fostul comandant al închisorii din Aiud), maiorul Goiciu (actualul comandant al penitenciarului Gherla), colonelul Sepeanu (numele adevărat nu-i cunosc). În picioare în jurul mesei aflându-se căpitanul Mihalcea, locotenentul politic Domocoş şi locotenentul Istrate.

Toţi aceştia au participat la hotărârile luate de a se distruge tineretul şi intelectualitatea, şi tot ei au trecut şi la execuţie.

Remarc absenţa unui alt mare criminal, a colonelului Zeler, şi întreb în şoaptă pe un deţinut de lângă mine, cum de nu se află şi el prezent. Mi se răspunde că s-a sinucis de curând!

Numai privind pe cei din faţa noastră, ne putem da seama de importanţa care se acordă lotului ce se formează acum.

Primul dosar este aşezat pe masă dinaintea generalului Nikolski. Cel strigat se prezintă în faţa generalului.

Domocoş dă explicaţiile necesare şi, la ordinul generalului, deţinutul trece în fundul curţii, ceea ce înseamnă „bun pentru plecare”, sau e trimis înapoi în fabrică. Întreaga operaţie se desfăşoară cu rapiditate.

Căpitanul Mihalcea, văzând că marea majoritate a lucrătorilor săi vor fi luaţi, a încercat diferite obiecţiuni, care numai din umanitate nu erau făcute, între aceste obiecţiuni fiind şi bolile deţinuţilor, în special tuberculoza, pe care o desemna cu formula: „Asta varsă sânge”! El însă nu are nici un succes, ba mai este şi repezit de către Nikolski!

Vine şi rândul meu. Mă aşez în faţa generalului şi îmi ascut urechile pentru a încerca să prind ceea ce îi şopteşte Domocoş. Nu reuşesc să înţeleg nimic, dar semnul lui Domocoş este

edificator… În fundul curţii… La stuf. Mă adresez direct generalului:

— Domnule General, eu sunt evadat de la Cavnic! Ştiam că evadaţii nu sunt duşi să lucreze în aer liber.

Domocoş mă înjură şi îmi spune să execut ordinul, dar Nikolski mă întreabă:

— Ce-ai spus mă?

— Am spus că eu am evadat de la Cavnic!

Nikolski îi şopteşte ceva la ureche lui Domocoş. Acesta îl cheamă pe plutonierul „Bubi”, adevăratul nume nu îl cunosc, dar fusese gardian la Cavnic atunci când evadasem, şi îi şopteşte ceva la ureche. Bubi mi se adresează: „Hai cu mine”.

Am plecat împreună cu plutonierul, pe care îl ştiam atât de bine de la Baia Sprie şi Cavnic şi care se purtase bine cu mine, când m-a reîntâlnit la Gherla după evadare.

Bubi mă duce într-o celulă„de trecere”, unde este o înghesuială de nedescris.

Sunt convins însă că nu voi rămâne aici, locul meu trebuind să fie în izolare, fie la Gherla, fie la Aiud; trebuie să redevin un „pensionar” al Zarcăi! Sunt deci foarte liniştit, dintr-un foc am reuşit să împuşc doi iepuri: am, scăpat şi de fabrică şi de stuf! Comisia care a distrus tineretul şi intelectualitatea, mi-a venit de data aceasta în ajutor, culmea, crezând că mă pedepseşte cel mai crunt!!!

Îi mulţumesc lui Dumnezeu şi caut să-mi fac loc cu coatele pentru a ajunge în fundul celulei la fereastră, unde, în astfel de împrejurări, se mai găseşte puţin aer.

În această înghesuială de nedescris îl recunosc cu oarecare greutate pe Remus Radina, fost elev al meu la „Şcoala de Ofiţeri activi de Cavalerie”, unul dintre cei mai bătăioşi deţinuţi politici din închisori, exemplu de demnitate, de caracter, dar şi de agresivitate faţă de administraţiile lagărelor şi închisorilor

prin care a trecut. Îl recunosc cu greutate, deoarece este în ultimul hal de jerpelit şi de slăbit.

Cum o fi rezistat acest om plăpând atâtor încercări, numai Dumnezeu o ştie, fiindcă probabil numai El l-a ajutat!

De nu ştiu unde, din această „mare de oameni” apare şi Costi Brâncoveanu, mai jerpelit (dacă este posibil) decât Radina şi tot atât de slab ca el. Ultima oară îl văzusem în 1948 la penitenciarul din Constanţa, când mai era încă uşor de recunoscut, iar penultima oară în 1946, la o serată la Dinu Brătianu, bătrânul şef al liberalilor. Parcă fracul ce-l purta atunci îi sta ceva mai bine decât zeghea de astăzi! „Grandeur et décadence”!

Costi abia se mai ţine pe picioare, am impresia că reuşeşte numai datorită celor ce-l fac sandwich, împingându-l din toate părţile!

A doua zi de dimineaţă un gardian deschide uşa celulei noastre. Are un petec de hârtie în mână, se uită grav pe el şi apoi spune: „Mă, care te crezi şi te ştii că te chiamă cum scrie aici, ia-ţi bagajul şi ieşi în p... m..., afară!” Nu mai auzisem această formulă de 8 ani, de la Jilava, unde era însuşită de toţi gardienii.

Un deţinut, care este lângă uşă, vrea să-l ajute să citească el numele scris pe hârtie, dar gardianul furios îl îndepărtează spunându-i: „Pleacă în p... m... ,că este secret!” Apoi începe să silabisească: „Pa... Pan... Panta...”

— Eu sunt..., Pantazi!

— Vezi că ştii, hai mai repede că nu am timp de pierdut cu un bandit ca tine!

— Noroc! — mi-au strigat Radina şi Costi Brâncoveanu.

Uşa se închide în urma mea şi pornesc către o destinaţie necunoscută. Ne-am oprit la o clădire veche din piatră, care după aspect semăna cu Zarca din Aiud.

După percheziţia de rigoare, obişnuită în astfel de împrejurări, făcută de gardianul pe care l-am găsit acolo, acesta mi s-a adresat:

— Vezi mă banditule, aici eşti la secret, aici nu-ţi merge, aici la cea mai mică abatere de la regulament, te bat de te c... pe tine! De cum sună talanga dimineaţa, te scoli şi într-un minut să fie făcut patul şi tu îmbrăcat. Apoi te aşezi la marginea patului şi stai aşa până începe programul. În tot cursul zilei, nu ai voie să te întinzi pe pat, iar când sună talanga te culci cu mâinile afară din pătură şi nu ai voie cu faţa la perete. Să nu dea dracul să încerci să vorbeşti la perete sau prin ţeavă, că o încurci. La deschidere şi la închidere stai în faţa uşii în poziţie de drepţi şi, când vine superiorul, spui cu voce tare: „Să trăiţi Domnule (gradul), celula Nr. 6 face deschiderea – sau închiderea – cu un deţinut!". Apoi te dai la o parte pentru ca superiorul să controleze celula. Ai înţeles?

— Am înţeles, domnule Sergent Major!

Am urcat o scară de piatră foarte tocită de zecile de mii de paşi ai nenorociţilor ce timp de cel puţin 200 de ani au locuit în această Zarcă! Gardianul a tras zăvorul de la celula 6 şi a închis uşa după mine.

Celula avea 3 metri lungime şi unul în jumătate lăţime. În faţa uşii, pe peretele opus, o fereastră cu oblon şi cu zăbrele groase. În dreapta era un pat, cu o pătură prin care se putea vedea, iar în colţul din stânga de la intrare, o tinetă pentru facerea nevoilor; în colţul din dreapta, o tinetă de apă. Pereţii erau proaspăt văruiţi. Nu suficient însă, căci se puteau citi pe ei cuvinte în englezeşte, franţuzeşte şi nemţeşte. Pe peretele din dreapta, sus, deasupra patului, erau scrise poezii ale lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic. Totul era perfect inteligibil, Nu era nici un loc nescris! Am examinat pervazul din lemn masiv de la fereastră. Multe nume zgâriate, unele mai proaspete, altele mai

vechi. Spre deosebire de Zarca de la Aiud, nu am găsit nume cunoscute.

După această sumare trecere în revistă a noii mele locuinţe, mi-am pus aşa zisul bagaj pe pat şi am început plimbarea de trei paşi şi jumătate înainte şi înapoi. Experienţa de 6 luni, cât am stat singur la Zarca din Aiud, reînceperea acum a unei vieţi asemănătoare, îmi umplea sufletul de bucurie! Să fii singur cu gândurile tale, să nu ai decât un slab miros de tinetă, pe care cu timpul nici să nu-l mai simţi, să nu trebuiască să duci conversaţii cu oameni cu care nu ai nimic comun, să nu te înghesueşti cu nimeni, toate acestea constituiau pentru mine o adevărată fericire! După experienţa Aiudului, după aşa zisa libertate de afară, când erai obligat să-ţi câştigi pâinea şi pentru aceasta trebuia să ai de-a face cu tot felul de „tovarăşi", să te zbaţi şi să te umileşti la fiecare pas, „secretul" constituia adevărata libertate!!! Aici erai într-adevăr liber să hoinăreşti cu gândul în trecut, să-ţi imaginezi după dorinţe viitorul, să-ţi analizezi în amănunt faptele săvârşite, să vezi unde ai greşit, unde ai făcut bine, în sfârşit să-ţi impui o conduită pentru viitor. Un singur lucru îţi era absolut, interzis, acela de a trăi prezentul! Aceasta pentru a-ţi fi ţie bine.

Hotărâsem un plan pentru a nu fi deranjat de vecini, şi aceasta pentru că nu aveam ce afla, apoi pentru că mi-ar fi întrerupt tihna meditativă pe care mi-o propusesem.

Am pus totuşi urechea pe peretele din dreapta, unde era patul, dar nu am auzit nici-o mişcare. Ascultând la celălalt perete, am auzit două voci, dar nu am priceput ce spuneau. M-am urcat pe fereastră. La doi metri era zidul închisorii, iar peste el se vedea o străduţă cu case foarte modeste. Trotuarele şi străduţa erau pietruite cu piatră rotundă şi pline de gropi. Câţiva pomi completau un peisaj destul de trist. Nici un trecător, iar căsuţelor fără etaj le vedeam mai mult acoperişurile. Mulţi, foarte mulţi porumbei, ca la toate

închisorile, aveau dreptul de a zbura şi în afara zidurilor. Ei erau tovarăşii de închisoare, care nu te incomodau întru nimic şi singurii prieteni de la distanţă, a căror viaţă şi activitate îţi umpleau multe goluri!

Nu trecuseră două ore de când îmi ocupasem „apartamentul”, când am auzit trei bătăi în peretele din stânga. Mi-am lipit urechea de zid. Cineva spunea:

— Ia o cană, pune o cu gura la perete şi ascultă cu urechea lipită de fundul ei. Când vorbeşti, pune fundul cănii la perete şi vorbeşte cu gura cât mai apropiată de cană! Cunoşteam atât de bine aceste lucruri! Apoi a continuat:

— Mă numesc Vasilescu, sunt condamnat pentru frontieră, suntem 6 în celulă. Spune-ne cum te cheamă, de unde vii, pentru ce eşti condamnat şi ce este nou?

I-am răspuns:

— Mă numesc Ianoş Noghi, sunt condamnat pentru credinţă şi vin din fabrică!

— De când eşti arestat? De ce te-au dat afară din fabrică şi spune-ne, crezi că vine libertatea?

— Sunt arestat de 9 luni, m-au dat afară din fabrică după ce am fost bătut de câteva ori, deoarece nu am vrut să lucrez sâmbăta. Liberarea va veni!

— De ce crezi că va veni liberarea?

— Oastea Domnului este gata, cu fulgere şi trăznete şi nu trebuie decât să credem în Domnul, căci El ne va libera.

— Bine, o să mai vorbim!

Eram sigur că în felul acesta voi avea linişte pe viitor!

Câte înjurături însă nu mi fuseseră oare adresate de bieţii oameni, care se bucuraseră de venirea unuia nou pentru a afla ştiri. Aceasta era neîndoelnic! Dar ce-aş fi putut să le spun?

Singurul lucru care mă interesa era acela de a şti dacă este vre-un cunoscut în Zarcă. Aveam tot timpul pentru aceasta.

Aud zăvorul de la uşa de la intrare de jos şi imediat un pumn puternic în peretele din stânga. Bun, deci vecinii mă anunţă când vine gardianul. Nu aveam de gând să fac lucruri interzise, dar a te mai întinde pe pat sau a te mai uita pe geam este inevitabil. Gardianul avea jos o cămăruţă, unde-mi făcuse percheziţia, dar se plictisea stând singur acolo şi, în mod obişnuit, mai ales când vremea era frumoasă, sta afară.

Am auzit zăvorul de la una din primele celule de sus şi vocea gardianului:

„Plimbarea!" După calculul meu, nu a ţinut mai mult de zece minute şi i-a adus înapoi, deschizând cea de-a doua uşă. După alte zece minute, a deschis uşa vecinilor. Deci două celule erau libere până la celula mea.

Am urmat eu. Am coborât scările, am intrat într un mic ţarc, chiar vis-a- vis de intrarea în Zarcă. Gardianul mi-a atras atenţia că trebuie să ţin mâinile la spate şi să privesc numai în jos. Era un rond de flori în mijloc, iar ţarcul avea cam 10 metri lungime şi vreo 4-5 lăţime. Am tras cu coada ochiului şi am văzut celularul. Altceva, nimic. Cred că m-a ţinut mai puţin de 10 minute. Avea dreptate, unul singur ia mai repede aer decât când sunt şase!

La întoarcere am văzut ca mai sunt încă două celule. Cea de lângă mine era ocupată de doi deţinuţi, mi-am dat seama de aceasta după paşi. În ultima celulă nu era nimeni. Deci în total, din cele 8 celule cinci erau ocupate şi trei libere. Şi totuşi în celula din stânga mea erau 6 deţinuţi! Dar aşa sunt regulile închisorii, neînţelese! Niciodată nu se pricepe nimic din tot ceea ce fac, de aceea nici nu este bine să-ţi baţi capul spre a înţelege ceea ce nu este de înţeles.

Am auzit din nou zăvorul de jos, semn că gardianul plecase.

Eram oarecum curios să aflu cine erau vecinii din dreapta, eram hotărât să aştept să fiu chemat, iar dacă nu va fi vreun nume cunoscut, mă voi prezenta tot ca „martor al lui Iehova"!

Mi-am reînceput plimbarea prin celulă, trei paşi şi jumătate înainte, trei paşi şi jumătate înapoi. Căutam să-mi adun gândurile, dar ele zburau în imagini fără legătura, fără continuitate, fără subiect, fără obiect. Plimbarea a continuat, până am auzit din nou zăvorul de jos şi pumnul puternic în peretele din stânga. Am dat şi eu un pumn în cel din dreapta.

Era masa de prânz. Mi-am dat seama după cum se urcă scara cărându-se o greutate. După aceea aşezarea castronului la fiecare celulă şi, în sfârşit, deschiderea primei celule. Când s-a deschis celula mea, nu am văzut decât gardianul, castronul era pus pe jos, de altfel ca şi turtoiul. O ciorbă lungă de arpacaş, fără niciun gust, dar foarte fierbinte.

În sfârşit au fost scoase gamelele şi odată cu această operaţie, care se numea tot „program”, mi-am reluat plimbarea. Deşi mâncarea era foarte slabă, m-am hotărât ca în fiecare dimineaţă să fac şi câteva mişcări de gimnastică, care împreună cu lungile plimbări prin celulă să mi păstreze o oarecare condiţie fizică. Dar gândurile mele tot nu se puteau lega. Parcă înclinam mai mult către întrebarea: cum am fost arestat? De unde ştia Securitatatea că eu mă voi duce la Sanda în seara aceea?

Nu fusesem la ea de o săptămână, nici ea nu ştia că voi veni şi nici nu obişnuiam să înoptez acolo mai mult de o dată, de două ori pe săptămână!

Nici de urmărit, nu vedeam cum aş fi fost, deoarece veneam direct de la gară! Am să încerc să reiau tot ce s-a întâmplat de la plecarea din Gara de Nord.

Trenul a ajuns în Bucureşti la 8 seara, am luat un taxi şi am coborât la Sanda. Am intrat fără să sun, deoarece aveam cheile casei. M-am dus direct în camera mea. Aveam mai multe camere, în mai multe case! Imediat a venit Sanda, am mâncat împreună, bineînţeles mi-a făcut reproşuri că nu fusesem la ea de 8 zile! Nu-mi aminteam acest lucru, dar

probabil că aşa era. Mi-a spus că pe la 8 seara, cu o zi mai înainte, m-a căutat un domn Vasiliu, de statură mijlocie, cu un pardesiu gris. I-am spus că nu cunosc decât un Vasiliu, că pe acesta nu l-am văzut de ani de zile şi că el nu ar avea de unde să ştie că eu vin pe la ea! În acel moment, nu mi s-a părut nimic curios şi am trecut la alte subiecte, desbrăcându-mă pentru a mă culca, căci eram obosit.

Acum însă, când derulez filmul celor petrecute, lucrurile încep să se lămurească. Casa în care se ştia că vin cu regularitate odată sau de două ori pe săptămână era supravegheată. Probabil şi alte domicilii de-ale mele erau filate din momentul în care Securitatea hotărâse că trebuie să ia sfârşit concediul meu! Am chiar remuşcări că am plecat din Bucureşti şi ei poate m-au căutat şi nu m-au găsit la nici unul din domiciliile mele! Da, acum totul este clar pentru mine.

Abia stinsesem lumina când am auzit sunând. Eu m-am întors pe partea cealaltă şi Sanda s-a dus să deschidă. S-a întors foarte speriată, însoţită de doi indivizi pe care, deşi nu-i cunoşteam, i-am identificat imediat ca securişti. Mi-am păstrat un calm desăvârşit, dar ştiam că nu am nici o scăpare.

Mi-au spus că au ordin doar să-mi facă o percheziţie la domiciliu. Am replicat că nu acesta este domiciliul meu! Foarte liniştiţi mi-au spus că la domiciliul meu legal nu locuiesc decât extrem de rar, că îmi cunosc toate domiciliile şi că peste tot se va face percheziţie! Aveam o cămăruţă de doi metri şi jumătate pe doi, în care nu intrau decât patul şi o mică bibliotecă. Pistoalele nu le aveam acolo, aşa că eram liniştit în această privinţă.

Au răscolit toată biblioteca, carte cu carte, bineînţeles nu au găsit nimic. Pe măsuţă, era un cuţit de vânătoare.

— Ai o armă albă, mi-a spus unul din ei!

— Nu este a lui, este a mea, a replicat Sanda.

— Îmbrăcaţi-vă, va trebui să daţi o declaraţie şi vă întoarceţi imediat!

— Cunosc foarte bine ce fel de declaraţie trebuie să dau, aşa că aşteptaţi să-mi fac bagajul.

— Nu este nevoie să vă luaţi absolut nimic, vă repet, vă întoarceţi imediat!

— Bine, bine, dar eu îmi fac totuşi bagajul cu ceea ce ştiu că regulamentul permite să iau. Sanda te rog, pune într-o valiză mică două perechi de chiloţi, două cămăşi, patru perechi de ciorapi, două batiste şi paltonul. Din toate aveam la toate domiciliile, numai paltonul era întâmplător acolo.

— Ce vreţi să faceţi cu paltonul? Este cald afarăşi v-am spus că vă întoarceţi imediat, în maximum două ore!

— Lasă-mă domnule în pace, nu mă prosti pe mine, am făcut deja 10 ani de „declaraţii”!

Am îmbrăţişat-o pe Sanda şi am rugat-o să-i comunice mamei că am fost arestat, dar să nu aibă grija mea.

Însoţit de cei doi securişti am plecat. Maşina lor era la colţul străzii.

* * *

Se aud trei bătăi în peretele celulei din dreapta mea.

Mi-am luat cana şi am bătut de trei ori în zid. O voce slabă îmi spune:

— În celula 7 suntem doi, Păstorel Teodoreanu şi colonelul de Cavalerie Gică Georgescu, te rog spune-ne cine eşti, când ai fost arestat şi ce noutăţi ştii?

Surpriza mea a fost atât de mare, încât nici nu puteam să răspund! Inima îmi bătea puternic şi emoţia mă copleşise.

— Sunt fericit să vă aud, domnule Teodoreanu, aici este Ion Pantazi Vă rog transmiteţi-i domnului Colonel numai bine din partea mea. Vreau să ştiu cum staţi cu sănătatea? I-am auzit

vocea lui Păstorel spunându-i lui Gică Georgescu cine este vecinul lor şi apoi exclamaţia acestuia...„ei... formidabil”!

— I-am transmis, vrea să vorbească cu dumneata şi, trebuie să te anunţ că este prima oara că vorbeşte la perete!

— Alo Ionică, sunt încântat să te ştiu lângă mine. Spune-mi când te-au arestat?

— În noiembrie anul trecut

— Odată cu mine. Pe domnul Teodoreanu l-au arestat cu o lună mai târziu. Suntem la Zarcă de trei luni, ne-au adus împreună de la celular. Spune-mi de unde vii?

— Din fabrică, am făcut tot ce am putut să scap de acolo.

— De ce? Nu era bine în fabrică?

— Aici e raiul pe pământ faţă de acolo, mai ales pentru dumneavoastră care staţi cu domnul Teodoreanu.

— Nu te-aud bine, ţi-l dau pe domnul Teodoreanu, te rog comunică-i ştiri politice, tot ce ştii, în fabrică trebuie să fi aflat ceva.

— Alo, aici Păstorel, spune ce este nou?

— Absolut nimic. Ştiţi că pleacă ruşii, iar motivul arestării noastre este o măsură de precauţie.

— Nu. Pe mine m-au arestat pentru glumele pe care le făceam, iar pe domnul Colonel pentru o carte cu caracter istoric pe care o scria!

— Domnule Teodoreanu, dumneavoastră faceţi glume în legătură cu ei din 44, de când au venit pe capul nostru şi asta ei o ştiau de la început. A fost numai un pretext, realitatea este cea care v-am spus o eu. Sunt arestări masive, cum nu au fost nici în anii 48-52. Nu mai au loc în închisori! După plecarea ruşilor, ne vor mai ţine 2-3 ani şi ne vor da drumul.

— Bine dragul meu, o să mai vorbim, dar acum întrerup deoarece, când vorbesc, nu aud ce se petrece pe sală şi, pentru vorbit la perete, ăştia bat îngrozitor. Cel mai bun timp de vorbit este după masa de prânz, după ce au strâns vesela. Pe mâine.

* * *

Nu pot să-mi revin, să am astfel de vecini, este o adevărată fericire. Ce bine ar fi dacă oamenilor acestora nu le-ar fi atât de frică!

Mi-am reluat plimbarea, dar numai cu gândul la Gică Georgescu şi la Păstorel.

Pe Gică îl cunoşteam din Rusia, fusese Şef de Stat Major la Corpul de Cavalerie. Dar îl vedeam tot timpul şi în Bucureşti; era prieten cu vara fostei mele soţii, şi venea săptămânal la ea; eu dormeam acolo de 2-3 ori pe săptămână, iar înainte de 1950, acolo locuiam. Era şi cel mai bun prieten al lui Gheorghe Florescu, fostul meu comandant de escadron din Rusia la care de asemenea îl întâlneam foarte des. Pe Păstorel îl cunoscusem în casa lui Luiu Cristoveanu şi-l vedeam des la „Moldova", o mică cârciumă, unde era veşnic la aperitiv!

Câte amintiri mă leagă de aceşti oameni! Ce timpuri plăcute!

Continui plimbarea, dar gândurile mele nu se mai leagă, am în faţa ochilor scene de pe front în legătură cu Gică, îmi fuge gândul la Gheorghe Florescu, mă văd intrând la „Moldova", văd cămăruţa Janei Giorgiade, vara fostei mele soţii, şi pe Gică comentând ultimele ştiri politice, dar toate aceste imagini zboarăşi se aude talanga şi vocea miliţianului...: „stingerea"!

* * *

M-am dezbrăcat repede şi m-am băgat sub pătură, reglementar, cu mâinile afară şi cu faţa către interiorul camerei! Gândurile au continuat din ce în ce mai nelegate, mai puţin, clare, până am adormit.

Am auzit din nou talanga şi vocea miliţianului...: „Deşteptarea"!

M-am sculat repede, m-am îmbrăcat, am făcut patul şi.. zece minute de gimnastică.

A urmat plimbarea prin celulă şi, odată cu ea, gândurile au început din nou să se lege.

* * *

Incontestabil, ieri am avut o zi plină de evenimente, o zi promiţătoare. Sunt optimist şi bine dispus! Convorbirea cu Gică Georgescu şi cu Păstorel îmi sună în urechi. Vocea aceea ştearsă a lui Gică… Cât de slab pregătit era omul acesta pentru puşcărie! Era un intelectual, nu era bun nici de ofiţer!

Excelent profesor la Şcoala de Război, excelent Şef de Stat Major la Corpul Cavaleriei, distins, cultivat, elegant, nu a putut face faţă rigorilor războiului pe linia I-a, comportându-se modest, făcându-şi însă datoria. Dar şi Nicolae lorga a fost un savant şi un excelent profesor, dar un mediocru politician!

Încet, încet, imaginile lui Gică şi Păstorel se estompează, creierul meu parcă se împăienjeneşte, refuză să mai gândească şi paşii prin celulă îşi urmează automat cursul nesfârşit!

Nu-mi pot da seama de timpul scurs, liniştea este deplină, iar eu merg, merg într-una, parcă aş avea un scop precis, un obiectiv de atins, o oră la care trebuie să ajung într-un anumit loc!

Dar iată că o imagine începe să mi se contureze, la început mai palidă, apoi din ce în ce mai clara, este prietenul meu Vlad Brussescu. Prin figura lui brăzdată, pe care o am acum în faţa ochilor, în legătură cu el, ajung să-mi continui şirul gândurilor întrerupte de convorbirea cu Păstorel şi cu Gică.

* * *

Da, maşina Securităţii mă aştepta la colţul străzii, m-am urcat în ea, unul din securişti s-a aşezat în faţă lângă şofer, iar celălalt în spate, lângă mine. Înainte de a pleca maşina,

securistul de lângă mine mi-a pus ochelarii opaci, care nu lipsesc niciodată în astfel de împrejurări! Am pornit şi am încercat să-mi dau seama de direcţia în care mergem, dar a fost imposibil, poate la Rahova, poate la Malmaison, poate la vreo casă conspirativă necunoscută mie. În sfârşit mi-am dat seama că am intrat într-o curte. Mi-au poruncit să mă dau jos, iar securistul din faţă m-a ajutat, conducându-mă. Am urcat câteva trepte, am mers câţiva paşi, s-a deschis o uşă pe dreapta, am intrat şi mi-au scos ochelarii!

Eram într-o mică încăpere, în faţa mea un sergent major, cei doi securişti dispăruseră.

— Dezbracă-te pentru percheziţie!

M-am executat, dar deşi m-am desbrăcat absolut în pielea goală, percheziţia a făcut-o fiindcă aşa era ritualul, fără vreun interes. M-am îmbrăcat, mi-a oprit valiza şi m-a condus pe un mic culoar, care avea pe stânga geamuri la destulă înălţime, pentru a nu vedea afară, iar pe dreapta celule. A deschis a treia celulă, în care am intrat. Patul era din cărămidă, o saltea de paie şi o pătură. Am cerut o tinetă, care mi-a fost adusă imediat.

Aveam impresia că sunt la Malmaison, dar nu cunoşteam acest mic celular, era ceva nou sau mai bine zis amenajat, transformat în celular dintr-o clădire care avusese o altă destinaţie.

Ca orice puşcăriaş vechi, obosit, nu mi-am făcut probleme şi m-am culcat imediat.

Nu a trecut însă mai mult de o oră, poate două, şi zăvorul celulei, tras cu violenţă, m-a trezit.

— Ieşi afară!

Am ajuns din nou în cămăruţa unde îmi făcuse percheziţie, mi s-a dat valiza, mi s-au pus ochelarii şi am fost urcat în aceeaşi maşină care mă adusese. Alături de mine mai era cineva, iar în faţă şoferul şi cu încă un securist.

Am pornit, dar nici de data aceasta nu am putut stabili direcţia. Ni s-a atras de la început atenţia că nu avem voie să scoatem nici un cuvânt. Deci eram tot cu un arestat.

Cel din stânga mea a tuşit semnificativ şi imediat mi-am dat seama că era Vlad Brussescu. Deci acesta-i motivul, mai bine zis pretextul arestării, discuţia avută cu doi ani înainte de Vlad cu acel aviator! Ne duce la Constanţa, căci acolo avusese loc discuţia. Mă gândeam ce pot face, pentru ca Vlad să ştie că eu sunt lângă el şi prin aceasta să se lămurească şi el de motivul arestării.

— Pot aprinde o ţigare?

— Lasă vorba, poţi fuma!

— Pot să-i dau şi celui de lângă mine?

— Îţi spun pentru ultima oară să laşi vorba, căci altfel mâine te ia dracul. Dă-i şi lui o ţigare!

M-am liniştit, Vlad ştia că sunt lângă el şi urmează o anchetă uşoară, fără importanţă, mai mult de formă. Cu prima ocazie îi voi comunica să recunoască totul, pentru a se termina cât mai repede!

Am ajuns la Constanţa dimineaţa, la noul local al Securităţii. Altele n-or fi, dar Securităţi noi s-au făcut în toate oraşele! Nu mai fusesem la Securitate la Constanţa de 10 ani, pe vremea aceea Securitatea era într-o frumoasă casă pe malul mării, dacă nu mă înşel fosta casă a comandorului Steriopol.

* * *

Gândul îmi fuge cu zece ani în urmă, dar în acest moment aud zăvorul de jos, apoi îmi dau seama că aduce terciul.

S-a terminat programul, dar din nou se aude zăvorul, şi după scurt timp, paşi apăsaţi pe culoar. Se deschide celula alăturată mie, unde erau cei şase. Scoate pe unul, apoi din nou zăvorul de jos, semn că suntem singuri. Se aud trei bătăi în peretele celor şase.

Bat şi eu de trei ori, semnalul că sunt pe recepţie.

— Domnule Noghy, aici este Cornel Dumitrescu, să ştiţi că l-a scos pe Vasilescu la anchetă. Noi suntem toţi frontierişti aduşi aici ca fiind capii grevei de anul trecut. Vasilescu este tot frontierist, dar nu a luat parte la grevă, el a venit mai târziu. Cred că este în Zarcă pentru a fi mai uşor scos la ancheta, căci îl anchetează săracul la fiecare două săptămâni! După ce îl aduce înapoi, dacă este ceva nou o să vă anunţăm.

— Domnule Dumitrescu, de celular răspunde Istrate, de fabrică Mihalcea, dar noi ce stăpân avem?

Locotenentul Domocoş, politicul. Nici Goiciu nu se amestecă la Zarcă, numai Domocoş! Pe noi, pe frontierişti, ne-au bătut groaznic, nu ştim câţi au murit şi câţi au fost duşi la spital, dar lipsesc 16! Am vrea să aflăm dacă aţi luat legătura cu celula 7, ştim că acolo sunt doi bătrâni, doi „oameni grei", dar nu ştim cum îi cheamă?

— Am încercat, dar nu răspund!

— Ni s-a părut că v-am auzit vocea ieri şi credeam că aţi luat legătura!

— Nu, nici nu mai încerc, căci probabil le este frică!

— Bine domnule Noghy, dacă avem vreo noutate, vă mai chemăm.

— Eu nu am ce noutăţi să am, dar chemaţi-mă dacă aflaţi ceva, la revedere!

A urmat un pumn în perete din partea mea şi unul din partea lui Dumitrescu, semnalul de încheiere a convorbirii.

Această convorbire m-a pus pe gânduri. Deci Vasilescu nu a luat parte la grevă, deci nu este pedepsit şi este scos destul de des la anchetă! El a fost primul care a luat legătura cu mine şi de Zarcă se ocupă Domocoş, toate acestea legate între ele mă duc la concluzia că Vasilescu ar putea fi informator.

Din nou nu-mi puteam aduna gândurile. Mă persecuta ceea ce aflasem, deşi, chiar dacă Vasilescu ar fi informator, ce mă

priveşte pe mine acest lucru? N-are decât să-i spună lui Domocoş că a vorbit cu Noghy, şi ce se poate întâmpla? Cel mult o bătaie că am vorbit la perete, dar cu aceasta chestiunea lui Vasilescu se clarifică! Nu, categoric nu, dacă Domocoş vrea să-mi tragă o bătaie, nu are nevoie de acest pretext! Nu-şi demască el informatorii atât de uşor! Clar, nu este nici un pericol.

Mi-am continuat plimbarea prin celulă căutând să mă gândesc la alte lucruri. Au trecut însă vreo două ore şi nici un gând nu se poate lega.

Viaţa monotonă de program după program, convorbiri la perete fără obiect, fără subiect, toate acestea sunt destul de greu de compensat numai prin interiorizare, deoarece nu întotdeauna ai predispoziţia necesarăşi nu întotdeuna poţi să te concentrezi.

Pot spune însă că, deşi în proastă dispoziţie, singurătatea nu mă apasă şi niciodată nu m-a copleşit.

Au trecut astfel două săptămâni de când sunt în Zarcă şi incontestabil psihic mă simt admirabil.

Într-o dimineaţă, după program, aud din nou mişcare la celula 5 a frontieriştilor. Se restabileşte liniştea şi sunt chemat la perete. Din nou Cornel Dumitrescu, care mă anunţă că pe bietul Vasilescu l-au scos la anchetă!

Desigur pe politic îl interesează planurile de viitor ale frontieriştilor, el ştie precis că aceşti tineri vor încerca la prima ocazie să fugă din ţară. Ei şi-au analizat greşelile săvârşite, au schimbat idei despre noi posibilităţi şi nu vor renunţa niciodată! De altfel, aproape toţi sunt recidivişti!

Mă gândesc să-i previn pe aceşti tineri de posibilitatea ca Vasilescu să fie informator, dar renunţ imediat la acest gând, este îngrozitor să arunci astfel de suspiciuni asupra unui om, care poate fi nevinovat.

Cu puţin înaintea mesei de seară, se deschide uşa frontieriştilor. Am ascultat la uşă şi am auzit vocea caraliului spunând: „Ia, mă, bagajul şi vino încoace!”

Se trage zăvorul la celula mea, se deschide uşa şi intră un băiat de circa 25 de ani, foarte surâzător, mic de înălţime, bine legat, cu părul cam rar.

— Eu sunt Emil Coroveanu Vasilescu, domnule Noghy.

— Iar eu mă numesc Ion Pantazi!

— Am bănuit de la început că nu sunteţi iehovist şi nici maghiar. Prin perete mi-am dat seama că sunteţi român neaoş, ba am bănuit că sunteţi chiar bucureştean, căci prea vorbeaţi curent şi curgător româneşte!

— Dar de ce te-o fi mutat de-acolo?

— Nu ştiu, dar sunt încântat, în primul rând că eram prea înghesuiţi, al doilea că stau şi eu cu un bucureştean de-al meu!

— Ce te face să fii atât de sigur că sunt bucureştean?

— Nu puteţi fi din altă parte, se cunoaşte de la o poştă!

— Bine domnule Vasilescu, sunt bucureştean.

Se aud mai mulţi paşi pe coridor punând ceva greu în dreptul celulei noastre.

— Or mai aduce pe cineva?

— Nu, cred că mi-au adus mie un pat, răspunde Vasilescu.

Într-adevăr, uşa se deschide şi caraliul ne spune să băgăm patul înăuntru şi să-l montăm imediat deasupra patului meu.

Am făcut această operaţie reflectând că liniştea mea s-a terminat. Vasilescu era tot timpul surâzător, glumeţ şi căuta să se facă cât mai agreabil cu putinţă.

I-am spus că sunt tot frontierist, că abia am scăpat de fabrică, dar am evitat să-i spun că la Zarcă este cu mult mai bine, şi am făcut tot ce am putut pentru a păstra distanţa, cu-atât mai mult cu cât de la început Vasilescu mă copleşa cu amabilităţile!

Situaţia este cum nu se poate mai clară, Domocoş mi-a băgat un informator. Nu mă interesează ce-i va spune acest individ lui Domocoş, dar s-a dus liniştea mea, s-au dus gândurile mele, s-a dus libertatea mea! Aceasta mă preocupă în cea mai mare măsură, aceasta mă tulbură şi mă plictiseşte.

Vasilescu a vorbit la perete cu frontieriştii, spunându-le că nu înţelege de ce a fost mutat!!!

Banalităţile schimbate între noi au durat până ne-au adus masa, s-a făcut numărul şi ne-am culcat.

Nu pot să adorm, mă întorc şi pe o parte şi pe cealaltă şi mă gândesc ce este de făcut? Nu pot suporta să trăiesc într-o veşnică încordare, într-o veşnică minciună. Trebuie să fac ceva şi repede, dar ce? Trebuie să-l anunţ pe Păstorel, dar cum?

Să trăieşti în mai puţin de 5 m.p. cu un om care te spionează, care te iscodeşte tot timpul, care te trădează în mod ordinar, poate fi ceva mai îngrozitor? Nu, nu, categoric nu se poate, trebuie să iau o hotărâre, şi aceasta cât mai repede cu putinţă, pentru a nu-mi uza nervii, pentru a-mi recăpăta cel puţin într-o oarecare măsură liniştea. Am adormit spre dimineaţă fără a găsi o soluţie.

Şi totuşi dimineaţa, hotărârea era luată! În primul moment trebuie să simulez o indispoziţie, cu mari dureri de cap, pentru a nu ieşi la plimbare şi astfel să-l pot anunţa pe Păstorel că am un informator în cameră şi să nu răspundă decât la un anumit semnal pe care îl voi comunica. Când Vasilescu se va întoarce de la plimbare, îl voi lua tare de tot şi, ori îl voi forţa să mărturisească, ori nu voi mai schimba cu el absolut nici un cuvânt.

I-am spus lui Vasilescu că mă simt foarte rău, că mă doare capul îngrozitor, iar el s-a oferit să-mi dea o aspirină.

A început plimbarea, celula nr. 5 este afară, urmăm noi.

Refuz să ies la plimbare, spunând că mi-e rău.

— Ieşi în p…m… la plimbare!

— Nu pot, domnule Sergent Major, mă simt groaznic!

— Lasă că discutăm noi mai târziu, o să-ţi pară rău, o să vezi tu, banditule, ce ai să păţeşti! A trântit uşa şi a plecat după Vasilescu.

Bat de trei ori în peretele lui Păstorel.

Bate şi el şi răspunde:

— Aici Păstorel, ce s-a întâmplat la dumneata, că am auzit miliţianul înjurându-te?

— Nu am ieşit la plimbare, pentru a vă anunţa că am un informator în celulă. De-acum înainte nu mai răspundeţi decât dacă bat de patru ori cu pumnul. Este semnalul că sunt singur şi putem vorbi Să ştiţi că pe informator îl cheamă Vasilescu. Vă doresc numai bine. Am dat un pumn în perete, semnalul încheierii convorbirii.

Vasilescu se întoarce de la plimbare, caraliul nu spune nimic şi închide uşa după el.

— Păcat că nu aţi vrut să ieşiţi, este foarte frumos afarăşi aerul v-ar fi făcut bine.

— Domnule Vasilescu, vreau să stăm puţin de vorbă, dar te previn de la început că orice ezitare de a dumitale de a fi complet sincer faţă de mine va creea între noi o atmosferă insuportabilă. Trebuie să ştii că eu am făcut până acum aproape 11 ani de închisoare şi, în limbajul deţinuţilor, „sunt uns cu toate alifiile”! O atitudine corectă a dumitale însă, ar putea duce la o bună înţelegere. Ştiu în mod absolut sigur că dumneata eşti informator şi vreau să-mi spui ce vrea să ştie Domocoş despre mine, cât şi întreaga convorbire pe care ai avut-o ieri cu el.

Vasilescu s-a făcut alb ca varul, a lăsat capul în jos şi mi-a răspuns cu voce tremurândă:

— Domnule Pantazi, am, am să fiu sincer, vă rog lăsaţi-mă puţin să-mi revin, vă mărturisesc de la început că sunt un păcătos, un nenorocit, vă spun tot, absolut tot.

Fruntea i s-a umplut de sudoare şi nu a mai putut scoate un singur cuvant. Am procedat perfect, deşi nu eram sigur la început că voi reuşi, înseamnă că tot mai are ceva bun în el!

Vasilescu sta la marginea patului, iar eu mă plimbam nervos prin celulă. Mi-am putut aduna gândurile înaintea lui. În primul rând, voiam să ştiu convorbirea de ieri, pe care a avut-o cu Domocoş; apoi, pentru uşurarea lui, îi voi asculta povestea.

— Domnule Vasilescu, ai început-o bine, ai curaj, descarcă-te, este pentru dumneata singura soluţie, pentru a reintra în rândul oamenilor. Am destulă experienţă pentru a te ajuta, şi dacă voi constata o totală sinceritate, o adevărată dorinţă de îndreptare, îţi promit că o voi face.

— Nu ştiu cum să încep, domnule Pantazi, vă rog ajutaţi-mă la început cu întrebări, după aceea vă voi spune totul şi vă jur că nu voi minţi absolut nimic, oricât mi-ar fi de greu.

— Când ţi-a spus Domocoş prima oară să iei legătura cu mine prin perete?

— Nu mi-a spus să iau legătura cu Dumneavoastră, nu mi-a vorbit de dumneavoastră decât ieri înainte de a fi adus aici. Trebuia însă să iau legătura cu celulele vecine şi să aflu orice despre oricine. Datorită acestui lucru, miliţienii pleacă afară după program, pentru a putea vorbi liniştiţi. Spre deosebire de celular, aici Domocoş voieşte să se vorbească între celule, pentru a afla el ce se spune.

— Ce ţi-a spus Domocoş despre mine şi ce trebuia să afli?

— Nu mi-a spus decât atât: „Te mut din celula ta în celula vecină la nr.6. Împrieteneşte-te cu cel pe care îl găseşti acolo şi află tot ce poţi!”

— Bine, dar i-ai spus că ai luat legătura cu mine prin perete şi că mă cheamă Ianoş Noghy şi sunt iehovist?

— Da, i-am spus totul!

— Şi ce-a zis?

— Este un mare bandit, te-a minţit; ia un pachet de ţigări (şi Domocoş i l-a trântit pe masă) şi vezi ce faci. Ai să stai aici câteva ore şi ai să spui, ştii tu, că ai fost anchetat în legătură cu moara lui tat-tu! Dacă te achiţi bine de această treabă, te trimit în fabrică! Asta este tot! În legătură cu Dumneavoastră, nu mi-a spus nici cum vă cheamă. Poate mai târziu îmi va cere ceva mai precis, ce să aflu de la Dumneavoastră!

— Bine, domnule Vasilescu, cred că mi-ai spus adevărul; de-acum înainte continuă cum vrei dumneata, îţi voi mai pune întrebări când voi crede de cuvinţă, am să mă gândesc cum te-aş putea ajuta mai bine. Eu îţi cer sinceritate numai faţă de mine, în ceea ce mă priveşte. În rest, treaba dumitale dacă vrei să-mi spui ceva sau nu. Dacă voi vedea că eşti în continuare sincer, este numai spre binele dumitale, căci voi încerca să te ajut, dacă nu…

Îmi dau seama perfect ce trebuie să treacă prin capul şi sufletul acestui nenorocit, iar dacă într-adevăr voi vedea bunăvoinţă din partea lui, îl voi ajuta. Parabola cu „întoarcerea fiului risipior” mi se conturează în minte, iar dacă niciodată nu am fost ceea ce se cheamă „un bun creştin”, în sensul de a ţine canoanele bisericeşti, întotdeuna am acceptat şi am căutat să-mi însuşesc morala creştină. A ajuta o fiinţă umană, aflată în grea suferinţă, consider drept o datorie, bine înţeles dacă am convingerea că poate fi ajutat, adică a nu „arunca sămânţa pe un teren sterp”.

Vasilescu însă dă dovadă pe zi ce trece că e om conştient de marea greşeală săvârşită şi se uită la mine ca la un „Dumnezeu”, de la care aşteaptă atât iertarea păcatelor cât şi calea cea dreaptă de urmat.

Desigur eu nu-i pot ierta păcatele, căci nici un om nu poate face acest lucru, decât atunci când este vorba de păcate săvârşite faţă de el însuşi, iar calea cea dreaptă, mă străduiesc eu însumi să o găsesc.

Am aflat astfel o seamă de lucruri despre activitatea lui ca informator, o mulţime de turnatorii ordinare, făcute în dauna camarazilor lui de suferinţă, dar şi o grămadă de nimicuri, care-l interesau pe Domocoş! Totul îmi lasă un gust amar şi de cele mai multe ori caut să nu le înregistrez. Ce pierdere de timp inutilă! Ce viaţă îngrozitoare! Dar aşa este închisoarea, trebuie să suporţi o imensă cantitate de înjosiri ale fiinţei umane, de murdării şi chinuri de toate naturile, să fii în stare să treci peste ele şi să rămâi, dacă poţi, cu puţinele clipe frumoase, pe care nu le poţi înregistra decât în sufletul şi conştiinţa ta. Iar dacă reuşeşti să treci în amintire aceste puţine momente, şi reuşeşti să le dai amploare, să le trăeşti cu maximum de intensitate, atunci poţi ajunge la concluzia că închisoarea are utilitatea ei, că pentru formarea unui suflet şi a unui caracter, ea are chiar o mare importanţă! Din suferinţă, din greutăţi întâmpinate, din reacţia pe care o ai spontan, atunci când eşti pus în situaţii deosebit de grele, te poţi cunoaşte pe tine însuţi. Numai dezbărat de vanităţi şi orgolii, numai pus în absolută egalitate cu semenii ce te înconjoară, numai atunci poţi vedea adevăratele calităţi umane, adevăratele defecte, numai atunci poţi gândi veridic, atât asupra ta, cât şi a celorlalţi.

Vasilescu îmi povesteşte tot trecutul lui murdar cu voce slabă. I se pune câte-un nod în gât, tace, continuă privind numai în jos, parcă ar citi pe podea toate nelegiuirile pe care le înşiră.

Mi s a făcut milă de el, şi l-am întrerupt:

— Lasă Domnule Vasilescu pe altă dată, ai depus un mare efort, sunt conştient de greutatea pe care ai întâmpinat-o pentru a-mi împărtăşi aceste lucruri.

— Vă mulţumesc Domnule Pantazi, îmi este într-adevăr extrem de greu, aş vrea să vă rog însă un lucru… Mă umileşte tot timpul faptul că Dumneavoastră îmi spuneţi „domnule Vasilescu”, eu nu sunt un domn, sunt un ”vai de capul meu„,

iar între Dumneavoastră şi mine este şi o mare diferenţă de vârstă. Vă rog să-mi spuneţi ”Emil".

— Asta deocamdată nu se poate, a-ţi spune pe nume ar însemna o oarecare intimitate, în cazul de faţă„domnule” este ca şi cum ţi-aş spune „tovarăşe”, sau „camarade”. „Tovarăşe” nu-ţi pot spune, căci detest acest cuvânt, este al comuniştilor; „camarade”, pentru mine este cu mult mai mult decât „domnule”, el reprezintă o comunitate de idei şi de luptă, deci tot „domnule” este singura formulă acceptabilă pentru mine deocamdată. Cu timpul, poate şi sper să-ţi pot spune „Emil”,

L-am rugat pe Vasilescu să-mi spună cum a încercat să plece din ţară, să-mi vorbească despre copilăria lui, despre părinţii lui, şi a făcut-o cu dezinvoltură, umplând un timp îndelungat, destul de agreabil pentru amândoi. Cu aceste povestiri l-am regăsit pe Vasilescu, cel care intrase în celula mea vesel şi zâmbitor, uitând greaua situaţie în care se afla şi cufundându-se în fel de fel de amintiri dragi lui.

După câteva zile, în care numai el a vorbit, m-a rugat să-i povestesc şi eu, căci desigur am lucruri mult mai interesante de spus.

Evident, aceasta era şi intenţia mea, dar voiam ca la început să cunosc cât mai multe lucruri despre acest om.

Nu era Vasilescu primul turnător pe care l-am întâlnit în închisoare, şi nici dintre cei mai importanţi. Vasilescu putea culege informaţii printre noii veniţi, printre oameni tot atât de neexperimentaţi ca el, cum în general sunt frontieriştii, în mare majoritate tineri, dar nu putea face faţă şi în nici un caz trage de limbă cu un oarecare succes pe vechii puşcăriaşi.

M-am hotărât să-i îndeplinesc dorinţa, povestindu-i întâmplări de pe front, sau banalităţi de toate zilele, care să-l intereseze, să nu aibă impresia că numai el mi se mărturiseşte, şi să ne treacă ambilor vremea mai uşor.

— Ce ai vrea să-ţi povestesc?

— Ce vreţi Dumneavoastră Domnule Pantazi, absolut orice, eu nu aş avea decât de câştigat ascultându-vă.

M-am gândit puţin, apoi i-am spus că îi voi povesti întâmplări de pe front. Era un lucru care, chiar dacă l-ar fi reprodus lui Domocoş, nu ar fi avut nici o importanţă.

— Bine, am să-ţi povestesc primele mele zile pe front, mai bine zis, primele acţiuni la care am luat parte.

— Mă interesează enorm acest lucru şi niciodată nu am avut ocazia de a asculta despre război, de la o persoană care a luat parte la lupte.

* * *

Aveam atunci 22 de ani, eram plin de entuziasm, ca de altfel toţi ofiţerii Regimentului 9 Roşiori, care se certau între ei pentru obţinerea celei mai grele misiuni!

Nu voi uita niciodată voia bună şi exuberanţa căpitanului Gheorghe Florescu (Flo), sobrietatea şi decizia sublocotenentului Vasile Diaconescu, vitejia sublocotenentului Bebe Stănescu, a locotenentului Radu Bălăcescu, a sergenţilor Stamen şi Tudose, sau a caporalului Ciobanu.

După un marş călare de 1100 de Km parcurs în 11 zile, pornind de la Ialta de lângă Mariopol, am ajuns la Canalul Kurka în Caucaz, la 15 August 1942. Sunt 17 ani de-atunci.

Caii şi recruţii erau vlăguiţi şi jupuiţi din cauza lungului drum fără odihnă, de abia se mai ţineau pe picioare. Eram bucuros de a intra în luptă, dar cu sufletul strâns în faţa necunoscutului. Nu mi-era frică de moarte, ci de felul în care voi reacţiona în faţa ei.

Divizia a 6-a de Cavalerie, al cărei Comandant era colonelul Cantuniari, avea în componenţă: Regimentul 9 Roşiori, comandat de colonelul Nae Dafinescu, Regimentul 5 Călăraşi, comandat de colonelul Aurică Balaban şi Regimentul 10

Roşiori, comandat de colonelul Dumitru Dămăceanu, având în susţinere Regimentul 8 Artilerie Grea.

Regimentul meu, 9 Roşiori, avea următoarea ordine de bătaie; Divizionul 1 – căpitan Moldovanu, Divizionul 2 – maior Puiu Popovici.

Divizionul 1 avea în subordine Escadronul I, comandat de locotenentul Radu Bălăcescu, având subalterni pe sublocotenentul de rezervă Isăcescu şi plutonierul Dima. Escadronul II comandat de căpitanul Virgil Ghinescu, având subalterni pe sublocotenentul Bebe Stănescu şi sublocotenentul de rezervă Niky Constantinescu.

Divizionul 2 avea în subordine: Escadronul III, comandat de căpitanul Cornel Pătrăşescu, având subalterni pe sublocotenenţii de rezervă Tomescu şi Ghenovici. Escadronul IV de Puşti Mitraliere, comandat de căpitanul Gheorghe Florescu, având subalterni pe locotenentul Liviu Dorobanţu, locotenentul de rezervă Paul Zănescu, sublocotenentul Ion Pantazi şi plutonierul Bădărică.

Escadronul de Comandă, comandat de căpitanul Alexandrescu (Gâgă), Escadronul de Specialităţi, comandat de locotenentul Mircea Gheorghiu şi Escadronul de Armament Greu, comandat de căpitanul Herta, având subalterni pe sublocotenenţii Culiţă Sébastian şi Vasile Diaconescu precum şi pe sublocotenenţii de rezervă Luchian şi Muntenescu, erau afectate regimentului.

Şef de Stat Major al Diviziei, era locotenent-colonelul Costache Cristodorescu, iar comandant secund al Regimentului 9 Roşiori era locotenent-colonelul Coco Asian.

În dimineaţa de 15 August 1942, porneam către ultima etapă de marş şi drumul a fost deosebit de greu, datorită căldurii excesiv de mari. Aproape de asfinţitul soarelui, când mai aveam aproximativ un kilometru de marş, ne-am întâlnit cu o mulţime de soldaţi, bucătării, chesoane, pioneri germani,

care veneau fugind către noi într-o dezordine nemaipomenită, strigând: „Fugiţi, vine cavaleria cazacă!”. Ce se întâmplase?

Regimentul 5 Călăraşi trecuse Canalul Kurka, lat de vreo 6 metri având 3-4 metri adâncime, şi începuse instalarea la teren. În dreapta dispozitivului la 200 de metri, era un colhoz, iar în faţă, câmpul de vedere era de aproximativ 300 metri datorită unui stuf des şi înalt de aproape 4 metri.

Colhozul a fost superficial cercetat şi în podul lui, sub paie, erau ascunşi doi soldaţi ruşi cu pistoale mitralieră, care flancau perfect cele două escadroane ale lui 5 Călăraşi, înghesuite pe circa 600 de metri. Nici nu se instalaseră bine la teren şi cei doi din colhoz au început să tragă pe întreaga linie a lui 5 Călăraşi. În acelaşi timp, din stuf a ieşit un escadron de cazaci în „marş-marş”, cu săbii şi lănci, care în câteva secunde au fost peste linia românească, provocând o panică de nedescris. Au fost morţi, răniţi, dar cea mai mare parte s-au înecat în Canalul Kurka, aruncându-se în el cu cisme şi echipament! Culmea este că panica a fost tot atât de mare în cealaltă parte a Canalului, unde nu era realmente nici un pericol şi unde s-au pus pe fugă restul regimentului, precum şi chesoanele de muniţie şi bucătăriile (care s-au răsturnat) şi o unitate de pioneri germani!

Cei doi ostaşi ruşi din colhoz au fugit către stuf, iar escadronul de cazaci a dispărut cu aceeaşi viteză cu care apăruse!

A fost prima şi ultima panică, pe care am înregistrat-o în tot timpul de aproape doi ani de lupte în Caucaz.

Din ordinul colonelului Nae Dafinescu, Escadronul IV, al căpitanului Gheorghe Florescu, trebuia să ocupe linia părăsită de cele două escadroane a lui 5 Călăraşi. Plutoanele 3 şi 4, comandate de mine şi de Plutonierul Bădărică, au ocupat poziţia. S-a făcut o serioasă cercetare a colhozului şi am ordonat tuturor săparea de gropi individuale, deoarece

bănuiam că acest Canal trebuie să fie reperat de artileria şi brandt-urile inamice.

Nu am înţeles atunci şi nu am înţeles nici până în ziua de astăzi, de ce trebuia să ocupăm o poziţie dincolo de canal, practic fără câmp de vedere în faţă! Eram însă mult prea tânăr şi fără nici o experienţă de front, pentru a aduce această obiecţiune, când toţi ofiţerii regimentului erau la 10-15 metri înapoia mea.

Pământul era extrem de tare, aproape stâncos, iar ordinul meu de săpare a unor gropi individuale a fost primit cu zâmbete ironice de către vechii luptători!

A doua zi, la revărsatul zorilor, a început o puternică răpăială de brandt-uri pe întreg canalul. Cei din spatele canalului s-au retras la vreo 200 metri, iar soldaţii mei şi-au săpat gropile cu o viteză neînchipuită!

Caporalul Ciobanu, agentul meu, mi-a spus; „Intraţi îngroapă, domnule Sublocotenent, eu îmi fac alta”. Am intrat în groapa făcută de caporalul Ciobanu, dar imediat şira spinării, mâinile şi picioarele au început să-mi tremure atât de tare, încât îmi era imposibil să le pot stăpâni.

Mi-am dat seama că, paralel cu nemaipomenita pregătire de brandturi de toate calibrele, inamicul poate declanşa un atac, iar pe de altă parte, dacă nu acţionez serios asupra nervilor mei, voi fi pierdut pentru totdeuna. Aceste motive m-au determinat să iau hotărârea de a inspecta întrega poziţie şi a căuta să mă calmez. Am mers în cel mai liniştit pas, de la soldat la soldat, prevenindu-i de posibilitatea unui atac şi de faptul că trebuie să mai scoată capul pentru a privi şi înainte. Acest fapt mi-a adus totala încredere a oamenilor şi am revenit la groapa mea complet calmat. Câştigasem ceea ce este cel mai important, lupta împotriva fricii, aceea cu mine însumi.

Era dimineaţa de 16 August 1942, prima mea zi de război, aceea care îţi imprimă pentru totdeuna stăpânirea sau pierderea nervilor.

La încetarea focului inamic, care a durat jumătate de oră, întreg regimentul a trecut canalul Kurka, iar escadronul meu a trecut cu Plutoanele I şi II, comandate de locotenenţii Paul Zănescu şi respectiv Liviu Dorobanţu în linia întâi, plutonul meu şi al lui Bădărică rămânând în rezervă. Căpitanul Gheorghe Florescu a rămas în mijlocul dispozitivului, aproximativ la 200 de metri între linia I şi rezervă.

Urma ca noi să avansăm la aceeaşi distanţă, pe măsură ce va înainta prima linie. Înaintarea se făcea cu o atenţie deosebită, în pas lent de manevră, ocolindu-se prin stânga imensul stufăriş din faţă. Inamicul, pe care nu-l vedeam, trăgea rare focuri de armă.

După aproape 3 kilometri de mers am ajuns la şoseaua Kurciamskaja- Temriuk-Anapa-Novorosisk. Aceasta urma să fie direcţia noastră de înaintare, dar trebuia mai întâi să fie cucerit satul Kurciamskaja.

Întreg dispozitivul Diviziei s-a modificat. Au trecut în linia I-a Regimentele 9 Roşiori şi 5 Călăraşi, Regimentul 10 Roşiori rămânând în rezervă.

Regimentul 9 Roşiori ataca de front, cu Escadronul IV călare pe şosea, având în dreapta sa Escadroanele II şi III, cu flancul drept sprijinit pe stufăriş, iar în stânga Escadronul I, întărit cu plutonul meu, care ataca pe contrapanta paralelă cu şoseaua, având misiunea specială de a anticipa progresiunea celorlalte escadroane, a învălui satul Kurciamskaja, revenind la şosea dincolo de sat, pentru a închide astfel retragerea inamicului.

Plutonul meu era în flancul stâng al escadronului, cu misiunea specială, dată de regiment, de a menţine legătura cu Regimentul 5 Călăraşi, care ataca în stânga contrapantei şi a regimentului nostru.

Mă simţeam izolat şi stânjenit, deoarece nu-mi cunoşteam noul comandant de escadron. Din mijlocul contrapantei, vedeam perfect întreaga înaintare a regimentului meu.

Noul meu comandant de escadron, locotenentul Radu Bălăcescu, a pornit înainte în mijlocul escadronului său şi în câteva minute ne depăşise cu aproape 200 de metri.

Regimentul 5 Călăraşi, care se afla dincolo de contrapanta, a rămas în urmă, obligându-mă să-mi repliez flancul stâng al plutonului, pentru a menţine legătura.

Focul inamic de brandturi de toate calibrele era din ce în ce mai violent. Pe vârful dealului, îl vedeam rămânând în urmă pe Sergentul Stamen, încheietorul meu de pluton. Parcursesem un kilometru şi ne apropiam de inamic, în cel mai rapid pas de manevră. La un moment dat Locotenentul Bălăcescu, care se menţinea la circa 200 de metri înaintea restului escadronului, a întors capul şi văzând plutonul meu cu aripa stângă repliată, a strigat să vin imediat la el. M-am executat în fugă. A urmat următorul dialog, Bălăcescu fiind enervat:

— De ce îmi rămâi în urmă, Sublocotenent Pantazi?

— Pentru a menţine legătura cu 5 Călăraşi.

— Lasă pe 5 Călăraşi în pace şi înaintează cu flancul stâng la înălţimea escadronului.

M-am întors la pluton şi am executat ordinul.

Sună telefonul de la regiment, la capătul celălalt al firului fiind colonelul Dafinescu, Comandantul Regimentului.

— Pantazi, repliazăşi ţine legătura cu 5 Călăraşi, aşa cum ţi-am ordonat. Am repliat din nou plutonul!

Mai aveam aproximativ un kilometru pentru a ajunge în dreptul intrării în satul Kurciamskaja, în care trebuia să intre Escadronul IV al căpitanului Gheorghe Florescu.

Locotenentul Bălăcescu a început să înainteze din ce în ce mai repede şi la un moment dat a întors capul pentru a zări la

ce distanţă este escadronul său. Văzând plutonul meu din nou repliat şi încă mult mai mult ca înainte, a urlat furios la mine:

— Sublocotenent Pantazi, la mine!

Am ajuns gâfâind.

— Ce ţi-am ordonat eu Sublocotenent?

Când am vrut să răspund, mi-a tăiat vorba; ordonându-mi să mă culc imediat. Loviturile de brandt cădeau ca ploaia şi focuri de armă automată ne fiu erau pe la urechi.

— Am primit ordin de la Dafinescu, să repliez imediat plutonul.

— Îi bagi în p… m… pe Dafinescu, eu comand atacul!

— Am înţeles, domnule Locotenent!

Am întrerupt legătura cu regimentul şi, în pas alergător, mi-am adus flancul stâng al plutonului pe acelaşi aliniament cu restul escadronului. Am depăşit prin stânga intrarea în satul Kurciamskaja, apropiindu-ne la o distanţă de 500 de metri de centrul satului.

Colonelul Dafinescu, neputând lua legătura cu mine, a trimes un agent la Stamen, pentru a replia flancul stâng ai plutonului, 5 Călăraşi rămânând mult în urmă.

Văzând ce se întâmplă, Bălăcescu a început să urle ca un nebun, iar eu m-am prezentat imediat la el, explicându-i situaţia.

— N-am ştiut că Dafinescu a ajuns comandant de pluton, iar dumneata, ajutor de băgător de seamă; de altfel văd că eşti şi complet neinstruit, nu ştii că trebuie să te culci, când vezi iadul în care te afli?!

— Dumneavoastră staţi în picioare…

— Nu te-am întrebat nimic, Sublocotenent, mai bine ia comanda propriului dumitale pluton!

În momentul în care voiam să plec, o lovitură de brandt a căzut la câţiva metri de noi şi l-am văzut pe Bălăcescu la

pământ, i se vedea tigva. Şi-a pus o batistă pe frunte şi a început să strige la mine:

— Lasă-mă pe mine! Imediat la pluton şi executarea ordinului!

O nouă lovitură de brandt şi Bălăcescu a fost iarăşi la pământ, de data aceasta lovit deasupra ficatului. I se vedea o coastă. S-a ridicat însă imediat şi, cu mâna stângă la cap şi cu cea dreaptă acoperindu-şi coasta, mi-a spus pe un ton ceva mai blând:

— Nu am nimic, treci la misiunea dumitale, Sublocotenent! După care, şi-a reluat înaintarea.

Uliţele satului erau perpendiculare pe şoseaua principală. Am observat pe una din uliţe, camuflate sub nişte pomi, două camioane pline cu ruşi. I-am arătat trăgătorului de la puşca mitralieră, dar acesta nevăzându-i i-am luat arma şi am tras în plin trei încărcătoare. După ocuparea satului, m-am îngrozit de carnagiul pe care l-am făcut. Doar câţiva răniţi, cele două camioane fiind pline cu morţi, iar sângele se scurgea încă din camioane. Am simţit un gust acru în gură, greaţă, şi fruntea mi s-a umplut de transpiraţie rece, simţind că îmi vine ameţeală.

Ne-am continuat înaintarea şi am coborât către sat la ieşirea din el. Doar două camioane reuşiseră să fugă. Satul fusese apărat de Şcoala Militară de Subofiţeri Activi de Marină din Novorosisk. Cinste lor, pentru felul în care au apărat satul; bine camuflaţi la teren, dispunând de o mulţime de brandturi de toate calibrele, trăgând cu arme cu lunetă admirabil ochit.

Locotenentul Bălăcescu zăcea într-un şanţ şi sanitarii erau aşteptaţi. S-a ridicat într-un cot şi cu voce blândă mi-a mulţumit pentru felul în care m-am comportat, scuzându-se totodată pentru violenţa sa. A fost un viteaz, iar în urma acestei acţiuni a fost decorat cu "Ordinul Mihai Viteazul cl. a III-a“.

La puţin timp, s-a adunat întreg regimentul. Au căzut atunci la datorie; căpitanul Moldovanu – Comandantul Divizionului I, căpitanul Virgil Ghinescu – Comandantul Escadronului II, căpitanul Cornel Pătrăşescu – Comandantul Escadronului III, sublocotenenţii Niky Constantinescu şi Muntenescu din Escadronul II şi respectiv Escadronul Armament Greu, precum şi plutonierul Dima din Escadronul II.

În afară de ofiţerii menţionaţi, în această acţiune şi-au dat viaţa 53 de soldaţi.

Răniţi au fost; căpitanul Alexandrescu – Comandantul Escadronului de Comandă şi locotenentul Radu Bălăcescu -Comandantul Escadronului I. Au luat drumul spitalelor de campanie 22 de soldaţi.

O caracteristică a luptei: rănitii au fost mai mult în urma loviturilor de brandt, iar morţii, izbiţi în frunte de armele cu lunetă, care vizau în special ofiţerii.

Am înoptat în Kurciamskaja, unde s-a făcut noua ordine de bătaie a regimentului.

Locotenent-colonelul Coco Aslan, ajutorul Comandantului, a luat comanda Divizionului I, în locul căpitanului Moldovanu.

Locotenentul Liviu Dorobanţu de la Escadronul IV a luat comanda Escadronului I, în locul locotenentului Radu Bălăcescu.

Locotenentul Mircea Gheorginu, de la Escadronul de Specialităţi a luat comanda Escadronului II, în locul căpitanului Puiu Ghinescu.

Căpitanul Herta de la Escadronul Armament Greu a luat comanda Escadronului III, în locul căpitanului Cornel Pătrăşescu.

Sublocotenentul Vasile Diaconescu a luat comanda Escadronului de Armament Greu, în locul căpitanului Herta.

Sublocotenentul Bebe Stănescu de la Escadronul II a luat comanda Escadronului de Comandă.

Eu am revenit cu plutonul la Escadronul IV.

În dimineaţa de 17 August, în urma informaţiilor primite de la aviaţie, singurul punct întărit ce ne stătea în cale, înaintea Temriukului, era Cota 202. Comandantul Diviziei, colonelul Cantuniari, ne-a numit pe căpitanul Radu Cristodorescu, Şeful Biroului Operaţii şi pe mine, care urma să atac Cota de front, pentru a face o recunoaştere, dându-ne Horschul Diviziei. Urma să mergem circa 4 kilometri până la o înălţime de unde se vedea cota.

Am trecut la volanul maşinii, având şoferul în dreapta mea şi pe căpitanul Cristodorescu în spate. După 3 kilometri de mers, o explozie extraordinară a oprit maşina pe loc. Cristodorescu şi cu mine am sărit din maşină, crezând că s-a tras cu anticarul în noi. În realitate călcasem pe o mină, care pur şi simplu spulberase roata din dreapta, din faţă, a maşinii omorând pe şofer. Eram foarte uşor rănit la piciorul drept, iar Cristodorescu, neatins.

În dreptul maşinii era o placardă, pe care Cristodorescu a descifrat: „Moarte cotropitorilor fascişti!”.

Am continuat drumul pe jos şi urcând micul deal am văzut cota, care era la circa 400 de metri în stânga noastră.

Aveam de parcurs alţi 3 kilometri printr-o pădure ce se afla în stânga noastră, pentru a ataca cota de front, iar plutoanele I şi II, comandate de sergentul major Câmpeanu şi locotenentul Zănescu, în linia II-a. Căpitanul Gheorghe Florescu, Comandantul Escadronului, împreună cu sublocotenentul Vasile Diaconescu, Comandantul Escadronului de Armament Greu, urmau să înainteze împreună cu plutoanele din rezervă.

Am parcurs pădurea întâmpinând slabe focuri de armă, trase mult pe deasupra noastră. La ieşirea din pădure, după 10 metri era un mic dâmb de circa 2 metri înălţime.

Ne-am instalat ambele plutoane pe acest dâmb, care avea o lungime de peste 1 kilometru. În stânga, la vreo 300 de metri, curgea Cubanul.

Sergentul Costică Tudose a scos puţin capul deasupra dâmbului, pentru a observa ceea ce este înainte. Un glonţ l-a izbit direct în frunte, rămânând mort pe loc. Era cel mai bun sergent al meu şi a murit la jumătate de metru de mine. Această pierdere ne-a afectat în cea mai mare măsură, deoarece Tudose era iubit şi apreciat de întregul escadron.

Am ridicat o cască într-un băţ şi ea a fost găurită tot din primul foc.

Pe Cuban a venit un monitor inamic, care flanca periculos ambele plutoane. Deoarece se lăsase seara, am hotărât rămânerea pe loc. Pierdusem de mult orice legătură telefonică cu escadronul. I-am ordonat lui Bădărică să-şi replieze flancul drept, pentru a nu fi învăluiţi în cursul nopţii, şi am trimes doi agenţi înapoi pentru a găsi escadronul şi a raporta lui Gheorghe Florescu situaţia în care ne aflăm.

În acel moment a apărut sublocotenentul Vasile Diaconescu, cu o ţeavă de brandt fără afet şi cu doi soldaţi cu 6 proiectile.

Din cele două lovituri trase, cu ţeava ţinută în mână, a doua lovitură a căzut pe puntea monitorului, determinându-l să plece! Au urmat alte două lovituri, dintre care prima a căzut la 2 metri de cotă, iar a doua chiar pe cotă, anihilându-i orice rezistenţă.

Caporalul Ciobanu, agentul meu, fără a mai aştepta ordin s-a repezit spre cotă aruncând grenade, urmat de încă doi soldaţi, dar acolo au găsit doi morţi, patru grav răniţi; doi soldaţi reuşiseră să fugă, ajutaţi de întuneric.

Aceasta fusese rezistenţa pe celebra cotă 202, care pusese atâtea probleme Diviziei!

După circa încă o jumătate de oră a apărut căpitanul Gheorghe Florescu cu restul escadronului, şi a anunţat

telefonic regimentul de cucerirea cotei 202. Această cotă a reprezentat ultimul obstacol, în faţa Temriukului.

În dimineaţa de 18 August trebuia să ne reluăm înaintarea, să ocupăm satul Wicebsteblicevsteskaja, părăsit de inamic, după datele date de aviaţie şi să ne instalăm în acest sat, pentru câteva zile de odihnă.

La orele 5 dimineaţa, colonelul Dafinescu îl cheamă pe Gheorghe Florescu la telefon şi îi dă următorul ordin:

— Ascultă Flo, te pui imediat în marşşi ocupi satul Wicebste... Wicebste... p.m. —Skaja! După informaţii nu este ocupat de inamic, dar în orice caz îţi iei măsurile de rigoare.

În coloană de marş, Gheorghe Florescu a comandat înaintarea escadronului către p.m. —Skaja! Plutonul II, comandat de locotenentul Paul Zănescu, a pornit în avangardă. Plutonul meu, împreună cu Gheorghe Florescu, era primul încolonat. I-am spus lui Fio că am presimţirea că voi fi rănit. Flo a rîs răspunzându-mi că, cel puţin câteva zile, nu vom vedea nici picior de rus!

Când plutonul din avangardă a ajuns la 500 de metri de sat, Flo a ordonat oprirea înaintării, pentru ca plutonul meu să se desfăşoare în trăgători şi să manevreze satul prin dreapta, urmând a urca panta paralelă cu satul şi a coborî în sat către mijlocul său.

În această formaţie, înaintarea a fost reluată. Am trecut un rambleu de cale ferată, în mijlocul dispozitivului meu, am început coborirea şi mai aveam 50 de metri până la sat, când un pistol mitralieră a început să tragă vizându-mă direct. M-am culcat la pământ într-o foarte mică viroagă, dar focul intens era îndreptat asupra mea, când muşcând pământul de la circa 20-30 de centimetri din faţă, când trecând pe deasupra mea, tot la câţiva centimetri. Nu puteam face nici o mişcare, şi vedeam cum puţinul pământ ce mă proteja, dispare spulberat de focul intens din faţă!

Am auzit vocea puternică a sergentului Stamen, care se adresa oamenilor săi: „Cădeţi-i în spate”, după care am simţit ca un curent electric în umărul drept, urmat de căldura sângelui, apoi imediat ceva rece, ce mi se scurgea pe spinare. Focul a încetat, omul fiind prins, dar ultimul lui glonţ mă atinsese!

Cu multă grijă am încercat să-mi mişc mână dreaptăşi am reuşit acest lucru fără nici o dificultate! M-am sculat în picioare şi în faţa mea, la câţiva metri, caporalul Ciobanu aducea un copil de vreo 14 ani, marele meu adversar! Prin intermediul lui Ciobanu, care învăţase destul de bine ruseşte, am avut cu copilul următorul schimb de cuvinte:

— Sunt soldaţi ruşi în sat?

— Nici unul, au plecat de ieri.

— De ce ai tras în mine?

— Mi-am apărat ţara!

— Foarte frumos, dar nu ştiai că îmbrăcat civil nu ai voie să lupţi şi că eşti pasibil de împuşcare fără judecată?

— Împuşcaţi-mă!

— Nu te împuşc băiatule, te felicit pentru curajul tău, dar să nu mai faci acest lucru, căci altul în locul meu te-ar fi împuşcat şi eşti încă un copil, este păcat să-ţi pierzi viaţa, du-te acum la casa ta. Copilul a zbughit-o cât îl ţineau picioarele!

Ciobanu a văzut că sunt plin de sânge pe spate şi a vrut să mă ajute să merg 50 de metri mai sus unde era Gheorghe Florescu instalat într-o colibă, cu doi agenţi şi doi sanitari. Nu am avut nevoie de ajutorul lui Ciobanu, deoarece mă simţeam foarte bine şi i-am ordonat să-i comunice sergentului Stamen să intre în sat şi să ne găsească mie şi lui Gheorghe Florescu câte o cameră.

Gheorghe Florescu a rămas uimit de presimţirea mea, dar, dezbrăcându-mă, am văzut că rana era cu totul superficială, mai mult o ştersătură a glonţului pe distanţă de 3 centimetri,

care probabil atinsese câteva vase de sânge. Un pansament rudimentar a fost suficient. De altfel şi pe acesta l-am scos a doua zi. Eram pentru a doua oară rănit în decurs de 24 de ore, de fapt rămânând complet teafăr!

În cele trei zile cât am stat la Wicebsteblicesteskaja, sau p.m.—Skaja cum botezase satul Nae Dafinescu, am băut pentru morţi şi pentru vii după obiceiul războiului, destinzându-ne nervii încordaţi de cele trei zile de lupte, care pentru mine constituiau botezul focului.

Au urmat aproape doi ani de lupte în Caucaz, dar nici în atac, nici pe poziţie, nici în retragere, nu am cunoscut înfrângerea şi niciodată în afara primei zile, aceea de 15 August 1942 – panica! Moralul trupelor a fost întotdeuna excelent datorită victoriilor, a unei foarte bune aprovizionări şi voia bună nu ne-a părăsit niciodată, nici în timpul grelelor lupte de poziţie de la Novorosisk, nici în ordonata retragere din Caucaz. Greul a urmat în Crimeea. Caucazul rămâne pentru noi, foştii luptători, o amintire duioasă, pot spune frumoasă, cu toate pierderile suferite, incomparabil mai mici decât cele ale inamicului.

Acest război a fost denumit „Cruciada împotriva Comunismului ".

* * *

A doua zi, Vasilescu parcă mi-a ghicit gândurile:

— Domnule Pantazi, spuneţi-mi ce credeţi că ar trebui să-i spun lui Domocoş? Sunt sigur că în curând mă va chema şi trebuie să fie foarte bine pus la punct totul.

— Bine Emile, vom pune totul la punct! I-am spus pe nume, căci, după felul în care s-a comportat, tot ajungeam la asta, şi

apoi am şi speculat ca un impuls ce i-l voi da, satisfăcându-i această dorinţă.

— Vă mulţumesc din suflet, domnule Pantazi, pentru tot ce aţi făcut şi faceţi pentru mine, şi vă asigur că niciodată nu veţi regreta aceasta.

— Să dee Dumnezeu, ar fi în primul rând în interesul tău. M-am gândit la ceea ce trebuie să-i spui lui Domocoş. Am să uzez de un principiu militar, inamicul trebuie să te bănuiască mai slab decât eşti în realitate, şi în acelaşi timp mai prost! Pentru a putea scăpa de Domocoş, el trebuie să-şi dea seama că eşti incapabil, că eşti prost, că nu te poţi descurca, iar eu trebuiesc minimalizat la maximum, trebuie să ştie că nu am nimic în cap, iar pe deasupra că sunt timorat de închisoare, că ai impresia că sunt şi sonat, deşi uneori par complet normal. M-am gândit la ceva foarte stupid, dar cu cât este mai stupid, cu atât este mai bine, cu condiţia de a fi susţinut cu toată convingerea şi până „în pânzele albe". Ei bine Emile, Domocoş va afla de la tine că sunt foarte pesimist, că nu ştiu dacă îmi vor mai da vreodată drumul, că sunt tot timpul preocupat de acest lucru şi că sunt obsedat că în cazul fericit în care voi fi pus în libertate, să fac o crescătorie de găini! Îi poţi spune că vreau să fac acest lucru undeva în jurul Bucureştiului, că refuz orice altă conversaţie, neparticipând la ea, sunt încontinuu preocupat de numărul ouălelor pe care le face găina într-un an, de preţul grăunţelor, de câştigul realizat şi, în jurul acestui subiect, eşti liber să brodezi absolut tot ceea ce vrei! Tu fiind crescut la ţară, te pricepi oarecum în această materie şi îi poţi spune că ai participat la conversaţie, că mi-ai dat unele lămuriri şi că aceasta ne-a împrietenit, făcând planuri de viitor! Poţi să-i mai spui că nu vreau să te las să vorbeşti des cu vecinii la perete, deoarece mi-e frică că ne prinde, că ţi-am mai povestit unele lucruri de pe front dar că, până la urmă, tot la găini revin, ca singur subiect care mă pasionează! Din aceste

lucruri nu trebuie să-l scoţi, şi să-l rogi pe el să-ţi dea metoda pentru a discuta şi alte lucruri şi să vezi ce l-ar interesa. Dacă însă îl vei înebuni cu găinile, te va crede pe tine prost şi pe mine nebun, şi acest lucru ar fi o mare realizare pentru amândoi!

— Bine domnule Pantazi, am să fac exact cum mi-aţi spus, dar mă gândesc la mutra lui Domocoş când îi voi spune aceste lucruri, la început se va uita la mine ca un bou, dar apoi sunt sigur că mă va lua la o serie de înjurături, şi ferească Dumnezeu să creadă că îmi bat joc de el!

— Indiferent ce va crede el, este singurul mijloc de a scăpa de el. Se poate întâmpla să creadă acest lucru şi atunci îţi va trage o mică bătaie, sau te va ţine câteva săptămâni singur, dar după aceea te va lăsa în pace. Eu însă cred că aceasta va veni mai târziu, deocamdată va mai încerca să scoată ceva de la tine şi, mai mult de înjurături, deocamdată nu ai ce risca. De altfel ori ce ai întreprinde în viaţă, trebuie să calculezi şi un oarecare risc, fără el nu se poate. Nu ai riscat când ai vrut să fugi din ţară? Şi acum trebuie să întâmpini un risc, dar este singurul mijloc de a scăpa din ce ai intrat. Tu nu reprezinţi ceva pentru el, tu eşti doar o unealtă, pe care o dă la gunoi când nu mai este utilizabilă. Gunoiul îl reprezintă în ochii lui toţi deţinuţii, deci vei intra în rândul oamenilor. O mică bătaie sau o mică izolare, este un preţ infim pentru dreptul de a te numi din nou om! Tu eşti băiat deştept, iar cele câteva clase de liceu, pe care le ai, sunt cu siguranţă cu mult mai mult decât are Domocoş. Nu înţeleg cum ai putut fi dus de el? Orice om poate avea la un moment dat o slăbiciune, dar datoria lui este să o înlăture, trebuie să faci acest lucru. Tu vei face pe prostul, te vei mira că spunându-i astfel de lucruri despre mine, el va fi nemulţumit! Dacă după ce te va ameninţa, vei rămâne în viitor pe aceiaşi poziţie, va crede că s-a înşelat el, că nu eşti suficient de inteligent pentru meseria de „turnător”, şi atunci eşti salvat.

Trebuie să mergi pe acest drum până la capăt, fără şovăeli, căci altfel eşti definitiv pierdut. Bagă bine de seamă, nu este vorba numai de mine, ci faţă de absolut oricine trebuie să adopţi aceiaşi atitudine şi după ce ne vom despărţi. Eşti în stare să promiţi acest lucru?

— Sunt sigur, domnule Pantazi.

— Şi eu sunt sigur, şi de asemeni de faptul că nu ai să mă torni pe mine; din păcate însă, nu sunt tot atât de sigur că nu ai s-o faci în viitor cu alţii!

— Ba puteţi fi sigur şi de aceasta.

— Să dee Dumnezeu!

Este un om cu mult prea emotiv pentru a nu cădea în capcană mai departe, dacă Domocoş se va strâmba serios la el. Asta-i credinţa mea. În ceea ce mă priveşte, sunt sigur că nu mă va turna. Iar dacă o va face, nu are ce să spună, decât că am inventat toată această afacere a găinilor. El va găsi foarte natural acest lucru şi mai mult decât să caute un pretext pentru o bătaie, nu are ce să-mi facă. Dacă va proceda în acest fel, cu atât mai bine, după aceea mă va lăsa în pace şi, mai mult, aici la Zarcă, căci îşi închipue că ducându-mă la celular îmi face un serviciu!

De-aş rămâne odată singur…

Nu au trecut decât trei zile şi Vasilescu a fost scos la „anchetă”.

Patru pumni în peretele celulei din dreapta, prin care îl anunţ pe Păstorel că pot vorbi.

— A fost scos la anchetă, cred că pe mine nu mă va turna, dar nu uitaţi numele de Vasilescu, pentru eventualitatea că vă veţi întâlni cu el. A vrut să ia legătura şi cu dumneavoastră, dar i-am spus eu că nu răspundeţi.

— Este foarte prost la Zarcă, nu crezi că ar fi posibil să ne scoatăşi pe noi la muncă?

— Nu vă mai gândiţi la asta, domnule Teodoreanu, oriunde la muncă este o nenorocire, desigur este prost aici, dar niciunde nu este mai bine! Vreau să ştiu, ce face domnul Colonel?

— Bine, bine, uite îţi transmite salutări.

— Nu uitaţi să nu răspundeţi, dacă nu primiţi semnalul stabilit. Vă doresc numai bine.

Câte un pumn puternic a fost dat de o parte şi de alta a peretelui, închizând astfel convorbirea.

Mă gândesc încontinuu la Vasilescu… Mi-o fi urmat sfatul? M-o fi turnat? Ce amestec ciudat de calităţi şi mari defecte se împletesc în acest tânăr! Copil „din flori”, nimeni nu s a ocupat de el, tatăl lui adoptiv l-a răsfăţat, i-a dat bani, s-a mutat la Bucureşti, chipului să înveţe, s-a împrietenit cu tot felul de derbedei din mahalaua Grant-ului, din punct de vedere material având o viaţă relativ uşoară, necâştigând banul, ci cheltuindu-l, desigur a mers tot pe avantaje câştigate fără suferinţă, a sperat în promisiuni deşarte şi astfel a ajuns în mocirlă. Treaba lui, dar… De-aş rămâne singur!

A urmat programul, au trecut multe ore şi în sfârşit se aud paşi pe culoar, se îndreaptă către celula mea, se opresc, se trage zăvorul… Intră Vasilescu şi caraliul închide uşa în urma lui.

— Ei, ce-ai făcut?

— I-am spus totul după cum ne-am înţeles, m-a ascultat, apoi a urmat o ploaie de înjurături, mi-a spus că mă bate de mă usucă, că mă izolează, că aici o să-mi putrezească oasele. Apoi s-a plimbat prin cameră nervos şi într-un târziu mi-a

spus: „Bine mă, de-aia te am pus eu acolo, ca să vă faceţi amândoi găinari?”.

— Bine şi... Rezultatul?

— Dacă nici data viitoare nu-i aduc nimic pozitiv, atunci am încurcat-o cu el!

— E în perfectă ordine, Emile, îi vei da înainte cu găinile, dar nu trebuie să te opreşti până te întrerupe el. Ai să vezi că poate scapi mai ieftin decât ne -am aşteptat!

A doua zi de dimineaţă m-am sculat trist, prost dispus. Încă două săptămâni voi rămâne în continuare cu acest om, care mă deranjează numai prin prezenţa lui, prin nestăpânirea lui, prin întrebările lui, prin rugăminţile de a-i povesti orice, numai să-i povestesc, şi toate acestea mă inhibă, mă închid într-o tăcere desăvârşită în eul meu. În prezenţa lui, nu-mi pot da drumul gândurilor, nu-mi pot lega amintirile, trăiesc numai pentru a mânca lăturile lui Domocoş şi a dormi.

Iarăşi şi iarăşi îi ascult toate poveştile, despre familia care l-a adoptat, despre dragostele lui, despre meseria lui de mecanic, despre felul în care a încercat să fugă din ţară, dar nu-l pot urmări fiindcă nu mă interesează, fiindcă nu avem nimic comun în afara faptului că suntem obligaţi a împărţi cei 5 m.p.

Aş putea să-i povestesc şi eu despre copilăria mea, neriscând absolut nimic; încerc, nu reuşesc, consider un sacrilegiu să-l asociez unor amintiri dragi, unor intimităţi ale mele. Mă surprinde cum am putut să-i vorbesc şi despre război! Ce are el comun cu morţii mei dragi? Ce are el comun cu însăşi ideea de deţinut politic? El a vrut să fugă din ţară din spirit de aventură, nu fiindcă l-ar fi deranjat ceva! Intenţiile mele bune faţă de el, pentru a-l ajuta să iasă din mocirlă, se prăbuşesc. Mai bine nu mă gândesc la nimic, poate această stare de indispoziţie se va duce, poate voi recăpăta posibilitatea

de a-i povesti, fără a mă socoti frustrat în sufletul meu. Urîtă-i această viaţă! Pentru ce ne naştem? Pentru ce trăim? Pentru ce ne zbatem? Cum este posibilă existenţa unui astfel de sistem politic? „Omul este cel mai preţios capital!” Câtă făţărnicie, câtă minciună, câtă absurditate! Incontestabil omul este cel mai odios animal din toate făpturile lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu? Există El într-adevăr? Dacă noi suntem creaţi după chipul şi asemănarea Lui, atunci El este exact ca noi! Am fost oare creaţi numai pentru a fi o jucărie a Lui, numai pentru a vedea până unde putem merge cu nemerniciile? Nu se poate! El fiind atotştiutor, nu are nevoie de astfel de experienţe, dacă suntem fii Lui, de ce nu ne mustră? De ce nu ne îndrumează? De ce? De ce? De ce?

Toate aceste întrebări mă zbuciumă, mă chinuie, mă zguduie şi mă duc către concluzii mult mai grave decît însăşi îndoiala care m-a cuprins. Cum este posibil de a arunca slăbiciunea mea, neputinţa mea, asupra lui Dumnezeu? Eu sunt vinovat de tot şi de toate. Eu nu sunt în stare să rezist moral, la prima greutate întâmpinată! Da, cu cea mai mare uşurinţă sunt gata să condamn pe alţii, în timp ce eu m-am ridicat pe un piedestal, de unde privesc cu superioritate, condamnând cu cea mai mare uşurinţă slăbiciunile omeneşti!

Evident şi eu sunt tot slab, tot un nemernic, numai prin faptul că îmi asum acest drept de a-i judeca pe alţii! Omul are un anumit punct „de topire”, de sfărâmare a rezistenţei lui morale, unii îl au mai repede, alţii rezistă mai mult, dar, la un moment dat, toţi suntem sortiţi aceleiaşi căderi. Cu ce este mai vinovat Vasilescu, care a devenit „turnător”, decât mine, care, ne fiind în stare să mă judec pe mine, îl judec pe Dumnezeu? Evident Vasilescu are circumstanţe atenuante, originea lui, părinţii, care nu s-au ocupat de el decât dându-i bani pe mână; mediul de mahala în care a trăit, dar poate şi constituţia sa sufletească, poate nu este capabil să reziste în faţa unei

bătăi, sau chiar unor ameninţări, sau câte şi mai câte circumstanţe l-au adus în această situaţie, să ne judece pe toţi Dumnezeu, să nu ne mai însuşim singuri dreptul de a judeca pe alţii.

Da, asupra acestor lucruri trebuie să reflectez mai serios, cu prea multă uşurinţă se pot aduce argumente „pro şi contra", unei judecăţi, unei atitudini, unei poziţii, unei credinţe, şi toate au aparenţa cele mai indubitabile realităţi!

Evident că asupra unor anumite principii de viaţă există o unanimitate de păreri, stabilite de sute şi mii de ani; că asupra acestora nu trebuie să ne punem întrebări, ci trebuie să le luăm drept bune, aşa cum le-am învăţat, aşa cum înţelepţii sau viaţa de zi de zi le-au stabilit, dar... dar, parcă nu ne-am născut cu credinţa în Dumnezeu, şi acum un sistem politic, un sistem filozofic îl pune la îndoială? Şi cum, când eu nu recunosc sub nici o formă acest odios regim, mă alătur lui, punând sub semnul întrebării existenţa lui Dumnezeu?

Este o încercare grea prin care trec, probabil este grea pentru mine, altul în locul meu ar lua-o ca o binefacere! Atât de stupidă este gândirea omenească, atât de diferită, încât, puşi în faţa aceleiaşi încercări, unii sunt fericiţi, alţii nenorociţi! Trebuie să-mi stabilesc un echilibru, trebuie să fiu mai maleabil, mai docil, trebuie să las răul la o parte şi să încerc să văd numai ce este bun.

În privinţa lui Vasilescu, trebuie să merg pe linia iniţial hotărâtă, aceea de a-l ajuta cu toate forţele mele, pentru a-l scoate din ghiarele lui Domocoş, indiferent cât mi-ar fi de greu acest lucru.

Evident acest zbucium al meu nu a trecut neobservat de către colocatarul meu, care probabil în sufletul lui l-a interpretat ca o neîncredere, ca o suspiciune ce o am asupra relatării făcută de el, asupra întrevederii cu Domocoş.

Am căutat să-i spulber aceste gânduri, mai ales convingerea mea fiind cu totul contrarie, fiind sigur că nu m-a minţit întru nimic, în orice caz nu în esenţial. De aceea, foarte prietenos, i-am adresat cuvântul, întrebându-l:

— Emile, ce fel de om este tatăl tău? Care sunt preocupările lui? Aţi vorbit împreună despre timpurile trecute, despre cele actuale?

— O da, tatăl meu mă iubeşte foarte mult şi a căutat să facă din mine un prieten.

— I-ai spus despre intenţia ta de a fugi în străinătate?

— I-am spus, şi a fost de acord cu mine, deşi îl vedeam cât îi părea de rău că ne despărţim. Tatăl meu a fost ţărănist de-ai lui Mihalache şi era foarte activ; de altfel a fost şi primar în comună cu multă vreme înainte, acum este bătrân, are 70 de ani. Despre comunişti, să nu audă, toată ziua îi blesteamă! Era un om extrem de activ şi în meseria lui de morar, dar când i-au luat moara a trebuit să se refugieze la Bucureşti, unde s-a angajat ca mecanic la un atelier al unei coloane auto. Deşi nu era tatăl meu adevărat, – pe acela nu l-am cunoscut, îl iubeam foarte mult, iar el îmi făcea toate capriciile.

L-am ascultat în continuare pe Vasilescu, punându-i din când în când întrebări şi arătându-mă astfel foarte interesat de viaţa lui de familie. I-am mai povestit şi eu câte ceva, lucruri fără importanţă, şi pot afirma că s-a cimentat între noi o legătură mai serioasă şi că timpul a început să treacă mai agreabil.

Am aflat că, în Bucureşti, locuieşte pe Cuza Vodă, în spatele Gării de Nord, într-un fel de garsonieră improvizată într-un garaj. Eu nu am putut să-i dau vreo adresă a mea, căci realmente nu aveam! M-a invitat să locuiesc la el dacă nu voi avea unde şi, fireşte, i-am mulţumit. Dar când? Aceasta era întrebarea, pe care o dezbăteam destul de des, eu nehazardându-mă în pronosticuri, ba chiar înclinând să cred

că vom termina pedeapsa poate chiar la Zarcă! Lui Emil nu prea îi surâde această eventualitate şi caută să smulgă de la mine baloane cu oxigen! Nu reuşeşte şi nu va reuşi, deoarece eu am convingerea că după plecarea ruşilor, pentru consolidare, comuniştilor le trebuieşte un timp mai îndelungat.

Astfel, mai cu discuţii între noi, mai cu conversaţiile la perete ale lui Vasilescu cu vecinii frontierişti, mai cu câte o povestire, timpul trece şi se apropie din nou inevitabila chemare a lui Domocoş. Emil era convins acum că trebuie să rămână„găinar", indiferent de consecinţe!

Într-o dimineaţă, după executarea obişnuitului program, Emil este scos la „anchetă".

Am făcut conversaţia de rigoare cu Păstorel, care în treacăt fie spus, nu ne-a avansat pe nici unul cu nimic, apoi, am început măsurătoarea cu pasul a celulei, căutând să-mi adun gândurile. Pentru mine un lucru este clar, Emil nu se va lăsa intimidat şi va rămâne „găinar". Dar cum va reacţiona Domocoş? Înclin să cred că va încerca din nou să-l intimideze, poate îi va da şi câţiva pumni, dar îl va trimete înapoi cu obiective mai precise. S-ar putea totuşi să nu-l mai aducă, convingându-se că l-am mirosit şi că o nouă încercare nu-şi mai are rostul. Dar cum va proceda Domocoş, în continuare faţă de mine şi faţă de el? Probabil că pe mine mă va lăsa câtva timp singur, apoi îmi va trimete un alt „turnător", iar pe Emil îl va izola pentru un timp scurt, după care îl va utiliza în altă parte.

După scurgerea a 5-6 ore, zăvorul celulei mele a fost tras cu violenţă şi în uşa apare caraliul, care îmi spune: „Dă bagajul ăluia afară!". M-am executat cât am putut mai repede, după care uşa s-a închis şi am rămas singur.

Concluzia este clară: Emil s-a ţinut tare pe poziţie, totul a reuşit perfect. Am convingerea că i-am făcut un mare serviciu, chiar dacă va întâmpina represaliile lui Domocoş. Va fi însă în

stare să se desprindă definitiv? Rămân sceptic. Poate ar fi avut nevoie de sprijinul meu un timp mai îndelungat! Dumnezeu să-l ajute!

În ceea ce mă priveşte, mi-am ajuns scopul, acela de a rămâne singur. Pentru câtă vreme însă?

Patru pumni în peretele din dreapta, şi conversaţia cu Păstorel începe:

— Alo, domnule Teodoreanu, l-au scos definitiv pe Vasilescu de la mine, de-acum înainte ne putem relua convorbirile cu regularitate. Nu ştiu unde l-au dus, dar înclin să cred că se găseşte la subsol, la izolare.

— De ce la izolare, dacă este „turnător”?

— Am încercat să-l îndrept, cred că am reuşit într-o oarecare măsură, cel puţin pe mine sunt sigur că nu m-a „turnat”, de altfel acesta este motivul pentru care l-au scos de la mine. În orice caz, dacă veţi sta vreodată împreună, să-i spuneţi că mă cunoaşteţi foarte bine, aveţi o şansă în plus să nu fiţi „turnat”!

— Cum rezişti singur? Nu-ţi este foarte greu?

— Am experienţă de la Aiud, mă simt foarte bine singur!

— Dar ce faci toată ziua?

— Mă gândesc la trecut, revăd scene din viaţă, le analizez, mă gândesc la viitor, niciodată la prezent.

— Domnul Colonel îţi trimete toată prietenia şi îmbrăţişări.

— Mulţumesc, transmiteţi-i asemenea din partea mea, vă voi chema cu regularitate. Cu bine.

— Cu bine.

Şi câte un pumn zdravăn a răsunat de ambele părţi ale peretelui.

Cam prost trebuie că o duc săracii, dacă după atâta vreme îşi spun tot „Domnule”! Oamenii ceva mai în vârstă se acomodează mai greu unul cu celalalt, iar intimitatea vine cu multă dificultate.

În sfârşit, sunt din nou liber, liber în 5 m.p., dar gândurile mele nu pot fi ţinute între ziduri, ele evadează, circulă liber, într-o adevărată libertate, cum nu am avut nici în cei doi ani de aşa zisă libertate! Afară eram într-o puşcărie mai mare care se numea Republica [Populară Română] Socialistă România, dar tot puşcărie era! Adevărata libertate nu am mai avut-o de la 23 August 1944, dar acum aici, la Zarcă, încerc o libertate a spiritului. Sunt sigur că o voi găsi, am mai făcut această experienţă, numai de-aş avea norocul de a rămâne singur până la terminarea pedepsei. Cu aceste gânduri m-am culcat reglementar, cu faţa către interiorul celulei şi cu mâinile afară din pătură. Am adormit fericit!

M-am deşteptat tot fericit! Ce uşor poate fi făcut fericit un om! Mă gândesc că probabil milioane de oameni ar reacţiona complet contrariu, ar fi chiar distruşi să fie singuri între patru pereţi! Omul este un animal ciudat, neînţeles, reacţiile lui nu pot fi prevăzute. Singura mea şansă este ca Domocoş să creadă că mă pedepseşte crunt lăsându mă singur!

Mi-am făcut repede patul, pentru a nu pierde din plimbarea mea prin celulă, mijlocul cel mai bun pentru adunarea gândurilor.

Mi-am făcut cele câteva mişcări de gimnastică, întrerupte cât timp am stat cu Vasilescu. Am oroare de ridicol, şi gimnastica…

Unu, doi, trei paşi şi jumătate înainte, şi apoi tot atâţia înapoi. Nu-mi pot aduna gândurile, şi-atunci îmi trece prin cap să fac un calcul stupid, de cât durează o plimbare şi ce distanţă parcurg?!!! Da, cinci secunde, cu întoarcerea şase secunde, deci un drum dus-întors 12 secunde, într-un minut realizez cinci drumuri. Mersul în celulă se face cam cu doi kilometri la oră, dar îmi dau seama că ar fi mai uşor să calculez cu aproximaţie timpul între două programe şi apoi să calculez câţi kilometri am parcurs!

Nu, clar, totul este un început de nebunie. Îmi aduc aminte că la Aiud, punând urechea la perete, am auzit numărându-se 1003, 1004, 1005, şi aşa mai departe! Toate aceste calcule sunt complet stupide, trebuie să mă plimb căutând să nu mă gândesc la nimic, abia atunci se vor lega imagini în subconştientul meu, atunci le voi putea urmări, lega; atunci îmi voi putea desvolta subiectul zilei, după imaginile care îmi vor veni de la sine, fără a căuta să le provoc.

În timp ce-mi continui plimbarea, gândindu-mă fără a gândi, încep să desluşesc, un ţăcănit monoton, în calorifer. De când o fi bătând fără ca eu să înregistrez? Nu-mi dau seama. Atenţia mea se concentrează asupra acestor bătăi şi realizez imediat că este vorba de o comunicare prin morse. Dar ce fel de comunicare, căci este tot timpul acelaşi lucru, un singur cuvânt?

Sunt atent sà recepţionez… Emil… Emil… Emil… Mă reped la calorifer şi cu ajutorul cănii de apă transmit:

Camera 6, trec pe recepţie!

— Aici Emil, sunt la izolare, am rămas „găinar”!

Conversaţia continuă:

— Ţi-e frig?

— Potrivit, rezist, nu aveţi grijă.

— Bravo Emile, sunt încântat de tine; cum au decurs lucrurile? Cât crezi că te va ţine? Crezi că te va aduce înapoi?

— Atât pot să vă spun că am rămas „găinar”, nu mă va aduce înapoi. Mi-a spus că aceasta este prima pedeapsă, fără să-mi limiteze termenul, apoi că mai face o încercare cu mine, dar nu la Dumneavoastră, căci, repet cuvintele lui Domocoş: „Asta e un bandit înfiorător, am să văd eu ce am să fac cu el, dar acolo îi vor putrezi oasele!”.

— Totul e perfect, Emile, continuăşi cu alţii să fii corect. Nu vreau să intru în amănunte, deoarece conversaţia poate fi recepţionată de oricine în întreaga Zarcă!

— Nu vă fie frică, caralii nu ştiu morse, nu au cum să detecteze de la ce celule se vorbeşte decât ascultând la fiecare uşă şi îi auzim noi înainte. În ceea ce-i priveşte pe ceilalţi deţinuţi, toţi sunt tineri şi noi în puşcărie, nu au de unde să ştie morse, poate doar vecinii de la celula 7, dar ăia sunt fricoşi; acum trebuie să fi înnebunit de frică ascultându-ne!

— Bine, Emile, îmi pare rău că nu am cu ce să te ajut. Când te va muta, comunică-mi prin voce directă la oblon.

— Nu aveţi nici o grijă, noroc.

Această conversaţie prin morse mi-a umplut sufletul de bucurie, înseamnă că tot am realizat ceva! Numai de-ar ţine!

Comunic imediat lui Păstorel şi lui Gică conversaţia avută.

În timp ce vorbeam cu ei, sunt chemat la celălalt perete şi întrerup conversaţia, pentru a mă repezi într-acolo. Frontieriştilor le spun că am auzit bătăile, că au fost semnale morse dar că eu nu cunosc acest cod, aşa că nu am priceput nimic.

* * *

După aceste scurte comunicări prin cei doi pereţi reîncep plimbarea, căutând să mă desprind complet de cele întâmplate, pentru a reuşi să prind alt fir al gândurilor. Sistemul este simplu: plimbare continuă, fără a gândi la ceva. Reuşesc, şi iar îmi revin frânturi din conversaţia cu Emil, în sfârşit merg în continuare automat, nu mai văd nimic, nu mai aud nimic, sunt liber, dar nu pot să mă situez undeva în trecut. Cât a durat această plimbare? Nu ştiu.

Îmi revine clar în minte Securitatea Rahova, unde fusesem adus de la Lugoj, împreună cu Ghiţă David, ţăran din Banat, de la Jamul Mare, pe unde încercasem eu să fug în Iugoslavia. Era în toamna lui 1950 când am ajuns în Gara de Nord, legat prin cătuşe de Ghiţă David. Ne-au adus direct la Interne. În afară de trecerea frontierei, eram bănuit de înaltă trădare, de

aceea m-au plimbat pe la Interne, Malmaison, Uranus şi iar la Interne. Peste tot ne-am luat porţiile respective de schingiuiri de toate felurile.

Dar gândul meu trece numai în revistă aceste evenimente oprindu-se la celula din Rahova, unde speram că greul a trecut, Rahova anchetând fapte minore şi oferind în schimb pedepse grase!

În Rahova, după percheziţia obişnuită, m-au băgat direct în celular de unde am fost împins într-o încăpere extrem de mică; în dreapta fiind trei paturi suprapuse; rămânea un culoar de doi metri pe jumătate de metru!

Din patul de jos s-a ridicat prezentându-se: George Ivaşcu!

Mi-am spus şi eu numele. Domnul Ivaşcu m-a poftit pe patul lui cu foarte multă amabilitate şi a început să mă pună la curent cu regulamentul din Rahova, căutând să mă încurajeze că „dracul nu este chiar atât de negru", dar depinde de sinceritatea pe care o voi arăta la anchetă. Mi-am dat seama de la început că este vorba de un om al regimului şi am fost foarte circumspect, fără să-i ascund că voi fi anchetat pentru frontieră.

Cu timpul mi-am dat seama că Ivaşcu nu era câtuşi de puţin interesat în a mă trage de limbă şi m-am lămurit asupra lui din toate punctele de vedere.

Fusese până de curând director ai Radiodifuziunii şi, deşi comunist din ilegalitate, arestat deoarece se descoperise că a scris în timpul războiului la revista „Sfarmă Piatră"! Această revistă fusese de nuanţă pur naţionalistă şi acuzaţia prezenta o mare gravitate. Ivaşcu era de 8 luni în anchetă, fusese între timp trimes la Jilava, până se vor aduna noi probe împotriva lui, şi acum era din nou în anchetă. Se plângea de faptul că anchetatorul lui este sub orice critică din punct de vedere intelectual, că nu pricepe nimic, că pentru cazul lui deosebit de important, dat fiind că era comunist din ilegalitate şi că după

23 August a ocupat funcţii foarte importante în Partid şi în Stat, va trebui ca până la urmă să i se dea un anchetator cu care să poată sta de vorbă.

Altfel Ivaşcu era un bun camarad de celulăşi curând mi-am dat seama că este un om cultivat. Cunoştea la perfecţie literatura franceză. Am profitat de ocazie, pentru a-mi reîmprospăta unele lucruri şi a afla altele pe care nu le ştiam. Franţuzeasca lui însă era un fel de „quesche-vous”, trebuind să fac eforturi pentru a-l înţelege! Schematic însă, am învăţat de la Ivaşcu lucruri care nu le acumulasem în liceu!

O marotă a lui Ivaşcu era aceea de a lăuda regimul de la Jilava, pe care îl descria în cele mai roze culori!

După vreo câteva luni de bună convieţuire, anchetele noastre s-au terminat şi se pare că până la urmă Ivaşcu a fost mulţumit de rezultat.

Ancheta mea a fost destul de uşoară, ţinând seama că nu mai eram cercetat pentru înaltă trădare, ci numai pentru „acte preparatorii de trecere a frontierei”, aşa că pentru mine Rahova, faţă de Malmaison, Uranus sau Interne, mi s-a părut un pension! Era însă o mare nenorocire faptul că nu erau tinete în celule, iar programul se desfăşura de două ori pe zi, dimineaţa şi seara. În restul timpului, puteai să faci pe tine! Dacă băteai în uşa cerând „afară”, erai înjurat şi nimeni nu venea. Când răbdarea mi-a ajuns la culme, am făcut pe sub uşa! A fost un mare scandal, am fost înjurat în toate felurile, dar mi-au adus până la urmă o mică oală în celulă. Aceasta însă foarte târziu, după ce am căpătat o afecţiune renală, de care nu m-am vindecat niciodată.

În sfârşit a venit ziua plecării, primită cu bucurie de toţi deţinuţii! După recomandările pe care mi le dăduse Ivaşcu asupra Jilavei, bucuria mea era cu-atât mai mare.

Împreună cu mine mai erau, din lotul meu, Puiu Mihăilescu, fost căpitan de Infanterie, şi Ghiţă David. Mihăilescu, care

încercase să treacă frontiera împreună cu mine, avea un frate geamăn, tot căpitan, la Serviciul Secret al Armatei. De aici spionaj, înaltă trădare, toată nenorocirea noastră. Eu nici nu ştiam de existenţa fratelui lui Puiu Mihăilescu, iar fratele său nu cunoştea intenţia lui Puiu de a fugi în străinătate. Balamucul de pe lume, din care toţi trei am tras-o îngrozitor!

În afară de noi, în dubă s-a urcat Ivaşcu şi încă patru necunoscuţi.

Ajunşi la Jilava, am trecut de prima poartă, am traversat marea curte interioară, am intrat prin cea de-a doua poartăşi am ajuns într-o mare încăpere, care avea culoare la dreapta şi la stânga, precum şi o poartă mare vis-à-vis de cea prin care intrasem.

Un frig puternic ne-a pătruns, mai ales că era un curent nemaipomenit. Au venit opt miliţieni, fiecare luând pe unul dintre noi în primire, şi şeful lor ne-a spus pe un ton răstit: „Dezbracă-te cum te-a făcut mă-ta”!

Unul dintre necunoscuţi, care era lângă mine, probabil că nu s-a desbrăcat destul de repede, căci miliţianul din faţa lui i-a croit două perechi de palme, de bietul om a căzut pe jos.

— Cum te cheamă pe tine, mă banditule? i-a strigat furios.

— Tavernier Constantin.

— Aşa se spune mă?

Şi miliţianul i-a mai dat încă două palme şi din nou bietul Tavernier a căzut pe jos. Se spune: „Să trăiţi domnule plutonier, mă cheamă cum p…m… ai spus?”.

— Ce ai fost tu, mă, în viaţa civilă? a întrebat miliţianul, uitându-se pe la toate cusăturile pantalonilor lui Tavernier, care sta în pielea goală în faţa lui, tremurând de frig şi de frică.

— Să trăiţi domnule plutonier, am fost medic primar.

— Du-te, mă, în p…m… pe cine vrei tu să duci? Ori medic, ori primar.

— Să trăiţi domnule plutonier, am fost medic.

— Aşa, mă banditule, ai crezut că ai de-aface cu proşti, hai?

Un miliţian de-alături a intervenit:

— După terminarea percheziţiei, să rămână aici banditul ăsta, să-l învăţăm minte să mai mintă superiorii.

După ce ne-a căutat şi în gurăşi în anus, o noutate pentru mine pe vremea aceea, miliţienii au uitat de Tavernier, ne-au pus să ne îmbrăcăm în mare viteză, cei mai mulţi plecând cu pantalonii în mână, şi ne-am îndreptat către poarta opusă aceleia prin care intrasem. Am traversat o curte circularăşi am intrat pe o nouă poartă, sub pământ. Ne aflam în celularul réduit! Ne-au băgat înfund, pe dreapta, la camerele 9-12.

Înghesuiala era de nedescris, retrăiesc căldura nemaipomenită şi mirosul îngrozitor, şi parcă şi acum mă sufoc! M-am strecurat cu greutate printr-un culoar strâmt din cameră în cameră, până am ajuns în ultima. În fiecare cameră erau priciuri de lemn, pe care oamenii stăteau ca sardelele. Nici vorbă de a găsi vreun loc. Atunci unul din această ultimă cameră mi-a spus că trebuie să mă întorc la camera 10 sau 11 şi să caut un loc la „şerpărie", dar m-am dumirit că este sub prici şi că acolo nu se poate intra decât târându-te. Mi-am băgat lucrurile sub un prici de la camera 10. Am început să fiu interogat asupra situaţiei internaţionale. Nu aveam nimic de spus şi, chiar dacă am fost socotit idiot, realitatea era de partea mea. De-atunci au trecut 9 ani şi tot nu este absolut nimic de spus! Cât va mai trece oare? După umila mea părere, minimum 20 de ani!

Încep să cunosc oamenii. În celula 9, pe priciul din stânga, îl recunosc pe generalul Costică Niculescu, fost Mareşal al Palatului, camarad de promoţie al tatălui meu. Apoi generalul Anton din Jandarmerie, care a fost părtaş la 23 August. Alături de el, generalul Emilian Ionescu, care l-a arestat pe Mareşal! În celula 10, pe priciul din dreapta, avocatul bucureştean Borcea – legionar, avocatul Nelu Caleia, doctorul Tavernier, profesorul

universitar Petru Manoliu; pe priciul din stânga, arhitectul Ursescu. În camera 12, Căpitanul Mihăilescu şi Ghiţă David, ambii în lot cu mine, Ştefan Miculescu vărul soţiei mele şi George Veniamin un tânăr distins din lumea noastră.

Aceste camere, 9-12, comunicau între ele fără uşă, deţinuţii fiind liberi (dacă puteau din cauza înghesuelii) să circule în tot cursul zilei. Acum îmi aduc bine aminte, erau priciuri suprapuse şi dedesubtul lor era şerpăria, deci se sta pe trei nivele! Camerele aveau aproximativ 8 metri pe 6. În fiecare dintre ele erau în jur de 120 persoane, deci un total de 480!!!

Aici era depozitul Securităţii, adică oameni în curs de anchetă, sau cu ancheta terminată dar încă nejudecaţi.

Aproape în fiecare zi erau scoşi câţiva şi duşi, fie la Securitate, fie la Tribunalul Militar din strada Negru Vodă.

Cei judecaţi erau aduşi din nou la Jilava, dar într-un alt depozit, până ce erau trimişi la muncă sau în penitenciare de execuţie.

Toată lumea se bucura când pleacă: la Canal – cei cu pedepse mai mici – şi la diferite Mine – cei cu pedepse mai mari. Cei care erau într-adevăr inapţi de lucru erau trimiși la Aiud, dacă erau legionari, şi la Gherla toţi ceilalţi.

Cei socotiţi vârfuri erau trimiși la Aiud, – cei fără culoare politică, sau legionari – şi la Sighet ţărăniştii şi liberalii.

Aceasta nu însemna că nu erau şi mici erori, sau lucruri neînţelese de noi, adică legionari trimiși la Gherla şi ţărănişti, liberali, sau fără culoare politică la Aiud.

Cel mai îngrozitor lucru în acest depozit al Securităţii era căldura insuportabilă, căci înghesuiala era de nedescris iar ferestrele, bătute în cuie, aveau obloane prin care abia puteai vedea un colţ de cer.

Nu era loc să te poţi duce la tinetă şi fiecare îşi făcea nevoile în gamelă, care se da din mână în mână până ajungea la tinetă, unde cel care era de servici o clătea cu multă economie,

pentru a nu rămâne fără apă de băut, apoi era înapoiată după acelaşi procedeu din mână în mână, deoarece putea să vină masa şi se mânca în aceeaşi gamelă.

Percheziţiile erau săptămânale, în timpul în care deţinuţii erau la „plimbare”.

Masa era un dezastru, numai ciorbă de murături şi de coji de cartofi. Pâinea (100 gr) era împărţită de către deţinuţi cu ajutorul unui cântar improvizat dintr-un băţ cu două sfori, de care se legau feliile de pâine! Împărţirea pâinii avea un ritual cu totul deosebit. Aducerea hârdaelor cu lături era o adevărată catastrofă, căci aburul pe care îl degajau adăuga un nou val de căldurăşi respiraţia devenea imposibilă. Nici nu vreau să-mi mai aduc aminte de toate acestea, dar ce să fac, imaginile, căldura şi mirosul le simt şi-acum, parcă le trăiesc.

Plimbarea în curte era ceva într-adevăr agreabil, deoarece ne scoteau în curte şi ne lăsau în pace. Puteai să te plimbi, dar puteai să stai şi jos. Miliţianul se făcea nevăzut până venea timpul să te bage din nou în camere.

Supravegherea pe vizetă era ca şi inexistentă, deoarece la camerele din fund nici nu se putea vedea, iar pentru o singură cameră nimeni nu-şi da osteneala.

Se povesteau lucruri îngrozitoare despre ceea ce se petrecuse la acest réduit, numai cu un an mai înainte. Maromet, directorul închisorii, care fusese portar la primăria de Galben sau de Verde, împreună cu gardienii, şeful lor fiind Ivănică, veneau la réduit şi strigau: „Coloneii şi Generalii să iasă afară”. Apoi se puneau cu ciomegele pe ei până îi lăsau laţi. În aceste condiţii înfiorătoare a fost ucis unul dintre cei mai viteji şi distinşi ofiţeri pe care i-a avut Armata Română, generalul Radu Korne.

Figura generalului Radu Korne mi se fixează pe retină, toate celelalte imagini estompându-se.

Auzisesem de mult de Radu Korne, de la tatăl meu. Intrase în legendă. Se pare că avusese plictiseli la avansare din partea unor generali sclerozaţi, care de mult ar fi trebuit să fie măturaţi din cadrele active ale armatei. A fost avansat general abia la începutul războiului. În Crimeea a luat comanda „Grupului Korne”, compus din regimentele 6 şi 10 Roşiori, care au format avangarda Armatei germane care a cucerit peninsula Crimeea. Grupul Korne s-a umplut de glorie, iar nemţii erau pur şi simplu entuziasmaţi de acest general. Atunci a fost decorat cu "Crucea de Cavaler a Crucii de Fier„ , iar apoi i s-au dat ”Frunzele de Stejar la Crucea de Cavaler", decoraţie pe care nici un ofiţer din Armata Română nu a mai obţinut-o.

Invidiile au început să fie din ce în ce mai numeroase şi nişte netrebnici au adus la conoştinţă tatălui meu că generalul Korne umblă beat pe câmpul de luptă! Unul din aceştia a fost generalul Mihai Racoviţă, pe-atunci General de Divizie. Pe ceilalţi nu-i ştiu. Mi-aduc aminte de răspunsul tatălui meu: „Dacă într-adevăr generalul Korne umblă numai beat, doresc tuturor generalilor români să umble beţi, cu condiţia de a se purta ca generalul Korne!”. Totul a pornit numai de la invidie şi de la faptul că Radu Korne purta în buzunarul de la spate al pantalonilor o mică sticluţă cu coniac, din care îşi umezea buzele din când în când!

L-am cunoscut pe celebrul general în vara anului 1942, când, desfiinţându-se „Grupul Korne”, a venit în Cuban cu regimentul 10 Roşiori, care urma să intre în alcătuirea Diviziei mele.

A stat atunci trei zile la noi şi, cum intrasem în lupte, a venit pe câmpul de bătaie şi, ajungând la plutonul meu, mi s-a adresat:

— Domnule Sublocotenent, sunt generalul Korne, am venit la dumneata împreună cu doi camarazi mai bătrâni, colonelul

Ştefan Ranet şi colonelul Castano, să te rugăm să ne dai voie să luptăm în cadrul plutonului dumitale, sub comanda dumitale!!!

— Domnule General, cum o să intraţi dumneavoastră sub comanda mea!?

Pe Colonelul de rezervă Ştefan Ranet îl cunoşteam de când eram copil.

Era promoţie cu tatăl meu, prieten bun cu el şi nu ştiu din ce motiv fusese scos la pensie. Colonelul Castano era tot pensionar şi ambii veniseră voluntari pe front!

Toţi trei au intrat în rândurile plutonului meu, unde i-am dotat pe fiecare cu câte o armă ZB. Ei au luat parte la lupte timp de trei zile, exact ca orice soldat! Ţin minte că îmi era tare frică pentru Ranet şi Castano, căci în ce îl privea pe Radu Korne, acesta alerga ca un sublocotenent!

Astfel pot toată viaţa să mă laud că am avut sub comanda pe cel mai viteaz general din Armata Română, generalul Radu Korne!

L-am revăzut în dimineaţa în care am fost eliberat de la Uranus, ziua ultimului vorbitor al Mareşalului, ziua execuţiei sale.

Radu Korne a venit la mine acasă şi m-a rugat să transmit Mareşalului şi tatălui meu că este cu sufletul alături de ei şi că, dacă are vreun regret în viaţă, este că nu poate fi şi dânsul executat împreună cu ei.

Doi ani mai târziu, generalul Radu Korne a murit tot la Jilava ucis mişeleşte de către Maromet şi Ivănică.

Caut să înlătur strălucita imagine a generalului Radu Korne, pentru a reveni în camerele 9-12. Nu reuşesc şi îmi continui nesfârşita mea plimbare până târziu; dar oboseala mă

copleşeşte din ce în ce mai tare, dându-mi şansa unei noi incursiuni în trecut.

Într-adevăr, văd din nou Jilava, dar de data aceasta nu văd atmosfera, camera, ci diferite figuri din acel timp.

Îl văd pe George Ivaşcu cum mă evită, probabil îi este ruşine, pentru Partidul Comunist Român, de felul în care suntem ţinuţi. Nu-l caut cu orice preţ, nu vreau să fiu ironic cu el, ne-am înţeles destul de bine cât timp am împărţit celula din Rahova.

Apare figura generalului Costică Niculescu, mai bine nu ar apărea, trebuie să-l zugrăvesc aşa cum l-am văzut, fără menajamente, îmi este greu, sufăr la această idee, mai ales că a fost ofiţer de Cavalerie şi încă General de Corp de Armată, dar... trebuie.

În cazanul acela în care fierbeam cu toţii, toată lumea în pielea goală, numai în chiloţi, Costică Niculescu era îmbrăcat şi încălţat cu bilghere! Nu a fost în ultimul an niciodată la baie şi de peste un an nu s-a descălţat! Poate a făcut bine, deşi suavul miros al picioarelor nespălate ale lui Costică Niculescu nu cred că s-ar fi simţit în atmosfera care domnea! Dacă acest lucru stârnea un dispreţ total al celorlalţi, dispreţul era nul, faţă de cel produs atunci când generalul Costică Niculescu se îndeletnicea cu formarea unor guverne, pe care bineînţeles le prezida!

În această privinţă văd şi astăzi, retrăiesc tragi-comica scenă când în marea sală a „Preşedinţiei Consiliului de Miniştri" – în speţă camera 9 Réduit, – generalul Costică Niculescu, aşezat în fund pe prici, înconjurat de cei mai importanţi „miniştri" ai săi: generalul Anton, care fusese titularizat la Interne şi generalul Emilian Ionescu, probabil la Război, ţinea una din primele conferinţe de presă! În momentul

în care m-a văzut, cu un gest din mâna, a îndepărtat pe „ziariştii” în pielea goală şi mi s-a adresat:

— Mon cher, cum de ai venit atât de târziu?! Nu sunt nici două săptămâni de când am alcătuit viitorul cabinet! Trebuie să-ţi găsesc neapărat un loc aşa cum meriţi.

La aceste cuvinte ale „primului ministru”, generalul Emilian lonescu a făcut un mic gest de dezaprobare, având grijă să nu fie observat de „liderul necontestat”!

— Lăsaţi acum, domnule General, am replicat vădit jenat.

— Nu se poate, mon cher, acum trebuie totul rezolvat, mă gândesc ca deocamdată să te numesc „directorul meu de cabinet” şi pe parcurs bineînţeles să-ţi găsesc un loc după meritele tale incontestabile! Dar stai, mi-am adus aminte chiar acum de un loc mult mai potrivit… „Secretar General la Preşedenţia Consiliului de Miniştri”. Cum am putut uita acest important post fără a numi pe nimeni? Norocul tău, dragul meu, te rog caută-ţi un loc cât mai aproape de mine!

— Domnule General, cred că ar fi cazul să continuăm!

Nu ştiu cine era acest interlocutor, nici dacă vorbea din convingere, sau pur şi simplu îşi bătea joc. Mai târziu am aflat că se distra copios pe seama „primului ministru” şi că organiza foarte dese „conferinţe de presă”!

— Da, dragă, te rog întreabă-mă şi am să-ţi răspund, dar caută să fii concis şi precis, pentru a nu ne pierde vremea inutil!

— Domnule General, cum vedeţi dumneavoastră momentul schimbării, adică momentul în care comuniştii vor fi debarcaţi şi noul guvern încă ne instalat?

— Vezi dragă, prin întrebarea care ai pus-o, ai dat şi răspunsul. Aşa este când ai de-a face cu oameni care gândesc, va fi un moment, când nimeni nu va avea frânele în mână. Armatele americane vor intra vijelios în Bucureşti, urmate la scurtă vreme de Majestatea Sa Regele! Dar nu, cred că greşesc,

Majestatea Sa va veni în fruntea armatelor americane. Noi însă nu-i vom aştepta pe ei, ci ne vom instala imediat la Preşedenţie luând frânele strâns în mâini. Dragă Antoane, tu eşti unul din pionii importanţi, tu şi cu oamenii tăi trebuie să acţionaţi cu cea mai mare rapiditate!

Doi de pe priciul de vis-à-vis s-au înclinat cu supunere. Probabil că erau dintre oamenii numiţi de generalul Anton, pentru cine ştie ce funcţii!

— Vezi Antonică, am uitat să numim şi un Prefect al Poliţiei Capitalei. Duceţi-vă unul la camera 12 şi chemaţi-l pe chestorul Pulca să vină la mine.

Pulca, un om serios, fusese chestor la Cluj cu mulţi ani înainte şi desigur nu ştia că va fi numit Prefect al Poliţiei Capitalei!

Chestorul, om la circa 60 de ani, a venit în ţinută de gală: chiloţi, şi o cămaşă deschisă pe umeri.

— Domnule chestor, v-am chemat pentru a vă anunţa că veţi lua Prefectura Poliţiei Capitalei. Este o grea misiune, dar sunt sigur că, cu experienţa dumneavoastră, totul va merge bine!

Comisarul Pulca nu a scos nici un cuvânt şi a şters-o „englezeşte” cât a putut de repede. L-am urmat şi l-am interpelat râzând:

— Vă felicit, domnule Chestor!

Gluma mea l-a făcut să zâmbeascăşi mi-a răspuns cu un aer, chipurile serios:

— Şi eu vă felicit, domnule Pantazi, am auzit că v-a numit Secretar General la Preşedenţie! Trebuie să-l înţelegem pe domnul General, în momentele grele pentru ţară, nu se fac consultări în vederea alcătuirii unui nou regim, ci şeful energic numeşte pe cine crede el, această numire constituind un „ordin”!

Am glumit cu domnul Pulca, după care m-am retras la „şerpărie”, unde eram greu de găsit.

Nu a trecut însă decât vreun sfert de oră şi am văzut pe cineva care se chinuia să intre şi el la „şerpărie”. Era Puiu Mihăilescu.

Nu ştii ce s-a mai întâmplat cu Generalul nostru?

— Nu, spune.

— Un oarecare din fundul camerei l-a întrebat pe Costică Niculescu: „De unde ştiţi dumneavoastră, domnule General, că Majestatea Sa va accepta guvernul Dumneavoastră?” – „Cum să nu-l accepte? Majestatea Sa are deplină încredere în mine. Doar i-am fost sfetnic.” Atunci a intervenit altul, care pe un ton agresiv i-a spus: „A! i-aţi fost sfetnic? Dumneavoastră l-aţi sfătuit să aducă ruşii în ţară?” – „Nu i-a adus Majestatea Sa, au venit ei singuri, dar eu am fost sfetnicul Majestăţii Sale după 23 August.” – „Dar noii Dumneavoastră colaboratori, domnii generali Anton şi Emilian Ionescu, nu au contribuit şi ei la venirea ruşilor?” Cei doi generali, împreună cu Costică Niculescu, nu au răspuns nimic şi au lăsat capul în jos. Omul, care devenise furios, a continuat să întrebe: „Aţi fost sfetnicul Regelui după 23 August, deci dumneavoastră l-aţi sfătuit să recunoască alegerile măsluite de comunişti şi parlamentul? Tot dumneavoastră l-aţi sfătuit să abdice, lăsându-ne pradă celor pe care i-a recunoscut şi i-a legalizat înainte de a pleca! Credeţi că noi vom mai tolera astfel de guverne ale colaboraţioniştilor?" Nimeni nu a mai răspuns nimic şi totul s-a terminat maximum de penibil.

— Cine a fost interlocutorul? l-am întrebat pe Puiu Mihăilescu.

— Nu ştiu, dar îi reţin figura, ne putem interesa!

— Tocmai când am fost şi eu numit Secretar General la Preşedenţie!, i-am spus râzând lui Puiu.

— Mă Ioane, îţi spun cinstit căîmi crapă obrazul de ruşine, nici nu-mi mai vine să pomenesc faptul că am fost ofiţer.

— Ai dreptate, Puiule, în toată această comedie se ascunde tragedia neamului nostru. De cine am fost conduşi! Doamne Dumnezeule!

* * *

Îmi continui cei trei paşi şi jumătate, înainte şi înapoi, sunt din ce în ce mai nervos amintindu-mi de aceste scene şi întrebările încep să curgă în capul meu. Cum a fost posibil? Cum au fost toleraţi astfel de imbecili? Cine i-a ajutat să ajungă până la asemenea posturi: General de Corp de Armată, Mareşal al Palatului, prim sfetnic regal!!! Sclerozaţii ăştia au condus Armata Română? Dar cum este posibil căci armata a mers admirabil? Realitatea este că nu ei au condus-o ci comandanţii de companii şi de escadroane, ei nu s-au amestecat decât la Iaşi, când s-a produs dezastrul! Îmi vine în cap că vinovat principal este Mareşalul, desigur şi cu tatăl meu, care-i cunoşteau perfect şi nu au făcut o radiere totală a tuturor celor peste 45 de ani. Poate în felul acesta s-ar fi produs şi unele erori, dar în orice caz cu mult mai mici decât păstrând aceste fosile incapabile în armată. Săracul Mareşal, el a scos doar 5-6, şi ce scandal s-a produs!

Mi-aduc aminte că, în afara generalului Radu Korne, nu am văzut nici un comandant de Divizie sau măcar de Regiment în linia I-a.

Apăreau doar cu ocazia inspecţiilor lunare ale tatălui meu, dar el nu putea veni în fiecare lună la aceleaşi unităţi, căci trebuia să vadă tot frontul. Nici măcar generalul Teodorini, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul” şi „Crucea de Cavaler a Crucii de Fier”, nu venea în linia I-a!

Cu ocazia unei inspecţii la Divizia noastră, la Novorosisk, tatăl meu a venit însoţit de generalul german KreB şi, când a ajuns în sectorul căpitanului Georgică Râureanu, acesta i-a atras atenţia că este un sector extrem de periculos, că liniile sunt foarte apropiate şi că ruşii au trăgători de elită dotaţi cu arme cu lunetăşi ar fi bine să renunţe de a merge mai departe.

Tatăl meu i-a răspuns:

— Cu-atât mai mult trebuie să văd acest sector, ostaşii care-l apără, să vadă pe şefii lor peste tot în linia întâia.

Primul foc tras de ruşi l-a omorât pe loc pe generalul german, rănindu-l cu acelaşi cartuş şi pe căpitanul Râureanu. Desigur pierderea generalului KreB a fost o grea încercare, dar soldaţii noştri au văzut doi generali în mijlocul lor, acolo unde era mai greu.

Tatăl meu şi-a continuat inspecţia pe întreaga linie de luptă.

* * *

Plimbându-mă nervos de la un cap la altul al celulei, îmi revine cu aceeaşi claritate în minte Réduitul de la Jilava cu camerele 9-12.

Profesorul Petru Manoliu, doctorul Tavernier, avocatul Caleia şi arhitectul Ursescu făceau parte din lotul „Alice Voinescu”. Ea era profesoară universitară la Conservatorul de Artă Dramatică şi am cunoscut-o bine, fiind vară primară cu mama mea. Deseori vara, în timpul concediului, venea la noi la ţară. O intelectuală de mare clasă, fiind dată afară de la catedră, nu avea din ce trăi, şi ţinea conferinţe cu caracter filosofic, acolo unde era invitată în acest scop. Astfel a ţinut câteva prelegeri şi în casa arhitectului Ursescu, alternând subiectele cu profesorul Petru Manoliu.

Alice Voinescu se afla tot la Jilava, la secţia femei, şi cum nu erau decât puţine „politice”, ele erau amestecate cu hoaţele de buzunar, în mare majoritate ţigănci!

În scurtul timp în care am fost liber, am văzut-o pe Alice, care mi-a povestit amuzată – o grămadă de istorii despre viaţa ei de puşcăriaşă. S-a împrietenit cu ţigăncile, care-i povesteau felul în care furau. Alice s a adresat uneia dintre ele:

— Mario, sper că dacă ne vom întâlni în vreun tramvai, pe mine n-ai să mă furi?

— Vai de mine, doamna Alice, doar am fost colege!

Da, repede, revin la camera 10, unde profesorul Manoliu ţinea conferinţe splendide, cu caracter filosofic sau istoric. Aceste conferinţe ne înălţau sufleteşte şi ne făceau să evadăm cu totul din mizeria în care ne aflam.

Mi-aduc aminte de povestirile celor din grupul „Alice Voinescu” în legătură cu întâlnirile lor în casa Ursescu, despre arestarea lor, dar mai ales de tragi-comedia anchetei!

Arhitectul Ursescu nu a luat parte la aceste şedinţe cu caracter filosofic, istoric şi literar, deoarece era plecat din Bucureşti la un şantier de construcţii, pe care-l conducea.

De altfel era cu totul străin de astfel de preocupări intelectuale, şi nici măcar nu ştia nimic în legătură cu ele. Arestat a fost şi arhitectul Ursescu, deh!.. „complotul” s-a petrecut în casa lui!

Au fost acuzaţi de complot împotriva orânduirii sociale, organizaţie pentru răsturnarea prin forţă a guvernului, înaltă trădare, intenţie de spionaj şi câte şi mai câte!?!

Bineînţeles că nu puteau recunoaşte astfel de acuzaţii, care nu aveau nimic de-a face cu realitatea. Au fost crunt bătuţi şi toată lumea a recunoscut până la urmă absolut totul! A recunoscut şi arhitectul Ursescu, care era nevinovat „la propriu şi la figurat”!

S-au scris sute de file de declaraţii, de concluzii ale anchetatorilor, de încadrări în Codul Penal în cele mai grele

articole! Toţi vinovaţii au fost duşi la Jilava, în depozitul Securităţii, în vederea judecăţii!

Dar iată că, într-o bună zi, întreg lotul a fost scos din Jilava, dar nu pentru a fi judecat, ci pentru o nouă anchetă!

Probabil că, analizându-se dosarul întocmit, Securitatea a ajuns la concluzia că acuzaţiile sunt mult prea grave, că evident „banditii" trebuiesc închişi, dar dosarul trebuie complet schimbat pentru a fi altfel încadraţi.

Noul anchetator a convins-o repede pe Alice Voinescu că nu este chiar atât de vinovată, i-a convins şi pe ceilalţi, dar a fost imposibil să ajungă la un rezultat cu arhitectul Ursescu!

Vechiul anchetator îi spusese lui Ursescu că dacă va îndrăzni vreodată să schimbe ceva din declaraţiile pe care le-a dat, îl va jupui de piele! După metodele întrebuinţate de acest anchetator, Ursescu era absolut convins că aşa se va întâmpla şi pur şi simplu nu a vrut să audă să facă alte declaraţii!

A încercat noul anchetator în toate felurile să-l convingă pe Ursescu să-şi modifice declaraţiile, pentru a avea o situaţie mai uşoară, dar fără niciun rezultat! Anchetatorul a fost nevoit „să suspende democraţia", iar bietul Ursescu a intrat din nou în toate „probele", până când, total distrus, a fost nevoit să cedeze, tocmindu-se însă cu anchetatorul pentru fiecare frază, din care să reiasă totuşi vinovăţia lui!

Odată întocmit noul dosar, „criminalii" au fost din nou aduşi în depozitul Securităţii, până la judecarea procesului.

La urmă, nu au mai fost judecaţi, dar cum, incontestabil, intelectuali fiind ei nu puteau fi decât „duşmanii poporului", au fost condamnaţi administrativ, adică prin hotărârea Ministerului de Interne, la 7 ani muncă la „Canal"!!!

Nu poate să nu-mi revină în minte şi felul în care aceşti oameni au fost strigaţi pentru a merge la muncă.

Într-o dimineaţă, vin mai mulţi miliţieni, Ivănică ţinând o listă în mână şi anunţând solemn: „Bă, care te-auzi şi te crezi

că numele tău este scris la mine ici, îţi iei bagajul şi ieşi în p... m... afară”: Alice Voinescu, Manoliu Petru, Caleia Ion, Tavernier Constantin, Ursescu Gheorghe."

Ivănică nu i-a mai numărat, a închis zăvorul şi a plecat. După vreun sfert de oră a venit înapoi şi a strigat: „Care p... m... eşti Alice Voinescu?”

Linişte mormântală! „Mă, nu auzi mă, că dacă nu răspunzi, te bat de te c... pe tine”!

Mă pune dracul să spun:

— Nu e aici domnule plutonier.

— Care p...m... ai vorbit, bă?

— Eu, domnule plutonier, şi am făcut un pas înainte.

— De unde p...m...ştii tu că nu-i aici?

— Fiindcă o cunosc pe Alice Voinescu. Este la secţia femei.

— De unde p... m...ştii tu că este la secţia femei?

— Fiindcă este femeie, o cunosc din libertate.

— Bă, daca nu o găsesc la femei, vin înapoi şi vai de capul tău!

Am tremurat vreo două ore, îl cunoşteam pe Ivănică şi s-ar fi putut ca Alice Voinescu să fi ajuns în spital, fiind în vârstă şi bolnavă de inimă. Probabil însă că Ivănică a găsit-o, căci nu s-a mai întors!

* * *

Mi-aduc aminte de Jilava, fără să mă mai îngrozească această oribilă închisoare, timpul trecut, 9 ani, atenuând totul: „şerpăria”, unde nu aveai mai mult de 10 centimetri deasupra capului, întoarcerea de pe o parte pe alta în timpul nopţii, care nu se putea face decât la comandă, adică toţi odată, căci altfel nu ar fi fost loc, mirosul acela îngrozitor de tinetă şi corpuri nespălate, amestecat cu căldura insuportabilă, degajată de trupurile a sute de oameni, lipsa totală de aer, ciomegele pe care le încasam de câte ori mergeam la baie, toate acestea s-au

atenuat mult în memoria mea, rămânând părţile amuzante, cunoaşterea oamenilor, felul lor de a reacţiona în diferite împrejurări, caracterele, oamenii adevăraţi.

Nu pot să nu-mi amintesc cu multă plăcere de profesorul Petru Manoliu, de avocatul Caleia, de avocatul Borcea, de chestorul Pulca, de entuziastul legionar Romeo Puşcaşu, de inginerul George Veniamin, dar şi de cei doi componenţi ai „lotului” meu: căpitanul Puiu Mihăilescu şi ţăranul bănăţean Ghiţă David.

Figura lui Ghiţă David mi se conturează cel mai bine: un camarad desăvârşit, un caracter ireproşabil, foarte inteligent, blând şi bun, întruchipează incontestabil toate calităţile ţăranului român.

Într-o dimineaţă de la sfârşitul lui Decembrie, al anului 1950, zăvoarele camerelor 9-12 se trag cu furie şi apare celebrul Ivănică cu o listăîn mână, enunţând formula obişnuită: „Mă, care te crezi şi te ştii că te cheamă cum scrie ici, îţi iei bagajul şi ieşi în p…m… afară: Pantazi Ion, Mihăilescu Alexandru, David Gheorghe!”

În sfârşit… procesul!

În dubă, întâlnim pe soţia mea Elena şi pe Lulu Cristoveanu, care făcuse legătura între mine şi Puiu Mihăilescu. Surpriza este extraordinară, mai ales datorită moralului excepţional de care au dat dovadă Elena şi Lulu. Făcuseră o mare economie de pâine, pe care ne-au împărţit-o cu toată dragostea. Economie de pâine la Jilava!!! Nu ştiam ce să ne spunem mai întâi, procesul nepreocupând pe nici unul dintre noi.

Ajunşi la Tribunalul Militar din Negru Vodă, altă mare surpriză. Avocatul meu era un vechi prieten, Ovid Rădulescu-Dobrogea, iar al lui Lulu, Ionel Teodoreanu!

Ovid a venit la mine şi, râzând, mi-a spus: „Ţi-am adus cea mai bună apărare pe care o poţi avea”, şi mi-a strecurat un pachet de 100 de ţigări Carpaţi, adăugând :

— Orice apărare este egală cu zero, dar voi spune absolut orice îmi vei cere.

— Nu vreau să spui nimic, nu mă interesează apărarea, cele 100 de ţigări spun mai mult decât orice apărare.

— Bine, atunci voi spune câteva cuvinte de la mine, care nu au nimic comun cu apărarea.

Când a venit rândul avocaţilor, Ovid, după formula de rigoare, a spus: „Onorată Instanţă, trebuie să spun că îl cunosc pe inculpatul Ion Pantazi de multă vreme, mai mult, trebuie să afirm că inculpatul îmi este bun prieten. Datorită acestui lucru nu pot pleda în acest proces. Trebuie însă să afirm cu tărie că nu Ion Pantazi este vinovat că a vrut să fugă în străinătate, ci noi toţi, care nu am ştiut să ni-l apropiem, care nu i-am dat timp de 6 ani absolut nicio posibilitate de a lucra. Cum vă închipuiţi Dumneavoastră, Onorată Instanţă, că putea să trăiască acest om fără a câştiga, cum îşi putea asigura existenţa?”.

În sală s-a produs mare rumoare, iar preşedintele i-a luat cuvântul. Ovid însă nu s-a lăsat, ci a adăugat: „Am terminat, domnule Preşedinte, dar în concluzie eu cer achitarea inculpatului Ion Pantazi, ca fiind nevinovat!”.

A urmat Ionel Teodoreanu, care apăra pe Lulu Cristoveanu. El a bătut pur şi simplu câmpii, fără a spune nimic, deşi pledoaria lui a fost destul de lungă şi a fost ascultat fără a fi întrerupt. Ceilalţi avocaţi, numiţi din oficiu, nu au făcut decât să recunoască vinovăţia clienţilor lor, cerând circumstanţe atenuante pentru că şi-au recunoscut faptele!

Procesul a fost doar un circ amuzant, iar pentru noi toţi o admirabilă ocazie de a-i revedea pe cei dragi.

Ajunşi la Jilava, ne-am luat rămas bun de la Elena şi Lulu şi am fost conduşi într-altă cameră, în dreapta, după a doua poartă a închisorii.

În această cameră l-am cunoscut pe Ion Isvoranu, care era în Jilava de 6 ani! Povestea lui era extrem de interesantă, deoarece fusese arestat pe stradă în Bucureşti, imediat după 23 August şi adus la Jilava. Nu fusese niciodată anchetat de nimeni, nu se ştia ce e cu el, nici măcar dacă este al Ministerului de Interne sau al Rahovei! Timp de 6 ani nu i se dăduse raţia de pâine, deoarece nu era înregistrat nicăieri! În aceşti 6 ani, cazul lui fusese reclamat la o mulţime de Comisii ce vizitaseră Jilava, dar nimeni nu putea stabili de cine fusese adus! Toate Comisiile însă fuseseră de acord că Isvoranu trebuie să fie un mare bandit, deci trebuia să rămână în Jilava până ce i se va lămuri cazul! Mai târziu am aflat că a mai stat încă 5 ani în Jilava, deci în total 11 ani, după care a fost eliberat, fără ca cineva să-l revendice, şi fără a i se da un bilet de eliberare!!

Într-un colţ al camerei, era un personagiu foarte deosebit, pe care, după aspectul fizic, puteai să-l asemeni cu Don Quijote, lung, foarte slab, armura fiindu-i înlocuită printr-o zeghe din cale afară de jerpelită. Cum îl cunoşteai însă, impresia se schimba total. Era un om tăcut serios, vorbea pe şoptite, parcă ar fi avut un mare secret de spus, vocea îi era blândă şi figura zâmbitoare. Judecata limpede şi profundă, lăsa prea puţin loc cuvintelor, fiind fără discuţie un interiorizat, un om care se dezvăluia greu şi nu oricui. Doctorul Cornel Petrasievici, căci de el este vorba, a fost unul din oamenii pe care mi i-am apropiat cel mai mult în decursul închisorii. Era condamnat la 25 ani muncă silnică pentru spionaj în favoarea americanilor.

Un tânăr muncitor legionar, Jeravlev, foarte cumsecade, vecin al meu la „şerpărie”, căci tot de ea am avut parte şi în

această celulă, completează numărul puţinilor oameni, pe care slaba mea memorie i-a înregistrat.

* * *

Încep să mă gândesc la această memorie, care toată viaţa mi-a jucat feste, iar acum, în Zarcă, îmi face cele mai grele zile, neputând să-mi amintesc de nenumăraţi oameni. Să fie oare proasta alimentaţie care contribuie la această opacizare a creierului? Întotdeuna am avut dificultăţi cu memoria, dar parcă aşa ca acum niciodată.

Şi totuşi am învăţat peste 80 de poezii ale lui Radu Gyr şi peste 40 ale lui Nichifor Crainic! Da, dar aceste poezii le repet zilnic, pe când amintirile nu sunt niciodată repetate şi se estompează pe zi ce trece. Ceva curios, îmi amintesc cu mult mai multă uşurinţă de întâmplări din copilărie, decât de cele cu mult mai recente din război şi mai ales din închisoare!

A... Mi-am adus aminte de Ionel Teodoreanu, să-i spun lui Păstorel că a pledat în primul meu proces.

— Domnule Teodoreanu, am uitat să vă spun că fratele dumneavoastră a pledat în procesul meu, apărând pe Lulu Cristoveanu.

— Ştiam, dar nu ştiam că Lulu a fost în acelaşi proces cu dumneata. Domnule Pantazi, e lung drumul de la Ionel la Păstorel, el dacă rămânea „la Medeleni”, mare rămânea, dar aşa? Dumnezeu să-l ierte!

Nu am adăugat nimic, Păstorel a fost destul de edificator, confirmându-mi părerea ce mi-o făcusem de Ionel Teodoreanu.

Abia am terminat convorbirea cu Păstorel, abia am revenit cu gândul în celula de la Jilava, unde se deschidea uşa apărând Ivănică cu o listă în mână, când aud o mulţime de paşi pe culoar şi uşi care se deschid şi se închid. S-au deschis

până acum una sau două uşi, apoi se deschide uşa de la frontierişti şi aud caraliul spunând: „Toată lumea îşi face bagajul". E rândul celulei mele. Unde mă va duce? Dar caraliul trece de celula mea, se opreşte la numărul 7 la Păstorel şi la Gică Georgescu. Deschide şi le spune să-şi facă bagajul. Îi scoate pe frontierişti, apoi şi pe Păstorel şi pe Gică. Este linişte completă. Aud bătăile morse în calorifer, este Emil care mă întreabă:

— Ce se întâmplă acolo? La parter i-a scos pe toţi şi i-a dus din Zarcă.

— Şi la mine i-a scos pe toţi, am impresia că sunt singur pe tot etajul.

— Este o mare mişcare, trebuie să aducă pe alţii, că nu au golit Zarca de pomană.

— Sigur, care din noi va şti ceva mai precis, să comunice.

Nu a trecut decât jumătate de oră, şi din nou se aud o grămadă de paşi. Mişcarea este la parter, dar probabil va continua şi la etaj.

Am rămas în Zarcă. Numai de nu mi-ar aduce pe nimeni!

Întotdeuna, în astfel de împrejurări, eşti cu sufletul la gură, soarta ţi se poate schimba fără a o putea influenţa cu nimic. De obicei eşti încântat că pleci, ţi se pare că nu se poate să nu nimereşti undeva mai bine! Eu însă, cu lunga mea experienţă, nu doresc decât să rămân pe loc şi singur!!!

În sfârşit din nou se aude mişcare, de data aceasta se aud paşi urcând scara, deci, la etajul meu.

Se deschide o celulă, probabil prima sau a doua, se aud paşi mulţi, apoi din nou linişte. Sigur, mişcarea nu s-a terminat, Zarca este goală! Într-adevăr, din nou paşi pe scări, am impresia că se deschide celula 4, dar s-ar putea să fie 3. Din nou linişte, apoi aduc din nou oameni, de data aceasta sigur la 4, deci înainte băgase oameni la 3. Linişte, se deschide 5, cred că a băgat unul singur, nu-mi pot da seama, s-ar putea să fie

doi. Mişcarea continuă, mă plimb nervos, mă opresc cu urechea la uşă, din nou măsor celula.

Prin morse se poate vorbi în întreaga Zarcă, toată fiind legată prin ţevile caloriferului.

Liniştea continuă de mai bine de jumătate de oră, deci mişcarea s-a terminat. Mulţumescu-ţi Ţie Doamne că am rămas pe loc şi că nu mi-au adus pe nimeni. Domocoş mă pedepseşte cum vrea el, dar şi cum vreau eu!

Câte nu mi-au trecut astăzi prin cap! Câte imagini nu s-au succedat, câte figuri nu s-au perindat după 9 ani!

Pentru asta-i bună singurătatea, pentru asta apreciez Zarca, Aiud sau Gherla, în egală măsură, dacă îmi poate da singurătatea! Dar este totuşi o diferenţă, numai iarna, la Aiud e mult mai prost, încălzirea aceea cu mai mult praf de cărbuni şi câteva surcele, nu reuşea să ţină o căldură foarte potrivită mai mult de o oră, după care tremurai încontinuu. Aici, ia Gherla, nu îngheţi, chiar dacă îţi este frig!

Mă gândesc din nou la mişcarea care a fost. O fi adus vreun cunoscut? Dar cum se face că această mişcare a venit tocmai când mă gândeam la cea petrecută cu 9 ani mai înainte la Jilava? Desigur nicio legătură şi totuşi fac diferite presupuneri de domeniul fantasticului. Câte nu suntem în stare să înţelegem!

* * *

Îmi revine în minte mişcarea de la Jilava. Ivănică cu o lungă listă în mână, după ce pronunţă formula de rigoare, în care p… m… este dat factor comun, urmează numele schimonosite, silabisite cu voce tare. Între alţii aud: Mihăilescu, îmi fac bagajul, dar urmează David Gheorghe, devin nervos, Manoliu Petru, Tavernier Constantin, Caleia Ion, Ursescu, etc.

Oamenii ies în fugă, pe măsură ce sunt strigaţi. Totul s-a terminat., îmi iau bagajul de la şerpărie, căci acum am loc pe partal. Mă aşez lângă doctorul Cornel Petrasievici. Îl întreb:

— Unde i-o fi dus?

— La Canal!

— De ce credeţi acest lucru?

— Fiindcă toţi cei strigaţi au pedepse mici, până la 10 ani.

— Păi şi eu am 5 ani şi nu m-au luat. Doctorul Petrasievici surâde amuzat.

— Securitatea are secretele ei, nu totul are o logică. Dacă nu te-au strigat acum, înseamnă că vei merge cu mine, fie la Aiud, fie la una din minele de plumb.

— La Aiud ştiu că sunt numai legionari şi marii criminali de război, iar la mină, am auzit că duce pe cei numai cu pedepse de la 15 ani în sus.

Doctorul Petrasievici zâmbeşte din nou şi îmi răspunde:

— Pe tine te duce după numele ce-l porţi, faci excepţie de la regula obişnuită. Să nu te sperie acest lucru, atât la Aiud, cât şi la mină, este mai bine decât la Canal!

— Cum se explică acest lucru? De ce este mai bine la Aiud şi la mină, decât la Canal? Şi atunci de ce cei cu pedepse mai mici sunt duşi unde este mai rău, iar cei cu pedepse mai mari, unde este mai bine?

— Despre Aiud îţi răspund un singur lucru, la orice închisoare este mai bine decât la muncă, deoarece nu depui efort şi nu rămâi istovit după nişte eforturi peste puterile omului. La Canal, unde chipului eşti în aer liber, eşti încontinuu supravegheat, norma nu o poţi îndeplini şi atunci eşti pedepsit şi bătut îngrozitor. La minele de plumb nu poţi fi supravegheat, gardienilor le este frică să intre în mină şi, chiar dacă intra, le este frică să te oblige la lucru. Cu normele se mai poate aranja, se mai trag de păr! La mină se formează o camaraderie între deţinuţi, căci ei stau singuri 12 ore din 24,

se ajuta între ei şi totul este cu mult mai uşor decât la suprafaţă, unde se întrec pentru a depăşi norma şi a obţine nişte beneficii iluzorii! În ceea ce priveşte criteriul Securităţii de ai trimete pe cei cu pedepse mari la mine şi pe cei cu pedepse mici la Canal, este o eroare a lor, bazată pe ideea că este mai uşor să lucrezi în aer liber decât în subteran. Ei au ţinut seama de acest criteriu, omiţându-le pe celelalte!

Petrasievici era închis din 1948, fusese şi la Aiud şi la mina de plumb de la Valea Nistrului.

Într-o dimineaţă, uşa celulei se deschide atât de încet încât nimeni nu a auzit nimic. În uşă apare Ivănică. Se uită lung în celulă, apoi se dă înapoi. Probabil din cauza mirosului.

— Mă, care eşti Pantazi?

— Eu, domnule Plutonier.

— Ieşi afară.

— Cu bagajul? Trebuie să mărturisesc că am îngheţat.

— Fără bagaj.

Am ieşit şi Ivănică a închis celula.

— Mă, tu eşti rudă cu Generalul?

— Sunt fiul lui, am răspuns abia respirând.

— A avut moşie la Răsuceni?

— Da, a fost împropietărit la Răsuceni pentru decoraţia „Mihai Viteazul” din războiul trecut.

— Şi cine era femeia aia care se ocupa de moşie?

— Mama.

— Mă... Măta a fost o femeie de treabă, eu sunt din Răsuceni şi o cunosc şi pe dânsa şi pe Domnul General!

Frica mi-a trecut şi am înregistrat cum a spus la început „măta”, apoi „dânsa şi domnul general!” Ivănică s-a uitat lung la mine, apoi a spus: „Ce să-i faci, aşa e timpul!”. Mi-a întins un pachet de ţigări Naţionale, adăugând: „Trece şi asta!” Apoi

m-a băgat în celulă fără niciun cuvânt. Toţi erau siguri că o să mă aducă cu cearşaful, din moment ce am fost scos de Ivănică, fără bagaj. N-am scos un cuvânt şi m-am dus lângă Petrasievici, căruia i-am povestit totul.

Ce amestec ciudat în acest ţigan fioros!!! În închisoare trebuie să te înveţi cu tot felul de lucruri bizare.

Generalul Radu Korne, tot aşa a fost scos din celulă şi tot de către Ivănică, şi l-a ucis cu ciomagul ajutat de Maromet. Dar Ivănică nu se convinsese personal că Radu Korne era un om cumsecade, pentru el era un bandit ca toţi ceilalţi, ba mai mare, căci altfel nu ar fi ajuns general!

Caut să-mi aduc aminte de toţi ţiganii pe care i-am întâlnit în viaţă, îi trec prin faţa retinei, le analizez obiceiurile, mentalitatea, firea, şi nu pot înţelege cum aceşti oameni atât de înclinaţi către muzică, pot fi atât de fioroşi. Mi-aduc aminte de o crimă îngrozitoare, când doi fraţi ţigani au omorât cu ciomegele pe un ţăran, fiindcă răsturnase brazda cu plugul, pe pământul lor! Dar câţi ţigani nu am întâlnit la Securitate şi în închisori, şi toţi erau fioroşi şi aproape toţi, cum rămâneau singuri, cântau!!! Ţiganii au constituit baza Securităţii în ceea ce priveşte gradele mujice. Cadrele mijlocii, de la sublocotenent la căpitan inclusiv erau constituite din români de la mahalalele oraşelor şi din unguri, iar cadrele superioare, coloneii şi generalii, cei ce concepeau şi conduceau, erau în exclusivitate evrei. Aceştia au ştiut să exploateze la maximum neînţelegerile între naţionalităţi, alimentându-le pentru a stârni ura. „Divide et impera”!

* * *

Revin pe pământ, adică în celula nr.6, Zarca, Gherla.

Paşii mei se succed cu regularitate de-a lungul încăperii, şi atunci când evadez departe în amintiri, şi atunci când nu reuşesc să înnod vreun gând, dar şi când sunt în aşteptarea programului, sau a unei veşti venită prin pereţi sau prin calorifer!

Merg mai departe odată cu timpul care se scurge, fără a pătrunde spaţiul, deşi el nu contează pentru mine, pe el îl am în buzunar în imaginaţia mea. Şi totuşi spaţiul este depăşit, redus la minimum, prin viteza gândului. Cu cea mai mare uşurinţă mă întorc cu aproape toţi anii pe care îi am înapoi, realizând incursiuni nebănuite şi în viitor! De la Veneţia la Los Angeles, pentru mine este mai puţin de o aruncătură de băţ!!!

Vine masa de seară, din nou o zeamă lungă fără nici un gust. O beau ca pe apă pentru a termina mai repede cu această corvoadă. Se sfârşeşte programul şi-mi reiau plimbarea. Până la 10 seara, ora stingerii, mai sunt vreo 4 ore, deci kilometrii mei prin celulă îşi continuă cursul normal.

Gândurile nu se leagă, mişcarea abia terminata rămâne preocuparea principală. Când liniştea de după program este complet restabilită, bătăile morse în calorifer, de data aceasta aşteptate, se aud: Emil... Emil... Mă reped să răspund.

— Da Emil, te ascult.

— Sunt la camera 3 împreună cu încă trei noi veniţi, de la stuf. Acolo este o mizerie cruntă, nu au noutăţi politice.

— Cine sunt noii sosiţi?

— Frontierişti tineri, nu aveţi de unde să-i cunoaşteţi!

— Ce vecini mai ai?

— Nu ştiu încă, nu răspund la perete, până se acomodează!

— Aminteşte-ţi ce-am vorbit, indiferent cu cine ai de-a face!

— Nici o grijă, rămân „găinar”!

— Bine, noroc! Când ai veşti, comunică-mi-le.

Încerc şi eu să iau legătura cu vecinii, dar nimeni nu răspunde. În camera 7 nu aud nicio mişcare, în camera 5 se aud voci foarte încet.

Îmi reiau plimbarea şi, mai repede ca niciodată, revin la Jilava. Revăd celula, pe doctorul Petrasievici, dar nu-mi pot aminti nimic de după plecarea lui Mihăilescu, a lui Ghiţă David şi a lotului „Alice Voinescu”.

Nu au trecut mai mult de două săptămâni, şi din nou mişcare! Iarăşi Ivănică, cu veşnica listă şi formula stereotipă:

— Mă, care te auzi şi te crezi că te cheamă cum scrie ici la mine, îţi iei bagajul şi ieşi în p…m… afară!

Strigă o grămadă de nume, între care Petrasievici Cornel, Jeravlev şi, în sfârşit, şi numele meu.

Îmi revin în memorie şi în acelaşi timp văd ca pe un ecran de cinematograf, cum ne dă raţia de alimente, slănină râncedă şi extrem de sărată, marmeladă şi pâine pe patru zile. Trei camioane erau trase la prima poartă a Jilavei. Ajung lângă Petrasievici, sperând că voi rămâne alături de el. Ne suim în acelaşi camion, după alte liste! În sfârşit la Gara de Nord, pe la triaj, traversăm nu ştiu câte linii ferate, apăraţi cum se cuvine în astfel de împrejurări de multe trupe de Securitate, nu de alta, dar furia poporului… Şi reuşesc să intru împreună cu Petrasievici în aceeaşi celulă din aceeaşi dubă! Erau două dube, trase una lângă alta.

Petrasievici îmi atrage atenţia să nu mănânc slănină râncedă, căci îmi va provoca o sete cumplită, şi apă, pe dubă, cam greu de obţinut! Era prima mea călătorie cu „simplonul”, desigur nefiind vina Securităţii că atât de mulţi eram dornici de a pleca la odihnă la „sanatoriul Aiud”, sau la una din coloniile de muncă „voluntară”! Înghesuiala era de nedescris. Eram băgaţi 7 într-o celulă de numai 3 locuri. Astfel, unul în plasa de bagaje, trei pe scaune, şi trei mai mult într-un picior, printre picioarele noastre, am pornit cu tot „entuziasmul” spre a construi „socialismul”! De câte ori ne-a tras pe linie moartă prin diferite staţii, lăsându-ne ore în şir, nu-mi amintesc. În tot timpul călătoriei, care a durat patru zile şi patru nopţi, nu ne-

au dat apă decât de trei ori, revenindu-ne la fiecare câte o cană. La bătăile repetate în uşa, de câte ori se oprea trenul, pentru a obţine apă, ni se răspundea cu înjurături, sau, în cel mai bun caz, cu un răspuns scurt: „Rabdă, nu am!"

Am trecut de Aiud, ceea ce l-a făcut pe Petrasievici să ne spună cu multă siguranţă: „Mergem la minele de plumb, la care din ele, nu se ştie!". În sfârşit am ajuns la destinaţie – Baia Mare. Am mai stat încă vreo două ore în staţie, până au venit camioanele să ne ia.

Din nou o armată întreagă de Securişti înconjoară dubele şi camioanele, aşa că, în „deplină siguranţă", am ajuns în colonie.

Un plutonier, destul de binevoitor – faţă de cei pe care îi văzusem până atunci – ne-a băgat într-o baracă, care ne aştepta goală, ne-am lăsat bagajele fiecare pe câte un pat şi am fost chemaţi în sala de mese.

Plutonierul Feheir, căci aşa am aflat ceva mai târziu că îl cheamă, aproape că s-a scuzat că nu are să ne dea pâine, căci nu suntem puşi la raţie, ne-a anunţat că ne va servi un fel de mâncare şi că, dacă nu ne-am săturat, putem să mai cerem! A adăugat că, începând de a doua zi, vom avea şi pâine, câtă putem mânca!

I-am spus lui Petrasievici că totul se anunţă admirabil, mai ales că remarcasem, în dormitoare, că fiecare are un pat al lui, cu cearşafuri, perină, etc. Petrasievici mi-a răspuns să nu mă grăbesc în aprecieri, că munca este grea, dar că este cu siguranţă, cel mai bun loc de executare a detenţiei, cu condiţia de a fi tânăr şi sănătos. Îndeplineam aceste condiţii, nu împlinisem încă 31 de ani.

Imediat după masă am fost băgaţi în baraca dormitor şi ne-a spus că ne putem culca, fiind desigur obosiţi. Am văzut pe fereastră cum schimbul II se pregătea de intrare în mină şi, după un scurt timp, am văzut schimbul I ieşind şi pregătindu-se de masă. Un deţinut din schimbul II a bătut în geamul

nostru, Petrasievici a deschis, a schimbat câteva cuvinte cu el şi s-a întors cu 10 ţigări, spunându-ne că în curând ne va aduce şi altele. Într-adevăr, deţinutul s-a întors după vreo 10 minute cu încă vreo 50 de ţigări. Totul s-a petrecut sub ochii plutonierului Feheir, care nu a spus nimic!

Am dormit neîntors, prima oară după aproape doi ani, iar a doua zi de dimineaţă am avut surpriza unei cafele fierbinţi, destul de dulce şi cu pâine la discreţie!

După masa de dimineaţă am fost lăsaţi în curte, amestecându-ne cu deţinuţii vechi, care se pregăteau să intre în mină. Petrasievici cunoştea o grămadă de oameni şi toţi erau veseli să-l revadă. Am făcut prin intermediul lui Petrasievici, noi cunoştinţe: avocatul Ducu Ciocâlteu din Bucureşti, căpitanul Titi Coşereanu, Tase Zamfir licienţiat în litere – legionar, Vasile Boaru fost aviator civil, Tony Duşescu căpitan de aviaţie, şi câţi şi mai câţi, ale căror nume nu le mai reţin.

Am aflat că în colonie se găsea inginerul Bujoi, fost şef de lot la unul din loturile „Sumanele Negre", inginerul Balş Alexandru, ziariştii Ilie Popescu-Prundeni şi Romulus Dianu, Tanoviceanu Constantin unul din puţinii ofiţeri de rezervă decorat cu „Mihai Viteazul", mare jucător de rugby şi mulţi alţii, ale căror nume deocamdată nu-mi spuneau nimic.

Un gardian foarte agitat, pe care deţinuţii îl porecliseră „Poşircă", umbla prin toată curtea dându-şi mare importanţă, făcea notă discordantă cu tot ce văzusem până atunci, dar nimeni nu-l băga în seamă. La un moment dat Poşircă a strigat: „Noii veniţi, adunarea!". Ne-a întrebat care avem nevoie de vizită medicală şi ne-a spus să ne încolonăm. Aproape toţi noii veniţi s-au încolonat. Vizita medicală era un lucru nou în puşcărie. Nu m-am dus, preferând să rămân între noii camarazi. Am aflat că la cabinetul medical funcţionează doi doctori, Marcoci şi Veselovschi, primul fiind internist, cel de-al doilea chirurg.

După intrarea în mină a primului schimb şi ieşirea schimbului II, ne-a adunat ofiţerul politic Alexandru, care ne-a vorbit cam în felul următor:

„Vedeţi voi, mă, colonia asta? Vedeţi dealurile care o înconjoară? Aici vor rămâne oasele tuturor acelora care nu veţi îndeplini norma şi vă veţi abate de la regulament. Voi sunteţi nişte bandiţi, trebuie să vă reabilitaţi prin muncă, altă cale nu există. Noi suntem îngăduitori faţă de cei ce arată bunăvoinţă şi suntem gata să vă redăm societăţii, dar după ce veţi dovedi prin muncă, că meritaţi acest lucru. Vă lăsăm câteva zile să vă înzdrăveniţi, după care veţi fi repartizaţi pe schimburi, şi vom vedea dacă meritaţi favoarea ce vi s-a făcut, de a munci în mod cinstit!”.

Am fost din nou lăsaţi liberi în curte şi ne-am amestecat cu schimbul care a ieşit din mină.

Frumuseţea vieţii în colonie aveam să o cunosc în timp, şi aceasta era adevărata camaraderie dintre deţinuţii mineri. Părţile urâte, erau multe, le-am cunoscut doar cu timpul şi s-au estompat deja în memoria mea, sau mai bine zis, nu vreau să-mi aduc aminte de ele!

Practic, colonia era condusă de doi deţinuţi, oameni ai administraţiei, Şteanţă pentru suprafaţă şi Petrescu pentru subteran.

L-am cunoscut pe Şteanţă, era din Boceni judeţul Mehedinţi, la trei kilometri de moşia mea. Desigur că părinţii lui lucraseră pe moşie, căci a venit la mine imediat, prezentându-se şi spunându-mi că dacă voi avea nevoie de ceva, să mă adresez lui. Făcea parte din lotul „Sumanele Negre”, al căror principal „turnător” fusese. Organizase la Baia Sprie o întreagă reţea de turnători, care-i aduceau toate informaţiile, pe care el apoi le transmitea politicului.

Petrescu îmi era cunoscut, fiind şeful gărzii care păzise pe Mareşalul Antonescu, pe tatăl meu, pe Mihai Antonescu, Piki

Vasiiiu şi pe colonelul Mircea Elefterescu, de când s-au întors din Rusia şi până la proces. Apoi fusese şeful gărzii în timpul procesului Mareşalului Antonescu şi tot el a fost şeful gărzii de la Jilava a condamnaţilor la moarte: Mareşalul Antonescu, Mihai Antonescu, generalul Pantazi, generalul Piki Vasiiiu, Alexianu, Radu Leca şi Eugen Cristescu. „

Petrescu fusese locotenent activ de jandarmi, condamnat în timpul Mareşalului Antonescu la 25 ani muncă silnică pentru viol şi jaf de bijuterii în Rusia. Imediat după 23 August a fost scos din închisoare şi înălţat la gradul de căpitan – omul de încredere al lui Teohari Georgescu – şi numit şeful gărzii Ministerului de Interne.

După executarea Mareşalului Antonescu a mai păzit loturile mai importante care au urmat, cu generalul Aldea şi Iuliu Maniu, după care a fost retrimes în închisoare să-şi ispăşească păcatele şi cei 25 de ani, pentru crime de război, pe care-i merita din plin. Îl cunoscusem la Jilava, cu ocazia ultimului vorbitor pe care l-am avut cu tatăl meu, în ziua execuţiei Mareşalului. Fusese atunci foarte amabil cu mine, pe vremea aceea nu-i cunoşteam trecutul. Acum îl revedeam la Baia Sprie! Ca şi Şteanţă, a venit la mine foarte îndatoritor şi mi-a spus că-mi stă la dispoziţie să mă servească cu orice voi avea nevoie şi stă în posibilităţile lui! Iarăşi ca Şteanţă, organizase propria sa reţea de informatori în subteran şi conlucra direct cu politicul. Se străduia să menţină raporturi cât mai bune cu toţi deţinuţii, dar acest lucru nu era posibil.

Din primul moment am stabilit legături foarte apropiate cu Ducu Ciocâlteu, care îmi arăta o mare prietenie. Mi-a propus să intru în echipa lui de mineri, el fiind perforator şi eu să fiu ajutor de perforator. L-am întrebat pe Ducu:

— Cum se poate aranja acest lucru?

— Foarte simplu, te cer eu Muftiului.

— Cine este „Muftiul”?

— Căpitanul Petrescu, cu care te-am văzut stând de vorbă.

— Nu vreau să-i cer nimic acestui om, am auzit că este „turnătorul administraţiei”.

— Este adevărat, dar trebuie să profităm de faptul că este binevoitor şi să aranjăm acest lucru, pe urmă nu vom mai avea nevoie de el.

— Nu vreau să cer nimic acestui om.

— Eu îi cer, nu trebuie să vorbeşti nimic cu el. Este încântat să facă mici servicii, pentru noi de mare importanţă, pentru el uşoare.

Ducu Ciocâlteu nu a mai aşteptat un răspuns de la mine, a plecat şi după vreo 10 minute s-a întors şi mi-a spus:

— S-a aranjat, dacă nu vorbeam erai repartizat în celălalt schimb, la orizontul 10 ca rulător la Doru Blaj.

— Ţi-am spus că nu-mi convine să debutez la Baia Sprie printr-o intervenţie la Petrescu!

Cornel Petrasievici, care era lângă noi şi a auzit discuţia, a intervenit spunându-mi:

— Lasă Ioane, nu te amesteca tu, Ducu a făcut bine, Petrescu este încântat să aducă asemenea servicii care pe tine nu te obligă întru nimic. Aici principalul este să ne aranjăm să lucrăm între prieteni, aceasta este de cea mai mare importanţă. Doru Blaj, este un băiat admirabil, însă locul lui de lucru este cel mai prost din mină şi apoi în schimbul acela sunt mult mai puţin de-ai noştri!

După cinci zile de stat la suprafaţă, am intrat în mină împreună cu Ducu Ciocâlteu. Trebuie să recunosc că suitorile, abatajul şi rostogoalele m-au impresionat în mod deosebit. Aveam impresia că moartea poate veni în orice moment şi, după căpătarea experienţei, mi-am dat seama că nu greşisem câtuşi de puţin, dar totul intrase în obişnuit!

Ducu era un camarad desăvârşit, veşnic bine dispus, amuzant, cu o conversaţie foarte variată, spunea încontinuu

tot felul de glume şi timpul trecea cu o viteză uimitoare. Din când în când se enerva când mergea greu o gaură, sau când nu putea să o prindăşi atunci arunca perforatorul de pământ şi începea o gamă nesfârşită de înjurături la adresa comuniştilor, dar totul se termina printr-o glumă, un cântec. Deşi nu avea voce, cânta bine o mulţime de cântece franţuzeşti, pe care le înregistrasem şi i le comandam după dorinţă! Prietenia noastră se lega pe zi ce trece, la suprafaţă apropiindu-mi şi pe ceilalţi prieteni ai lui: Tase Zamfir, Tony Duşescu, Titi Coşereanu şi Vasile Boaru.

Tase avea cam 35 de ani, fusese legionar, avea o frumoasă culturăşi o sensibilitate ieşită din comun. Îl amuza Ducu, cu temperamentul lui vulcanic, poate tocmai fiindcă Tase era la antipod, fire blajină şi temperament liniştit.

Despre Tony Duşescu auzisem de foarte multă vreme, din timpul războiului. Era socotit al patrulea pilot al nostru de vânătoare, după Şerbănescu, care murise deasupra Bucureştiului doborât de americani, Bâzu Cantacuzino şi Dido Greceanu. Tony era un om admirabil, un camarad desăvârşit, modest, veşnic bine dispus, dar era imposibil să scoţi de la el ceva în legătură cu luptele aeriene pe care le dusese. M-am împrietenit cu acest om, o prietenie cum rareori se poate face în viaţă. L-am rugat să-mi vorbească de ceilalţi piloţi ai noştri şi, pentru aceasta, Tony nu s-a lăsat rugat.

— Şerbănescu a fost incontestabil cel mai mare pilot pe care l-a avut aviaţia noastră de vânătoare, comandant al Flotilei, atât în Rusia, cât şi în apărarea Bucureştiului. Comandant bun, pilot excepţional, prieten şi camarad desăvârşit, întruchipa toate calităţile unui adevărat exemplu. La un moment dat, când aviaţia americană avea o superioritate numerică covârşitoare, luptam unul contra 30-40. Mareşalul a dat ordin să nu se mai ridice avioanele noastre, căci sacrificiul devenea inutil. Tocmai se dăduse alarma aeriană. Căpitanul

Şerbănescu a citit ordinul Mareşalului, apoi a spus: „Ordinul se execută, eu mă duc la avion”. Bineînţeles că toţi l-am urmat. Zbura în cuplu cu Bâzu Cantacuzino, la un zbor ataca unul şi celălalt îi apăra spatele, la următorul zbor inversau rolurile. Şerbănescu s-a năpustit în atac, dar Bâzu nu l-a urmat şi Şerbănescu a fost doborât.

Bine dar asta înseamnă crimă, şi încă cu premeditare!

— Aşa am numit-o şi noi, deşi…

— De ce a făcut această nemaipomenită porcărie? l-am întrebat pe Tony, deşi cunoşteam motivele, dar voiam numai să-mi fie confirmate.

— Nu poate fi acuzat chiar de crimă, acţiunea lui Şerbănescu era disperată, dar totuşi se ştie că Bâzu era gelos pe Şerbănescu, căci acesta avea mai multe victorii aeriene decât el, şi că urmărea să devină comandantul Flotilei.

— Orice mi-ai spune, purtarea lui Bâzu rămâne îngrozitoare, cu-atât mai mult cu cât el nu era un fricos, pentru a se putea astfel justifica, i-am spus, deşi nimic nu era nou pentru mine în toată aceasta afacere atât de dubioasă.

— Nu este singura porcărie pe care a fâcut-o, dar desigur este cea mai mare dintre toate.

— Poţi să-mi mai spui şi altele?

— Desigur, câte vrei. În primul rând minţea sporind numărul avioanelor doborîte, pentru a avea mai multe victorii aeriene decât Şerbănescu. La 23 August a doborât un avion german de Cruce Roşie, în care erau toate fetele care ne îngrijiseră timp de trei ani! După aceea ştii că a devenit comunist, eu l-am văzut defilând cu pumnul strâns într-o manifestaţie comunistă. Pe frontul de Vest, pe când eram la Pistiany, într-o zi Bâzu nu s-a simţit bine, şi noi am plecat în misiune sub comanda lui Greceanu. Întâlnind aviaţia de vânătoare germană, mie mi s-a părut că ar fi băeţii care au luptat alături de noi timp de trei ani de zile. I-am comunicat

prin radio lui Greceanu impresia mea, iar acesta, cunoscând lungimea de undă pe care lucrează foştii noştri camarazi, a intrat în legătură cu ei. A urmat o conversaţie întreagă între noi şi nemţi, aflând o mulţime de noutăţi, cine a mai căzut în luptă, şi multe altele. Ne-am dat întâlnire pentru a doua zi şi am plecat fiecare către bazele respective. Ajunşi acasă, i-am povestit şi lui Bâzu cele întâmplate, iar el ne-a spus că abia aşteaptă ziua următoare, să vorbească cu ei. A doua zi, când ne-am întâlnit, Bâzu i-a salutat cu aripile, apoi, când nemţii relaxaţi se pregăteau de convorbire, Bâzu a deschis focul prin surprindere şi până să se dezmeticească nemţii, le-a doborât două avioane. Nu-ţi pot spune cât de scârbiţi au fost toţi băeţii, cu-atât mai mult cu cât nici nu puteam face nimic. Mai este nevoie de vreo altă porcărie a lui Bâzu? Să-ţi mai spun încă una. Cum s-a terminat războiul şi am ajuns la Bucureşti, Bâzu a devenit pilotul Anei Pauker, cum s ar spune „şoferul" ei particular!

— Dragă Tony, ştiam toate aceste lucruri, dar am vrut să am o confirmare de la tine. Să nu mai vorbim de el, mai bine spune-mi tot ce ştii de Dido Greceanu?

— Nu pot vorbi decât la superlativ despre Dido. A fost fără nici o discuţie cel mai bun pilot al nostru după Şerbănescu. Un mare talent în aviaţie, dar şi un camarad extraordinar, un om foarte inteligent, deosebit de cultivat şi un boier sută la sută. Ştiai că este şi el închis?

— Da Tony, îmi pare bine că mi-ai confirmat tot ceea ce ştiam cu mult înainte.

În acel moment s-au apropiat de noi Titi Coşereanu şi Vasile Boaru.

A început o discuţie despre minerit, care îl pasiona pe Boaru, unul dintre cei mai buni perforatori de la Baia Sprie, dar nu mă interesa câtuşi de puţin pe mine.

Vasile Boaru şi cu Titi Coşereanu erau prieteni intimi şi făceau parte din acelaşi lot. Ambii erau condamnaţi la câte 25 de ani pentru „înaltă trădare” în favoarea americanilor. Semănau între ei fiind un pic fanfaroni şi plini de ei, dar ambii erau oameni de caracter şi buni camarazi. Vasile fusese pilot civil, iar Titi îşi făcuse Şcoala Militară în Germania şi luptase în armata germană după 23 August pe frontul de Nord. După terminarea războiului se întorsese în ţară. Ambii aveau o presă foarte bună în colonie.

Cornel Petrasievici, omul cu nenumărate relaţii, bine cu toată lumea, era primit cu bună voie şi în acest cerc.

Imaginile mele asupra oamenilor de la Baia Sprie se succed cu repeziciune şi-acum îl văd pe comandorul de Marină Copaciu. Un personagiu extrem de controversat prin supleţea atitudinii şi postul ocupat în mină.

Nu se sfieşte să aibă convorbiri prelungite cu Muftiul şi cu Şteanţă, ambii amuzându-se copios de cele povestite de comandor, dar aceleaşi convorbiri le are cu oameni din toate cercurile şi, deşi suspicionat de către unii, este apreciat şi nimeni nu se fereşte de el. Un om cultivat şi extrem de inteligent, scânteietor se poate spune, deşi vrea să pară modest, în realitate are în buzunarul său pe toată lumea.

Personal nu mi-l pot închipui pe Copaciu ca turnător al lui Şteanţă sau al Muftiului, el depăşeşte cu mult tot ceeace este în jurul său, şi chiar figurile mai proeminente ale coloniei, cu care se angajeazăîn discuţii, sunt cu toţii copii nevinovaţi în faţa agerimii comandorului. Fără a peria pe nimeni, lasă impresia că-l apreciază pe interlocutorul său şi, cu o politeţe deosebită, îl copleşeşte pe acesta prin diferite insinuări palid conturate asupra calităţilor ce le posedă.

Acum, în retrospectiva ecranului minţii, cred că el era singurul om din colonie care îl cunoştea perfect pe Ducu Ciocâlteu.

Mic de statură, gros şi gras, cu un cap disproporţionat de mare, cred că, Copaciu avea un complex, cauzat de fizicul său, dar îl ascundea atât de bine încât nimic nu se putea vedea. Ochii săi mari, negri, îi jucau în cap cu viteza supleţii gândirii sale profunde, deşi aparent superficiale. Niciodată nu am putut să-mi dau seama de ceea ce gândeşte în realitate acest om despre mine. Dacă îi cereai un sfat, puteai fi sigur că el ţi-l dă pe cel mai bun posibil.

Amuzamentul lui cel mai mare era atunci când se angaja în discuţii cu Titi Coşereanu şi cu Vasile Boaru, pe care nu se sfia chiar să-i perie discret, apoi îi asculta cu seriozitate făcându-se că îşi însuşeşte întru totul părerea lor. Îl simţeam că radiază de fericire, deşi seriozitatea cu care îi aproba părea indubitabilă.

Faţă de Ducu, atitudinea lui era cu totul alta, îi asculta povestirile – care de multe ori frizau fantasticul – cu deosebită admiraţie şi nu odată şi-a manifestat regretul că nu l-a cunoscut în libertate! Niciodată însă comandorul nu exagera în nici o direcţie, astfel încât chiar Ducu, care era foarte suspicios faţă de oricine, faţă de Copaciu era complet deschis, atât bineînţeles cât putea să fie Ducu de deschis.

L-am întrebat pe comandor despre legionarii din colonie în general şi despre şeful lor Gabriel Bălănescu în special. Aveam impresia că este anti-legionar. Eram destul de prieten cu el, păstrând o condescendenţă marcată, atât faţă de vârstă, cât şi faţă de grad, dar, mai presus de orice, faţă de scântâietoarea lui inteligenţă.

Această întrebare Copaciu, vădit stânjenit, a ocolit-o totuşi cu abilitate, căutând să-şi dea părerea despre oameni ca indivizi, evitând să-i caracterizeze colectiv.

Despre Bălănescu mi-a vorbit în superlative, despre caracter, sobrietate, seriozitate, cultură, atitudine, modestie şi demnitate.

Alţi legionari mi i-a zugrăvit căutând să le scoată în evidenţă calităţile şi trecând destul de repede nu peste defecte, căci erau mai greu de găsit, dar peste lipsa calităţilor proeminente. A recunoscut, ca o caracteristică generală, camaraderia desăvârşită, caracterul şi demnitatea ireproşabilă a marei majorităţi. Când însă a fost vorba de a-i caracteriza ca „un tot unitar”, ca „grupare politică”, Copaciu a căutat să scape prin tangentă, fără a puncta o concluzie, amestecând judecăţi contrarii, chiar contradictorii, schimbând sensul noţiunilor unanim recunoscute, evitând concluzii generale şi mulţumindu-se cu alambicări savant construite, în realitate fără răspuns la întrebare!

Am prins punctul slab al comandorului şi l-am forţat la un răspuns categoric. A râs, dându-şi seama că este „prins cu mâţa în sac” şi, uitându-se în dreapta şi în stânga, mi-a spus:

— Dragul meu, dece vrei să mă forţezi să spun ceea ce nu vreau?

— Departe de mine acest gând, domnule Comandor, vreau numai să vă cunosc părerea, fiindcă părerea dumneavoastră mă interesează în mod deosebit, poate nu atât ca o concluzie, cât ca o judecată de valoare, care să justifice concluzia.

— Totul poate fi judecat sub o mulţime de prisme. Fiecare om este dispus să facă anumite judecăţi, trăgând concluzii în urma acestora. În general criticii legionarilor aduc drept argumente crimele săvârşite de ei împotriva lui Duca, Călinescu, Iorga, Magearu, precum şi rebeliunea. Eu nu-i pot judeca sub acest aspect, deoarece toate îşi au justificări politice. Nu vreau să spun prin aceasta că îi scuz, cu atât mai puţin că aş fi de acord cu ei, dar vreau să spun că toate sunt explicabile, deci scuzabile, într-o oarecare măsură. Nu sunt de acord cu crima în nici o împrejurare, cu atât mai mult la ei, care pun credinţa pe primul plan. Dar crimele nu le-au început ei, ei au fost primele victime ale crimelor lui Carol al II-lea.

Consider că erau în legitimă apărare răspunzând la omoruri nejustificate, prin omoruri justificate. Cum poate un om, sau nişte oameni, să justifice nişte crime, aceasta este cu totul altă problemă. Atunci când intervine patima politică, totul poate fi justificat! Dacă ai omorât un om pentru a-l fura este o crimă ordinară, dar dacă ai făcut acelaşi lucru, având o justificare politică, poţi deveni erou naţional. Totul este relativ şi totuşi crima, rămâne crimă. Nu vreau să mă aventurez în speculaţii de această natură, consider că la orice concluzie s-ar ajunge, ea poate fi atacată şi încă foarte puternic. Părerea mea rămâne că nu are dreptul un om – sau un grup de oameni – să-şi facă singuri dreptate, dar în momentul în care nimeni nu le face dreptate, iar abuzul săvârşit împotriva lor este patronat de către stat, din nou există portiţă de scăpare, justificarea crimei fiind o justificare politică şi chiar morală. Din aceste motive, nu vreau să judec pe nimeni, nici ca persoană, nici ca grupare politică, având idealuri comune. Crimele politice există de când lumea, ele au fost înfierate şi glorificate întotdeuna, în egală măsură. Din aceste motive, nu-mi pot asuma dreptul de a-i judeca pe legionari, cu atât mai mult de a-i condamna. Şi când te gândeşti că acestea sunt principalele acte de acuzare, care li se aduc! Eu nu sunt de acord cu ei din punct de vedere ideologic, nu sunt de acord cu doctrina lor totalitară. Temperamentul meu, felul meu de a gândi, nu se împacă cu hotărârea luată de sus, cu obligativitatea ca toată lumea să se supună, fără dreptul unei raţiuni proprii. De aceea eu nu puteam să fiu nici un bun ofiţer. Recunosc legionarilor buna intenţie, le recunosc şi le accept naţionalismul, dar nu le pot accepta sectarismul şi misticismul. Nu pot înţelege cercul închis şi cu atât mai mult hotărârile acestui cerc. Admit credinţa în Dumnezeu, ba chiar o găsesc necesară din punct de vedere educativ, dar nu pot admite exagerarea ei. Cam acelaşi lucru se întâmplă şi cu Martorii lui Jehova, cu Baptiştii şi

atâţia alţi maniaci religioşi. Noi avem o credinţă creştină, indiferent dacă este ortodoxă sau catolică, de ce trebuie exagerată? De ce trebuie să vorbim de Dumnezeu, chiar atunci când mergem să ucidem oameni? De ce trebuie să-i divinizăm pe cei ce-au ucis în scopuri politice, ridicându-i la rangul de martiri? Credinţa este credinţă şi luptele politice nu au nici o legătură cu credinţa. A le amesteca pentru a găsi justificări, consider nu numai o deviaţie totală de la credinţă, dar şi o poltronerie. Nu ştiu dacă mă înţelegi, dar eu nu-mi pot face cruce atunci când mă duc să ucid pe ucigaşul tatălui meu! Îl ucid cu convingerea că altfel nimeni nu-mi va face dreptate, dar îl las pe Dumnezeu la o parte. Nu pot admite la ei nici faptul că se consideră singurii luptători împotriva Comunismului!

— În această privinţă, nu cred că aveţi dreptate, domnule Comandor, cel mult ei afirmă că sunt primii luptători împotriva Comunismului, şi aceasta trebuie să recunoaştem că au dreptate.

— Ba nu dragă, nu este aşa, ei afirmă că sunt în majoritate în toate închisorile, prin aceasta demonstrând că sunt singurii luptători împotriva Comunismului, pe când în realitate ei sunt în totală minoritate. Să luăm exemplu chiar de-aici, de la Baia Sprie, ei nu sunt mai mult de 200, pe când noi suntem 800!

— Aici îmi permit să vă contrazic categoric, domnule Comandor. Care noi? Şi care ei? Noi ce reprezentăm? Suntem o grupare politică? Suntem o organizaţie care a luptat pentru eliberarea Ţării? Noi suntem numai nişte oameni, care am fost aduşi aici de către Securitate, mulţi dintre noi neavând absolut nimic comun cu aspiraţiile neamului românesc. Nu putem face două grupări distincte, deoparte legionarii, de cealaltă parte toţi ceilalţi. Această împărţire este cu totul ireală, este ilogică. Dacă voiţi să puneţi deoparte legionarii, apoi trebuie să le opuneţi o altă grupare politică, sau măcar toate celelalte grupări politice la un loc. Puteţi dumneavoastră, din acest rest

de 800 de oameni să adunaţi mai mult de 20-30 de ţărănişti? Dar toate celelalte grupări politice pot trece numărul exagerat de 15? Dar noi ceilalţi, luaţi individual, nu ne plângem cu toţii că am fost aduşi aici prin abuzurile Securităţii? Dar organizaţiile reale anti-comuniste care au fost, au avut vreo legătură între ele?

— Ai dreptate, nu m-am gândit din acest punct de vedere, probabil că ai dreptate, dar încă nu sunt total convins de acest raţionament. Evident însă că sunt gruparea politică majoritară, dar nu aceasta este important.

— Domnule Comandor, trebuie să recunosc că în general raţionamentul dumneavoastră prezintă puţine fisuri, cu atât mai mult cu cât recunoaşteţi singur acest lucru, prin întrebările pe care vi le puneţi şi cărora nu le puteţi găsi un răspuns categoric. Şi eu sunt o fire care consideră primordială independenţa de gândire, fără ca prin aceasta gândurile şi hotărâriie mele să fie neapărat obligatorii pentru alţii. De aceea nici eu nu m-am socotit un bun ofiţer şi nici nu aveam de gând să rămân în cadrele active ale armatei, chiar dacă am fi câştigat războiul. Dar dacă nu admitem nici unul din noi dictaturile, ca fiind împotriva firii noastre, ce am putea pune în locul lor? Democraţia? Admiteţi dumneavoastră ca toată această masă de proşti, căci aşa sunt marea majoritate, să aibă drept de vot egal cu dumneavoastră? Uitaţi că, la noi în ţară, voturile s-au cumpărat cu brânză şi cu ţuică? Dar în străinătate, cum credeţi, că este? Ei nu au o mare majoritate de proşti? Iar dacă acolo voturile nu se cumpără cu brânză şi cu ţuică, tot sunt cumpărate cu bani sau cu o propagandă subtilă şi perfidă. În străinătate este aceeaşi porcărie, cum a fost la noi, dar la alt nivel!

— Ai perfectă dreptate, dar omenirea nu a găsit încă un sistem de conducere mai bun decât democraţia.

— Cum, nu găsiţi mai bună conducerea Mareşalului Antonescu decât perindarea la conducerea ţării a liberalilor şi a ţărăniştilor?

— Aceasta fără îndoială, dar obiecţiunea ridicată nu justifică o dictatură şi în viitor.

— Domnule Comandor, desigur că nu s-a găsit încă un sistem mai bun de conducere decât democraţia, dar democraţia este bună acolo unde nivelul cultural este mai ridicat, în ţările înapoiate, el este unul din cele mai proaste sisteme de conducere. Democraţia nu poate fi impusă din exterior, căci însăşi această impunere ar anula sensul democraţiei, ea trebuie impusă din interior prin evoluţie, iar dacă Franţa, Anglia şi Statele Unite sunt democraţii, ele au ajuns la un nivel intelectual mult superior nouă şi nimeni nu le-a impus acest sistem, ci l-au adoptat singure.

— Şi totuşi şi la noi, nu ai văzut ce formidabilă susţinere a poporului au avut naţional-ţărăniştii?

— Îmi pare rău, domnule Comandor, dar şi aici trebuie să vă contrazic. Naţional-ţărăniştii au avut toată suflarea românească alături de ei nu datorită doctrinei lor, sau programului politic enunţat. Toată lumea a fost într-adevăr alături de ei fiindcă constituiau ultima speranţă. Cu un Constantin I.C. Brătianu epavă, cu nişte socialişti de care nimeni nu auzise, cu legionarii anulaţi, cu alte partide inexistente, era normal ca tot poporul român să se strângă în jurul lui Iuliu Maniu, care reprezenta un nume necompromis în timpul lui Carol al II-lea şi care acum arăta energie în lupta împotriva comuniştilor. În jurul lui s-a grupat tot poporul român; toate vechile partide, inclusiv legionarii, apoliticii, armata, într-un cuvânt toată suflarea românească. Aceasta nu înseamnăcă toţi erau ţărănişti!

— Desigur că şi aici ai dreptate, dar noi, „ne-am trăit traiul, ne-am mâncat măiaiul” , este de datoria generaţiilor viitoare să găsească soluţii acolo unde noi nu am reuşit.

— Aici sunt de acord cu dumneavoastră, noi suntem terminaţi, căci pe ruşi nimeni nu-i scoate din Europa cel puţin încă 20 de ani de acum înainte.

* * *

Acum, aici la Gherla, când îmi reamintesc această convorbire, mă gândesc că au trecut de atunci 8 ani şi că acum, privind situaţia internaţională, trebuie să ne aşteptăm la cel puţin 25 de ani, pentru a se schimba ceva, şi aceasta de astăzi înainte!!!

Nu pot reveni, la Baia Sprie, căci după conversaţia avută atunci cu comandorul Copaciu, îmi dau seama cât am fost de naiv crezând că în 20 de ani vom fi liberi!

Mă plimb nervos prin celulă, gândul îmi zboară la Baia Sprie, dar ecranul rămâne obscur, nu-mi pot reaminti nimic concret, doar din când în când văd curtea şi barăcile, cred că sunt obsedat de pronosticul pe care i l-am făcut lui Copaciu că vom mai avea încă cei puţin 20 de ani de comunism. Privind retrospectiv evenimentele internaţionale, îmi aduc aminte de marele optimism care a domnit printre deţinuţi cu ocazia înţelegerii De Gaulle-Adenauer, apoi cu alegerea ca Preşedinte al Statelor Unite a Generalului Eisenhower!

Înţelegerea franco-germană a fost sărbătorită între deţinuţi ca şi o eliberare! Acest eveniment, care a fost într-adevăr epocal, era considerat nici mai mult, nici mai puţin, decât cheia care va deschide lacătul comunist. Nu puteam concepe

înţelegerea fără înarmarea Germaniei, ceea ce însenina încă maximum câţiva ani şi războiul ne va salva!

Alegerea lui Eisenhower de asemenea a provocat un val de optimism. Ce putea însemna alegerea unui general, mai ales aceea a lui Eisenhower, decât începutul sfârşitului? Mă întreb acum dacă a fost vreodată vreun fiasco mai mare decât guvernarea lui?

În sfârşit, al treilea eveniment care a umplut închisorile de optimism a fost moartea lui Stalin. Puteam crede atunci că nimic nu se va schimba?

Chiar şi revoluţia ungurească din 1956, pe care am aflat-o imediat, a avut un puternic răsunet în închisoare. În timpul revoluţiei, situaţia era mult îmbunătăţită în penitenciare, ceea ce i-a făcut pe gardieni să le fie frică şi să ne dea unele informaţii. Astfel am fost puşi la curent cu faptul că americanii încurajează prin radio revoluţia. Dar atitudinea mai blândă a gardienilor, mâncarea mai consistentă, întreaga relaxare a încetat brusc şi un val de teroare s-a abătut asupra noastră; am crezut atunci că suntem în pragul războiului! În realitate, ruşii ocupaseră Ungaria şi revoluţia fusese înecată în sânge.

Acestea au fost evenimentele internaţionale mai importante, din 1951 când mă găseam la Baia Sprie şi până astăzi în 1959, când măsor celula de la Gherla – Réduit!

Firea mea, înclinată către un realism prudent, m-a făcut să nu prea iau parte la discuţiile între deţinuţi, deoarece, dacă nu aduceai ştiri optimiste sau nu interpretai orice eveniment ca un indiciu clar al eliberării, care era „foarte aproape”, erai socotit defetist! Bieţii oameni „se îmbătau cu apă rece”, de câte ori aveau posibilitatea!

Dacă aceste mari evenimente politice, concentrate doar în câţiva ani, au reuşit să ne treacă, în visurile noastre fanteziste, din sfera posibilităţilor în aceea a probabilităţilor izbucnirii unui război, dezamăgirea ne-a canalizat către un calm plat,

fără speranţe, dar cu un total dispreţ pentru un Occident putred, ce nu merita altceva decât o cizmă rusească care să-l stăpânească.

Cel puţin, îşi dau oare seama americanii de crima oribilă pe care au făcut-o vânzându-ne ruşilor? Englezii şi-au luat o primă pedeapsă, căci au pornit în război un „imperiu" şi a ieşit învingătoare o „insuliţă"! Justiţia imanentă! Dar americanii ce fac? Unii îşi plimbă vacile, alţii îşi schimbă automobilele, contul în bancă este grija tuturor! Până când? Vor fi şi ei răsplătiţi după cum merită.

În ultimul timp am aflat de conflictul acut ruso-chinez şi mă întreb cu amară ironie, să aşteptam eliberarea de la chinezi? Au priceput ei înaintea americanilor pericolul rusesc?!!!

* * *

Nu, nu sunt dezamăgit pentru mine, am destule resurse psihice, pentru a termina viaţa în puşcărie. Şi-apoi, ce-ar însemna o eventuală eliberare prin milostivenia comuniştilor? Nimic altceva, decât schimbarea celulei în care mă aflu cu marea puşcărie care se numeşte Republica Populară Română! Diferenţa? Acolo, în Republica Populară, va trebui să muncesc la normă, ca şi la Baia Sprie, va trebui să fac o mulţime de cozi pentru orice, şi voi fi veşnic şantajat cu intrarea din nou în închisoare! Aici la Gherla-Zarcă, în celula 6, este adevărata libertate oferită de comunişti, aici gândul îmi sboară nestingherit, făcând incursiuni în trecut şi în viitor, fără nicio restricţie. Mă întorc deci din nou la Baia Sprie!

Caut să nu mă gândesc la nimic, continuându-mi plimbarea, pentru a putea să revin acolo unde am rămas. Trei paşi şi jumătate înainte, am ajuns la uşă, trei paşi şi jumătate

înapoi, am ajuns la fereastră, odată, de două ori, de nouă ori, apoi nu mai ştiu de câte ori, totul devine automat, încep sa nu mai fiu în celulă, nu ştiu unde sunt, nu ştiu dacă mai gândesc la ceva! Aşa om ajuns din nou la Baia Sprie.

* * *

Nu puteam sa adorm, cum adormeam visam că perforez în mină, zgomotul perforatorului îl aveam în permanenţă în urechi şi parcă simţeam şi vibraţiile lui. Ziua perforam în vis, noaptea în realitate, o zi, două, trei, două săptămâni, eram distrus.

Trebuia neapărat să mă duc la vizita medicală. I-am spus lui Ducu, care m-a sfătuit să mă duc la Veselovschi, nu la Marcoci.

— Bine Ducule, dar Veselovschi este chirurg, eu trebuie să mă duc la Marcoci, căci el este internist.

— Da, mă, aşa este, însă Veselovschi este mai cumsecade, în primul rând este snob şi încântat să aibă de-aface şi să cunoască persoane cu nume sonore! Să fi văzut cum i-a primit pe inginerul Balş şi pe Tanoviceanu! Cu tine va fi extrem de amabil.

— Nu, mă duc la Marcoci, nu vreau să afle că am fost la Veselovschi, când trebuia să mă duc la el.

— Iar nu vrei să mă asculţi, Marcoci este un ţopârlan şi te va indispune de la început.

— Nu mă interesează, nu mă duc la ţopârlan sau la snob, eu mă duc la doctorul care se ocupă cu ceea ce am eu acum. Este vorba de o epuizare nervoasă şi-atâta tot.

— Stai, uite l pe Veselovschi! şi Ducu îl strigă.

Doctorul Veselovschi vine la noi şi Ducu îi spune despre ce este vorba.

— Domnule Pantazi, pentru ce ai dumneata îţi trebuie câteva zile de repaos, nimic altceva. Trebuie să vii până la cabinetul medical, pentru a te trece în registru. Am să scriu că ai o luxaţie la cotul stâng, îţi pun mâna în bandulieră şi îţi dau trei zile, apoi dacă vrei îţi prelungesc. Te rog însă să nu ştie Marcoci altceva decât că ai o puternică durere în cot!

— Vă mulţumesc, domnule Doctor, dar eu nu voiam scutire.

— Nu există altceva, domnule Pantazi, trebuiesc câteva zile de relaxare şi totul va trece.

Am plecat împreună cu doctorul Veselovschi către cabinetul medical.

— Bine că nu este Marcoci aici, mi-a spus Veselovschi scriindu-mă în registru. Ce condamnare aveţi, domnule Pantazi?

— Cinci ani

— Şi câţi aţi făcut?

— Cinci.

— Vă eliberaţi anul acesta, ce fericit sunteţi!

— Nu, mai am patru ani!

— Nu înţeleg!

— Patru ani i-am făcut înainte de a fi condamnat.

— Aşa mult aţi stat în anchetă?

— Nu, domnule Doctor, am făcut întâi patru ani fără vreo justificare juridică, am fost liberat, rearestat şi condamnat la cinci ani, din care am făcut unul!

— Aţi luat înainte un supliment.

— Exact, dar dumneavoastră pentru ce sunteţi condamnat?

— Sunt legionar!

— Bine, dar ce aţi făcut?

— Păi nu ajunge că sunt legionar? De făcut, nu am făcut nimic, dar mi-au făcut ei… O organizaţie, o organizaţie legionară, pentru a fi în elementul meu! M-au condamnat la 25 de ani!

— Şi pe ceilalţi din organizaţie?

— Tot atât, că noi suntem ca fraţii! Nu aţi auzit de frăţiile de cruce?

— Am şi făcut parte din FDC în liceu.

— Aaaa! Sunteţi de-ai noştri! Dar ăştia nu v-au depistat?

— Ăştia nu depistează decât prin „turnători”!

Veselovschi s-a sculat în picioare pentru a pleca, nu era ora de vizită medicală.

— Veniţi înapoi peste trei zile să vă prelungesc scutirea, nu am dreptul să vă dau de prima oară mai mult de trei zile.

— Nu cred să mai am nevoie, domnule Doctor, vă mulţumesc. Am plecat lăsându-l în cabinet. Veselovschi era un om distins, extrem de bine crescut şi purta zeghea cu eleganţă.

Din prima zi, am dormit perfect, probabil nervii mei s au speriat de Veselovschi! A doua zi am vrut să renunţ la celelalte zile, dar Veselovschi mi-a spus că trebuie să stau cei puţin trei zile, căci altfel îl bag pe el la apă!

Pentru ca Veselovschi să nu fie „udat”, am dormit trei zile, ceea ce mi-a prins admirabil. După aceea nu am mai ai visat că perforez.

În aceste zile libere m-am întâlnit cu Puiu Caleia, fratele mai mare ai avocatului Caleia din lotul „Alice Voinescu”. Îmi ajung oare superlativele pentru a mi-l readuce pe Puiu Caleia pe ecranul minţii mele, aşa cum era în realitate?

Admirabil camarad şi prieten mai mare, un caracter splendid, tot timpul vesel, tot timpul bine dispus, extrem de distins, era condamnat la 25 de ani cu „Sumanele Negre”. Suferea însă de ficat şi de multe ori îi vedeam în mină încovrigat.

Este primul om cu care am vorbit despre o eventuală evadare.

— Crezi că ar fi posibilă o evadare de-aici?

— Nu ştiu, domnule Caleia, dar voi studia cu toată atenţia şi dacă va fi posibil…

— Domnule Pantazi, să ştii că mă interesează foarte mult acest lucru şi aş vrea să-ţi pun unele întrebări.

— Vă rog.

— Când te-ai gândit dumneata prima oară la acest lucru?

— Cu mulţi ani înainte, când m-am hotărât să trec frontiera.

— Atunci trebuie să încep prin a-ţi pune alte întrebări, bine înţeles dacă vei vrea să răspunzi.

— La dispoziţia dumneavoastră, domnule Caleia.

— De ce ai vrut dumneata să pleci din ţara?

— Răspunsul e cam lung la această întrebare… Am considerat de la început, adică de la 23 August, că orice

rezistenţă împotriva instaurării Comunismului la noi în ţară este zadarnică. După o capitulare fără condiţii, după un armistiţiu semnat atunci când întreaga ţară era deja ocupata, după un simulacru de alegeri, pe care anglo -americanii le-au acceptat deşi ştiau că sunt total falsificate, după o ultimă capitulare a Regelui, care a plecat fără a opune rezistenţă, totul era pierdut. Orice rezistenţă internă ar favoriza numai pe comunişti, deoarece le dă pretextul arestărilor masive pe care le-au făcut, şi apoi al represiunii. Noi am fost vânduţi de către anglo-americani, vânduţi şi în interior de nişte inconştienţi, în cap cu Regele, ce mai puteam face? Nu spun că rezistenţele din munţi nu au fost bune, dar numai din punct de vedere simbolic, adică pentru ca într-un viitor îndepărtat să se arate că poporul român a rezistat singur în faţa tuturor trădătorilor. De aceea a fost bună şi rezistenţa ţăranilor când li s-a luat pământul, şi iarăşi prezenţa noastră în închisori într-un număr atât de mare, dar toate acestea, repet au un caracter pur simbolic, fără cea mai mică şansă de reuşită. Cum să mai rezişti când Germania a fost învinsă, când ţările care au luptat pentru libertate, pentru autodeterminare, pentru drepturile omului, s-au înfrăţit cu Comunismul şi şi-au uitat în totalitate principiile? Cum poţi să mai rezişti când Polonia, pentru care a început războiul şi care a fost tot timpul alături de Occident, este în aceeaşi situaţie cu noi? Nu, să nu mai vorbim de aceste lucruri, căci mi se urcă sângele la cap.

— Ai dreptate, domnule Pantazi, dar cine se gândea că va fi aşa?

— Tocmai aici este nenorocirea, domnule Caleia, că nimeni nu s-a gândit, mai bine zis că a refuzat să gândească, pentru că oamenii noştri politici s-au dovedit a fi nişte nulităţi, necunoscând câtuşi de puţin Comunismul şi în inconştienţa lor au aruncat Ţara în braţele inamicului.

— Dar ce se mai putea face, domnule Pantazi? Războiul era pierdut.

— Se putea face ceeace Finlanda a făcut, un armistiţiu negociat, dar pentru aceasta ne trebuiau oameni politici conştienţi, nu trădători, sau oameni lipsiţi total de orice răspundere politică, aşa cum s-au dovedit ai noştri.

— Dar aţi văzut că anglo-americanii nu au vrut să audă decât de capitulare necondiţionată.

— Este adevărat, şi-atunci cum mai poate fi vorba de aliaţi fireşti? Ruşii erau gata de negocieri, ba mai mult, aceste negocieri erau foarte avansate, de ce atunci domnii Maniu şi Brătianu, în loc să manevreze pe dedesubt, nu au făcut bloc cu guvernul, pentru ca aceste negocieri să reuşească? De ce domnul Maniu, atunci când Mareşalul i-a oferit puterea, nu a primit-o, făcând el armistiţiul? Vă spun eu de ce nu a făcut acest lucru, domnule Caleia, fiindcă Maniu nu a fost niciodată un om care să-şi ia o responsabilitate politică, fiindcă el a fost numai un critic, un om al opoziţiei. Ce a făcut domnul Maniu, după ce a contribuit la venirea lui Carol al doilea în ţară? În momentul în care a văzut că nu se înţelege cu regele, s-a retras la Bădăcin! Cine i-a dat tot concursul lui Carol al II-lea pentru a conduce cum vrea ţara? Oamenii domnului Maniu şi ai domnului Brătianu! Ce a făcut domnul Maniu când a izbucnit războiul? S-a opus pur formal, apoi, pentru a lua parte la roadele victoriei, l-a trimes pe domnul Mihalache ca voluntar pe front! La trecerea Nistrului, opoziţia domnului Maniu a fost din nou pur formală, pentru ca în cazul în care va fi rău, el să se prevaleze de această opoziţie pe care a făcut-o. Dar domnul Maniu ştia, cum ştiau toţi care voiau să judece câtuşi de puţin, că pentru a putea fi câştigat un război trebuie să mergi până la sfârşit. Şi aici domnul Maniu s-a ascuns după deget.

— Eşti foarte pornit împotriva lui Maniu, domnule Pantazi, şi nu cred că ai dreptate.

— Nu este adevărat, domnule Caleia, dar Maniu a fost un om obişnuit, cu calităţi şi defecte, acum vorbim între noi, nu trebuie să-l idolatrizăm. Vom face acest lucru mai târziu, atunci când vom avea nevoie de idoli, căci Maniu a avut şi mari calităţi. Nu trebuie să uităm că Maniu a fost întotdeauna un om cinstit, atunci când toţi ceilalţi nu ştiau cum să se căpătuiască mai repede, Maniu a rămas un om sărac. Nu a ştiut să se opună lui Carol al II-lea ca Şef de Partid, dar personal a fost de o intransigenţă care-l onorează. Apoi, după 23 August, a fost în fruntea întregului popor şi s-a împotrivit cât a putut. A ajuns în închisoare, devenind astfel un simbol al rezistenţei româneşti, ceea ce pentru istorie va fi enorm. Pentru noi, nu se mai pune problema unei rezistenţe reale, dar mai târziu vom avea nevoie de martiri şi incontestabil Maniu va fi unul dintre cei mai mari. Poate a fost conştient de acest lucru şi a acceptat sacrificiul ceea ce-l onorează.

— Domnule Pantazi, nu a fost în intenţia mea să discutăm aceste lucruri, dar este bine că am putut-o face, va trebui să revenim asupra acestui subiect, căci în fond el reprezintă cauza cauzelor. Am înţeles din tot ce ai spus că te- ai hotărât să pleci în străinătate, deoarece ai considerat că nimic nu mai este de făcut în ţară.

— Exact, domnule Caleia, atunci mă hotărâsem, dar nu pentru a-mi pune pielea la adăpost, ci pentru a continua o luptă acolo unde mai putea fi dusă. Hotărându-mă la această plecare clandestină, a trebuit să-mi pun şi ipoteza că voi fi prins. De-aici a rezultat gândul evadării, ca o acţiune obligatorie şi necesară ajungerii la obiectiv. Evident că prima acţiune, aceea a plecării din ţară, eşuând, celelalte au şanse din ce în ce mai mici, dar aceasta nu înseamnă a nu le încerca pe absolut toate. În concluzie, ideea evadării a venit odată cu ideea plecării din ţară, ca ipoteză alternativă a nereuşitei acesteia. Până acum am fost ţinut în case conspirative, la

Uranus, la Malmaison, în Rahova şi la Jilava, deci numai provizorate, acum însă s-a schimbat situaţia şi de aceea încep să mă gândesc la posibilităţile existente pentru o evadare.

— Mă ierţi, dar vreau să continui cu întrebările.

— Vă rog, domnule Caleia.

— Ai mai vorbit cu cineva despre acest lucru?

— Nu, domnule Caleia, dar dacă nu aş fi vorbit cu dumneavoastră, interlocutorul meu ar fi fost Tony Duşescu, şi aceasta se va petrece cât de curând.

— Bine, dar ce te-a făcut să vorbeşti cu mine, şi ce te face să vorbeşti cu Tony, şi nu cu altcineva?

— Nu v-am ales pe dumneavoastrăîntâiul şi după aceea să urmeze Tony, ci aşa s-a nimerit. Trebuie să ştiţi că nu am o părere prea bună despre mine, dar în nici un caz una rea, de altfel nu cred că există om care să aibă o părere rea despre el! Între puţinele calităţi, de care sunt conştient că le am, este aceea de a cunoaşte foarte repede oamenii. Dumneavoastrăşi cu Tony mi-aţi inspirat de la început o încredere totală!

— Nu pot decât să-ţi mulţumesc, şi sper să nu te dezamăgesc.

— Nu vă gândiţi la aceasta domnule Caleia, răspund eu pentru dumneavoastră!

— Tet ceea ce îţi pot spune deocamdată este că ideea evadării mă interesează, dar fără să mă ocup serios de aceasta, deci ca simplă impresie, nu cred că ea este posibilă aici, la Baia Sprie. Aş vrea însă să-mi pui dumneata întrebări, în legătură cu ceea ce crezi că aş putea să-ţi fiu de folos.

— Domnule Caleia, deocamdată nu am ce întrebări să vă pun, dar vă rog să vă gândiţi singur la toate posibilităţile evadării, voi face acelaşi lucru şi ne vom confrunta părerile mai târziu. Dacă vom ajunge la concluzia că este imposibil, vom renunţa, dar, după părerea mea, nu există nimic imposibil.

Conversaţia ne a fost întreruptă de grupul Ducu Ciocâlteu, Vasile Boaru, Titi Coşereanu, care se îndreptau către noi.

Toţi aceşti trei oameni îmi prezentau încredere, dar fiecare dintre ei avea şi semne de întrebare. Ducu, care incontestabil era cel mai inteligent, cel mai energic şi cu o imensă rezistenţă fizică, era cam fantezist, cam aiurit, cam „gascon", totuşi eu îl consideram ca o „piesă grea" în această acţiune, pe care nu i-o destăinuisem, dar pe care aveam convingerea că şi-o va însuşi.

Vasile Boaru şi Titi Coşereanu prezentau aceleaşi calităţi şi aceleaşi defecte. Ambii erau oameni de caracter, robuşti, încercaţi în greutăţi, dar aveau o părere excepţională despre ei, şi încercau să-şi impună punctele de vedere ca inatacabile!

În orice caz, aceştia trei, plus Tony Duşescu şi Puiu Caleia, intrau în vederile mele pentru acţiunea mea deloc conturată, dar care va trebui pusă pe roate.

Viaţa în colonie îşi urma un curs monoton, lucrul în mină nu mi se părea atât de dezagreabil, mai ales alături de Ducu, care ştia de minune să facă o viaţă mai plăcută prin fel şi fel de povestiri ştiinţifico-fantastice, în care el era eroul principal, sau prin cântecele lui franţuzeşti, care te transportau complet, uitând cu desăvârşire că te afli în mină! Dar lui Ducu trebuia numai să-i spui că nu ai chef de lucru, pentru că imediat să arunce şi perforator şi furtune, să dea dracului tot ce e în legătură cu lucrul şi să-şi găsească o alternativă pentru trecerea şutului!

În această atmosferă perfectă, mi a fost foarte uşor să-i spun lui Ducu ceea ce mă preocupă.

Reacţia lui a fost aceea a unui copil căruia îi oferi jucăria visată. A sărit în sus de bucurie, trăgând un chiot, şi mi a spus:

— De când caut eu un om, Ionică, dacă ai şti de câtă vreme mă persecută această idee!

— Perfect Ducule, am ştiut eu cui să ma adresez. Eşti aici de aproape doi ani, spune-mi ce posibilităţi ai depistat?

— Nimic Ionică, de altfel nici nu se putea, pentru acest lucru trebuia să cunosc perfect mina, ori eu nu puteam părăsi locul de muncă, fiind tot timpul cu oameni care nu prezentau încredere. Mina asta însă este de pe timpul romanilor, trebuie să aibă o grămadă de ieşiri. Bine înţeles de la orizontul 10 către suprafaţă, căci 11 şi 12 sunt orizonturi noi şi nu a avut rost să se facă suitori de la ele până la suprafaţă.

— La ce orizonturi lucrează civilii?

— de la 9 către suprafaţă, dar nu avem nici o informaţie la care orizonturi. Sigur este că lucrează la 9. De la acest orizont, dacă sunt suitori până la suprafaţă vom putea afla de la inginerul Bujoi, el a exploatat aceasta mină şi a închis- o prin 1942, din lipsă de rentabilitate. Mina a fost redeschisă de către comunişti, lor le convine neplătind mâna de lucru! Bujoi nici nu a exploatat-o decât pentru cupru, pentru plumb nu mai era rentabilă încă de acum 10-15 ani!

— Civilii lucreazăîn trei schimburi, sau ca noi, în două?

— Nu, ei lucrează într-un singur schimb, numai 8 ore ziua. În felul acesta schimbul nostru de noapte, cei de la orizontul 10, urcă la orizontul 9, unde găsesc ziare. Acestea sunt sursa noastră de informaţii. Nu ştiu dacă civilii le lasă special pentru noi, sau îşi împachetează în ele mâncarea şi după aceea aruncă ambalajul.

— Este vreun deţinut care are dreptul oficial, pentru vreun motiv oarecare, să urce la orizontul 9?

— Nu numai că nimeni nu are acest drept, nici măcar Muftiul, dar ni s-a atras chiar atenţia că orice încercare în acest sens este considerată ca o încercare de evadare. De altfel suitorile între 10 şi 9 sunt blocate. Oamenii noştri de la orizontul 10 au reuşit totuşi să ajungă la 9, dar după o muncă grea de câteva şuturi, apoi au camuflat breşa făcută. Am fost şi

eu, o singură dată, dar este extrem de greu, deoarece ia foarte mult timp.

—Cât timp ţi-a iuat ţie?

—Nu aş putea să-ţi spun, dar mi-a luat aproximativ jumătate de şut, pentru a mă duce şi întoarce!

—Proastă treabă, Ducule, dar te ai gândit ca în loc de suitoare săîntrebuinţezi calea rostogoalelor?

— Evident că m-am gândit, dar acest lucru implică amenajarea rostogolului, pentru a te urca pe el; implică cel puţin doi oameni care să lucreze, nici nu aş putea să-ţi spun dacă zile, săptămâni, sau chiar mai mult! Mai implică scule şi scară, ori toate acestea nu ne erau necesare pentru a ajunge la 9, unde ne interesa pe noi pentru ziare. Desigur pentru evadare, aceasta-i calea ce trebuie urmată, dar numai de la orizontul 9 în sus. Până la 9 cel mai bun drum este cel deja bătut de către noi.

— Vezi tu, Ducule, partea proastă este că pentru căutarea unui eventual drum de exploatare a posibilităţilor, este nevoie de un timp dublu decât pentru evadarea propriu-zisă, trebuind să ne întoarcem înainte de terminarea şutului.

— Incontestabil că așa este, dar în această privinţă orice discuţie este inutilă, trebuie începută cercetarea drumului de la orizontul 9 în sus. Mie mi-a luat extrem de mult timp de la 12 la 11 şi de la 11 la 10; de la 10 la 9 am ajuns cu destulă uşurinţă, distanţa dintre orizonturi fiind mai puţin de 100 de metri, dar când au hotărât să bage deţinuţi, au mărit această distanţă, probabil pentru siguranţă. La orizontul 10 mai este destul de puţin de lucrat, cred că în maximum un an lucrul se termină şi atunci deţinuţii nu vor mai lucra decât la orizonturile 12 şi 13, care se va deschide după terminarea lucrului la 10. Din această cauză, nu trebuie pierdut timpul, căci de-aici, de la 12, accesul nostru către suprafaţă este practic ca şi imposibil.

— Bine, dar atunci ce este de făcut?

— Nimic mai simplu, îi cer Muftiului mutarea noastră, începând cu luna următoare, la orizontul 10. Muftiul va aproba imediat, deoarece 10 este un orizont cu mult mai greu pentru lucru, datorită căldurii insuportabile şi copturilor care sunt foarte periculoase, desprinzându-se încontinuu. Din aceste motive, cu greu găseşte clienţi pentru a-i trimete la 10. De aceea acolo şi norma este cu mult mai mică. Doru Blaj, care întotdeuna a lucrat numai la acest orizont, dacă lucrează 2-3 ore pe şut îşi face norma.

— Mai avem până la sfârşitul lunii, să ne mai gândim.

— Ionică, mie nu-mi place să las pe mâine ceeace pot face astăzi; şi pe urmă trebuie să-ţi mai spun un lucru, acolo dacă lucrăm un şut întreg, aşa cum facem aici, putem realiza norma pe întreaga săptămână, deci avem 6 zile pentru cercetări nestingherite.

— Cum este posibil să nu lucrezi absolut deloc timp de şase zile? Căci artificierul civil ia la fiecare sfârşit de şut frontul în primire pentru a-l puşca.

— Aşa este, dar acolo nu este artificierul nostru scârbos, „Cucuveaua", acolo este „Brazilianul" este o bomboană de băiat, îi spui că nu ai avut chef de lucru şi pleacă, nu spune nimic nimănui, niciodată nu a reclamat vreun deţinut.

De ce îi spune Brazilianul?

— După pălăria pe care o poartă, care seamănă a braziliană, şi după cât este de cumsecade. Deţinuţii dau porecle urâte celor antipatici şi cât mai frumoase celor simpatici. Ei, ce zici, te-am convins să vorbesc cu Muftiul?

— M-ai convins, Ducule, dar nu te grăbi, căci abia suntem la începutul lunii şi avem timp berechet. Dar în privinţa oamenilor, te-ai gândit?

— Nu pot să spun că m-am gândit, dar aceasta nu constituie o problemă. Vasile, Tony, Titi, sunt siguri, şi dacă vor

trebui mai mulţi, sunt o grămadă de ţărani de toată încrederea, şi toţi oameni de acţiune. Nu ai auzit ce au făcut în Vrancea?

— Nu, povesteşte-mi te rog.

— În anul 1949 a venit un zvon în satul Soveja că ar fi început războiul! Ţăranii au început să fugă în tot satul strigând – vin americanii! S-au dus în munte în pădure, au dezgropat puştile mitraliere, brandturile uşoare, armele, şi s-au întors în sat unde au arestat miliţienii şi toate autorităţile comuniste, le-au crestat pielea în dreptul inimii şi le-au băgat sub piele carnetul de membru de partid. În scurt timp, toate satele alăturate au făcut acelaşi lucru, după care au început să-şi sape şanţuri şi gropi individuale, pentru apărarea satelor. Au venit trupele de Securitate şi a început un război în toată regula. Au fost sute de morţi, de o parte şi de alta, şi a trebuit o săptămână pentru ca Securitatea să poată restabili ordinea. Au fost făcute peste 4000 de arestări şi foarte mulţi ţărani au fost executaţi fără judecată. Aici la Baia Sprie avem vreo 200 de ţărani din Vrancea, deci vezi că avem de unde alege oameni de nădejde.

— Nu am ştiut nimic de aceasta, Ducule dar nu pot decât să mă bucur că ţăranii noştri au rămas aşa cum îi ştiam.

— Au fost formidabili, s-au ridicat toţi ca unul singur şi au făcut prăpăd. Da să-i vezi acum, unul nu regretă ce a făcut.

— Ducule, am văzut că eşti foarte prieten cu Puiu Caleia şi nu l-ai numărat printre cei care ar evada.

— Nenea Puiu este cel mai extraordinar om, dar este mult prea bolnav pentru a risca să-l luăm cu noi. Îmi pare rău, dar este imposibil, nu l-ai văzut când intră în criza de ficat cum se încovrigă?

— Nu l-am văzut decât o singură dată.

— Are tot timpul crize, cred că are o ciroză avansată, nu mai are mult de trăit săracul.

— Bine Ducule, vom mai sta de vorbă despre toate acestea.

— Trebuie să trecem cât mai repede la acţiune, cercetarea drumului ne va lua o grămadă de vreme, bine că până la venirea primăverii mai avem 8 luni în faţa.

M-am gândit atunci şi mă gândesc şi astăzi, după trecerea a aproape 9 ani, dacă am făcut tot ceea ce trebuia pentru găsirea unui drum de ieşire şi unde am greşit. Sunt convins că nu am greşit nimic, că nu exista nici un alt drum decât ieşirea principală a puţului şi aceea era destul de periculoasă.

Ce oameni minunaţi erau la Baia Sprie! Acolo erau câteva grupuri bine închegate, restul doar prietenii de 2-3 oameni. Grupul principal îl constituiau incontestabil legionarii. Impresia pe care ţi-o dădeau legionarii era într-adevăr extraordinară. Toţi foarte serioşi, excelenţi camarazi, binevoitori şi îndatoritori, toţi lucrau având grijă să nu depăşească normele pentru ca acestea să nu fie urcate de administraţie şi să poată astfel rezista în lungul drum ce-l aveau în faţă. Ei nu erau curioşi să afle ştiri, se săturaseră probabil de poveşti, nu se entuziasmau de veştile bune, dar nici nu se prăbuşeau la cele rele, erau constanţi în atitudinea lor cumpătată, poate erau resemnaţi, poate se refugiau în credinţă, niciodată nu erau desnădăjduiţi, nici optimişti din cale-afară.

Celelalte grupuri? Ţăranii, ţăranii vrânceni, opinca românească, în ei curge adevăratul sânge românesc. Simpli, cinstiţi, gata să ajute pe oricine, sfătoşi în conversaţie, uniţi între ei, muncitori, prea muncitori, săracii nu-şi dădeau seama că munca în mină este cu totul alta decât cea cunoscută de ei din moşi-strămoşi. Li se atrăgea atenţia că o să se distrugă, că trebuie să lucreze cu cumpătare, căci puşcăria este lungă. Ascultau, apoi răspundeau că ei nu pot să muncească decât cum au învăţat! Li s-a spus atunci că în colonie sunt oameni bolnavi, care nu-şi pot face norma, şi că dacă ei lucrează atât de mult ni se vor ridica normele, şi-atunci ce vor face toţi aceştia? Şi au înţeles. Au început să ajute pe cei neputincioşi,

au început să-şi pună frână la lucru! Ce oameni minunaţi, ce vorbă dulce românească! Cum erau afară, în colonie, se adunau în grupuri şi discutau de-ale lor. Revoluţia făcută era veşnic la ordinea zilei şi, dacă se amărau de ceva, era doar că nu jughiniseră destui comunişti! Fără nici o discuţie, pătura ţărănească a dat cel mai frumos examen în puşcărie, cei mai puţini „turnători”, cele mai frumoase exemple.

Alte grupuri? Pot spune că cel mai mare era grupul nostru, fără culoare politică, din toate profesiunile intelectuale, cred că ne unea tinereţea în primul rând, apoi multitudinea subiectelor pe care le aveam de dezbătut. În jurul nostru erau şi câţiva oameni trecuţi de prima tinereţe, tineri încă cu sufletul, dornici de a rămâne astfel.

Ţărăniştii? Slab reprezentaţi, Radu Boroş, avocat din Bucureşti, Tavi Rădulescu tot din Bucureşti, avocaţii Popa Dumitru şi Bratu. Nu făceau parte dintr-un grup, nu erau prieteni între ei. Liberalii… nimic; Nicu Enescu, tătărăscian!

Mă plimb nervos prin celulă, fac nenumărate tururi, gândurile îmi zboară şi revin la legionari. Şeful lor necontestat era Gabriel Bălănescu. Cred că avea sub 40 de ani. Sobru, serios, totdeuna zâmbitor, era greu să îl saluţi deoarece prevenea salutul, chiar şi cei mai înverşunaţi anti-legionari nu-l puteau vorbi decât de bine pe Bălănescu.

Mă întreb de ce m-am îndepărtat de el când aveam atâtea părţi comune? Desigur multe ne despart, dar acum nu mă mai pot gândi la altceva decât la legionari.

Zbor cu un sfert de secol înapoi! Eram îmi pare prin clasa a 4-a, a 5-a, a 6-a, la Schewitz-Thierrin. Unchiul meu Gaby Thierrin era proprietarul şi directorul liceului. Ştia el că liceul lui are cea mai puternică Frăţie de Cruce din Bucureşti? Toţi pedagogii erau legionari! Toţi erau fie suceveni, fie focşeneni, se adunau unii cu alţii, cum era un loc disponibil. La acest liceu

găseau masă şi casă gratuit, şi un ban de buzunar. Toți erau studenţi, fie la Academia Comercială, fie la Drept. Ei au înființat frăţia de Cruce de la Schewitz-Thierrin. Îmi reamintesc de fraţii Ion şi Tudor Dragomirescu, de fraţii Emil şi Tudor Haină Roşie, apoi de tinetu elevi fedeciști Ionică Livezeanu, Niţă Ticamis, Ionică Plopeanu, frații Dinu şi Puiu Mihăilescu, fraţii Dorel şi Puiu Botoşescu, şi câţi şi mai câți. Între ei Alexandru Pedimonte din Vatra Dornei, care era şeful clasei mele şi care m-a adus pe mine în rândurile legionare, şeful nostru fiind Puiu Chivulescu din Târgovişte.

Şi Puiu Botoşescu şi Puiu Mihăilescu au murit pe front, Tudor Dragomirescu a căzut prizonier şi s-a întors cu ultimul lot din Rusia, Ionică Plopeanu, unul din cei mai buni dintre noi, a murit şi el, Ion Dragomirescu a murit, de ceilalţi nu mai ştiu nimic.

A trecut un sfert de secol de când, copii fiind, intrasem entuziaşti în Mişcarea Legionară. Eram prea copii de aceea nu înţelegeam multe lucruri. Poate era metoda lor de a lua copii pentru a-i creşte ei, dar şi cei care ne conduceau erau prea tineri pentru a ne educa aşa cum trebuie. Mi-aduc aminte că ne învăţau cântece legionare, ne vorbeau cu entuziasm despre „Căpitan”, despre „Legiune”, dar nimic concret, ce vor, ce urmăresc.

Marşurile, cămaşa verde, salutul pe stradă, munca la „Casa Verde”, toate erau entuziasmante, dar ce voiam, noi nu ştiam.

A urmat asasinarea lui Duca. Nu ni s a explicat nimic, doar că ar fi permis intrarea în ţară a 4000 de jidani din Polonia.

Eram luaţi dumineca şi dusi în diferite cartiere ale Capitalei, unde intram în diferite chioşcuri, luam „Dimineaţa şi Adevărul” şi le ardeam. Ştiam numai că sunt ziare jidăneşti şi că nu fac decât rău.

A urmat asasinarea lui Stelescu, vechi legionar. Ni s-a spus că a fost un trădător, dar cum a trădat? Pe cine a trădat? Nimic!

„Pentru cei viteji, zidim altare,
Şi-avem doar gloanţe pentru trădători!”

Auzisem că închisorile sunt pline de legionari, că sunt nişte martiri. De ce sunt în închisoare? De ce sunt martiri?

În sfârşit plecarea în Spania, pentru a lua parte la războiul anti-comunist, pentru apărarea „Crucii”. Încep să se clarifice anumite lucruri în creierul meu. Generalul Zizi Cantacuzino-Grănicerul i-a condus până acolo. Apoi moartea lui Moţa şi Marin. Deci nu este de glumă, în „Legiune” se şi moare!

Dacă aceşti oameni s-au dus la moarte, înseamnă că au ştiut pentru ce. Au ştiut pentru ce au luptat. Înmormântarea a fost cel mai grandios eveniment pe care l-am văzut vreodată. Sute de preoţi, toţi legionarii în cămaşă verde, ordine desăvârşită pe întreg traseul parcurs. Apoi la biserica Gorgani, unde Moţa şi Marin au fost depuşi, s-au perindat mii de oameni, pe toate străzile din jurul bisericii circulaţia fiind complet întreruptă.

Atunci am citit „Pentru Legionari”, cartea „Căpitanului”, şi „Cranii de Lemn” a lui Ion Moţa. Nu am înţeles mare lucru. Eram mult prea mic pentru aşa ceva, iar cei mai mari nu ne-au explicat nimic. Au fost incontestabil mari lacune în educaţia tineretului. Toţi erau tineri, mult prea tineri. Era începutul.

După aceea am plecat la liceul militar „Ştefan cei Mare” din Cernăuţi. Legătura cu legionarii a fost pierdută. Păcat! Şi asta înainte de a şti realmente ceva despre această mişcare românească, despre aceşti oameni atât de entuziaşti şi atât de bine intenţionaţi. Mai târziu, în „Şcoala Militară de Ofiţeri Activi de Cavalerie” de la Târgovişte, reiau indirect legătura cu ei. Kotan Postelnicescu, şeful promoţiei dinaintea mea, era

legionar. Un om într-adevăr excepţional, extrem de bine pregătit şi un camarad admirabil. Cum l-am cunoscut, i-am spus tot trecutul meu, adăugându-i că deşi îmi pare rău, nu mai pot activa în „Mişcarea Legionară”, ne putând depune două jurăminte. M-a aprobat întru totul şi am rămas în cele mai bune relaţii. După rebeliune, nu a mai fost şef de promoţie, şi cum a ieşit ofiţer, a plecat pe front, şi a fost imposibil să mai aflu ceva despre el.

Înainte de rebeliune, mi-aduc aminte de Nicu Grigorescu, care era primarul legionar al Târgoviştei, un tânăr admirabil, pe care l-am cunoscut, unchiul său Mitică Grigorescu fiind bun prieten cu Vladimir Constantinescu, fratele tatălui meu, care era comandantul „Şcolii de Cavalerie”. M-am interesat de el şi am aflat că nu fusese arestat, dar că se retrăsese într-un sat, pentru a nu fi în ochii autorităţilor.

Cu acestea amintirile mele despre legionari au fost depănate, semnul meu de întrebare rămânând în continuare. Nu am putut înţelege niciodată cum au putut face acea Rebeliune, şi nu o înţeleg nici astăzi, când fac kilometri prin celula din Zarcă.

Mă frapează însă cuvântul „martir”, pe care l-am auzit din acea tinereţe, mai bine zis copilărie, şi pe care l-am constatat la Baia Sprie, fără a fi pronunţat. Da, la Baia Sprie legionarii, pnn resemnarea lor în faţa suferinţei, păreau martiri. Toată lumea suporta aceleaşi suferinţe, dar ei parcă le mistificau, parcă le scoteau în relief cu sobrietate, parcă erau departe de tot ce-i înconjoară, într-o lume a lor ce se adâncea în credinţă, în credinţă şi în suferinţă, parcă erau adevăraţi martiri. Cine ştie cât va mai trece până îi voi înţelege într-adevăr. Mă simt vinovat de faptul că nu am căutat să i cunosc. Trebuia ca la Baia Sprie să caut să mă apropii de Bălănescu, să-l descos asupra tuturor faptelor ce nu le-am înţeles. În orice caz, până nu voi elucida aceste lucruri nu voi avea linişte. Toţi sunt dispuşi să-i

condamne, pentru crimele făcute şi pentru Rebeliune, dar nimeni nu s-a obosit să afle adevărul lor. De aceea nu am acceptat niciodată condamnarea lor, nimeni nu a fost în stare să îmi demonstreze cum nişte adevăraţi români, nişte oameni profund credincioşi nu au fost niciodată înţeleşi. Care este misterul? Ei nu au avut timpul necesar pentru a se apăra!

* * *

Zile întregi măsor celula şi nu reuşesc să revin la Baia Sprie, şi nu voiesc nimic mai mult decât acest lucru.

În sfârşit începe să mi se contureze figura inginerului Bujoi. Fusese şeful celui mai important lot al „Sumanelor Negre”, după acela al generalului Aldea. Acum conducea din punct de vedere tehnic Baia Sprie, pe care a condus-o şi cu ani înainte, când era proprietatea lui. Inginerul Bujoi era incontestabil cea mai mare personalitate din întreaga colonie. Faptul că trebuia să fie în permanenţă în contact cu conducerea civilă a minei şi cu administraţia coloniei, îl tracasa îngrozitor. Atât administraţia civilă, cât şi cea a coloniei, îl făceau răspunzător de producţia prea mică, faţă de cererile din ce în ce mai mari. Acestea erau marile necazuri ale inginerului Bujoi. El era ajutat de inginerii mineri deţinuţi: Alexandru Balş, Aurel Băltănoiu, Gheorghe Palade, Romeo Pleşoianu, Gheorghe Marinescu şi Iosif Klein. Conducerea civilă a minei era formată din: inginerul Pop, care era director, şi din inginerii: Toma, Pârvulescu şi Florian. Maiştrii civili erau: Petre, Kohler, Farago, Pasca, Costan, „Brazilianu”, „Pălăriuţă”, „Ştibina”, Kerekesz (Luther), Boroczy (Cucuveaua).

În afară de aceştia, inginerul Bujoi trebuia să răspundă de producţie şi faţă de conducerea coloniei, formată din: locotenent Alexandru – politic, locotenenţii David, Vanciu, Zoltan – administrativi; ofiţerii ajutori: Pințea, Cioară,

„Căscănel”; comandanţi de gardieni: Motorga, Prunduş, Feheir; miliţieni: Nemeşteanu, Gheorghiţa, Corbu Aurel, Avram, „Poşircă”, „Cap de cal”, Hegheduş, „Moacă” şi Kisz; grefa: Kerekesz şi Şerban; doctori M.A.I. Petrescu Cezar şi Mhior Sin.

De toţi aceştia ne izbeam cu toţii, dar în special inginerul Bujoi, care ar fi dat orice pentru a se duce la un pentenciar spre a scăpa de toate neajunsurile.

Inspecţiile de la Bucureşti, din partea ministerului Minelor, le făcea inginerul Tomov, pe care îl cunoscusem bine cu mulţi ani înainte şi care s-a făcut că nu mă cunoaşte, deşi eram singuri în mină când ne am întâlnit. El îi făcea tot felul de mizerii inginerului Bujoi, pe care de asemenea îl cunoştea foarte bine din libertate! Acest inginer Tomov fusese în timpul războiului directorul unei societăţi româno-germane de import de cereale din România, căzuse omul în picioare şi nu voia să şi le rupă la Baia Sprie!!!

Se poate spune pe drept cuvânt că inginerul Bujoi a fost cel mai tracasat om din colonie, el trebuind să facă faţă zilnic asalturilor administraţiei şi conducerii civile a minei. Din aceste motive putea fi foarte rar văzut în curtea coloniei stând de vorbă cu deţinuţii, trebuind să-şi înece amarul singur, atunci când avea timp şi pentru aceasta.

Inginerul Bujoi nu făcuse politică, dar a înţeles să activeze cu toate forţele sale atunci când şi-a dat seama că soarta Ţării este în joc. Astfel a ajuns în organizaţia „Sumanele Negre”, fiind unul din şefii săi proeminenţi. A putut mai târziu constata cu durere că aceasta organizaţie era împănată cu agenţi ai Securităţii, care au lăsat-o să trăiască atâta vreme cât le era necesar pentru a cunoaşte cât mai mult despre ea. De altfel unul din agenţii infiltraţi era prezent la Baia Sprie şi se numea Şteanţă!

Blândeţea, bunătatea, politeţea şi însăşi meseria inginerului nu lăsau să se întrevadă hotărârea şi dârzenia de care era

capabil atunci când soarta Ţării cerea ca toţi fiii ei să se ridice ca unul singur pentru apărarea sa. Nefiind educat pentru aşa ceva, neavând o fire născută pentru luptă, dar mai ales pentru o lupta în subversiv, el nu a pregetat totuşi să o facă cu tot sufletul şi toate forţele sale.

Din nenorocire nimeni nu a fost pregătit pentru o luptă subversivă şi aceasta a fost motivul pentru care toate organizaţiile au căzut cu atâta uşurinţă.

Singurele organizaţii care au rezistat un număr mai mare de ani au fost acelea ale coloneilor Uţă şi Arsenescu şi a căpitanului Dabija. Ele au rezistat pentru motivul că au fost admirabil conduse, pentru că s-au retras în munţi de unde atacau autorităţile comuniste, pentru că au rupt legătura cu satele, exceptând doar incursiunile pentru aprovizionare, şi fiindcă îşi schimbau tot timpul locul de refugiu. Rezultatele obţinute de aceste organizaţii paramilitare au fost excepţionale în comparaţie cu efectivele de care dispuneau, dar fără vreo importanţă pentru situaţia generală a ţării. Dacă privim însă din punct de vedere istoric, ele au reprezentat simbolul rezistenţei româneşti împotriva comunismului. Incontestabil că aceşti oameni s-au sacrificat conştienţi şi au scris o glorioasă pagină de istorie în toată mocirla în care ne-am scufundat după 23 August 1944.

Mă plimb în continuare prin celula mea şi gândurile îmi zboară vertiginos în toate direcţiile, amestecându-se între ele: îmagini de la Baia Sprie şi diferite consideraţii personale făcute atunci şi acum.

Îmi revine în minte Tony Duşescu, îl caut acum prin ascunzişurile nepătrunse ale memoriei, îl căutam şi-atunci, dar singur, pentru a putea sta de vorbă cu el despre evadare

Îl revăd cu acelaşi surâs pe buze, pe care îl avea de câte ori mă vedea.

— Tony, aş vrea să stau de vorbă cu tine, nu vrei să facem o plimbare prin curte?

— Desigur, s-a întâmplat ceva?

— Nu, dar tocmai fiindcă aş vrea să se întâmple!

— Spune.

— Tony, ce-ai zice tu dacă am încerca o evadare?

— Dacă ar exista o singură şansă la sută pentru a reuşi, aş fi de total acord. Cred că eşti oarecum în cunoştinţă de cauză, din moment ce îmi propui.

— Nu, Tony, nu ştiu absolut nimic, dar nu vreau să gândesc singur la acest lucru. Dacă în principiu eşti de acord, te-aş ruga să te gândeşti la orice posibilitate, independent de ce voi face eu, apoi vom vedea la ce concluzie am ajuns fiecare.

— M-ai luat destul de repede şi drept să-ţi spun, deşi mi-a trecut prin cap acest lucru, niciodată nu l-am urmărit mai departe.

— Dă-i drumul mai departe, Tony, altceva nu-ţi pot spune.

— Măi Ionică, nu ştiu dacă ai aflat de evadarea de la Aiud a lui Dido Greceanu?

— Habar n-am, te rog spune-mi tot ce ştii.

— Mare lucru nu ştiu nici eu, dar îţi voi spune tot ce am auzit. Evadarea s-a făcut de către trei oameni: Dido, Spulbatu şi inginerul Şirianu. Dido trebuia să ia o scară lungă de 5 metri care se afla pe culoarul care ducea la sala caloriferului, în timp ce ceilalţi doi trebuiau să distrugă tabloul electric, pentru a lăsa întreaga închisoare în întuneric. În momentul în care închisoarea rămânea în întuneric, Dido trebuia să ducă scara la zidul care împrejmuia închisoarea. Totul s-a petrecut după planul stabilit, zidul fiind escaladat în ordine de Şirianu, Spulbatu şi Dido. Când a sărit în stradă, Dido şi-a fracturat ambele picioare; fractură deschisă. Cei doi au vrut să-l ia în braţe, dar Dido a refuzat, dându-şi seama că va fi un balast imens pentru ei. Alarma s-a dat imediat şi Dido a fost dus în

incinta închisorii, unde a fost bătut îngrozitor. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu ceilalţi doi.

— Tu ai fost la Aiud, Tony?

— Nu, dar tu?

— Nu am fost închis la Aiud dar am fost acolo în câteva rânduri în 1946 şi 47, la vorbitor la tatăl meu. Am văzut zidurile închisorii şi am intrat cam 100 de metri pe poarta principală până la clădirea unde era vorbitorul. Nu se vedea de-acolo curtea interioară, pe unde probabil au mers de la celular la ziduri. Pe zid nu te-ai fi putut urca fără scară, dar de sărit de pe zid, nu cred că este atât de greu. Probabil că Dido a avut ghinion. Nu am ştiut nimic de această evadare, dar ce s-a întâmplat cu ei după aceea?

— Asta nu mai ştiu, dar Dido a fost făcut terci de către gardieni, cu toate că avea fractura deschisă.

— Nu-l invidiez pe bietul Dido, dar când porneşti la o astfel de acţiune, trebuie să pui şi eventualitatea că vei fi prins. Nu ştii nici dacă ceilalţi au fost prinşi, dacă Dido mai trăieşte?

— De Dido se spune că ar fi în spital la Aiud, dar despre ceilalţi nu se ştie nimic.

— Această poveste, în care victima a fost prietenul nostru comun, nu mă opreşte să mă gândesc mai departe la evadare.

— Nicidecum, ba din contră, trebuie să ne stimuleze.

— Şi cum înţelegi tu să activezi pentru a veni în sprijinul clasei muncitoare?!

— Cu toată râvna, cu tot avântul, voi face şi muncă voluntara, dar nu mă întreba cum, căci deocamdată nu ştiu nimic.

Îl las pe Tony, deoarece se aud nişte ţipete îngrozitoare jos.

* * *

Pun urechea pe uşăşi ascult. Într-adevăr se aude buşitura seacă a unor lovituri, urmate de văicărelile unui nenorocit. Pur şi simplu mi s-a oprit inima, mi s-a tăiat respiraţia. Cred că au fost 20-25 de lovituri, după care o scurtă linişte de mormânt. După circa 2-3 minute s-au auzit vocile gardienilor, fără a pricepe ceva, s-a deschis uşa de jos şi s-a închis. Au plecat. Deci cel bătut a fost din Zarcă!

Aud semnalul morse şi mă reped să răspund. Era bineînţeles Emil.

— Ai auzit circul?

— Bine înţeles, cine o fi fost nenorocitul?

— Gardianul nostru!!!

— Bine, dar cel bătut?

— Gardianul nostru! Este circul lui Domocoş, pentru a impresiona pe noii veniţi!

— Imposibil, a fost vreun nenorocit din fabrică sau de pe celular.

— Vă spun sigur că gardianul nostru a ţipat, i-am recunoscut vocea, de la mine se aude mai bine. Nu este prima dată că Domocoş face astfel de înscenări. De altfel am fost atent la paşi, nu au fost decât doi oameni care au ieşit. Când realmente bat pe cineva, vin o mulţime de gardieni!

— În cazul acesta a fost într-adevăr un circ, mulţumesc Emile, noroc!

Am făcut destui ani de închisoare, am fost la Aiud, la Oradea, la Jilava, dar de astfel de înscenări nu am auzit până acum! De ce pot fi capabili oamenii ăştia?! Într-adevăr scopul pe care şi l-au propus l-au reuşit din plin, toţi din Zarcă trebuie să fie extrem de impresionaţi. De nu era Emil? Eu o băgasem pe mânecă! Dacă a fost circ, să le fie de bine. Încerc să reintru în gândurile mele.

L-am pierdut pe Tony, de altfel cred ca nici nu am mai vorbit altceva cu el.

Ducu era nerăbdător să-mi spună ceva, l-am simţit după cum mă urmărea cu privirea prin colonie, aştepta să mă prindă singur. M-am îndreptat spre el.

— Ce este Ducule? Am văzut că vrei să-mi vorbeşti.

— Am aranjat cu Muftiul: începând de la întâi ale lunii viitoare, suntem la orizontul 10!

— Măi, dar grăbit mai eşti ţi-am spus că nu avem vreo grabă.

— Şi eu ţi-am spus că nu-mi place să las pe mâine, ceea ce pot face astăzi. Să ştii că nu a fost chiar atât de uşor cum credeam. Muftiul mi-a spus că nu are nici un loc disponibil pentru perforat la 10! S-a dus să-l întrebe pe Bujoi şi acesta i-a explicat unde mai trebuie perforat înainte de a se închide orizontul. După cum i-a explicat Bujoi Muftiului, ar mai fi de lucru circa un an, însă nu pentru toţi care lucrează în momentul de faţă. Graba mea a fost totuşi justificată, deoarece Doru Blaj mai are 2-3 luni de lucru şi apoi l-ar fi mutat în locul pe care ni-l dă nouă acum. Vezi de-aci că Blaj ar fi fost cel mai indicat, el fiind „senator de drept” la 10!

— Bine Ducule, ai avut dreptate, pe viitor să ne ţinem în toate de acest principiu al tău!

— Vezi Ionică, să ştii că eu până şi lecţiile la şcoală nu le amânam niciodată.

— Pe alea nici eu nu le amânam pentru simplul motiv că nu le făceam deloc!

Ducu a râs zgomotos aşa cum obişnuia el, puţin exagerat, râsul lui însă era plin de tinereţe şi de optimism.

În acele zile la Baia Sprie s a produs un eveniment care era obişnuit prin regularitate, dar foarte important prin raritate. De două, trei ori pe an, veneau loturi noi. Acest eveniment ne scotea din obişnuita monotonie, prin figurile noi ce le prezenta, prin surpriza întâlnirii cu unele vechi cunoştinţe, prin

eventuale veşti politice ce ne parveneau şi de care oamenii erau atât de avizi.

Lotul venea de la Jilava, sursa inepuizabilă a Securităţii, dar combinat şi cu un mic lot de la Piteşti.

Între ei am recunoscut imediat pe doctorul Sandu Ghica, pe care nu-l văzusem de 5-6 ani. Expansivitatea, veselia, buna dispoziţie continuă a lui Sandu deveniseră proverbiale. L-am strigat şi m-am dus la el cu multă bucurie.

Sandu însă abia a schiţat un semn că m-a recunoscut, nu a scos un cuvânt şi a dispărut cât a putut de repede. Nu ştiam ce să cred, nu-mi aduceam aminte să-i fi făcut vreodată ceva şi atitudinea lui m-a şocat profund. L-am lăsat în apele lui, „dragoste cu sila nu se face”.

Alţi trei doctori, Matei Dumitrescu, Paul Iordănescu şi „Titanul” Tudose, completau figurile mai proeminente ale acestui lot. Dar când credeam că am epuizat toate figurile noi, îmi apare în faţă comandorul Coca Apostolescu, pe care îl cunoscusesem cu patru ani mai înainte la închisoarea din Constanţa.

— De unde vii Coca?

— De la Aiud.

— Credeam că lotul este numai de la Jilava, completat cu câţiva oameni de la Piteşti.

— Da de unde! Este o mixtură întreagă, o adevărată expediţie, sunt oameni de la Jilava, Gherla, Aiud şi Piteşti.

— Păi voi, de la Constanţa unde aţi plecat?

— La Canal, de-acolo ne-au dus la Aiud, ca proşti, apoi ne-au trimes aici, de buni.

— Mai eşti cu cineva din grupul tău?

— Cu Puiu Virgil, „pupilul meu”, restul au rămas la Canal, în afară de Mişu Păiş, care a rămas la Aiud. Dar te rog spune-mi cum este aici, căci eu sunt sătul de muncă, la Canal am

făcut în mai multe rânduri grevă, pentru a scăpa de-acolo, apoi am refuzat categoric să mai lucrez.

— Şi, cum au reacţionat?

— M-au bătut până m-au băgat în spital. Mai bine zis ne-au bătut şi ne-au băgat în spital, căci Puiu Virgil nu m-a părăsit în nici o împrejurare.

— Ai ci este cu mult mai bine decât la Canal, dar evident că bine nu e nici aici. Dar unde este Puiu Virgil?

— Pe-aici, s a pierdut prin mulţime.

Mă transpun cu 11 ani înainte, la Securitatea din Constanţa, apoi la vechea închisoare a oraşului.

Coca Apostolescu cu un grup de ofiţeri dintre care nu mi-i amintesc decât pe Puiu Virgil şi pe Mişu Păiş, erau în total 11, au luat o balenieră de pe plajă, i-au montat un motor de barcă de asalt germanăşi au pornit să traverseze marea!

Din nenorocire, în timp ce transportau motorul pe braţe pentru a fi montat, l-au scăpat pe jos şi s-a spart ţeava de răcire. Acest lucru nu a fost observat decât departe în larg, când au trebuit să-l oprească deoarece se supra încălzise. Ne mai având viteza necesara pentru a se depărta cât mai mult de coastele româneşti, în zori au fost depistaţi de hidroavioanele trimese pe urmele lor. Acestea au anunţat şalupele militare rapide şi au fost prinşi.

Au fost duşi la Securitate, care pe vremea aceea se afla în casa amiralului Steriopol, şi bătuţi în fiecare zi, timp de luni de zile. Securitatea da o atenţie specială comandorului Coca Apostolescu, deoarece acesta organizase fuga, şi sublocotenentului Puiu Virgil, care era ofiţer activ. În fiecare zi, de dimineaţă erau scoşi la anchetă şi îi aduceau seara cu cearşafurile.

L-am întâlnit după aceea la închisoarea veche din Constanţa, unde mai erau fostul ambasador Stoica şi Costi Brâncoveanu, precum şi prietenul meu Dan Mavrache.

În 1948, închisoarea din Constanţa era o adevărată desfătare faţă de închisorile de astăzi. Stam toată ziua afară la soare, aveam dreptul la vorbitor în fiecare zi şi de asemenea la pachet! Toate acestea se pierd acum în negura timpului, dacă se poate spune, în amintiri duioase.

Dar iată că apare şi Puiu Virgil. Ne-am îmbrăţişat. Până seara când s-a făcut timpul intrării în mină am depănat amintiri.

Cercul nostru de la Baia Sprie s-a mărit considerabil pnn venirea lui Coca Apostolescu, Puiu Virgil şi a doctorilor Matei Dumitrescu şi Paul Iordănescu.

Coca Apostolescu era înalt, blond, cu o figură virilă, simpatic şi bun camarad. Puiu Virgil, foarte slab dar vânos, plin de energie, canalul ne lăsând nici o urmă asupra lui. Era un excelent camarad.

Cei doi doctori făceau o perfectă pereche „Pat şi Patachon". Matei Dumitrescu fiind mic de statură şi gras, iar Paul Iordănescu extrem de înalt şi foarte slab! Ei au devenit pentru noi toţi, imediat, Make şi Paul.

Make Dumitrescu, un admirabil medic, băiat de cârciumar din Galaţi, şi-a ajutat fraţii mai mici, căci cârciuma dispăruse demult, tatăl său devenind „burjui exploatator", apoi s-a descurcat singur în Bucureşti urmând medicina. Era într-adevăr un element strălucit.

Paul Iordănescu, coleg de facultate cu Make, ajunsese medic sportiv. Excela printr-un calm ce devenise proverbial, foarte mucalit în vorbă, era spiritual şi simpatic. Ambii erau prieteni

de pe băncile facultăţii şi bine înţeles făcuseră şi o organizaţie anticomunistă tot împreună.

Grupul nostru devenise considerabil, la şueta obişnuită se adunau : Comandorul Copaciu, comandorul Coca Apostolescu, Puiu Virgil, Tony Duşescu, Vasile Boaru, Titi Coşereanu, Ducu Ciocâlteu, Tase Zamfir, doctorul Cornel Petrasievici, doctorul Make Dumitrescu, doctorul Paul Iordănescu, Puiu Caleia şi cu mine.

Timpul ne trecea foarte repede, ba pot spune că nu ne ajungea pentru toate şuetele, care nu se mai terminau. Puiu Caleia ne-a propus râzând săîntemeiem un partid politic, căci cu siguranţă prin numărul nostru îi covârşim pe toţi ceilalţi!

— În afară de legionari, a adăugat glumind Tase.

— Ei nu contează că sunt „Fascişti”, a răspuns Ducu!

Într-adevăr, ţărăniştii, liberalii şi socialiştii lui Titel Petrescu, toţi la un loc, nu erau cât noi!

— Care socialişti? Care Titel Petrescu? — a întrebat Titi Coşereanu – ce vreţi să spuneţi că şi ăia sunt un partid? Titi se uita în jurul lui pe jos căutând socialiştii apoi cu multă siguranţă a exclamat: „nu-i găsesc, mă, nicăeri!”

Intrăm în mină, Ducu înainte, încovoindu-se de multele sfredele ce căra, eu cu mai puţine după el.

— Dece dracul ne-om fi încărcat cu-atâtea sfredele. Căci tot nu am chef de lucru, mi-a spus Ducu, uitându-se la mine să vadă în ce ape mă scald.

— Trebuie să lucrăm, Ducule, este sfârşitul lunii, nu am făcut mai nimic cu povestirile tale şi nu avem ce fuma luna viitoare.

— Vezi-ţi de treabă, Ionică, norma e ca şi făcută!

— Ce făcută, Ducule, că mai avem câteva zile de lucru şi nu am făcut nici jumătate din normă, nu mi-e de altceva, dar rămânem fără ţigări.

— Fii serios măi omule, crezi că aş sta eu aşa de calm dacă aş şti că rămân fără ţigări?

— Păi am şi rămas Ducule, căci şi să vrem, este imposibil să recuperăm timpul pierdut.

— Nu există, Ionică, aplicăm „metoda Sarry” şi am îndeplinit norma chiar de astăzi, dacă vrem!

— Nu înţeleg, te rog lămureşte-mă, ce înseamnă aceea „metoda Sarry”?

— Hai săţi explic, ca să nu mori prost, dacă îmi promiţi că nu mă mai baţi la cap să lucrez astăzi, căci astăzi nu am chef. Sarry este un băiat tânăr, foarte simpatic, care lucrează la o suitoare. La acel loc de muncă, până acum nici un perforator nu a reuşit să facă norma. Sarry lucrează doar de câteva luni şi întotdeuna a făcut ceva peste normă. Toată lumea se întreabă, care poate fi secretul lui Sarry? Ei bine, Sarry mută ştufa în jos, atât cât are nevoie pentru ca la măsurătoare să iasă cu un metru – doi mai mult decât norma!

— Ce este aceea ştufă?

— Am uitat că eşti agiamiu! Ştufa este un semn care se pune pe perete pentru a delimita cât s-a lucrat într-o lună. Se măsoară distanţa de la această ştufă, care s-a pus la sfâşitul lunii trecute, până la front şi se obţine numărul de metri care s-au escavat în cursul ultimei luni. Ştufa este bătută prin trei găuri scurte cu perforatorul. Ai înţeles Ionică?

— Păi dacă se astupă ştufa reală şi se face alta falsă mai înapoi, înseamnă că se scurtează galeria?

— Nu se scurtează galeria, mă, galeria rămâne aşa cum este, dar se lungeşte, se lungeşte pe hârtie.

— Abia acum am înţeles, dar nu complet, căci înseamnă că în fiecare lună se raportează un număr mult mai mare de escavaţii decât sunt în realitate.

— Sigur ca aşa este, dar pentru ca cineva să-şi dea seama ar trebui să măsoare întreaga galerie, şi cine are timp de aşa

ceva ? În felul acesta Sarry, care trebuia să facă în total vreo 80 de metri pentru a răspunde la orizontul superior, a raportat până acum vreo 200 de metri, şi tot n-a terminat lucrarea!

— Ingenioasă această„metodă Sarry”!

— Da Ionică, foarte ingenioasă, iar luna aceasta vom aplica şi noi această metodă.

— Şi totuşi, nu şi-au dat ei seama de-atâta vreme?

— Ce să-şi dea seama, Ionică, prostia lor este mare, doar Bujoi trebuie să ştie, dar tace şi el chitic.

— Dacă s ar putea face şi cu vagonetele de minereu acelaşi lucru ce bine ar fi!

— Păi s-a găsit metoda şi pentru minereu!

— Cum măi Ducule, căci acolo sunt vagoane pline, care ies din mina, şi-atâta lucru pot şi ei să numere.

— Da, măi, dar ei numără vagonetele, nu şi ceea ce este în ele! Uite noi lucrăm aici la o galerie, care urmăreşte să întâlnească noi filoane de minereu. Dar noi extragem numai steril. Acest steril nu este bun de nimic, dar noi, în loc de al transporta în abataj, pentru a face o nouă platformă şi astfel să se ajungă la cerime pentru a se perfora din nou la minereu, parte din steril îl aruncăm în rostogol. Vagonetarii de jos, de pe galeria principală, îl încarcă în vagonete, îl acoperă cu minereu, îl stropesc cu apă, pentru a nu se deosebi, apoi îl trimet afară ca minereu! Altfel cum crezi tu că s-ar putea obţine 800 de vagonete de minereu pe şut, atât cât ne cer ei?

— Şi metoda aceasta cum se numeşte, adică cine este inventatorul?

— Nu se cunoaşte inventatorul, unul din mulţime, dar metoda cu toate că nu a fost brevetată, a fost tacit acceptată de către toată lumea! La început, munceam ca nebunii şi nu reuşeam să facem norma, carcerele erau pline. Cu timpul s-au făcut unele inovaţii, apoi acestea s-au perfecţionat, iar astăzi suntem adevăraţi maeştri ai furtului minier! Şi mai sunt încă

multe metode, care ne ajută să supravieţium, unele nu le cunosc nici eu! În orice caz, „stăpânirea” nu le va descoperi niciodată, caci prostia lor întrece cu mult chiar inventivitatea noastră!

— Bine, Ducule dar cred că furtul întrece optzeci la sută!

— Cu siguranţă Ionică, şi aici este slăbiciunea noastră, că nu reuşim să-i furăm cu sută la sută!

— Aceasta înseamnă că, dacă vom voi, vom putea chiar dubla producţia pe care o dăm, bine înţeles de steril?

— Sigur că da, însă vezi tu, bieţii vagonetari ori că transporta minereu, ori steril, tot acelaşi lucru este pentru ei, tot trebuie sa muncească! Am rezolvat însă şi acest lucru, dublând numărul vagonetarilor prin oameni care ar trebui să lucreze la rulatul minereului.

— Am auzit că la început normele erau cu mult mai mici ca acum.

— Desigur, dar le-au mărit pe măsură ce le-am îndeplinit. Civilii, care lucrează la orizonturile superioare erau înebuniti, căci au început să le ceară şi lor din ce în ce mai mult. Ei nu pricepeau cum putem noi să dăm atâta producţie! Acesta este motivul pentru care nu am mai mărit producţia. Dacă nu le-ar fi frică să intre în mină alături de noi poate şi-ar da seama de realitate, dar „frica păzeşte pepenii”!

Cu aceste noi cunoştinţe însuşite, deveneam şi eu miner adevărat!

În această ultimă lună, la orizontul 12, Ducu a greşit numărătoarea şi ne-am trezit ca am depăşit norma cu 40%!

Ajungem la noul loc de muncă, la orizontul zece. Doru Blaj ne învaţă că timp de câteva şuturi nu trebuie să facem absolut nimic, până ne vom obişnui cu căldura. Într-adevăr stând culcaţi pe scânduri, complet în pielea goală, curgea apa pe noi şi abia puteam respira! Ne-am obişnuit şi cu asta! Am perforat trei găuri de câte un metru şi jumătate în maximum trei ore,

ceea ce înseamnă mai mult decât norma pe acea zi! Ne-am plimbat prin tot orizontul, pentru a ne familiariza cu el. Hotârirea era luată, a doua zi vom lucra pentru toată săptămâna şi după aceea vom începe explorarea minei către orizonturile superioare.

Între orizontul 10 şi 9 erau 40 de scări, ceea ce însemna 200 de metri. Intrarea în suitoare fusese închisă prin bolovani de minereu, dar Doru Blaj o deschisese având grijă să camufleze ingenios intrarea. Scările erau în mare majoritate rupte, le lipseau o gramadă de trepte. A fost o adevărată expediţie să ajungem la 9. Şi aici ieşirea din suitoare era bine camuflată. Nici nu se putea vedea că acolo a fost odată o suitoare. Desigur minerii civili ştiau acest lucru, dar nu l-au semnalat conducerii. Probabil că tot frica de mină a făcut ca scările să nu fie scoase. Nimeni nu ştia probabil de existenţa lor. Am umblat prin orizontul nouă cu ochii după ziare, dar şi dupa suitori care să meargă către orizontul opt. În mod normal de la orizontul nouă erau 900 de metri pană la suprafaţă.

— Ionică, aici este o suitoare!

— Nu este bună, Ducule, nu vezi că este prea aproape de puţul principal?

— Ce importanţă are?

— Dacă în continuare sunt suitori care merg pană la suprafaţă, înseamnă că ne scot în curtea minei şi ce-am făcut?

— Ai dreptate, trebuie să mergem spre Vest şi să încercăm să urcăm pe ultima suitoare.

— Sigur că da. Însă dacă aceste orizonturi sunt exact deasupra orizontului 12, cum ar fi normal, înseamnă că trebuie să mergem spre Vest aproape trei kilometri.

Am mers până în „Vestul sălbatic” am mai găsit încă patru suitori, toate fără scări.

— Ducule, m-am gândit la anumite lucruri, toată cercetarea noastră actuală este inutilă. Trebuie să ne întoarcem acasă la orizontul zece.

Cum să ne întoarcem Ionică? Ce rost are? Mai avem o grămadă de vreme.

Nu Ducule, ne întoarcem imediat, ce facem noi acum este pierdere de vreme şi de energie.

— Explică-mi de ce?

— Îţi explic cum ajungem la locul nostru de muncă, aici nu putem sta de vorbă liniştiţi.

— Ionică, uite o lumină!

Până să mă întorc eu, nu am mai văzut nimic Am stat cu lămpile camuflate cam un sfert de oră. După aceea ne-am reluat cu precauţie drumul către suitoarea pe care venisem. Îngheţasem amândoi: dacă o fi fost vreun civil, sau vreun miliţian? Dacă a stins lampa şi ne-a pandit? Am ajuns la suitoarea noastră şi am început coborîrea, pe nişte scări îngrozitoare, pe ploaie cu apă acidulată care cădea în mare cantitate. Acolo unde lipseau două trepte, era destul de greu, dar unde lipseau trei sau chiar patru, escaladarea era de-a dreptul periculoasă. Ducu s-a dovedit maestru în aceste escaladări, ajutându-mă şi pe mine. Nu vedeam nimic din cauza ploii. În sfârşit, acasă. La locui nostru de munca ne aştepta Dora Blaj.

— Ce este cu voi, unde aţi fost?

— La 9 după ziare.

— Voi aţi fost? O băgasem pe mânecă, căci am fost şi eu, am văzut două lumini şi n-am ştiut cum să fug mai repede.

— Ai găsit vreun ziar Dorule? a întrebat Ducu.

— Nici n-am putut să caut, căci am văzut luminile şi am întins-o, dar voi?

— Noi ne-am plimbat două ore prin tot orizontul şi n-am găsit nimic.

— Nu întotdeuna este recoltă, ne-a spus Doru luându-şi lampa şi plecând.

Am stat câteva minute să ne tragem sufletul, în cele din urmă Ducu a rupt tăcerea.

— Vorbeşte odată, sunt curios de ce m-ai adus acasă. Tu ai văzut cât este de greu drumul şi, odată ajunşi la 9, trebuia să continuăm cercetările, ca să n-o luăm de la început mâine.

— Ducule, noi am plecat la o treabă fără să ne gândim înainte. Ce căutăm noi în fond? Să vedem dacă există o ieşire din mină. Pentru asta numai, nu trebuia să plecăm la drum, căci ieşire este!

— De unde ştii?

— Ai răbdare şi ascultă-mă. În primul rând este suitoarea de la puţul principal, paralelă cu puţul.

— Nu am văzut nici una.

— Ai, mă, răbdare şi ascultă-mă. Cum poţi să-ţi închipui tu că paralel cu corfa nu este şi o suitoare? Ce se întâmplă dacă se întrerupe curentul, sau se defectează mecanismul corfei? Rămân minerii în mină? Este absolut imposibil. Despre această suitoare, care merge până la suprafaţă, nu trebuie să ne îndoim. Partea proastă este că ea iese tot lângă corfă, deci acolo unde este paza, și nu poate fi utilizată pentru evadare.

— Deci trebuia să continuăm cercetarea şi pentru atâta lucru tu m-ai adus înapoi.

— Măi Ducule, dacă nu ai puţină răbdare să mă asculţi, nu realizăm nimic.

— Bine, nu te mai întrerup, sunt curios cum poţi justifica întoarcerea noastră.

— Sunt mai multe lucruri pe care le putem determina pe cale de logică şi nu are rost să ne pierdem vremea cu expediţii periculoase şi inutile. Să o luăm de la început. O primă concluzie - există o suitoare, care merge până la suprafaţă. Inconvenientele acestei suitori sunt: 1 – are ieşirea acolo unde

este paza, pe care o vedem zilnic şi contra căreia este aproape imposibil să facem ceva; 2 - la orizonturile 12, 11 şi 10, la această suitoare paza este formată dintr-un miliţian şi un corfagiu, dar mai sunt şi vagonetarii deţinuţi care nu trebuiesc neglijaţi. Dar această suitoare are şi un avantaj, deloc neglijabil, acela că, începând de la orizontul 8 în sus, este în perfectă stare, o suitoare întreţinută şi mai mult ca sigur nepăzită. Atunci, te întreb eu, ce rost are să căutăm suitori de la 8 în sus, care, după cum ne-am convins, chiar dacă există sunt inutilizabile? Am ajuns deci la concluzia că putem merge de la orizontul 8 până la orizontul 1 pe suitoarea principală în perfecte condiţiuni.

— Ai dreptate Ionică, nu m-am gândit la acest lucru.

— Cercetarea noastră trebuie să înceapă la orizontul 1. Dar ce înseamnă aceea orizontul 1? Ar însemna la 100 de metri de la suprafaţă, dar nu este tocmai aşa.

— Ba aşa este, cum să fie altfel?

— Aşa este în mod normal, dar s-ar putea să nici nu existe orizontul 1 poate nici 2, nici 3, şi nici 4, deoarece nu există minereu la această adâncime, ci doar la orizontul 3, 4 sau 5 şi au botezat acest orizont după numărul de metri, care sunt de la suprafaţă, deci s-ar putea să nu existe 12 orizonturi ci numai 8 spre exemplu.

— Raţionamentul tău este fără fisură.

— Da Ducule, ca raţionament este fără fisură, dar este foarte puţin probabil sa fie aşa.

— De ce?

— Fiindcă această mină este de pe vremea romanilor după câte am auzit, şi este puţin probabil ca romanii sa fi început exploatarea la o adâncime de 400 de metri. Pe vremea aceea, ce mijloace de investigaţie aveau ei, pentru a ajunge la concluzia că la 400 de metri sub pământ s-ar găsi aur, cupru sau plumb? Este mult mai plauzibil că au început exploatarea de la

suprafaţă. De altfel nu numai mijloacele de investigaţie nu le aveau, dar nici posibilităţile tehnice nu le-ar fi permis să înceapă o exploatare la 400 de metri sub pământ.

— Desigur, de altfel iată cum lucrau romanii: aruncau apă clocotită pe rocă, care din cauza contracţiei se fisura şi atunci o spărgeau cu dalta şi ciocanul. De altfel se spune că această mină a fost deschisă de romani cu sclavi şi aceşti sclavi ar fi fost pitici! Munca cu piticii ar fi explicabilă prin economie, deoarece le permitea a face galerii cu profil cu mult mai mic, suficient însă pentru a cuprinde grosimea unui filon, care în mod normal nu poate fi mai gros de 60-80 de centimetri. Dacă aceasta ar fi realitatea, accesul nostru pe astfel de galerii ar fi colosal îngreunat.

— Ducule, ne aventurăm în nişte supoziţii posibile, dar puţin probabile. Lasă-mă să continui raţionamentul meu. Am ajuns până acum la concluzia că explorarea noastră trebuie să înceapă numai de la orizontul cel mai apropiat de suprafaţă, fără a boteza acest orizont nici 1, nici 4, fiindcă nu putem încă şti absolut nimic în această direcţie. Ceea ce vreau eu să spun este că trebuie să mai existe ieşiri şi în afară de cea principală. Această concluzie a mea se bazează pe aproape o certitudine şi pe o supoziţie logică. Supoziţia este că romanii, indiferent că au lucrat cu pitici, cu altfel de sclavi, sau cu populaţie locală, au început exploatarea din mai multe părţi în acelaşi timp, căci altfel nu ar fi fost rentabilă, ajungerea la un filon fiind dificilă, chiar dacă la suprafaţă se găsea minereu. Certitudinea că trebuie să mai existe şi alte ieşiri se bazează pe faptul că intraţi într-o galerie, pentru siguranţa celor ce lucrau trebuie să-şi fi făcut o a doua ieşire. Despre aceasta, am convingerea că nu pot greşi. În ce stare se găsesc acum aceste ieşiri este o cu totul altă problemă. Aceasta ne rămâne să cercetăm.

— Ionică, cred că ai dreptate în toate presupunerile tale, rămâne să vedem ce trebuie să facem pe viitor.

— Cred, Ducule, că primul lucru pe care îl avem de făcut este să ne convingem câte orizonturi reale sunt în total. Vom încerca mai întâi calea cea mai simplă, aceea de a fi foarte atenţi în timp ce coborîm şi urcăm cu corfa, căci s-ar putea să ne dăm seama numai pe această cale de realitate. Deocamdată ştim că se lucrează la orizontul 9 de către civili. Nu ştim nimic de ceea ce se întâmplă mai sus de acest orizont. De altfel, nici nu este de mare importanţă pentru noi dacă mai sus se lucrează sau nu, civilii lucrând într-un singur scinmb. Dacă însă din corfă am putea să ne dam seama câte orizonturi sunt în realitate ar fi perfect.

La terminarea şutului, eu în am urcat într o parte a corfei, Ducu în partea opusă. Ajunşi în colonie, nu am fost cu nimic mai avansaţi decât înainte. Nu văzusem absolut nimic atât din cauza vitezei corfei, cât şi a totalului întuneric. Ducu mi-a spus :

— Ceea ce ne interesează, ne poate lămuri Bujoi, care este imposibil să nu ştie, dat fiind că a fost mina lui, – îmi spune Ducu – trebuie să-l întreb.

— Vezi cum îl întrebi, ferească Dumnezeu, nu că nu am încredere în Bujoi, dar nu este bine să priceapă motivul pentru care îl întrebi, pentru a nu fi asociat într-o complicitate fără rost.

— Am eu grijă, îl iau de la romani, nu va prinde nimic bătrânul.

Au trebuit să treacă câteva zile, pentru ca Ducu să-l prindă pe Bujoi şi să poată discuta cu el. Rezultatul a fost mai mult decât bun. Ducu a aflat că pe vremea romanilor a început lucrul prin intrarea directă de la suprafaţă şi că este probabil ca romanii să fi lucrat orizonturile 1 şi 2. Se pare că după aceea mina nu a fost exploatată timp de câteva sute de ani. În orice caz, sunt 12 orizonturi reale. În timpul lui Bujoi, nu s-a lucrat decât de la orizontul 8 în jos. Şi acum se mai lucrează

cu civili la orizontul 8, însă lucrul este pe terminate. Bujoi afirmă că suitoarea de la puţul principal este în funcţiune, şi că pe vremea când exploata el mina mai era o ieşire directă la suprafaţă de la orizontul 1. Această ieşire o cunoştea din planurile minei, dar nu o văzuse niciodată. Se pare că ea ieşea la suprafaţă la circa 5-6 kiiometri către Est.

Informaţiile de la Bujoi erau deosebit de importante, cu toate ca nouă ne-ar fi convenit ca această ieşire să fie spre Vest, deoarece spre Est era satul. Ceea ce însă nu excludea posibilitatea de a exista şi o ieşire spre Vest.

— Crezi că Bujoi şi-a dat seama de motivul pentru care l-ai întrebat?

— Cred că da, Ionică, fiindcă mi-a dat lămuriri suplimentare faţă de ce l-am întrebat eu, dar în orice caz nu a arătat că ar fi înţeles ceva. Bujoi este de o discreţie extraordinară.

— Nu ştiu, Ducule, cum vom ajunge noi până în fundul estului, după ce am urcat pe scări 12 orizonturi. De asemeni acelaşi lucru până în fundul vestului! Nu ştiu dacă avem timpul practic pentru a ne întoarce. Va fi extrem de dificil.

— Ai dreptate, Ionică, deocamdată mai stăm să ni se limpezească mintea. După aceea vom vedea.

Limpezirea minţii nu se mai termina, căci nici unul din noi nu a reuşit să găsească o soluţie chiar discutabilă. Nu rămânea decât să ne pregătim sufleteşte pentru expediţie. Dar cum, fără ceas? Nu aveam cum să apreciem vremea timp de 12 ore, cât dura şutul. Riscam să se termine şutul fără a ne fi întors, ceea ce echivala cu darea alarmei, prinderea noastrăşi bine înţeles acuzaţia de a fi încercat să evadăm.

Dar lui Ducu i se aprinde o luminiţă în creier! Confecţionarea unui ceas cu nisip!

— Sigur, Ducule, ideea este nemaipomenită şi constituie singura soluţie posibilă. Dar cum?

— Asta trebuie să se rezolve; cum, nici eu nu ştiu. Avem în colonie pe inginerul Mişu Teodorescu, care se pricepe la toate, îl voi consulta.

Mişu Teodorescu era un om de toată încrederea şi într-adevar se pricepea la orice.

Nici nu l-a întrebat pe Ducu pentru ce îi trebuie un astfel de ceas, şi a cerut timp de gândire. Pentru 10-20 de minute, spunea Mişu Teodorescu, chestiunea este simplă, dar pentru 12 ore, dificultatea constă în mărirea vasului, deoarece nu se putea prea mult micşora gaura de scurgere a nisipului, fără a risca o defecţiune.

* * *

Aud uşa de jos. Mulţi, foarte mulţi paşi, linişte, un om urcă în fugă scara, trece de primele celule, se opreşte în dreptul celulei mele, trage zăvorul şi deschide uşa.

— Tu eşti Pantazi?

— Da!

— Ieşi afară.

— Cu bagajul?

— Fără… Mişcă!

Am luat o înainte cu gardianul după mine. Nu-l mai văzusem.

— Intră aici! Am intrat în camera miliţianului de gardă al Zărcii. Nici nu-mi dau seama câţi miliţieni erau acolo, poate 10, poate mai mulţi. În dreapta, pe jos, o trusă cu instrumente de tortură. Vâna de bou, cablu de înaltă tensiune îmbrăcat în cauciuc, diferite ciomege, bici.

— Dă jos pantalonii… Hai mai repede, şi culcă-te aici, cu faţa în jos.

M-am executat şi, în acel moment, au năvălit peste mine. Câţi? Nu ştiu, dar m-au imobilizat complet. Nu am avut timp să

mă gândesc decât un singur lucru, nu trebuie să ţip. Mi-au aplicat ceva ud peste fund, am avut o senzaţie dezagreabilă. Au început loviturile… Una, două, trei, patru, am scos un mic geamăt, sunt sigur că nu au putut să-l audă, urmează a cincea lovitură, acelaşi geamăt.

— Ridică-te… trageţi pantalonii…întinde-o!

Am plecat ca din puşcă, urmat de caraliul nostru. Nu am scos nici un cuvânt, a deschis celula, am intrat, a închis-o şi a plecat.

Sunt amorţit, nu pot spune că am dureri mari, sunt obosit, foarte obosit, îmi dau jos pantalonii pentru a vedea urmele loviturilor. Datorită prosopului ud, pe care mi l-au pus, nu se vede mare lucru, totuşi se disting câteva dungi roşietice, către extremităţi devenind vineţii. Nu am absolut nimic. Dar de ce? De ce am fost bătut? Nu am făcut absolut nimic!!!

„Nu cerceta aceste legi”. Se schimbă regimul în închisoare? Intrăm din nou într-o fază proastă? Este o răzbunare tardivă a lui Domocoş? Nu, este imposibil de ajuns la o concluzie, timpul va răspunde la aceste întrebări!

Se aud obişnuitele bătăi morse în calorifer. Mă reped să răspund.

— Emil vorbeşte, nu ştiu ce s-a întâmplat, am auzit mulţi paşi, mi-am închipuit că bat pe cineva. A urcat unul, am avut impresia că a venit la dumneata, sau la un vecin al dumitale, apoi păşit a doi oameni pe scări în jos. Am avut impresia că aud buşituri de cablu, dar cred că mi s-a părut, căci nu am mai auzit nici un vaiet. Spune dacă ştii ceva?

— Nu am auzit decât când a deschis uşa la 7 sau la 8, au luat pe unul şi după cătăva vreme s-au întors cu el înapoi. Nu ştiu nimic mai mult.

— Curioasă treabă, de data aceasta nu a fost nici o înscenare şi totuşi… Nu a fost bătaie! Sigur nu a fost bătaie,

căci este imposibil să nu fi auzit văităturile. Totuşi nu pricep. Noroc!

— Noroc.

Mai mult ca oricând simt nevoia plimbării de-a lungul celulei. O fac de zeci de ori, de sute de ori, fără ca gândurile mele să se poată lega.

Îmi dau din nou pantalonii jos şi îmi privesc fesele. Parcă loviturile primite se văd ceva mai bine. Continui măsurătoarea celulei. Frecătura pielei de chiloţi mă supăra, dar nu pot spune că mă doare, este mai mult o jenă, care însă nu mă lasă să uit.

În câteva zile poate voi înţelege ce s-a întâmplat, poate nu voi înţelege niciodată! Dacă este o schimbare în rău a regimului, vor fi şi alte semne... Înrăutăţirea mâncării, o supraveghere mai severă, alte bătăi. Dar dacă nimic din toate acestea nu se va întâmplă? Înseamnă o răzbunare a lui Domocoş că l-am descoperit pe Vasilescu, ba l-am şi corupt! Dacă îmi aplica bătaia imediat, suna prea tare a răzbunare, aşa... din contră, îi arată puterea discreţionară, arată că nu are nevoie de justificări! Nu merită să-mi bat capul, deşi prin aceasta vrea să-mi atragă atenţia că nu m-a uitat. Treaba lui!

Nu, nu mă gândesc la Domocoş, ci la toţi cei de teapa lui. Totul se execută după un program riguros, ordonat de sus, de foarte sus! Eu am fost victima, sau poate una din victime, acest mic amănunt al alegerii victimelor a fost lăsat la latitudinea ofiţerilor politici. Ei îşi îndeplinesc conştiincios datoria, dar şi cu multă plăcere, cu sadism.

Cei de sus gândesc, pregătesc distrugerea noastră fizică şi morală, o pregătesc cu sânge rece, timpul lucrează pentru ei; executorii sunt instrumente docile, îndobitocite prin continui şedinţe de îndoctrinare, prin ura ce li se strecoară în sufletele

pervertite, prin trezirea în ei a instinctelor primare ce zac în fiecare om.

Datorită acestor gânduri, nici măcar nu-i pot uri, reuşesc doar să-i dispreţuiesc, să-mi fie chiar milă de ei, de halul de decădere în care au ajuns.

Evident, „somităţile în materie”, Nicolski, Seller, Dulbergher, Coler, au un scop bine stabilit: distrugerea poporului român. Mijlocul cel mai sigur este aţâţarea naţionalităţilor conlocuitoare, ţigani şi unguri. Cu ajutorul lor inconştient, evreii care conduc Securitatea macină încet şi sigur orice rezistenţă a naţionalităţii majoritare! Probabil că şi în celelalte ţări dominate de ruşi se petrece acelaşi lucru. O vom afla odată, dacă vom trăi, şi vor mai exista supravieţuitori.

Totuşi, în nici una din aceste ţări, arestările nu au luat proporţiile atinse la noi. Nici represiunile nu au atins intensitatea de la noi. Explicaţia nu poate fi decât una singură: „O insulă latină, într-o mare slavă”. Trebuie să pierim, pentru a nu le pune probleme. Interesul evreilor? Deocamdată sunt în fruntea bucatelor, poate vor rămâne în această situaţie, iar dacă nu, Jointul să trăiască, vor pleca! Au ei să ne plătească vreo poliţă? Li s-a bătut un număr matricol pe braţ, ca în toate celelalte ţări? Au fost predaţi nemţilor? Nimic din toate acestea, ba din contră, au dus-o foarte bine în ţara noastră! Dar ce importanţă are acest lucru pentru ei? Ei nu se răzbună pe noi, pe români, ci vor doar să stârnească ura între naţionalităţi, alimentată prin toate mijloacele, distrugerea naţionalităţii majoritare, pentru a putea domina, a putea conduce. Nu sunt nici măcar comunişti; dacă fasciştii le-ar fi dat puterea discreţionară, ar fi procedat la fel. Sunt comunişti de ocazie, doar atât timp cât le convine!

La început, chiar vârfurile conducerii au fost tot evrei: Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Iosif Chişinevschi, apoi ruşii au românizat, mai bine zis au ţiganizat echipa din primul

plan prin Gheorghiu Dej, Chivu Stoica etc. Dar ce era Partidul? O mână de oameni, slugi plecate ale Moscovei, pe care îi supravegheau prin Securitate! Căci şi Partidul tremura de frica Securităţii, ba mai ales Partidul! Şi cine conducea Securitatea? Aceiaşi Nikolski, Seller, Dulbergher, Coler!!!

Ori cum aş vrea să mă gândesc, ori cum aş vrea să o întorc, cercul vicios este cu mult prea puternic, el porneşte de la Nikolski şi se termină la Coler şi în 1948, şi în 1959!!!

Pe această Securitate s-au bazat ruşii când au plecat, nu pe Gheorghiu-Dej şi echipa lui de imbecili sinişti. Este un adevăr, pe care încă ţara nu-l ştie. Nici nu s-a auzit de Nikolski!

Vom putea rezista? Da! Şi strămoşii noştri au rezistat tuturor năvălirilor barbare. Dar nu-i acelaşi lucru, ei s-au retras în munţi şi s-au reîntors la vetrele lor după ce pericolul a trecut. Acum este o altă situaţie, cu mult mai gravă, actualii năvălitori nu se mulţumesc cu un jaf în trecere, ei s-au instalat, au pus o orânduire a lor, jaful este organizat iar scopul este totala noastră distrugere. Năvălitorii nu conduc direct, ci prin interpuşi, prin evrei, care, dacă nu-şi vor face datoria faţă de stăpâni, vor fi înlocuiţi. De aceea fac exces de zel, pentru a nu pierde puterea. Nimicirea noastră este sistematică: clasa intelectuală, pentru a nu exista conducere, clasa ţărănească, care este baza rezistenţei, baza ţării, şi tineretul, pentru a nu putea exista o continuitate în rezistenţă. Totul a fost prevăzut, până şi moartea noastră, prin muncă, nu prin gloanţe, pentru a fi exploataţi până la ultima picătură de sânge.

Cu aceste gânduri sumbre, mi-am continuat plimbarea până la totala epuizare, apoi am adormit buştean.

M-am trezit dimineaţa bine dispus, mi-am făcut obişnuitele mişcări de gimnastică, am constatat că durerea, deşi ceva mai accentuată, nu mă deranjează cine ştie ce, şi mi-am reluat plimbarea, încercând să-mi adun firul gândurilor.

* * *

Văd din nou curtea de la Baia Sprie, văd cârdul nesfârşit de şobolani, care se plimbau prin curte exact ca şi deţinuţii, nestingheriţi, într-o coabitare perfectă cu noi. Dacă însă vreun deţinut avea proasta inspiraţie de a încerca să-i gonească, atunci relaţiile normale se rupeau şi deveneau chiar agresivi. Deţinutul cu pricina era imediat pus pe fugă de către garda şobolănească foarte activă şi puţin conciliantă. Altfel domnea o perfectă linişte şi înţelegere cu aceste vieţuitoare, cu care eram obligaţi să împărţim curtea.

Şobolanii însă respectau barăcile noastre, în care nu intrau niciodată. Aceste barăci le împărţeam însă cu şoarecii, care se plimbau printre noi cu cea mai mare dezinvoltură. Probabil că ei considerau că sunt colocatari, deoarece şi paturile le împărţeau cu noi. De multe ori în cursul nopţii eram obligaţi să invităm pe domnii şoareci să se dea jos de pe noi! S-au întâmplat şi accidente, câte un deţinut strivind fără să vrea un şoarece în timpul somnului!

Exista şi un mare motan, care se delecta în măsura posibilităţilor lui cu şoarecii, având însă un pact de neagresiune cu şobolanii. Pactul era oarecum umilitor pentru bietul motan, căci era obligat să păstreze o remarcabilă distanță de şobolani.

În această curte, unde umblau ca într-un furnicar aproape 500 de deţinuţi şi câteva mii de şobolani, domneau resemnarea, amărăciunea, dar şi explozii de entuziasm ale celor ce făceau abstracţie de tot ceea ce-i înconjoară şi dau curs liber tinereţii lor. Da, era o lume nouă, căreia totul îi intrase în firesc, era ceva absolut normal, asta era viaţa, asta trebuia trăită. Ce să mai spunem de exemplu despre George Sarry, care fusese arestat la 17 ani, care nu apucase să aibă o altă tinereţe decât cea pe care o trăia acum la Baia Sprie!!

Prin această îngrămădeală nemaipomenită de oameni şi şobolani, parcă la fel şi ca îmbrăcăminte, îmi apare figura luminoasă a lui Puiu Caleia.

— Te căutam, domnule Pantazi.

— Vă rog să-mi spuneţi pe nume, altfel mă simt prost, şi parca o barieră ne-ar desparte, barieră care în realitate nici nu există.

— Bine, Ionică, aşa îţi voi spune, dar te rog şi pe tine să-mi spui pe nume.

— Asta este cu mult mai greu, s-o lăsăm pe mai târziu!

— Cel puţin spune-mi „nenea Puiu” ca toţi ai noştri!

— Asta este şi mai greu, nu mă împac deloc cu acest „nene”.

— Ei bine, cum vrei tu, dar să nu mă mai domneşti multă vreme.

— Cât se va putea de puţin!

— Ionică, trebuie să-ţi spun că nu am stat degeaba şi am aflat unde lucruri, care te vor interesa. Trebuie să rămână strict între noi. Am vorbit cu Bujoi, care mi-a dat o mulţime de informaţii interesante. După mine, cea mai interesantă este că încă două persoane s-au interesat la el în această direcţie. Una a adus vorba de cum se lucra în timpul Romanilor! Bujoi s-a făcut că nu pricepe şi i-a dat toate lămuririle de care a simţit că are nevoie. A doua persoană s-a făcut că îi este frică în mină, în cazul defectării corfei! Sub aceeaşi rezervă, Bujoi l-a încunoştiinţat de tot ceea ce-l interesa. Nu mi-a spus cine sunt aceste persoane şi nici nu l-am întrebat, cunoscând discreţia lui. Eu l-am întrebat direct: „- Ioane, te rog să-mi spui toate ieşirile din mină, deoarece mă gândesc destul de serios la posibilitatea unei evadări”. S-a uitat la mine lung, a făcut o scurtă pauză, după care mi-a spus: "- Ascultă Puiule, ceilalţi doi nu m-au întrebat direct ca tine. Am să-ţi spun tot ceea ce

ştiu, iar la urmă am să-ţi spunşi părerea mea. Eu nu cunosc decât două ieşiri din mină, cea de la puţul principal, şi cea din capul galeriei Est de la orizontul 1. Nu am văzut niciodată această ieşire, o cunosc numai după planurile întregii mine, pe care le-am avut la dispoziţie cu ani înainte, când conduceam această mină. Această ieşire făcea parte din dispozitivul de siguranţă al minei, în cazul unei defecţiuni grave a puţului principal. Ieşirea se găseşte chiar în mijlocul satului, cam la 5-6 kilometri de puţul principal. Nu cred că această ieşire să fi fost distrusă cu ocazia venirii noastre, dar este probabil ca ea să fi fost închisă printr-o poartă de fier. S-ar putea însă să mai existe încă una, sau chiar două ieşiri tot la orizontul 1, însă în vest, unde după aproximativ 2 kilometri galeria se bifurcă. De la bifurcaţie, fiecare ramură mai măsoară încă aproape 2 kilometri. Ar fi normal ca ambele ramuri să iasă afară, dar nu ştiu acest lucru. Dacă într-adevăr au ieşire, apoi aceasta este dincolo de dealul pe care-l vedem în faţa noastră, în pădure. Repet, nu ştiu acest lucru, îl bănuiesc numai. Galeria şi întreg orizôntul 1 este făcut de romani, şi în toate minele ronane existau mai multe ieşiri. Măi Puiule, să ştii însă că cei doi dinaintea ta nu m-au întrebat nimic în legătură cu drumul pe suitoare de la orizontul 12 şi până la orizontul 1. Acest drum prezintă principala greutate. Oameni ca mine şi ca tine nu pot ajunge mai departe de orizontul 6 sau maximum 5. În timp ce eu conduceam această mină, am avut o defecţiune electrică, care nu putea fi reparată înainte de 24 de ore. Am fost nevoit să evacuez minerii prin suitoarea puţului principal. Acelor oameni tineri şi bine hrăniţi le-a trebuit 10 ore, pentru a ajunge la suprafaţă complet epuizaţi. Dar pentru o evadare, trebuie socotit în plus drumul de 5-6 kilometri până la capătul galeriei Est de la orizontul 1. Aceasta înseamnă încă două ore, deci un total de 12 ore minimum! Poţi tu să-mi spui mie, admiţând cazul că se ajunge la capătul galeriei, ce mai pot face

aceşti oameni total epuizaţi? Ei trebuie să arunce în aer probabila poartă, apoi să se îndepărteze la cel puţin 20 de kilometri de mină, pentru a fi în oarecare siguranţă. Pot ei să mai facă acest lucru? În ceea ce ne priveşte, eu îţi pot da în scris că este literalmente imposibil de realizat o asemenea performanţă. Puiule dragă, din toţi oamenii care sunt aici, eu cred că doresc cel mai mult această evadare, dar nu este posibilă. Dacă voi veţi găsi alte soluţii, vă rog să nu mă uitaţi, mie îmi este absolut indiferent riscul morţii, dar nu mă pot arunca singur într-o cursă sigură." Iată deci ce mi-a spus Bujoi. După cum vezi, Ionică nu mi-am pierdut timpul îmi pare rău însă că informaţiile mele nu sunt îmbucurătoare.

— Domnule Caleia, prima calitate a unor informaţii este să fie sigure, restul este mai puţin important Ce bine ar fi fost ca aceste informaţii să fie şi bune!

În orice caz, suntem într-o oarecare măsură edificaţi asupra posibilităţilor la prima vedere, rămâne întrebarea dacă greutăţile pe care le cunoaştem pot fi, sau nu, depăşite. Pentru a vă spune şi eu ceea ce ştiu, nu trebuie decât să vă confirm că noi cunoşteam toate aceste lucruri, deocamdată fără nici o soluţie. Vom merge cu cercetările mai departe.

— Deci eşti unul din cei doi, care a vorbit cu Bujoi?

— Nu, domnule Caleia, eu nu am vorbit cu Bujoi, însă unul din cei doi mi-a adus mie informaţiile. Nu ştiu cine este celălalt. E adevărat că şi eu mi-am pus întrebarea dacă putem în timp util să urcăm de la orizontul 10 la 1. Şi aceasta doar gândind la o incursiune de recunoaştere, deci şi la întoarcerea la orizontul 10. Nu vedeam timpul necesar pentru incursiuni, dar, drept să vă spun nu mi-am pus şi problema rezistenţei noastre fizice. O greutate, şi încă foarte mare, în plus! Vă promit să analizez toate ipotezele posibile şi să vă ţin la curent. Vă rog însăşi pe dumneavoastră să nu vă mulţumiţi cu ce aţi

aflat şi să investigaţi în continuare. De asemenea să vă gândiţi la posibilitatea de a evita urcarea scărilor pe puţul principal.

— Tot ceea ce voi afla, şi tot ceea ce îmi va trece prin cap, îţi voi spune şi ne vom confrunta informaţiile şi părerile.

— Ei, acum când am epuizat subiectul evadării, sper că numai pentru scurt timp, vreau să vă mai întreb ce ştiri politice mai aveţi, căci la dumneavoastră ştiu că se centralizează toate!

— De când eşti la orizontul 10, cred ca ştii mai mult ca mine, şi asta nu ar fi prea greu, ţinând seama că eu nu ştiu nimic.

— Nici eu nu ştiu nimic. Dar sursa legionară?

— Nimic dragă, căci legionarii nu spun toate prostiile pe care le află. Cred ca este şi o serioasă cenzură a lui Bălănescu, pentru a nu se umple colonia cu zvonuri fără rost.

— Drept să vă spun nici eu nu sunt cine ştie ce amator de ştiri, mai ales că nu cred în nimic serios în viitorul apropiat.

— Tot aşa de anti-manist eşti?

— M-aţi înţeles greşit, domnule Caleia, eu nu sunt împotriva lui Maniu, ba din contră, îl găsesesc absolut singurul om politic pe care l-am avut în ultimul timp. Părerea mea este însă că a făcut unele greşeli destul de mari, în ceeace priveşte nenorocitul de 23 August. Nu îl găsesc însă singurul vinovat, după părerea mea a greşit în egală măsură şi Mareşalul Antonescu.

— Ei, asta-i ceva cu totul nou pentru mine, ce vină i se poate aduce Mareşalului?

— Vina principală a Mareşalului este aceea că a permis opoziţiei să discute cu Occidentul posibilitatea armistiţiului. Acest lucru a slăbit poziţia guvernului pentru tratative serioase, dând adversarilor iluzia scoaterii din război a României în condiţiuni mai avantajoase pentru ei. Unde s-a mai pomenit ca opoziţia să trateze direct un armistiţiu? Acest

lucru i-a slăbit poziţia Mareşalului şi faţă de ruşi. La început ruşii nu au vrut să discute ieşirea noastră din război decât cu Mareşalul Antonescu, apoi, când au fost puşi în curent cu negocierile Occidentului cu opoziţia, au stat în espectativă, pentru a vedea ce reuşesc aliaţii lor. Atât pe ruşi cât şi pe anglo-americani, aceste bâjbâeli i-au îndreptat către intransigenţă. Chiar în ultimul moment ruşii au fost dispuşi să discute cu Mareşalul ieşirea noastră din război, dar a intervenit trădarea! Vedeţi dumneavoastră, convorbirile dintre Mareşal şi Maniu erau foarte folositoare atâta vreme cât se sfătuiau ei doi, dar în momentul în care alţii s-au băgat pe fir, s-a ajuns la nenorocirea de la 23 August.

— Ce ştii tu în această privinţă?

— Destul de multe, domnule Caleia, nu uitaţi că am citit memoriile tatălui meu, care în Rusia a stat de vorbă cu Mareşalul, asistaţi de colonelul Mircea Elefterescu, timp de luni de zile, absolut ne stingheriţi. De Elefterescu nu se fereau nici unul, deoarece era un devotat al ambilor. La toate aceste discuţii, nu asistau Mihai Antonescu şi nici Piki Vasiliu, cu care nu se înţelegeau din multe puncte de vedere. Dar pentru a intra în subiect, trebuie să vă spun că legăturile între Mareşal şi Maniu au existat încă de la începutul războiului, dar numai prin scrisori. Maniu a voit mai întâi să-şi arate opoziţia faţă de război, pentru a-şi creea o platformăîn cazul insuccesului. Aceste legături prin scrisori nu erau sincere, adică nu reprezentau convingerile lui Iuliu Maniu, ci ale omului politic Maniu. A intervenit însă la începutul anului 1943 un fapt, care a schimbat complet natura legăturilor dintre Maniu şi Mareşal. Trei spioni englezi au fost paraşutaţi, prinşi de jandarmi şi unul dintre ei a fost adus la Mareşal, având o scrisoare către Iuliu Maniu. Mareşalul a trimes scrisoarea lui Maniu fără să o deschidă. Acesta a cerut audienţă Mareşalului şi întâlnirea a avut loc în cel mai mare secret. Între cei doi, s-a realizat atunci

o foarte serioasă legătură. Conversaţia între ei a fost cam în felul următor:

Iuliu Maniu:

— Domnule Mareşal, trebuie să vă spun că am fost de acord cu acest război, deoarece pentru Basarabia trebuia făcut, dar am considerat că trebuie făcut un război simbolic, de aceea am fost împotriva trecerii Nistrului.

— Ce este aceea un război simbolic, domnule Maniu? Un război nu se poate duce în cadrul unor graniţe, el trebuie dus până la victorie.

— Aveţi dreptate, domnule Mareşal, dar de aceea eu am precizat „război simbolic", adică trebuia să ne batem pentru Basarabia, dar nu să ne angajăm într-un război împotriva anglo-americanilor.

— Nu am intrat în război împotriva anglo-americanilor. În primul rând americanii nici nu erau alături de englezi atunci când am pornit războiul.

— Este adevărat, dar după aceea aţi declarat război şi anglo-americanilor.

— Am făcut-o cu un dublu scop. În primul rând în am gândit ca, dacă nemţii pierd războiul, la conferinţa de pace, să nu fim singuri cu ruşii, ci anglo-americanii să fie şi ei prezenţi, în al doilea rând, era momentul a arăta nemţilor că suntem alături de ei fără şovăire. Aşa am văzut eu acest moment politic.

— Nu am ştiut că aţi făcut-o cu ace a scop, cred însă că este bine că aţi procedat aşa

— Dumneavoastră m-aţi criticat prin scrisori, dar nu aţi căutat să luaţi legătura cu mine.

— Domnule Mareşal, nu ştiu ce aş fi făcut în locul dumneavoastră dar cred că eram obligat să intru în război, pentru a nu plana asupra mea suspiciunea că pentru Transilvania fac orice, iar pentru Basarabia nu. Poziţia mea era

foarte dificilă şi mă obliga la război, dar eu nu aş fi trecut Nistrul. Poate aveţi dreptate şi în această privinţă. Nu ştiu, dar acum trebuie scoasă ţara din război, căci războiul este pierdut.

— Aici sunt de acord cu dumneavoastră şi de aceea am şi intrat în discuţii cu ruşii. Voi prelungi aceste discuţii până voi avea un moment favorabil ieşirii din război.

— Ce înţelegeţi dumneavoastră printr-un moment favorabil?

— Domnule Maniu, nu pot scoate ţara din război atâta vreme cât armata este la aproape 2000 de kilometri de ţară. Ce fac cu această armată? O fac cadou ruşilor, sau nemţilor? Nemţii sunt încă foarte tari, ne nimicesc, îl aduc pe Horia Sima şi atunci s-a terminat definitiv cu orice posibilitate de a ieşi din război.

— Atunci cum vedeţi dumneavoastră ieşirea din război?

— Numai atunci când armata va fi în ţară, trebuie găsit momentul favorabil.

— Îmi daţi concursul, pentru a începe şi eu discuţii în privinţa ieşirii din război, cu anglo-americanii?

— Discutaţi ceea ce credeţi, dar cu multă discreţie, altfel putem rata totul, nemţii nu se vor împiedeca de noi, dacă vor afla ceva.

— Să vorbesc în numele meu, sau al dumneavoastră?

— Numai în numeie dumneavoastră, domnule Maniu, altfel nu este posibil.

— Cum pot face acest lucru, eu nu deţin puterea?

— Nu este nici un inconvenient, în momentul în care veţi obţine condiţiuni acceptabile, veţi avea puterea.

— Eu nu le pot spune că suntem de acord, căci mi-ar cere să iau imediat puterea, şi acest lucru ar fi inutil; dacă dumneavoastră nu puteţi acum scoate ţara din război, cu atât mai mult nu pot eu.

— Spuneţi-le că încercaţi o lovitură de stat, dar trebuie să ştiţi pentru ce riscaţi.

— Sunteţi de acord cu acest lucru?

— Desigur, vă predau puterea îndată ce momentul va fi favorabil şi puteţi realiza ceva, dar vă rog, multă discreţie.

Întrevederile Maniu-Antonescu, au fost mai multe, nu sunt în măsură de a preciza câte, dar chiar la urmă, când Maniu a intrat în coaliţie cu comuniştii, socialiştii şi liberalii în Mai 1944, nu a făcut acest lucru fără a se sfătui cu Mareşalul. Cam aşa stau lucrurile, domnule Caleia, când a intervenit trădarea. Chiar în dimineaţa aceea Mareşalul luase legătura cu domnul Maniu prin domnii Ion Mihalache şi George Brătianu. Momentul favorabil venise şi în câteva zile Mareşalul urma să încheie armistiţiul prin tatăl meu care trebuia să-l succeadă. Scrisoarea prin care îi împuternicea pe tatăl meu, i-a dat o Mareşalul înaintea ultimei plecări în Germania. Aceasta scrisoare, sper că o mai am şi astăzi, deoarece este bine ascunsă.

— Spuneai că Mareşalul trebuia să predea puterea lui Maniu?

— Domnule Caleia, eu am căutat să redau printr-un dialog de fapt mai multe convorbiri care au avut loc între Maniu şi Mareşal în cursul anilor 1943 şi 1944. Când momentul favorabil unui armistiţiu se apropiase, Mareşalul a vrut în continuare să predea puterea lui Maniu, însă acesta nu mai era de acord. Nu poate fi făcut vinovat nimeni pentru aceasta, deoarece Maniu avea şi el dreptatea lui. Momentul era destul de greu şi Maniu nu voia să-şi ia responsabilitatea. Cu multă dibăcie el a explicat Mareşalului, că numai el poate încheia armistiţiul, deoarece are armata în mână. Desigur Maniu avea multă dreptate în ceea ce susţinea, dar în realitate el nu voia să-şi lege numele de cedarea Basarabiei pe de o parte, iar pe de alta, voia să moştenească o situaţie mai clară, mai sigură. Nu băgase el ţara în război şi nu înţelegea să suporte riscurile scoaterii ei din război. Din toate acestea se poate vedea cu

claritate cât de nesincer a fost Iuliu Maniu faţă de anglo-americani, cărora le promitea răsturnarea lui Antonescu. Acest lucru îl pot afirma cu totală certitudine, că niciodată Maniu nu s-a gândit să-l răstoarne pe Mareşal. De altfel nici nu avea nevoie, atâta vreme cât Mareşalul era gata să-i cedeze puterea. Între Mareşal şi Maniu, nu au fost niciodată neînţelegeri majore; dacă după 1943 şi mai ales în ultimele luni înainte de 23 August 44, între ei au fost discuţii, apoi acestea au fost pentru amănunte, nicidecum pentru linia ce trebuia urmată. Au fost neînţelegeri asupra cedării sau necedării Iaşului, asupra persoanei ce trebuia să încheie armistiţiul, dar nu asupra unor lucruri de importanţă majoră. După cum v-am spus, înţelegerea cu comuniştii, socialiştii etc. pentru răsturnarea lui Antonescu, a fost făcută cu consimţământul acestuia, pentru întărirea poziţiei lui Maniu, faţa de comunişti. Vreau să spun că niciodată Iuliu Maniu nu a acţionat fără cunoştinţa lui Antonescu, iar acesta l-a ţinut permanent la curent pe Maniu cu întreaga situaţie. Nici nu se putea altfel, căci ambii erau mari patrioţi. Ambii însă au fost trădaţi şi traşi pe sfoară de clica trădătoare de la Palat. Aici sunt o grămadă de dedesubturi, pe care numai timpul le va scoate la suprafaţă.

— Ionică, tot ceea ce spui tu se leagă perfect, chiar dacă cercurile ţărăniste susţin că Maniu a complotat pentru răsturnarea lui Antonescu.

— Domnule Caleia, vă daţi seama că Maniu nu era nebun să-şi înştiinţeze partizanii de adevăratele lui legături cu Antonescu, căci îşi da seama perfect că o astfel de greşeală i-ar fi dus pe amândoi de râpă. Vă întreb eu însă, ce încredere putea avea Maniu în partizanii săi, cere îl trădaseră lasându-l singur la Bădăcin? Singurul care cunoştea toate convorbirile lui Maniu cu Antonescu era Mihalache şi poate într-o oarecare măsură Ilie Lazăr şi Coposu. De altfel la procesul „Maniu”, s-a văzut clar că toţi l-au trădat. Maniu însă îi cunoştea pe toţi

foarte bine şi nu avea încredere în ei. Partidul Naţional Ţărănist după 23 August, nu a mai fost în realitate ”Naţional Ţărănist„ ci ”Naţional Românesc„, şi aceasta datorită personalităţii lui Iuliu Maniu. Toţi cei ce au simţit româneşte, nu puteau fi decât alături de el. Vă daţi seama din tot ceea ce v-am spus că sunt departe de a fi anti-manist. Eu am vrut numai să fac o diferenţiere între marele om Iuliu Maniu, şi omul politic Iuliu Maniu, care a fost destul de slab. El nu a fost în stare să-şi conducă partidul în timpul lui Carol al II-lea, cu toţii trădându-l şi trebuind să se retragă la Bădăcin. Un mare om politiç organiza o opoziţie activă, nu se retrăgea la Bădăcin. Dar aceasta este numai umila mea părere, nu înseamnă că ea reprezintă adevărul. V-am spus, cunosc aceste lucruri din memoriile tatălui meu, pe care am reuşit să le scot de la Aiud, pe vremea vechilor gardieni, şi din îndelungate convorbiri cu Colonelul Elefterescu, pe care le-am avut la Uranus, ambii fiind închişi preventiv în vederea procesului Mareşalului. Paza la Uranus în primăvara lui 1946 era asigurată de vechea jandarmerie, iar ofiţerii din gardă erau foarte reverenţioşi faţa de noi, şi ne lăsau să discutăm cât voiam. Destul de multe lucruri ştiu şi din conversaţiile între Mareşal şi Elefterescu, care au avut loc de faţă fiind şi eu în trei rânduri, cu ocazia a trei dejunuri la care Mareşalul ne-a invitat pe amândoi. Elefterescu era singurul om care îi spunea Mareşalului, în faţa, tot ceea ce gândeşte despre el, şi era de o duritate neînchipuită! Dar sunt încă multe lucruri neştiute, pe care întâmplător le cunosc, dar nu aş mai termina povestindu-vă, şi acum trebuie să mergem la masă. Între altele ştiu şi de la domnul Maniu personal anumite lucruri, din scurtul timp în care am avut cinstea să fiu primit împreună cu mama mea.

— Ai fost la Maniu? Cu ce ocazie?

— Am fost înaintea începerii procesului Antonescu, căci imediat după aceea am fost arestat.

— Povesteşte-mi te rog!

— Imposibil, domnule Caleia, pierdem masa!

— Până la masă îţi mai pun totuşi o întrebare. Cum îmi redai tu cu atâta precizie o conversaţie, la care desigur nu ai asistat?

— Fără îndoială, domnule Caleia, aveţi dreptate. Eu cunosc cu precizie punctele de vedere ale celor doi, deoarece tatăl meu le-a aflat direct de la Mareşal, în lungul timp pe care l-au petrecut împreună în Rusia. Mareşalul nu schimba niciodată nimic dintr-o idee generală pe care o expunea, iar tatăl meu nu avea nici un interes ca într-un timp măsurat, pe care îl avea de stat de vorbă împreună cu mine la Văcăreşti, să-mi spună altceva decât esenţialul, riguros exact. El a sacrificat acest timp exclusiv chestiunilor de interes politic, neştiind dacă altă dată va mai putea-o face. Întâmplător a putut, prin memoriile pe care am reuşit să le scot de la Aiud, doi ani mai târziu. În ceea ce priveşte „dialogul", el este forma pe care am ales-o eu pentru a fi mai clar în expunere. Tatăl meu mi-a împărtăşit conversaţiile între Iuliu Maniu şi Mareşal, povestindu-mi-le. Nu cred că are vreo importanţă faptul că eu le-am redat sub formă de dialog. Vă rog să interpretaţi totul numai ca o mai uşoară expunere a faptelor.

— Înţeleg perfect, Ionică, dar aş vrea să-mi spui în continuare cele ce ştii despre conversaţiile care au urmat între Maniu şi Antonescu, fiind extrem de interesant pentru mine.

— Cu plăcere, domnule Caleia, numai că în capul meu s-a concentrat totul în două discuţii, deşi desigur au fost cu mult mai multe; discuţia pe care v-am redat-o şi care s-ar încadra în anii 1943, începutul lui 1944 şi a doua, pe care cu plăcere am să v-o redau cu prima ocazie, căci este o sinteză a celor petrecute în ultimele luni înainte de 23 August.

* * *

Plimbându-mă de la un cap la celălalt al celulei 6 din Zarcă, îmi fac fără să vreau o mică recapitulare a puşcăriilor mele.

Trecuseră 16 ani de la 23 August 1944, dintre care aproape 12 îi petrecusem prin diferite aresturi şi închisori. Sunt în toamna anului 1960 şi trebuie să întocmesc un bilanţ şi să trag anumite concluzii.

Deşi am acumulat un număr apreciabil de „ani lumină”, pot afirma că întotdeauna am avut noroc, cu excepţia anilor de anchetă de la Uranus (etapa a doua), Malmaison şi Interne. Aceşti ani au fost deosebit de grei, deoarece anchetatorii erau convinşi de vinovăţia mea, iar eu nu aveam ce să recunosc.

În rest, am avut noroc. Desigur nu în anul 1946, când am fost ţinut la Uranus ca măsură de prevedere, în timpul procesului „Antonescu”, dar în 1948 la Constanţa, unde, pentru frontieră, lotul „Coca Apostolescu” a fost desfiinţat, eu m-am strecurat împreună cu Dan Mavrache, fără a se putea stabili vreo vinovăţie a noastră. Recunosc că a fost numai meritul lui Kara (Mavrache), care a luat totul asupra lui şi a ştiut să conducă ancheta, eu netrebuind decât să-l confirm. Nu exista nici o dovadă împotriva noastră şi totul s-a soldat cu vizitarea Securităţii şi a închisorii Constanţa, care pe vremea aceea era încă un „pension”! Imediat după eliberarea noastră, de altfel cu totul neaşteptată, regimul s-a înrăutăţit enorm la Constanţa.

La sfârşitul anului 1950, când am ajuns la Jilava, era o totală relaxare după măcelul îngrozitor din 1948-1950. De aici am avut norocul să plec la Baia Sprie, în timp ce la Piteşti reeducarea era în plin şi la Canal era un dezastru. Şi când mă gândesc că am încercat imposibilul ca să ajung la Piteşti, crezând că acolo, fiind studenţii, trebuie să fie mai bine!!!

La toate statisticile care se făceau atunci în Jilava, m-am declarat student, într-adevăr urmasem trei ani la „Drept”, dar

fusesem exmatriculat. Şi această exmatriculare a mea a fost un noroc!

De la Baia Sprie am fost luat la timp, căci orice întârziere ar fi dus la o evadare, în condiţiuni extrem de grele, şi dus la Cavnic, unde nu a fost chiar atât de rău. Am evadat şi apoi, rearestat, am fost dus la Oradea, unde într-adevăr a fost foarte prost. După aceea la Aiud, unde tocmai începuse destinderea după un lung timp deosebit de greu.

Am ajuns la Gherla iarăşi într-un moment de destindere după ce se terminase complet reeducarea şi chiar represaliile în urma rebeliunii frontieriştilor! Ba mai mult, am ajuns la Zarcă, singur cu gândurile mele!

Trebuie să recunosc că norocul m-a urmărit în tot cursul puşcăriei. Acum îmi aduc aminte că evadaţii prinşi erau împuşcaţi şi duşi la locul evadării, pentru a fi exemplu pentru ceilalţi deţinuţi. Şi în această privinţă am prins cel mai favorabil moment! Mi-aduc aminte cuvintele anchetatorului meu Vuelniciuc: „Fiecare pasăre închisă în colivie, dacă găseşte portiţa deschisă, zboară”! Era indiciul cel mai clar, pe care l-am avut de la început, că Securitatea şi-a schimbat părerea şi că evadarea nu mai este considerată ca o „crimă”, nici măcar ca un „delict deosebit de grav”. De altfel condamnarea a fost redusă la 5 ani, printr-un recurs pe care am refuzat să-l semnez!

Aducându-mi aminte de toate acestea nu pot fi decât optimist, considerându-mă un adevărat norocos! Şi totuşi, aşa este. Ce s-ar fi întâmplat dacă, aş fi ajuns la Piteşti? Aş fi rămas un infirm pe viaţă, indiferent cum aş fi reacţionat. Nu se ştie dacă această infirmitate ar fi fost fizică, dar în orice caz ar fi fost o infirmitate sufletească, ceea ce este cu mult mai grav.

Ce va urma? Sper ca norocul să nu mă părăsească nici pe viitor. Deocamdată sunt aici în Zarcă, bine sănătos şi cu un moral admirabil. Din fericire bunul meu moral nu se bazează

pe ştirile venite din afară, care nu au nicio valoare, mai ales pentru mine, care niciodată nu mi-am făcut iluzii despre o salvare venită din Occident. Nu, moralul meu bun se bazează numai pe resursele mele interioare şi, cum s-ar zice, pe încrederea pe care o am în „steaua mea”!

Mă plimb în continuare, aducându-mi aminte numai de momentele frumoase din viaţă, din copilărie, din prima tinereţe, adică de pe front şi din puşcărie! Ce a fost viaţa mea, în afara războiului şi a puşcăriei? Nimic!

Sunt deci obligat să găsesc momente frumoase din această perioadă! Şi le găsesc. Le găsesc, caci altfel n-aş putea fi mulţumit şi nu aş fi optimist.

Nici amintirile sentimentale nu sunt lăsate la o parte din gândurile mele şi extrag din toate numai părţile frumoase, şi am de unde extrage, fiindcă tot ce am făcut în viaţă am făcut cu pasiune, cu maximum de intensitate de care am fost capabil.

Părinţii mei, au rezervat un capitol special în amintirile mele, un capitol lung şi, pe cât de lung, pe-atât de duios, fiindcă mi-am iubit părinţii, având doar regretul că niciodată nu le-am arătat acest lucru, datorită poate unei pudori rău înţeleasă. Dar ce pot face? Aceasta este firea mea… Distantă şi rece în aparenţă.

Şi fiindcă sunt bine dispus, nu-mi pot continua gândurile asupra coloniei de la Baia Sprie, revin pe front la amintiri amuzante, combinate cu acţiuni de luptă, căci aşa a fost viaţa mea, un fir împletit, alb cu negru, dar continuu a fost o acţiune, un neprevăzut, alteori o acţiune căutată, cum se spune, „cu lumânarea”!

* * *

Întreaga divizie era în refacere. Sediul diviziei era la Abrausee, vestită pentru viile imense ce erau în jurul ei, dar şi pentru depozitele de şampanie ieşite din comun. De ce erau ieşite din comun? Fiindcă aceste depozite se aflau în trei galerii subterane.

Prima galerie avea trei kilometri, cea de-a doua şapte kilometri, iar ultima 21 de kilometri. Toate aceste galerii erau pline cu sticle de şampanie. Nu era grozavă această şampanie, dar, dacă îi scoteai gazele, devenea un vin admirabil. Timp de doi ani a băut întreaga armată germană şi română, şi abia a reuşit performanţa de a termina prima galerie, şi doi kilometri din cea de-a doua!

Generalul Teodorini îşi instalase comandamentul diviziei la Abrausee. Regimentele, prin jurul localităţii, pe unde au găsit locuri mai bune pentru cartiruire.

Tocmai veniseră recruţii din ţară, sub comanda căpitanului Costinel Paulian. Deoarece Paulian era ofiţer de stat major, a fost încadrat la divizie, dar deocamdată se ocupa de instruirea recruţilor. Se pare că acest căpitan era un tip mai original, iar fanteziile lui nu prea erau gustate de generalul Teodorini. La popotă, Paulian, care era aşezat în faţa lui Teodorini, obişnuia să mănânce altceva decât ceea ce se servea la restul ofiţerilor. Menuurile lui Paulian erau alcătuite din scoici, raci, melci, stridii etc. Teodorini se strâmba de câte ori i se opreau ochii în farfuria lui Paulian. Până la sfârşit, Teodorini nu a mai răbdat şi i-a spus lui Paulian;

— Asculta Paulian, dar dumneata nu poţi mânca ce mănâncă ceilalţi ofiţeri?

— Ba pot, domnule General, dar prefer ceea ce mănânc eu!

— Atunci alege-ţi te rog alta oră de masă.

— Asta nu pot face, domnule General, deoarece dumneavoastră aţi fixat un program de instruire a recruţilor, şi ora lor de masă este aceasta, pe care o avem cu toţii,

— Bine, atunci te rog, mută-te la altă masă.

— Eu mă simt foarte bine la această masă, mai ales că am onoarea de a sta în faţa dumneavoastră.

Teodorini a înghiţit în sec şi nu a mai spus nimic, gândindu-se că îi va găsi el ceva lui Paulian, pentru a-l muta de la divizie.

Într-o zi Teodorini s-a dus să inspecteze instrucţia recruţilor. Toţi împreună cu căpitanul Paulian erau goi puşcă. Paulian a strigat: „Atenţiune, faţa la domnul General”, apoi a fugit către Teodorini, o anumită parte a corpului bălăngănindu-se printre picioare, şi a vrut să-i dea raportul. Teodorini însă, văzându-i, s-a întors şi a plecat.

Rezultatul a fost că Teodorini, imediat ce a ajuns în biroul său, a chemat la telefon Regimentul 9 Roşiori, Escadronul IV, pe sublocotenentul Pantazi. Fiind anunţat, am venit la telefon.

— Să trăiţi, domnule General, sublocotenentul Pantazi la telefon, ordonaţi?

— Dragă Pantazi, ştiu că abia ai ieşit din lupte şi că vrei şi dumneata să te odihneşti, dar numai dumneata mă poţi salva dintr-o situaţie dezagreabilă.

— Ordonaţi, domnule General!

— Dragă, uite despre ce este vorba… ştii că au venit recruţii cu căpitanul Paulian, care este cam sărit de pe linie, numai dumneata te-ai putea înţelege cu el. Vreau să mut instrucţia recruţilor de la Abrausee la Glebowka, şi căpitanul Paulian va fi astă seară cu toată trupa acolo, aşa că te rog pe dumneata ca mâine în cursul dimineţii să te prezinţi la căpitanul Paulian la Glebowka pentru a-l ajuta.

— Am înţeles domnule General!

— Îţi mulţumesc foarte mult, dragă, ştii… Nu mai vreau să-l văd toată ziua, însă dacă nu te înţelegi cu el, te rog să-mi spui, şi te întorci imediat la unitatea dumitale. De altfel instrucţia durează trei săptămâni şi recruţii vor fi împărţiţi la regimente. Încă o dată îţi mulţumesc şi… succes cu nebunul!

Măgulitor pentru mine, numai eu mă pot înţelege cu nebunul! De la mine până la Glebowka erau trei kilometri. Mi-am luat bagajul într-o căruţă, ordonanţa pe Costică al meu, calul şi am plecat la Glebowka. Căpitanul Paulian fusese pus la curent cu venirea mea, aşa că mă aştepta. Un tip foarte înalt, blond, puţin cărunt şi foarte simpatic la prima vedere, m-a primit cu o amabilitate ieşită din comun.

— Bine ai venit, domnule Sublocotenent, îmi pare rău că din cauza mea ai fost deranjat. Ştiu că dumneata abia ai ieşit din lupte şi desigur numai de instrucţia recruţilor nu-ţi arde!

— Nu, domnule Căpitan, am venit să vă ajut şi va stau la dispoziţie.

— Domnule Sublocotenent, eu îţi mulţumesc, însă trebuie să mă înţelegi şi pe mine. Eu nu te deranjez cu absolut nimic; deocamdată, cum am venit aici, am dat ordin să ţi se găsească cea mai bună casă din comună şi un subofiţer al meu te va conduce la noua locuinţă. În ceea ce priveşte instrucţia, o voi face singur. Ordinul lui Teodorini l-am executat amândoi, în rest tot amândoi ne vom înţelege asupra a tot ceea ce trebuie făcut. Misiunea dumitale este să te duci acasă, să vii la dejun, deoarece eşti invitatul meu, şi apoi să-ţi organizezi absolut tot timpul cum vei crede mai bine. Dacă îţi va face plăcere, mă vei însoţi la pescuit şi la vânătoare. Dacă te interesează mai mult, te anunţ că la nici doi kilometri de-aici este căpitanul Dabija pe malul mării, şi are o mulţime de fete, una mai frumoasă ca cealaltă, aduse de la opereta din Novorosisk. Nici o grijă, nu vei regreta că ai venit aici!

— Bine, domnule Căpitan, mă duc acasă şi voi veni la prânz la dumneavoastră.

— Nu te deranja te rog, îndată ce masa va fi gata, voi trimete la dumneata pentru a te anunţa.

Într-adevăr căpitanul Paulian era un om original, dar nu mi s-a părut deloc nebun.

Dejunul a fost aşa cum îl speriase pe Teodorini, dar de multă vreme nu mâncasem atât de bine. Am băut cumpătat, aşa cum se cădea cu un comandant nou, apoi Paulian mi-a spus:

— Domnule Sublocotenent, nu ai să te superi dacă am să te deranjez, numai în cazul în care se va anunţa inspecţia lui Teodorini?

— Vai de mine, domnule Căpitan, vă stau la dispoziţie.

— Nu, domnule Sublocotenent, nu am să te deranjez decât în acest caz, dar dacă ţi-a plăcut masa mea, te rog ca în fiecare zi, când nu ai nimic de făcut, să vii sa mâncăm împreună.

M-am împrietenit cu Paulian imediat, de unde se vede că Teodorini mă alesese bine! La instrucţie nu am fost niciodată, dar luam regulat masa împreună. Şi l-am însoţit şi la pescuit şi vânătoare. Viaţa la Glebowka devenise admirabilă, mai ales după vizita ce am făcut-o şi căpitanului Dabija.

Căpitanul Dabija era instalat în valea Ozereika într-un mic cătun, chiar pe plajă. Era comandantul unei companii dintr-un regiment de infanterie şi avea misiunea să apere această plajă, în cazul unei debarcări inamice, foarte puţin probabilă. Mi s-a părut ursuz, dar pe urmă am aflat că primirea rece ce mi-o făcuse se datora proastelor relaţii pe care le avea cu generalul Teodorini.

Fusese pus sub comanda lui Teodorini, deoarece divizia noastră era mai aproape de el decât propriul său regiment. Căpitanul Dabija se afla în valea Ozereika de mai bine de şase luni şi se gospodărise omul admirabil. Cu vreo patru luni mai înainte fusese la Novorosisk. De unde adusese o rusoaică tânără şi frumoasă de la opereta din acest oraş. După scurt timp, aflând ce bine se trăeşte la Ozereika, alte patru rusoaice, tot de la operetă, veniseră şi se instalaseră la căpitanul Dabija.

La o inspecţie a lui Teodorini, acesta îi ordonase să gonească rusoicele de la Ozereika, deoarece sunt sigur spioane.

Teodorini avea dreptate, dar Dabija a refuzat să execute ordinul, deoarece, Dusia, rusoaica pe care o adusese prima, trecuse „cu arme şi bagaje” de partea lui Dabija. Ea avea un aparat de radio emisie – recepţie, prin care era în permanentă legătură cu ruşii cărora le spunea tot ce voia Dabija. Celelalte rusoaice fuseseră aduse pe garanţia Dusiei şi anunţate ruşilor cu consimţământul lui Dabija. Datorită acestui lucru, pe care Dabija nu voia să-l comunice lui Teodorini, relaţiile dintre ei erau foarte proaste şi Teodorini îl considera pe Dabija tot un fel de nebun, ca şi pe Paulian. În scurt timp s-a legat o serioasă prietenie între Dabija Paulian şi mine, precum şi cu cei doi sublocotenenţi de rezervă, care erau sub comanda lui Dabija.

Eu m-am mutat la Ozereika, fiind cam aceeaşi distanţă pentru mine de la locuinţa ce mi-o găsise Paulian până la el, sau de la Ozereika până la el.

Într-o dimineaţa a venit la mine unul din subofiţerii lui Paulian spunându-mi că domnul căpitan mă roagă să fiu la el pe la ora 10, deoarece s-a anunţat inspecţia lui Teodorini.

L-am găsit pe Paulian cu frontul constituit, iar în faţa frontului, în picioare, erau puse două tuburi de proiectile de artilerie grea, trase. Nu m-a frapat acest lucru şi, vorbind cu Paulian, am văzut Horschul diviziei apărând. Teodorini s-a dat jos din maşină şi s-a îndreptat către Paulian Acesta a comandat: „Drepţi, pentru onor înainte prezentaţi arm’! Întorcându-se, când Teodorini era la 5-6 metri, a răsturnat cele două tuburi de proectile, din care au ţâşnit către Teodorini vreo câţiva şerpi. Teodorini, văzând şerpii venind spre el, a făcut stânga împrejur, s-a urcat în maşină şi a plecat! Cu un aer foarte serios, Paulian mi-a spus:” Cred că este ultima inspecţie a Generalului, iartă-mă te rog, că te-am deranjat". După

aceasta Paulian a devenit din nou cel mai normal om de pe lume!

Rezultatul a fost un nou telefon, pe care Teodorini l-a dat la Regimentul 9 Roşiori, cerându-l pe maiorul Puiu Popovici.

— Puiule, iartă-mă că te deranjez, dar vreau să te rog să-mi faci un mare serviciu!

— Ordin, domnule General!.

— Dragă, vreau să te rog să iei comanda instrucţiei la recruţi.

— Tocmai pe mine m-aţi găsit, domnule General? Nu ştiţi că eu nu prea sunt milităros şi că instrucţia mă plictiseşte în mod deosebit?

— Hai măi Puiule, eşti acolo cu Pantazi, cu care ştiu că te înţelegi admirabil, şi vă descurcaţi voi.

Puiu Popovici a venit a doua zi şi l-am pus în curent cu tot ce s-a întâmplat. A râs cu poftă, dar mi-a spus că el de instrucţie nu se ocupă. Am fost împreună la Paulian şi acesta l-a asigurat pe Puiu că nu trebuie să facă nimic, nici măcar să treacă pe la instrucţie, dar că îl roagă, în cazul puţin probabil că va mai veni Teodorini, să-i dea raportul.

Puiu a intrat imediat în grupul nostru şi viaţa era din ce în ce mai frumoasa la Glebowka – Ozereika. Odată cu sosirea mea la Ozereika, şi şampania curgea din plin, căci până atunci Dabija nu îndrăznea să trimeată căruţa după şampanie chiar în bârlogul lui Teodorini. Mesele de prânz erau organizate de Paulian, iar cele de seară de Dabija. La aceste popote improvizate erau înscrise la ordinar şi cele cinci rusoaice.

Într-o seară Dusia lipsea de la masă, iar Dabija manifesta o oarecare nervozitate, ridicându-se de la masă, plecând şi întorcându-se imediat. Pe la 10 seara, ora obişnuită pentru terminarea mesei, Dabija a dat afară rusoaicele şi ne-a spus:

— Mâine în zori debarcă ruşii.

— De unde ştii? l-a întrebat Puiu Popovici.

— Dusia a primit acum ştirea prin radio, şi a primit dispoziţia să ne ţină cât mai mult la masă, să ne îmbete şi apoi să ne omoare pe toţi cu ajutorul prietenelor ei. A răspuns în faţa mea că ordinul va fi executat.

— Să-l anunţăm imediat pe Teodorini, a spus Puiu Popovici.

— Nu! am spus în acelaşitimp atât eu cât şi Dabija.

— Câte puşti mitraliere aveţi dumneavoastră? l-a întrebat Dabija pe Paulian.

— Am şase plutoane cu 18 puşti mitralire.

— Poţi să-mi dai un pluton cu şase puşti mitraliere sub comanda lui Pantazi?

— Sigur că da, a răspuns Puiu Popovici înainte ca Paulian să fi avut timpul necesar pentru a răspunde.

— Aunci vă rog, domnule Maior, duceţi-vă la unitatea dumneavoastră, trimeteţi-mi imediat un pluton aici şi rămâneţi în rezervă cu toată unitatea, până vă voi cere sprijinul.

Puiu Popovici şi cu Paulian nu s-au opus, în definitiv Dabija răspundea de sector, noi ceilalţi eram cu instrucţia recruţilor. Ambii au plecat pentru a trimite plutonul cerut, iar eu am rămas cu Dabija pentru a-mi expune planul său.

— Plaja o cunoşti, de asemenea şanţul săpat de mine la zece metri de plajă, paralel cu marea, perpendicular pe lungul văii.

— Da, domnule Căpitan.

— Vei aştepta cu plutonul în flancul meu drept, în păduricea pe care o cunoşti, fără a te arăta, fără nici cel mai mic zgomot. În momentul debarcării, compania mea va simula pamca şi se va retrage către Glebowka. Retragerea va fi o fugă, care va antrena pe ruşi să ne urmărească. În momentul în care ruşii vor depăşi liziera satului opusă mării, vei coborî cu plutonul şi vei ocupa şanţul care are câmp de tragere atât spre mare cât şi spre sat. Vei supraveghea marea, vei interzice cu foc puternic orice nouă încercare de debarcare şi vei fi atent către sat, căci după ce i-am atras pe ruşi, depărtându-i până la doi kilometri

de sat, mă voi întoarce cu cea mai mare viteză şi îi voi contra-ataca cu furie. Ei nu se vor aştepta la acest lucru şi vor fi împinşi către mare şi atunci vor fi prinşi între focurile noastre, din faţă şi din spate. M-ai înţeles?

— Perfect, domnule Căpitan.

— Puteam să fac şi singur acest lucru, dar nu am suficiente puşti mitraliere, şi Teodorini nu a vrut să-mi mai dea. Desigur el nu cunoşte planul meu de apărare şi nici nu-şi închipue că eu voi cunoaşte ziua şi ora atacului.

— Dar dacă debarcă şi tancuri?

— Nu te teme, marea nu permite o prea mare apropiere de ţărm., ei vor veni cu obşnuitele bărci de asalt, iar dacă totuşi vor debarca şi tanchete, le laşi să treacă, cu atât mai bine!

— Mă duc şi eu după pluton.

— Este ora zece şi jumătate, avem tot timpul până în zori şi pentru o recunoaştere cu plutonul dumitale. Acum, hai să pupăm rusoaicele…şi-au făcut datoria. După aceasta, pe ele le trimit la Glebowka, la Paulian, până mâine dimineaţă, când totul va fi terminat. Eu sper ca toată treaba asta să nu dureze mai mult de 4-5 ore, deci la 9-10 luăm aperitivul aici, apoi mergem la masă la Paulian.

Totul s-a desfăşurat exact cum a prevăzut căpitanul Dabija, dar ruşii au debarcat şi două tanchete, care au fost o jucărie pentru cele două Boforsuri ale lui Dabija.

Înainte de ora 4 au apărut patru vase destul de mici. Două din ele s-au oprit înţepenite în nisip. De pe ele au coborât cele două tanchete. Din celelalte două, s-au pornit patru bărci de asalt. În fiecare barcă erau câte 20 de ostaşi. Cele două tanchete au înaintat, au intrat în sat urmate de cei 80 de rusnaci. Alte patru vase se vedeau la orizont. Nu le-am mai aşteptat pe acestea şi am ocupat linia ordonată de Dabija. Ruşii se angajaseră cu toţii în sat şi nu-i mai vedeam. Nu avea rost să mai aştept debarcarea de pe celelalte vase, deoarece ar

fi trebuit să mai aştept încă o oră şi Dabija ar fi ajuns prea departe. Am tras o rachetă cu trei stele roşii, semnalul că am ocupat poziţia. Nu au trecut nici 10 minute şi am auzit focurile puternice ale lui Dabija, care se întorcea printr-un contra-atac vijelios. Am tras câteva rafale cu trasoare către vasele ce se aflau pe mare. Nu au trecut nici două ore şi Dabija îi împingea către mare pe rusnacii debarcaţi. Am deschis foc puternic cu toate armele automate şi ruşii prinşi între două focuri, au încetat lupta, culcându- se la pământ, deoarece din toate părţile se trăgea în ei! Eu am avut trei ostaşi uşor răniţi, Dabija a avut un mort şi patru răniţi, iar ruşii trei morţi, opt răniţi, şi 69 de prizonieri. Cele patru vase ruseşti, care nu se apropiaseră de ţărm, s-au îndepărtat urmate de cele două care debarcaseră trupa.

Pe la 9 dimineaţa eram la aperitiv, şi pe la zece au venit Puiu Popovici şi cu Paulian. Abia atunci l-a anunţat Dabija pe Teodorini! Acesta a venit pe la 11 şi jumătate şi ne-a găsit la aperitiv, împreună cu rusoaicele!

Cu această ocazie s-a produs completa împăcare Dabija–Teodorini şi Paulian–Teodorini. Masa a continuat la Paulian, dar Teodorini n-a mâncat nimic!

Comandamentul german a acordat lui Dabija Crucea de Cavaler a Crucii de Fier şi mie Crucea de Fier clasa I.

Teodorini l-a propus pe Dabija la Ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a şi ne-a spus că ne trimite 100 de sticle de şampanie!

— O sută de sticle iau eu la fiecare două zile, domnule General, i-am spus eu râzând.

Adevărat mă?

Sigur că da, domnule General, dar aveţi noroc că l-a rănit pe Gheorghe Florescu, altfel pimniţa de 21 de kilometri ar fi de mult goală!

Teodorini a plecat, dar după o oră Horschul lui s a întors cu 100 de sticle de şampanie şi două kilograme de icre negre.

Puiu Popovici l-a chemat la telefon să-i mulţumească.

— Mulţumeşte-i lui Pantazi, că el a intrat anul trecut în depozitul de icre negre de la Anapa. Mi-a trimes atunci Gheorghe Florescu două borcane a două zeci de kilograme! De-atunci le am.

Nu intrasem eu primul, ci bietul Liviu Dorobanţu, dar eu am încărcat primul cheson!

* * *

Astăzi, Paulian a orbit aproape complet, Puiu Popovici a îmbătrânit înainte de vreme, din cauza mizeriei. De Dabija, nu am mai auzit decât anul trecut aici, la Gherla. A murit săracul în munţii Sibiului, în luptă cu Securitatea, după ani de rezistenţă.

Eu sunt aici la celula 6 Zarcă şi mă plimb evocându-le memoria.

O melancolie puternică mă copleşeşte… Ce este omul? Pentru ce atâtea sacrificii? Câţi morţi pe front? Câţi în puşcărie?

Mă plimb nervos de la uşă la geam şi de la geam la uşă, mă plimb până la completa extenuare. M-am sculat astăzi de dimineaţă atât de bine dispus şi acum sunt atât de dărâmat! Ce înseamnă amintirile! Şi doar au fost frumoase dar… dar astăzi? Ce a rămas din amintirea Ozereicei? Un mort, un puşcăriaş şi două epave!

M-am culcat frânt de oboseală şi am adormit urgent. Nu am mai ţinut seamă de recomandările făcute de caraliu la venirea mea în Zarcă: „Mâinile afară din pătură şi capul către mijlocul celulei”!

* * *

M-am trezit dimineaţa din nou bine dispus, având în faţa ochilor chipul zâmbitor al lui Ducu Ciocâlteu. De unde poate avea omul acesta atâta optimism în el? De unde atâta energie? După o noapte de perforat, în care ne-a mers prost, Ducu era ca o floare, nu se vedea pe faţa lui nici o urmă de oboseală şi, în drum spre corfă, cânta câte-o şansonetă de ţi-era mai mare dragul să-l asculţi!

Nu i-am spus că ştirile lui de la Bujoi mi-au fost confirmate, deoarece m-ar fi întrebat cine mi le-a confirmat şi nu voiam să-l spun pe Puiu Caleia. Erau destul de prieteni, pentru a-şi spune singuri dacă voiau.

— Cum merge cu ceasul de nisip, Ducule?

— Prost, măi, nu găseşte soluţia, căci trebuie o mare cantitate de nisip, deci vase foarte mari. Nu se poate micşora gaura de scurgere a nisipului mai mult decât la un ceas de 20 minute, deoarece riscă să nu mai curgă nisipul. Mişu Teodorescu mi-a spus să-l mai las să se mai gândească, dar a intrat în acest cerc vicios.

— Mă gândesc la posibilitatea de a opri corfa la orizontul 9, apoi la 1, dar nu văd cum.

— M-am gândit şi eu la acest lucru, dar nici eu nu am găsit nici o soluţie. Însă ceea ce nu se poate rezolva în timp îndelungat de gândire, s-ar putea rezolva chiar într-o zi!

— Să lăsăm totuşi timpul să dezvăluie necunoscutele noastre. Nu putem face altceva.

— Mă gândesc să încercam o incursiune către orizontul 1.

— Nu, Ducule, acest lucru este categoric imposibil fără să avem noţiunea timpului trecut.

Multe şuturi au mai trecut de-atunci, am mai lucrat, Ducu a mai povestit diferite romane sau întâmplări din viaţa lui de

„spion”, gândurile noastre au continuat pentru a căuta o soluţie, fâră însă a ni le mai comunica reciproc.

Într-o seară, pe când începusem perforatul la un moment dat Ducu a aruncat perforatorul cât colo şi a ţipat… AAAA!

— Ce este Ducule? Ce s a întâmplat?

— S-a întâmplat minunea!

— Ce minune? Explică-mi!

— Am găsit ceas!

— Unde dracu ai găsit ceas tocmai acum?

— Muftiul are ceas, el trebuind să umble prin mină în toate părţile şi riscând ca terminarea şutului să-l găsească cine ştie pe unde, administraţia minei i-a pus la dispoziţie un ceas.

— Bine, dar cum ţi-ai adus aminte abia acum că Muftiul are ceas?

— Este mult de-atunci, aproape un an, de când l-am văzut pe Muftiul uitându-se la ceas. Probabil că acest gest al lui l-am înregistrat în subconştient, căci nu ţin minte să fi făcut vreo remarcă în acel moment. Acum mi-a revenit în minte gestul lui de atunci.

— Evident, este ceva, există un ceas în mină, dar deocamdată nu prea văd întru cât ne avansează pe noi acest lucru. În nici un caz nu poţi să i-l ceri.

— Desigur ca nu i-l pot cere, dar i-l pot fura!

— Acest lucru este deosebit de dificil, căci dacă Muftiul şi-ar da seama şi ar raporta, cu greu am putea ascunde intenţia de evadare.

— Aşa este, dar de ce să-şi dea seama? Când îşi va da seama că nu are ceas, va crede că l-a pierdut în mină, că i s-a rupt sau s-a desprins cureaua.

— În primul rând trebuie să vedem dacă şi acum are ceas.

— Nu se poate să nu aibă; din moment ce administraţia s-a convins că Muftiul are nevoe de ceas, înseamnă că îl are şi acum.

— Nu te gândeşti că dispariţia ceasului ar putea provoca mari suspiciuni, că s-ar putea lua măsuri importante, care ar îngreuna mult evadarea noastră?

— Da, dar nouă nu ne trebuie ceasul decât pentru un şut, până facem cercetarea la orizontul 1, apoi i-l putem reda, spunându-i că am glumit, că am vrut să vedem cum se descurcă, ce face.

— Nu, Ducule, nu trebuie să uiţi că Muftiul a fost poliţist şi că nu va înghiţi astfel de explicaţii.

— Ai dreptate, dar stai că mi s-a aprins un nou beculeţ! Îl voi pune chiar pe el să mă cronometreze!

— Cum să te cronometreze el? Până te duci pe suitoare la orizontul 1, apoi cei 12 kilometri care reprezintă drumul dus-întors până la ieşire, şi întoarcerea înapoi pe suitoare la orizontul 10?

— Nu, mă, nu este nevoie de acest lucru, mă va cronometra numai de la orizontul 10 la 12 şi înapoi. Această distanţă este o treime din întregul drum pe suitoare pană la 1. În felul acesta vom putea aproxima timpul ce ne trebuieşte cu destulă precizie.

— Bine, dar cum îl vei face să te cronometreze?

— Nimic mai simplu, voi face rămăşag cu el că eu pot face drumul de la 10 la 12 şi înapoi în mai puţin de două ore. Cum lucrul nu este posibil, Muftiul va accepta rămăşagul şi se va alege să zicem cu un pachet de ţigări, iar noi cu cea mai serioasă informaţie!

— Asta da, Ducule, dar să vedem cum îl momeşti pe Petrescu la acest rămăşag.

— Nimic mai simplu, dacă nu mâine, în câteva zile Muftiul va fi aici şi rămăşagul va fi făcut.

— Să dea Dumnezeu să putem realiza acest lucru, căci este într-adevăr un mare pas înainte, ne vom putea da seama dacă ne putem aventura în această cercetare.

— Chiar acum, nu mai lucrăm nimic şi mă duc la orizontul 12 să încerc să-l găsesc pe Muftiul.

Ducu a lăsat totul şi a plecat, iar eu cu o fărâmă de speranţă în suflet, am început strângerea sculelor.

Până la terminarea şutului, Ducu nu s-a mai întors.

Ne-am întâlnit imediat ce am ajuns în colonie.

— Ai dat de Muftiul?

— Sigur, am şi aranjat pentru mâine. Dar iată cum au decurs lucrurile; el mă întreabă:

"— Ce-i cu tine aici, Ducule?

— M-a durut capul, nu am mai putut lucra şi am venit la aer mai curat şi, cu ocazia asta, am mai stat de vorbă cu domnul comandor Copaciu. Dar dumneata, domnule Petrescu, nu mai vii deloc pe la noi pe la 10?

— Nu vin măi, că acolo sunt copturi multe şi este periculos!

— Aaaa, ţi-e frică?

— Nu, mă Ducule, am glumit, dar crede-mă că am atât de mult de alergat pe la 11 şi 12, încât nu mai ajung şi la voi.

— Ce ai mult de alergat? Astea sunt poveşti., spune-le la alţii, nu faci nimic tot şutul!

— Eu aş schimba oricând munca mea cu a ta.

— Aiurea, ce faci tu? Urci de la 12 la 11 şi rar până la 10, asta îţi ia o oră, ai fost văzut la toate orizonturile, şi te întinzi pe o scândură şi dormi.

— Ce-ai spus, măi, o oră de la 12 până la 10?

— Să zicem două, dar este mult! Îmi ia 4 ore.

— Pe cine vrei să duci, domnule Petrescu? Faci rămăşag cu mine, că eu fac drumul dus-întors în mai puţin de trei ore?

— Fac. Pe ce?

— Pe 20 de ţigări.

— Rămâi fără ele şi mi-e milă de tine..

— Rămân cu un pachet în plus şi dumneata cu buza umflata. "

— Bine, Ducule, bate mâna aici în faţa domnului Comandor. Rămăşagul s-a încheiat şi mâine Petrescu va fi la noi pentru a cronometra!

— Bravo, Ducule, asta i o treabă excelentă, vom putea face o destul de bună aproximaţie de timpul necesar până la orizontul 1.

A doua seară, Petrescu a intrat direct la orizontul 10, s-a uitat la ceas şi Ducu a pornit la drum! El a făcut drumul dus-întors, adică 800 de metri pe verticală, în patru ore şi câteva minute!

Petrescu a câştigat pariul şi, extrem de satisfăcut, i-a spus lui Ducu:

— Ei, Ducule, mai spui că eu nu fac nimic?

— Nu, domnule Petrescu, îmi retrag cuvintele, ai avut dreptate. La luarea salariului îţi dau un pachet de ţigări.

— Lasă ţigările, Ducule, n-am să te las eu fără ţigări, dar am vrut să-ţi arăt că munca mea este foarte grea.

Cu aceasta Petrescu a plecat, iar noi am rămas într-o tăcere prelungită, ruptă de Ducu, care oftând mi-a spus:

— S-a terminat cu cercetarea noastră, Ionică, Bujoi a avut dreptate.

— S-a terminat Ducule, dar trebuie în continuare să sperăm, să mai cercetăm.

— Pe dracu, Ionică, nu putem face nimic.

A trecut timpul, se apropia Martie, nici unul din noi nu a mai îndrăznit să deschidă discuţia de evadare.

Într-o dimineaţă, abia intrasem în mină, ne dezbrăcăm când Ducu sare în sus cu o bucurie nestăpânită şi îmi spune:

— Ionică, am găsit soluţia!

— Ce soluţie, Ducule? În legătură cu ce?

— Cu evadarea! Acultă ce mi-am adus aminte, dar nu mă întrerupe. Probabil tot o înregistrare în subconştient, care abia acum a ieşit la suprafaţă. Este mai bine de un an de atunci.

Stam de vorbă cu Copaciu la 12 lângă corfă. Mă dusesem la el după jumătatea şutului. Nu aveam chef de lucru. La un moment dat s-a auzit telefonul ţârâind. Copaciu mi-a spus: „Cred că au venit artificierii”. Apoi am discutat mai departe cu el despre alte lucruri.

— Ei şi… Ce e cu asta?

— Păi stai să vezi, atunci nu am remarcat, dar acum văd clar în faţa ochilor ce a urmat. La mai puţin de un minut după ce am auzit telefonul sunând, corfa a început să urce, dar destul de scurt, după aceea nu s-a mai auzit, ceea ce înseamnă că s-a oprit.

— Şi ce importanţă are aceasta?

— Ai răbdare şi ascultă-mă. După vreo două minute s-a auzit din nou zgomotul corfei şi după un timp destul de lung, au venit artificierii.

— Tot nu pricep.

— Măi, dacă artificierii porneau de la suprafaţa, nu ar fi fost nevoe să cheme la telefon şi corfa nu s-ar fi oprit după un scurt timp, timpul necesar între două orizonturi. Deci ei nu au plecat de la suprafaţă, ci probabil de la orizontul 1, deci galeria nu este blocată, fie că ei au cheia galeriei, fie că le deschide cineva. Dar cea mai importantă descoperire este că, corfa poate fi chemată la telefon de la orice orizont. Deci se poate face întreg drumul cu corfa!

— Aşa este, Ducule, descoperirea ta este de o importanţă extraordinară, dar se pune întrebarea, cum cheamă ei corfa?

— Asta este cel mai simplu lucru de aflat, către sfârşitul şutului mă duc la orizontul 9 şi ascult la telefon până ce vin artificierii, în felul acesta ne vom putea da seama de procedeul lor de a chema corfa.

— Dar dacă ei vorbesc ungureşte cu corfagiul de la suprafaţă?

— Nu-i nimic, tot o să-mi pot da seama; apoi, când vom vrea să punem în practică sistemul, îl vom chema pe Vasile Boaru, care vorbeşte perfect ungureşte.

— Bine, măi Ducule, dar este totuşi un neajuns în toată această treabă, artificierii cheamă corfa la 1 şi noi avem nevoe de ea la orizontul 9.

— Asta nu-i nimic, Ionică, şi noi o chemăm tot la 1, cu rugămintea ca apoi să oprească la 9, deoarece a rămas acolo un front nepuşcat.

— Corfagiul de la suprafaţă nu-şi poate da seama de la ce orizont este chemat?

— Cum să-şi dea seama? De câte ori sună telefonul, sună la toate orizonturile, iar cel ce vorbeşte anunţă de unde sună.

— Bine, măi, dar artificierii vin către sfârşitul şutului, şi noi avem nevoie de corfă la începutul şutului.

— Aşa este, dar este vorba de un caz excepţional, a rămas un front nepuşcat, nu-şi poate da seama prostul de la suprafaţă de toată tărăşenia.

Subconştientul lui Ducu funcţionează totuşi destul de bine, şi această ultimă realizare, pe bază de raţionament, este într-adevăr extraordinară. Din nou intrăm în frigurile evadării, de data aceasta cu mult mai mulţi sorţi de izbândă. Îmi voi vedea oare visul cu ochii? Doresc această evadare din tot sufletul, o doresc fiindcă a acţiona face parte integrantă din fiinţa mea şi m-am săturat de inactivitate. L-am aşeptat pe Ducu cu sufletul la gură. În sfârşit apare radios!

— Zi Ducule, nu mă mai fierbe!

— Ionică, este exact cum am bănuit. Au chemat la telefon, în ungureşte, a răspuns corfagiul tot în ungureşte, totul a fost extrem de scurt. Am stat în faţa corfei până i-am văzut trecând spre 12. Ei nu m-au putut vedea deoarece corfa merge cu mare viteză şi orizontul 9 este în întuneric. Totul este în perfectă regulă. Acum trebuie să vorbesc cu Vasile Boaru.

Ajunşi la suprafaţă, Ducu l-a luat pe Vasile Boaru de braţ şi au început o plimbare prin curtea coloniei, nesfârşită pentru mine. Îi vedeam de la distanţă, Ducu perora şi gesticula, iar Vasile Boaru asculta, cu o figură cruntă îndreptată în pământ şi intervenind rar, probabil cu câte o întrebare. Am plecat la masă, iar ei au continuat atât plimbarea cât şi discuţiile. Am terminat masa, dar cei doi parcă uitaseră că trebuie să mai şi mănânce! În sfârşit i-am văzut îndreptându-se către masă, era ultima serie. M-am dus în dormitor să mă culc, deşi numai de asta nu-mi ardea. În sfârşit apare Ducu!

— Ionică, hai la plimbare!

Ducu a schimbat partenerul şi a început noi kilometri.

— Să ştii, Ionică, că nu a fost atât de uşor, la început mi-a spus că e o curată nebunie, că bine că m-am adresat lui ca să mă potolească. Când însă a auzit toate informaţiile pe care le am, s-a mai potolit şi a început să devină interesat.

— Ducule, te rog spune-mi concluzia, sunt foarte obosit, nu atât de lucru, cât de faptul că te-am urmărit cum perorai.

— Mă, Vasile este căpos, ca toţi ardelenii, aşa că de asta a trebuit să discut aşa mult cu el. Concluzia este ca să-i dau timp să rumege tot ce i-am spus, dar că în principiu este de acord.

— Bun, Ducule, de data aceasta pasul înainte este ceva mai mic, dar să sperăm în continuare.

— Fără Vasile, nu se poate, căci în afară că este omul indicat pentru întreprinderea noastră, mai ştie şi ungureşte, ceea ce-l face absolut indispensabil.

— Cred că deocamdată nu ar fi bine să intervin şi eu în discuţia voastră, poate doar dacă veţi ajunge la un punct mort şi, în orice caz, mai târziu. Primul lucru pe care-l ai de făcut,

în cazul în care l-ai convins, este să-l pui să asculte şi el convorbirea între artificieri şi corfagiu.

— Sigur că da, Ionică, şi asta cât mai curând posibil, pentru că nu se ştie ce alte dificultăţi am mai putea întâmpina şi trebuie să avem rezervă de timp.

* * *

Acum, când mă plimb prin camera mea de la „Hotel Zarcă”, mă gândesc că s-au împlinit 8 ani de la frigurile evadării, deatunci, iar dacă nu a fost să fie atunci, când totul era gata, apoi evadarea tot s-a produs un an mai târziu, da' la Cavnic!

Dorinţa mea a fost satisfăcută şi nu regret nici cumplita mizerie ce am suferit-o după aceea. Tot ceea ce vrei să reuşeşti în viaţă, se plăteşte scump. Aşa e legea legilor, după bine urmează răul şi invers.

După un somn pe cât de bun, pe atât de neregulamentar, m-am trezit din nou bine dispus, mi-am făcut obişnuitele mişcări aşa zise de educaţie fizică, pe care nu le fac decât atunci când sunt singur, de frica ridicolului, apoi mi-am reluat plimbarea intrata în reflex!

Măsor celula de la un cap la altul, timpul trece ca întotdeauna vertiginos şi într-un târziu reuşesc să leg nişte imagini, confuze la început, apoi din ce în ce mai clare.

* * *

Aveam 6-7 ani, eram la moşie la Plopi şi măînvârteam prin garaj, unde şoferul nostru Simion pregătea tractorul în vederea arăturilor de toamnă. Atunci m-a strigat mama Ady.

— Vai în ce hal eşti! Unde ai putut să intri?

— Am reparat tractorul, nu i-ai spus tu lui Simion că vrei să începem arătura?

— Bine, dar eşti tot plin de ulei, de păcură, de vaselină şi mai ştiu eu de ce. Hai repede să te speli, căci mergem la Vlădaia la naşu Mişu.

În capul meu, naşu Mişu era ceva extraordinar, era un om cu totul deosebit: în afară de faptul că era foarte drăguţ cu mine şi-mi acorda o mare atenţie, el fusese la închisoare!!!

Îmi aduc aminte, cu un an mai înainte mă dusesem cu mama la închisoarea Văcăreşti, pentru a-i duce lui bietu naşu Mişu şampanie! Săracul de el, a primit atunci două lăzi de şampanie, cu care s-a spetit Simion, pentru a bea naşu Mişu cu colegii! Aşa îmi spusese mama atunci. Dar după aceea am auzit, din discuţii în casă, că naşu Mişu era la închisoare cu o mulţime de derbedei, care nu mai ştiu ce făcuseră! Naşu Mişu ceruse şi abia obţinuse dreptul de a fi şi el arestat, căci nimeni nu îndrăznea să-l aresteze! De, era unul din cei mai mari moşieri din Oltenia. Dar câte nu mi-a fost dat să aud de bietul naşu Mişu? Că a mâncat moşia lui tată-său la Paris, studiind Dreptul, şi că de fapt abia a făcut un an de Drept, că după 8 ani la Paris s-a întors fără a şti măcar franţuzeşte. Că s-a îmbolnăvit de sifilis şi boala i-a mâncat nasul! Că şi-a confecţionat un alt nas la Paris! Că nu i-a plăcut nasul gascon şi că a plecat la Londra, unde şi-a făcut nasul pe care-l poartă acum! Şi câte şi mai câte. Dar am mai aflat şi că el a înfiinţat Partidul Comunist Român, în casa unchiului meu şi vărului său Radu Irimescu. Deci a făcut şi „ceva bun”, mi-am zis eu!

Acum, plimbându-mă prin celulă, mă apucă râsul! Dar să revin la amintiri.

Se pare că Mişu Macavei (naşu Mişu) l-a rugat pe vărul său Radu Irimescu, dacă poate să-i împrumute şi lui casa pentru o noapte, căci are o obligaţie faţă de nişte prieteni să le dea o masă şi că vor fi însoţiţi şi de câteva dame. Radu, care ţinea foarte mult la vărul său, s-a dus pentru o noapte la Athéné Palace, iar Mişu Macavei în acea noapte a înfiinţat Partidul

Comunist Român. Mi-aduc aminte că, după 23 August, s-a pus o placă de marmoră albă pe casa unchiului Radu din strada Grădina cu Cai, pe care scria: „Aici s-a înfiinţat Partidul Comunist Român în anul 1924”, şi încă ceva de care nu-mi mai amintesc.

Deşi de la noi până la Vlădaia nu erau decât 30 de kilometri, drumul reprezenta o adevărată expediţie, datorită multor poduri rupte pe care le întâlneam şi gropilor care în orice moment te puteau lăsa fără arcuri la maşină. Pe marginea drumului era o mulţime de piatră depozitată, care cu timpul se îngropa în pământ, făcând drumul şi mai greu acesibil.

Aşa era pe-acele timpuri, care totuşi erau bune, şi ar fi putut să fie chiar foarte bune.

Explicaţia pietrei îngropate pe marginea de şosea am avut-o atunci de la mama. Piatra fusese adusă de ţărănişti, dar nu au mai avut fonduri pentru a o şi împrăştia pe şosea; astfel s-a îngropat. După aceea au venit liberalii, care nu au mai putut împrăştia piatra, fiind deja îngropată. Ei au adus altă piatra, dar şi aceasta din lipsa fondurilor a rămas în grămezi, până s-a îngropat şi ea! Această operaţiune a reparării drumurilor a continuat toată copilăria mea şi drumuri bune nu am avut niciodată.

Am plecat la Vlădaia împreună cu mama, unchiul meu Gaby Thierrin şi sora mamei Maud Thierrin. Mony, fata lor, fiind pe-atunci mult prea mică, a rămas la Plopi.

Era prima vizită la Vlădaia, de care îmi amintesc. M-a impresionat, copil fiind, conacul lui naşu Mişu, care era cu totul ieşit din comun. Văzusem multe conace boiereşti, dar toate erau vechi chiar dacă erau modernizate pe dinăuntru. Naşu Mişu avea o vilă imensă făcută atunci, la parter având un salon enorm, sufragerie, două dormitoare cu baie, bucătărie, cămară, două camere de servitori şi o splendidă scară interioară de stejar, care urca la etaj. Aici erau trei dormitoare

cu baie şi un birou. Da, acum mi-aduc aminte, şi la parter era un birou.

La subsol era sala maşinilor pentru luminatul şi încălzitul casei, precum şi o mare pivniţă cu rafturi unde se odihneau nenumărate sticle de şampanie franţuzească şi vinuri; vinuri franţuzeşti, spaniole, italieneşti, nelipsind nici vinurile de pe valea Rinului. Naşu Mişu ne-a primit într-un splendid costum englezesc cu cizme roşii. Întotdeuna mi-a sărit în ochi eleganţa lui.

Soţia lui, Niky, auzisem şi eu de la ceilalţi, era deşteaptă şi îndrăcită de nu mai avea cum. Se pare că naşu Mişu nu sufla în faţa ei, decât când se îmbăta, si-atunci el era stăpânul! Grajdurile lui erau pline cu vaci aduse din Elveţia şi cai pur sânge englez. Faţă de moşia noastră pârlită, aici te simţeai intr-adevăr pe moşia unui mare senior. Ţin minte că ziua mi-am petrecut-o în grădina de pomi fructifieri, apoi la grajd, unde nu puteam să-mi iau ochii de la un taur imens, care se numea Vaida!

Expediţia la Vlădaia se făcea odată pe an, dar pe naşu Mişu îl vedeam foarte des pe la diferitele conace din judeţ. La el nu venea multă lume din cauza soţiei lui, care ţinându-l de scurt, enerva pe toată lumea. Dar naşu Mişu „scăpa caii” când era invitat la alte moşii, căci era antrenat la băutură şi devenea extrem de simpatic, când îşi lua aere de independenţă.

Săptămânal ne duceam de la o moşie la alta şi întâlneam o grămadă de lume. La Tâmna, la Vasile Rădulescu-Mehedinţi, fost ministru ţărănist de justiţie, fost ambasador la Bruxelles; la Bâcleş la Horaţiu Lazăr, liberal; la Verbiţa la Nelu Petrarian; la Ilovăţ la Tilică Ioanid; La Burila la Tilică Burileanu; la Pleşoieni şi în câte şi mai câte locuri nu ne duceam duminicile!

La naşu Mişu mă duceam mai des, deoarece băieţii logofătului lui făcuseră o echipă de foot-ball şi începuseră matchuri între comune. Culmea, aceşti doi băeţi, care aveau 5-6 ani mai mult decât mine, erau legionari. Tot satul marelui comunist Mişu Macavei era legionar. Dar naşu Mişu habar navea.

Ce fel de comunist era Mişu Macavei mi-a fost dat să aflu ceva mai târziu, la o petrecere la Verbiţa, la Nelu Petrarian. Toată Oltenia se adunase la Nelu Petrarian, deoarece era botezul fetei lui, Sonia.

Toate partidele politice erau reprezentate! Tilică Ioanid, naţional-creştin, mai târziu ministru de Interne în guvernul Goga-Cuza; Vasile Rădulescu- Mehedinţi, ministru naţional-ţărănist; Horaţiu Lazăr, deputat liberai; avocatul Horia Tălpeanu, socialist; Mişu Macavei, comunist; precum şi moşieri care nu făceau politică, fraţii Bibi, Paulică şi Titus Lazăr, fraţii Brancoveanu, Pleşoienii, Ionica Fara, Mişu Stănoiu, avocatul Corneliu Rădulescu din Turnu Severin şi câţi şi mai câţi!

Mai târziu mi-am dat seama, că doi din avocaţii prezenţi la Verbiţa, pledaseră în procese politice celebre. Astfel Corneliu Rădulescu îl apărase pe Corneliu Codreanu în procesul de la Turnu Severin, şi Horia Tălpeanu o apărase pe Ana Pauker în procesul de la Craiova.

În acea seară a fost o frăţie generală între toate partidele politice, deoarece s-a reuşit îmbătarea lui Mişu Macavei, care a făcut deliciul tuturor, spre totala dezaprobare a soţiei lui.

Naşu Mişu a început să peroreze cât va fi de bine când vor ajunge comuniştii la putere, şi toată lumea se amuza copios!

— Dar cum va fi, măi Mişule, s-a apucat să-l zgândăre Ţuţu Lazăr.

— Nu vor mai fi bani, toată lumea îşi va lua tot ce doreşte de la magazine, fără să plătească.

— Măi dar tu eşti comunist şi nu te îmbraci decât la Londra, şi bei numai şampanie franţuzească; tot aşa vom putea face şi noi dacă vor veni comuniştii la putere?

— Nu va fi nevoie să vă faceţi hainele la Londra, căci vom avea noi croitori mai buni şi nu vom mai bea şampanie franţuzească, căci a noastră va fi mai bună, a răspuns naşu Mişu!

— Şi totul va fi pe gratis?

— Sigur că pe gratis.

— Păi bine, mă, dar pe mine mă va apuca o sete nemaipomenită, voi putea să beau cât vreau?

— Nu ştiu dacă chiar tu vei putea să bei cât vrei, căci tu eşti burghez şi pe de-asupra şi moşier!

— Păi burghez şi moşier eşti şi tu, aşa că nici tu nu vei bea.

— Ba eu da, fiindcă eu sunt comunist!

— Atunci să ne facem toţi comunişti!

— Păi pe voi nu vă primeşte în partidul comunist, căci rămâne piatra pe drum şi va fi mizerie cum este astăzi.

— Care mizerie, mă, Mişule, tu vorbeşti de mizerie, care îţi trimeţi cămăşile la spălat la Londra?

— Asta o fac acum, că sunteţi voi la putere, atunci v-am spus că nu va fi nevoie, niciunde nu va fi mai bine ca la noi.

Toată lumea se amuza copios pe socoteala lui „bietu naşu Mişu”, pe semne că nu le convenea să ia totul pe gratis! Şi naşu Mişu a avut dreptate, căci toţi aceştia, pe gratis au intrat la închisoare, la scurt timp după venirea comuniştilor.

Nu pot acum, când mă plimb prin camera rezervata mie la „Hotel Zarcă”, să nu zâmbesc când mă gândesc la păţania lui Vasile Rădulescu-Mehedinţi la venirea ruşilor.

Mare naţional-ţărănist, Vasile făcea parte din partizanii prieteniei cu ruşii. El era susţinător al politicii lui Nicolae Titulescu şi nu a înţeles niciodată războiul nostru împotriva Rusiei.

Când ruşii au ajuns la Craiova, Ţuţu Lazăr l-a povăţuit pe Vasile Rădulescu să plece de la moşie, întrucât casa lui se vede perfect din şoseaua naţională pe care trebuiau să treacă ruşii în drum spre Turnu Severin.

— Dar pentru ce, dragă?

— Pentru că este foarte periculos, pot să te omoare.

— Astea sunt vorbe, v-a intrat la toţi în cap propaganda lui Antonescu.

Primele unităţi ruseşti au venit, au văzut vila lui Vasile Rădulescu şi bine înţeles, i-au făcut o vizită. Vasile le-a ieşit înainte şi i-a invitat în casă, oferindu-le dulceaţă! Ruşii l-au întrebat dacă nu are de băut şi Vasile s-a dus în pivniţă pentru a scoate un vin mai vechi. Ruşii l-au însoţit şi, când au văzut butoaiele cu vin, au scos balalaicele (pistoalele mitralieră) şi au început să tragă în butoaie pentru a putea bea direct.

Vasile Rădulescu le-a spus că nu e frumos aşa, că le dă el cât vor, dar se pare că ruşii nu au fost întru totul de acord şi l-au dat afară. După aceea i-au făcut o vizităşi sus, în casă, dar Vasile fugise în pădure. Ruşii au tras cu armele în toată casa şi i-au spart toată mobila, după care au plecat.

A doua zi am fost împreună cu mama la el şi l-am invitat să se mute la noi, deoarece nu eram chiar în calea ruşilor.

Vasile însă ne-a refuzat, deoarece spunea el, ăştia au fost nişte derbedei, comandamentul lor dacă ar şti, ar lua măsuri drastice. El a rămas să aştepte trecerea comandamentului rusesc pe la el pentru a se plânge de ce i s-a întâmplat!

În sfârşit a venit un general rus şi Vasile i-a ieşit în întâmpinare, l-a poftit la o dulceaţă, dar generalul nu voia dulceaţă, ci ţuică; i-a oferit ţuică, după care a început să-i arate generalului ce i-au făcut ruşii. Dar cum gesticula Vasile şi arăta cu mâna pe pereţi urmele gloanţelor, a văzut că generalul nu este atent la ce îi spune, ci că îi urmăreşte cu atenţie mâna! Conversaţia s-a terminat ceva mai repede decât

credea Vasile, cu cuvintele generalului: „Davai ceas”! Vasile Rădulescu a plecat urgent la Bucureşti şi de câte ori îi aduceai aminte de prietenia cu ruşii, îl apucau furiile!

Mă întorc cu amintirile mele la Mişu Macavei şi la luna Ianuarie 1941.

Eram în Bucureşti, singur în micul meu apartament din Lascăr Catargiu. A sunat şi m-am dus să deschid. Mişu Macavei!

— Ce faci naşu Mişule?

— Dragă, am fugit de la ţară să nu mă omoare legionarii!

— Păi cum să te omoare, naşu Mişu, îmi închipui că Vlădaia este plină de comunişti!

— Sunt, măi, dar te pui cu legionarii?

— Naşu Mişu, dacă rămâneai la Vlădaia, legionarii nu te omorau, din contră te apărau.

— Cum să mă apere legionarii, când ştiu că sunt comunist?

— Fiindcă Nichita şi Profir, băeţii logofătului tău, sunt legionari, şi Vlădaia este cel mai puternic centru legionar din tot judeţul. Nimeni nu s-ar fi atins de tine la Vlădaia!

— Ţine-mă la tine, mi-e frică să mai plec de-aici.

— Stai naşu Mişu, fără nici o frică.

Acum când mă gândesc că eu am adăpostit un comunist!

Dar pe când naşu Mişu îmi cerea mie adăpost, la ministerul de război tatăl meu primea vizita neaşteptată a lui Gheorghe Tătărăscu! Îl cunoscuse cu un an mai înainte, când în calitate de prim-ministru îl însoţise pe Carol al II-lea la Chişinău, şi ţinuse celebrul discurs: „Nici o brazdă de pământ nu se va ceda”! După trei zile a picat ultimatumul rusesc!

— Domnule Ministru, vă rog să mă primiţi la dumneavoastră, mă omoară legionarii.

— Nu te omoară nimeni, domnule Tătărăscu, du-te acasă liniştit.

— Domnule Ministru, nu plec de-aici!

— Du-te liniştit, domnule Tătărăscu, uite, dacăîţi este atât de frică, îţi dau o gardă să te păzească, dar sunt sigur că legionarii nu au nimic cu dumneata.

— Nu-mi daţi nici o gardă, domnule Ministru, eu nu mai plec de-aici.

— Dar unde vrei să te culc, domnule Tătărăscu, în cabinetul meu?

— Unde vreţi, domnule Ministru, dar eu de-aici nu plec!

Tătărăscu a dormit pe un pat de campanie două zile în cabinetul tatălui meu!

Trei ani mai târziu, Tătărăscu fiind ministru de externe, tatăl meu a fost condamnat la moarte! Bine înţeles că nici nu m-am gândit să încerc vreo intervenţie la domnul Tătărăscu.

Dar nici cu naşu Mişu n-aş putea spune că mi-a fost ruşine, a fost tot la înălţimea domnului Guţă Tătărăscu. După ce atunci când credea că-l omoară legionarii, a stat la mine trei zile, după 23 August ne-am întâlnit „nas în nas” pe Lascăr Catargiu şi s-a făcut că nu mă cunoaşte! Pe mine, nepotul favorit!

După aceea a plecat la Londra, dar nu pçntru a-şi spăla cămăşile, ci în calitate de ambasador al României! Comuniştii aveau nevoie de un om care să ştie să ţină în mână o furculiţă şi un cuţit, era tot ce i se cerea, fiindcă a plecat însoţit de tovarăşul Macovescu, pe atunci ofiţer de Securitate. Nu cumva domnul ambasador să păţească ceva! Şi era să păţească, dacă nu era ochiul vigilent al Securităţii! Vărul ambasadorului, Radu Irimescu, a telefonat de la New-York cerându-l pe Mişu Macavei. Deşi ambasadorul era în birou, a răspuns protectorul: „Vă înşelaţi, domnule Irimescu, e o confuzie, nu este Macavei pe care îl cunoaşteţi, domnul ambasador este cu totul altă persoană!”.

În timpul acesta ziarul „Scânteia”, făcând biografia lui Mihai Macavei, scria: „Mihai Macavei şi-a făcut studiile la Sorbona,

unde şi-a luat doctoratul în drept. El şi-a tocit coatele pe băncile facultăţii, mâncând o coajă de pâine, în timp ce copiii de moşieri mâncau şi beau moşiile furate de părinţii lor de la ţărani.”!

El a plecat, noi am rămas, am rămas să primim pe gratis închisoarea, muncile forţate, bătăile, totul numai pe gratis, aşa cum ne-a spus-o cu mulţi ani înainte Mişu Macavei! Toţi au râs de acest „Găgăuţă” al nostru, dar toţi şi-au primit porţia pe gratis!

Este uşor să fii comunist atunci când eşti milionar! Charly Chaplin în America, Mişu Macavei în România, aceeaşi bufonerie, poate de altă calitate. Aşa se scrie istoria.

„Bietul naşu Mişu”!!!

* * *

Acum când mă plimb prin celulă, amuzat dar şi scârbit de amintirile mele, mă gândesc cât de naivi am fost! Cum a putut un prost, cum era socotit Mişu Macavei, să prevadă mai bine decât atâţia oameni inteligenţi unde vom ajunge.? Era Mişu Macavei un idealist prost? Nu, mai degrabă toţi ceilalţi! Mişu Macavei nu a fost niciodată un prost, el a mâncat banii munciţi de tatăl lui, dar a mâncat o pâine bună şi în timpul comuniştilor, care, dacă nu l-au pus chiar în frunte, ne având „origină sănătoasă”, întotdeauna i-au dat „un os bun de ros”.

Evident că inteligenţa nu are nimic de-a face cu simţul şmecheriei, dar dacă „bietul naşu Mişu” nu era inteligent, ci avea numai simţul de a prevedea viitorul, ceilalţi toţi, dar absolut toţi, nu aveau nici măcar atât. Şi erau oameni politici!

Realitatea este că oamenii noştri politici au fost toţi croiţi după calapodul lui Vasile Rădulescu-Mehedinţi!

* * *

Încet, încet, mă desprind de imaginile din prima tinereţe şi din copilărie, ajungând pe nesimţite înapoi la Baia Sprie.

Îl văd pe Puiu Caleia şi mă îndrept grăbit către el. Întotdeuna discuţiile avute cu Puiu Caleia mi-au plăcut în mod deosebit şi m-am simţit atras de către acest om. Dar Puiu Caleia voia mai mult să cumpere de la mine, decât să-mi vândă din nenumăratele lui cunoştinţe. Trebuia să accept târgul neavantajos în speranţa unui viitor mai bun. Onestitatea şi probitatea gândirii lui Puiu Caleia o aşteptam cu nerăbdare. Eu nu pot spune că aveam un punct de vedere bine cristalizat asupra ansamblului evenimentelor trecute, ci mă mulţumeam cu expuneri separate a diferitelor momente politice, concluziile mele fiind tot asupra momentelor, dar eram avid de concluzii cu caracter general. De asemeni replicile mele în ceea ce priveşte acţiunea diferitelor partide politice, sau marilor noştri conducători, nu reflectau întotdeuna adevărata mea opinie, ci urmăreau conducerea unei discuţii în contradictoriu, tocmai pentru a afla ceea ce gândeşte interlocutorul meu şi a putea astfel ajunge la limpezirea propriilor mele convingeri.

Astfel dacă în locul lui Copaciu aş fi discutat cu Gabriel Bălănescu, aş fi căutat toate argumentele posibile pentru a-i ataca pe legionari. Copaciu însă era anti-legionar şi atunci am făcut totul pentru a vedea argumentele pe care le dezvolta împotriva legionarilor. Datorită abilităţii lui Copaciu, nu am reuşit decât în mică măsură să-mi ajung scopul.

Puiu Caleia, ca şi Copaciu, era un democrat convins, simpatiile lui mergând către Iuliu Maniu, deşi erau şi mari admiratori ai Mareşalului Antonescu. Voi încerca în continuare să-i acuz pe ambii mari oameni de stat pe care i-am avut, pentru a vedea dezvoltate argumentele lui Puiu Caleia întru apărarea lor.

— Ei, domnule Caleia, astăzi este rândul dumneavoastră să vorbiţi şi al meu să vă ascult.

— Nicidecum, Ionică, trebuie mai întâi să deşerţi tu tot sacul şi apoi vom discuta împreună tot ceea ce vei voi.

— Asta nu e drept, domnule Caleia, eu vreau să aflu de la dumneavoastră o mulţime de lucruri, pe care probabil nu le cunosc, şi în acelaşi timp doresc filtrarea gândurilor dumneavoastră în concluzii, atât de folositoare pentru mine.

— Bine, Ionică, aşa vom face, dar pentru aceasta te rog continuă tu mai întâi cu tot ceea ce ştii în legătură cu evenimentele care ne-au condus către acel nenorocit 23 August.

— Domnule Caleia, eu ştiu destul de multe lucruri, dar probabil şi multe îmi scapă. În orice caz, ceea ce ştiu eu se bate cap în cap cu cele aflate după 23 August asupra aceloraşi evenimente. Eu însă rămân la convingerea mea că cele cunoscute de mine reprezintă adevărul, celelalte fiind aranjamente ulterioare pentru justificări politice.

— De aceea te rog, Ionică, să-mi redai aşa cum poţi discuţiile între Mareşal şi Maniu premergătoare nenorocirii şi apoi, împreună, vom căuta să găsim adevărul, comparând versiunile contradictorii.

— Domnule Caleia, cred că am putea sintetiza discuţiile între Mareşal şi Maniu din anul 1943 în concluzia comună de a scoate ţara din război, Maniu înţelegând punctul de vedere al Mareşalului şi anume că acest lucru este imposibil atâta vreme cât armata este la aproape 2000 de kilometri de frontierele ţării. De asemeni Mareşalul îl pusese în curent pe Maniu cu discuţiile începute cu ruşii la Stockholm prin ambasadoarea sovietică, doamna Kolontay. În Ianuarie 1944, ruşii cedează asupra încă unui punct cerut de Mareşal, acela de a nu întoarce armele împotriva nemţilor, cu condiţia ca Mareşalul să garanteze că trupele germane vor părăsi întreg teritoriul ţării în

decurs de două săptămâni. Se ajunsese la o înţelegere şi în privinţa culoarelor ce vor trebui puse la dispoziţia armatei ruse pentru a-i urmări pe nemţi şi a pătrunde pe teritoriul Ungariei. De la începutul tratativelor, ruşii promiseseră Mareşalului Antonescu întregul Ardeal, dar se opuneau cu înverşunare asupra cedării Basarabiei. Se angajaseră de a nu se amesteca în afacerile interne ale ţării şi a nu avea la Bucureşti decât o reprezentanţă diplomatică. Toate aceste cedări ruseşti l-au îndrituit pe Maniu să creadă că va obţine condiţiuni şi mai bune, discutând cu anglo-americanii. Mareşalul i-a dat dreptate lui Maniu şi astfel au luat naştere tratativele de la Cairo şi Istanbul. Maniu a cerut Mareşalului să tergiverseze cât poate tratativele cu ruşii, pentru a se putea între timp ajunge la un acord cu anglo-americanii. Aici cred eu că ambii au greşit, şi în special Mareşalul, căci tratativele duse de opoziţie cu Occidentul au adus pe de o parte neîncrederea ruşilor şi pe de alta chiar intransigenţa Occidentului. Până atunci ruşii acceptaseră oarecum tergiversările Mareşalului, având probabil convingerea, justă de altfel, că Mareşalul nu poate în acel moment scoate ţara din război datorită trupelor germane încă foarte puternice. Când însă au început discuţiile cu occidentalii, ruşii au dat semne de nerăbdare şi nemulţumire, tratativele fiind întrerupte. Maniu a cerut mereu timp pentru a continua discuţiile cu Occidentul, deşi acesta răspunsese sec: „Capitulare necondiţionată”. Evident ruşilor le convenea o înţelegere cu Mareşalul Antonescu, deoarece cunoşteau perfect posibilităţile acestuia pentru o rezistenţă pe linia Nămoloasa-Focşani-Galaţi. Începerea unor lupte pentru spargerea acestei poziţii i-ar fi costat pe ruşi nu numai angajarea unor forţe considerabile, dar şi pierderi masive în oameni şi material, dar mai presus de orice pierderea unui timp preţios pentru desfăşurarea pe viitor a războiului.

Toate aceste considerente i-au făcut pe ruşi să trateze cu multă răbdare cu Mareşalul Antonescu. Ulterior ne-am putut da seama că Barbu Ştirbey a făcut joc dublu, păstrând o legătură secretă şi cu Palatul, legătură necunoscută nici de Mareşal, nici de Maniu. Dar nu numai atât, Barbu Ştirbey ascundea în casa lui de la Buftea pe Emil Bodnăraş, care fusese paraşutat de către ruşi. Dacă facem legătura şi cu faptul că Regele a avut în acest ultim timp trei întrevederi secrete cu Lucreţiu Pătrăşcanu la Palat, fără a consulta o singură dată pe Iuliu Maniu, ne putem da seama de conspiraţia ce s-a format, Mareşalul fiind ţinut în totală necunoştinţă de cauză! Neînţelegerile dintre Mareşal şi Maniu au fost numeroase, dar niciodată esenţiale şi absolut toate au putut fi înlăturate. În momentul pătrunderii trupelor ruseşti pe teritoriul ţării şi oprirea lor la nord de Iaşi, a intervenit prima neînţelegere între Mareşal şi Iuliu Maniu. În cazul unui presupus atac rusesc la nord de Iaşi, Mareşalul voia să cedeze Iaşul fără luptă, deoarece la sud de Iaşi se putea constitui o linie de rezistenţă cu mult mai puternicăşi replierea ulterioară pe linia Nămoloasa-Focşani-Galaţi se putea realiza în condiţiuni optime. Iuliu Maniu s-a opus cu înverşunare la cedarea Iaşului, susţinând că ruşii, odată intraţi în Iaşi, vor constitui acolo un guvern comunist, şi atunci orice convorbire cu ei nu va mai putea avea loc. Mareşalul a trebuit să cedeze, deşi din punct de vedere strategic era o mare greşeală. De altfel prin această hotărâre de a apăra Iaşul şi-a atras şi nemulţumirea nemţilor, care nu au putut înţelege acest lucru. El nu a dat nici o explicaţie comandamentului german pentru hotărârea sa dar în momentul în care Hitler personal l-a întrebat asupra acestei chestiuni, i-a spus acestuia adevărul. Hitler i-a cerut Mareşalului arestarea imediată a domnilor Maniu şi Brătianu, dar a fost refuzat categoric. Pe măsură ce timpul înainta, s-a pus problema persoanei care va scoate ţara din război. În

această privinţă, divergenţa între Maniu şi Mareşal a fost totală. Dar şi aceasta a putut fi înlăturată până la urmă. Mareşalul voia să cedeze puterea domnului Maniu, pentru ca acesta să încheie armistiţiul, întemeindu-şi hotărârea pe faptul că Maniu îi ceruse permisiunea să trateze cu Occidentul în numele său şi al opoziţiei. Mareşalului îi era absolut egal dacă această cedare de putere se va face prin înţelegere pe faţă, sau sub forma unei lovituri de stat simulată. Domnul Maniu susţinea că numai Mareşalul poate executa această operaţie dificilă, deoarece are armata în mână. Fără să aducă argumentul, domnul Maniu nu înţelegea să se angajeze în această operaţiune, deoarece nu băgase el ţara în război, şi mai presus de toate nu accepta ca numele lui să fie legat de cedarea Basarabiei. De altfel această cedare a Basarabiei era nodul gordian pentru care Maniu a cerut în permanenţă tergiversarea tratativelor cu ruşii şi poate motivul intransigenţei occidentalilor, cărora Maniu le-a pus în permanenţă această condiţie pentru ieşirea din război. Greşeala în raţionamentul Mareşalului şi a lui Maniu, cred eu, a constat din faptul că nici unul nu a putut crede că anglo-amencanii vor da drumul ruşilor în Europa. Maniu a crezut şi Mareşalul a sperat într-o debarcare a occidentalilor în Grecia şi chiar în Dobrogea. Explicaţia intransigenţei occidentalilor, atunci când ruşii erau cu mult mai maleabili, a fost interpretată de către ambii oameni de stat români ca o invitaţie de a nu ceda! În privinţa Germaniei, Mareşalul credea că aceasta va face pace separată cu anglo-americanii, în timp ce Maniu nu vedea această pace posibilă, dar îi vedea pe anglo-americani ocupând întreaga Germanie, cu mult înaintea sosirii ruşilor. În concluzie, nici unul nici celălalt nu putea accepta ideea ca ruşii să fie lăsaţi să intre în Europa. Aceasta nu-i împiedeca însă să fie de acord că trebuieşte făcut un armistiţiu negociat, pe linia Nămoloasa-Focşani-Galaţi. Ultima

neînţelegere între Mareşal şi Maniu, asupra persoanei care va scoate ţara din război, a fost rezolvată înaintea ultimei plecări a Mareşalului în Germania. Maniu ajungând la concluzia că nu-l poate hotărî pe Antonescu să încheie el armistiţiul, i l-a propus pentru acest lucru pe Generalul Sănătescu. Mareşalul i-a răspuns: „Sănătescu nu este capabil să conducă o Divizie, darmite o ţară”, apoi l-a asigurat pe Maniu că el va rezolva acest lucru. Cu o zi înaintea plecării sale în Germania, Mareşalul a dat o scrisoare tatălui meu, prin care îl împuternicea ca, în cazul arestării sale în Germania, să încheie armistiţiul cu ruşii, întorcând armele împotriva Germaniei, numai dacă aceasta s-ar opune justificatului nostru armistiţiu. Totodată i-a spus tatălui meu să trimită de urgenţă în Turcia pe Rege împreună cu capii magistraturii, ai bisericii şi pe oamenii politici proeminenţi. Mareşalul l-a asigurat pe tatăl meu că a depus în Elveţia 3 milioane de franci elveţieni, care vor folosi pentru întreţinerea exilului şi propaganda ce va trebui făcută acolo. De asemeni i-a ordonat ca înaintea semnării armistiţiului să dubleze suma depusă în Elveţia. După aceea Mareşalul l-a trimes pe ziaristul Pamfil Şeicaru în Portugalia cu misiunea de a scoate un ziar în limba engleză, care să arate Occidentului toate încălcările armistiţiului de către ruşi. De toate acestea Mareşalul l-a pus în curent şi pe Iuliu Maniu. A plecat în Germania cu gândul de a-i spune adevărul în faţă lui Hitler, de aceea a pus eventualitatea arestării sale. Acolo însă s-a răzgândit, dându-i acestuia răspunsuri diplomatice, lăsându-şi o portiţă deschisă pentru toate eventualităţile, dar în acelaşi timp s-a întors mai hotărât ca oricând să scoată ţara din război la primul prilej favorabil. La întoarcerea sa, Maniu i-a propus că problema în suspensie, care împiedeca armistiţiul cu ruşii, adică Basarabia, să nu intre în condiţiile de armistiţiu, dar să fie lăsată pentru ca hotărârea să se ia la conferinţa de pace. Maniu a venit cu

următorul argument: ruşii nu vor acepta sub nici un motiv cedarea Basarabiei prin armistiţiu şi aceasta este normal, ei câştigând războiul, este mai mult ca sigur că o vom pierde şi prin conferinţa de pace, dar întotdeuna vom putea contesta această hotărîre arbitrară, cu atât mai mult cu cât noi ne-am bătut pentru Basarabia, iar cedarea s-a făcut fără consimţământul nostru. Mareşalul a trebuit să accepte raţionamentul lui Maniu şi în jurul datei de 15 August, a comunicat ruşilor această decizie. Cam aşa stăteau lucrurile, când generalul Racoviţă trăda pe front şi Regele îşi ducea conspiraţia împreună cu partidul comunist la Palatul Regal. În dimineaţa de 23 August, Mareşalul a cerut lui George Brătianu şi Ion Mihalache o scrisoare din partea lui Maniu şi Constantin Brătianu, prin care aceştia se declarau de acord cu încheierea armistiţiului. Totodată, Mareşalul l-a anunţat pe Clodius, ministrul economiei Reichului, care întâmplător se afla în Bucureşti, de hotărârea sa de a face armistiţiul, rugându-l să-i comunice acest lucru lui Hitler şi să-i dea răspunsul acestuia până la orele 12. Armistiţiul urma să se încheie în câteva zile, îndată ce ruşii vor răspunde la ultima comunicare a Mareşalului şi imediat după ce trupele din interiorul ţarii vor ocupa ferm linia Nămoloasa-Focşani-Galaţi. Trupele de pe front primiseră deja ordinul de a se rupe de nemţi, părăsind linia Carpaţilor, putând astfel să facă faţă ambelor alternative, împotriva ruşilor sau a nemţilor. Trădarea de la Iaşi a generalului Racoviţă constituia un mare impediment pentru hotărârile Mareşalului Antonescu, dar operaţiunea se putea totuşi executa în bune condiţiuni. La orele 12, Clodius a venit cu răspunsul lui Hitler, care era favorabil cererii Mareşalului. Hitler i-a răspuns lui Antonescu că înţelege greaua situaţie a României, că este sigur că nu vor exista incidente între trupele române şi germane, că el îl asigură pe Mareşal că în decurs de două săptămâni toate trupele sale se vor retrage, dar că greul

moment va trece şi el va elibera din nou România. Desigur asigurările lui Hitler erau făcute datorită informaţiilor pe care acesta le avea asupra trupelor de rezervă pe care le deţinea Mareşalul, care erau egale cu cele de pe front. Mareşalul voia să plece pe front pentru a supraveghea personal ocuparea liniei Nămoloasa-Focşani-Galaţi, când a fost chemat de urgenţă la Palat şi arestat în condiţiile pe care le cunoaşteţi. Este o minciună sfruntată a celor ce l-au arestat că Mareşalul s-ar fi opus la armistiţiu, dar este adevărat că s-a opus capitulării necondiţionate şi imediate pe care i-a cerut-o Regele. Eu rămân la credinţa mea că Maniu nu a ştiut absolut nimic despre complotul de la Palat, cu atât mai mult cu cât, după arestarea lui Antonescu, Maniu nu s-a prezentat la Palat decât a treia zi! După ce iremediabilul fusese făcut, Maniu a trebuit să se asocieze loviturii de stat, pentru ca în condiţiile creeate să poată avea un cuvânt de spus. Această aşa zisă legătură între Maniu şi conspiratori a fost vânturată de către oamenii lui Maniu, dar niciodată de el personal! De altfel Maniu şi-a riscat prestigiul când la procesul lui Antonescu i-a întins mâna. Prin această atitudine Maniu a vrut să arate tuturor consideraţia ce i-a purtat-o totdeuna Mareşalului Antonescu. După afirmaţiile tatălui meu, pe care mi le-a făcut verbal la Văcăreşti, fiind incluse şi în memoriile sale scrise la Aiud, cunoştinţe pe care le avea din ultimul timp al guvernării, dar în cea mai mare parte din conversaţiile avute cu Mareşalul în Rusia, eu nu pot crede altceva decât că Maniu a fost de totală bună credinţă faţă de Mareşal, aşa cum a fost şi acesta faţă de Maniu. Cei care au vrut să-i facă un serviciu de moment lui Iuliu Maniu, sau au vrut să se acopere pe ei înşişi prin personalitatea lui Maniu, afirmând legăturile sale cu complotul, nu reuşesc decât să-i murdărească memoria, micşorând figura marelui român, care a fost Iuliu Maniu: Acum este rândul dumneavoastră să-mi

spuneţi ceea ce ştiţi şi în special ceea ce credeţi de toate aceste lucruri.

— Dragă Ionică, vreau să încep cu sfârşitul, adică sunt de total acord cu tine că Maniu nu a ştiut nimic de trădarea de la Palat. Nu sunt însă de acord cu tine în afirmaţia pe care ai făcut-o că Mareşalul şi Iuliu Maniu ar fi vinovaţi de faptul că au avut convorbiri cu Occidentul în numele opoziţiei, şi nici în aprecierile lor comune că este imposibil ca anglo-americanii să dea drumul ruşilor în Europa. Faptul că Mareşalul a căutat sau mai bine zis a găsit prilejul de a lua legătura cu Iuliu Maniu în urma arestării spionilor englezi paraşutaţi, este foarte natural. Mareşalul îl cunoştea bine pe Iuliu Maniu şi ştia că poate avea totală încredere în el, scrisorile schimbate între ei anterior neavând nici o importanţă. La rândul său Maniu îl aprecia pe Antonescu la justa sa valoare, iar între ei nu se putea stabili decât o perfectă înţelegere, dacă fiecare lăsa la o parte micile animozităţi, care nu-şi mai aveau rostul atunci când ţara era în pericol. Dacă Iuliu Maniu s-a declarat împotriva războiului, aceasta a reprezentat doar un act politic şi nicidecum convingerea sa. Proba cea mai evidentă fiind atitudinea ulterioară a lui Maniu - aprobarea sa pentru plecarea lui Mihalache ca voluntar pe front şi apoi împotrivirea lui de a se semna cedarea Basarabiei. Ce să mai vorbim de încăpăţânarea cu care a condiţionat occidentalilor încheierea armistiţiului de păstrarea Basarabiei. Dar însuşi faptul pe care l-ai menţionat şi anume, că Maniu a venit cu sugestia că pentru o înţelegere cu ruşii să acceptăm ca problema Basarabiei să se discute la conferinţa de pace, aducând ca argument că pierderea Basarabiei nu va fi acceptată de către noi, deoarece ne-am bătut pentru ea şi ne-a fost luată printr-o decizie arbitrară, ne demonstrează cu claritate poziţia lui Maniu. Din toate acestea se poate vedea că Maniu a fost de acord cu Antonescu asupra războiului făcut ruşilor. Dar mai

presus de orice, ce interes ar fi avut Maniu să-l răstoarne pe Antonescu aşa cum a promis occidentalilor, atâta vreme cât acesta ar fi fost bucuros să-i ofere puterea? Cum ar fi venit reprezentanţii lui Maniu şi Brătianu în dimineaţa de 23 August la Mareşal, dacă Maniu ar fi avut conoştinţă de conspiraţia de la Palat? Nu, absolut totul pledează pentru faptul că amândoi au fost reciproc de bună credinţă aşa cum ai afirmat. În ceea ce priveşte vinovăţia pe care le-ai găsit-o ambilor, în aprecierea greşită pe care ar fi făcut-o în sensul că era imposibil ca anglo-americanii să dea drumul ruşilor în Europa, păi dă-mi voie să-ţi spun că nu aprecierea lor a fost greşită ci occidentalii s-au dovedit total inconştienţi.

În acest moment s-a apropiat de noi comandorul Copaciu, care după obiceiul său, cu toată politeţea ni s-a adresat:

— Puneţi ţara la cale, dacă nu mă înşel?

— Aţi ghicit, domnule Comandor, i-a răspuns zâmbind Puiu Caleia.

— Dar ştiţi, domnule Caleia... Căpitanul nostru este cam... Legionar!

— De unde ai mai scos-o şi pe asta domnule Comandor? L-ai văzut dumneata vreodată în grupuri legionare?

— Nu, dar am pus şi noi ţara la cale şi mi-am dat seama!

— Asta am mai făcut-o, şi eu cu Ionică şi atunci am crezut că este anti-manist şi un pic chiar anti-antonescian!

— Păi, vedeţi, anti-antonescian, deci legionar!

— Nici pomeneală, domnule Comandor, Ionică al nostru este o vulpe şireată, vrea să ne tragă de limbă să vadă în ce ape ne scăldăm, dar cu noi nu cred să i se prindă!

Atunci am intervenit adresându-mă ambilor mei interlocutori:

— Cred că ambii aveţi dreptate şi în acelaşi timp ambii vă înşelaţi! Eu am avut simpatii şi le am şi acum pentru Mişcarea Legionară, nu am fost însă de acord cu Guvernarea Legionară.

— Ţi-am spus eu că e şmecher, vrea să ne împace pe amândoi, a conchis Puiu Caleia râzând.

— Nu, domnilor, nu vreau să vă împac pe nici unul, ba chiar aş vrea să vă supăr; astfel aţi lăsa carapacea la o parte şi v-aş auzi şi eu părerile reale.

— Grea treabă, Ionică, mai ales cu domnul Comandor, mi-a răspuns Puiu Caleia bătându-l amical pe umăr pe Copaciu.

— Da de unde!? Pe mine m-a tras de limbă cum a vrut, aşa că de acum înainte voi fi foarte prudent, cavaleriştii ăştia sunt „pisica blândă, zgârie rău”!

— Îmi pare rău, domnule Comandor, dar trebuie să ştiţi că eu nu vreau să vă trag de limbă, ci să vă cunosc opiniile, mă interesează acest lucru pentru „cultura mea generală”.

— Am glumit, domnule Căpitan, nu trebuie să luaţi în serios tot ceea ce spun eu, mi-a răspuns comandorul.

— Să intrăm în subiect, domnilor, introducerea a fost suficientă. Spuneţi, domnule Comandor, de ce îl suspicionaţi pe Ionică a fi legionar?

— Nu-l suspicâonez câtuşi de puţin, am glumit, iar acum că a făcut diferenţierea între „Mişcarea Legionară” şi „Guvernarea Legionară”, totul a început să se lămurească.

— Cum, Ionică, ai simpatizat cu Mişcarea Legionară?

— Da, domnule Caleia, am făcut chiar parte din „Frăţiile de Cruce”.

— Asta e ceva nou pentru mine, mi-a spus Puiu Caleia cu toată seriozitatea.

— Şi pentru mine, a adăugat comandorul Copaciu!

— Vedeţi, v-am rezervat o surpriză, nu cred prea agreabilă, poate vă va închista mai mult.

— În ceea ce mă priveşte, este într-adevăr o surpriză, nu însă şi dezagreabilă, ţinând seama de precizarea făcută relativ la „Mişcarea Legionară” şi „Guvernarea Legionară”, mi-a spus Puiu Caleia. Eu nu am simpatizat niciodată cu Mişcarea

Legionară, orice grupare cu caracter dictatorial este împotriva firii mele, dar aceasta nu înseamnă că nu i-am înţeles caracterul naţionalist şi nu am fost alături de ei în lupta ce au dus-o împotriva lui Carol al Il-lea şi afirmarea categorică anti-comunistă. Trebuie să recunosc că între cele două războaie ei au fost singurul partid politic ferm în aceste două chestiuni. În ceea ce priveşte guvernarea... mai bine să nu mai vorbim despre ea.

— Şi aici sunt multe de discutat, domnule Caleia, nu vreau să le iau apărarea, nu îi scuz, dar caut să-i înţeleg, am spus căutând să fiu pe linia mea de a provoca mai mult discuţia.

— Fii atent, domnule Caleia, domnul Căpitan iar recurge la manevre, cavaleria nu se desminte!

— Văd, văd, domnule Comandor, trebuie să facem o alianţă împotriva cavaleriei, a spus Puiu Caleia râzând cu poftă.

— Adică, cum? Două supra puteri se aliază împotriva cui? Nu găsiţi că exageraţi domnilor?

— Domnule Căpitan, lăsaţi artificiile şi reveniţi la subiect, la afirmaţia pe care aţi făcut-o că şi în ceea ce priveşte guvernarea, rămâne de discutat!

De data aceasta am căzut în cursa pe care mi-a întins-o comandorul, şi nu mi-am dat seama de acest lucru decât târziu, după ce ne-am despărţit.

— Ei bine domnilor, nu trebuie să uitaţi că şi Corneliu Codreanu a afirmat în mai multe rânduri că Mişcarea Legionara nu vrea să guverneze, ea fiind o mişcare cu caracter educativ a tineretului român. Ba mai mult, Corneliu Codreanu a afirmaţ că ei nu sunt pregătiţi pentru a guverna ţara şi că acest lucru va veni probabil mult mai târziu. Trebuie de asemenea precizat că ei nu au venit la putere, ci au fost aduşi de Antonescu, care a decretat „România Legionară"! Legionarii au început să creadă că ei trebuie să conducă ţara, că sunt singurul partid politic îndrituit pentru aceasta. Era normal

deci, atunci când România era „Stat legionar”, să ia efectiv conducerea ţării. De-aici a izbucnit conflictul pentru conducerea prefecturilor, de-aici începutul neîncrederii între ei şi Antonescu. Dar cea mai mare greşeală a legionarilor a fost asasinarea lui Iorga şi Madgearu, iar dacă această crimă nu au săvârşit-o ei, în numele Mişcării Legionare, nu a fost niciodată dezminţit acest lucru. Neîncrederea s-a transformat în tensiune gravă. Apoi, asasinarea celor de la Jilava, a provocat ruptura care plutea în aer. Legionarii au explicat acest asasinat prin revolta celor ce deshumau osemintele lui Codreanu. Ei spun că acest asasinat a fost rezultatul unei revolte de moment. Personal cred că asasinatul a fost premeditat, având ca explicaţie tot neîncrederea ce a domnit între legionari şi Antonescu. Legionarii credeau că Antonescu voia să-i facă scăpaţi pe asasinii lor sau în tot cazul aceştia să se aleagă cu pedepse uşoare. Îi aveau în mână şi nu au vrut să le scape. Antonescu la rândul lui i-a considerat ca pe nişte copii, care trebuiau să fie ascultători, iar dacă greşeau, trebuia să-i muştruluiască. Aceste două mentalităţi cu totul deosebite trebuiau să se ciocnească până la urmă, „nu intrau două săbii într-o teacă”.

— Din tot ce ai spus, nu rezultă deloc nevinovăţia legionarilor, spune în concluzie Puiu Caleia.

— Eu nici n-am vrut să spun că sunt nevinovaţi, dar că de la început a existat o neîncredere, şi că de acest lucru sunt vinovaţi în egală măsură atât Antonescu cât şi legionarii. „Două săbii într-o teacă” explică totul.

— Nu explică totul, a replicat comandorul, ei au fost aduşi la putere de către Antonescu şi trebuiau să-l asculte, dar au umblat cu tot felul de dedesubturi, care au alimentat neîncrederea.

— Sigur, a adăugat Puiu Caleia.

— Consider că aveţi dreptate, v-am spus de la început că nu-i scuz, caut numai o explicaţie la tot ce s-a întâmplat. Cred că dacă ar fi trăit Corneliu Codreanu, nu s-ar fi ajuns la tot ce s-a petrecut. De altfel Codreanu a spus-o clar că ei nu sunt pregătiţi de a lua conducerea ţării. Nu numai ei, dar şi Antonescu trebuia să ştie acest lucru.

— Antonescu a ştiut-o, de aceea nu a vrut să-i lase să ia prefecturile, a ţinut să precizeze puţin enervat comandorul.

— Nu trebuia atunci să declare „România Legionară”, asta consider a fi greşeala lui Antonescu, am adăugat eu.

— Cu asta sunt de acord, a replicat Copaciu.

— Deci ajungeţi la părerea mea că totul este discutabil.

— Chiar dacă vrei să le găseşti circumstanţe atenuante, rămân vinovaţi de ce s-a întâmplat, a spus în concluzie Puiu Caleia.

— Nu, domnule Caleia, concluzia nu este aceasta, ci cel mult este o concluzie parţială. Îmi pare rău că eu am căzut în cursa dumneavoastră de a vă spune părerile, şi nu invers, aşa cum aş fi vrut. Evident, aşa cum era natural, lipsa mea de experienţă şi-a spus cuvântul. Dat fiind însă faptul că am recunoscut această inferioritate pe care o am în faţa dumneavoastră, cel puţin să încercăm să lămurim anumite lucruri. Este foarte probabil ca legionarii să fi suferit de aceeaşi lipsă de experienţă de care sufăr eu astăzi. Aceasta nu înseamnă că vina trebuie să apese numai asupra lor. Poate ei sunt cel mai puţin vinovaţi de toate neajunsurile de care a suferit politica românească între cele două războaie. A-i judeca în general, trăgând o concluzie după guvernarea lor, este total injust. După părerea mea ei au avut trei faze bine distincte, după care trebuieşte analizată activitatea lor. Prima fază reprezintă „Mişcarea Legionară” condusă de Corneliu Codreanu, a două, „guvernarea”, cea de-a 3-a, atitudinea lor după pierderea războiului. În prima fază, ei au reprezentat

impulsul redeşteptării naţionale după euforia victoriei din 1918. Odată visul tuturor Românilor realizat, ne-am trezit într-un haos total, oamenii politici dintre cele două războaie fiind departe de predecesorii lor, care făcuseră România Mare. După părerea mea, totul trebuie analizat începând cu 1918. Să luăm partidele politice care au condus ţara, şi pe conducătorii lor, şi să le judecăm activitatea. Acest lucru este necesar, deoarece legionarii au apărut ca o concluzie firească a lipsei noastre de orientare politică, dar mai cu seamă de educaţie civică. După război a apărut Generalul Averescu, care-şi câştigase popularitatea în timpul războiului. Generalul şi-a constituit în pripă un partid, care nu avea o ideologie, o doctrină, şi nici măcar un program. Era normal ca acest partid să nu dăinuiască, iar Generalul să-şi piardă popularitatea, pe care şi-a făcut-o prea repede, în cu totul alte condiţiuni decât acelea de a conduce o ţară. Partidul Conservator a dispărut odată cu câştigarea războiului, pe care ei îl văzuseră altfel desfăşurându-se, în interesul ţării. Acest capitol al conservatorilor şi al şefului lor, Petre Carp, merită după părerea mea o analiză specială, căci raţionamentul politic al lui Petre Carp este astăzi la ordinea zilei, mai mult chiar decât atunci. Să lăsăm însă acest capitol pentru încheiere şi să analizăm mai departe situaţia politică între cele două războaie. După moartea lui Ionel Brătianu, care făcuse România Mare, Partidul Liberal, uzat de o lungă guvernare şi fără oameni politici proeminenţi, a trebuit să treacă pe planul al doilea. Întrucât acest partid s-a opus cu vehemenţă revenirii în ţară a lui Carol al doilea, el nu a mai putut constitui multă vreme un factor activ în viaţa noastră politică. Singurul care ar fi putut conduce partidul, Duca, a fost asasinat, lăsând un gol imens în partid, ba mai mult, favorizând promovarea, cu masivul ajutor al lui Carol al II-lea, a lui Guţă Tătărăscu, un om slugarnic, arivist, fără calităţi de om politic, care a contribuit din plin la prăbuşirea

atât a Partidului Liberal, cât şi a ţării. În aceste condiţiuni era normal ca George Brătianu, o mare personalitate, şi un „caracter“ să se rupă de partid, fără însă să reuşească să-şi realizeze un partid propriu destul de puternic, pentru a se impune în viaţa noastră politică, în care despotismul unui rege desfrânat, avid de putere şi de căpătuire, s-a impus unor politicieni modeşti. Partidul Naţional-Ţărănesc, rezultat din unirea Partidului Naţional al lui Iuliu Maniu cu Partidul Ţărănesc al lui Mihalache, a fost doar replica eşuării tratativelor între Iuliu Maniu şi liberali pentru formarea unui mare partid politic. El s-a caracterizat printr-o slabă guvernare a ţării înaintea venirii lui Carol al II-lea şi prin sprijinul pe care Maniu l-a oferit venirii în ţară a regelului descreierat. Maniu a crezut că prin aducerea lui Carol va da o lovitură de graţie liberalilor, îi va desfiinţa, fără să se gândească mai profund la consecinţele ce vor urma. În această venire a lui Carol, vina lui Maniu este majoră, cu atât mai mult cu cât atunci când şi-a dat seama de consecinţe, s-a retras la Bădăcin, în loc să organizeze o rezistenţă activă împotriva regelui-dictator. Celelalte partide, nu merită a fi luate în seamă, din punct de vedere al desfăşurării evenimentelor ulterioare. Iorga a trecut ”cu arme şi bagaje„ de partea lui Carol! Cuza era prea bătrân, iar Goga, care i-a urmat la conducerea partidului, un naţionalist înfocat şi un admirabil român, era un idealist, care a fost uşor manevrat în ultimul moment de către rege. Despre ceilalţi, ce să mai vorbim, toţi fugiţii de la Naţional-Ţărănişti sau de la Liberali au constituit aparatul de jefuire al regelui. În concluzie, partidele politice dintre cele două războaie au fost ca şi inexistente. Ca o consecinţă a acestui dezastru, s-a născut „Mişcarea Legionară“, care a dus o luptă permanentă împotriva lui Carol al II-lea. Nu-mi pot da seama cu exactitate de valoarea reală pe care o reprezenta Corneliu Codreanu, dar, incontestabil, a avut două mari calităţi: intern a început lupta

pe faţă cu maximum de virulenţă împotriva dictaturii despotice a Regelui, şi extern a fost primul care a văzut cu cea mai mare claritate pericolul comunist. De aceea, politica germanofilă a lui Corneliu Codreanu nu trebuie interpretată ca având vreun punct comun cu nazismul lui Hitler, ci doar o alianţă care să ne protejeze de pericolul comunist. Prin cele ce v-am expus până acum, desigur foarte succint, lăsând la o parte erorile inevitabile ale unei lupte dusă pe faţă cu forţe infinit superioare, eu trag o concluzie total pozitivă asupra activităţii legionarilor, din toate punctele de vedere, în timpul domniei Regelui Carol al II-lea. Ajungând la „Guvernarea Legionară", trebuie de la început să constatăm că ei erau decapitaţi de întreaga lor conducere. Ei au sângerat din plin pentru a-şi îndeplini idealurile, şi impulsul tinereţii şi-a spus cuvântul, urmărind pedepsirea vinovaţilor, cât mai repede cu putinţă. De aceea l-au suspicionat pe Antonescu că ar urmări muşamalizarea vinovaţilor trecutului, de aceea s-au precipitat să pună mâna pe frânele puterii. Prima lor mare greşeală a fost „deschiderea porţilor Legiunii", pentru toţi cei ce vor să li se alăture. O grămadă imensă de oportunişti au năvălit cu această ocazie în rândurile lor, săvârşind o mulţime de nelegiuiri. Neîncrederea lor faţă de Antonescu a generat neîncrederea acestuia faţă de ei. Sunt incontestabil vinovaţi, deoarece istoria nu judecă circumstanţele în care au greşit, ci greşelile săvârşite. Că ei recunosc sau nu aceste greşeli, este mai puţin important, faptul este, că au greşit grav, având însă circumstanţe atenuante. Desigur, legionarii nu ar admite niciodată apărarea pe care le-o fac eu, părerea mea fiind totuşi că apărarea lor este cu mult mai şubredă, dar acest lucru nu are nicio importanţă. Eu nu sunt un apărător al lor, ci un om, care vrea să judece obiectiv, după posibilităţile sale, găsind că „anatema" ce se aruncă împotriva lor este total injustă. Aceşti oameni au venit cu fapte pozitive într-un moment de mare

descumpănire a întregii ţări, lucru ce nu trebuie uitat. Dar care este atitudinea lor actuală? Sunt incontestabil gruparea politică cea mai masivă, cea mai unitară, cea mai sobră şi mai hotărâtă în lupta împotriva comunismului. Uitaţi-vă aici în închisoare, unde comuniştii ne-au adus pe toţi cei ce le-am stat în cale sub o formă sau alta, puteţi să-mi spuneţi ce reprezentăm noi, în afara unei mase amorfe, lipsită de convingeri politice? Ce reprezintă Ţărăniştii? Câţiva oameni, care nu sunt în stare să lege o prietenie între ei! Şi trebuie ţinut seama că Ţărăniştii sunt în număr destul de mare comparativ cu Liberalii, ca să nu mai vorbim de alte grupări politice, care s-au autodizolvat prin lipsă de partizani politici! Nu este vorba de auto-dizolvarea, pe care au făcut-o Liberalii afară, ci de cea din închisori. Dacă totuşi, în închisori, Ţărăniştii au căutat să-şi mai facă simpatizanţi, ei nu au fost în stare să expună o ideologie sau o doctrină. Ei nu vorbesc decât de lupta împotriva comunismului, de care nu au pomenit nidodată până la 23 August 1944!

— Toate bune, Ionică, dar nu ai atins unul din punctele esenţiale în legătură cu legionarii, relaţiile lor cu Antonescu, căci în afară de neîncrederea reciprocă, nu ai spus nimic, mi-a reproşat cu oarecare tendinţă Puiu Caleia.

— Sigur, sigur, a adăugat comandorul Copaciu.

— Văd că nu există scăpare şi mă înghesuiţi din ce în ce mai mult. Nu v-am spus încă foarte multe lucruri, dar asta înseamnă să nu mai terminăm niciodată. Trebuie să precizez din nou că tot ceea ce spun este o simplă părere personală, şi că se bazează prea puţin pe cunoştinţe pe care le-aş avea în afara cunoştinţelor generale ultra-cunoscute. Eu am mai spicuit pe ici pe colo unele informaţii, dar concluziile mele nu pot ţine locul unui „adevăr”, ele fiind pur subiective. S-ar putea ca atunci când voi intra în posesia unor noi cunoştinţe asupra

celor ce discutăm, convingerile mele să ajungă la o cu totul altă concluzie!

— Lasă poveştile, Ionică, şi spune tot ceea ce ştii, după cum şi părerile tale personale, totul ne interesează.

— Ştiu prea puţine lucruri în legătură cu relaţiile dintre Antonescu şi legionari, înainte de guvernare, dar din puţinele cunoştinţe pe care le am, dacă adaug şi unele supoziţii, s-ar putea trage o concluzie, nu însă înainte de a analiza un ansamblu de evenimente, care evident nu au o legătură directă cu relaţiile între Antonescu şi legionari. Vreau să mă întorc cu foarte mulţi ani în urmă. Nu ştiu dacă cunoaşteţi faptul că operaţiunile pentru ocuparea Budapestei au fost conduse de Colonelul Antonescu pe atunci Şeful Biroului Operaţii ai lui Prezan?

— Desigur, dar ce legătură au aceste operaţiuni cu legăturile între Antonescu şi legionari? a întrebat Copaciu.

— Indirect, totul are legătură! Atunci s-a stabilit o mare apropiere între Iuliu Maniu şi Antonescu, ambii susţinând cu fermitate necesitatea acestei operaţiuni, care a fost făcută în ciuda totalei împotriviri a aliaţilor. Trebuie să menţionez aici, ceea ce nidodată nu s-a scris şi ceea ce constitue un fapt unic în istoria întregii lumi. Până la intrarea trupelor române în Budapesta, niciodată o armată nu a pătruns pe teritoriul altei ţări, fără a nutri pretenţii de hegemonie. Această operaţiune militară a fost prima din istoria lumii, în care o armată a ocupat capitala unei alte ţări, numai intr-un scop idealist, acela de a stârpi comunismul, şi este tot pentru prima oară, când după ce şi-a realizat scopul, nu numai în inters propriu, ci şi al întregii lumi civilizate, ea s-a retras singură, nesilită de nimeni! Acesta este adevărul, căci occidentalii în acel moment, erau sătui de război, şi în nici un caz în posibilitatea de a ne scoate cu forţa din Budapesta. De acest fapt, nu a scris absolut nimeni, şi constituie cea mai mare mândrie a noastră a

românilor. De atunci, de la această memorabilă acţiune românească, datează legăturile dintre Iuliu Maniu şi Ion Antonescu. Contactele între cei doi au fost rare, dar apropierea lor a fost constant mărită. În anul 1936 a avut loc întrevederea între Antonescu şi Corneliu Codreanu de la Predeal, întrevedere la care s-a ajuns la un acord general de luptă împotriva lui Carol al II-lea. Nu a fost vorba de o luptă activă, ci de precizarea unui punct de vedere comun. Cu această ocazie, Corneliu Codreanu i-a spus lui Antonescu că Mişcarea Legionară nu vrea să ia puterea în stat, deoarece nu este pregătită pentru aşa ceva, neavând cadrele necesare. Această declaraţie a lui Corneliu Codreanu trebuie reţinută, deoarece ea a constituit unul din punctele de neînţelegere şi neîncredere de mai târziu. Se ştie că, ulterior, Mişcarea Legionară a fost pur şi simplu decimată de către Rege, începând cu conducerea propriu-zisă şi până la conducerea judeţeană. Ne întrebăm acum, cum este posibil ca în 1936 să nu fii pregătit să iei conducerea statului şi în 1940, după ce toate cadrele ţi-au fost decimate, să te lupţi pentru conducerea efectivă, cum s-a întâmplat în scurta guvernare? Dar să mergem mai departe. În ajunul alegerilor din 1937 s-a încheiat pactul între Iuliu Maniu şi Corneliu Codreanu în vederea alegerilor. Această întâlnire a fost aranjată de către Antonescu, care urmărea strângerea legăturilor între toate forţele ostile lui Carol al II-lea. În urma alegerilor, total defavorabile guvernului Tătărăscu, Regele i-a aprobat demisia însărcinând pe Octavian Goga cu formarea guvernului. Regele i-a impus lui Goga intrarea în guvernul său a celor fugiţi de la Maniu, Armand Călinescu, Potârcă, Şimian şi alţii. De asemeni i-a impus pe Radu Irimescu la Aer şi Marină. Ministerul de război, Goga i l-a oferit lui Antonescu. La început legionarii au fost ostili guvernului Goga. Însă Antonescu a mijlocit o întâlnire Goga-Codreanu şi înţelegerea a fost stabilită. Pentru a pricepe această desfăşurare a

evenimentelor, trebuie să fac o nouă paranteză. Radu Irimescu, care era văr primar cu mama mea, venea deseori la noi în casă, deoarece era prieten cu tatăl meu încă din Liceul Militar de la Iaşi, unde Radu era cu doi ani în urma lui. După ce a terminat liceul militar, Radu a plecat la Kiel, în Germania, unde a fost Şef de promoţie al „Şcolii de Ofiţeri activi de Marină”. Reîntors în ţară deoarece războiul bătea la uşă, a trecut în aviaţie şi a făcut războiul ca pilot avându-l ca observator pe Grigore Gafencu. Apoi a făcut politehnica la Charlottemburg şi a plecat în America, de unde s-a întors în 1930, chemat de Carol al II-lea. Legăturile lui cu Carol datau din copilărie, tatăl lui fiind Amiralul Ilie Irimescu, primul Comandant al Bricului „Mircea”, iar mama lui fiind „doamnă de onoare” a Reginei Maria şi prietenă intimă a acesteia. Prin acele legături de copilărie, Radu era prieten intim cu Carol, spunându-şi pe nume, ba chiar cu porecle. Deseori în timpul vacanţei de vară, Carol venea la moşie la Ghidigeni la Radu, sau se duceau împreună la Niky Crisoveloni la moşie. Întâlnirile între tatăl meu şi Radu erau aproape săptămânal, iar discuţiile între ei erau în general cu caracter militar; caracteristici de avioane, de tancuri moderne, de armament de artilerie, precum şi asupra noilor tactici militare adecvate armamentului modern. Astfel Radu i-a adus tatălui meu un curs de tactică miltară al unui Lt-Colonel De Gaulle, tactică de care nu s-a ţinut seama în Franţa, dar a fost preluată de către germani, care au dezvoltat-o şi şi-au însuşit-o. Prin relaţiile lui în Germania, Radu a reuşit să obţină un astfel de regulament militar secret, pe care l-a dat tatălui meu, care după ce l-a studiat, l-a dat Generalului Antonescu. Dar discuţiile între Radu şi tatăl meu, luau adeseori şi un caracter politic, asupra ciocnirii diferitelor interese europene şi, câteodată, chiar asupra politicii interne româneşti. De câte ori venea Radu la noi, se închidea împreună cu tatăl meu în biroul lui şi conversaţiile durau de la 4 ore în sus şi ajungeau până la

8 ore. Evident, curiozitatea mea era aţâţată de aceste întâlniri, iar când mama nu era acasă, ascultam la uşă. De cele mai multe ori auzeam lucruri care nu mă interesau, mai ales când intrau în detaliile tehnice ale avioanelor sau tancurilor germane sau franceze. Odată însă, tocmai după alegerile din 1937, am căzut peste următoarea discuţie pe care v-o redau în măsura posibilităţilor. O voi face tot sub formă de dialog, pentru că aşa am auzit-o, şi îmi este şi mie mai uşor. Va trebui însă să suprapun dialog peste dialog, adică cel între tatăl meu şi Radu, care povestea dialogul între el şi Carol.

"Carol:

— Ei, ia să văd, măi burtosule, dacă eşti în stare să-mi dai o soluţie politică, acum când „deşteptii" ăştia de liberali au pierdut alegerile. (Radu nu era deloc burtos, dar era foarte masiv. Încă din copilărie, Radu era „burtosul" iar Carol „prinţişorul".)

— Prinţişorule să te văd pe unde scoţi cămaşa.

— Nu te îngiiji tu de asta, spune-mi mai bine părerea ta.

— Ţi-am spus-o de-atâtea ori şi niciodată nu m-ai ascultat.

— Este foarte probabil că nu te voi asculta nici acum, dar tu spune-mi-o.

— Soluţii sunt, dar pentru tine toate sunt proaste!

— Eu îţi cer o soluţie pentru mine, nu pentru Papa de la Roma!

— Alegeţi: Maniu, sau Codreanu!

— Tu te-ai scrântit la cap?

— Astea sunt soluţiile politice, ei au câştigat alegerile.

— Ce vrei să fac eu cu căpoşii ăştia?

— Dacă nu poţi face ceva, cei puţin îi uzezi, îi termini şi apoi poţi găsi şi alte soluţii.

— Pe Maniu nu am nevoie să-l termin, i-am terminat partidul şi el stă cuminte în bârlogul lui la Bădăcin. Pe Codreanu, dacă vreau să-l termin, am şi alte metode.

— Opinia publică este cu ei şi, mai devreme sau mai târziu, va trebui să-i dai satisfacţie.

— Ce-i aia, mă, opinia publică? Uiţi că eşti în România? Tu te-ai prostit de tot mă burtosule, eu te-am rugat să-mi spui o soluţie şi tu îmi vorbeşti de Codreanu, de Maniu şi de opinia publică!!!

— Eu te previn, prinţişorule, că războiul nu este departe, că ţara este neînarmatăşi că, în faţa situaţiilor grele, trebuie să ţii cont şi de opinia publică.

— Dacă îl aduc pe Maniu, el vine cu o ceată întreagă de nesătui şi nepricepuţi, care duc ţara de râpă. Dacă îl aduc pe Codreanu, ca nepricepere este mai rău ca Maniu şi îmi mai aprind şi paie în cap.

— Tu ce vrei, un guvern personal gen Tătărăscu?

— Tătărăscu a fost bun, numai că prea fricos.

— Uite, îţi dau o altă soluţie, dacă vrei să meargă totul bine, dar nu este o soluţie politică. Fă un guvern General Moruzi.

— Cu Moruzi, cred că m-aş împăca, dar el vine cu Antonescu, şi cine dracu se înţelege cu nebunul ăla?

— Moruzi este singurul om care are ascendent asupra lui Antonescu, aşa că dacă te înţelegi cu Moruzi, te vei înţelege şi cu Antonescu.

— Moruzi mai are şi alt cusur…Ştii, el este foarte bine şi cu generalul Zizi Cantacuzino-Grănicerul, deci iarăşi cu legionarii.

— Greşeşti, prinţişorule, Zizi îi face curte lui Moruzi, nu invers.

— Aici se poate să ai dreptate.

— Evident că nu este o soluţie politică, dar nici Maniu, nici Codreanu nu s ar opune acestei soluţii, ba din contră, cred că ar vede-o bine. Te previn însă, cu Moruzi nu-ti poţi face de cap!"

După o săptămână, când guvernul Goga luase frânele ţării, Radu a venit din nou la noi. L-am aşteptat plin de curiozitate. Mama nu era acasă şi am putut asculta nestingherit convorbirea cu tatăl meu.

— Radule, abia te aşteptam, să ştiu ce s-a întâmplat la Palat, cări vream să cunosc acest lucru şi din informaţia directă, din sursa Regelui, cred că ai aflat că Moruzi şi-a dat demisia din armată.

— Cred, Mişule, că de data aceasta ştii mai multe decât mine; ce ţi-a spus Moruzi?

— Moruzi a fost chemat la Palat, Regele l-a primit foarte zâmbitor şi i-a propus să formeze guvernul. Moruzi a acceptat cu condiţia ca absolut nimeni să nu se amestece nici în formarea guvernului, nici în guvernare. Regele l-a întrebat ce oameni are în vedere, pentru formarea guvernului, iar Moruzi a apucat să-i spună de Antonescu la război şi de Pantazi la Marele Stat Major,

(După care a intrat Duduia (Elena Lupescu). Regele i-a spus lui Moruzi să nu se sfiască şi să-i spună mai departe, dar Moruzi s-a ridicat în picioare, l-a salutat pe Rege şi a plecat. Cum a ajuns acasă, m-a chemat la telefon să vin imediat la el şi acolo l-am găsit şi pe Antonescu. Moruzi ne-a pus la curent cu cele petrecute şi ne-a anunţat că a doua zi îşi va prezenta demisia din armată. A doua zi am adunat toţi ofiţerii fostei lui Divizii, iar el a venit însoţit de Antonescu. A ţinut un discurs de adio splendid, în care în două cuvine a spus că el este un general bătrân şi nu poate admite să fie umilit de Regele Ţării, care a vrut să sărute mâinile amantei sale, pentru a-l însărcina cu formarea guvernului. Antonescu şi cu mine am vrut să demisionăm, pentru a-i arăta solidaritatea noastră, dar Moruzi ne-a interzis categoric acest lucru, spunând că a fost o chestiune personală a lui, cel mult politică, deci nu are nimic a face cu armata şi el nu poate admite acest lucru. După aceea

am aflat din ziare despre formarea guvernului Goga. Acum este rândul tău să-mi spui tot ce ştii.

— Măi Mişule, eu ştiam că trebuia să-l cheme pe Moruzi, dar nu am ştiut că a şi făcut acest lucru până când, fiind chemat la Palat pentru a depune jurământul cu guvernul Goga, am aflat de la Urdăreanu că fusese cu o zi înainte Moruzi, şi că plecase aproape imediat şi părea furios. Regele nu i-a spus nici lui Urdăreanu cele petrecute. După ce am depus jurământul, şi trebuie să-ţi spun că a fost ceva cu totul nou pentru mine, căci am depus jurământul faţă de Rege şi apoi din nou la Patriarhie. După aceea am stat de vorbă cu Antonescu. Acesta era furios pe Rege din cauza lui Moruzi şi a acceptat să intre în guvern la insistenţele lui Goga şi cu consimţământul lui Moruzi. Antonescu a adăugat că dacă Regele va îndrăzni să-l prezinte Lupeştii, el nu va fi atât de civilizat ca Moruzi! A doua zi după depunerea jurământului l-am văzut pe Carol, care foarte zâmbitor m-a primit cu cuvintele: Ai văzut, burtosule, că mai sunt şi alte soluţii decât cele pe care mi le-ai dat tu?

— Şi cât o să ţină asta?

— Cât voi voi eu!

— Treaba ta, dar mie îmi dai drumul în America, dacă vrei mă numeşti ambasador, dacă nu, eu nu vreau să asist la dezastru. De altfel am auzit că se vorbeşte că am făcut afaceri împreună cu tine, cu timbrele de aviaţie.

— Şi ce, trebuie să te iei după bârfeli? Ai făcut cu mine vreo afacere?

— Eu nu am făcut, dar tu ai făcut împreună cu generalul Tătărăscu şi acest lucru se ştie de către întreaga opinie publică, şi acum sunt bănuit şi eu.

— Uite ce este, Irimescule, eu nu m-am băgat în afacerile tale de la aviaţie, te rog să păstrezi o măsură.

— Eu nu am făcut afaceri la aviaţie şi sunt gata să suport cel mai riguros control. Toate fondurile primite la ministerul meu au fost întrebuinţate la I. A.R. Şi am realizat un bun avion de vânătoare. Fondurile alocate însă sunt cu totul insuficiente, până acum a fost glumă, nu trebuia pus accentul pe înarmare, acumînsă situaţia s-a schimbat.

— Am înţeles, în cel mai scurt timp posibil vei fi numit ambasador la Washington, sper să nu ne mai certăm, burtosule! „Cu asta ne-am despărţit mai rece ca întotdeuna, fără să mai pot afla ceva de la el. Îl cunosc însă cât este de ranchiunos şi mă aştept la orice. Ţie pot să-ţi spun sincer, eu nu am luat o leţcaie din avutul statului şi suport oricând chiar controlul lui Antonescu, care ştii tu cum l-ar face pentru un ministru al lui Carol! I-am pus pe ”roate" şantierele navale de la Galaţi, pe care le-am găsit într-un hal fără de hal, i-am pus la punct Reşiţa, pe care am găsit-o în stare de faliment şi am făcut fabrica I.A.R. de la Braşov să producă unul din cele mai bune avioane de vânătoare din Europa. Dacă ar avea francezii I.A.R.-ul nostru, ar fi departe. Acum trebuieşte însă o înarmare masivă, eu am legături serioase în Germania şi aş putea aduce tancuri şi avioane de acolo, însă nu vreau să mă mai bag cu ăsta… Este nebun şi depravat, şi… nu-şi cunoaşte nici interesul.

— Când vrei să pleci?

— Cât mai repede cu putinţă.

— Cine crezi că te va urma?

— Paul Teodorescu, cu el ar putea face treabă, dacă-i va veni mintea la cap.

— Măi Radule, tu nu vrei să pleci fiindcă te-ai certat acum cu Carol, asta probabil că ai mai făcut-o spune-mi care este motivul?

— Mişule, nu vreau să asist la dezastrul acestui om, de care sunt toţuşi legat. Războiul bate la uşă, i-am spus-o în câteva

rânduri, situaţia în ţară este catastrofală, dar el nu vrea să vadă ceea ce este evident. Închipuie-ţi ce m-a întrebat:

— Ce ţi-a venit cu războiul ăsta mă burtosul e, de unde ştii tu că vine războiul?

— Ai citit „Mein Kampf"?

— Dar ce, mă, eu citesc toate inepţiile tuturor dobitocilor? Dacă am timp liber, citesc o grămadă de lucruri interesante, căci sunt destule. Nu poţi să spui că nu sunt la curent cu absolut orice, de la economie la literatură, de la artă la ultima tehnică modernă de război. Tu ştii mai bine ca oricine acest lucru.

— Evident că ştiu şi tocmai din acest motiv mă miră că nu ai citit cartea lui Hitler. Indiferent ce fel de om ar fi acest Hitler, el este conducătorul unui mare popor, care are cel mai greu cuvânt de spus în Europa, şi Hitler va face război.

— Îţi promit că voi citi „Mein Kampf"!"

— Iarăşi am făcut o paranteză, cam mare de data aceasta, dar este şi vina dumneavoastră că nu m-aţi readus la subiect.

— Ionică, nu te-am readus fiindcă ai spus lucruri care nu le cunoşteam şi probabil nici nu se cunosc şi care m-au interesat în cel mai mare grad, aşa căşi de-acum înainte, „deraiază" cât vrei.

— Tot în legătură cu ce v-am spus până acum, este că mai târziu am aflat de la tatăl meu de guvernul pe care intenţiona sa-l formeze generalul Moruzi. Închipuiţi-va, nici mai mult nici mai puţin decât o concentrare naţională cu Maniu, Goga, George Brătianu şi Corneliu Codreanu ca miniştri de stat, care să formeze un consiliu al primului ministru! Vedeţi de-aici că şi dacă nu ar fi apărut Duduia Lupescu, Moruzi tot nu ar fi avut nici o şansă de a forma guvernul! În sfârşit, să revenim la legăturile legionarilor cu Antonescu. Corneliu Codreanu a fost

dat în judecată pentru „Înaltă Trădare”, în urma unei înscenări murdare făcută de Carol al II-lea. Ca martori, între alţii au apărut Iuliu Maniu şi Ion Antonescu. Bine înţeles că mărturiile celor doi au fost maximum de favorabile lui Corneliu Codreanu. Ca şi cu mulţi ani mai târziu, în procesul tot atât de mârşav intentat lui Antonescu, fost chemat ca martor Iuliu Maniu, care şi-a făcut şi de data aceasta datoria, depunând mărturie favorabilă lui Antonescu. Dar şi în acest proces şi în celălalt s-a urmărit acelaşi scop, adică, pe lângă acuzarea inculpăţilor, şi compromiterea martorilor! Cu mult mai târziu, în 1946, la Văcăreşti, am aflat de la tatăl meu că la procesul lui Corneliu Codreanu, Iuliu Maniu şi cu Antonescu au plecat împreunăşi că Maniu i-ar fi spus lui Antonescu: „Vine rândul nostru, domnule General!” – „Foarte posibil, domnule Maniu”, a răspuns Antonescu, care după scurt timp a fost trimis cu domiciliu obligatoriu la Bistriţa! În afară de aceste legături, eu mai fac o supoziţie în urma faptului că Horia Sima a asistat la parastasul generalului Moruzi. Moruzi prieten cu Zizi Cantacuzino, acesta legionar, strânsa legătură Moruzi-Antonescu, toate se leagă! Dar cine poate cunoaşte toate iţele, care au legat pe Mareşal de legionari? Un singur lucru este sigur, că aceste legături şi, în plus, legăturile Maniu-Antonescu, Goga-Antonescu, Codreanu-Maniu, au fost toate generate de lupta de apărare împotriva lui Carol al II-lea. Acum, pentru a conchide asupra importanţei Mişcării Legionare în contextul politicii româneşti între cele două războaie, trebuie să ne întoarcem cu mult în urmă.

Înaintea posibilităţii izbucnirii primului război mondial, în timpul unei guvernări conservatoare Regele Carol I făcuse un tratat de alianţă secret cu Germania. Acest tratat, pe care Regele îl dorea din tot sufletul, după cum era şi natural, el fiind german prin naştere şi educaţie, corespundea şi intereselor româneşti atât economice, cât şi de protejare a ţării împotriva

marelui imperiu slav, care urmărea stăpânirea Constantinopolului, implicit deci a ţărilor româneşti. Ruşii urmăreau încă de pe vremea Ţarului Petru cel Mare acest ţel şi se amestecau în treburile ţărilor balcanice sub diferite pretexte, cum ar fi protejarea creştinilor de rit ortodox, a slavilor, iar acum a Comunismului. În momentul izbucnirii primului război mondial, Regele Carol I a vrut să onoreze alianţa, angajând ţara în război alături de Germania. El însă s-a izbit de o puternică opoziţie liberală şi o parte din conservatori în frunte cu Tache lonescu. Conflictul între noi şi unguri pentru Transilvania a făcut ca idealurile noastre naţionale de unire a Transilvaniei cu ţara mumă să ne azvârle către partida opusă Germaniei. Ionel Brătianu, şeful liberalilor, deşi cu sufletul pentru intrarea în război alături de Franţa în vederea realizării idealului naţional, a frânat pe cât posibil entuziasmul intrării în război, pentru a alege cel mai avantajos moment. Această neutralitate era din ce în ce mai dificilă, datorită partidului său, susţinut cu frenezie de conservatorii lui Tache lonescu. Pe de altă parte Regele Carol I voia să-şi respecte angajamentele luate prin alianţa semnată, el fiind susţinut de marele Petre Carp, şeful conservatorilor. Regele Carol I a murit de amărăciune că nu-şi poate onora angajamentele luate; şi urcându-se pe tron Regele Ferdinand I, lupta între cele două păreri a început să se contureze în favoarea celor ce susţineau intrarea alături de Franţa, pentru dobândirea Transilvaniei. Poate balanţa a înclinat de această parte şi datorită luptei celor doi mari ardeleni, Iuliu Maniu în robie şi Octavian Goga, care a trecut în România, ducând o activitate febrilă în acest sens. Petre Carp a rămas singur în lupta sa de a ne alinia Germaniei, argumentându-şi părerea la Consiliul de Coroană din August 1916 unde spunea: ”Din acest război va ieşi sau hegemonie germană, sau hegemonie rusească; hegemonia germană înseamnă pentru noi mântuirea, cea rusească sfâşitul, fiindcă

vom sta în drumul Rusiei către Constantinopole. Iată dece nu putem, oricum ar fi şi în orice împrejurări, să fim decât împotriva ruşilor. Dealtminteri Sire, aceasta nu este numai în interesul ţării, aceasta este şi în interesul dinastiei. Să nu-şi închipuiască Majestatea Voastră că o Rusie învingătoare va tolera vreodată în România o dinastie Hohenzollern; ea va impune o dinastie română, Ghica, Sturdza, Brătianu sau Carp„! Adaug eu, o dinastie Gheorghiu-Dej! Şi câtă dreptate a avut Petre Carp! Dacă nu ar fi izbucnit revoluţia din 1917, România ar fi fost un satelit al Rusiei, încă de la primul război mondial. Să nu uităm că încă în 1916 ruşii şantajau pe aliaţii lor cu o pace separată cu Germania, dacă aliaţii nu vor să le recunoască, în caz de victorie, stăpânirea Bosforului, a Dardanelelor şi a Constantinopolului. Întocmai ca 30 de ani mai târziu la Ialta, Franţa şi Anglia au promis ruşilor încă din 1916, satisfacerea tuturor revendicărilor. Existenţa României este incompatibilă cu năzuinţele imperialismului rusesc, indiferent de forma politică sub care se camuflează acest imperialism. Alăturarea României aliaţilor occidentali în primul război mondial a fost datorată ierarhizării urgenţelor noastre naţionale. Duşmanul nostru permanent însă, a fost şi va fi întotdeuna imperialismul rusesc. Acum, de când acestui imperialism i s-a adăugat şi doctrina comunistă, România a fost pur şi simplu desfiinţată ca stat independent. Dacă în 1916 ideile lui Petre Carp nu s-au dovedit juste numai datorită norocului nostru, acela al izbucnirii revoluţiei comuniste, în anul 1941 alternativa „Carp“, hegemonie germană sau hegemonie rusească s-a pus din nou în toată duritatea ei. În războiul din 1941 Germania reprezenta singura putere europeană care se opunea Uniunii Sovietice, şi prin aceasta ea devenea automat aliatul nostru firesc. Această viziune politică a lui Petre Carp a fost preluată de legionari, care au afirmat, primii, necesitatea alianţei noastre cu Germania. Corneliu

Codreanu este singurul om politic român care, din acest punct de vedere, se poate numi continuator al marelui Petre Carp. Dar iată ce a declarat Ionel I.C. Brătianu, tot în acel Consiliu de Coroană din August 1916: ”Luptând alături de Antantă, împotriva Puterilor Centrale, cred că din acest război vom ieşi învingători, dar nu este sigur, se poate să fim şi învinşi. De aceea vreau să se ştie bine şi de toţi că, chiar dacă ar fi să ieşim învinşi, eu tot cred că Ţara…în această clipă a evoluţiei ei istorice, trebuie, să facă acest gest. ÎN VIAŢA NAŢIUNILOR SUNT AFIRMARI DE DREPTURI CARE CANTARESC MAI MULT DECÂT IZBÂNZI TRECĂTOARE, ŞI SUNT GESTURI DE ABDICARE, DE DEZETARE MORALA CARE COMPROMIT VIITORUL LOR PENTRU VEACURI DE-A RÂNDUL„. O afirmare de drepturi, care cântăreşte mai mult decât izbânzile trecătoare, a fost războiul nostru pentru Basarabia şi Bucovina, cum şi împotriva Comunismului, război prin care am scris o pagină de glorioasă istorie, iar gesturile de abdicare şi dezertare morală, care compromit viitorul neamului nostru pentru veacuri, au fost capitularea fără condiţii a Regelui Mihai, uciderea fizică şi morală a armatei noastre, de către însuşi Regele ei, precum şi predarea Mareşalului Antonescu, simbolul luptei noastre naţionale, în mâna inamicului. SINGURII NOŞTRI ALIAŢI FIREŞTI SUNT ACEIA CARE SUNT DISPUŞI A LUPTA ÎMPOTRIVA VEŞNICULUI NOSTRU INAMIC, CARE ESTE IMPERIALISMUL RUSESC. În anul 1900, Tache Ionescu, într-un articol intitulat „L'ennemi naturel“, ajunge la concluzia: ”Notre existence est incompatible avec la réalisation de l'Empire russe„! Prin aşezarea noastră la Nistru, noi am fost „zid de apărare a Europei“, iar acest lucru nu a fost înţeles de către englezi şi americani. Nu ne este permis să nu recunoaştem faptul că, Corneliu Codreanu a afirmat cu tărie acest lucru, cu mulţi ani înainte. Nu avem dreptul să nu recunoaştem faptul că Mareşalul Antonescu a avut aceeaşi

viziune politică, şi că la veşnicul nostru inamic, ”slavismul imperialist„, s-a adăugat inamicul hrăpăreţ rus, care ne-a furat Basarabia şi Bucovina, şi inamicul întregii civilizaţii europene, ”COMUNISMUL". Ţinând seama de toate acestea, nu avem dreptul de a stigmatiza pe legionari pentru rebeliunea pe care au făcut-o, ci trebuie săţinem cont de viziunea lor clară, în ceea ce priveşte politica României. TREBUIE ODATĂ PENTRU TOTDEUNA SA NE DAM SEAMA CA UN RĂZBOI, CHIAR PIERDUT, POATE CONSTITUI UN ADEVĂR CÂŞTIGAT! De acest lucru, mai devreme sau mai târziu, omenirea îşi va da seama. Dar domnilor, se apropie intrarea în mină şi trebuie să ne despărţim, şi mai trebuie să vă spun că din nou aţi reuşit ceea ce aţi vrut, aceea de a vorbi eu, nu dumneavoastră! Data viitoare însă nu vă mai iert!

— Nu, Ionică, data viitoare trebuie să ne vorbeşti despre legăturile domnului general Pantazi cu Mareşalul, apoi tot ce ştii despre Mareşal, mi-a spus Puiu Caleia cu mult interes, dar şi cu un zâmbet cald, prin care îmi arăta toată prietenia.

— Sigur, domnule Căpitan, noi nu-ţi putem spune decât păreri personale, pe când dumneata ne redai o mulţime de fapte petrecute, pe care nu avem de unde să le cunoaştem, a adăugat comandorul Copaciu.

— Tocmai aceste păreri personale mă interesează, domnule Comandor.

— Va urma şi acest lucru, Ionică, nu ai nici o grijă, a adăugat Puiu Caleia, la despărţire.

* * *

Mă plimb acum prin celula mea şi mă gândesc dacă am fost sincer, aducând atâtea argumente în favoarea legionarilor. De unde le-am scos? Nu mă gândisem niciodată la aceste lucruri. Dar am spus numai adevăruri, care poate zăceau în subconştientul meu şi le-a scos la iveală revolta acestui

subconştient împotriva celor ce denigrau pe legionari, doar pentru a se vedea în treabă. Ei bine, acum sunt convins că nu simpatia din copilărie pentru ei m-a îndemnat s-o fac, ci o obiectivitate pe care îmi place să cred că o am. Dacă cele spuse cu obiectivitate sunt şi reale, nu am de unde să ştiu, dar conştiinţa mea este împăcată acum cu ceea ce am spus cu 8-9 ani în urmă la Baia Sprie lui Caleia şi Copaciu. Acum sunt mulţumit de aducerile mele aminte, de toată acea conversaţie, şi am convingerea că este gândirea mea reală. M-am culcat liniştit şi mulţumit de ziua care a trecut. Cu cât de puţin se mulţumeşte omul, fiind singur în 5 metri pătraţi?

Şi iarăşi urmează o zi de singurătate, iarăşi programul, care-mi limitează timpul de gândire, mi-l fracţionează, mi-l întrerupe. Şi cât de greu este să poţi din nou să „visezi", în trecut sau în viitor!

Urmează plimbarea, plimbarea prin celulă, cei trei paşi şi jumătate înainte şi înapoi, şi cât de necesari sunt aceşti paşi, care îmi canalizează gândurile, care mă pun într-o stare de transă, care mă fac să sparg zidurile celulei în căutarea unei libertăţi a spiritului. Şi din nou reuşesc…

Am pierdut complet noţiunea timpului, ne mai ştiind nici ce dată este şi nici dacă este Luni, Miercuri sau Duminică!

Dar nu este nevoie să-ţi încarci mintea cu astfel de măsurători de timp, de spaţiu, toate fac parte din viaţa cotidiană, dintr-o presiune veşnică, care apasă asupra noastră grăbindu-ne şi când este vorba de trecerea timpului prea rapidă, şi când este vorba de o distanţă ce ne stă în faţă. Nu, aici la Zarcă, timpul şi spaţiul au valori relative, valori recunoscute de mine, spaţiul este redus la zero prin viteza

imaginaţiei mele, timpul îmi prisoseşte. Cât de uşor se poate demonstra libertatea de care mă bucur acum, comparativ cu cea de-afară! Evident totul este relativ, dar prin faptul că această relativitate o pot interpreta după voinţa mea, ea devine pentru mine un îndreptar al unei vieţi ce a devenit curentă, a doua natură care a devenit prima natură! Mă complac în această viaţă de libertate spirituală, pe care nu am putut-o gusta în libertate din lipsă de timp!

Chiar viaţa biologică se simplifică prin lipsa necesităţilor. Viaţa sexuală a devenit o amintire vagă, parcă nu-i mai înţeleg nici sensul, un chin de gâfâială şi transpiraţie inutilă şi ridicolă, folosind la ce? Poate doar la procreere şi aceasta, în ce scop? Pentru a înmulţi numărul celor ce se bucură de „fericirea" Comunismului? Bine că sunt scutit de aceste vicisitudini! Dar mâncarea? Pentru ce îmbuibarea, care te duce la indispoziţii creeate cu bunăştiinţă? De ce oamenii când se întâlnesc îşi spun atunci când se simt bine împreună: hai să luăm masa împreună? Pentru a suporta după aceea tot împreună indispoziţia fatală? Celelalte necesităţi biologice aici sunt la maximum de reduse, prin imposibilitatea îmbuibării, o fericire în plus, cu condiţia să ştii să o apreciezi. Mă întreb, care este motivul invitaţiilor în grupuri la masă? Ce satisfacţii îţi pot oferi aceste necesităţi biologice satisfăcute în comun? Şi-atunci de ce să nu ne satisfacem şi celelalte necesităţi tot împreună? Unele sunt de ruşine, altele prilej de comunicare! Cât de absurde sunt toate aceste convenienţe la care s-a ajuns, care au intrat în viaţa cotidiană! Fără discuţie, orice necesitate biologică este ceva intim al omului, face parte din decenţa pe care trebuie s-o respecte. Când această viaţă se va termina, dacă se va termina complet trecând la viaţa veşnică, atunci cel puţin vom scăpa de convenienţe, de absurdităţi, vom pluti într-un fel de transă a deplinei libertăţi. În caz contrariu, dacă voi fi aruncat din nou în promiscuitatea mulţimii şi va trebui să mă

supun convenienţelor de toate felurile, sunt sigur că voi fi socotit ca un original, pentru a nu spune nebun.

Şi aceste legături cu invitaţii, sunt liber consimţite, chiar dacă uneori politeţea te obligă a accepta ceea ce în fond nu vrei. Dar ce te faci cu „massa”, care te copleşeşte, cu colectivitatea de care te izbeşti zilnic, în tramvai, la locul de muncă, la cumpărarea celor necesare pentru casă? De toate acestea sunt de-adreptul dezgustat. Să nu mai vorbim de „norocul” de a te fi născut în zodia care te-a hărăzit să trăieşti într-un regim Comunist! Aici totul este în colectiv, tot ceea ce trebuie făcut facem cu toţii, umăr la umăr, cu „bucurie”, cu „fericire”, „muncim pentru noi”, „totul este al nostru”, al colectiviştilor, al „turmei”. Nu toată lumea poate aprecia această „fericire”! Păcat, păcat pentru cei ce cu atâta generozitate ne-au oferit „fericirea”, mare păcat ar fi să nu se bucure şi ei de ea. Evident mă gândesc la generoşii occidentali. Ei sunt inconştienţi, ei nu înţeleg, cât i-ar ajuta colectivitatea, cum ea îi recompensează pe fiii aleşi, cum îi pedepseşte pe cei răi! Dar îi pedepseşte nu cu răutate, ci pentru a-î reabilita, pentru a-i reda societăţii, pentru a se alătura corului comun. Aceste lucruri nu oricine le pricepe, din nenorocire nici eu nu am făcut parte dintre cei ce cu „entuziasm” s-au angajat pentru această „fericire viitoare”. Greşeala a fost iniţială, căci nu am înţeles bine sensul cuvintelor, mai bine zis nu am fost în clar asupra sferei şi conţinutului lor semantic. Cu o interpretare diferită a acestora, ce putea ieşi din propoziţiuni, din fraze, din idei exprimate? Dar lozincile, care vor să dea un sens tuturor activităţilor? „Munca înnobilează”! Pe mine munca mă oboseşte, mă simt mai înnobilat când am posibilitatea de a schimba o impresie, o părere cu un om pentru care am o consideraţie, atunci când pot citi o carte care mă interesează. Eu nu trăiesc pentru a munci, ci muncesc pentru a trăi. Munca o consider ca o prestaţie pe care trebuie să o dau, să o

ofer în schimbul unui beneficiu, şi nimic mai mult. Eu nu pot oferi această prestaţie astăzi şi beneficiul să-mi fie acordat prin promisiunea unei vieţi splendide în secolul viitor! Ce este aceea „să muncim cinstit”? Adică se poate munci necinstit? Atunci înseamnă că frustrez, că fur, pe cel ce-mi oferă beneficiul. Atâtea cuvinte inutile, pentru a nu spune nimic! Şi întreaga zi, de când te scoli dimineaţa şi până pui capul jos ostenit, trăieşti numai în lozinci „entuziaste”, una mai ridicolă ca alta. Ai însă marele avantaj de a trăi în colectivitate, de a pune veşnic umăr la umăr, pentru „fericirea” strănepoţilor!

Nu, nu, nu, nu vreau să fiu redat societăţii, nu vreau să fiu reabilitat, vreau să rămân aici la Zarcă, sau să mi se dea un picior în fund şi să fiu aruncat în mocirla capitalismului!

Dar ce, este după cum vrei? Dacă Partidul hotărăşte că te-ai reabilitat, te bagă imediat în turmă, în corul comun şi atunci nu numai că trebuie să mănânci „rahat”, dar trebuie să te şi entuziasmezi de cât este de bun! Da, în Comunism se trăieşte într-un permanent „entuziasm” de care, vrea sau nu, toată lumea se bucură, o exaltare continuă şi progresivă, fiecare temându-se că nu s-a bucurat suficient!

Vezi, asta înseamnă să mă gândesc la prezent, la fericirea semenilor mei, la ce mă aşteaptă dacă mă voi reabilita! Să sperăm că sunt atât de „înrăit”, încât nu voi beneficia de această mărinimie a Securităţii, a „poporului muncitor”!

Trebuie să fac un efort, să revin la trecut, este singura salvare.

Soluţia este plimbarea îndelungată. Dar ce, acum nu mă plimb? Mă plimb, dar nu cum trebuie, fără a mă gândi la nimic, până la totala extenuare, căci numai atunci vin imaginile plăcute, atunci uit şi de oboseală şi îmi regăsesc o lume a mea, în care mă simt bine. Continui măsurarea celulei, liniştea este totală, liniştea obişnuită în Zarcă, şi eu merg,

merg, nu ştiu de când, începe să nu mai existe timpul, parcă încep să plutesc, lumea mea se apropie.

* * *

În sfârşit, ziua de 5 Iunie 1942, plecarea pe front. Am fost condus până la avion de ambii mei părinţi. Mai târziu am aflat de la mama că, la decolarea avionului, tatăl meu, fără să-şi dea seama, a pornit-o după avion! Este sentimental ca mine, incapabil însă să se manifeste… tot ca mine!

La Mariopol mă aştepta maşina Diviziei, care m-a dus până la Ialta, unde era regimentul meu, regimentul 9 Roşiori. Nu Ialta din Crimeea, ci Ialta de lângă Mariopol. Tatăl meu s-a ţinut de cuvânt, după cum îl rugasem, să fiu în linia I şi am fost repartizat la escadronul lui Gheorghe Florescu.

După luptele de pe Nipru, regimentul era în refacere în acest mic sătuleţ de pe malul Mării de Azov. Atmosfera găsită în regiment era extraordinară. Toată lumea avea un moral excepţional şi abia aştepta să reintre în lupte. Comandantul regimentului, colonelul Nae Dafinescu, care nu avusese nici o problemă cu unitatea sa în timpul luptelor, acum cu greu îşi stăpânea ofiţerii puşi pe destindere! Chefurile se ţineau lanţ şi cele mai năstruşnice idei erau imediat experimentate! Cu câteva zile înaintea mea venise de la Bucureşti un sublocotenent de rezervă, Sandu Matac. Acesta era campion amator al României de box la toate categoriile. Înălţimea lui de aproape doi metri era impresionantă, iar greutatea atingea 86 de kilograme.

La prânz şi seara luam masa la popotă, apoi ne răspândeam care încotro, neexistând absolut nici un program. Chefurile se mutau de la un escadron la altul şi toată lumea era într-o admirabilă dispoziţie. Într-o seară, imediat ce am terminat masa, Gheorghe Florescu l-a întrebat pe Sandu Matac dacă

este gata să-şi măsoare forţele cu locotenentul Liviu Dorobanţu. Liviu avea şi el peste 1,85 înălţime şi cam 90 de kilograme.

— Ei ce zici Sandule, îndrăzneşti să te opui lui Liviu Dorobanţu?

— Domnule Căpitan, eu sunt ca şi profesionist, cu oricine m-aş bate, ar fi o luptă inegală.

— Măi, vrei sau nu vrei, lasă tu poveştile.

— Bine domnule Căpitan, dar când?

— Acum, mergem cu toţii la escadronul meu, avem pretext acest spectacol şi după aceea îl „udăm”, înţelegi tu, nu putem bea fără motiv!

Treaba a fost mult mai grea cu Liviu Dorobanţu, căruia nu-i plăcea să se bată şi nu voia în ruptul capului. Gheorghe însă l-a luat pe Liviu în aşa fel încât acesta nu a mai avut ce să facă.

— Măi Liviule, este onoarea escadronului, a venit ăsta din ţară, mare campion, şi ne sfidează cu forţa lui.

— Lăsaţi-l în pace, domnule Căpitan, nu-mi pun eu mintea cu un copil.

— Măi Liviule, mi-a spus că nu are ce alege din tine!

— Cine domnule Căpitan, lunganul ăla de Matac?

— Da, mă, şi m-am apucat să fac pariu cu el că ţie nu-ţi poate rezista, aşa că nu mă face de râs!

— Bine domnule Căpitan, dar să ştiţi că până nu mă va atinge mai serios eu nu-i fac nimic, că ştiţi dumneavoastră, eu trebuie să mă enervez!

Gheorghe aranjase în aşa fel lucrurile încât ambii luptători se credeau provocaţi şi acceptaseră să se bată numai pentru a nu fi socotiţi laşi, deşi fiecare era convins că nu are ce alege din celălalt!

Condiţiile luptei erau absolut libere de orice oprelişte. Se puteau lovi cu pumnul, cu piciorul, trântă românească şi aveau voie chiar să se muşte!

— Cum o să muşc, domnule Căpitan? N-am muşcat în viaţa mea pe nimeni, a spus Liviu Dorobanţu intrând în marele careu format din toţi ofiţerii regimentului.

Nici unul nu voia să lovească primul, de teama să nu provoace adversarului cine ştie ce rău! Galeria s-a înfirbântat şi luptătorii au început să fie fluieraţi pentru lipsă de combativitate.

Sandu Matac s-a hotărât să atace şi cu o directă la bărbie l-a trimes pe Liviu Dorobanţu pe jos. Era atât de sigur că lupta s-a terminat încât nu a fost atent la săritura de pisică a lui Dorobanţu, care, luându-l în braţe, a dat cu el de pământ. De data aceasta gluma s-a terminat, deoarece Sandu Matac avea ambele picioare fracturate!

Trebuia adusă de urgenţă maşina regimentului pentru a-l transporta pe Sandu la spital la Mariopol.

Gheorghe Florescu a plecat imediat la locuinţa lui Nae Dafinescu, pe care l-a sculat din somn spunându-i:

— Domnule Colonel, avem un rănit, îmi trebuie imediat maşina să-l ducă la spital.

— Cum rănit măi Flo, nu înţeleg.

— Aţi auzit avionul ăla care a aruncat câteva bombe?

— N-am auzit nimic, şi ce s-a întâmplat?

— Domnule Colonel, după prima bombă aruncată, sublocotenentul Matac a intrat în cazemata aia veche, o ştiţi dumneavoastră, iar a doua bombă a căzut lângă cazemată şi a dărâmat acoperişul din bârne groase, una din ele căzând peste picioarele lui Matac!

— Vai de mine, săracul, şi este rău?

— Cred că i-a fracturat picioarele!

— Du-te repede Flo, ia maşina mea şi du-l la spital, îmi dai amănuntele mâine!

— Am onoarea să vă salut, domnule Colonel.

— Măi Flo, la cine este Matac în escadron?

— La Virgil Ghinescu, domnule Colonel.

— Săracul băiat, spune-i lui Virgil să-l propună la „Coroana României”, vedeţi cum aranjaţi raportul, ca să se prindă!

Fiind evacuat în ţară, la spitalul 303, a venit Mareşalul în inspecţie şi a decorat răniţii.

— Ce decoraţie ai dumneata? l-a întrebat Mareşalul pe Sandu Matac.

— Coroana României, domnule Mareşal.

— Să i se dea „Steaua României”!

Se terminaseră luptele din Cuban, luase Sandu Matac şi „Steaua”, când a aflat Nae Dafinescu toată povestea!

— Mă, ce mă fac cu voi, mă? Ce mă fac, ce mă fac? Mă, voi mă băgaţi în puşcărie, mă!

* * *

Înainte de a mă culca, am observat un mic păianjen făcându-şi plasa la fereastră. „Araignée du soir, éspoir!” L-am urmărit cu atenţie cum îşi împletea cu dibăcie şi cu mare viteză locuinţa. Nu mai sunt singur! Noul meu companion nu mă va deranja cu nimic, acestea au fost primele reflecţii. Dar după ce locuinţa lui a fost gata, a tors un fir lung şi a început să coboare!

Asta nu mi-a mai plăcut, deoarece mi-am dat seama că aş putea primi vizite nocturne le mine în pat! I-am dat să înţeleagă, printr-o oprire cu degetul, că ar fi bine să se reîntoarcă la casa lui. m-a înţeles şi s-a întors fără să protesteze, ceea ce a făcut ca relaţiile noastre să rămână excelente. A doua zi am prins singura muscă ce bâzăia prin celulăşi am aruncat-o în plasa noului prieten. A fost extrem de ocupat până a îmbrobodit-o complet. Nu s-a repezit însă să o sugă, ceea ce mi-a demonstrat că prietenul meu este foarte cumpătat! Mi-a părut rău de muscă, deşi era cam obraznică cu

mine, dar nu am avut ce să-i fac, altfel murea şi ea şi prietenul meu de inaniţie! O complicaţie în plus… Hrănirea păianjenului! Dar ce va aduce el bun? Se va adeveri zicala? În sfârşit, va aduce ceva sau nu va aduce, este un companion simpatic!

* * *

Mi-am reluat programul zilnic de gimnastică, apoi de plimbare. Încet, încet, revin la Baia Sprie şi aud, înainte de a avea vreo imagine, melodia „Zozo” a lui Ducu! Foarte curios, până acum nu am reuşit să-mi readuc pe ecranul minţii melodii, zgomote, voci decât întins ia orizontală! Plimbarea în schimb îmi facilitează imaginile mute, iar dialogurile îmi revin fără a putea realiza în ce fel!

Ducu este vesel ca întotdeuna, îl văd perfect la intrarea în mină, întorcând capul şi spunându-mi:

— Ionică, astăzi avem o vizită importantă!

— Ce vizită, Ducule?

— Vasile Boaru. Vine direct la orizontul nostru, i-a spus Muftiului că nu are poftă de lucru. Ştii tu, Muftiul are o slăbiciune pentru Vasile, nu de alta, dar îl consideră printre cei mai buni perforatori, şi nu se poate spune că nu-i adevărat.

— Vrei să faci astăzi incursiunea la orizontul 9 cu Vasile?

— Sigur Ionică, abia aşteptam să intrăm de noapte, pentru a face acest lucru.

— Vasile ştie despre mine?

— Ştie tot, Ionică, ştie că amândoi am purtat toate discuţiile, am investigat şi am ajuns la rezultatele de până acum. El a devenit foarte interesat de evadare, dar bineînţeles, depinde de ce va auzi astăzi cu urechile lui.

Într-adevăr, n-a trecut mai mult de un sfert de oră şi a apărut Vasile.

— Ionică, ne-ai stârnit pe toţi, mi-a spus Ducu, aţi ajuns foarte departe, dar eu nu cred că este posibil... O să vedem. Ionică, tu eşti cavalerist, eşti învăţat cu riscurile, eu sunt pilot de vânătoare, la mine, orice mişcare greşită, intru cu botu în pământ. Eu trebuie să calculez totul, eu nu am voie să risc.

— Fără risc nu se poate, Vasile.

— Da, însă singurul risc pe care l-am acceptat a fost acela de a mă sui în avion, după aceea totul calculat la maximum.

— Aici riscul este invers, Vasile, nu urcarea în avion este grea, care ar coincide cu angajarea în evadare, ci după aceea... necunoscutul.

— Accept necunoscutul numai după ieşirea din mină, până atunci totul trebuie să meargă fără nici o fisură.

— De acord, Vasile.

— Vreau să discut acum cu voi, căci avem timp berechet până către sfârşitul şutului, când ne vom duce la 9; ce aveţi de gând dacă totul va reuşi?

— Direcţia generală... Occident... direcţia imediată... Est, adică calea ocolită a munţilor Carpaţi, nordul Bucovinei, pe Carpaţi în jos, cotul Carpaţilor, cu direcţia Banat, unde să forţăm trecerea în Jugoslavia. Este un drum lung de 3000 kilometri făcuţi prin ţară, dar este cea mai sigură soluţie, i-a răspuns Ducu.

— Nu-mi place soluţia, este foarte grea, dar evident că obiectivul final, nu poate fi decât „Apusul”.

— Aceste lucruri nu pot face obiectul zilei de astăzi, vom mai discuta asupra acestui lucru. Astăzi, ştii exact ce ai de făcut Vasile; fără o bună edificare astăzi, totul devine o pălăvrăgeală inutilă, am adăugat eu.

— Astăzi este simplu, dar eu nu mă mulţumesc cu atât. Să zicem că putem ajunge la orizontul 1 cu corfa, substituindu-ne artificierilor, dar trebuie să răzbim până la ieşirea din galerie, şi mă interesează ce este acolo, a adăugat Vasile.

— Ce vrei să fie decât o poartă de fier, ce poate fi auncată în aer?

— Cinci, şase kilograme de dinamită rezolvă totul, a adăugat Ducu.

— Cantitatea de dinamită nu are importanţă, o vom stabili cu preciziune, dar nu te poţi duce să vezi ce. Este acolo, căci ar însemna să ne substituim artificierilor de două ori, odată pentru recunoaştere, a doua oară pentru evadarea propriu zisă. Acest lucru nu este posibil, căci după prima substituire, s-ar putea să-şi dea seama ulterior vorbind între ei şi atunci am compromis totul, le-am spus foarte hotărât punctul meu de vedere.

— Ai dreptate, dar eu nu mă angajez până nu ştiu absolut sigur ce este la gura galeriei.

— Bine dar cum poţi să afli acest lucru? a întrebat Ducu.

— Nu ştiu încă, să mă mai gândesc, principalul este ca astăzi să avem un rezultat bun.

— Măi Vasile, îţi dai seama că suntem foarte avansaţi în cunoştinţele pe care le avem?

— Dacă nu era aşa, nici nu mă oboseam să vin până aici. Consider ieşirea din mină ceva secundar, dar mă intereseazăşi acest amănunt în cea mai mare măsură. Rămâne ca acest lucru să-l rezolv eu, a adăugat Vasile cu un aer de superioritate conspirativă.

Ducu şi Vasile au plecat după jumătatea şutului, iar eu am rămas nerăbdător să aflu rezultatul. M-am frământat tot timpul, fiindu-mi frică de exigenţa exagerată a lui Vasile, care ar putea stopa totul. S-au întors odată cu terminarea şutului. Nu am mai putut vorbi nimic, dar Ducu mi-a spus: „E în regulă, Ionică, vorbim la suprafaţă”.

În sfârşit pun mâna pe Ducu care-mi spune:

— Ionică, a fost perfect; Vasile a auzit vocea Brazilianului, care a cerut corfa la 1, apoi să-l ducă la 12. Nici o parolă, nici

un comentariu în plus. Nu a spus nici cum îl cheamă, ci numai „Artificierii”, şi totul pe ungureşte. Vasile a fost mulţumit de cele auzite, dar a spus că experienţa trebuie repetată, pentru a vedea dacă alţii nu vor vorbi mai mult. Acest lucru trebuie făcut numai în ajunul evadării. A rămas ca Vasile să obţină informaţii asupra ieşirii din galerie, ceeace după afirmaţiile lui; nu va fi greu, dar va dura câtva timp.

* * *

Mi-am revenit din visul cu Baia Sprie, uitându-mă cu multă atenţie la amicul meu din mijlocul plasei. Sta nemişcat, dar musca dispăruse! Acu e acu, ce vei mai mânca? Dar el sta imperturbabil şi nu se sinchisea de nimic. M-am aşezat la marginea patului privind prin ziduri, departe, departe, către tinereţea mea, către o viaţă atât de îndepărtată încât părea ireală. A existat într-adevăr această viaţă? Am trăit eu acele timpuri, sau ele există doar în închipuirea mea? Pot eu imagina acţiuni, oameni, pe care să-i situez într-un timp trecut şi totuşi sa-i readuc în minte şi să-i revăd acum ca pe un ecran? Prea clar văd acest trecut... Nu s-o petrece oare totul acum, neexistând timp şi doar printr-o eroare de construcţie a făpturii omeneşti îmi face impresia că totul a fost odată? S-ar putea ca întreaga existenţă să se petreacă în acelaşi timp? Să fiu şi tânăr şi copil; să fiu şi aici în celula de la Gherla şi în Caucaz sau în altă parte? Dar ce e cu diferenţa dintre cei morţi şi cei vii; diferenţă care nu există, din moment ce eu îi proiectez pe ecranul minţii mele fără nici o deosebire?

O mică mişcare sub calorifer mă readuce în celulă. Cred că mi s-a părut, urmăresc totuşi cu atenţie locul acela, căci ceea

ce s-a întâmplat acolo m-a readus în timp. Stau nemişcat la marginea patului cu atenţia concentrată deşi nu văd nimic.

Am obosit privind într-un punct fix şi mă uit către dreapta. Nu-mi vine să cred… De când nu am mai văzut o asemenea făptură? Un şoricel stă pe labele dinapoi şi îşi face toaleta cu cele din faţă! Nu fac nici o mişcare şi mă uit fascinat! Se populează camera mea, suntem trei… „trei Doamne şi toţi trei", aici la puşcărie! Nu, companionii mei nu sunt la puşcărie, ei sunt liberi; au venit aici din proprie iniţiativă, poate pentru a fi cu mine! Destinul meu, destinul lor, se împletesc acum şi se vor despărţi din nou, fiecare din noi ajungând la un potou, pe care nu-l cunoaştem şi nici nu ştim când va veni! Şoricelul şi-a terminat toaleta, s-a mai învârtit puţin şi a dispărut pe lângă ţeava de la calorifer, unde îl văzusem prima oară. A plecat, dar va reveni, sunt sigur de acest lucru… Mâine îi voi pune o bucăţică de pâine lângă ţeava caloriferului.

M-am sculat şi mi-am reluat plimbarea, trei paşi şi jumătate spre uşă, trei paşi şi jumătate spre fereastră, o dată, de două ori, de nenumărate ori, până la completa extenuare. Aşa trec zilele mele, absolut identice, şi totuşi atât de deosebite în gândurile mele, ce străbat spaţii imense şi jonglează cu timpul cu cea mai mare uşurinţă! Am satisfacţia că îi pot trişa pe cei ce cred că mă distrug prin izolarea mea desăvârşită!

Fenomenul de dedublare reîncepe. Desigur nu este vorba de o dedublare aşa cum este cunoscut acest fenomen, ci de unul pe care mie mi-a plăcut să-l intitulez aşa, prin detaşarea totală a corpului meu ce rămâne în celula 6 Zarcă, în timp ce spiritul meu aleargă nestânjenit, spărgând zidurile închisorii şi zburdând acolo unde vrea. Şi astfel încet, încet, ajung la Budinofka!

* * *

Ne mutasem de la Ialta de lângă Mariopol la 30 de kilometri sud, tot pe malul mării, tot cu paza litoralului, în realitate într-un „dolce far niente” de zile mari!

După ce toate operaţiunile de cantonare au fost executate, viaţa de la Ialta a continuat fără nici o modificare.

Popota ofiţerilor a fost ornată după şablonul „cazarmă”, sau „post de jandarmi”, cu obişnuitele pietre în jurul pomilor, bineînţeles văruite şi cu toate semnele distincte unui mic comandament „pe zonă”! Alături de popotă era instalat Escadronul de Specialităţi, comandat de locotenentul Mircea Gheorghiu. Nu cred că acest escadron a fost aşezat lângă comandament din necesităţi militare, ci mai de grabă pentru împopoţonarea cantonamentului, pe care o făcea Mircea Gheorghiu şi care îi plăcea atât de mult lui Nae Dafinescu, comandantul regimentului. Evident oricine venea la regiment se izbea de escadronul de specialităţi şi îi făcea o bună impresie. Celelalte escadroane se aşezau pe unde puteau, iar ornamentele cantonamentelor lor erau ca şi inexistente. Eu mi-am mai decorat cantonamentul printr-o groază de pomi luaţi din diferite locuri, ceea ce a provocat hazul lui Gheorghe Florescu. Pe vremea aceea, adică pe la sfârşitul lui Iunie 1942, componenţa Escadronului IV a lui Gheorghe era: locotenentul Liviu Dorobanţu, locotenentul de rezervă Paul Zănescu, locotenentul Mircea Negrea, poreclit „Fazanul” şi cu mine. Veselia şi năzbâtiile ofiţerilor se ţineau lanţ, iar o oarecare pondere se realiza numai la popotă, unde Nae Dafinescu voia să impună o notă de gravitate a timpurilor pe care le trăiam. Austeritatea pe care vrea s-o arate Nae Dafinescu era numai de suprafaţă, iar dorinţa lui de a-şi ţine oamenii în mână era în realitate irealizabilă. Niciodată Nae Dafinescu nu a avut vreo problemă cu întreg regimentul atunci când acesta se găsea în

acţiune, dar de câte ori era în refacere, toată lumea „scăpa caii”.

Ofiţerii veneau la popotă înaintea lui Nae, se mai lua câte un aperitiv, se mai bea câte ceva şi se istoriseau fel de fel de istorioare, care nu puteau fi povestite în faţa colonelului.

Într-o zi Mircea Gheorghiu ne spune că are să ne relateze ultima lui întâlnire cu Nae Dafinescu. M-a făcut linişte şi Mircea a început: "Ieri dimineaţă, trecând prin faţa popotei, am întâlnit furierul de la adjutantură, care m-a întrebat dacă ştiu unde este domnul Colonel.

— Ce vrei, mă, cu domnul Colonel?

— Am adus corespondenţa de la Divizie, domnule Locotenent.

— Ia dă-o mă, să văd dacă este ceva important. Era o scrisoare de la domnul colonel Cantuniari, Comandantul Diviziei, în rest nimic important. Am luat scrisoarea şi m-am dus la Nae acasă.

— Am onoarea să vă salut, domnule Colonel…

— Sssst!

Am stat câteva secunde uitându-mă la Nae, care era cu spatele la mine şi nu ştiu ce făcea pe jos lângă perdea! Mi-am luat inima în dinţi şi m-am adresat din nou,:

— Domnule Colonel, am…

— Sssst.

Nu pricepeam deloc ce face Nae pe jos şi nu vrea să fie deranjat. După vreo două minute îl aud pe Nae spunând:

— Ţuţulici… Vino încoace Ţuţulici… uite aici este Ţuţulici… Hai vino!

M-am dat un pas mai la stânga, pentru a vedea ce se petrece, dar din nou l-am auzit pe Nae:

— Sssst!

M-am hotărât să aştept, vă spun drept nu atât pentru corespondenţă, ci din curiozitate. La un moment dat Nae se întoarce furios la mine şi îmi spune:

— Mi l-ai speriat pe Ţuţulici, acum eşti mulţumit că numai rele faci? Ce dracu, mă, în tot regimentul ăsta nu pot să găsesc şi eu un om cu care să mă înţeleg?

— Dar ce am făcut, domnule Colonel? Cine este Ţuţulici? Nu am văzut pe nimeni la dumneavoastră!

— Ei, poftim... Nu ştii nici cine este Ţuţulici! Şi pentru ce m-ai deranjat?

— Aveţi o scrisoare de la domnul colonel Cantuniari. Vă rog să mă scuzaţi... Dar cine este Ţuţulici?

— Ţuţulici este şoricelul meu, spune Nae cu un zâmbet până la urechi!

— Îmi pare foarte rău, domnule Colonel... Nu am vrut... Vă rog să mă scuzaţi!

— Nu-i nimica, Mirciulică... Du-te, măi, îţi mulţumesc.

Am plecat, dar i-am şi pus gând rău lui Ţuţulici. După masa de prânz de ieri, către seară, am prins motanul ce tot da târcoale pe la escadronul meu, am pândit să plece Nae de acasă şi l-am băgat în camera lui. "

Nu s-a mai înţeles ce spunea în continuare Mircea, din cauza hohotului de râs ce a izbucnit şi a comentariilor generale. În mijlocul acestui vacarm a apărut Nae Dafinescu cu „o falcă în cer şi una în pământ".

— Ce este hărmălaia asta? Ce v-a găsit? Asta este atitudine de ofiţeri de cavalerie?

De ce trebuiau ofiţerii de cavalerie să aibă o altă atitudine decât toţi ceilalţi, nu am priceput niciodată, dar am sfârşit prin a accepta acest lucru, socotindu-l natural.

S-a făcut linişte totală, doar vorbe în şoaptă între vecini. Către sfârşitul mesei, Nae nu a mai putut răbda şi adresându-se tuturor a spus:

— Închipuiţi-vă, domnilor, ce mi s-a întâmplat… mi l-a ucis pe Ţuţulici, este îngrozitor, îngrozitor!

— Dar cine este Ţuţulici, domnule Colonel? a întrebat cu multă seriozitate Gheorghe Florescu.

— Măi Flo, să-ţi spun ţie, că tu eşti om serios… Să vezi ce s-a întâmplat. Nae a luat o mutră tristăşi toţi ofiţerii l-au imitat compătimitor. Aveam şi eu un şoricel… Era extraordinar… Şi aseară venind acasă, cum am deschis uşa, a zbughit-o din cameră un motan imens.

— Şi l-o fi mâncat pe Ţuţulici! a spus Gheorghe Florescu adânc îngrijorat.

— Da măi Flo, închipuie-ţi, am găsit şi urme de sânge.

— Este îngrozitor, domnule Colonel, propun să prindem motanul şi să-l spânzurăm! Ultimele cuvinte a lui Gheorghe au stârnit un pufnet de râs, înghiţit de urgenţă.

— E, poftim, Flo, unii dintre noi găsesc că este de râs!

— Domnule Colonel, sunt adânc îndurerat de pierderea lui Ţuţulici şi vă asigur că toţi ofiţerii regimentului sunt afectaţi de cele întâmplate.

Ultimele cuvinte a lui Gheorghe au stârnit râsul general şi rând pe rând ofiţerii au părăsit popota „copleşiţi” de cele petrecute.

* * *

Şoricelul meu „Bel ami” mi-a adus aminte de Ţuţulici şi de întreaga tragedie a lui Nae, precum şi de toate comentariile care nu se mai terminau. Dar poveştile cu Nae Dafinescu sunt numeroase, acesta nereuşind niciodată să realizeze ridicolul situaţilor pe care le creea.

„Bel-ami” a început să mă viziteze din ce în ce mai des şi să mănânce din pâinea aruncată tot mai aproape de mine. Abia acum am început să-l înţeleg pe Nae Dafinescu.

* * *

Baia Sprie îmi revine în minte, conturându-se figura lui Puiu Caleia.

— Ionică, te căutam, am aflat o veste importantăşi voiam săţi-o comunic. Nu mă întreba de unde o ştiu, dar sursa este absolut sigură. La ieşirea la suprafaţă de la orizontul 1 este o poartă de fier închisă cu lacăt, iar cheile se găsesc la artificieri şi maiştri.

— Foarte interesantă această informaţie, domnule Caleia, nu aţi aflat cumva şi unde iese această galerie?

— Nu Ionică, dar sper să aflu. Tu mai ştii ceva nou?

— Doar că artificierii vin de acasă pe această galerie, deci ieşirea trebuie să fie aproape de sat.

— Uite-l pe Copaciu, se îndreaptă către noi, ne-a văzut şi nu vrea să-i scape nimic.

— Ei, domnule Pantazi, ne-ai promis că ne vei povesti despre relaţiile domnului General cu Mareşalul.

— Eu nu v-am promis nimic, dumneavoastră m-aţi rugat acest lucru şi mă voi executa, căci nu am încotro. Ceea ce ştiu eu, nu se poate intitula „relaţiile dintre ei”, deoarece sunt numai nişte cunoştinţe trunchiate, fără legătură, şi poate sunt departe de aconţine esenţialul. Ştiu că s-au cunoscut cu ocazia campaniei din Bulgaria din 1913. Antonescu era pe-atunci căpitan, iar tatăl meu sublocotenent. Mareşalul era atunci ofiţer cu operaţiile în Divizia generalului Mustaţă, care trebuia să treacă Dunărea în avangarda armatei. Se făcuse orele două noaptea şi nu fusese încă dat ordinul de operaţii, iar trecerea Dunării trebuia să înceapă la orele cinci dimineaţa.

Exasperat de întârziere, Antonescu a intrat în Consiliu şi fără a întreba pe nimeni, a redactat Ordinul de Operaţii. Apoi, a venit la Grupul de Cercetare al Diviziei, care trebuia să treacă primul Dunărea şi împreună cu Grupul, a început cercetarea,

pentru a-şi da seama personal unde se află inamicul, şi de ce forţe dispune. Aici l-a cunoscut pe tatăl meu, care comanda plutonul din avangarda Grupului, şi împreună au luat primul contact cu inamicul. Atunci cred că a fost cea dintâi întâlnire şi tot atunci s-a stabilit o legătură, care deşi nu a avut continuitate, a rămas puternic marcată în sufletele fiecăruia. Nu ştiu dacă s-au mai întâlnit în cursul carierei până în 1934, când Divizia a III-a de Cavalerie era comandată de generalul Moruzi, generalul Antonescu comandând una din Brigăzile componente ale Diviziei, iar tatăl meu, având gradul de colonel, era Şeful de Stat Major al Diviziei. Ştiu că relaţiile lor atunci erau schimbătoare, când bune, când rele! În orice caz atunci, prin tatăl meu s-a făcut apropierea între Moruzi şi Antonescu, la care acesta din urmă ţinea foarte mult. În acest timp s-a făcut legătura strânsă între ei şi tot atunci s-a constituit trio-ul Moruzi-Antonescu-Pantazi, care a durat până la moartea lui Moruzi. De la Divizia a III-a de Cavalerie, Moruzi a trecut în funcţia de „Inspector al Cavaleriei", tatăl meu a luat comanda Regimentului 3 Călăraşi din această Divizie, iar Antonescu nu ştiu unde a fost repartizat. La 6 Septembrie 1940, când Antonescu a luat puterea l-a chemat pe tatăl meu şi i-a spus să ia Subsecretariatul de Stat al Ministerului de Război girat de el pe atunci. Acest lucru a fost considerat de către ambii ca un ordin. Nu discutaseră nimic în prealabil! Zece luni mai târziu, tot prin ordin, tatăl meu a devenit titularul acestui minister, urmându-l pe generalul Iacobici, care i-a urmat lui Antonescu timp de două luni. Tatăl meu a fost numit ministru plin, după eliberarea Basarabiei şi după ce Antonescu a primit distincţia de Mareşal, propunere făcută de generalul Iacobici la sugestia Regelui şi fără ştirea lui Antonescu. În lunile de colaborare a lui Antonescu cu legionarii, tatăl meu era Subsecretar de Stat la Război; Antonescu refuza să semneze hârtiile, spunându-i să le semneze el, având depline puteri. În tot acest timp, Antonescu

nu s-a amestecat niciodată la Ministerul de Război. Motivul pentru care Antonescu a părăsit ministerul numindu-l pe generalul Iacobici ministru, tatăl meu rămânând în continuare Subsecretar de Stat, apoi înlocuindu-l pe Iacobici cu tatăl meu, rămâne neînţeles. În timpul guvernării legionare, s-au putut observa tensiuni crescânde între armatăşi legionari pe de-o parte, între armată şi nemţi pe de altă parte şi în sfârşit între Antonescu şi legionari. În momentul venirii legionarilor la putere, Armata l-a considerat ca pe orice partid de guvernământ. Amestecul legionarilor în treburile Armatei a creeat animozitatea acesteia. Grupuri mici de 2-3 legionari intrau în regimente, ca şi cum ar fi venit în inspecţie. Unii comandanţi de regimente i-au primit, alţii nu. Dar indiferent de această atitudine, animozitatea împotriva lor s-a creeat între cadrele ofiţereşti. De asemeni Armata, fiind prin tradiţie „francofilă”, nu a privit cu ochi buni venirea nemţilor în ţară. Acest lucru a făcut ca animozitatea să degenereze în mici incidente între ofiţerii români şi germani. Desigur şi aroganţa nemţilor a contribuit din plin la aceste incidente. De câte ori erau întruniri între ofiţerii români şi germani, la care erau obligaţi să se ducă, ofiţerii români plecau ostentativ, după ce făceau act de prezenţă. Cele mai frecvente incidente erau însă pe chestiunea salutului, ambii refuzând să salute primii. Acest lucru s-a reglementat prin obligaţia inferiorului de a saluta superiorul, indiferent de armată. La grade egale, fiecare trebuia să caute să prevină salutul, acest lucru neputându-se reglementa. Realitatea este că la început nemţii ne-au desconsiderat şi au devenit aroganţi, iar ai noştri le-au răspuns „cu vârf şi îndesat”. Toate aceste tensiuni nu au încetat până la izbucnirea războiului, când nemţii şi-au dat seama de valoarea armatei noastre şi au schimbat aroganţa în camaraderie. Tensiunile între Antonescu şi legionari s-au agravat odată cu lupta acestora pentru stăpânirea prefecturilor şi s-au agravat

pe măsura dezordinilor cauzate fatal, de existenţa a două poliţii. Scânteia care a aprins focul a venit cu ocazia atentatului prin care un ofiţer german a fost ucis pe străzile Bucureştiului de către un agent englez. Legionarii l-au acuzat pe Alexandru Rioşeanu, Subsecretar de Stat la Interne, ca responsabil de acest asasinat. Antonescu a luat partea lui Rioşeanu, iar legionarii au făcut să apară o publicaţie prin care îl învinuiau pe acesta. Au urmat manifestaţii de stradă legionare împotriva lui Rioşeanu, care în fond erau împotriva lui Antonescu, protectorul acestuia. Scânteia de care vorbeam, aşa a ţâşnit şi astfel s-a ajuns la rebeliune. După cum mi-a spus mai târziu Alexandru Constant, ministrul propagandei în guvernul legionar, acesta, ducându-se la ambasada germană pentru a sonda atitudinea nemţilor şi văzând că ei nu vor sprijini pe legionari, a vrut să-l anunţe pe Horia Sima, dar a fost imposibil să-l găsească. Nemţii au oferit atunci sprijinul lor lui Antonescu, dar acesta le-a răspuns: „Dacă această ţară nu va fi în stare să-şi facă singură ordine, mai bine să piară." Aceste cuvinte vi le redau textual. În tot timpul înainte ca ostilităţile să fie deschise, Antonescu nu a părăsit Preşedinţia, deşi era complet înconjurată de legionari, aşeptându-l pe Horia Sima, care nu a venit. Cred că atunci se mai putea găsi o soluţie, bine înţeles cu angajamente ferme din partea legionarilor, dar nici un dialog direct nu a putut avea loc. Mai târziu, după Rebeliune, nemţii au căutat să medieze o împăcare între legionari şi Antonescu, însă acesta a refuzat categoric. Realitatea este că legionarii nu aveau nici o legătură serioasă la Berlin, ceea ce se credea înainte de rebeliune şi se ventilează chiar şi astăzi. Hitler, care pregătea războiul împotriva ruşilor, avea nevoie de linişte în spatele frontului şi de ordine, aşa că l-a preferat pe Antonescu. De altfel întreaga ţară a mulţumit lui Antonescu că i-a îndepărtat pe legionari, aceasta este o evidenţă necontestată, decât poate numai de ei.

Comportarea lor a fost cu totul greşită atât în interesul lor, cât şi al Ţării. Antonescu a făcut toate diligenţele posibile pentru menţinerea colaborării, mergând până acolo că a îmbrăcat cămaşa verde pentru a-i câştiga, nu a putut însă trece cu vederea dezordinile din ce în ce mai frecvente, care ameninţau direct existenţa statului. Când însă a luat hotărârea îndepărtării lor, a devenit absolut intransigent. Este păcat că această intransigenţă a menţinut-o şi atunci când au intrat ruşii în ţară. Trebuia atunci să-i pună în libertate pe toţi cei închişi. Poate, dacă nu a făcut-o, este şi fiindcă a fost depăşit de împrejurări, prin trădarea de la 23 August. În orice caz, este singurul lucru, care i se poate reproşa lui Antonescu, în legătură cu legionarii. Dar să revin la legăturile între Antonescu şi tatăl meu. Deşi aveau o deosebită consideraţie unul pentru celălalt, relaţiile erau distante, aşa cum le impunea Mareşalul. În Februarie 1941, tatăl meu a cerut lui Antonescu să nu mai ia parte la Consiliile de Miniştri conduse de Mihai Antonescu. Fără a întreba motivul, Antonescu l-a scutit de corvoada de a asculta peroraţiile de 8-10 ore ale lui Mihai Antonescu. Tot în Februarie, dar în 1942, tatăl meu l-a rugat pe Mareşal să-l lase să plece pe front, desărcinându-l din funcţia de Ministru de Război. De data aceasta Mareşalul l-a întrebat motivul acestei dorinţe, la care tatăl meu ia explicat Mareşalului că nu se împacă cu funcţia, şi că adevărata lui chemare este pentru front. Mareşalul nu i-a răspuns nimic, dar nu i-a aprobat cererea, fără comentarii ca întotdeauna. În Iulie 1942, Regele şi-a manifestat faţă de tatăl meu dorinţa de a vizita frontul. Fără a cere asentimentul Mareşalului, Regele, însoţit de Mihai Antonescu şi de tatăl meu, a venit pe front. Acest lucru a atras asupra tatălui meu fulgerele Mareşalului, între ei intervenind următorul dialog:

"- Cum ţi-ai permis dumneata să-l iei pe Rege pe front, fără consimţământul meu?

— Regele şi-a manifestat aceasta dorinţă faţă de mine şi am considerat că trebuie să i-o satisfac, mai ales că puteam realiza cele mai bune mijloace de siguranţă.

— Repet întrebarea, Generale: Cum ţi-ai permis să-l iei pe Rege pe front, fără consimţământul meu?

— Domnule Mareşal, şi Regele Carol şi Regele Ferdinand mergeau pe front, fără a cere consimţământul nimănui. Regele a vrut să fie între ostaşii săi şi am găsit acest lucru foarte natural.

— Pe viitor să te gândeşti de două ori înainte de a-ţi depăşi atribuţiunile.

— Eu nu am făcut decât să-l însoţesc pe Rege, care singur a hotărât să ia contact cu armata Sa.

— Vorbeşti cam mult, Generale, acum am terminat.

— Domnule Mareşal, vă rog să-mi aprobaţi acum mutarea pe front la indiferent ce unitate veţi ordona, aceasta pentru a nu-mi mai depăşi atribuţiunile.

— Suntem în timp de război şi dumneata execuţi ordinele primite. Vei rămâne la Ministerul de Război.

— În două ore veţi primi cererea mea scrisă de plecare pe front, iar în caz de neaprobare, demisia din armată.

— Peste două ore te vei prezenta la mine, fără nido cerere, iar dacă nu vom cădea de acord, vei putea pleca pe front. "

Mareşalul a întrerupt discuţia, deoarece fierbea de mânie, iar tatăl meu, din aceleaşi motive, aplecat să se plimbe pe jos la şosea. Peste două ore s-a prezentat la cabinetul Mareşalului, care-l aştepta.

"- Ia loc Pantazi şi ascultă-mă. M-am enervat mai mult ca de obicei, dar acum mi-am revenit complet. Dumneata cunoşti treburile dumitale militare, dar pe umerii mei apasă toate treburile ţării. Nu am vrut ca Regele să meargă pe front, deoarece este foarte posibil ca războiul să fie pierdut. În acest caz, întreaga responsabilitate a acestui război trebuie să-mi

revină numai mie. Regele trebuie ţinut departe de orice responsabilitate, el constituie rezerva ţării. Inamicului învingător, nu trebuie să i se dea pretextul vinovăţiei Regelui sub nici o formă, ori ducerea Lui pe front ar putea fi considerată ca atare. Dacă războiul ar avea bune perspective aş fi primul care ar fi voit ca Regele să-şi viziteze ostaşii. Pentru aceste motive Regele trebuia temperat în bunele Sale intenţii, pentru aceste motive dumneata ţi-ai depăşit atribuţiunile. Te rog ca pe viitor să mă consulţi de câte ori se va ivi o chestiune care nu te priveşte direct. Cât despre plecarea dumitale pe front, îţi răspund cu o întrebare: crezi că mie nu mi-ar conveni să comand o unitate pe front, în loc de a-mi bate capul cu conducerea ţării în condiţiile de astăzi?

Te înţeleg că vrei să pleci pe front, dar şi dumneata trebuie să mă înţelegi că am nevoie de dumneata aici. Eşti unul din puţinii mei colaboratori pe care contez, şi cred că nu mă vei părăsi tocmai acum. Sunt gata să-ţi satisfac dorinţele, ori care ar fi ele.

— Rămân lângă dumneavoastră domnule Mareşal.

— Îţi mulţumesc, Pantazi, nici nu mă aşteptam la altceva din partea dumitale. Vezi, înainte când aveam superiori, la ordinele cărora eram, izbucnirile mele se revărsau asupra lor, acum nu mai am, eu sunt cel mai mare, nervii însă tot ăia sunt şi ei se mai revarsă şi asupra subalternilor, lucru de care întotdeauna am avut oroare. Te rog să mă scuzi!".

Nu au trecut decât puţine luni după aceastăîntrevedere şi tatăl meu, întorcându-se din inspecţia lunară pe care o făcea pe front, s-a dus direct la Mareşal, unde a avut loc următorul dialog:

„— Domnule Mareşal, vin de pe front, din Cotul Donului, unde am inspectat absolut toate unităţile noastre.

— Stai jos Pantazi, este chiar atât de periculos acest front, pe cât raportează comandanţii de mari unităţi?

— Domnule Mareşal, în eventualitatea unui atac rusesc, se produce o adevărată catastrofă, unităţile noastre sunt întinse pe spaţii imense, de 8-10 ori mai mari decât posibilităţile lor reale, nu au nici un fel de rezervă în spate şi nici posibilitatea ca nemţii să-i poată ajuta în timp util. Atacul este iminent deoarece prezintă cele mai bune condiţiuni pentru inamic, şi dacă nu se iau măsuri urgente, şi prin aceasta înţeleg în următoarele 48 de ore, riscăm să pierdem în întregime toate unităţile.

— Ieri am făcut un raport amănunţit către Comandamentul german, pe baza rapoartelor primite de la comandanţii marilor noastre unităţi. Aştept răspunsul.

— Domnule Mareşal, nu mai este timp de aşteptat răspuns, situaţia este disperată, de aceea am venit direct la dumneavoastră. Comandamentul german va răspunde în câteva zile, căutând să vă liniştească. Realitatea este că nemţii nu au forţele necesare pentru a ne veni în ajutor, chiar dacă ar voi acest lucru. După părerea mea nu sunt decât două soluţii, dar ele trebuiesc încercate chiar acum telefonic. 1 Să fie anunţat Hitler să ordone imediat retragerea pe Nipru, ceea ce ar scurta mult frontul şi în acelaşi timp ar întârzia un atac iminent inamic, el fiind obligat la manevre de schimbare de dispozitiv în vederea unui atac în adâncime. În cazul în care Hitler nu vă poate asigura documentat, adică să vă spună care sunţ unităţile ce le are la dispoziţie astăzi pentru salvarea frontului, atunci nu văd decât soluţia numărul 2 care constă în ordinul ce trebuie să-l daţi unităţilor noastre de a se retrage, independent de trupele germane.

— În concluzie comandanţii Marilor noastre Unităţi nu au exagerat câtuşi de puţin situaţia?

— Nu, domnule Mareşal, am citit raportul pe care vi l-au făcut chiar la Comandamentul nostru. Consider că acest raport nu este complet întrucât nu arată iminenţa atacului inamic.

— Vom face tot ceea ce vom putea privind prima soluţie indicată de dumneata; în ceea ce priveşte a doua soluţie, ea este imposibilă. Dacă nu vom fi căsăpiţi de ruşi, apoi acest lucru îl vor face nemţii. Îţi închipui că asta înseamnă raderea noastră completă şi instalarea la Bucureşti a unui guvern vasal.

— Nu, Domnule Mareşal, m-am gândit la această eventualitate, dar nemţii nu dispun de trupe pentru apărarea propriului lor sector, dară-mi-te să ne mai atace pe noi. De altfel, în eventualitatea retragerii noastre fără asentimentul lor, propun a fi asiguraţi că retragerea se va face numai până la Nipru. Le facem şi lor un serviciu prin această repliere, la care suntem obligaţi de însăşi existenţa noastră. Părerea mea este că prima soluţie ce v-am indicat-o este mai mult pentru liniştirea conştiinţei noastre de aliaţi, căci ei nu vă vor putea da nici o asigurare reală. Rămâne să ne descurcăm singuri, avizându-i pe nemţi de acest lucru. Eu sunt gata de a mă reîntoarce pe front, chiar în seara aceasta, pentru a conduce replierea trupelor.

— Nu Pantazi, nu vezi că eşti complet extenuat, du-te şi te culcă, nu eşti Dumneata responsabil de tot ce se întâmplă, eu şi cu Marele Stat Major trebuie să luăm hotărârea.

— Ştiu că nu am nici o responsabilitate de drept, dar am una de fapt, deoarece eu vin de acolo şi ştiu întreaga situaţie, cum vreţi să mă culc, când toţi comandanţii Marilor noastre Unităţi aşteaptă de la mine această rezolvare şi când le-am promis că vin direct la dumneavoastră şi nu plec până la găsirea soluţiei?

— Bine Pantazi, du-te în camera cealaltă şi întinde-te pe patul meu de campanie, îl chem pe Şteflea şi cum va veni, te voi chema şi pe dumneata. De altfel îmi trebuie şi un translator, pentru a vorbi cu Hitler la telefon.

La venirea lui Şteflea, translatorul se găsea deja lângă Mareşal şi tatăl meu a fost chemat.

— Şteflea, mi-a expus acum Pantazi situaţia din Cotul Donului şi după părerea lui este extrem de gravă.

— Domnule Mareşal, chiar înainte de a fi chemat de către dumneavoastră, mi-a venit răspunsul de la Comandamentul german asupra raportului făcut, aşa că veneam la dumneavoastră, chiar dacă nu m-aţi fi chemat.

— Răspunsul la raportul meu?

— Nu, domnule Mareşal, răspuns la raportul întocmit de mine acum o săptămână. Cunoşteau situaţia şi au luat măsurile de rigoare. Ne vor trimite o Divizie blindată şi una de infanterie purtată pentru a constitui rezerva noastră.

— Când vor veni aceste Divizii?

— În decurs de o săptămână, domnule Mareşal.

V-am spus eu, domnule Mareşal, că nemţii tergiversează, şi nici nu se poate şti dacă aceste Divizii există într-adevăr, sau ne mint pentru a ne linişti. În orice caz, o săptămână, este mult prea târziu, a intervenit generalul Pantazi.

— Nu este prea târziu, numai de ar veni, a răspuns generalul Şteflea împăciuitor.

— Este mult prea târziu, nu se ştie dacă în momentul acesta când stăm de vorbă, atacul nu s-a şi produs.

— Nu exageraţi domnule General, v-aţi lăsat influenţat de cei de pe front, care nu văd decât atacuri iminente ale inamicului.

— Ascultă Şteflea, eu vin de-acolo, nu citesc rapoarte şi le interpretez cum vreau eu, mai bine taci decât să-l linişteşti pe domnul Mareşal, căci nu-i faci nici un serviciu.

Mareşalul a intervenit:

— Nu vă certaţi degeaba, apoi chemându-l pe colonelul Zaharia îi ordonă să-i dea imediat legătura cu Hitler.

Legătura cu Berlinul a fost obţinută, nu însăşi cu Hitler, care dormea şi nu putea fi deranjat! La Berlin lucrurile se petreceau altfel ca în restul lumii, se lucra numai noaptea.

Mareşalul era furios, fierbea, iar nervii lui se descărcau pe Şteflea, de câte ori acesta încerca să-l calmeze.

După 8 ore a cerut din nou legătura cu Berlinul, însă de data aceasta Hitler era plecat!

— Sunt convins că mă evită, cred că ai avut dreptate, Pantazi, nu au cum să ne dea ajutor. Dar de ce nu ordonă retragerea pe Nipru?

— Domnule Mareşal, nu ne rămâne decât să ne retragem, şi aceasta imediat, a insistat generalul Pantazi.

— Nu se poate, Pantazi, nici măcar acest lucru nu-l putem face, unităţile noastre sunt sub Comandament german şi nu-i putem lăsa descoperiţi.

— Tot descoperiţi vor rămâne îndată ce se va declanşa atacul, căci frontul nostru va fi pulverizat.

— Pantazi, înţelege odată că nu pot face acest lucru, deoarece îmi anulez orice posibilitate viitoare de a scoate ţara din război, şi aceasta este singurul lucru care mă preocupă. Din nenorocire această posibilitate încă nu apare la orizont. Du-te te rog acasă şi te culcă.

— Plec, Domnule Mareşal, dar dacă veţi hotărî totuşi retragerea, va rog să mă chemaţi, şi plec imediat, chiar în această noapte, înapoi pe front."

După plecarea tatălui meu, Mareşalul a hotărât ca generalul Şteflea să plece în zorii zilei pe front şi să rămână în permanenţă în contact cu el. Nu ştiu ce s-a întâmplat ulterior, dar dezastrul s-a produs după câteva zile, iar după circa trei săptămâni, s-a putut constata că dezastrul nu a fost chiar atât de mare pe cât fusese prevăzut, o bună parte din trupă reuşind să treacă printre unităţile blindate inamice, în mici grupuri şi să se regrupeze după ce trecuseră Niprul. Nenorocirea din

cotul Donului a făcut ca relaţiile între Mareşal şi tatăl meu să fie din ce în ce mai strânse. Greutăţile întâmpinate împreună îi fac pe oameni să se apropie. Tot cam în acest timp, – „o nenorocire nu vine niciodată singură” – relaţiile între Rege şi Mareşal au cunoscut o nouă răcire. Într-o zi, ducându-se la Mareşal, tatăl meu l-a întâlnit pe generalul Piki Vasiliu, care tocmai ieşea. Figura generalului radia de mulţumire. Tatăl meu a intrat la Mareşal şi l-a găsit într-un hal de nervi cum de puţine ori l-a văzut.

“- Dar ce s-a întâmplat, Domnule Mareşal, de ce sunteţi atât de supărat?

— Am aflat acum despre porcăriile care se petrec la Palat.

— Domnule Mareşal, nu vă supăraţi, dar găsesc atitudinea domnului general Vasiiiu absolut inadmisibilă. Acum când ne frământă atâtea chestiuni într-adevăr grave, el să se ţină de intrigi şi să toarne venin între Rege şi dumneavoastră.

— Dumneata numeşti intrigi atunci când sunt informat de situaţii inadmisibile?

— Da, domnule Mareşal, fiindcă sunt fapte minore, care nu trebuie să vă distragă de la problemele esenţiale cu care sunteţi tot timpul confruntat şi pe deasupra să văşi enerveze inutil.

— Fapte minore... Vergoti primeşte generalii, care vin de pe front, cu picioarele pe birou, spunându-le că Majestatea Sa nu acordă astăzi nimănui audienţă?

— Dacă v-ar fi spus numai acest lucru sunt sigur că aţi fi luat măsura de rigoare fără a vă enerva atât, dar probabil că v-a spus şi alte lucruri.

— Evident că mi-a spus tot ce se petrece acolo.

— Vergoti trebuie mutat, iar în rest, vă rog eu domnule Mareşal, nu vă amestecaţi.

— I-am dat ordin lui Vasiliu să-l trimeată imediat pe Vergoti la Stalingrad şi voi avea o întrevedere cu Regele şi am să-i spun tot ce gândesc despre El.

— Nu faceţi aşa ceva, domnule Mareşal, Regele nu este cu nimic vinovat, poate nici nu ştie; îl răniţi inutil şi creaţi o răceală, care nu este necesară.

— Nu ştie? Nu ştie că are o amantă? Aducem o nouă Lupească la Palat?

— Domnule Mareşal, îmi pare rău că trebuie să vă spun că a-ţi devenit influenţabil, sunteţi montat de domnul general Vasiliu şi greşiţi profund. Ce importanţă are dacă Regele are pe cineva cu care trăieşte? Nu uitaţi că are 21 de ani. Ce rău a făcut? Nu a adus pe nimeni la Palat şi totul s-a făcut cu o discreţie desăvârşită. Cu Vergoti, într-adevăr aveţi dreptate, dar a discuta cu Regele astfel de chestiuni, înseamnă a-l umili şi înrăi inutil.

— Bine Pantazi, renunţ să vorbesc cu Regele, dar cred că este o greşeală şi eşti responsabil de ea. "

Şi cum niciodată nu vin două rele fără să vină şi a treia, tot în acelaşi timp, la o vizită pe care tatăl meu a făcut-o trupelor din Crimeea, generalul Mihail Lascăr, Comandantul Diviziei I-a de Vânători de Munte, nu a venit, cum era normal, să-l întâmpine. Interesându-se de cauza absenţei lui Lascăr, i s-a spus că este grav bolnav de nervi. Bolnav sau nu, Lascăr nu-şi mai îndeplinea funcţia de Comandant al Diviziei. El a fost înlocuit de către generalul Vasiliu Răşcanu. A doua zi, tatăl meu l-a trimis pe Lascăr la Spitalul Militar şi a cerut să i se facă un raport asupra stării generalului. A treia zi, venind la minister, ofiţerul de serviciu i-a raportat că la ora 5 dimineaţa a fost căutat la telefon de către Mareşal.

"- Şi pentru ce nu m-ai chemat imediat acasă la telefon?

— L-am întrebat pe Domnul Mareşal şi mi-a spus să nu vă deranjez, dar îndată ce veniţi să vă duceţi la dânsul. "

Crezând că cine ştie ce s-a putut întâmpla, tatăl meu a plecat imediat la Mareşal.

"- Bine Pantazi, este posibil să aflu prin cucoane că Lascăr este de 48 de ore în Bucureşti?

— Domnule Mareşal, Lascăr era inexistent la comanda Diviziei şi a trebuit să-l înlocuiesc. Deoarece nu-mi pot da seama dacă este într-adevăr bolnav sau nu, l-am internat în Spitalul Militar şi am cerut să mi se înainteze un raport asupra sănătăţii sale. Nu v-am raportat nimic, deoarece voiam să am rezultatul expertizei medicale.

— Lascăr este mai sănătos ca mine şi ca dumneata, dar este un laş şi te-a prostit pe dumneata pentru a-l aduce la Bucureşti. Nu trebuia pentru nimic în lume să faci acest lucru, cu atât mai mult cu cât licheaua asta este nepotul meu.,.

— Domnule Mareşal, nu am ştiut că este nepotul dumneavoastră, dar chiar dacă ştiam, tot îl aduceam, deoarece nu puteam lăsa Divizia fără Comandant, iar eu nu sunt medic pentru a şti dacă este într-adevăr bolnav, sau simulează.

— Du-te, scoate-l din spital şi-l trimiţi la Stalingrad, să plece chiar astăzi!

— Nu pot face acest lucru, domnule Mareşal, până nu am diagnosticul pus de medici."

Mareşalul, chemândul pe colonelul Zaharia:

„- Zaharia, te duci imediat la Spitalul Militar, îl iei pe Lascăr aşa cum se găseşte, îi faci rost de un avion şi-l expediezi la Stalingrad din ordinul meu. Nu are dreptul de a trece pe acasă.”

După cum bine îl cunoştea Mareşalul, Lascăr simulase boala de nervi, iar diagnosticul a confirmat acest lucru. A urmat inspecţia făcută de tatăl meu la Stalingrad. La întoarcere a raportat Mareşalului:

"- Domnule Mareşal, vin de la Stalingrad şi trebuie să vă raportez că mai este încă posibilă salvarea trupelor. Lupta pentru Stalingrad a devenit inutilă, deoarece ruşii aduc rezerve imense, trupe proaspete, cărora nu li se va putea face faţă. Am

vorbit cu von Paulus, care mi-a spus că el, fără ajutoare din afară, poate sparge încercuirea, însă nu primeşte de la Hitler aprobarea pentru acest lucru. Vă rog să interveniţi dumneavoastră, fiindcă altfel vom suferi o nouă înfrângere şi vom pierde şi numeroase unităţi.

— Ştiu ca ai absolută dreptate, Hitler este obsedat de Stalingrad, vrea victoria cu orice preţ şi şi-a pierdut complet uzul raţiunii. Nu sunt decât 8 ore de când am vorbit la telefon şi nu am putut ajunge la nici un rezultat.

— Ordonaţi retragerea trupelor noastre şi sper că o vom putea reuşi.

— Este imposibil, ţi-am mai spus-o şi altădată, dumneata vezi lucrurile prin prisma militară, unde ai dreptate, dar, din punct de vedere politic, dacă fac acest lucru îmi anulez orice posibilitate pentru viitor de a scoate ţara din război.

— Este un nou sacrificiu de proporţii, pe care armata noastră nu-l poate suporta.

— Ţara este mai importantă decât armata ei; ea trebuie în primul rând salvată. "

Discuţiile sau încheiat printr-o tăcere îndelungată, amândoi fiind copleşiţi de grozăvia momentelor pe care le trăiau.

* * *

Uf… Dacă nu ar fi şi „deşteptarea” asta! Pentru mine la Zarcă, cel mai greu de suportat este imposibilitatea unei odihne suficiente. Evident „programul” este şi el destul de plicticos, chiar dacă plictiseala s-ar reduce numai la a vedea mutra gardianului, sau a-i auzi glasul, mai bine zis răcnetele. Evident… graba care caracterizează orice mişcare în închisoare, nu este datorată unei lipse de timp – care prisoseşte întotdeuna – ci numai ca o pedeapsă în plus ce ni se aplică. Totul în închisoare se desfăşoară în cea mai mare fugă, golirea

tinetelor, aşa zisa plimbare, baia, în special baia, dar şi mersul la anchetă, dezbrăcatul pentru percheziţie, totul, absolut totul, îndată ce „programul” s-a terminat, urmează programul făcut de deţinuţi! Dacă sunt mai mulţi sau foarte mulţi în celulă, programul constă în mişcări de educaţie fizică executate de către unii dintre ei, care de obicei fac deliciul celorlalţi prin ridicolul lor; apoi discuţiile veşnice şi fără concluzie asupra acestui subiect: „exerciţiile fizice sunt bune, căci menţin musculatura”, afirmă unii „competenţi”. Desigur, în absolut orice discuţie se găsesc o mulţime de „competenţi”, „Sunt extrem de proaste în închisoare” afirmă cu tot atâta competenţă alţii, „deoarece consumă din minimum de calorii pe care-l acumulăm din mizerabila mâncare pe care o primim”. Dar odată terminată această operaţiune, la care toată lumea participă, unii ca actori, ceilalţi ca spectatori-comentatori, programul zilnic este extrem de variat şi tot atât de monoton! Conferinţe...Şi iar conferinţe... Unele interesante, chiar foarte interesante, altele plicticoase la maximum, „competenţi”, găsindu-se întotdeauna! Învăţarea limbilor străine, cu profesor sau fără, jocul de şah sau table, cu piese făcute din miez de pâine, confiscate la fiecare percheziţie şi refăcute, cu pedepsele respective, care variază după atmosfera de încordare sau destindere care domneşte în acel moment, apoi cusutul zdrenţelor cu care ne îmbrăcăm, cu ace confecţionate din cuie, confiscate cu pedepsele respective şi reconfecţionate, croşetatul şi câte şi mai câte! Toate aceste operaţiuni sunt executate cu migală şi ocupă o mare parte din timpul deţinuţilor.

Singur la Zarcă, fiind lipsit de ochi critici şi ironici, eu îmi execut mişcările de gimnastică zilnic. Niciodată însă nu am făcut acest lucru atunci când eram cu cineva în celulă. Am avut întotdeauna oroare de ridicol şi m-am ferit cât am putut să nu cad în el. Nici table pentru scris nu am făcut niciodată, din vreun ciob de geam găsit, sau pe fundul gamelei, cu ajutorul

săpunului şi al prafului de var. Neocupându-mă nici cu şahul, sau tablele, şi nici cu cusutul, rar mi s-a întâmplat până acum în 12 ani de închisoare să mi se găsească ceva la percheziţie, deci să fiu pedepsit pentru aceste mărunte „infracţiuni”! Infracţiunile sunt mărunte în perioadele bune, dar devin foarte grave, soldându-se cu multe zile de izolare atund când se strânge şurubul.

La Zarcă însă, atunci când vremurile devin grele, nu este nevoie de pretexte pentru ca pedepsele de toate naturile să fie aplicate cu cea mai mare cruzime. Perioadele aşa zis bune şi cele rele se succed cu regularitate, fără a putea să ne dăm seama de motive. În perioadele proaste, mâncarea devine apă chioară, percheziţiile se fac în fiecare noapte, iar pedepsele cu izolare şi bătaie nu contenesc. Evident am prins atât la Zarca Aiud, cât şi aici la Gherla, multiple schimbări de regim.

Măsurând celula de la fereastră la uşă, îmi revin în imagine atâtea amintiri şi le trăiesc cu intensitate de parcă s-ar petrece astăzi. Revin din gândurile mele şi caut să le înlocuiesc cu altele mai frumoase. Dar nu întotdeuna reuşesc acest lucru, iar atunci când plimbările mele nu sunt însoţite de gânduri, de concentrarea lor într-o direcţie care mă interesează, atunci aud cele mai mici zgomote ale Zărcii şi concentrarea pentru evadarea spiritului devine mai grea, din ce în ce mai grea, nervii se încordează, iar rezultatul este o zi proastă, obositoare, humoarea este şi ea proastă, iar somnul de după stingere devine agitat. Mi se întâmplă destul de rar acest lucru şi consider că atunci am ieşit de sub propriul control. Fac totuşi parte din fericiţii, care-şi găsesc lumea lor interioară, care-şi povestesc, care-şi ascultă glasul subconştientului, care-şi umplu nenorocita existenţă cu sine şi nu mai au nevoie de absolut nimic. Câtă libertate a spiritului poate exista în închisoare, dacă reuşeşti această interiorizare? Pot afirma, fără cea mai mică îndoială, că ea nu poate fi egalată în nici o altă

împrejurare din viaţă, întotdeuna există ceva care îţi turbură această posibilitate, poate în afara oamenilor dotaţi de natură cu calităţi ieşite din comun. Dar în zilele în care nu reuşesc interiorizarea, viaţa devine un infern. Încep să ascult zgomotele Zărcii, nenumărate zgomote, fiecare simbolizând câte ceva… Paşii gardianului pe sală, scoaterea cuiva la anchetă, începerea programului de scoatere a tinetelor, aducerea mesei, conversaţiile prin morse între celule la perete sau în ţeava caloriferului, ba chiar şi conversaţiile deţinuţilor din celulele alăturate! Majoritatea deţinuţilor sunt experţi în aceste zgomote, urmărindu-le de la deşteptare şi până la stingere! Ce greu trebuie să treacă timpul, fiind într-o veşnică aşteptare! Pentru mine este catastrofal să mă angrenez într-o astfel de viaţă, care îţi ascute nervii la maximum, ţi-i toceşte şi până la urmă te dărâmă total.

Viaţa devine grea şi atunci când eşti în lanţuri, căci acestea îţi rod gleznele, iar durerea te face să-ţi întrerupi plimbarea. Deoarece nu ai dreptul de a sta întins pe pat, în vremurile bune, sau pe rogojină în cele proaste, viaţa în celulă devine un adevărat calvar. Să nu mai vorbim de situaţia în care şi mâinile îţi sunt legate şi cele două legături sunt unite printr-un lanţ suplimentar scurt, care te face să nu te poţi mişca decât complet cocoşat şi pe vine. Dar chiar în mod normal, când porţi lanţuri numai la picioare şi, pentru a nu te roade, le căptuşeşti cu cârpe dintr-o cămaşă sacrificată, rezolvarea nu este totală, deoarece zăngânitul lanţurilor îţi turbură orice preocupare şi nu poţi urmări nici o ideie. Şi aceste perioade au însă un sfârşit chiar dacă aşteptarea se numără în unele cazuri cu anii! Scoaterea lanţurilor devine o fericire dintre cele mai mari şi viaţa prinde dintr-o dată alte orizonturi.

Frigul este un alt mare duşman în închisoare, în special atunci când eşti singur. Din cauza frigului, nu poţi avea nici o preocupare, tot timpul petrecîndu-l în încercări zadarnice de a

te încălzi. Desigur în celulele supraaglomerate, unde toată lumea fierbe ca într-un cazan, frigul nu constituie o problemă. Eu am preferat întotdeuna inconvenientele izolării la Zarcă supraaglomerării, şi chiar unui singur tovarăş de celulă. Atât de rar se întâmplă ca doi oameni să se înţeleagă perfect sau să se simtă bine împreună încât singurătatea pentru cei ce ştiu să-şi găsească, sau mai bine zis să apeleze la resursele interioare, este preferabilă. Un om cu resurse proprii, care nu a trecut prin închisoare, nu poate înţelege aceste lucruri. El se gândeşte spre exemplu la un prieten bun, cu care şi-ar petrece timpul cu mult mai bine decât singur. Este adevărat, dar, într-un timp limitat, cea mai bună prietenie şi cunoaştere reciprocă nu poate merge atât de departe încât să fie desăvârşită. Ştiu cazuri în care cei mai buni prieteni au avut norocul să fie izolaţi împreună şi până la urmă au ajuns să se enerveze reciproc şi să dorească schimbarea! Evident, izolarea singur este preferabilă numai pentru aceia care au posibilitatea interiorizării, altfel ea duce destul de repede la neurastenie gravă, sau chiar la nebunia propriu zisă.

Chiar aceste gânduri, care abordează şi prezentul, au reuşit să mă scoată din celulă şi să mă zvârle hăt departe, luând parte la prezent de dincolo de el!

Mă trezesc brusc din somn, după o noapte plină de coşmaruri. Sunt obosit şi caut să-mi reconstitui visele avute. Nu reuşesc să-mi amintesc decât crâmpeie de vise. Eram la Baia Sprie în mină, perforam dar sfredelul nu înainta absolut deloc. Nu găseam sfredelele cu floare bună, toate erau peste măsură de uzate şi întreaga muncă era fără nici un rezultat. Am mai păţit acest lucru fiind la Baia Sprie, ca, după nopţi întregi de perforat, ziua să visez acelaşi lucru, când am obţinut o scutire de la doctorul Veselovschi. Să fiu acum în aceeaşi

situaţie? Să mă părăsească nervii? De data aceasta nu am niciun motiv.

* * *

După programul de dimineaţă, îmi reîncep plimbarea. Datorită oboselii, fără prea mult efort mă transpun la Baia Sprie.

Ieşisem din mină, era frig şi burniţă. Schimbul II a fost oprit de a intra în mină şi ofiţerul politic ordonă adunarea tuturor deţinuţilor. Eveniment neobişnuit, prevestitor de rău căci ce bine ne putea aştepta?

Ofiţerul politic cu o listă în mână a anunţat: cei care îşi vor auzi numele, să iasă în faţa frontului. S-au strigat vreo 60 de deţinuţi, între care am reţinut: Virgil Negescu, Puiu Caleia, Ducu Ciocâlteu, Titi Coşereanu, George Sarry, Matei Dumitrescu, Paul Iordănescu, Simion Cojocaru, Ion Cojocaru, Ion Brânzaru, Gheorghe Brânzaru, comandorul Sneideru, Dan Cernovodeanu, Caranica, Mircea Vueric, Titi Spânu.

Cei strigaţi de către ofiţerul politic nu au mai putut lua legătura cu noi, cei care rămâneam, au intrat în dormitoare, şi-au făcut bagajele şi au plecat.

Au urmat veşnicile presupuneri: au plecat la Aiud? la Gherla? au plecat la Valea Nistrului? Au fost eliberaţi? Încet, încet, evenimentul s-a dat uitării, frământările continuând în rândul prietenilor celor plecaţi.

Eu mă puteam număra printre aceştia din urmă, deoarece plecaseră Ducu Ciocâlteu, Puiu Caleia şi Titi Coşereanu. Dar mă învăţasem cu schimbările din închisoare şi evident trebuia să mă împac şi cu acest lucru.

Situaţia devenea cu mult mai dificilă pentru mine, căci îmi zădărnicea până a-mi face imposibilă evadarea plănuită şi

pentru care depusesem împreună cu Ducu Ciocâlteu atâtea eforturi.

Se apropia înfrunzitul pădurii, adică ceea ce aşteptam pentru a ne pune planul în aplicare. Evident, mai erau multe de făcut în materie de pregătire, dar eram pe drumul cel bun, chiar dacă în privinţa informaţiilor mai erau câteva lucruri esenţiale de elucidat; pregătirile pentru a fi în posesia a tot ceea ce ne era necesar în cursul evadării şi după evadare mergeau într-un ritm foarte rapid. Astfel reuşisem confecţionarea unor grenade, din ţeavă de conductă de apă, cu dinamită ca exploziv şi cu fitil pickford de diferite lungimi, pentru a realiza o explozie imediată, sau întârziată. Acestea, pe măsură ce erau confecţionate, erau ascunse în mină. Am lucrat la aceste grenade numai împreună cu Ciocâlteu, pentru siguranţa păstrării secretului, dar am întrebuinţat cunoştinţele altora mai competenţi decât noi, fără ca aceştia să poată presupune la ce ne folosesc informaţiile parţiale pe care ni le furnizau.

Reuşisem de asemeni să facem un depozit destul de serios alimentar, din pâine de război, pe care o cumpăram pe cartelă, slănină, brânză şi zahăr.

De asemeni strânsesem suficiente medicamente, feşe, iod, vată, ce ne-ar fi fost necesare ca prim ajutor.

Confecţionasem cuţite şi aveam şi câteva gamele şi linguri.

La ce mai foloseau toate acestea acum când Ducu Ciocâlteu plecase, el fiind nu numai principalul meu colaborator, dar şi cel care, cunoscând mai bine deţinuţii, era cel mai în măsură de a recruta, în vederea executării planului, oamenii necesari?

Eram destul de dezorientat, cu atât mai mult cu cât timpul favorabil punerii în execuţie a planului se apropia vertiginos. Îmi vin acum în minte diferitele mele proiecte de evadare. Dar gândurile nu contenesc asupra trecutului îndepărtat, de unde au izvorât primele idei de evadare.

* * *

Pe front, în Cehoslovacia, mi-a trecut prima oară prin minte să trec liniile şi să lupt alături de germani, până ce aceştia vor fi complet învinşi, înfrângerea completă a germanilor nu îşi găsea nici un dubiu în gândurile mele. Nu socoteam însă că, odată cu înfrângerea germanilor, totul va fi pierdut. Speram până la convingere că războiul împotriva ruşilor va fi reluat. Mă gândeam că va trebui să găsesc momentul potrivit pentru a trece în Franţa şi a intra în legiunea străină. Desigur toate aceste gânduri erau desul de vag conturate, însă constituiau totuşi gânduri de viitor.

Trecerea liniilor de luptă şi alăturarea mea de armata germană mi-a frământat conştiinţa luni de zile. Argumentele pentru care voiam să fac acest lucru erau destul de clare, rezumându-se în general nu atât la ideea că voi lupta alături de germani, cât la aceea a continuării luptei începută împotriva adevăratului nostru inamic, care nu era decât Uniunea Sovietică.

Dar încet, încet, mi se contureazăşi argumentele contrarii.

Nu-mi puteam părăsi camarazii, mai ales că pe vremea aceea armata română era vechea armată, care sângera din greu pentru Transilvania românească.

Un factor subiectiv îşi făcea din ce în ce mai mult loc în gândurile mele. Nu-mi puteam părăsi familia fără ca anumite lucruri să fie lămurite. Astfel voiam să asist la procesul tatălui meu, naivitatea mea de atunci împiedicându-mă să-mi dau seama de crudul adevăr, pe care l-am cunoscut mai târziu.

Mama mea trebuia încunoştiinţată de hotărârile mele, lucru ce nu-l făcusem.

Eram însurat şi găseam o lipsă de loaialitate să-mi părăsesc soţia fără a-i explica absolut nimic.

Dar toate aceste argumente erau întărite de faptul că eram absolut sigur că voi putea părăsi ţara oricând aş fi vrut. Pledau pentru aceasta incursiunile făcute de mine pe frontul din Rusia în spatele liniilor ruseşti, una din ele ajungând la 30 de kilometri.

În concluzie, dacă pot să-mi îndeplinesc hotărârea de a lupta mai departe împotriva ruşilor în orice moment, ce rost poate avea să trec acum în liniile germane?

Aşa am ajuns înapoi în ţară, împreună cu armata noastră.

Ce a urmat, nu mai are contingenţă cu ideea care mă persecută în momentul de faţă; cum s-a născut şi cum a evoluat ideea evadării.

La arestarea mea preventivă în 1946 pentru procesul Mareşalului, am fost dus la „Uranus” şi am fost ţinut singur în celulă, până am fost eliberat cu câteva ore înaintea execuţiei Mareşalului, pentru a mă duce la vorbitor, la ultimul vorbitor cu tatăl meu.

Desigur la Uranus m-am gândit pentru prima oară la o evadare. M-am gândit la acest lucru, pentru a încerca o răpire a Mareşalului Antonescu. De aici se poate vedea că nu fusesem închis absolut fără motiv. Comuniştii erau prevăzători şi îşi puseserăşi această ipoteză. Evadarea de la Uranus însă nu era posibilă. Poate nici nu am analizat bine aceste posibilităţi deoarece nu ştiam mai nimic despre procesul Mareşalului şi nici despre data când va începe, unde se va desfăşura şi când se va termina.

Pe de altă parte, la Uranus găsisem posibilitatea de a lua legătura cu colonelul Elefterescu, fostul meu comandant de regiment la „Garda Călare” şi fostul aghiotant al Mareşalului. Conversaţiile aproape zilnice pe care le aveam cu Elefterescu,

asupra timpului petrecut în Rusia, îmi absorbeau tot timpul şi preocuparea.

Dacă evadarea de la Uranus nu a constituit o preocupare stringentă, ideea necesităţii evadării s-a cristalizat total.

Astfel, indiferent de scop şi de mijloace, mi s-a întipărit bine în cap că evadarea nu este numai necesară, dar şi obligatorie. Mi-am adus aminte din educaţia militară, pe care am primit-o, că ofiţerul căzut prizonier este obligat să facă tot ceea ce este posibil pentru a evada. Ce deosebire se putea face între situaţia de prizonier şi aceea de deţinut? Atunci am început să înţeleg că ceea ce făceau comuniştii, adică arestarea noastră fără motiv, era totuşi justificată prin prevenirea intenţiei noastre de a ne opune lor.

Ideea evadării încolţise perfect în capul meu şi ea m-a persecutat până am pus-o în aplicare, şapte ani mai târziu.

Pentru mine evadarea constituia „reversul medaliei” la posibilitatea arestării. După cum puneam eventualitatea arestării ca posibilitate a oricărei acţiuni întreprinse, sau chiar fără a întreprinde ceva, o arestare-consecinţă a unui „proces de intenţie”, tot aşa evadarea era mijlocul de a rezolva situaţia, dar şi reconfortantul moral, recompensa ce mi-o ofeream singur împotriva oprimatorilor.

Arestarea mea în 1946 şi deţinerea la închisoarea militară Uranus au dat naştere ideii de evadare. Dacă această idee nu a fost pusă în practică la prima nouă arestare, a fost numai pentru motivul că nu voiam să risc un eşec, care, în loc de a-mi fi oferit o satisfacţie morală, oferea inamicilor mei ocazia de a se împăuna pe socoteala mea.

Am refuzat întotdeauna ideea unora că o evadare nu face decât să îngreuneze situaţia celor rămaşi, deoarece într-o luptă trebuiesc făcute sacrificii, iar neajunsurile întâmpinate de cei rămaşi nu sunt în realitate decât justificări ale celor cărora le este frică de a acţiona. Proba evidentă a acestui raţionament

am avut-o ulterior, când toţi deţinuţii au vorbit cu admiraţie de cei care au evadat indiferent de consecinţele pe care le-au avut de suportat.

Reacţia generală a fost de mândrie şi de satisfacţie pentru reuşita acţiunii. Se poate spune că însăşi evadările nereuşite au adus deţinuţilor satisfacţia că s-au încercat, căci s-a arătat prin aceasta nesupunerea la umilinţe, dorinţa de manifestare a opoziţiei faţă de asupritori.

De asemenea, autorităţile comuniste şi-au putut da seama că oricât i-ar asupri pe deţinuţi, ei pot fi bătuţi, înlănţuiţi, dar nu înfrânţi moral, combativitaea lor rămânând nealterată.

Dacă ar fi numai acest lucru, această realizare, şi totuşi ar merita sacrificiul încercării, cu atât mai mult cu cât, în cazul nereuşitei, pedeapsa de cele mai multe ori a fost moartea. Cei ce îşi riscă viaţa nu pot fi decât respectaţi, atât de prieteni, cât şi de inamici. Aceste idei nu mai pot fi astăzi în nici un fel combătute, căci au fost cu totul demonstrate.

* * *

Revin la Baia Sprie în acea zi tristă a despărţirii noastre, care ne-a pus pentru un timp în imposibilitate de a acţiona pentru evadare.

După o scurtă dezorientare, încep să mă gândesc din nou la înlocuirea pierderilor suferite şi la o şi mai mare activitate pentru ajungerea la scopul propus.

Înlocuirea oamenilor este cel mai greu lucru, deoarece îi lăsasem lui Ducu Ciocâlteu în întregime acest sector de activitate. Trec astfel două, trei săptămâni şi pădurea înverzeşte văzând cu ochii. Mă gândesc cu groază că nu voi reuşi să-mi îndeplinesc hotărârea şi pe măsură ce timpul trece încep să-mi imput lipsa de acţiune.

Într-o dimineaţă, ieşit din mină obosit şi îngândurat, din nou ofiţerul politic opreşte intrarea schimbului II în mină şi adună toţi deţinuţii.

Sunt strigat chiar la începutul listei de numai 15 deţinuţi, ne facem bagajul şi suntem urcaţi într-un camion cu prelată.

De la început am observat că nu luăm drumul către Baia Mare, deci nu mergem la nici un penitenciar.

Direcţia contrară în care a pornit camionul era către munte, pe un drum prost pietruit şi plin de serpentine.

Încotro ne îndreptam era imposibil de bănuit. Aceasta ne da o stare de nervi ce nu se poate imagina. Am mers timp de câteva ore, camionul aruncându-ne dintr-o parte în alta, înghiţind praf cu nemiluita şi neputând înţelege câtuşi de puţin destinaţia căreia suntem propuşi.

În sfârşit camionul se opreşte şi ne dăm seama că am ajuns la o nouă colonie, pe care nu o cunoşteam.

* * *

Eram de mult trezit din somn, când a sunat deşteptarea. Nu pot să-mi dau seama cât timp am dormit în această noapte, nici chiar dacă am dormit. Cert este că de multă vreme nu am avut o noapte atât de proastă. Rămân lungit în pat, asumându-mi riscurile în cazul în care gardianul m-ar fi surprins într-o atât de flagrantă călcare a regulamentului.

Sunt trist, gândurile fără a se putea lega în nici un fel, nevrând să pornească în nici o direcţie, îmi procură totuşi o senzaţie de nesiguranţă, într-un cuvânt nu mai sunt eu, nu mă mai recunosc.

Mă ridic cu greutate de pe pat, îl strâng regulamentar şi pornesc clătinându-mă să-mi fac obişnuita plimbare. Continui să am impresia că în creierul meu este un vid total. Nu mă aflu în celulă, dar nici în afara ei! Gândul nu reuşeşte să-şi ia

zborul dincolo de gratii, dar nu-mi remarcă prezenţa nici în celula 6 a Zărcii din Gherla. Merg automat, un picior aşezându-se înaintea celuilalt printr-un simplu ordin al creierului, ordin inconştient dat prin nervii motori, fără o realizare a mişcării produse, fără ca această mişcare să mai poată contribui la legarea gândurilor ca de obicei.

Aud în sfârşit zgomotul obişnuit al începerii programului. Zdrenţăroşii locatari ai fiecărei celule ies pe rând pentru a-şi goli tinetele. Înregistrez totuşi această mişcare, pe care în mod obişnuit, adică atunci când interiorizarea pune stăpânire pe mine, o remarc ca un zgomot oarecare ce prin monotonia lui contribue pozitiv la intrarea mea în „transă”.

Acum paşii celor care aleargă pe culoar cu tinetele în mână îi înregistrez tot ca ceva secundar, dar care de data aceasta nu mai are nici o semnificaţie, este pur şi simplu o uruială, al cărei înţeles nu mă preocupă, după cum nici altceva nu reuşeşte să-şi facă un cât de mic loc în gândurile mele, mai bine zis, în „golul meu uriaş”.

Uşa celulei mele se deschide cu brutalitate, iar înjurătura gardianului îmi „mângâie” urechile, aducându-mă oarecum la realitate. Aşa am făcut „programul” .

Îmi reiau plimbarea cu gândul că voi intra în obişnuit, că mă voi stabili din nou undeva… Hăt departe, departe de Zarcă, departe de prezent, într-un trecut interesant sau într-un viitor imaginativ în care totul să se desfăşoare sub cele mai frumoase auspicii! Sunt înclinat către acesta din urmă, deoarece de multă vreme nu mi-am mai lăsat imaginaţia să zburde!

„Socoteala de-acasă, nu se prea potriveşte niciodată. Cu cea din târg”. Nu reuşesc să leg nimic.

Aud din nou paşii gardianului, apropiindu-se într-o cadenţă vie, hotărâtă. Se trage zăvorul la celula mea, se deschide uşa, apare un gardian nou, nu-l mai văzusem niciodată.

— Cum te cheamă, bă?

— Pantazi. Am uitat formula de rigoare : „Să trăiţi domnule „gradul", sunt deţinutul..."

— Ieşi afară!

— Cu bagajul?

— Fără, mişcă mai repede.

Am pornit-o pe scări în jos cu gardianul după mine.

— Stai, bă, unde te duci? Pune-ţi ochelarii!

Am înţeles, mă duce la anchetă, la Domocoş. Ce o mai vrea cu mine? Probabil sunt chemat pentru a camufla chemarea vreunui turnător. Domocoş obişnuia acest lucru, pentru a mă compromite, căci deţinuţii ştiau că s-a deschis celula 6, că acolo sunt eu, că s-a mai deschis şi celula... în care se află„turnătorul"... Deci Domocoş vrea ştiri noi, vrea să dea dispoziţii noi.

Acest lucru nu mă afectează însă, reputaţia mea este bine stabilită şi astfel de trucuri rămân fără efect în rândurile deţinuţilor.

Într-adevăr, sunt dus la Domocoş, adică acolo unde obişnuia el să-şi facă anchetele. O cameră mică, având un birou primitiv şi două scaune. Aştept timp de câteva ore, fără ca nimeni să apară. Raţionamentul meu este bun, am fost adus pentru a dubla vreun „turnător", ce se află probabil într-o celulă alăturată. În sfârşit, se aud paşi! Se deschide uşa şi apare un alt gardian, cu o gamelă „plină ochi" cu o apetisantă iahnie de fasole! Astfel de mâncare nu există la Zarcă şi nici măcar pe celular, sau în fabrică! Dar eu am mai fost de multe ori chemat la Domocoş pentru a dubla „turnătorii", am stat întotdeauna de dimineaţa până seara, iar mâncarea era cea obişnuită întregii închisori. Să fie acesta semnalul unei intenţii a lui Domocoş de

a mă trece în rândul iluştrilor săi colaboratori? Nu-mi vine să cred acest lucru, Domocoş mă cunoaşte destul de bine şi nu-şi pierde vremea cu mine. Dar dacă totuşi va face o încercare? Ar fi destul de dezagreabil pentru urmări, deoarece răspunsul meu categoric l-ar putea determina la măsuri împotriva mea. Sau tocmai acest lucru urmăreşte?

Am înghiţit cu noduri delicioasa iahnie de fasole cu jumări de porc.

Aud din nou paşii gardianului, uşa se deschide şi acesta îmi pune pe masă un pachet de ţigări „Carpaţi” şi o cutie de chibrituri!!! A plecat spunându- mi: „Fumează cât vrei”!

M-am edificat…„hora începe”, mă aşteaptă izolarea la subsolul Zărcii. Aceasta înseamnă izolare în izolare, căci Zarca însăşi este o izolare.

Nu am făcut absolut nimic care să deranjeze administraţia, iar neutralizarea „turnătorului” Vasilescu o realizasem cu un an în urmă, deci nu era un motiv să se răzbune acum.

Fumez ţigară după ţigară şi datorită nervilor, dar şi pentru că sunt convins că nu le voi putea lua în celulă, în urma întrevederii.

Au mai trecut 2-3 ore şi aud paşi pe sală. Celula se deschide şi apar doi necunoscuţi, în haine civile. Sunt foarte zâmbitori! M-am ridicat în picioare şi am vrut să sting ţigarea.

— Domnule Pantazi, te rog ia loc şi fumează, dorim numai să stăm de vorbă cu dumneavoastră.

Îi cântăresc pe cei doi dintr-o privire. Se aud din nou paşi, şi gardianul mai aduce un scaun. Ambii se aşază necontenind cu zâmbetele.

Cel care mi s-a adresat este îmbrăcat într-un costum bleu petrol, foarte elegant, cu o cămaşă albă impecabilă. Cravata în schimb, „ca nuca în perete”, roşie cu buline verzi şi albastre! Să tot aibă 40 de ani. Celălalt, cam de aceeaşi vârstă, îmbrăcat de asemeni într-un costum elegant gris-fer, cămaşe bleu şi cravată

în dungi pe diagonală verde cu portocaliu! Ambii trăsneau a parfum de proastă calitate.

Deşi abia stinsesem ţigara, cel care-mi adresase cuvântul scoate un pachet de „Kent”, îmi oferă o ţigară, se ridică în picioare spre a-mi oferi un foc şi pune pachetul pe masă, spunându-mi: „Vă rog să vă serviţi din ţigările mele, de câte ori doriţi, pe-ale dumneavoastră puneţi-le în buzunar, vă vor prinde bine mai târziu”.

Lunga mea experienţă cu securiştii mă face să nu fiu surprins de absolut nimic.

— Cum o duceţi cu sănătatea, domnule Pantazi?

— Mulţumesc, bine!

— Este grea închisoarea… Nu?

— Nu mă plâng, vă rog să intraţi în subiect… Ce vă interesează să aflaţi de la mine?

— Suntem veniţi de la Bucureşti, vrem numai să ne interesăm la faţa locului de condiţiile pe care le aveţi în închisoare.

— Dacă acesta este scopul vizitei dumneavoastră, cred că răspunsurile mele nu au mare importanţă. Este suficient să vedeţi zdrenţele în care sunt îmbrăcat, murdăria lor, spre a vă edifica total. Dar îmi pare rău că trebuie să vă spun: nu cred că acesta este obiectivul deplasării dumneavoastră!

Cei doi zâmbesc din nou, se uită unul la celălalt, apoi cu priviri „pline de dragoste” caută să mă analizeze în tăcere.

— De câţi ani sunteţi închis, domnule Pantazi?

— De 13 ani!

— Vai de mine! Murmură al doilea interlocutor, făcându-se că suferă alături de mine.

— Nu trebuie să mă compătimiţi, eu fac această închisoare având cugetul absolut curat, aşa că suferinţa mea nu este atât de mare pe cât credeţi.

— Ei bine… Totuşi condiţiile…

— Condiţiile acestea sunt oferite de către Securitate şi de către Partidul Comunist Român. Dumneavoastră slujiţi cu credinţă aceste instituţii, aşa că, dacă nu vă plac, ar trebui ca eu să vă compătimesc, căci nu aţi putut oferi condiţii care să vă satisfacă în primul rând pe dumneavoastră. Eu vă rog totuşi să treceţi la subiect. Sunt învăţat cu tergiversările dumneavoastră, iar dacă aceasta este lecţia pe care aţi învăţat-o şi trebuie să o urmaţi, vă rog consideraţi introducerea făcută.

— Eşti foarte dur, domnule Pantazi, dar noi te înţelegem şi nu ne supărăm.

— Am să vă ajut eu… Nu vă mai răspund la nici o întrebare, pe care o consider făcută din complezenţă.

Interlocutorul meu se încruntă, mă priveşte cu duşmănie, în timp ce celălalt pare absent.

— Dacă dumneata crezi, putem renunţa la această discuţie.

— Vă mulţumesc!

— Nu te grăbi, domnule Pantazi, vom continua discuţia. Şi, după cum vezi, noi căutăm să te înţelegem şi nu ne supărăm de atitudinea dumitale.

Nu răspund absolut nimic, dar sunt hotărât a nu lungi vorba şi a răspunde numai atunci când voi considera căîi interesează răspunsul meu.

— Ai fost la Aiud, domnule Pantazi?

— Ar trebui să nu vă răspund, deoarece dumneavoastră ştiţi foarte bine acest lucru. Este ultima oară că totuşi vă răspund: da, am fost la Aiud!

— Când ai aflat ultima oară veşti despre tatăl dumitale?

— Acum 6 ani, pe când mă aflam la Aiud. Caut să mă concentrez pe cât posibil, pentru a nu fi încurcat prin cine ştie ce întrebare şi a da un răspuns nepotrivit. Nu-mi dau încă seama dacă au ajuns la adevăratul scop al interogatoriului, sau tergiversează mai departe. Dacă subiectul ce-i interesează este într-adevăr acela al legăturilor avute cu tatăl meu pe când

eram la Aiud, atunci trebuie să fiu deosebit de atent în răspunsuri, pentru a nu implica pe nimeni în aceste legături. Am judecat cu repeziciune. Singura modalitate de a face faţă situaţiei este aceea de a refuza să răspund atunci când aş fi întrebat cine mi-a făcut legătura cu tatăl meu. Spre surprinderea mea, următoarea întrebare nu vizează câtuşi de puţin acest periculos obiectiv.

— Ce ai aflat atunci? Era sănătos tatăl dumitale?

— Am aflat extrem de puţine lucruri, secretul era desăvârşit, dar ştiu că era sănătos.

— Nu l-ai putut totuşi vedea? Nu ai putut sta de vorbă cu el?

M-am hotărât să le spun unele lucruri, pentru a putea să neg mai plauzibil ceea ce nu vreau să le aduc la cunoştinţă.

— L-am văzut, m-am uitat printr-o gaură din oblon pe când îl scoteau la plimbare, dar nu am putut să iau nici o legătură cu el.

— De unde ştii atunci că era sănătos?

— După felul în care mergea. Era vioi şi avea ţinuta lui obişnuită. Un om bolnav merge încet, cu oarecare greutate şi se poate observa boala şi după privire.

— Şi nu ai putut să iei legătura cu dânsul?

— Nu…Ştiţi prea bine că secretul era desăvârşit!

— Desăvârşit este un fel de a spune, plantoanele erau deţinuţi, doctorul deţinut…

— Planton era unul singur: Cărămidaru, un „turnător” notoriu, mai degrabă puteai să ai încredere într-un miliţian decât în el.

— Dar doctorul?

Am simţit că o sudoare rece mă cuprinde. Doctorul era bunul meu prieten Cornel Petrasievici. Prin el reuşisem să iau legătura cu tatăl meu. Purtam o corespondenţă scrisă pe săpun. La Petrasievici, în aşa zisul cabinet medical, care era o

celulă obişnuită, în care el dormea, făceam schimb de săpunuri, ceea ce însemna „schimb de scrisori". Vizitele medicale se făceau numai în prezenţa gardianului, dar vigilenţa lui mai putea fi şi înşelată. În afara schimburilor de săpunuri, Petrasievici se făcea că mă examinează foarte atent şi îi făcea câte un semn miliţianului simbolizând că sunt foarte bolnav! Îmi şoptea între timp la ureche câte ceva în legătură cu tatăl meu, şi apoi proceda la fel şi cu dânsul!

Să fi aflat aceşti porci prefăcuţi acest lucru? Să fi mărturisit tatăl meu sau Cornel Petrasievici ceva, fiind surprinşi cu vreo întrebare vicleană sau „strânşi cu uşa"? Toate aceste întrebări îmi treceau cu viteza fulgerului prin minte. Nu aveam ce să fac, decât să stau în expectativă, iar dacă întrebarea va deveni mai evident acuzatoare, să nu recunosc absolut nimic.

— Cu doctorul nu am reuşit în atâţia ani să stau singur de vorbă nici măcar o singură dată. De altfel doctorul Petrasievici era un om foarte puţin comunicativ, chiar la Mina Baia Sprie, unde l-am cunoscut. Aici probabil că îşi apăra postul, căci nici în ochi nu ţi se uita, darămite să mai şi vorbească ceva! (Şi când mă gândesc astăzi cât de comunicativ, cât de prietenos era doctorul Petrasievici!).

— Dar acum, de când sunteţi în Gherla, nu mai aveţi nici o ştire despre domnul General?

Mă gândeam: câtă ipocrizie, să-mi vorbească mie la persoana a doua plural şi să spună„domnul General"!

— Nu domnule, nu am mai avut nicio ştire! Mi-am dat seama că nu urmăresc să afle prin cine am avut legături cu tatăl meu. Atunci ce urmăresc?

Sunt foarte descumpănit, neputând înţelege adevăratul scop al acestei anchete.

— Domnule Pantazi, cred că acum îţi poţi da seama că nu am venit să te iscodim, să aflăm de la dumneata ceea ce nu ai

vrea să ne spui, aşa că sper că de-acum înainte să fii mai puţin distant şi să ne ajuţi în munca noastră.

Mi-am zis: abia de-acum înainte urmează adevăratele întrebări, tot ce a fost în legătură cu tatăl meu a fost tot o digresiune, pentru a nu-mi da seama de adevăratele intenţii.

— Vă ascult! am răspuns scurt, dar cu mult mai politicos.

— După câte ştim noi, eşti singur în celulă, domnule Pantazi, cum îţi petreci timpul?

— Voiţi să mă întrebaţi dacă vorbesc prin perete, sau prin ţeava de calorifer, cu vecinii mei? Le-am pus această întrebare, tocmai pentru a-i aduce direct la subiectul care credeam că-i interesează.

— Domnule Pantazi, ştim că deţinuţii comunică între ei prin aceste mijloace, dar nu aceasta am vrut să te întrebăm, ci pur şi simplu exact ce team întrebat: cum îţi petreci timpul în atâta singurătate?

— Deci dumneavoastră faceţi o anchetă psihologică?

— Dacă vrei, acesta este scopul acestei aşa zise anchete. Nu urmărim să-ţi îngreunăm situaţia dumitale, dar, pentru a fi complet sincer, nici nu vrem să ţi-o uşurăm.

— Pentru că dumneavoastră îmi arătaţi totuşi o oarecare sinceritate, vă voi răspunde la întrebare.

— De ce spui, „o oarecare sinceritate” şi de ce nu crezi că suntem total sinceri?

— Fiindcă dumneavoastră, în urma anchetei pe care o faceţi, trebuie să ajungeţi la o concluzie, iar aceasta trebuie să se concretizeze printr-un raport, printr-un referat către superiorii dumneavoastră, care la rândul lor trebuie să ia nişte măsuri, cări altfel nu v-ar fi trimis cu această misiune. Dar am să vă răspund ia întrebare: eu îmi petrec timpul gândindu-mă. Gândindu-mă la trecut şi la viitor.

— Ai putea dumneata să ne precizezi, la ce anume te gândeşti asupra trecutului şi cum priveşti viitorul?

— Desigur că aş putea, dar pentru aceasta mai trebuie şi să vreau! Este dificil să mă angajez în astfel de discuţii cu prigonitorii mei, pe care, la drept vorbind, nu văd de ce i-aş ajuta să-mi cunoască felul de a gândi. Va voi răspunde totuşi foarte pe scurt şi am să vă rog să nu insistaţi, deoarece nu veţi scoate mai mult de la mine. În ceea ce priveşte trecutul, caut să-mi reamintesc anumite momente din viaţa mea, să le analizez şi să văd unde am făcut şi unde am greşit. În ceea ce priveşte viitorul, caut să-l privesc într-o lumină cât mai frumoasă.

— Este foarte interesant, domnule Pantazi, înseamnă că dumneata ai analizat cum ai greşit faţă de regimul nostru şi eşti gata ca pe viitor să nu repeţi aceste greşeli!

— Vă înşeleţi, eu chiar dacă am greşit faţă de regimul dumneavoastră, nu am greşit faţă de concepţia mea şi, cred eu, nici faţă de ţara mea. Când am vorbit despre greşelile mele din trecut, m-am referit la greşeli faţă de conştiinţa mea. Dumneavoastră mi-aţi făcut mie procese „de intenţie”, este vorba de ceva subiectiv, care nu s-ar fi putut materializa printr-o condamnare, pentru că nu au existat dovezi asupra intenţiilor pe care mi le-aţi atribuit. Recunosc însă că regimul dumneavoastră şi cu mine nu avem absolut nimic comun, nu pot fi alături de dumneavoastră, dacă aceasta poate constitui un act de acuzare, fără dovezi ci numai întocmit pe baza de presupuneri, dacă aceasta se poate numi o culpă, atunci sunt vinovat.

— Din moment ce dumneâta recunoşti că nu ai nimic comun cu regimul nostru, înseamnă că recunoşti că eşti împotriva noastră, deci nu stai aici degeaba.

— Sunt împotriva dumneavoastră, dar nu am acţionat împotriva dumneavoastră, deci deţinerea mea este abuzivă.

— Ai putea să ne spui dumneata motivul pentru care nu ai acţionat împotriva noastră, deşi recunoşti că nu ai nimic comun cu noi?

— Să nu credeţi că am căzut în „plasa dumneavoastră” răspunzându-vă la nişte întrebări, care în mod normal, după concepţia pe care o aveţi, îmi îngreunează situaţia. Nicidecum! Îmi sunt însă total indiferente hotărârile dumneavoastră în ceea ce mă priveşte. Eu sunt convins că nu voi ieşi din închisoare decât în anumite circumstanţe, iar ele, odată întrunite, situaţia mea nu mai depinde de hotărârile dumneavoastră.

— Dumneata încă mai crezi că te vor salva americanii?

— Nu am crezut niciodată acest lucru, nu are rost să vă explic acum ceea ce cred eu. De altfel nu aveţi decât să plecaţi de-aici cu orice convingere veţi voi. Vă mai spun încă o dată însă, că nu dumneavoastră m-aţi făcut să discut aceste lucruri, ci eu am voit-o, marcând în acest fel indiferenţa pe care o am în ceea ce priveşte hotărârile Securităţii.

— Eşti nemaipomenit de înrăit, domnule Pantazi!

— Nu sunt înrăit, sunt numai sincer, repet: dumneavoastră m-aţi condamnat pentru intenţie, dar ar fi trebuit să mă condamnaţi şi pentru dispreţul ce vi-l port! Ar fi fost mai complet!

— Îţi faci singur rău, domnule Pantazi!

— Nu risc absolut nimic şi îmi fac bine răcorindu-mă.

— Totuşi mie personal mi-a plăcut discuţia cu dumneavoastră.

— Şi mie mi-a plăcut, nu am avut până acum ocazia de a spune prea multe adevăruri. Vă mulţumesc pentru acest lucru şi acum ştiu cel puţin pentru ce voi purta din nou lanţurile şi pentru ce mă voi muta la subsol.

— Nu veţi purta nici lanţuri şi nici nu te vei muta la subsol, cel puţin nu din cauza noastră. La revedere, domnule Pantazi, şi te rog reţine şi ţigările care au mai rămas.

— Vă mulţumesc!

Cei doi anchetatori de la Bucureşti au plecat luând cu ei acelaşi zâmbet fals cu care au venit.

Am rămas sigur în celula de anchetă. Gândurile mă năpădesc cu viteza fulgerului. Care a fost scopul acestei anchete? De ce să se deplaseze doi securişti de la Bucureşti pentru atâta lucru? În fond au abordat două chestiuni cu totul deosebite: legăturile pe care le-am avut cu tatăl meu şi chestiunea psihologică a unui izolat. Deci o problemă absolut particulară şi una generală.

Dacă i-au interesat legăturile avute cu tatăl meu, de ce nu au insistat pentru a se edifica prin cine am obţinut aceste legături, ce anume conţineau acele scrisori scrise pe săpun?

Este clar că nu au urmărit acest lucru. Atunci ce?

Toate aceste întrebări fără răspuns îmi zbuciumă sufletul şi încerc să fac o legătură cu noaptea proastă pe care am petrecut-o. Este sigur că, în situaţia actuală, sunt deosebit de sensibilizat şi am putut să prevăd fără claritate această anchetă ce a urmat.

M-au întrebat şi dacă acum, în ultimul timp, am mai avut veşti despre tatăl meu! Cum puteam să am veşti, fiind izolat la Zarcă, tocmai de la Zarca din Aiud, unde ştiu că se află tatăl meu? Nu mă pot edifica asupra acestui lucru, deşi abordarea acestui subiect de către securişti mi se pare extrem de curios, cu atât mai mult cu cât este clar că nu i-a interesat prin cine am obţinut această legătură. Nervii mei se ascut la maximum şi întreaga afacere se înfige ca un cui în inima mea.

Totuşi mă gândesc că mai degrabă i-a interesat psihoza izolaţilor în general, eu fiind chemat ca un exponent a celor cu mai multă izolare. Dar poate au fost chemaţi, sau urmează a fi

chemaţi, şi alţi izolaţi din Zarcă. Aceste gânduri nu au contenit să mă urmărească tot timpul.

Am scos pachetele de ţigări, am numărat ţigările şi am constatat că mai am 8 „Carpaţi" şi 12 „Kent". O recoltă destul de bogată. Dar voi fi oare dus înapoi în celula 6, sau voi fi condus direct la izolarea de la subsol? Celulele erau de aceeaşi dimensiune, dar cea de la subsol nu avea fereastră şi era foarte umedă. Desigur, o mare diferenţă. Tocmai când mi-am băgat pachetul de „Kent" în cămaşă, iar pe cel de „Carpaţi" în brâcinari, măsură de precauţie pentru a încerca să salvez cel puţin unul din ele, am auzit pe culoar paşii gardianului.

Celula se deschide şi gardianul îmi întinde ochelarii. Spre marea mea bucurie, sunt condus în celula 6, cum s-ar spune, la mine acasă, fără să-mi fi fost cerute ţigările.

Tocmai se împărţea masa de seară când am intrat în celulă şi astfel mi-am putut da seama că totul a durat în jur de 9 ore.

Până la stingere m-am plimbat nervos prin celulă, măsurând-o de la fereastră la uşă şi de la uşă la fereastră. Nici un raţionament nu s-a putut lega şi stingerea m-a prins cu acelaşi vid total în creier, cu care începusem ziua.

Am adormit totuşi destul de repede, iar clopoţelul deşteptării m-a readus în celula 6, integrându-mă în viaţa obişnuită.

Între deşteptare şi începerea programului de golire a tinetelor, mi-am făcut obişnuitele mişcări de gimnastică, apoi am început repetarea poeziilor lui Radu Gyr şi ale lui Nichifor Crainic pe care le ştiam de multă vreme. Cunoşteam pe dinafară peste 80 de poezii de Gyr şi peste 40 de Crainic. Făceam aproape zilnic de dimineaţă aceste repetiţii, pentru a nu le uita.

După terminarea programului, aprind o ţigară „Kent" şi încerc să reiau firul gândurilor. Încerc să fac abstracţie de

ancheta de ieri, dar cu foarte mare dificultate mă desprind de ea.

Îmi apare mai întâi ca prin ceaţă şi apoi din ce în ce mai clar, figura colonelului Mircea Elefteresu, fostul meu comandant la „Garda Călare“, fostul Prefect al Poliţiei Capitalei, fostul aghiotant, apoi director de cabinet al Mareşalului Antonescu, omul care la 5 Septembrie 1940 a înmânat Regelui Carol al II-lea scrisoarea generalului Antonescu, prin care îi cerea abdicarea, cel mai devotat lui Antonescu din toţi colaboratorii lui, şi în sfârşit cel care a împărtăşit alături de Mareşal soarta de a fi predaţi ruşilor, de către generalul Aldeala 1 Septembrie 1944.

Revăd cu multă claritate acum figura celui ce a fost ucis de gardieni la Aiud, prin lovituri de cizmă în cap.

* * *

Mă revăd la vârsta de 15 ani, când într-o Duminică de dimineaţă, tatăl meu m-a întrebat: „Vrei să mergi cu mine la regiment?”. Am fost încântat şi m-am urcat în trăsura regimentului, care-l lua dimineaţa de-acasă.

Era o zi caldă de Septembrie, şi, astăzi când îmi amintesc, retrăiesc aidoma acele momente.

Tatăl meu comanda regimentul 3 Călăraşi, iar eu cunoşteam majoritatea ofiţerilor, care se întreceau între ei în a-mi face fel de fel de plăceri. Astfel îmi reamintesc pe lt. Colonelul Teodorini, ajutorul tatălui meu, un om mic de statură, cam gras şi cam burtos, pe care nu-l prea simpatizam, nedându-mi atenţie. În schimb ceilalţi, căpitanul Vişineanu (rămas bun în grad din nu ştiu ce motive) apropiat de vârstă cu tatăl meu, doctorul căpitan Chirilă, locotenent-colonelul Octav Dessila, locotenentul Mişu Petrescu, sublocotenentul Louis Berthola

aghiotantul tatălui meu, erau pentru mine cei mai buni prieteni.

Pe la orele 11, am ajuns la regiment. Căldura era mare şi, în poarta principală a regimentului, sentinela, pe care soarele îl bătuse direct în cap, aţipise şi nu a auzit trăsura, pe care a oprit-o tatăl meu lângă el, spunându-i: „Scoală-te, măi băiatule, căci dacă te prinde maiorul Elefterescu dormind, dai de dracul!”.

Soldatul s-a trezit speriat, strigând: „Să trăiţi domnule Colonel!”. Tatăl meu a râs, şi am intrat pe poarta regimentului, oprindu-ne în faţa căsuţei de două camere în care era comandamentul!!!

Atunci am auzit prima oară de Elefterescu şi mi-am dat seama că gluma tatălui meu avea un oarecare sâmbure de adevăr, deoarece maiorul Elefterescu era socotit zbirul regimentului. Tot în acea zi l-am şi cunoscut şi mi-a fost antipatic, având o figură foarte severă şi deloc prietenoasă.

Mi-a fost dat să-l revăd pe Elefterescu la Chişinău în 1939, pe când tatăl meu comanda Divizia a III-a de Cavalerie, care-şi avea sediul acolo pe zonă.

Terminasem clasa a 8-a de liceu şi urma să intru în Şcoala de Ofiţeri activi de Cavalerie, dar, până la începerea cursurilor, am făcut o vizită tatălui meu la Chişinău.

Am ajuns în oraş în dimineaţa în care Regele Carol al II-lea îşi începea inspecţia. De dimineaţă a început defilarea unităţilor, tatăl meu defilând primul, apoi luând loc în tribuna regală, pentru a-i da diferite explicaţii regelui. În aceeaşi tribună se afla Gheoghe Tătărăscu, pe atunci prim- ministru. Eu eram în tribuna alăturată tribunei regale

La un moment dat, către sfârşitul defilării am văzut un nor de praf pe bulevardul Alexandru cel Bun, care se apropia de tribună. În frunte venea un ofiţer pe un cal alb.

Regele, privind în lungul bulevardului Alexandru cel Bun, de unde venea defilarea, a văzut şi el norul de praf, precum şi pe ofiţerul pe calul alb. L-a întrebat pe tatăl meu:

— Ce este asta, Pantazi? Parcă ar fi calul lui Elefterescu, iar ofiţerul are silueta lui Elefterescu!

— Majestate, este fără îndoială Elefterescu, dar nu-mi pot da seama ce unitate este în urma lui.

— Sunt civili aliniaţi, Pantazi, ce înseamnă asta?

— Majestate, văd şi eu că sunt civili, dar nu înţeleg ce poate însemna acest lucru.

Între timp Elefterescu ajunge în dreptul tribunei regale, comandă „onorul la rege” iar după el, în pas de defilare, evreii din Chişinău, aliniaţi pe culori de bărbi!!!

— Pantazi, ce înseamnă asta? Adu-l imediat pe locotenent-colonelul Elefterescu la mine!

Tatăl meu a plecat după Elefterescu şi l-a întâlnit imediat deoarece acesta, cum a trecut de tribuna regală, a descălecat şi venea către rege, aşteptându-se să fie chemat.

— Ce-ai făcut Mircea, acum nu ne rămâne decât să ne facem bagajul şi să plecăm la Bistriţa, pentru a-i ţine de urât lui Antonescu!

— Asta ar fi o onoare pentru noi, domnule General, dar Regele este un laş şi nu va face acest lucru, a răspuns calm Elefterescu. Apoi a urcat cele câteva trepte ale tribunei şi s-a prezentat regelui:

— Să trăiţi Majestate, am venit la ordinele Majestăţii Voastre!

— Aştept explicaţia dumitale, Colonele! a răspuns regele, alb la faţă de mânie.

— Majestate, am strâns câţiva evrei, pe care i-am plătit, pentru a defila în faţa Majestăţii Voastre. Am vrut numai ca, venind în mijlocul nostru, Majestatea Voastră să se simtă cel puţin tot atât de bine ca în Palatul Regal de la Bucureşti!!!

Regele a stat câteva clipe să-şi revină, apoi a întrebat:

— Dumneata eşti fostul aghiotant al generalului Antonescu?

— Fostul şi viitorul, a răspuns Elefterescu calm.

Această conversaţie între Rege şi Elefterescu mi-a repetat-o tatăl meu, două ore mai târziu.

Nu a urmat absolut nimic, regele trecând peste incident ca şi cum nimic nu s ar fi întâmplat!

Elefterescu avusese dreptate că Regele era prea laş pentru a reacţiona. În acea zi însă şi în cele următoare, întreg Chişinăul nu vorbea decât despre acest lucru.

Îmi revin acum în minte alte povestiri despre şotiile făcute de Elefterescu.

În timp ce comanda Divizia a III-a de Cavalerie, generalul Moruzi l-a avut pe Elefterescu timp de o lună aghiotant. El ţinea doar locul aghiotantului, care era în concediu. Comandantul secund al Diviziei era generalul Aurel Racoviţă, poreclit „Pelicanul". Acesta avea un câine alb mic şi al dracului ca şi stăpânul său şi pe care nimeni nu-l agrea. Nu se putea sta de vorbă cu generalul din cauza acestei javre, care mârâia şi lătra încontinuu.

Elefterescu nu putea să-i înghită, nici pe general, nici pe câinele său. Într-o dimineaţă Elefterescu a prins javra şi a tuns-o „leu", apoi s-a dus la generalul Moruzi şi i-a raportat:

— Domnule General, nu ştiu ce s-a întâmplat cu domnul general Racoviţă, dar este într-o stare de nervi nemaipomenită şi nu poate articula decât fraze fără sens, din care am reţinut: „câine… Leu", cred că domnului General i s-a făcut rău din cauza căldurii!

Nu au trecut decât câteva minute şi generalul Racoviţă, roşu la faţă, a intrat în cabinetul generalului Moruzi murmurând cu

repeziciune câine, leu, înţelegeţi dumneavoastră, este de neconceput"!

Moruzi s-a uitat calm la el şi i-a răspuns:

— Te înţeleg, dragul meu, ai nevoie de concediu, te rog du-te şi te odihneşte!

Figura colonelului Elefterescu este atât de clară în faţa ochilor mei, încât parcă ambii am ocupa celula numărul 6 de la Zarca Gherla, aşa precum temporar, în primăvara anului 1946, o ocupasem pe cea de la Uranus.

În primăvara anului 1944 fusesem mutat împreună cu locotenentul Vasile Diaconescu din regimentul 9 Roşiori, din Crimeea, la Regimentul de Gardă Călare, comandat de colonelul Mircea Elefterescu. Fusesem înlocuiţi pe front de către sublocotenenţii Veneru Panaitescu şi Jipescu din regimentul de Gardă. Era semnalul că cei ambuscaţi în acest regiment, trebuiau în sfârşit să plece pe front.

Eu am fost repartizat la escadronul de armament greu, comandat de căpitanul Dan Bălăşescu.

Înaintea noastră venise tot de pe front, din regimentul 10 Roşiori, căpitanul Georgică Râureanu, decorat cu „Mihai Viteazul”, figură remarcată într-un mod cu totul deosebit în luptele din Caucaz. Datorită acestor mutări de ultimă oră, vechii ofiţeri ai regimentului tremurau, aşteptându-şi rândul să părăsească Bucureştiul.

Dintre toţi ofiţerii întâlniţi în Garda Călare, doar locotenentul Smărăndescu mai fusese pe front cu regimentul 2 Călăraşi! Apoi, după mine, a venit şi maiorul Gheorghe Florescu, primul meu comandant de escadron pe front în regimentul 9 Roşiori.

În dimineaţa primei mele zile la Garda Călare mi-a fost dat să văd o mulţime de lucruri, pentru mine extrem de amuzante.

Astfel, toţi ofiţerii se ascundeau pe după grajduri, de unde pândeau venirea lui Elefterescu.

Ofiţer de serviciu era locotenentul Smărăndescu, care se plimba nervos prin faţa comandamentului.

Căpitanul Bălăşescu mă cheamă zâmbind şi îmi spune:

— Uită-te dumneata la bietul Smărăndescu, cât de nervos este!

— Dar, de ce este nervos, domnule Căpitan?

— Are şi motiv, şi încă destul de serios, săracul de el, este a 17-a zi că face serviciu peste rând!

— Dar de ce, domnule Căpitan? Ce a făcut, sau mai bine zis, cu ce a greşit?

— Toţi ofiţerii râd de se prăpădesc, căci Smărăndescu a intrat în seria lui Elefterescu! Îţi voi spune povestea, dar să nu deduci din aceasta că Elefterescu ar fi nebun. Este departe de aşa ceva, are însă curiozităţile lui! Îl simpatizează pe Smărăndescu, îi place cum se fâstâceşte când îi dă raportul şi găseşte astfel motiv să-i dea serviciu peste rând:

— Domnule Căpitan, îl cunosc pe domnul Colonel de când eram mic, dar nu am schimbat niciodată două cuvinte împreună, până ieri când a trebuit să mă prezint dânsului ca nou venit în regiment. A fost destul de rece, de distant, dar amabil. Cunosc o mulţime de poveşti amuzante pe socoteala dânsului, a fost în trecut subalternul tatălui meu şi ştiu că îl aprecia. Spuneţi-mi vă rog, ce s-a întâmplat cu domnul locotenent Smărăndescu?

— Ce să-ţi spun, Domnule, decât că este un circ întreg. Smărăndescu are o mutra speriată, care îl amuză pe domnul Colonel. În primele două zile i-a dat serviciu peste rand o dată fiindcă trompetistul avea centura strâmbă, a doua oară fiindcă a găsit murdărie într-un grajd, iar următoarele 15 rânduri vei afla îndată de ce.

— Spuneţi-mi, domnule Căpitan, mor de curiozitate!

— Să-ţi explic ritualul zilnic. Cum vine domnul Colonel, ofiţerul de serviciu îi dă raportul, adjutantul de serviciu trebuie să stea la 3 metri în urma sa, în timp ce trompetistul sună onorul. După acest ceremonial, domnul Colonel porneşte să inspecteze regimentul, o inspecţie foarte riguroasă. Ofiţerul de serviciu trebuie să-l urmeze la jumătate de metru către dreapta şi în spate, iar adjutantul, la 2-3 metri în spate. Se inspectează absolut tot regimentul, inspecţia durând până la o oră, o oră şi jumătate. Odată terminată această inspecţie, dacă totul a decurs cu bine, ofiţerul de serviciu trebuie să-l conducă pe domnul Colonel până în cabinetul dânsului. Şi-acum urmează partea amuzantă; amuzantă atât prin inventivitatea comandantului, cât şi prin zăpăceala ieşită din comun a lui Smărăndescu. La intrarea în cabinet, imediat după uşă, se află o masă, pe care sunt aşezaţi o mulţime de maimuţoi de porţelan. Ei trebuiesc aşezaţi de către ofiţerul de serviciu într-o formaţie oarecare simbolizând un anumit exerciţiu militar. În momentul în care comandantul a ajuns în faţa mesei, ofiţerul de serviciu trebuie să raporteze: „Domnule Colonel, maimuţoii se află la tragere!”, sau exersează pasul de defilare, rămânând ca programul maimuţoilor să fie alcătuit după bunul plac al ofiţerului. După aceasta, comandantul deranjează formaţia făcută de acesta, şi înseamnă că totul s-a desfăşurat în ordine şi ofiţerul şi-a încheiat serviciul! Ei bine, domnule Sublocotenent, de 15 ori consecutiv, Smărăndescu a uitat complet de maimuţoi, pe care Elefterescu i-a găsit în dezordine şi astfel toţi ceilalţi ofiţeri sunt scutiţi de 17 zile de a face de serviciu, Smărăndescu devenind – senator de drept!

— Domnule Căpitan, am impresia că a venit Elefterescu.

— Da, el este.

Elefterescu apare la volanul unei frumoase maşini de sport decapotată, având în spate doi splendizi dogi. Smărăndescu se repede să-i dea raportul. Eram împreună cu Bălăşescu la 10-

15 metri distanţă, fără a fi văzuţi. La sfârşitul formulării raportului, Smărăndescu adaugă: „Domnule Colonel, vă raportez că a dispărut trompetistul” şi începe să cânte onorul la Comandant: „tu-tu-tu – tu-tu-tu-tu – tu-tu-tu-tu -”…

— Ce înseamnă asta, locotenent Smărăndescu?

— Domnule Colonel, ofiţerul de serviciu trebuie să aibă iniţiativă; nu înseamnă că dispariţia trompetistului trebuie să vă lipsească pe dumneavoastră de „onor”! Voi rămâne în continuare ofiţer de serviciu!

— Nu, locotenent Smărăndescu, mi-a plăcut iniţiativa dumitale, dar te sfătuesc să nu o repeţi! Elefterescu i-a întins mâna extrem de zâmbitor. Locotenentul Smărăndescu nu a mai făcut a 18-a oară de serviciu. De data aceasta nu uitase nici maimuţoii de porţelan, care „asudau” la un exerciţiu de luptă!

Mi-a venit şi mie rândul să fiu ofiţer de serviciu. Aghiotantul meu de serviciu era un plutonier major foarte bun, care m-a iniţiat în tot ce trebuia să ştiu pentru a fi pe placul lui Elefterescu.

Cu toate-acestea, neprevăzutul urma să-mi joace unele feste, din care m-a salvat însă plutonierul major, care la orice întrebare a lui Elefterescu îmi sufla răspunsul potrivit.

După ce am dat raportul, l-am însoţit pe comandant în turul regimentului. La un moment dat Elefterescu mă întreabă:

— Sublocotenent Pantazi, spune-mi dumita ce fac urşii şi cămila?

Trebuie să recunosc că m-a cuprins panica. De unde să fi ştiut că în incinta regimentului se aflau doi urşi şi o cămilă, aduşi de la un circ? Ce putea simboliza această întrebare? Bătrânul meu aghiotant îmi face semn că sunt foarte bine!

— Foarte bine, domnule Colonel! Nu am adăugat un cuvânt în plus, fiindu-mi frică să nu încurc toate lucrurile.

— Dar purceaua York cea mare?

Mă uit la aghiotant, trăgând în acelaşi timp cu urechia. Acesta îmi arată 10 degete şi duce mâna la fund, apoi cu ambele mâini ceva mic! Am înţeles din aceasta că purceaua a fătat 10 purcei!

— Avem 10 recruţi, domnule Colonel!

— Sunt drăguţi?

— Sunt delicioşi, dar se cunoaşte că nu sunt instruiţi, se bat la popotă!

Elefterescu râde amuzat, inspecţia se termină şi ne îndreptăm către cabinetul său. Elefterescu deschide uşa şi se uită numaidecât la maimuţoii de porţelan, care erau într-o cumplită dezordine.

— Ce înseamnă asta, Sublocotenent?

— Domnule Colonel, acum câteva minute le-am dat repaos!

Elefterescu se uită la mine, îl apucă râsul şi-mi spune:

— Foarte bine, Sublocotenent, nu trebuiesc epuizaţi, de altfel m-am gândit să le dăm şi o permisie de câteva zile!

* * *

În singurătatea mea din celula 6 îmi trec prin faţa ochilor o mulţime de întâmplări cu Elefterescu şi râd singur de ce mi-aduc aminte, renunţând să mă calific!

Trecuseră cam două luni de când eram în regiment, totul intrase absolut în normal şi pot spune că acest Elefterescu îmi devenise simpatic prin multiplele lui curiozităţi, dar şi prin seriozitatea cu care îşi conducea regimentul.

Într-o noapte, antrenat fiind de o muzică uşoară, de câteva păhărele în plus şi bine înţeles de o jună languroasă, am uitat să mă mai culc!

Dimineaţa, nefiind tocmai prezentabil pentru un program dur de regiment, i-am telefonat căpitanului Bălăşescu spunându-i situaţia.

— Este mai bine să nu vii, s-ar putea să ne viziteze Comandantul şi trebuie să evităm o situaţie neplăcută. Stai liniştit, aranjez eu lucrurile.

După un somn reconfortant, pe la orele 12 m-am dus la regiment şi, culmea, m-am întâlnit nas în nas cu Elefterescu.

— Ce este cu dumita, Sublocotenent?

— Domnule Colonel, vă rog să mă scuzaţi, m-am culcat foarte târziu şi nu am vrut să apar astfel în faţa trupei.

Elefterescu a plecat fără a-mi spune un cuvânt şi, imediat, a ordonat prin ofiţerul de serviciu adunarea ofiţerilor.

Cum m-am despărţit de Elefterescu, m-am întâlnit cu căpitanul Bălăşescu, care neştiind de această întâlnire mă întreabă:

— De ce ai venit, domnule Sublocotenent? I-am raportat Comandantului că eşti bolnav şi că am trimes doctorul să te viziteze. Pleacă te rog acasă; i-am explicat şi doctorului situaţia, aşa că nu te va deranja!

— Vai de mine, domnule Căpitan, acum l-am întâlnit pe Elefterescu şi i-am spus adevărul!

Am încurcat-o amândoi, iar când ofiţerul de serviciu ne-a anunţat să venim la adunarea ofiţerilor, eram absolut înebuniţi!

Am plecat către cazinou, unde era adunarea, eu fiind pur şi simplu copleşit de situaţia îngrozitoare în care l-am pus pe Dan Bălăşescu.

Elefterescu soseşte însoţit de ajutorul de comandant şi de ofiţerul de serviciu şi ni se adresează în felul următor:

— Domnilor, v-am adunat pentru a vă comunica tuturor ceea ce s-a întâmplat astăzi în regiment. Sublocotenentul Pantazi nu a venit la program, considerând că starea în care se afla, nu era tocmai indicată pentru prestanţa unui ofiţer care trebuia să facă educaţia plutonului său. Căpitanul Bălăşescu

m-a minţit că Sublocotenentul este bolnav şi că a trimes doctorul să-l viziteze!

Doctorul mi-a confirmat cele spuse de Căpitan.

În cazinou era o tăcere mormântală, fulgerele lui Elefterescu erau aşteptate cu înfrigurare.

Elefterescu continuă:

— Este exact ceea ce am afirmat, Sublocotenente?

— Da domnule Colonel!

— Ai ceva de obiectat, căpitane Bălăşescu?

— Absolut nimic, domnule Colonel!

— Da dumita, Doctore?

— Nimic, domnule Colonel!

Elefterescu aruncă o privire cruntă asupra tuturor, după care spune: „Căpitanul Bălăşescu, ţin să te felicit în faţa tuturor ofiţerilor pentru felul în care ai înţeles să-ţi aperi subalternul, atunci când greşeala comisă de acesta nu a fost gravă. Doctore, îmi pare bine că te-ai încadrat în spiritul nostru şi, la rândul dumitale, ai apărat un ofiţer, care nu a făcut altceva decât ceea ce am fi putut face oricare dintre noi. Sublocotenent Pantazi, ţin să te felicit şi pe dumita pentru mărturisirea adevărului atât în faţa comandantului dumitale direct, cât şi faţă de mine. Sunteţi liberi domnilor!”.

Trecuseră 3-4 luni de când venisem în regiment când, într-o dimineaţă, ofiţerul de serviciu mă anunţă că sunt aşteptat la cabinetul domnului Colonel.

— Am onoarea să vă salut, domnule Colonel, am venit la ordinele dumneavoastră!

— Ia loc, dragă Pantazi, nu te-am chemat la ordine, ci pentru a-mi face o plăcere, dacă bine înţeles vei putea şi vei voi. Dacă nu ai altceva de făcut, vino Duminică la mine acasă pentru a dejuna împreună.

— Vă mulţumesc şi vin cu mare plăcere, domnule Colonel.

— Bine Pantazi, te aştept; te rog spune-mi cum te-ai acomodat în regiment?

— Ar fi mai multe de spus în această direcţie, aşa că, dacă nu aveţi nimic împotrivă, mi-aş rezerva răspunsul pentru Duminică, ca să nu vă răpesc timpul atât de preţios acum.

— Bine Pantazi. —pe Duminică!

În fiecare Duminică, colonelul Elefterescu obişnuia să invite la prânz unul sau doi ofiţeri din regiment. Aflasem că este o gazda excepţională, ştiind să facă o bună atmosferă chiar şi cu cei mai timizi.

În acea Duminică m-am prezentat la ora unu fix şi mi-a deschis chiar Elefterescu, cu un zâmbet foarte prietenos şi cu o amabilitate ieşită din comun, toate contrastând puternic cu sobritatea mai mult chiar cu duritatea de care i se dusese vestea.

Locuia în Parcul Bonaparte, singur într-o vilă întreagă, era burlac, iar eleganţa şi bunul gust se reflectau din tot ceea ce avea în casă. Cei doi splendizi dogi erau lungiţi în liwingroom, completând de minune decorul şi dând o impresie de originalitate, care de altfel îl caracteriza pe noul meu comandant.

— Dragă Pantazi, îţi mulţumesc că ai venit şi trebuie să-ţi spun de la început că mi-ai făcut o admirabilă impresie, de altfel nici nu se putea altfel. Eşti băiatul lui Mişu Pantazi, şi niciodată „aşchia nu sare departe de trunchi”!

— Vă mulţumesc, dar… aşteptaţi să mă cunoaşteţi mai bine, poate o să vă mai schimbaţi impresiile!

Odată cu un bogat aperitiv, gazda mea a început să mă bombardeze cu zeci de întrebări în legătură cu războiul.

Îl interesa comportarea diferiţilor ofiţeri în faţa inamicului, îl interesa moralul trupei în ofensivă şi în defensivă, greutăţile

întâmpinate, relaţiile cu nemţii (grade mici şi trupă), precum şi părerea mea personală despre viitorul mers al războiului.

I-am povestit multe deoarece mă simţeam foarte în largul meu. Elefterescu nu mai era omul distant şi rece, pe care îl cunoscusem în cazarmă, ci din contră era cald, simpatic, foarte spiritual, mai presus de toate făcandu-mi impresia unui mare caracter. Poate în această privinţă fusesem influenţat şi de tatăl meu, dar am făcut tot posibilul pentru a-mi face o părere proprie.

Am plecat de la el extrem de impresionat de puternica personalitate care se degaja din ţinuta şi din întreaga sa gândire. M-am convins că porecla „colonelul cazon", sub care se ascundea, era numai o subtilitate a sa pentru a-şi cunoaşte cât mai bine subalternii. De altfel în privinţa subalternilor, comportarea sa avea două aspecte foarte distincte; îi muştruluia foarte tare, dar le lua apărarea cu toate forţele atunci când vreun superior de-al său s-ar fi legat de ei.

În ceea ce priveşte pe superiorii săi, Elefterescu era foarte circumspect până îi cunoştea bine, apoi era în stare de cel mai profund devotament fată de cei pe care îi aprecia, dar duritatea sa întrecea orice măsură faţă de ceilalţi. De altfel, după cele auzite de mine, Elefterescu nu înţelegea să fie un subaltern decât următorilor ofiţeri mai mari în grad decât el: generalul Moruzi, Mareşalul Antonescu şi tatăl meu. Poate or mai fi fost şi alţii, dar eu nu-i ştiu.

Elefterescu avea în general un profund dispreţ pentru ofiţerii noştri superiori, pe care-i considera superficiali, lipsiţi de caracter, de educaţie şi de pregătire militară. Acum, după atâţia ani de închisoare, după experienţa trădării de la 23 August, după slugărnicia ce a urmat, îmi pare rău că trebuie să ajung la aceeaşi părere cu Elefterescu, ba mai mult, să-mi extind această părere asupra întregii noastre intelectualităţi, bine înţeles cu excepţiile respective.

Duminicile ce au urmat le-am petrecut tot împreună şi am aflat o mulţime de lucruri necunoscute mie despre tatăl meu şi despre Mareşal. Elefterescu şi-a făcut întreaga sa carieră militară alături de aceşti doi oameni, cărora le era devotat până la sacrificiu.

Într-o dimineaţă a venit la poligonul de tragere, unde făceam instrucţie cu plutonul meu. I-am dat raportul şi Elefterescu mi-a spus: „Duminică vino la mine pe la orele 12, vom merge împreună la Mareşal, unde vom lua şi masa”.

Eram foarte emoţionat, nu-l cunoscusem pe Mareşal şi evident mă simţeam şi stingherit.

Elefterescu nu a sunat la intrare, am luat-o prin spatele casei, am intrat într-un culoar şi a bătut la a doua uşă. Din cameră am auzit vocea Mareşalului:

— Cine este?

— Eu, domnule Mareşal!

— Intră Mircea.

— Nu sunt singur, domnule Mareşal,

— Intraţi Mircea.

L-am urmat pe Elefterescu. Mareşalul era cu spatele spre noi, scria la un birou. A întors capul, s-a ridicat şi, măsurându-mă, i s-a adresat lui Elefterescu:

— Să nu spui că nu este băiatul lui Pantazi!

— Chiar aşa, domnule Mareşal!

Mareşalul s-a sculat în picioare, s-a îndreptat către mine şi mi-a spus:

— Dacă te-aş fi întâlnit întâmplător pe stradă, tot te-aş fi recunoscut! Apoi, adresându-se lui Elefterescu i-a spus:

— Cum ştii tu Mircea să-mi faci câte-o plăcere, atunci când sunt mai supărat?

— Adevărul este, domnule Mareşal, că nimeni nu reuşeşte să vă şi supere ca mine, i-a răspuns Elefterescu râzând.

— Sper că îmi veţi face plăcerea să luaţi masa cu mine?

— Domnule Mareşal, mi-am şi permis să-l invit pe tânărul Pantazi la masă la dumneavoastră!

— Bine ai făcut, Mircea, tu eşti la mine ca la tine acasă, iar prietenii mei sunt prietenii tăi, o ştii doară.

— Asta nu, domnule Mareşal, eu nu sunt prieten cu doamna Goga!

— Parcă a fost vorba că nu vei mai deschide acest subiect!

— Domnule Mareşal, sunt de prea multă vreme lângă dumneavoastră, pentru a nu vă spune ceea ce gândesc. Aduceţi-vă aminte că nu am încetat o zi să vă atrag atenţia asupra derbedeului acela de Horia Sima, şi nu v-am mai pomenit de el fiindcă v-aţi convins. Acum pentru această… Doamnă, a trebuit să plec de lângă dumneavoastră… Dacă doriţi, plec şi acum…

Mă făcusem mic de tot şi mă gândeam cu groază la reacţia Mareşalului, mai ales fiind eu, un străin, de faţă. Spre surprinderea mea, Mareşalul nu s-a supărat, l-a bătut pe umăr prieteneşte pe Elefterescu şi i-a spus zâmbind:

— Vezi tu, Mircea, se mai spune că eu sunt coleric, că am crize de furie, iar despre tine se spune că eşti numai original!

— Vă rog să mă iertaţi, domnule Mareşal, dar să mă iertaţi şi pentru ieşirea mea viitoare, căci desigur că nici pe viitor nu mă voi putea stăpâni! Mă doare prea mult când ştiu cât necaz vă poate aduce această…

Esenţialul se consumase înainte de a realiza că eram pentru prima oară în casa Mareşalului.

— Vom mânca aici, dragii mei. Apoi uitându-se către Elefterescu, Mareşalul a adăugat: Aceasta, pentru a te scuti de plăcerea de a o întâlni pe Doamna Goga! Vă rog să mă scuzaţi două minute. Şi Mareşalul a părăsit camera, în care

Elefterescu sta calm, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, iar eu nu-mi găseam locul.

— Să nu te sperie, Pantazi, nu l-am văzut pe Mareşal de două săptămâni şi nu m-am putut stăpâni. Apoi, vezi dumita, trebuie să fie cineva care să-i spună adevărul, un om ca Mareşalul nu trebuie să greşească, iar dacă o face, căci omeneşte este, cel care într-adevăr îl iubeşte trebuie să i-o spună.

Masa la Mareşal a fost extrem de simplă: muşchi de vacă în sânge cu salată verde şi cafea neagră, iar ca băutură, apă de la robinet!

În schimb am ajuns la Mareşal la 12 şi jumătate şi am plecat la 4 şi jumătate!

Conversaţia însă, la care am luat parte din plin, a fost foarte interesantă. Mareşalul i-a spus lui Elefterescu intenţia sa de a-l muta de la comanda regimentului de Gardă Călare, la Prefectura Poliţiei Capitalei (S-a transformat în fapt, aproximativ o lună mai târziu). După aceea, Mareşalul i-a pus lui Elefterescu următoarea întrebare:

— Mircea, ce crezi tu, se poate conta pe regimentul de Gardă, dacă îl băgămîn foc?

— Domnule Mareşal, cred că ar fi interesant pentru Dumneavoastră, să răspundă la această întrebare Sublocotenentul Pantazi!

Mareşalul a întors privirea spre mine, invitându-mă prin aceasta la răspuns:

— Domnule Mareşal, este foarte greu pentru mine să vă dau un răspuns, dar fiindcă îmi faceţi această onoare şi, dându-mi seama că atât dumneavoastră cât şi domnul Colonel voiţi să vi se răspundă sincer, am să vă răspund că mie nu-mi place atmosfera din acest regiment. Ofiţerii s-au complăcut în a sta la Bucureşti, ei au ajuns în acest regiment prin diferite intervenţii, iar trupa în orice acţiune îşi urmează ofiţerii, în

bine şi în rău. Evident însă, dacă se mai aduc câţiva ofiţeri din unităţi încercate în lupte, şi regimentul va fi încadrat între regimente cu experienţa frontului, cred că va merge. Nu trebuie însă uitat că şi schimbarea comandantului, în ajunul intrării regimentului pe front, constituie un mare impediment.

— Ai vorbit cu foarte mult spirit de observaţie, tinere, şi acest lucru mă face să-ţi mai pun o întrebare, înainte de a-l consulta şi pe comandantul dumitale:

— Ce părere ai dumneata despre Marcel Olteanu?

— Domnule Mareşal, am fost pe front în aceeaşi Divizie cu domnul colonel Marcel Olteanu şi nu am auzit decât lucruri foarte bune despre dânsul.

Elefterescu intervine neîntrebat:

— Domnule Mareşal, consider răspunsurile lui Pantazi ca excelente în ceea ce-i priveşte pe ofiţerii regimentului, precum şi sublinierea făcută în privinţa schimbării comandantului. Sunt însă de părere absolut contrarie în privinţa lui Marcel Olteanu. Nu trebuie să uitaţi că atunci când Marcel s-a comportat excepţional, armata era în plină ofensivă, dar acum este o cu totul altă situaţie. V-o spun franc, Marcel este un ofiţer excelent, dar mă îndoiesc de caracterul lui!

— Mircea, tu eşti un om care nu prea ai încredere în nimeni, ce te face să te îndoieşti de caracterul lui Olteanu?

— Domnule Mareşal, în afară că e fiul lui tat-su, evident nu am nici un motiv, dar aşa îmi spune flerul meu, şi i-am spus şi domnului general Pantazi acest lucru şi nici dânsul nu a ţinut cont, probă că Marcel Olteanu i-a fost timp îndelungat director de cabinet.

— Eu am o părere bună despre Olteanu, a conchis Mareşalul.

— Umblă cu prea multă diplomaţie şi eu îl numesc „sforar”, a replicat Elefterescu.

Mareşalul întoarce vorba şi mi se adresează din nou:

— Tinere, ai vrea să mergi cu colonelul Elefterescu la Prefectură, sau să rămâi în regiment şi să mergi pe front cu Marcel Olteanu?

— Domnule Mareşal, dacă regimentul pleacă pe front, prefer să merg cu el; dacă însă regimentul rămâne în Bucureşti, aş vrea să-l urmez pe domnul colonel Elefterescu.

— Splendid răspunsul dumitale, îl voi felicita pe Mişu pentru fiul său, dar dumneata eşti ofiţer şi va trebui să execuţi ordinele, a replicat Mareşalul, după care s-a adresat din nou lui Elefterescu: Pe cine vrei să iei cu tine la Prefectură?

— Îmi trebuie un ofiţer superior ca director de cabinet, nu m-am hotărât încă asupra lui, şi îi mai vreau pe locotenentul Vasile Diaconescu şi pe sublocotenentul Pantazi.

— În privinţa directorului de cabinet, poţi să-ţi alegi pe cine vrei, însă nu ţi-i dau nici pe Diaconescu, nici pe Pantazi.

— Domnule Mareşal, dacă nu voiţi să mi-i daţi pe aceşti tineri, atunci eu vă fac o altă propunere şi vă rog să o luaţi în considerare: Diaconescu şi Pantazi să treacă cât mai urgent la Cabinetul dumneavoastră şi să formeze garda dumneavoastră permanentă.

— Eu nu am nevoie de gardă personală. M-am gândit să-i mut pe ambii la Palat.

— Şi aceasta este o excelentă idee, a replicat Elefterescu.

— Domnule Mareşal, dacă îmi permiteţi o rugăminte, am murmurat cu timiditate.

— Spune tinere, mi-a răspuns Mareşalul.

— Domnule Mareşal, vă rog să nu mă mutaţi la Palat.

— Tinere, suntem în război, un război greu, care merge prost. Nici unul din noi nu face ce vrea, şi Mircea a vrut întotdeauna să plece pe front, şi tatăl dumitale acelaşi lucru, dar i-am oprit aproape de mine, fiindcă am avut nevoie de ei. Acum am nevoie de dumneata şi de Diaconescu la Palat şi nu

în altă parte, după cum am nevoie de Mircea la Prefectură. M-ai înţeles?

— Vă rog să-mi iertaţi cutezanţa, domnule Mareşal.

— Nu am ce să-ţi iert, tinere, mi-a plăcut cererea dumitale şi regret că nu ţi-o pot satisface. Mareşalul se adresează din nou lui Elefterescu:

— Mircea, l-ai instruit pe tânărul Pantazi în privinţa discuţiilor cu mine?

— Ştie că nu trebuie să vorbească, eu răspund!

— Mircea, te rog să vii mâine seară la mine, avem de vorbit. Mai bine treci la Preşedinţie pe la 8 şi vom veni împreună acasă.

— Prea bine, Domnule Mareşal.

Mareşalul ne-a condus până la poartă şi astfel a luat sfârşit prima mea vizită la el.

Auzisem multe despre Mareşal, cunoşteam din istorie marea sa contribuţie la făurirea României Mari, cunoşteam aprecierile unanime asupra capacităţii sale militare, ştiam că se afirmase încă din primii ani ai carierei, îi cunoşteam activitatea sa la Londra şi Paris, în calitate de ataşat militar, cunoşteam opoziţia pe care o făcuse regelui Carol al II-lea, dar nu mi-aş fi putut niciodată închipui că se poate discuta atât de liber cu el, ba mai mult, că poate fi înfruntat cu duritate, la care să răspundă cu pondere şi înţelegere! Aceasta a fost noua latură a Mareşalului, pe care am putut să o cunosc cu ocazia acestui dejun, unde am ajuns nu numai neinvitaţi, dar şi neanunţaţi!

Din acel moment m-am simţit până peste măsură îndatorat colonelului Elefterescu. Îmi făcea impresia că am crescut în importanţă, cunoscându-i pe aceşti doi oameni, atât de apreciaţi, dar şi atât de huliţi de marile cercuri ale burgheziei româneşti. Cât erau de mici clevetitorii, faţă de aceşti doi titani!

Prin ei, prin Pauliuc, care s-a sinucis la Sofia pentru că i se furase servieta diplomatică, prin maiorul Mircea Tomescu, prin locotenentul Vasile Diaconescu şi alţi câţiva de talia lor va supravieţui faima armatei româneşti, nu prin ofiţerii salonarzi din jurul camarilelor sau a oamenilor politici, îndrăznesc să-i pun alături de Mareşal pe colonelul Elefterescu, pe maiorul Tomescu, pe căpitanul Pauliuc, pe locotenentul Diaconescu, necunoscuţi marelui public, dar „La valeur n'attend point le nombre des années", iar dacă aceştia nu s-au putut bucura de aureola Mareşalului, rămân cu toţii mărturie că poporul român trebuie să supravieţuiască, trebuie să renască din propria cenuşă, asemeni păsării Phoenix.

Au urmat în interval de o lună, alte două dejunuri la Mareşal şi alte trei invitaţii la colonelul Elefterescu, dar am luat parte la ele însoţit de Vasile Diaconescu.

Din păcate, cele discutate nu au fost realizate decât în ceeace-l privea pe colonelul Elefterescu, care a plecat la Prefectura Poliţiei Capitalei împreună cu locotenentul Diaconescu. Deci nu s-a realizat mutarea noastră în garda personală a Mareşalului, cum voia Elefterescu, şi nici la Palat, cum intenţiona Mareşalul. Desigur evenimentele s-au precipitat şi au fost neglijate unele lucruri mărunte, care poate ar fi avut o importanţă nebănuită.

De asemeni, la Regimentul de Gardă Călare a venit la comandă colonelul Marcel Olteanu, avansat general, şi din nenorocire, aprecierile Mareşalului şi ale mele asupra acestui ofiţer s-au dovedit inexacte, iar aceea a colonelului Elefterescu, prea exactă!

Marcel Olteanu s-a dovedit a fi „sforarul", pe care-l intuise Elefterescu, sforar care de multă vreme complota cu Palatul pentru răsturnarea Mareşalului.

Colonelul Elefterescu a fost arestat la Palat şi deportat în Rusia împreună cu Mareşalul, cu Mihai Antonescu, Piki Vasiliu şi tatăl meu. Astfel el a mers alături de Mareşal din primii ani ai carierei militare până când moartea i-a despărţit, pentru a-i uni totuşi mai târziu pentru totdeauna.

L-am reîntâlnit pe Elefterescu în primăvara anului 1946, la închisoarea militară „Uranus”. El se întorcea din deportarea în Rusia, eu făceam inaugurarea multilor ani de închisoare ce aveau să urmeze.

Mai târziu, mi-am putut da seama că fusesem închis preventiv, pentru procesul Mareşalului, proces care urma să aibă loc.

Trei zile după sosirea din Rusia a deportaţilor, am fost ridicat de la domiciliu şi instalat într-una din celulele închisorii militare „Uranus”. Vechi ofiţeri de jandarmi făceau paza interioară a închisorii. Am realizat de la început că am un vecin, dar a trebuit să treacă o săptămână până să aflu că acel vecin nu era altul decât fostul meu comandant, colonelul Mircea Elefterescu.

Purtarea ofiţerilor de serviciu faţă de noi era excelentă, iar un regulament intern neexistând, primeam cărţi de citit de-acasă, presa zilnic şi masa de la restaurantul Gambrinus. Mai târziu erau zile în care presa nu ne venea şi ni se dădeau diferite explicaţii. În realitate începuse procesul Mareşalului, şi tocmai despre acest proces nu trebuia să aflăm nimic.

Unul din ofiţerii de serviciu, cum intra în lucru mă lua din celula mea şi mă ducea în aceea a lui Elefterescu, de unde mă readucea îndărăt când părăsea serviciul. Aceasta s-a întâmplat timp de 7-8 zile, după care ofiţerul a dispărut. Deşi aproape toţi ofiţerii de jandarmi erau comunicativi şi îndatoritori, nici unul nu a mai acceptat să mă ducă la Elefterescu şi nici să-mi dea vreo explicaţie asupra ofiţerului dispărut.

Conversaţiile cu Elefterescu s-au legat repede şi au tins direct către ceea ce era esenţialul de discutat. Cum m-a văzut în celula lui, Elefterescu m-a îmbrăţişat îndelung, apoi mi-a spus:

— Dragă Pantazi, nu se ştie cât vom putea sta de vorbă. Este mai mult ca sigur ca eu să fiu repede lichidat. Poate tu vei scăpa, ceea ce nu este sigur, dar în cazul că vei avea noroc, trebuie să ştii anumite lucruri, pe care să le spui, dacă este posibil chiar să le scrii şi să le publici. În primul rând trebuie să ştii ceea ce s-a întâmplat la 23 August, apoi alte amănunte în legătură cu viaţa Mareşalului şi a tatălui tău. Voi începe cu 23 August, căci adevărul asupra acestei mişelii trebuieşte cunoscut.

Caut să-mi reamintesc conversaţiile avute cu Elefterescu, nu în ordinea succesiunii lor, ci în ordinea firească cronologică. Deoarece, ulterior acestor conversaţii, am avut şi un „vorbitor" cu tatăl meu, la Văcăreşti, în ziua de 3 Iunie 1946, a doua zi după execuţia Mareşalului, când am discutat acelaşi subiect, iar şi mai târziu, la sfârşitul anului 1947 am putut citi memoriile tatălui meu, toate dezbătând acelaşi subiect, în capul meu s-a produs o confuzie, nemaiştiind din care dintre cele trei surse, deţin informaţiile. Pot totuşi afirma cu absolută certitudine, că nu a existat nici o contrazicere între cele aflate de la colonelul Elefterescu şi cele povestite de tatăl meu, sau citite în memoriile sale.

Trebuie să menţionez faptul că atunci când era vorba de Mareşal, Elefterescu îl numea: „Colonelul", „Generalul", sau „Mareşalul", cronologic şi fără ai adăuga numele, voind prin aceasta să sublinieze că pentru el Antonescu se ridica cu mult deasupra tuturor celorlalţi, era „unic", reprezenta tot ceea ce poate fi mai excepţional în concepţia sa. De altfel Elefterescu,

atunci când vorbea despre generalul Moruzi, sau despre tatăl meu, îi numea „Domnul General Moruzi” şi „Domnul General Pantazi”, pe toţi ceilalţi, îi menţiona cu numele de familie, fără grad, pentru a-şi arăta indiferenţa, sau chiar dispreţul.

În acest capitol voi face excepţie de la concepţia relatărilor mele, în care alternez celula 6 Zarcă prezentul, cu trecutul filtrat printr-o stare de semiconştienţâ în care imaginaţia îşi are frâu liber, fără a devia de la adevăr, căutând să reproduc, sub formă de naraţiune şi dialog, fără întrerupere, povestirile lui Elefterescu.

Era prin anul 1927, Elefterescu fiind căpitan, comandant de escadron în Regimentul 9 Roşiori de la Giurgiu, când s-a prezentat „Colonelul” (Antonescu), pentru a lua comanda regimentului.

„Regimentul 9 Roşiori se afla într-o stare de plâns. Ostaşii erau îmbrăcaţi în nişte rupturi, încălţămintea lor alcătuită după ocazii, din ciyme, bocanci şi opinci, era deplorabilă, mâncarea sub orice critică, instrucţia militară având un singur obiectiv: pasul de defilare! Ofiţerii trăiau într-un „Dolce far niente“, petrecându-şi timpul afectat instrucţiei în cârciuma de vis-à-vis de regiment sau, în cel mai bun caz, la popotă. Subofiţerii nu ştiau cum să fure mai mult din hrana trupei şi a cailor, neavând nici un control. Auzisem de multă vreme de „Colonel“, el intrase în legendă. Auzisem de felul în care reprimase revolta din 1907 de la Galaţi, unde, în urma a două somaţii, ”Sublocotenentul„ trăsese în plin şi astfel, impresionând, a reuşit ca revolta să nu ia amploare şi totul să revină la normal cu cât mai puţine pierderi. Se povestea ”din gură în gură„ cum la trecerea Dunării, în 1913, „Căpitanul“,

care era ofiţer cu operaţiile în Divizia generalului Mustaţă, divizie ce trebuia să fie prima unitate românească intrată în acţiune, a cerut comandantului său să-l numească comandant al ”Grupului de Cercetare„ din avangarda Diviziei. În zori, Dunărea trebuia trecută de către Grupul de Cercetare, dar trecuse de 12 noaptea şi ordinul de operaţii nu ajunsese la unităţi. ”Căpitanul", exasperat, s-a dus la primărie, unde era Statul Major al Diviziei şi a intrat peste general spunând:

— Domnule General, a trecut de miezul nopţii şi nu am primit încă ordinul de operaţii. Caii sunt înhămaţi şi trepidează în hamuri, ofiţerii şi trupa se enervează inutil, acum când calmul cel mai desăvârşit ar trebui să domnească, unde este „Ordinul de Operaţii”? Generalul Mustaţă s-a uitat la tânărul ofiţer şi i-a răspuns: – „Ordinul de Operaţii” nu a fost încă redactat! „Căpitanul”, cu o figură cruntă, a cerut imediat hârtie pentru a redacta el Ordinul de Operaţii. După ce a redactat acest ordin pentru toate unităţile care compuneau Divizia, şi l-a băgat pe-al său în buzunar, le-a pus pe celelalte pe masa generalului, a salutat şi a plecat. Generalul Mustaţă a întrebat: „Cine este acest câine roşu?”. Activitatea sa în războiul din 1916-1918 nu cred că este cazul să ţi-o povestesc, căci desigur o cunoşti. Nu mi-am putut închipui, (îmi povestea Colonelul Elefterescu), ca într-un timp atât de scurt, „Colonelul” să schimbe cu desăvârşire faţa regimentului 9 Roşiori. A ordonat să se scoată imediat din magazie efectele, care erau ţinute numai pentru inspecţii şi parăzi, şi să fie echipaţi ostaşii. Printr-un control riguros, a făcut ca masa ostaşilor să fie bună, asemenea şi cea a cailor. A elaborat un program de instrucţie militară, a cărui execuţie a controlat-o personal şi astfel, într-un timp foarte scurt, faţa regimentului s-a schimbat. A urmat însă inspecţia unui general de la Bucureşti. Nu-mi amintesc numele. Ostaşii erau tocmai la instrucţie şi, evident, erau plini de praf. Generalul l-a întrebat pe „Colonel”, pentru care motiv

nu a oprit programul, spre a-i prezenta regimentul întrunit? „Colonelul” a răspuns: „îmi închipuiam că vă interesează gradul de instrucţie al ostaşilor, precum şi cum se desfăşoară instruirea, nu să-i vedeţi la faţă!”. Generalul a întrebat după aceea de ce nu au fost scoase de la magazie efectele noi, pentru a-i vedea pe ostaşi bine echipaţi. „Colonelul” a răspuns că sunt echipaţi permanent cu aceste efecte, destinaţia acestora fiind însăşi ostaşii şi nu ochii diferitor inspectori! Inspecţia s-a încheiat cu un ordin observator pentru „Colonel” şi cu noi „tinichele” adăugate la dosarul acestuia. Dar „Colonelul” nu ţinea seama de aceste lucruri şi îşi vedea de treaba lui. "

Mi-a povestit apoi că din acele timpuri, el nu s-a mai despărţit de Mareşal decât pentru scurte perioade, dar a continuat să menţină legătura absolut tot timpul.

Generalul Moruzi a format obiectul unei amănunţite readuceri aminte a colonelului Elefterescu.

„L-am cunoscut de la începutul carierei mele pe ”Prinţul Cavaleriei„. L-am cunoscut însă bine, avându-l comandant de Divizie, Divizia a III-a de Cavalerie, al cărei Şef de Stat Major era Domnul General (Pantazi), o Brigadă fiind comandată de ”General„ (Antonescu), eu fiind aghiotantul lui. În acest timp am fost şi aghiotantul Domnului General Moruzi, ţinând locul aghiotantului său, care era în concediu. Ce pot spune despre acest om, care era tot ce se poate închipui mai excepţional? Ce cultură! Ce sensibilitate sufletească! Ce educaţie! Ce pregătire militară! De altfel, trebuie să-ţi spun că Domnul General Moruzi era singurul om care îi impunea ”Generalului„! De multe ori l-am auzit pe ”General„ spunând: „Aşa a spus Domnul General Moruzi!”. Însemna că nu trebuie discutat. Domnul General Moruzi a fost singurul om ale cărui ordine erau „sfinte” pentru „General”. Domnul general Moruzi avea o mare consideraţie pentru „General”. Poate nimeni nu l-a cunoscut mai bine decât dânsul, dar marea sa slăbiciune era

tatăl dumitale. Acest „trio” s-a consolidat sub comanda domnului General Moruzi, cu toate că au existat nenumărate altercaţii între „General” şi Domnul General Pantazi! Probabil însă că tocmai aceste altercaţii i-a unit pe cei doi, care au reuşit cea mai bună colaborare până la acel nenorocit 23 August şi până la cea mai caldă camaraderie în timpul deportării în Rusia. De altfel altercaţiile erau explicabile. Prin funcţia sa la Divizia a III-a de Cavalerie, Şef de Stat Major al Diviziei, Domnul General Pantazi trimetea ordine la Brigada „Generalului”, semnate de Domnul General Moruzi şi contrasemnate de dânsul. Se întâmpla ca unele din aceste ordine să nu poarte decât semnătura lui Pantazi, ceea ce-l scotea din fire pe „General”. Domnul General Moruzi a trebuit de mai multe ori să medieze înţelegerea între subalternii săi. Aceasta însă nu a constituit un impediment pentru ca „Generalul”, atunci când a luat frânele statului în primire, primul om pe care să-l cheme la dânsul să fie Domnul General Pantazi."

Despre generalul Moruzi aflasem multe încă din copilărie. Tatăl meu avea o mare veneraţie pentru acest om. Niciodată însă nu am dat atenţie acestor lucruri, eram mult prea copil.

Mai târziu însă, când au început să mă preocupe discuţiile cu caracter politic şi militar, am făcut totul pentru a mă informa, inclusiv „ascultatul la uşă” la conversaţiile tatălui meu cu unchiul meu Radu Irimescu, pe-atunci ministrul aviaţiei. Cu ocazia acestor ascultări la uşă, şi a altor împrejurări „mai legale”, am aflat multe despre generalul Moruzi şi câte ceva şi despre generalul Antonescu.

Nu a trecut decât un an de când Elefterescu îi făcuse la Chişinău Regelui Carol al II-lea plăcerea de a asista la defilarea

câtorva evrei, şi iacă din nou Regele avea să-l primească pe Elefterescu.

În ziua de 5 Septembrie 1940, Generalul Antonescu îi înmânează lui Elefterescu o scrisoare către Carol al II-lea, prin care îi cerea abdicarea.

„Cred că a fost cea mai fericită zi din viaţa mea”, mi-a spus fostul meu comandant de regiment.

"Am alergat la Palat, l-am întâlnit pe Urdăreanu, Mareşalul Palatului, pe care l-am întrebat:

— Unde este Regele?

— Ce vrei cu Regele?

— Am o scrisoare pentru Majestatea Sa, de la Domnul General Antonescu.

— Dă-mi-o mie.

— Eu nu stau de vorbă cu lacheii! şi am pornit-o prin Palat, în căutarea Regelui.

L-am găsit pe Rege. I-am înmânat scrisoarea, pe care a citit-o pe nerăsuflate, a rămas câteva clipe pe gânduri, după care mi-a spus:

— Îţi mulţumesc, Colonele, spune-i lui Antonescu că voi reflecta.

Am plecat cu o mare satisfacţie, mie îmi fusese dat să aduc la cunoştinţa Regelui, că s-a terminat cu nelegiuirile Sale!"

Elefterescu îmi povesteşte în continuare prima neînţelegere cu „Generalul”: aducerea legionarilor la putere.

„În momentul în care am avut certitudinea că ”Generalul" vrea să-i aducă pe legionari la putere, m-am dus la el şi i-am vorbit deschis:

— Domnule General, voiţi să-i aduceţi pe legionari în Guvern?

— Da, Mircea, de ce mă întrebi acest lucru?

— Domnule General, niciodată în decursul atâtor ani nu mi-am permis să mă amestec în ceea ce aţi făcut, iar ordinele Dumneavoastră pentru mine au fost sfinte. De data aceasta sunteţi pe cale de a săvârşi o mare greşeală şi eu, ca cel mai apropiat al Dumneavoastră, am obligaţia de a face totul pentru a vă opri.

— Cum îţi permiţi, Colonele să-mi dai sfaturi, fără a ţi le cere?

— Îmi permit datorită dragostei şi respectului pe care Vi-l port.

— Dragostea şi respectul nu înlocuiesc o acţiune politică, iar în aceasta nu ai nicio competenţă.

— Dacă nu sunt competent în politică, flerul meu, bunul meu simţ îmi spun că greşiţi Domnule Generai.

— Eu am luat frânele ţării în mână pentru a o conduce în primul rând după judecata mea, în al doilea rând după flerul meu şi consultarea oamenilor politici, nicidecum după flerul aghiotantului meu!

Ţin minte că am ieşit din cabinetul „Generalului” distrus sufleteşte. Era cea mai mare decepţie din viaţa mea. Mai târziu, în Rusia, când Mareşalul mi-a explicat motivele care l-au determinat să formeze un Guvern cu legionarii, l-am înţeles. "

În tot timpul guvernării alături de legionari, Elefterescu nu a contenit să-i aducă la ureche Generalului toate greşelile acestora. Când a izbucnit Rebeliunea, Elefterescu nu s-a putut abţine să-i spună lui Antonescu: „Acum ce mai aveţi de spus Domnule General? Am avut, sau nu, dreptate?”

Dar după aceasta ieşire în faţa şefului său, Elefterescu s-a simţit „mic”, dându-şi pe faţă o satisfacţie personală, atunci

când ţara se afla în mare nenorocire. A reintrat imediat la „General” şi i-a cerut iertare.

Elefterescu ştia perfect de bine că a greşit faţă de „General” şi nu s-a sfiit să-şi recunoască greşeala.

Dacă Elefterescu a avut dreptate în privinţa legionarilor, sau Mareşalul, acest lucru numai istoria, cu toate documentele pe masă, îl va putea hotărî. Cert este că Elefterescu, după discuţiile avute în Rusia cu Mareşalul, s-a convins că Mareşalul nu avea în acel moment alta soluţie.

Elefterescu a continuat cu câteva consideraţii personale, pentru a mă edifica pe mine asupra felului în care gândea.

"Am înţeles să mă supun simulacrului nostru de democraţie, aducându-i circumstanţe atenuante pentru faptul că era la începuturile ei, sperând că lucrurile se vor îndrepta şi vor merge apoi din ce în ce mai bine. La momentul însă în care această democraţie a fost sugrumată de către Carol al II-lea, firea mea, înclinată prin vocaţie militară, să nu se amestece în politică, mi-a dictat lupta împotriva Regelui. În felul acesta m-am apropiat şi politiceşte Mareşalului. Am considerat că dacă un dictator opreşte firul democraţiei, apoi acesta, între o mulţime de calităţi cu care trebuie să fie înzestrat, în primul rând trebuie să-şi iubească ţara şi să-i vrea binele. Nici una din aceste prime calităţi nu le avea Regele Carol al II-lea. Deşi cunoşteam puterea de luptă a legionarilor şi sacrificiile făcute pentru atingerea idealului lor, nu mă împăcam nici cu misticismul lor, nici cu caracterul militar al felului lor de organizare. La ce-ar mai fi fost necesară armata şi în special poliţia într-o guvernare legionară? Şi tocmai acestea au fost principalele motive ale căderii lor, în afară de o execrabilă conducere, la care nu m-aş fi aşteptat. "

Dar Elefterescu trece peste aceste considerente, ajungând la „nenorocitul 23 August", cum îl numea el.

"Despre lovitura de la 23 August, în afară de ceea ce cunosc personal, adică felul în care am fost arestat, se adaugă cele aflate de la toţi ceilalţi, cu care am fost deportat în Rusia. Îţi voi povesti mai întâi felul în care am fost arestat. În seara de 22 August am putut sta de vorbă cu Mareşalul, care mi-a spus că a doua zi îl va anunţa pe Clodius despre intenţia sa de a încheia armistiţiul, în scopul de a obţine asentimentul lui Hitler. Mareşalul era sigur că va obţine acest asentiment deoarece lui Hitler nu i-ar fi convenit o întoarcere a armelor împotriva sa, mai ales că avea cunoştinţă de unităţile pe care Mareşalul le avea în rezervă. Mareşalul m-a anunţat că după aceea se va duce la Palat pentru a anunţa pe Rege de armistiţiu. În dimineaţa de 23 August m-am dus la Prefectură, iar către orele 12 am primit un telefon de la generalul Tobescu, Comandantul Jandarmeriei, care mi-a spus că a aflat de la unul din ofiţerii săi că ceva anormal se întâmplă la Palat. L-am rugat, dacă află ceva în plus, să mă ţină la curent. Am telefonat imediat Domnului General Pantazi, care mi-a spus că la orele 4 este chemat de către Mareşal la Palat, pentru a expune Regelui situaţia de pe front. Nu i-am spus Domnului Generai suspiciunea generalului Tobescu. După arestare am aflat că Domnul General Pantazi luase parte la Consiliul de Miniştri de la ora 8 dimineaţa, fusese prezent la întrevederea Mareşalului cu Clodius, Ministru Economiei Reichului, şi că imediat după întrevedere, Mareşalul îi spusese să vină la Palat la orele 16. În jurul orei 16, am primit un telefon de la generalul Piki Vasiiiu, care mi-a spus că se află la Palat împreună cu Mareşalul, care i-a ordonat să mă cheme să vin de urgenţă la Palat. M-am îndoit că acesta ar fi ordinul Mareşalului, dar nu puteam să nu

dau crezare generalului Vasiliu. Am plecat împreună cu locotenentul Vasile Diaconescu către Palat. La intrarea în Palat mă aştepta maiorul Dumitrescu, care mi-a spus să mă grăbesc că mă aşteaptă Domnul Mareşal. Diaconescu a rămas la intrare, iar pe mine m-a condus într-o încăpere şi mi-a comunicat că sunt arestat. Am protestat cu vehemenţă, cu ton ridicat, iar Maiorul a chemat în ajutorul său soldaţii din gardă ce se aflau pe culoar. La orele 12 noaptea am fost îmbarcat într-o dubiţă împreună cu Mareşalul, tatăl dumitale, generalul Vasiliu şi Mihai Antonescu şi duşi în Vatra Luminoasă, unde am fost cazaţi după cum urmează: Mareşalul şi cu mine într-o cameră, ceilalţi trei în a doua cameră. Am fost ţinuţi în această casă până la 1 Septembrie, când generalul Aldea ne a predat unui general rus."

* * *

Mi-am revenit din lungul semi-vis, figura lui Elefterescu estompându-se uşor în realitatea celulei reci şi neprietenoase.

Aud din nou, din ce în ce mai clar, obişnuitele zgomote ale Zarcei. A început "programul" de seară. Zbieretele gardianului te trezesc şi din mormânt! Vrând-nevrând, urechea se concentrează asupra celor ce se petrec dincolo de uşa zăvorâtă, iar plimbarea mea face câte un lung popas în dreptul acestei uşi, care, desparţindu-mă de realitate, mă apropie sălbatic de ea.

Am terminat „programul”, nereuşind să evit câteva înjurături ce-mi erau adresate. Acest lucru însă e atât de obişnuit la Zarcă, încât nu-mi face iuţi o impresie!

Până la „stingere”, sunt persecutat de ideea atitudinii celei mai bune pe care trebuie să o ia un deţinut faţă de bruscările continui ale gardienilor.

Cei mai mulţi o adoptă pe cea slugarnică, în sensul de a păstra un veşnic surâs pe buze, de câte ori au ocazia de a sta în faţa gardianului. Alţii merg mai departe, căutând să intre în vorbă cu gardienii, să le fie pe plac.

Puţini iau atitudinea complet contrarie, aceea de a răspunde gardienilor în mod cât se poate de dur, în majoritatea cazurilor aceasta ducând la bruscarea din partea gardienilor, la bătaie în toată regula sau la multe zile de carceră sau izolare. Din această categorie de deţinuţi trebuie să remarc ca exponenţi incontestabili pe colonelul Elefterescu şi pe Remus Radina. Cei doi au avut meritul consecvenţei în atitudine: Elefterescu pană la moarte, Radina până la eliberare. Cum a scăpat acesta din urmă să nu fie ucis, rămâne una din marile minuni petrecute în închisoare.

Evident Elefterescu şi cu Radina nu au fost singurii exponenţi ai acestei atitudini, dar nici mulţi alţii nu au îndrăznit sa o urmeze.

Personal, am încercat să mă port asemeni tatălui meu: să nu leg nici un fel de discuţii cu gardienii, să nu răspund decât strict la întrebare, să nu cer niciodată absolut nimic şi să nu iau o atitudine binevoitoare nici măcar printr-un zâmbet. Mai mult, păstrând o figură încruntată de câte ori trebuia să fiu pus faţă în faţă cu vreun gardian.

Aceasta evident că nu mi-a atras simpatia nici unui gardian, dar rareori mânia lor. Am făcut excepţie de la această atitudine doar atunci când am fost provocat direct de către vreun ofiţer politic sau de comandantul închisorii. La provocarea gardianului am preferat întotdeauna tăcerea, care de multe ori era socotită tot ca provocatoare, dar alte ori mă scutea de complicaţii inutile.

În Zarcă, lucrurile se simplifică într-o oarecare măsură, atunci când deţinutul e distant, rece, fără a favoriza în nici o formă discuţiile cu gardianul. Acesta nu obişnuieşte să intre în

vorbă cu cei ce nu-i sunt simpatici. Mai greu este însă acolo unde sunt mai mulţi deţinuţi într-o celulă, căci acolo se găsesc întotdeuna şi de aceeia care fac imposibilul pentru a intra în graţiile gardianului. Atunci nervii îţi sunt greu încercaţi, trebuind să asişti la plecăciunile camarazilor nealeşi de către tine, ci impuşi de către administraţie. Astfel iei parte fără voia ta la o conversaţie fără miez, la care majoritatea contribuie prin glume nesărate, prin „perierea" gardianului, sau numai cu o mimica de bună dispoziţie, pe care gardianul o savurează din plin, umflându-se în pene! Pus în această situaţie, eşti obligat să faci opinie separată, stând încruntat şi nescoţând un cuvânt. Cu fiecare spirit al gardianului, urmat de râsetele aprobative ale deţinuţilor, nervii sunt puşi la grea încercare, un tremurat nervos te cuprinde şi dezgustul te stăpâneşte multă vreme după terminarea parodiei. Pentru mine, acestea au fost cele mai grele încercări din închisoare. Înfruntarea directă, urmată de consecinţele respective, sunt mai uşor de suportat, căci nu-ţi afectează spiritul, nu ai conştiinţa umilinţei pe care o suporţi, ci numai repercursiuni fizice, care au un început, dar trebuie să aibăşi un sfârşit. Este unul din principalele motive pentru care am suportat cu mult mai bine singurătatea, preferând-o companiei forţate dictată de administraţie.

Intre cele două atitudini demne în faţa administraţiei, optarea pentru una sau pentru cealaltă depinde de temperamentul fiecăruia. Desigur „bravada" este apreciată mai mult de către deţinuţi; cel care o aplică cu consecvenţă devine un „mit", este povestita de către toţi deţinuţii, în unele cazuri chiar „înflorită", iar aceşti oameni ajung în scurt timp un „simbol" al rezistenţei, devin incontestabil eroi. Atitudinea unui Elefterescu sau unui Radina, nu poate fi uitata de către cei care au trecut prin închisori, chiar dacă nu au avut ocazia a-i cunoaşte.

Atitudinea de rezervă demnă, a fost şi ea remarcată, datorită lungimii detenţiei, consecvenţa ei ducând la acelaşi rezultat, fără a urca pe înălţimile legendei, ale eroismului, dar simbolizând în aceeaşi măsură„rezistenţa" împotriva unui regim corupt, abuziv, ce ne-a fost impus de către „prietenii ruşi", în colaborare cu scursorile societăţii noastre.

Cu aceste gânduri, mi-am încheiat încă o zi din lungul calvar al detenţiei mele, al închisorii pe care a trebuit să o fac, alături de întreaga mea generaţie, alături de multe generaţii, alături de întregul popor român, care a fost supus opresiunilor. Mă mângâi cu ideia că suferinţele noastre, ce ne-au fost impuse de către un duşman odios şi de către nişte „prieteni" inconştienţi, vor constitui mai târziu un „aport nepreţuit" la dreptatea care va trebui să triumfe. De când există acest neam românesc, a trebuit să suporte toate vicisitudinile sorţii, dar acest lucru nu l-a încovoiat, ci l-a oţelit, dându-i suportul moral pentru a reînvia ca „pasărea Phônix" din propria cenuşă.

Cei ce-am suferit aceste încercări, nu avem nici un merit, nu le-am vrut noi, dar am fost probabil „aleşi" ca exponenţi ai întregului neam năpăstuit şi constituim dovada de necontestat a luptei unui popor pentru a supravieţui în demnitate.

Cei care au luptat pe front, cei care au murit pe front, cei care au reprezentat suferinţa poporului român în închisori, reprezintă lupta acestui popor, reprezintă dovada de netăgăduit a aspiraţiei românilor către libertate în fruntariile fireşti.

Fără Transilvania, fără Basarabia, fără Bucovina, România nu este o ţara aşa cum au dorit-o strămoşii noştri, aşa cum au înfăptuit-o ei, dar fără jertfele făcute pe front şi în închisori, ea nu poate avea nici năzuinţa ca pe viitor sa mai devină vreodată „România Mare".

Pentru aceste motive, suntem mândri că putem constitui argumentele viitoarei noastre libertăţi într-o Românie Mare, căci niciodată nici un drept nu s-a putut obţine decât prin

luptă şi suferinţă. Stăm aici în închisoare cu conştiinţa datoriei împlinite.

A doua zi, programul se desfăşoară după tabieturile obişnuite, atât programul zilnic fixat de către administraţie, cât şi al meu personal de gimnastică şi rememorare a poeziilor învăţate. Toate acestea odată terminate, plimbarea îmi creează condiţiile necesare unei noi visări, în viitor sau în trecut.

Desigur buna sau proasta dispoziţie momentană, joacă un rol hotărâtor asupra concentrării ce va urma. În general o foarte bună dispoziţie mă canalizează către viitor, căci pe acela îl pot modela după voinţă şi imaginaţie, dar şi către un trecut agreabil sau amuzant, pe când o proastă dispoziţie, fie că nu poate canaliza spre o ecranizare a gândurilor în nici o direcţie, fie că amintirile nu sunt tocmai din cele mai plăcue.

Minele de plumb de la Baia Sprie şi de la Cavnic, au lăsat o puternică amprentă în memoria mea şi, datorită acestui lucru, îmi reapar în faţă mai mult decât aş dori.

Cu ajutorul plimbării cadenţate într-un ritm lent, precum şi datorită spaţiului restrâns, mă liberez cu destulă uşurinţă din celula 6 Zarcă. O vagă durere de cap contribuie la readucerea pe ecranul gândirii a ajungerii la Cavnic, după un drum obositor de câteva ore cu camionul prin mult praf, pe o şosea cu nenumărate hopuri.

* * *

Este aproape întuneric, când se opreşte camionul. Aflăm imediat că suntem la Cavnic, o nouă mină de plumb, despre care nu auzisem încă nimic. Suntem înghesuiţi într-o cameră de „izolare" într-o baracă de lângă poarta principală, bucuroşi că ne putem scoate ochelarii atât de incomozi, care ne-au procurat puternice dureri de cap.

Neînchipuit de repede, abia ne-am dezmorţit puţin şi primim la ferestre vizita deţinuţilor mai vechi din colonie.

Aflam astfel că lagărul a fost format cu puţin înainte, tot din deţinuţi de la Baia Sprie, peste care fusese adus şi un lot de la Jilava. Abia aştept să-mi revăd prietenii: Ducu Ciocâlteu, Titi Coşereanu, Puiu Caleia, doctorii Matei Dumitrescu (Make) şi Paul Iordănescu.

Ni se aduce o ciorbă caldă, plăcută nu atât prin conţinut şi gust, cât şi prin faptul că la oboseală este întotdeuna binevenit ceva cald.

Nici nu apuc să iau câteva linguri de ciorbă şi mă pomenesc îmbrăţişat de un tânăr foarte expansiv, care manifesta o bucurie rar întâlnită! Înainte de a-l putea privi, îi aud spunându-mi:

— Ce faci, mă? Ce zici, facem mulţi „purici" aici?

Îi recunosc imediat. Este Ion Ioanid! Fulgerător îmi trec prin minte toate legăturile pe care le-am avut cu acest tânăr.

Nu-l mai văzusem de aproximativ 8 ani. Este cu 6 ani mai mic decât mine, deci prin 1945, avea 19 ani!

Îl cunoscusem pe tatăl lui prin 1935-36 când eu aveam 15-16 ani, dar auzisem de el încă de când eram mic de tot. Se bucura în toată Oltenia de o mare prestanţă şi, mai presus de toate, era foarte simpatizat şi iubit. De la mama mea auzisem primele lucruri despre el deoarece îi purta o mare prietenie.

Îmi aduc aminte cuvintele mamei, vorbindu-mi de Tilică Ioanid înainte de a-i face acestuia o primă vizită la Ilovăţ, lângă Turnu Severin, unde-şi avea moşia: „Când avea 14-15 ani, Tilică locuia la Tâmna (5 kilometri de Plopi moşia noastră) şi venea zilnic călare pentru a sta de vorbă cu tatăl meu (Iancu Poenaru). Tilică avea o deosebită admiraţie pentru tatăl meu, aş putea spune o veneraţie, şi tatăl meu îl iubea foarte mult. Stăteau de vorbă ore întregi şi a doua zi povestea se repeta, ca de altfel toată vara! Nu-mi puteam închipui ce pot vorbi atât de

mult, un om în toată firea (tatăl meu avea pe-atunci 40-41 de ani) şi Tilică un băiat de 14-15 ani! Apoi tatăl meu a murit de inimă la 42 de ani şi multă vreme nu l-am mai văzut pe Tilică decât accidental. Şi-a făcut studiile la Paris împreună cu naşu Mişu (Mihai Macavei, întemeietor al Partidului Comunist Român), şi amândoi s-au înscris în Partidul Liberal, ajungând în foarte scurt timp deputaţi. Erau tineri, entuziaşti, şi cu idei revoluţionare. În timpul războiului 1916-18, deoarece amândoi erau recalcitranţi în parlament, cu ideile lor reînoitoare, Brătianu pentru a scăpa de ei, i-a trimis la Odessa cu tezaurul nostru. De-acolo, drumurile celor doi s-au despărţit, deoarece naşu Mişu s-a întors comunist, iar Tilică naţionalist! Te rog să fii foarte atent faţă de el, este un om cu totul deosebit şi pe deasupra a fost marea slăbiciune a tatălui meu".

La mine la moşie erau atunci prietenul şi colegul meu Mihai Mihalcea şi vărul meu, doctorul Dan Alessandrescu. Am plecat împreună către Ilovăţ.

M-a impresionat în mod cu totul deosebit vechiul conac al lui Tilică Ioanid, pentru a nu mai vorbi despre seniorul care stăpânea acest conac. Tilică răspândea de la prima vedere o căldura şi o simpatie, pe care rar mi-a fost dat să le întâlnesc.

Mai erau acolo Mişu Stănoiu, moşier din sudul judeţului şi o doamnă Baliff, care era un fel de menajeră a conacului. Tilică se ocupa personal de splendida moşie de la Ilovăţ. De altfel acolo îşi petrecea majoritatea timpului, fiind un pasionat de cai, de vânătoare, dar şi de moşia propriu zisă, având un specific de livezi de pruni, pădure şi mai puţin teren arabil.

Pe Tilică nu l-a interesat niciodată politica propriu zisă, dar era naţionalist până în fundul sufletului şi foarte apropiat de Octavian Goga. Îl avea drept adept al partidului său Naţional-Creştin pe Traian Issărescu, moşier vecin cu noi, care depunea tot zelul pentru partidul sau.

Mai târziu, la venirea lui Goga la putere, acesta i-a încredinţat lui Tilică Ioanid subsecretariatul de stat de la Interne, pentru a-l dubla pe Armand Călinescu, impus de Carol al II-lea, în care Goga nu avea nici o încredere.

În această guvernare, Goga îl impusese pe generalul Antonescu la Război, iar Regele a profitat de acest lucru ca să-i impună, la rândul său, pe Armand Călinescu la Interne. În fond Regele obţinuse ceea ce voia: prin Călinescu la Interne şi Antonescu la Război, el oferea Occidentului garanţia că politica României faţă de aliaţi nu se va schimba, cunoscut fiind faptul că atât Antonescu cât şi Călinescu erau filo-englezi şi filo-francezi. În afară de acest lucru, Regele nu voia să scape de sub control Ministerul de Interne.

Îmi amintesc acum covârşitoarea impresie pe care mi-a făcut-o Tilică Ioanid, şi cât de importantă a fost pentru mine această impresie, în viitoarele mele legături cu fiul său Ion Ioanid. În mintea mea de tânăr de 24 de ani, când a început prietenia cu Ion aceasta a însemnat o continuitate de prietenii:

Iancu Poenaru – Tilică Ioanid, Ion Pantazi – Ion Ioanid! Nu cred că m-am înşelat, tradiţia îşi are şi ea importanţa ei.

Luat repede şi surprins de către Ion, prin întrebarea cu „puricii”, îi răspund în doi peri:

— Nu ştiu, mă, să vedem!

Câtă deziluzie i-a provocat acest răspuns al meu, am aflat-o mult mai târziu!

Realitatea este că cei 9 ani de regim comunist, care au trecut, au lăsat o amprentă asupra mea, amprentă caracterizată prin prudenţă. Nu putea fi cazul de a fi prudent faţă de Ion, dar luat totalmente prin surprindere, neaşteptându-mă să-l văd, i-am răspuns mai mult sau mai puţin automat!

Ion a plecat, nu putea sta multă vreme, era pericol de a fi surprins şi ar fi luat o carceră cu totul gratuită.

După plecarea lui m-am dezmeticit, mi-a părut rău de răspunsul pe care i l-am dat şi m-am bucurat enorm de faptul că de-acum înainte voi avea încă un adevărat prieten lângă mine.

Îmi reamintesc de Tilică, de faptul că a murit tânăr de un stop cardiac, ca şi prietenul său mai bătrân, bunicul meu, şi mă gândesc că Dumnezeu i-a luat înainte de a vedea războiul pierdut, ceea ce ar fi constituit o mare amărăciune pentru el.

În vara anului 1945 l-am întâlnit pe Ion, nu mai ţin minte unde, dar se apropia de 12 noaptea când am ajuns amândoi pe Bulevardul Lascăr Catargiu (mai târziu - Ana Ipătescu) şi el a văzut o mare placartă cu o lozincă comunistă.

— O luăm?

— O luăm, Ioane!

Ţin minte că ne-am umerit din greu cu acel „dulap" imens, am intrat într-o curte şi l-am desfăcut bucăţele!

Ce i-o fi venit lui Ion să rişte atât de mult cu luarea acelei lozinci? Ce mi-o fi venit mie să-l aprob cu atâta uşurinţă? Nu pot răspunde astăzi, dar desigur tinereţea şi entuziasmul îşi spuseseră cuvântul! Când ne-am văzut scăpaţi de „dulap", am respirat uşuraţi!

La ce ne va duce această prietenie reînodată astăzi? Nu ştiu, dar îmi place să cred că la o viitoare evadare, care trebuie să se materializeze la Cavnic. Nu mă gândesc eu de atâta vreme la această evadare? Nu tot acest lucru l-au simbolizat „puricii" lui Ion? Nu l-am văzut pe Ion de-atâta vreme, cum este posibil ca gândurile noastre să fie identice?

A venit timpul evadării, de data aceasta se va realiza!

A doua zi îmi revăd toţi prietenii. Aflu că nu am venit întâmplător ci am fost cerut ca perforator de către Ducu şi Titi! Aflu că Negrescu este „Şeful Coloniei", adică pe locul ocupat la Baia Sprie de către cunoscutul „turnător" Şteanţă. Mi se spune

că Negrescu se poartă bine şi că am fost adus la Cavnic cu ajutorul lui!

La cabinetul medical sunt doctorii Make Dumitrescu şi Paul Iordănescu.

Aflu în sfârşit că întreaga atmosferă este bună şi că puţinii „turnători” nu au până acum nici o influenţă. Numai veşti bune. Toate aceste ştiri mi le dau Ducu Ciocâlteu şi cu Titi Coşereanu. Îi întreb despre posibilităţile de evadare, dar răspunsul lor este destul de evaziv: „Nu ştim, trebuie explorată mina.”

Sunt repartizat ca perforator în mină pe galeria numită „La Sfinţi”. O galerie plină de copturi, foarte dificilă. Îl chem imediat pe Ducu, pentru a-mi da unele sfaturi în privinţa lucrului. Aflu cu această ocazie că la Cavnic este mai uşor decât la Baia Sprie, deoarece nimeni nu se pricepe şi normele sunt cu mult mai mici datorită acestui lucru.

Make şi Paul la cabinetul medical, au reuşit să câştige încrederea administraţiei şi să aplice astfel un program foarte favorabil deţinuţilor, un program de odihnă şi tratament preventiv celor slăbiţi. În felul acesta, ei aveau mână liberă de a scuti de muncă pe oricine, pe timp limitat. Contribuise la această realizare şi Negrescu, care susţinuse punctul de vedere al medicilor. De altfel Make dobândise un deosebit prestigiu, vindecând un miliţian de nu mai ştiu ce boală!

În tot cazul, atmosfera la Cavnic era bunăşi desigur favorbilă unor investigaţii în vederea evadării. Centrul întâlnirilor noastre a ajuns în scurt timp cabinetul medical, care mai târziu s-a transformat în centru de obţinere a informaţiilor în vederea evadării.

Cu toate veştile bune primite nu sunt deloc dispus să rămân în atmosfera Cavnicului, iar gardianul de pe sală mă ajută să ies din această atmosferă, începând programul de seară.

* * *

Dimineaţa sunt bine dispus! Această bună dispoziţie caracterizează singurătatea mea, rareori părăsindu-mă în timpul izolării la Zarcă. De-ar şti Domocoş, desigur aş fi mutat imediat în fabrică, sau pe celular. Dar de unde ar putea să ştie? Evident, pentru deţinuţi izolarea la Zarcă este o pedeapsă foarte grea, neavând cu cine să schimbi un cuvânt, o impresie. Eu sunt una din „speciile” rare, care m-am instalat pe termen nelimitat într-una din „casele de odihnă ale partidului!” Nu greşesc; faptul că sunt judecat, că am un termen destul de scurt, în care mi s-a aprobat „bursă”, nu are nici o importanţă! Detenţia poate fi prelungită printr-o decizie făcând parte din „legalitatea socialistă”, ceea ce în termeni oficiali se intitulează „pedeapsă administrativă”, sau chiar fără nici un fel de formalitate, Partidul nu se încurcă cu vechi „prejudecăţi burgheze”, acelea prin care un arestat, sau un deţinut nu poate fi reţinut nici o zi, după expirarea pedepsei! În concluzie, Partidul poate hotărî, să mai rămân după expirarea pedepsei judecătoreşti, atâta vreme cât va crede de cuviinţă! Cunosc perfect aceste posibilităţi ale Partidului şi nu mă îndoiesc o clipă că „bursa mea” va fi prelungită, cum de altfel s-a întâmplat şi în trecut! Nu am fost singurul care am beneficiat de o asemenea favoare, dar am fost între primii care am cunoscut-o! 1 Martie 1946, este o dată care spune destul de mult întru confirmarea afirmaţiilor mele!

Aştept terminarea „programelor”, al lor şi al meu, pentru a evada cu spiritul din celula 6 Zarcă! Şi... Iată timpul sosit, pentru călătoriile mele incognito!

Paşii făcuţi prin celulă mă conduc repede cu 24 de ani în urmă! Vara anului 1936, la moşie, îmi petrec vacanţa mare.

* * *

A venit poşta. Obişnuitul poştaş, acelaşi de când pot să-mi aduc aminte, soseşte cu regularitate în fiecare zi, cu excepţia duminicilor, călare, când drumurile sunt desfundate, cu o carioară pe vremea bună. De data aceasta, în afară de "Universul”, aduce şi o scrisoare de la tatăl meu.

Mama deschide cu nerăbdare plicul, citeşte scrisoarea, apoi îmi spune:

— Mişu te cheamă la Eforie pe data de 1 August.

— Nu mă duc, mă simţeam atât de bine la ţară!

— Trebuie să te duci, ai nevoie de mare, şi apoi ai să vezi ca o să-ţi placă foarte mult.

Pentru mine, vacanţa la ţară însemna sumumum de bucurie, de plăcere. Nu înţelegeam cum ar fi posibil să-mi mai placă şi altceva. Câinii mei, caii, aratul şi seceratul cu tractorul, condusul automobilului Dumineca când mergeam la diferiţi vecini, la Turnu Severin sau la Băile Herculane, cum puteau fi înlocuite?

Am citit scrisoarea tatălui meu. La 1 August trebuia să ajung la Eforie, să iau o trăsură din gară şi să-i spun birjarului să mă ducă la vila lui Emil Pălăngeanu. Mai aveam de stat la ţarăîncă două zile. Mă cuprinsese o adâncă melancolie! m-am dus prin toate locurile care-mi trezeau vreo amintire ieşită din comun. Îmi mângâiam câinii favoriţi, de care nu mă puteam despărţi, apoi caii, apoi tractorul, nu voiam să vorbesc cu nimeni, plimbându-mă singur, încet, depanând amintiri!

Să fie plimbările de astăzi din celula mea o reminiscenţă a acelor timpuri trecute, sau acele timpuri ale copilăriei să-mi fi făcut pregătirea singurătăţii şi gândurilor de astăzi?

Nu mă despărţeam niciodată de mama, în afara perioadei – 15 Septembrie, data începerii şcolii şi până în Noiembrie, – când terminându-se muncile agricole, ea venea la Bucureşti.

Am plecat trist. Era tristeţea naturală a fiecărui copil, care porneşte în lume! Parcă părăseam definitiv casa părintească!

Trenul a intrat în gara „Eforie” la 8 dimineaţa. Câteva birje aşteptau venirea trenului. M-am suit într-o trăsură cu un cal. Şi am spus birjarului să mă ducă la vila domnului colonel Emil Pălăngeanu.

Trăsura mergea încet, iar celebra staţiune era mai mult câmp! Casele mici, rare, îmi făceau o impresie dezagreabilă. În sfârşit ajungem într o stradă asfaltată, căsuţele rămase în urmă fiind înlocuite cu vile, una mai frumoasă decât alta, dar locurile virane erau destul de dese. Ajungem la mare şi birjarul opreşte.

— Aici locuieşte domnul colonel Emil Pălăngeanu!

O vilişoară delicioasă, foarte mică, înconjurată de un mic zid, un viitor gard neterminat. Citesc la intrarea în vilă, deasupra uşii: Vila NADU- SALA!

Nici nu am ajuns bine în faţa intrării şi măîntâmpină tatăl meu, urmat de colonelul Emil Pălăngeanu şi de colonelul Tedy Radu. Erau cei doi prieteni nedespărţiţi ai tatălui meu de la 6 August 1917, când a avut loc lupta de la Cireşoaia, zi ce de-atunci înlocuieşte pentru cei trei prieteni zilele respective de naştere sau de nume! Da... Ei s-au născut toţi trei la 6 August, sau mai bine zis s-au renăscut odată cu această memorabilă zi.

Cu puţin înainte de această bătălie s-a constituit un batalion de vânători de munte, a cărui comandă onorifică i s-a încredinţat Prinţului Carol, viitorul Rege Carol al II-lea.

Batalionul s-a format la Târgul Neamţ, comanda efectivă încredinţându-se maiorului Bădulescu. Deoarece Regele Ferdinand intenţiona ca acest Batalion să fie comandat de către fiul său, Prinţul Carol, a ordonat să fie aleşi pentru a face parte din el cei mai buni ofiţeri din armată. Batalionul avea trei companii, Compania I comandată de căpitanul Constantin Pantazi, Compania II-a comandată de căpitanul Emil

Pălăngeanu şi Compania III-a comandată de căpitanul Teodor Radu.

De la Târgul Neamţ, batalionul a fost îmbarcat în căruţe şi dus până la Târgul Ocna, unde a intrat în lupte. Maiorul Bădulescu a fost rănit în primele lupte şi la comanda batalionului a urmat căpitanul Pantazi.

În zorii zilei de 6 August batalionul a intrat în luptele de la Cireşoaia, având ca întărire un pluton de mitraliere din Regimentul 17 Infanterie, comandat de sublocotenentul de rezervă Pamfil Şeicaru.

Cireşoaia era apărată de către un regiment bavarez, iar Compania care era aşezată călare pe cotă era comandatăde căpitanul Rommel, celebrul Feld Mareşal de mai târziu!

În momentul în care batalionul în atac, se afla la jumătatea contra pantei, un proiectil de artilerie căzut în mijlocul dispozitivului românesc, răneşte grav pe căpitanul Radu, care scăldat în sânge rămâne la pământ fără cunoştinţă. Acelaşi proiedil îl răneşte la cap şi pe căpitanul Pălăngeanu, care cu o voinţă nemaipomenită, merge mai departe în fruntea companiei sale, până când cota Cireşoaia intră în stăpânirea Batalionului de vânători.

Căpitanul Rommel a apărat cu o dârzenie demnă de toată lauda cota Cireşoaia, care avea o importanţă foarte mare pentru întreaga desfăşurare a luptelor pe întreg frontul.

Rana căpitanului Tedy Radu era deosebit de gravă, întrucât ţeasta îi zburase aproape în întregime!

Nimeni nu a putut să creadă că Tedy Radu va supravieţui.

După două luni în care timp a stat între viaţă şi moarte nerecăpătându-şi cunoştinţa, el a început să meargă cu paşi înceţi, dar siguri, către însănătoşire. I s-a pus o placă de argint şi astfel rana s-a închis. A fost însă necesar încă un an, pentru a învăţa din nou să vorbească, să scrie şi să citească!

În urma acestei lupte, căpitănii Pantazi, Pălăngeanu şi Radu, precum şi sublocotenentul Pamfil Şeicaru, au fost decoraţi de către Regele Ferdinand personal cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Căpitanul Radu a fost decorat de către Rege înainte cu mult de a-şi reveni din inconştienţă.

Prinţul Carol nu a vizitat Batalionul, a cărui comandă o avea, decât la Târgul Neamţ, unde s-a format Batalionul, nu a asistat la decorarea Stindardului Batalionului cu Ordinul „Mihai Viteazul” şi nici la decorarea ofiţerilor care-i aduseseră gloria! Era foarte ocupat în acel timp cu viitoarea sa soţie Zizi Lambrino!

Între aceşti oameni, urma să-mi petrec eu ultima lună din vacanţa mare, să le ascult evocările modeste şi să iau parte la sărbătorirea zilei lor, 6 August!

Vila era făcută numai din piatră de mare şi se compunea dintr-un liwingroom, o mică săliţa şi o minusculă cameră de culcare de un metru şi jumătate pe doi, în care dormea Emil Pălăngeanu.

În curte, în spatele vilei, erau construite două vaporaşe din lemn, în fapt două cămăruţe a câte un metru şi jumătate pe doi, care adăposteau una pe tatăl meu, cealaltă pe Tedy Radu.

Emil Pălăngeanu era bucătarul care pregătea aperitivul pentru cei trei, începând de-atunci şi pentru mine, precum şi masa de prânz. Seara mâncam la restaurant.

Am luat atunci prima oară masa de dimineaţă cu cei trei prieteni şi tot atunci am aflat semnificaţia numelui dat vilei: NADU-SALA, care nu era altul decât „năduşeala”!

Eu am fost cartiruit la reşedinţa de vară a liceelor militare din localitate. Din fericire pentru mine, acest calvar nu a durat decât o zi, căci ducerea la plajă cu liceul militar şi 10 minute pe faţă, 10 minute pe spate, precum şi întregul program, inclusiv masa la oră fixă, întrecea cu mult posibilităţile mele de înţelegere la acel timp! Tatăl meu m-a scăpat însă din acest

supliciu, aranjând numai să dorm acolo. Nu a durat însă decât câteva zile şi, dintre toate studentele de la ONEF, am găsit o gazdă binevoitoare, care să mă cazeze în camera ei!

De altfel ONEF-ul era la 50 de metri de vila lui Emil Pălăngeanu, care supraveghea direct studenţii şi studentele din instituţia pe care o conducea.

Îmi revine astăzi în faţa ochilor de parcă acum s-ar petrece lucrurile, cum într-o dimineaţă l-am întâlnit la ONEF pe sublocotenentul de cavalerie Mircea Şeteanu. Mă învârteam pe lângă ringul de box şi acesta mi-a propus să facem câteva reprize la mănuşi. Atât aşteptam, şi match-ul a început.

Mircea Şeteanu avea vreo cinci ani mai mult ca mine, era complet format şi probabil mi-era superior şi cu vreo câteva kilograme, cert este faptul că, fără să vrea, mi-a scăpat o stângă ceva mai puternică la ficat, care m-a îngenunchiat! Mi-aduc aminte figura lui Mircea speriată, crezând că cine ştie ce rău mi-a făcut. În realitate nu am avut absolut nimic, dar mi-a luat puţin din „fumurile” tinereţii!

În sfârşit a venit şi ziua de 6 August. S-a ridicat un steguleţ, simbolizând Stindardul Batalionului de Vânători de Munte. Acest oficiu l-a făcut Emil Pălăngeanu, singurul, dintre cei trei, vânător de munte, ceilalţi doi, tatăl meu şi cu Tedy Radu, fiind ofiţeri de cavalerie.

La aperitivul de dimineaţă a fost invitat şi colonelul Grigri Vulturescu, care se afla de două zile în Eforie. De la început am avut o aversiune pentru Grigri Vulturescu, deşi acesta era sclipitor de inteligent şi se vedea că este foarte instruit. Nu a trecut decât o singură zi şi am văzut că Vulturescu se uita insistent după studenta care mă găzduia. Deşi începuse să-i facă o „curte” asiduă, nu avea nici un succes, ceea ce nu pot spune că nu mă flata în cel mai înalt grad!

Dar iată că, într-o dimineaţă, îl întâlnesc pe Grigri pe faleză. Mă opreşte şi îmi spune:

— Ascultă, mă, puştiule, să nu te mai prind că te ţii de coada unor femei care nu sunt de nasul tău! Am vorbit şi cu tat-tu şi a fost de aceeaşi părere cu mine. Seara la restaurant nu mai ai ce căuta după ora 9! Bagă de seamă, ai să cazi pe mâna mea dacă vei intra în Cavalerie!

Nu am răspuns nici un cuvânt, dar fierbeam de furie.

M-am dus direct la tatăl meu şi i-am reprodus întocmai ce spusese Grigri Vulturescu. Auzind cele povestite de mine, tatăl meu a pufnit în râs şi i-a chemat imediat pe Emil şi pe Tedy, reproducându-le şi lor „adversitatea" dintre Grigri şi mine în materie de dame! Toţi au râs cu pofta şi mi-au spus ca în seara aceea, la masă, să fiu mai tandru ca niciodată cu respectiva şi să nu-l las pe Grigri să danseze cu ea un singur dans!

În seara aceea Grigri a înghiţit cu noduri, s-a albit de mânie, iar cei trei prieteni s-au distrat copios. Aveau şi de ce! Eu aveam 16 ani, iar rivalul meu 45!!!

Nu am mai căzut în mâna lui Grigri, căci trei ani mai târziu s-a sinucis, tot din cauza unei femei, dar a apucat să-l dea afară din armată pe Mircea Şeteanu, care nu greşise cu nimic mai mult decât mine.

Cât s-a putut degrada un om atât de inteligent şi instruit ca Grigri Vulturescu! Până unde s-a putut înjosi, încât să ajungă să facă un memoriu mincinos unui camarad pe care îl avea sub comandă şi să-i strice cariera militară! Nu glumise nici cu mine… Dacă i-aş fi intrat în mână!

Ziua aceea de 6 August nu o voi uita niciodată, ea a marcat întreaga mea vacanţă, poate întreaga mea viaţă.

Sunt 24 de ani de-atunci! Am făcut şi eu războiul, acesta m-a ajutat să înţeleg mai bine prietenia lor, am învăţat ce înseamnă o prietenie legată în faţa focului, în faţa unui ţel comun, acolo unde viaţa şi moartea sunt una, se confundă, „cei morţi păşind în pas cu cei ce-au mai rămas".

Astăzi Emil Pălăngeanu nu mai există, a fost ucis la Canal de cizmele miliţienilor! Acestui „erou între eroi”, i-a fost dat să fie ucis ca „trădător al poporului”, de către scursorile mahalalelor noastre, care s-au mândrit că au ucis un „duşman al poporului”!

Câtă aberaţie au putut să aducă aceşti derbedei care se intitulează „socialişti” şi ne-au adus „fericirea”! Să-ţi fie ţărâna uşoară, erou între eroi, şi numele veşnic pomenit… Emil Pălăngeanu.

Tatăl meu, despre ale cărui fapte nu am auzit niciodată nimic din gura lui, probabil că se află tot la Zarca din Aiud, unde l-am lăsat acum 7 ani. Despre atitudinea pe care a avut-o în închisoare nu m-aş fi îndoit niciodată. Va muri probabil aşa cum a trăit, modest şi demn. Îi doresc din suflet acest lucru.

Tedy Radu a scăpat de urgia comunistă. Era invalid din primul război mondial, iar în cursul celui de-al doilea război fusese doar Comandantul Liceului Militar „Mănăstirea Dealului”, mutat la Predeal în urma cutremurului din 1940.

Trăieşte probabil şi astăzi cu durerea în suflet, pierzându-şi prietenii şi Ţara pentru care s-a luptat la Cireşoaia!

* * *

Mă plimb prin celula mea cu ochit plini de lacrimi, cu sufletul strâns, cu o durere îngrozitoare în piept şi mă sufocă o revoltă ce nu are margini. Vom putea noi, generaţia noastră, să ne răzbunăm părinţii, să facem dreptate acestei nenorocite ţări? Mă tem că nu…Şi mă cuprinde jalea. Dar o vor face cu siguranţă copiii noştri.

Care copii? Am ajuns la 42 de ani şi nu am copii!

Voi mai avea vreodată? Dar, în primul rând, voi mai fi vreodată liber? Întrebări fără răspuns şi cu atât mai

chinuitoare. Aşa se încheie şi-această zi de amintiri duioase dar sumbre.

A trecut mult timp de la „stingere” şi nu pot adormi. Figura lui Emil Pălăngeanu, duritatea trăsăturilor care camuflau atât de bine o bunătate şi o sensibilitate ieşite din comun, îmi răscolesc încontinuu adâncul sufletului. Desigur, alături de Emil, îl văd pe tatăl meu, cu veşnicile lui glume, şi pe Tedy Radu cu optimismul şi veselia care-l caracterizează. Este o noapte grea, deosebit de grea, această noapte a tinereţii mele, dar şi o noapte care îmi aduce aminte cât se poate de clar: eşti la Zarcă, la Gherla, în celula 6, nu uita acest lucru, nu-i uita şi întreabă-te pe tine, pentru a-i întreba şi pe asupritorii tăi… Pentru ce? Pentru ce zăcem în închisori? Pentru că ne am apărat ţara? Pentru că am pierdut războiul? Dar până acum nu s-au mai pierdut războaie? Ştefan cel Mare nu a pierdut şi el războaie? A fost pedepsit pentru acest lucru?

Nu, oricât aş căuta, nu pot găsi un răspuns câtuşi de puţin satisfăcător. Pentru ce zac în închisori toţi intelectualii noştri? Atât de mulţi ţărani?! Şi aceştia sunt vinovaţi de pierdere a războiului?

Mă zbucium în continuare, nu pot dormi, caut o explicaţie, caut adevăraţii vinovaţi şi nu-i pot găsi numai între duşmanii noştri. Nu, Ruşii nu sunt singurii vinovaţi, ei sunt nişte sălbatici năvălitori, poate sunt cei mai puţin vinovaţi.

Suferinţa pe care o îndurăm, sclavia în care am fost aruncaţi, se datorează numai „aliaţilor fireşti”, care au minţit un rege credul şi ne-au oferit în chip de trofeu ruşilor, cu care au împărţit lumea, sperând să le fie şi lor bine. Nu au avut nici un pic de conştiinţă, nu au urmărit „dreptatea”, „autodeterminarea”, „libertatea”, „democraţia”, pe care le-au trâmbiţat, ci s*au făcut neguţători de sclavi şi de teritorii

străine, acum când ne apropiem de anul 2000. Acest Occident constituie ruşinea timpurilor moderne. El, care huzureşte astăzi, este atât de inconştient, încât nu-şi dă seama că şi-a săpat propria lui groapă. Noi am pierdut războiul „apărându-ne sărăcia şi nevoile şi neamul”, dar ce se întâmplă cu polonezii, care chipului au câştigat acest război? Nu pentru apărarea Poloniei au început Franţa şi Anglia acest război?

Nu s-au bătut piloţii polonezi pentru apărarea Londrei? Nu a făcut armata poloneză minuni de vitejie în Italia alături de anglo-americani? Care a fost rezultatul? Polonia a fost sfârtecată, mutată cu 200 de kilometri spre vest, iar populaţia ei vândută ca sclavi ruşilor! Acesta este adevărul. Deci, nu fiindcă am pierdut războiul ne aflăm în situaţia de astăzi, ci fiindcă Roosvelt şi cu Churchill ne-au vândut sau ne-au făcut cadou ruşilor care i-au ajutat să învingă pe germani. Ca ultimii tâlhari netrebnici şi-au plătit datoriile faţă de ruşi, cu ceea ce nu le aparţinea.

Dacă vreun englez sau vreun american şi-ar permite să-şi plătească datoriile din buzunarul altuia, ar fi condamnaţi pentru escrocherie, dar Roosvelt şi cu Churchill sunt ridicaţi în slăvi ca cei mai mari oameni politici ai secolului!

Mai bine un popor mic în sclavie, al cărui conducător a fost ucis de gloanţele duşmane, decât în lăfăiala acelor două mari popoare, care-şi preamăresc nişte conducători străini de cinste, de dreptate, de omenie şi care vor trebui să plătească până la urmă fărădelegile înfăptuite. Nu se poate să nu existe o justiţie imanentă! Dumnezeu, în care vă faceţi a crede, nu vă va scăpa de ea, căci El este Marele Judecător.

Câte mi-au mai trecut prin cap până am adormit, nu ştiu, dar odihna nu mi-a putut veni decât când l-am rugat pe Dumnezeu să mă ierte pentru atâta ură câtă am reuşit să acumulez.

Începe o nouă zi! De multă vreme nu mai am nici o ştire politică. Plimbându-mă caut să-mi rememorez principalele evenimente desfăşurate în ultimul timp, pentru a încerca să-mi fac o idee asupra perspectivelor posibile, dacă nu probabile!

Evident că până la moartea lui Stalin, totul a decurs în favoarea ruşilor.

După aceasta, au urmat unele semne ale unei oarecare redeşteptări occidentale, marcate prin înţelegerea De Gaulle – Adenauer, alegerea ca Preşedinte al Statelor Unite a Generalului Eisenhower şi stoparea ruşilor la Berlin şi în Cuba, de către Preşedintele Kennedy.

Înţelegerea de Gaulle – Adenauer, împăcarea franco-germană, a umplut de optimism sufletele deţinuţilor. Într-adevăr acest epocal eveniment nu a putut fi trecut cu vederea nici de către cei mai sceptici dintre noi. Cei optimişti erau siguri că evenimentele se vor precipita în aşa măsură încât un ultimatum dat de către Occident ruşilor este o chestiune de săptămâni, în cel mai rău caz de câteva luni!

Optimismul în închisoare însă, nu este bazat pe fapte concrete, pe raţionament logic, ci pe o dorinţă atât de arzătoare, încât aceasta ajunge să se confunde cu realitatea. Cei care nu văd evenimentele în roz, cei care refuză să tragă concluzii optimiste din ştirile primite, sunt imediat calificaţi drept defetişti, sau chiar ca oameni ai administraţiei. În general oamenii slabi caută să se agaţe de orice pentru a-şi ridica moralul. Ei refuză cu îndărătnicie orice ştire nefavorabilă, umflând la maximum pe cele bune.

Înţelegerea franco – germană, alături de alegerea Preşedintelui Eisenhower, de moartea lui Stalin şi de stoparea ruşilor la Berlin şi în Cuba, au fost evenimente în jurul cărora discuţiile nu au contenit şi de multe ori au provocat destule neajunsuri. Astfel s-au găsit deţinuţi care, fiind siguri că

eliberarea este doar o chestiune de zile, au provocat cu agresivitate pe gardieni şi repercursiunile au fost dure. Alţi deţinuţi au insultat direct pe cei mai rezervaţi în concluzii şi irascibilitatea a atins culmi nebănuite.

Încet, încet, aceste evenimente au intrat în domeniul trecutului şi din nenorocire nu au putut demonstra nici măcar o oarecare continuitate, fiecare din ele rămânând ca un foc de paie, care mai rău te pârleşte decât te încălzeşte.

Eu nu mi-am făcut iluzii legate de nici unul din aceste evenimente, deşi le-am recunoscut importanţa incontestabilă.

Astăzi, după trecerea atâtor ani, îmi pot da seama că importanţa lor a fost minoră în ansamblul situaţiei internaţionale.

Moartea lui Stalin, care a trezit atâtea speranţe, nu a influenţat cu nimic relaţiile între ruşi şi Occident şi nu a adus nici o ameliorare, nici măcar regimului ce ni se aplica nouă în închisori.

Înţelegerea franco-germană, eveniment epocal în istoria modernă europeană, nu a avut nici el vreo importanţă în sensul luării unei atitudini de către Occident.

Alegerea lui Eisenhower ca preşedinte nu numai că nu a însemnat absolut nimic, dar a reprezentat un fiasco total, înşelând cu totul speranţele şi chiar iluziile.

Momentul Kennedy s-a dovedit un fapt întâmplător, o excepţie care să confirme regula; totala ineficienţă politică a Occidentului.

Ruşii în schimb şi-au urinat politica agresivă cu regularitatea unui ceasornic, cucerind în Africa şi Asia, ţară după ţară, întrebuinţând cele mai variate metode, de la atacul direct, la amestecul făţiş în afacerile interne, de la lupta ideologică la actele teroriste, de la aşa zisele războaie de eliberare la „loviturile de Palat”.

Ei reuşesc printr-o excelentă politică de contact strâns cu Occidentul să determine pulsul acestuia şi prin o mulţime de conferinţe, care nu au alt scop decât „câştigarea de timp”, să adoarmă vigilenţa adversarului.

Acum, în anul 1962 trăgând concluzia a aproape 20 de ani de cercetare obiectivă, o pot formula ca o acţiune sigură, precisă, cu obiect final din partea ruşilor, precum şi o totală lipsă de concepţie politică din partea Occidentalilor. În aceste condiţiuni, nimic nu mă îndreptăţeşte la cel mai mic optimism, iar faptul că nu mai am decât un an până la expirarea pedepsei să nu-mi inspire nici o certitudine, nici măcar asupra situaţiei mele. Am învăţat acum că o condamnare nu are nici o importanţă, iar libertatea nu depinde decât de evenimente, care-mi scapă total de sub control.

Mulţumesc lui Dumnezeu că sunt singur în celula mea, nefiind obligat să ascult palavrele optimiste a cine ştie cărui nenorocit, care-şi face din iluzii speranţe, debitând toate prostiile din lume ca argumente sigure şi blestemându-mă dacă nu sunt de acord cu el!

Dar iată un al patrulea mare eveniment: revoluţia din Ungaria.

În închisoare, înainte de a afla noi ce se întâmplă, am putut observa o destindere ieşită din comun. Mâncarea a fost brusc îmbunătăţită, iar purtarea gardienilor s-a schimbat în bine. Nu ştiam motivul, iar veşnicii optimişti se vedeau deja eliberaţi!

Într-adevăr, aceasta a fost întotdeuna atitudinea de expectativă a administraţiei, atunci când a fost confruntată cu ceva neprevăzut. Odată rezolvată criza maghiară prin înăbuşirea în sânge a revoluţiei, regimul în închisori s-a schimbat din nou, un val de represiune abătându-se asupra deţinuţilor.

Şi abia când represiunea a atins cele mai mari culmi, s-au aflat în închisori cele petrecute.

Occidentul s-a purtat cu această ocazie lamentabil. După ce i-a încurajat pe unguri prin presă şi prin radio, i-a părăsit într-un mod laş, lăsându-i totalmente pradă ruşilor. În închisori s-au aflat cu lux de amănunte toate aceste evenimente. Astfel s-a putut afla ezitarea ruşilor, care timp de trei zile nu s-au precipitat să înăbuşe revoluţia, stând în expectativă să vadă ce va face Occidentul. Este astăzi de netăgăduit faptul că un ajutor occidental dat ungurilor i-ar fi făcut pe sovietici să nu intervină. Ruşii au evitat întotdeuna războiul pe care nu-l puteau câştiga, ajungând la realizarea scopului lor cu mult mai uşor prin destindere.

Neintervenţia occidentalilor în Ungaria a pecetluit definitiv atitudinea ce va trebui luată faţă de ruşi de către toate ţările din răsăritul Europei.

În închisori, cei cu simţul realităţii şi-au dat perfect de bine seama că nimic nu mai este de făcut, că deţinerea noastră în continuare nu are o limită previzibilă şi că, de-acum înainte, doar Dumnezeu ne mai poate salva.

Mitul pe care l-a reprezentat Occidentul s-a năruit complet şi vânzarea de la Ialta a devenit un fapt de care nimeni nu s-a mai îndoit. Evident, în lumina acestor evenimente mi-am readus aminte de felul în care am fost cotropiţi şi de elementele de care ne am agăţat pentru speranţa supravieţuirii.

* * *

După 23 August, situaţia politică a început să se prăbuşească vertiginos.

Ne-am agăţat cu toţii de fiecare speranţă, pe care singuri ne-o imaginam.

Astfel s-a născut „mitul” Iuliu Maniu.

Marele luptător naţionalist Iuliu Maniu se remarcase din tinereţe prin lupta sa pentru dezrobirea Ardealui. Fusese închis în nenumărate rânduri, apoi, ca locotenent de artilerie,

aflându-se în Viena, reuşise să ia comanda Regimentului 64 Orăştie, singurul regiment care nu căzuse pradă bolşevismului, şi astfel să domine Viena, să ia legătura cu celelalte unităţi româneşti din jurul oraşului, aproximativ 60.000 de români şi să domine întreaga situaţie, ministrul de Război austriac ne mai având nici o unitate care să nu fi căzut pradă anarhiei.

Iuliu Maniu s-a dovedit în continuare un mare conducător al românilor ardeleni, unind Ardealul cu patria mumă, iar partidul său, Partidul Naţional, în fuziune cu Partidul Ţărănesc al lui Ion Mihalache, a devenit cel mai mare partid din România Mare.

Lupta lui Maniu împotriva regelui Carol al II-lea, precum şi fidelitatea sa faţă de „aliaţii fireşti", l-au situat incontestabil în poziţia de prim leader al opoziţiei noastre.

Iuliu Maniu nu a crezut nici un moment în vânzarea de la Ialta şi astfel, fiind convins că ruşii abuzează de situaţia de moment, a crezut cu tărie în ajutorul „aliaţilor" şi în libertatea României.

În aceste vremuri atât de grele, Iuliu Maniu a devenit simbolul rezistenţei româneşti. Ziarul său „Dreptatea" era smuls din mâinile vânzătorilor, iar atitudinea sa pur românească umplea de speranţe sufletele românilor. Iuliu Maniu nu mai era în ochii noştri şeful Partidului Naţional Ţărănist, ci adevăratul şef al tuturor românilor. Acesta este motivul pentru care, la alegerile ce au urmat, întreaga suflare românească l-a votat pe Maniu. Românii simţeau marele pericol ce se apropie, şi de aceea nu au mai contat partidele politice, toţi mergând alături de leaderul românismului Iuliu Maniu.

Alegerile au fost falsificate, Maniu a fost arestat după ce încercase în zadar să convingă un rege, intrat în panică, să nu recunoâscă valabilitatea alegerilor falsificate şi guvernul comunist constituit.

Cu arestarea lui Iuliu Maniu, speranţele românilor s-au năruit, dar şi-au crezt un nou „mit” al salvării: Regele Mihai!

S-ar fi crezut că Maniu a atins culmea gloriei sale în Octombrie-Noiembrie 1918, când se făcuseră remarcate calităţile sale de luptător naţionalist, atât prin închisorile făcute, cât şi prin calmul şi hotărârea cu care organizase lupta românilor ardeleni pentru libertate, precum şi unităţile româneşti din Viena.

Iată însă că, 27 de ani mai târziu, Maniu urcă din nou pe culmile gloriei, devenind leaderul tuturor românilor, şi o sfârşeşte aşa cum a început-o în închisoare. I-a fost dat poporului român ca, în timp de un an, cei doi mari conducători ai săi să sfârşească, primul în faţa gloanţelor inamicului – Mareşalul Ion Antonescu- cel de-al doilea -Iuliu Maniu - în închisoare. Nici nu se putea o apoteoză mai glorioasă pentru cei doi mari români, care prin moartea lor şi-au încununat o viaţăde luptă pentru poporul român.

L-am cunoscut pe Iuliu Maniu la 1 Martie 1946. În aceeaşi seară, am fost arestat.

Reuşisem să obţin o audienţă la el împreună cu mama mea. Ne-a primit în casa unuia din fruntaşii naţional-ţărănişti care se afla pe strada Schitu Măgureanu, vis-à-vis de Cişmigiu.

„Sfinxul de la Bădăcin” ne-a întâmpinat cu o curtoazie ieşită din comun. Era îmbrăcat în pantaloni reiaţi, haină neagră şi guler tare; foarte îngrijit, dar hainele îi erau lustruite în ultimul hal!

Câtă simplitate şi câtă decenţă în îmbrăcămintea acestui om, care fusese în mai multe rânduri Primul Ministru al Ţării!

Mama i-a vorbit despre procesul Mareşalului, care se apropia, şi l-a întrebat ce crede că s-ar putea face pentru tatăl meu.

Maniu a ascultat cu atenţie, după care a răspuns:

— Doamnă, procesul Mareşalului este procesul Neamului Românesc. Nu se poate face nimic. După condamnarea Mareşalului. va urma procesul meu, apoi cel al tuturor românilor. Eu nu am nici o putere, dar mă gândesc că ar trebui să vă adresaţi lui Tătărăscu.

— Asta în niciun caz, Domnule Maniu! am răspuns eu, adăugând: Prefer ca tatăl meu să fie condamnat la moarte şi executat, decât să scape prin ajutorul lui Tâtârăscu.

Maniu s-a uitat lung la mine, m-a mângâiat pe obraz şi mi-a răspuns:

— Ai dreptate, tinere, noi nu putem să ne salvăm cu ajutorul lichelelor. Cum va voi Dumnezeu!

După circa 20 de minute, ne-am retras. Din camera alăturată se auzeau mai multe voci, erau probabil fruntaşi naţional-ţărănişti. Timpul lui Iuliu Maniu era preţios, deşi, la acea dată, soarta noastră a tuturor era definitiv pecetluită.

* * *

Mă gândesc astăzi că fac parte dintre deţinuţii cărora le-a fost dat să ştie adevăratul rol al lui Iuliu Maniu în aceşti nenorociţi ani 1943-1944-1947 din istoria poporului român.

Datorez acest lucru memoriilor tatălui meu pe care am putut să le am încă din 1947. Aceste memorii nu au făcut altceva decât să confirme şi să completeze datele deja cunoscute de mine de la colonelul Elefterescu din timpul petrecut împreună la Uranus.

Citindu-le mi-am putut da seama de fidelitatea cu care îmi reprodusese fostul meu comandant cele aflate direct din gura Mareşalului.

Timpul de aproape 10 luni pe care l-au petrecut în castelul din apropierea Moscovei cei cinci: Mareşalul, Mihai Antonescu, generalul Piki Vasiliu, colonelul Elfterescu şi cu tatăl meu, le-a fost mai mult decât suficient pentru a analiza în amănunt toate cunoştinţele şi impresiile asupra evenimentelor dintre anii 1940-1944 şi chiar ale întregii lor vieţi.

Acolo, stând cu toţii împreunăzi şi noapte, deşi fiecare îşi avea camera lui, iar controlul celor ce-i supravegheau fiind ca şi inexistent, au putut analiza în amănunt toate evenimentele politice şi militare care au dus la nenorocitul 23 August.

De la început cei cinci s-au împărţit în două grupe, care caracterizau atât felul de a privi evenimentele, atitudinea ce trebuia luată faţă de autorităţile sovietice, cât şi apropierea sufletească, simpatiile şi divergenţele inevitabile.

Astfel Mareşalul, tatăl meu şi colonelul Elefterescu s-au detaşat complet de Mihai Antonescu, apropiat de generalul Vasiliu.

Ceea ce nu reuşiseră în casa conspirativă din Vatra Luminoasă, unde fuseseră duşi în noaptea de 23 August, adică de a vorbi liber şi deschis între ei, deoarece erau sever supravegheaţi, au reuşit pe deplin în acest castel, în care au locuit de cum au ajuns la Moscova, la 6 Septembrie 1944 şi până la 9 Mai 1945, dată la care au fost transportaţi în închisoarea Lublianka din Moscova.

Dar astăzi nu mă preocupă decât figura lui Iuliu Maniu văzută de Mareşalul Antonescu, după relatările tatălui meu şi ale colonelului Elefterescu, relatări ce s-au completat, dar în nici un caz nu s-au contrazis din nici un punct de vedere.

Îmi vin în minte, fără a mai putea preciza ce mi-a rămas din citirea memoriilor tatălui meu, şi din povestirile colonelului Elefterescu.

Rezultă, din informaţiile primite, părerea Mareşalului asupra lui Iuliu Maniu atât înainte de strânsa colaborare între cei doi, cât şi după aceea.

Cea dintâi întrevedere, după relatările Mareşalului, a avut loc imediat după terminarea primului război mondial, când cu o deosebită amabilitate, Iuliu Maniu l-a felicitat pentru reuşita campaniei asupra Budapestei, a cărei planuri fuseseră întocmite de către Antonescu. După aceea s-au mai întâlnit cu ocazia procesului lui Corneliu Codreanu, la Consiliul de Coroană în urma ultimatului Uniunii Sovietice pentru cedarea Basarabiei, de multe ori în decursul anilor 1943-1944 şi ultima oară în August 1944.

Cu ocazia procesului lui Corneliu Codreanu, Antonescu a fost impresionat de atitudinea fermă a lui Iuliu Maniu în apărarea acestuia şi tot atunci, după depunerea mărturiilor, cei doi au avut o lungă întrevedere privind o acţiune comună, în viitor, pentru răsturnarea lui Carol al II-lea.

La Consiliul de Coroană, după terminarea acestuia, cei doi au avut o nouă convorbire, în care fiecare şi-a spus punctele de vedere foarte clar.

Astfel, Antonescu i-a reproşat lui Maniu ajutorul pe care acesta i l-a dat Regelui de a se reîntoarce în ţară, precum şi opoziţia pasivă pe care i-a făcut-o prin retragerea la Bădăcin.

La rândul său Maniu a explicat atitudinea sa prin imposibilitatea unei rezistenţe eficace, datorită armatei fidele Regelui. Această întrevedere i-a permis lui Antonescu o amănunţită critică a partidului Naţional Ţărănist, care a dat Regelui cea mai mare parte a susţinătorilor săi şi a dus la dictatură.

Noua întâlnire nu a ajuns la nici un rezultat practic, ci numai la elucidarea punctelor de vedere.

Antonescu şi-a întărit propria părere că Maniu este omul opoziţiei pasive, că nu este în stare să-şi ia vreo răspundere şi nici să activeze pe faţă, poate şi datorită slăbiciunii partidului său, dornic de putere în orice condiţiuni, dar şi unei nehotărâri personale.

Antonescu a rămas adânc decepţionat de oamenii noştri politici, de posibilităţile lor, părerea lui personală fiind că, de la Ionel Brătianu, România nu a mai avut în politică o mare personalitate. El ajunge la concluzia că în afară de Partidul Liberal, care are câţiva buni tehnicieni, dar este totalmente lipsit de conducere, celelalte partide sunt ca şi inexistente şi poartă întreaga responsabilitate a dictaturii regale.

După părerea Mareşalului, scuza găsită de Maniu, că nu a opus regelui o rezistenţă reală datorită armatei, care ar fi alături de el, nu este decât o explicaţie fără acoperire, deoarece partidele politice şi-au demonstrat incapacitatea înainte ca regele să fi apelat la capii oştirii pentru a guverna.

Rând pe rând politicienii ţărănişti şi liberali s-au desolidarizat de conducerile partidelor respective, pentru a ajunge la putere. Cu ajutorul acestor partide, regele şi-a putut atinge scopul, acela de a ajunge la dictatură personală.

Convins de toate acestea, Antonescu îşi îndreaptă privirile către legionari, singurii necompromişi şi singurii care au dus o luptă făţişă împotriva regelui.

Luând conducerea ţării la 6 Septembrie 1940, Antonescu apeleazăînsă din nou la Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, pentru a le cunoaşte părerea şi a le cere sprijinul.

Aceştia însă sunt total descumpăniţi, politica lor pro-occidentală fiind în cel mai mare impas posibil.

Atât Maniu, cât şi Brătianu, sunt încântaţi că Antonescu a luat puterea, deoarece ei nu sunt în stare să se descurce şi

găsesc în Antonescu cea mai bună rezolvare a momentului atât de critic. Ambii promit lui Antonescu întreaga susţinere morală, dar îşi rezervă dreptul la critică, fără a oferi nimic pozitiv în schimb.

Memoriile critice curg, atât asupra politicii interne, cât şi externe, iar la răspunsurile concrete ale Mareşalului, aceştia nu reuşesc să riposteze la obiect.

Schimburile de scrisori între opoziţie şi guvern nu fac decât să învenineze atmosfera într-un moment în care o întrevedere Maniu-Antonescu ar fi elucidat mult situaţia.

Această întrevedere, absolut secretă, are loc către mijlocul anului 1942. De-aici înainte, colaborarea între cei doi merge din ce în ce mai bine, pentru ca la începutul anului 1943 să devină perfectă.

Acum Mareşalul înţelege că memoriile lui Maniu erau făcute numai pentru a marca opoziţia şi astfel a menţine o rezervă pentru ţară în cazul pierderii războiului.

Pentru a se vedea cât era de mare încrederea reciprocă, redau dialogul între Mareşal şi Eugen Cristescu, care a avut loc în Ianuarie-Februarie 1943.

„— Domnule Mareşal, Maniu complotează împotriva Dumneavoastră, vrea să vă răstoarne cu forţa!

— De unde ştii dumneata acest lucru?

— Aceasta este meseria mea, Domnule Mareşal, i-am pus microfoane… ascultaţi banda!

— Rău am ajuns, Cristescule, să nu mai avem încredere român în român! Nu vreau să ascult nici o bandă, te rog să scoţi imediat microfoanele de la Domnul Maniu. Acest om nu poate complota împotriva mea, fiindcă nu poate complota împotriva Ţării sale!”

Antonescu avea deplină dreptate, tot ceea ce „complota” Maniu era cu buna ştiinţă a lui Antonescu, dar acest lucru era de la sine înţeles că nu putea fi dat publicităţii, căci ambii şi-ar fi pierdut credibilitatea, unul în faţa nemţilor, celălalt în faţa anglo-americanilor!

Încă din toamna anului 1942, după înfrângerea de la Cotul Donului, Mareşalul îşi dăduse seama căgermanii au pierdut războiul.

Începând de la această dată, discuţiile dintre Mareşal şi Maniu sunt discuţiile între doi fraţi; ele nu mai au absolut nici un ascunziş, iar eforturile lor comune sunt călăuzite numai către găsirea celei mai bune soluţii pentru ieşirea din război.

Astfel ei cad de acord pentru ca fiecare, separat şi împreună, să lupte pentru ţelul comun, informându-se reciproc de tot ceea ce realizează fiecare din ei.

Pentru menţinerea secretului desăvârşit şi pentru a nu suscita eventuala neîncredere a anglo-americanilor, cei doi cad de acord ca Maniu sa discute cu Occidentul, ca şi cum Mareşalul nu ar şti absolut nimic. De-aici povestea cu răsturnarea Mareşalului cu forţa, în cazul în care nu ar putea fi convins să încheie armistiţiul! Şi tot de aici descoperirea de către Eugen Cristescu a complotului urzit de Maniu.

Dacă în acest timp au existat neînţelegeri între Mareşal şi Iuliu Maniu, acestea au fost numai asupra amănuntelor, nu şi a fondului.

Lui Maniu nu-i convenea nici farsa înlăturării lui Antonescu, dar nici un armistiţiu prin care el să semneze cedarea Basarabiei. După lungi discuţii cu Antonescu, a hotărât ca, în cazul în care anglo-americanii l-ar fi obligat să-l înlăture pe Mareşal, să accepte această condiţie, dar cu menţiunea asupra Basarabiei, ca soarta ei definitivă să fie pecetluită prin tratatul de pace, nu prin armistiţiu.

Maniu justifica acest lucru în felul următor: „Nu pot eu, ardelean, să cedez Basarabia în schimbul Transilvaniei. Dacă acest lucru se va hotărî la conferinţa de pace, eu mă voi opune, şi-atunci înseamnă că s-a făcut peste voinţa noastră, deci drepturile noastre asupra Basarabiei vor rămâne intacte."

Acestea erau relaţiile între Mareşal şi Maniu, atunci când clica de trădători a capitulat fără condiţii.

Mai târziu când, la anchetă în Rusia, i s-a cerut Mareşalului să recunoască faptul că Basarabia nu a fost niciodată pământ românesc şi că a dus un război de jaf şi cotropire, şi acesta a refuzat, i s-a adus ca argument:

— Dar şi domnul Maniu, care este Primul Ministru al Ţării, a recunoscut acest lucru!

— Nu cred, dar chiar dacă ar fi adevărat, eu tot nu vă dau această declaraţie! a răspuns Mareşalul.

Întors în ţară, Mareşalul s-a convins că, nu numai că Iuliu Maniu nu a făcut niciodată această afirmaţie, dar nici nu a fost Prim Ministru! În urma unei colaborări strânse de un an şi jumătate, Mareşalul avea o excelentă părere despre Iuliu Maniu.

Incontestabil, Maniu a fost cel mai mare luptător în opoziţie, pe care l-a avut România. A dovedit această calitate din tinereţe şi până la moarte. Prin moartea lui în închisoare, el a adus un ultim sprijin ţării, căci generaţiile viitoare vor trebui să-l aşeze în rândurile martirilor neamului.

Faptul că atât Iuliu Maniu, cât şi Mareşalul Antonescu, nu au crezut în ruptul capului că Occidentul ne-a putut vinde la Ialta, nu li se poate imputa. De prostia Occidentului nu pot fi făcuţi responsabili aceşti mari români.

Mitul Maniu, creat după 23 August, va rămâne de-a pururi, chiar dacă astăzi prevestirile lui au fost dezminţite de împrejurări. Va veni şi timpul când Occidentul îşi va recunoaşte stângăciile politice, şi atunci Mareşalul Antonescu

şi Iuliu Maniu îşi vor ocupa locurile meritate în istoria noastră. De nu va fi aşa, atunci se va termina lumea, adică Comunismul îşi va ridica steagul la Londra şi la Washington!

Îmi readuc astăzi aminte cu durere în suflet de pierderea iluziilor, prin recunoaşterea parlamentului comunist de către rege, care-şi pierduse complet controlul din cauza fricii!

Şi totuşi... speranţa, care este făcută să nu părăsească nici oamenii, nici popoarele, a renăscut atunci prin crearea mitului „Regele Mihai"!

Singura explicaţie rămâne deznădejdea care a cuprins întreg poporul.

Lumea este dispusă să uite 23 August, să uite că regele s-a dus să recunoască parlamentul comunist, să uite totul, agăţându-se de el ca de ultima salvare!

Tineretul în grupuri nesfârşite se aduna pe străzi, scandând: „Regele şi Patria"! La 8 Noiembrie, de ziua regelui, o masă imensă de oameni s-a adunat în faţa Palatului Regal, cântând „Trăiască Regele", scandând „Regele şi Patria". Este ultima speranţă, dar şi ultima manifestaţie! La 30 Decembrie, regele abdica, spulberând toate iluziile.

De fapt, nu a fost un „mit", ci o licărire de speranţă. Dacă marele Iuliu Maniu nu a putut face nimic, ce putea face Mihai, care tremura de frică şi-i era cu mult mai scumpă pielea decât Ţara?

Aşa am ajuns în raiul comunist, aşa am ajuns în închisori, aşa s-au terminat visurile unei Românii Mari şi libere; şi tot aşa se va putea ca într-o zi întreaga lume liberă să ajungă ca noi!

Noi cei ce astăzi zăcem în închisori, nu putem dori acest lucru lumii libere, căci ar însemna să nu mai avem nici o speranţă. Credem în continuare fiindcă suntem oameni, şi speranţa susţine însăşi existenţa omenirii, dar tare ar mai merita inconştienţii „de peste ape" să guste puţin din fericirea

pe care ne-au adus-o şi care se intitulează – ce ironie! — „Autodeterminare, drepturile omului, democraţie”!

* * *

Cu viteza fulgerului, tot felul de gânduri şi de supoziţii îmi trec prin cap.

Mi-aduc aminte din tinereţe, de când aveam doar 16 ani, şi eram legionar!

Ne adunam clandestin prin diferite case şi cântam cântece legionare!

Ni se vorbea destul de puţin, doar despre „Căpitan” şi de lupta legionarilor împotriva masoneriei!

Ce era această masonerie, împotriva căreia trebuia să luptăm, ni se spusese mult prea puţin. Din nefericire, probabil nici cei care ne instruiau nu ştiau mare lucru. Simţeam totuşi că trebuie să fie ceva foarte important şi că reprezenta un mare rău. Devenisem anti-masoni!

Au trecut anii şi iată că legionarii, ajunşi la putere, nici atunci nu au desluşit această enigmă! Masoneria este vinovată de tot răul din trecut, masonii erau demascaţi, dar ce urmărea masoneria, cum acţiona, nu am reuşit să mă edific. Poate sunt vinovat de necunoştinţele mele în această direcţie.

Făcută vinovată de toate relele de pe pământ, mi se părea oarecum ridicol, iar faptul că acest, mare pericol nu fusese public elucidat, îl asemuiam unei gogoriţe menită să explice totul. A distruge masoneria, însemna a elimina tot răul! Din cale-afară de ridicol! Astăzi însă, caut explicaţii asupra unor evenimente, fără a reuşi să le găsesc. Să fie oare masoneria cheia enigmei nedescoperite? Îmi promit mie însumi să citesc tot ce îmi va cădea în mână, în legătură cu această mafie.

Dar când voi realiza acest lucru? Aici în închisoare unde nu parvine niciun petec cât de mic dintr-un ziar? Într-o eventuală

eliberare, fără nici un fel de libertate, într o ţară în care cititul în afara ziarelor regimului şi a cărţilor admise de acesta, constituie o crimă? Poate mă va ajuta Dumnezeu. Şi iarăşi am ajuns la Dumnezeu, singurul capabil de toate minunile!

* * *

M-am trezit dimineaţa prost dispus, ceea ce rareori mi se întâmplă. Nu-mi fac nici obişnuitele mişcări de educaţie fizică, nici nu repet poeziile lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic, ci lâncezesc în pat, călcând astfel flagrant regulamentul. Nu-mi pasă însă de nimic, stau cu ochii în tavan şi nu reuşesc să leg nici un gând.

Mă ridic cu repeziciune din pat, deoarece a început programul. Înghit cu dificultate un terci fără gust, a cărui singură calitate o constituie fierbinţeala.

Încep să mă plimb prin cameră cu speranţa de a evada cu gândul în trecut. Nu putea fi vorba de o evadare în viitor, deoarece aceasta ar implica o bună dispoziţie, de care sunt cu totul lipsit.

Nu se leagă însă niciun gând şi, fără să vreau, încep să ascult diferitele zgomote ale Zărcii.

Un încântător concert de păsărele îmi atrage atenţia şi mă cocoţ cu dificultate pe pervaz, pentru a privi afară. Nimic deosebit, aceeaşi străduţă pustie, pe care o văd de mai bine de doi ani.

Coatele îmi amorţesc repede, neavând sprijin în picioare. Nu se poate privi afară mai mult de un minut, aşa că mă cobor pentru a-mi relua plimbarea. Conversaţiile prin morse şi cu viu grai, sunt în toi între celule, dar nu sunt capabil să desluşesc nimic. Pe culoar domneşte o linişte desăvârşită. Nu-mi dau seama cât am putut să mă plimb cu acest vid total în creier.

La un moment dat aud o uşă deschizându-se, cred că este uşa de la intrarea Zărcii. Apoi aud paşii gardianului pe culoar. O altă uşă se deschide, vocea gardianului tună un ordin scurt. Uşa se trânteşte, se aud paşii a doi oameni, apoi o altă uşă se deschide pentru a se trânti imediat. Povestea se repetă după două, trei minute. Alte şi alte uşi, o mulţime de paşi, o adevărată tropăială. Este ceea ce se numeşte o „mişcare”, adică „primenirea deţinuţilor”, schimbări în celule, plecarea unora, aducerea altora.

În aceste momente, speranţele încolţesc în sufletele deţinuţilor. Orice schimbare constituie o speranţă! În general oamenii cred că nu pot merge decât într-un loc mai bun. În ceea ce mă priveşte, o eventuală plecare din Zarcă m-ar plictisi teribil, mi-aş pierde liniştea, singurătatea mea atât de favorabilă libertăţii gândurilor.

Mişcarea continuă, se apropie de celula mea, trece de ea, eu rămân în continuare în Zarcă şi nu mi se aduce nici un companion nedorit. Îi mulţumesc lui Dumnezeu. Totul se termină şi din nou Zarca intră în liniştea mormântală obişnuită.

În momentul în care ultima uşă se trânteşte, aceea a intrării în Zarcă, conversaţiile la perete şi morse, prin bătăi în calorifer, încep. Deci nu toţi vechii locatari au plecat, fiindcă alţii noi nu ar îndrăzni atât de repede să înoade conversaţii.

Ascult distrat, fără a încerca să înţeleg ceea ce se comunică. La un moment dat îmi sună în ureche semnalul lui Vasilescu, pe care îmi dau seama că îl repetă de multă vreme. Răspund.

— Da, Emil, sunt aici.

— Credeam că te-au luat, căci te chem de o grămadă de vreme!

— Nu, măi, sunt tot în celula 6.

— A fost o mare mişcare, aproape toţi din Zarcă au plecat şi au adus în schimb noi veniţi de la stuf. Eu am fost mutat în

celula 2 şi peste mine au adus 5 oameni noi şi o mare surpriză pentru tine; Vlad este cu mine în celulă!

— Care Vlad?

— Vlad Brussescu, care este în lot cu tine!

Am rămas atât de surprins, încât nu am mai răspuns nimic. Mi-am revenit însă imediat şi m-am gândit că a fost pus în celulă cu Emil, pentru a fi „turnat” de către acesta.

Am continuat conversaţia:

— Emile, bagă bine de seamă, atitudinea pe care o ai faţă de mine, trebuie să o ai şi faţă de el. Te rog să-i explici fără nici o ezitare adevărul în ceea ce te priveşte, precum şi faptul că altcineva, cu aceeaşi misiune că a ta-, s-ar putea afla printre voi.

— Nici o grijă, eu sunt singurul, pe ceilalţi îi cunoaşte domnul Brussescu.

— Dă-mi-l să vorbească cu mine.

— Nu vrea să vorbească prin calorifer, preferă prin voce la fereastră, şi asta e mai prudent să se facă după masa de prânz, când pleacă gardianul. Acum s-ar putea să asculte.

— Este greu prin fereastră, căci ne despart 4 celule şi nu cred să se audă bine.

— Vlad insista să vorbească la fereastră.

— Bine, Emile, îi doresc bun venit.

— Şi el te îmbrăţişează. Terminat.

— Mă chemi tu la calorifer când crezi că vom putea vorbi. Terminat.

Sunt într-o stare de surescitare cum de multă vreme nu am avut. Mă plimb prin celulă cu mare viteză cei trei paşi şi jumătate înainte şi înapoi. Figura lui Vlad îmi stăîn permanenţăîn faţă, dar nu pot gândi nimic precis. Nicio mişcare pe sală, niciun zgomot, dar conversaţiile morse continuă. Desigur noii veniţi au adus ştiri, care sunt comentate cu înfrigurare.

În sfârşit se pun castroanele în dreptul fiecărei uşi, deci în maximum jumătate de oră se va da masa. Nu-mi este foame, dar aştept nerăbdător masa, pentru a vorbi cu Vlad.

Dacă este posibil, am înghiţit cu noduri... O zeamă lungă, o aşa zisă „ciorbă de murături", fără nici un gust, nici măcar acela de acru, dar caldă.

Până au scos castroanele, mi s-a părut o veşnicie.

Liniştea s-a reinstaurat la Zarcă şi odată cu aceasta nerăbdarea mea atinge culmi nebănuite. Sunt învăţat cu calmul meu desăvârşit şi ieşirea din el mă enervează cumplit.

În sfârşit aud semnalul lui Vasilescu. Răspund cu promptitudine:

— Da, Emil, te ascult.

— Du-te la fereastră, Vlad este acolo şi te aşteaptă.

— Noroc Vlade, bine-ai venit!

— Noroc, măi, bine te-am găsit; am venit ieri noapte de la stuf.

— Spune-mi, te rog, cum te simţi?

— Mulţumesc, foarte bine, sunt sănătos, însă cam slab, cu moral foarte bun. Am aflat de la domnul Vasilecu că şi tu eşti foarte bine.

— Te rog să nu-mi spui ştiri politice, decât dacă este ceva într-adevăr interesant.

— Nu este nimic ieşit din comun, dar sper să ne vedem curând.

— Asta înseamnă că încă nu ţi-ai pierdut optimismul tău de totdeuna.

— Cam asta înseamnă căci nu am nici un motiv deosebit! Ion, trebuie să-ţi anunţ o veste foarte dureroasă... a murit tatăl tău.

M-am cutremurat. Nu am mai fost în stare să recepţionez absolut nimic. Nu-mi dau seama cât timp a trecut, până am reuşit să îndrug:

— Vlade, întrerup convorbirea, te voi chema eu mai târziu.

Mă dau jos de pe fereastră, dar picioarele nu mă mai ţin. În faţa ochilor am figura tatălui meu în diferite ipostaze din trecut. Îl văd în copilăria mea, crunt când îmi făcea observaţie pentru ceva, zâmbitor şi cald când mă mângâia, ironic şi subtil atunci când glumea. Dar când nu glumea el? Şi la Zarca din Aiud, de câte ori trecea prin faţa celulei mele pentru a-şi duce tineta, nu scăpa ocazia de a şopti câte o glumă, aceasta pentru a-mi da seama că are un moral foarte bun şi a nu fi îngrijorat.

Sunt complet năucit, nu realizez moartea lui şi nu realizez nici faptul că nu pot plânge, pentru ca prin plâns să mă pot linişti şi gândi aşa cum trebuie. Îmi dau totuşi seama că nu l-am întrebat nimic pe Vlad; poate îmi va da şi unele amănunte asupra acestei ştiri, care m-a doborât complet. Mă reped la calorifer şi-l chem pe Emil. Acesta îmi răspunde cu promptitudine.

— Aici Emil, te ascult.

— Emile, nu pot vorbi la fereastră, nu am voce şi nu-mi găsesc cuvintele. Te rog ia-l pe Vlad lângă tine şi răspundeţi-mi la întrebări. Când a murit tata şi de unde ştie?

— A murit la Râmnicul Sărat, în Ianuarie 1958, ştie acest lucru de la un fost comisar, care a stat într-o celulă alăturată la Râmnicul Sărat şi care după aceea a venit la stuf la Periprava. Tot de la acest comisar a aflat că tatăl tău fusese adus la Râmnicul Sărat de la Aiud în Decembrie 1957, că a fost zilnic scos la anchetă până a murit şi că a fost îngropat într-o groapă comună cu Piki Pogoneanu, care a murit în aceeaşi zi cu el. A adăugat că cimitirul închisorii este cimitirul oraşului şi că se află lângă închisoare. Altceva nu mai ştie în legătură cu acest lucru.

— Mulţumesc, Emile, spune-i lui Vlad să nu mă mai cheme, căci o voi face eu când mă voi mai linişti.

Sunt patru ani de când a murit tatăl meu; deci a murit atunci când eu eram încă liber, în puţinele mele luni de libertate. Probabil că acesta este motivul pentru care nu am simţit acest lucru, chiar dacă nu l-am putut afla. În închisoare unde sensibilizarea se accentuează la maximum, probabil că aş fi simţit, dar în libertate...

Nu am putere să mai mă plimb. Mă aşez la marginea patului şi îmi reamintesc cuvintele lui Vasilescu bătute prin morse: "A fost adus de la Aiud în Decembrie 1957, şi a fost anchetat zilnic până a murit în Ianuarie 1958!" Deci a fost adus pentru o anchetă şi a fost ucis în timpul acesteia. Îmi aduc perfect de bine aminte că în August 1956, când am fost liberat din Aiud, era perfect sănătos şi în afara operaţiei pentru o infecţie, pe care i-o făcuse doctorul Petrasievici şi care reuşise perfect, se bucura de o deplină sănătate. De altfel ştirile pe care le-am avut despre el după aceea au confirmat toate acest fapt.

Pentru ce puteau să-l ancheteze la 12 ani după ce fusese condamnat? Fără îndoială nu exista nici un fel de explicaţie decât aceea că au vrut să-l ucidă.

Nu-mi pot clarifica aceste lucruri, desigur îmi lipsesc prea multe elemente, dar dacă a fost ucis, ştiu că voi răzbuna crunt uciderea lui.

Îmi reamintesc ancheta avută cu doi ani înainte, anchetă din care reieşea că vor să ştie dacă am avut legături cu tatăl meu, atunci când ne aflam împreună la Zarca din Aiud. Îmi dau seama acum, că nu acela a fost scopul anchetei, în timpul căreia nu încercaseră să intre în amănunte, ci voiau numai să ştie dacă aflasem de moartea tatălui meu. Câtă perfidie!

Pentru tot ce mi-au făcut mie aceşti neisprăviţi, nu le port nici un fel de ranchiună, pentru ce-au făcut ţării întregi şi tuturor Românilor, vor trebui să fie judecaţi şi condamnaţi, dar nimeni, niciodată, nu ne va putea opri să ne răzbunăm morţii dragi. Eu cel puţin o voi face, indiferent de consecinţe.

Imaginea tatălui meu, nu mă părăseşte nici un moment, dar ideea răzbunării lui nu se poate contura.

Furia momentului este treptat temperată de realitatea cruntă.

Desigur răzbunarea mă preocupă, fără însă a reuşi să întrevăd cea mai mică posibilitate de punere în practică. Suntem cu toţii în închisoare şi la orizont nu se întrevede nici o licărire de speranţă.

Până la stingere, gândurile mele nu se pot aduna, fiind copleşit de o durere imensă. Reuşesc totuşi să mă calmez într-o oarecare măsură şi prima întrebare ce mi-o pun este: ce voi răspunde în eventualitatea că voi fi din nou anchetat în legătură cu tatăl meu? S-ar putea ca Domocoş să fi interceptat, prin ascultare directă bătăile morse, sau să fi aflat prin „turnători” conversaţia avută la fereastră cu Vlad. Deoarece în orice moment aş putea fi anchetat, m-am hotărât să nu recunosc sub nici un motiv faptul că am luat cunoştinţă de moartea tatălui meu. Mai târziu voi vedea ce atitudine voi lua faţă de Securitate. Sunt mulţumit că am putut lua şi această hotărâre.

Am adormit către zori, fără să reuşesc o limpezire a gândurilor, fără a putea da un curs cinematografic imaginilor în legătură cu tatăl meu, care nu se mai sfârşeau.

Mă trezesc la sunetul clopotului, care anunţă deşteptarea. Mă îmbrac repede şi-mi reiau obişnuita plimbare cu gândurile în trecut, legate numai de tatăl meu.

Până la program nu reuşesc să-mi clarific nici o amintire, doar imagini.

După program îmi reiau plimbarea, dar sunt întrerupt de semnalul morse al lui Vasilescu. Răspund la semnal.

— Aid Emil, ţi-l dau pe Vlad.

— Nu te supăra, Vlade, nu vreau să vorbesc acum, poate mai târziu, poate mâine, te chem eu.

Plimbarea continuă şi, încet-încet, îmi aduc aminte de ultima legătură avută cu tatăl meu.

* * *

Mă aflam într-o celulă identică cu cea de astăzi, celula 26 de la Zarca Aiud. Se terminase programul şi stam pe jos pe o saltea de paie, mai bine zis de pleavă cu o zdreanţă de manta pe mine şi învelit cu pătura prin care se putea privi prin toate părţile. Era frig, deosebit de frig.

Sunt de-atunci 9 ani şi parcă retrăiesc acele momente. Am reuşit atât de bine să mă retranspun încât simt până şi frigul de-atunci.

Aud pe sală paşii gardianului, care se apropie de celula mea. Sar în picioare pentru a nu fi prins ziua culcat... O carceră acum nu este prea de dorit.

Zăvorul celulei mele este tras cu brutalitate.

— Ieşi, mă, afara.

— Cu bagajul?

— Ce bagaj, mă? Ieşi la vizita medicală.

Nu cerusem să fiu scos la medic, de aceea sunt foarte surprins. Nici nu ştiam unde este cabinetul medical! Pornesc repede pe culoar şi, la mijlocul acestuia, o fac la dreapta către ieşire.

— Stai, mă, banditule, unde te duci?

M-am orit, aşteptând să văd încotro trebuie să merg.

— Intră, mă, în prima celulă, ce, ai început să-ţi faci de cap?

— Nu am fost niciodată la vizita medicală... Credeam că este afară din Zarcă.

— Să nu mai crezi nimic, banditule, decât ce-ţi spun eu, căd altfel o încurci cu mine!

Am intrat în prima celulă şi am rămas înmărmurit!

În faţa mea se afla vechiul meu prieten, doctorul Cornel Petrasievid! În spatele meu, afară din celulă, se afla gardianul.

Cornel Petrasievici se uită fix la mine, nici un muşchi nu se mişcă pe faţa lui, el mă întreabă:

— Cum te numeşti?

— Pantazi Ion!

Gardianul intervine:

— Deţinutul…și, cum te chiamă… ai înţeles, banditule?

— Întoarce-te să te ascult la plămâni, mi-a spus Cornel cu o voce puţin amicală.

Gardianul nu ne scapă un moment de sub observaţie.

— Vai de mine… Vai de mine!.. Se vaită Cornel ascultându-mă.

— Ce te tot vaiţi doctore? întreabă gardianul încruntat.

— Asta e rău bolnav, domnule sergent major!

— N-are nimic… Dă-l în p… m… măcar de-ar muri… un bandit mai puţin! a afirmat „domnul sergent major” cu multă competenţă.

— Ba e rău bolnav, credeţi-mă, trebuie să vină în fiecare zi la tratament!

În acest moment sună la intrare şi gardianul ne închide pe amândoi în celula lui Petrasievici, intitulată…„cabinet medical”!

Cum se închide uşa, Cornel mă îmbrăţişează şi îmi spune:

— Tatăl tău este bine, l-am văzut chiar acum, înaintea ta. Te îmbrăţişează. Am să vă chem pe amândoi în fiecare zi la cabinetul medical, pentru a putea lua legătura prin mine. Pentru aceasta va trebui să-ţi fac nişte injecţii! Să ştii că el se află în celula 4 împreună cu Amiralul Măcelariu, cu Mircea Cancicov, cu Nichifor Crainic şi cu generalul Stoenescu. Te previn că aici toată lumea se fereşte de Nichifor Crainic!

Uşa se deschide şi apare gardianul.

— Ce faci doctore, nu ai terminat încă cu banditul ăsta?

— Am terminat, domnule sergent major, dar este tare bolnav, trebuie să-i dau nişte medicamente.

— Dă-i-le mai repede, că nu o să pierdem toată ziua pentru un bandit.

Cornel îmi întinde o punguliţă, spunându-mi:

— Aici ai nişte clorură, când o termini mi-aduci punguliţa înapoi să-ţi mai dau. Să sperăm ca ai să te faci bine, dar este greu, boala este avansată.

Am mulţumit lui Cornel şi am plecat cu gardianul după mine. În limbajul nostru, al deţinuţilor, clorura înseamnă sare de bucătărie! Dacă avem sare, mâncarea capătă un oarecare gust, căci altfel... Toţi deţinuţii cer la cabinetul medical clorură.

A doua zi sunt chemat din nou la vizita medicală, de data aceasta cu alt gardian, care m-a băgat în cabinetul lui Cornel, apoi a plecat să se plimbe pe culoar, fluierând.

Cornel îmi spune:

— I-am spus domnului General despre evadarea voastră. Este mândru de tine, dar te roagă să nu încerci o nouă evadare de-aici. Te întreabă ce ştii despre mama ta, de Emil Pălăngeanu, de Tedy Radu şi de Nicu Ottescu?

— Mama este la Craiova cu domiciliu obligatoriu, lucrează în gară la încărcat şi descărcat vagoane de marfă: cărămidă, cherestea, nisip, var, etc. Emil Pălăngeanu a murit la Canal. Nicu Ottescu a murit de cancer la gât în ziua în care a venit Securitatea să-l ridice. De Tedy Radu, nu ştiu nimic din 1946! Spune-i că şi generalul Niky Pălăngeanu a murit de inimă în faţa celor de la Securitate, care veniseră să-l ridice.

— Îi voi spune totul domnului General, să ştii că am să încerc să vorbesc cu gardianul să te scoată la spălatul uşilor şi pe jos. Să nu refuzi, poate într-un moment de neatenţie al gardianului să-l poţi vedea pe domnul General prin vizetă. Nu uita, se află în celula 4!

Gardianul se opreşte în dreptul „cabinetului” şi i se adresează lui Petrasievici:

— Nu ai mai terminat? Hai mai repede, că ne-apucă noaptea!

— Am terminat, domnule sergent major, dar cu ăsta am mai mult de lucru, starea lui e foarte proastă!

— E un prefăcut, dă-l în p… m… Că îl cunosc eu; hai mă… marş la celula ta!

Astfel s-a terminat cea de-a doua vizită medicală, iar eu sunt fericit că am putut vorbi cu tatăl meu, fie şi prin intermediar!

După câteva zile, am văzut şi scrisul tatălui meu, zgâriat pe o coajă de săpun, prin care mă întreba diferite lucruri. Îi răspundeam de aceeaşi manieră şi astfel, cu ajutorul lui Petrasievici, în decursul timpului pot spune că am dus o adevărată corespondenţă cu tatăl meu. Evident că acest gen de corespondenţă era foarte periculos pentru toţi trei, dar în special pentru Cornel Petrasievici.

Într-o zi Cornel m-a anunţat că tatăl meu m-a văzut la plimbare şi că a fost foarte impresionat de cât sunt de slab! Ţarcul de plimbare este în dreptul celulei lui, a făcut o mică gaură în oblon şi m-a putut vedea.

Aveam atunci 44 de kilograme…Eram după represiunile pe care le-am suferit în urma evadării.

Văzusem de mai multă vreme că o carceră de lemn în ultimul hal de ruptă, se află în dreptul celulei tatălui meu. Duminica ne scotea pe celule pentru a fi bărbieriţi de către „turnătorul” Cărămidaru. Mi-am dat seama că din carceră aş putea să-l văd pe tatăl meu, când îl scoate la bărbierit. Cum să fac ca Duminică să mă aflu în carceră?

În următorea Sâmbătă, după program, mă culc pe jos şi nu mă scol atunci când gardianul va veni tiptil să se uite prin vizetă ce fac.

A deschis uşa furios şi m-a întrebat :

— Tu nu cunoşti regulamentul, mă?

— Nu! i-am răspuns cu naivitate.

— De când eşti arestat?

— De vreo opt ani!

— Ei, lasă că am să te învăţ eu să cunoşti regulamentul! Cum te chemă?

— Pantazi!

— Nu ştii nici să vorbeşti cu un superior?

— Nu!

— Trebuie să spui: Să trăiţi domnule gradu, sunt deţinutul Panta, sau cum te cheamă... ai înţeles? Repetă.

— Să trăiţi domnule gradu, sunt...

— Mă, tu eşti prost, sau faci pe prostul, tu nu ştii ce grad am eu?

— Nu, nu am făcut armata!

— Nu ai făcut armata? Ei, las că fac eu militărie cu tine!

Cu chiu cu vai, mi-a scris numele pe o bucăţică de hârtie şi a plecat înjurându-mă.

Mă gândeam: am reuşit să ajung la carceră? Sau mă aleg cu o bătaie bună?

Am reuşit! În cursul aceleiaşi zile gardianul a venit la celula mea, m-a găsit tot culcat şi mi-a spus:

— Hai, mă, că de-acum înainte ai să cunoşti tu şi regulamentul, şi cum să te adresezi superiorului!

— Unde să merg?

— La carceră, banditule, te-am pedepsit cu trei zile de carceră, dar dacă se mai repetă, te bat de te c... pe tine!

Am intrat fericit la carceră!

A doua zi, Duminică, după executarea programului obişnuit, în care am reuşit doar să-l zăresc pe tatăl meu prin crăpăturile carcerii, a urmat programul de bărbierit, unde l-am văzut de la trei metri distanţă, cât timp a durat bărbieritul!

Părul i-a albit complet; era puţin cărunt cu opt ani înainte, când îl văzusem la Văcăreşti, dar acum este din cale-afară de slab. Probabil că are tot ca mine, în jurul a 44 de kilograme. Se ţine însă admirabil, are un mers sigur şi ţine capul sus, sfidându-i cu privirea pe gardian şi pe Cărămidaru. Faţa îi este întinsă şi este aidoma unei fotografii a lui din 1919, pe când era maior şi se afla la Paris, ca ataşat militar. Petrasievici nu avusese timpul necesar pentru a-l anunţa că mă aflu la carceră. Tot nu m-ar fi putut vedea, dar ar fi ştiut că se află numai la trei metri de mine şi că eu îl privesc! A aflat a doua zi şi, când s-a întors de la vizita medicală, s-a uitat lung la carceră şi mi-a surâs înainte de a intra în celula lui.

A fost destul de grea carcera, dar nidodată nu am stat cu atâta bucurie ca atunci! Nu am mai putut repeta figura, deoarece carcera a fost luată de pe culoar şi dusă în altă parte.

Şi totuşi l-am mai văzut o dată, o lună mai târziu, în următoarea împrejurare: fusesem mutat în celulă împreună cu Ion loanid, doctorul Make Dumitrescu, doctorul Paul Iordănescu şi Colea Ungureanu. într o dimineaţă, gardianul a deschis uşa celulei noastre şi ne-a spus:

— Vreţi să ieşiţi la curăţenie?

— Da, domnule Sergent major, a răspuns Ion loanid, care cunoştea aranjamentul lui Petrasievici.

Am început curăţenia de la prima celulă, Make, Paul şi cu Colea spălând pe jos, eu şi cu Ion rezervându-ne spălatul uşilor. Eu mă moşmoneam la uşa tatălui meu sperând să prind momentul unei neatenţii a gardianului. Dar Petrasievici îmi vine din nou în ajutor, chemandu-l pe gardian.

Am deschis vizeta. Tatăl meu este în picioare şi povesteşte celorlalţi. Îl aud spunând: „La noi în cavalerie…”

L-am întrerupt imitând felul lui de a glumi cu mine, atunci când nu spuneam nimic: ”Dar mai taci, domnule, din gură!".

O fracţiune de secundă a rămas mut, apoi s-a repezit la uşă şi m-a întrebat:

— Ce faci tată?

Atunci când mi se adresa spunându-mi „tată” arăta maximum de afecţiune; când glumea îmi spunea „domnule”!

I-am spus că sunt bine şi l-am întrebat dacă este sănătos. Răspunsul lui a fost: „Taci domnule din gură”. Această veşnică glumă îmi demonstra perfect că este sănătos şi mai ales că moralul lui este admirabil. Am închis vizeta în momentul în care gardianul ieşea de la doctorul Petrasievici. A fost ultima oara când l-am văzut şi au fost ultimele cuvinte schimbate împreună!

* * *

Din nou mi se pune un nod în gât şi-mi simt ochii plini de lacrimi, dar nu pot plânge, şi cât aş vrea să plâng mult… Mult! Numai aşa mi-aş putea reveni. Dar totul se rezumă la nodul în gât, la un puternic guturai ce a izbucnit de-o dată şi la o luciditate dublată de calmul meu obişnuit. Aşa s-a terminat această a doua zi de la aflarea îngrozitoarei veşti.

A venit stingerea, m-am dezbrăcat şi m-am culcat în pat, cu ochii în tavan. Sunt frânt de oboseală, dar nu pot adormi datorită lacrimilor care în sfârşit dezăgăzuiseră.

Într-un târziu, a venit şi adevăratul plâns, plâns cu hohote. I-am mulţumit lui Dumnezeu pentru această uşurare pe care mi-a dat-o. Fără ea mă simţeam infirm. Să nu pot să plâng

pentru tatăl meu, pe care l-am iubit atât de mult, care, pentru mine, nu era numai tatăl meu, era şi cel mai bun prieten! Ce bine ne-am înţeles în toate împrejurările, bune sau rele…

Nu ştiu când am adormit, dar somnul a fost adânc, fără vise.

Clopoţelul mă trezeşte şi mă îmbrac imediat. După terminarea obişnuitului program, aştept plecarea gardianului şi-l chem la calorifer pe Emil. Răspunde ca întotdeuna cu promptitudine.

— Dă-mi-l pe Vlad, Emile.

— Eu sunt, Vlad.

— Nu am putut vorbi până acum, te rog dă-mi noutăţi despre tine.

— A fost foarte greu la stuf, sunt foarte mulţumit că am ajuns aici.

— Cu cine eşti în celulă?

— Nu-i cunoşti, sunt băeţi tineri, este prost doar fiindcă suntem înghesuiţi.

— Nu vă ţine mult, dacă sunt tineri îi va duce în fabrică sau pe celular. Tu cred că vei rămâne mult timp aici, dar ai să vezi că nu este rău, cel puţin pentru mine este mai bine decât oriunde. Nu cred că ne vom putea vedea încă mult timp.

— Vine eliberarea.

— Nu-ţi face iluzii, chiar dacă vom termina pedeapsa, vom merge în domiciliu obligatoriu.

— Nu, măi, mergem acasă.

— Eşti incorigibil cu optimismul tău, dar din păcate, nu ai dreptate. Vreau să te întreb, dacă mai ai vreun amănunt în legătură cu moartea tatălui meu.

— Nu, măi, asta-i tot ce ştia comisarul.

— Bine Vlade, să sperăm că vom putea să ne şi vedem. Noroc, măi, şi numai bine.

Odată conversaţia cu Vlad terminată, îmi reîncep plimbarea, pentru a-mi putea aduna gândurile.

Sunt foarte nervos, mâinile îmi tremură, nu am siguranţă în picioare, mi-e frig.

Programul de seară mă aduce la realitate, la viaţa mizeră pe care o trăiesc, aceea care-mi întrerupe până şi cele mai dragi gânduri, căci în durere, gândurile sunt mai profunde şi mai dragi decât în exuberanţa unei bucurii.

Ce poate fi mai crunt decât să trebuiască să duci tineta în înjurăturile gardianului, atunci când vrei să te concentrezi cu toată fiinţa asupra tatălui tău, care nu mai există?

Alerg pe sală cu tineta în mâini şi abia aud înjurăturile… „Dumnezeii mă-tii de bandit… ai murdărit culoarul”.

M-am culcat şi am adormit cu multă greutate.

M-am trezit la deşteptare tot cu gândul la tatăl meu.

În locul obişnuitului meu program de educaţie fizică şi de repetare a poeziilor, mi-am reînceput plimbarea căutând să-mi calmez nervii atât de obosiţi de tot şi de toate câte apasă pe sufletul meu.

Am dus din nou tineta, a venit terciul pe care m-am forţat să-l înghit, am dat castronul afară şi mi-am continuat plimbarea. Uşă – fereastră, de nenumărate ori m-a readus în posibilitatea de a mă gândi la tatăl meu. O mare uşurare mă cuprinde. Sunt din nou alături de el.

* * *

Revăd Eforia… Pe Emil Pălăngeanu… Pe Tedy Radu, bine înţeles pe tatăl meu.

Imaginile se succed cu o viteză uluitoare!

Mă aflu din nou în copilărie. Se terminase anul şcolar 1934-1935. Pentru mine se terminase destul de prost... cum s-ar spune: „precum câinele prin apă”. Mama vine în camera mea şi-mi spune:

— Te cheamă Mişu!

M-am dus cu inima strânsă...„Doamne ce s’o fi întâmplat?”

— M-ai chemat, domnule?

— Da, tată, stai jos.

Inima mi-a venit oarecum la loc. Dacă-mi spunea „tată” însemna că nu este chiar rău. Totuşi invitaţia de a sta jos, destul de protocolară, nu-mi suna bine!

— Tată... m-am gândit... să te ajut... am văzut că ai terminat destul de prost anul şcolar! Ce ai zice dacă te-aş băga în liceul Militar? Cred că în felul acesta îţi pot veni realmente în ajutor. De altfel ai să vezi că te vei învăţa şi îţi va place. Îmi pare bine că eşti de acord cu mine! (eu nu spusesem nici un cuvânt). Maine dimineaţă plecăm la Craiova să dai examen de intrare, iar din toamnă intri în Liceul Militar. Vei urma astfel tradiţia familiei noastre, căci şi tatăl meu şi eu am urmat liceul militar.

În acele momente, tradiţia nu pot spune că mă încălzea, iar perspectivele le vedeam sumbre!

Am ajuns amândoi la Craiova şi am tras la hotelul Minerva, cel mai mare hotel din oraş. Ne-am lăsat bagajul în cameră şi am pornit către Liceul Militar. Am rămas pe o bancă în faţa viitoarei şcoli, iar tatăl meu a intrat pentru a discuta cu comandantul şi profesorii condiţiile în care se va da examenul. S-a reîntors după vreo jumătate de oră şi mi-a spus:

— Examenul durează trei zile şi începe mâine dimineaţă la ora 8. Să nu te apuci să scrii că Mihai Viteazul a fost fiul lui Ştefan cel Mare, că tot intri!

Ne-am plimbat puţin prin oraş şi la ora prânzului ne-am întors la hotel. Am mâncat admirabil, iar după masă am mai

făcut o plimbare prin oraş. Tatăl meu mi-a vorbit despre viaţa în liceul militar, de care avea cele mai frumoase amintiri. O adâncă tristeţe mă cuprinsese, dar mă mângâiam cu gândul că urmează vacanţa mare şi că mă întorc la Bucureşti la Katiuşa! După masa de seară ne-am culcat, pentru a fi odihnit a doua zi de dimineaţă la examen.

Nu puteam dormi, parcă ceva mă mânca pe întreg corpul. Am simţit că nici tatăl meu nu doarme.

A aprins lumina, s-a sculat, şi-a scos pijamaua şi s-a băgat sub duş! Mi-am scos şi eu pijamaua, căci nu mai puteam de mâncărime. Am văzut că eram pur şi simplu invadaţi de ploşniţe! Tatăl meu s-a îmbrăcat şi a plecat fără să spună un cuvânt. După câteva minute s-a întors.

— Îmbracă-te, domnule, peste o ora avem tren spre Bucureşti!

Sunt convins că dacă ar fi trebuit să dormim pe zăpadă afară, el nu ar fi renunţat la hotărârea luată, dar a înfrunta trei nopţi asaltul poşniţelor, era peste puterile lui! Aşa am scăpat de Liceul Militar, şi de-atunci ador ploşniţele!

Din nou zâmbesc amuzat de amintiri şi parcă-l văd pe tatăl meu bucurându-se că acum, din cealaltă lume, mă poate încă înveseli.

S-a mai scurs o zi, o zi în care împletirea amintirilor m-a făcut să oscilez între zâmbet şi lacrimi.

* * *

S-a terminat programul de dimineaţă… programul lor… programul meu şi… reîncepe obişnuita plimbare, plimbarea iluziilor, a viselor, plimbarea dătătoare de imagini dragi, de viaţă, de vigoare de rezistenţă!

Sunt persecutat în continuare de imaginea tatălui meu.

* * *

Mă văd sublocotenent! 10 Mai 1942, sunt de-atunci 20 ani! După defilare, mă duc la Ministerul de Război, pentru a face o primă vizită tatălui meu.

Mă primeşte căpitanul Berthola, aghiotantul lui de pe vremea când era colonel şi comanda Regimentul 3 Călăraşi. Mă felicită călduros pentru avansarea mea la gradul de sublocotenent şi mă anunţă că sunt aşteptat de domnul Ministru! Intru după Berthola.

— Să trăiţi domnule General!

Tatăl meu mă îmbrăţişează îndelung, mă sărută şi mă pofteşte pe scaun, întrebându-mă:

— Care este prima dumitale dorinţă, domnule, acum când eşti Sublocotenent?

— Îţi mulţumesc că mă întrebi, tocmai voiam să o formulez! Ştii că niciodată nu ţi-am cerut nimic, aşa că te rog să mi-o satisfaci fără nici o obiecţiune!

— Spune!

— Vreau să plec imediat pe front, în prima linie, la regimentul 9 Roşiori în escadronul lui Gheorghe Florescu!

— Dar cunoşti ordinul Mareşalului, ca promoţia ta să nu plece pe front decât după un an?

— Îl cunosc, şi tocmai de aceea am venit să te rog acest lucru!

Tatăl meu s-a ridicat în picioare, a venit către mine şi m-a îmbrăţişat din nou, spunându-mi:

— Nu puteai să-mi dai o mai mare satisfacţie!... Vei pleca pe front cel mai târziu la 1 Iunie, adică peste trei săptămâni; eşti mulţumit?

— Sunt fericit, ştii de altfel că numai pentru acest lucru am vrut să fiu ofiţer activ de cavalerie!

Tatăl meu nu voise să urmez cariera militară, deoarece nu-i vedea nici un viitor, iar dacă totuşi făceam această carieră, apoi numai aviaţia, care-mi oferea şi posibilitatea unei cariere civile.

Nici eu nu aş fi voit să urmez cariera militară, dar războiul începuse şi nu voiam să ratez ocazia de a lua parte la el. Mi-ar fi plăcut mai mult aviaţia, dar după înălţarea la gradul de sublocotenent trebuia să fac un stagiu de zbor de un an înainte de a intra în foc. Acest lucru îl ştiam cu doi ani înainte, deci înainte de a începe războiul, şi aceasta mă determinase să intru în cavalerie, împotriva dorinţei tatălui meu.

— Îţi mulţumesc din suflet, Mişache, dar vreau să te mai rog ceva!

— Spune, tată, spune tot ce vrei!

— Vreau să am asigurarea ta că voi ajunge la Gheorghe Florescu, căci ştii cum sunt oamenii... „băiatul domnului Ministru... să-l aranjăm undeva la un comandament"!

Tatăl meu a râs cu poftă, apoi m-a asigurat că nu se va întâmpla aşa ceva şi că îmi voi face datoria până la sfârşit în linia întâi.

Rugămintea mi-a fost îndeplinită în totalitatea ei, motiv pentru care şi astăzi îi sunt recunoscător tatălui meu. Războiul a fost prima mea şcoală adevărată pe care am absolvit-o. Îl rog pe Dumnezeu să mă ajute să termin şi această a doua şcoală, care este închisoarea, oricât ar fi să dureze, cu aceeaşi reuşită.

Cu aceste gânduri şi cu recunoştinţa în suflet mă despart din nou de tatăl meu, dar nici zidurile închisorii, nici cele ale vieţii, nu ne vor putea despărţi niciodată.

* * *

Şi astfel zile trec, trec nenumărate zile, antrenând pe nesimţite săptămâni şi luni şi tot fără să-mi dau seama, s-a dus tinereţea mea, se duce vertiginos de repede şi viaţa mea!

Sunt înclinat către analiză, această ecranizare zilnică a trecutului, impune concluzii. Nu sunt însă în stare de acest lucru, poate va veni odată! Încerc concluzii parţiale, nu asupra vieţii, ci a închisorii. Dacă reuşesc acest lucru, am reuşit un sfert din concluzia finală, da, cam aceasta este proporţia între întreaga viaţă şi cea petrecută până acum în închisoare! Mă înşel, este cam jumătate – jumătate! Dar dacă m-aş lua după timpul de meditaţie efectivă, atunci viaţa mea aş putea să o socotesc aproape egală cu închisoarea făcută! Şi fiindcă astăzi îmi dau seama că sunt prezent în închisoare prin însăşi cele gândite până acum, voi încerca... nu o concluzie... poate este prea pretenţios spus, ci o analiză, o caracterizare a oamenilor în general, oameni cu care fără voia mea, fără voia lor, i-am întâlnit prin marele ajutor pe care ni l-a dat Securitatea prin ospitalitatea pe care ne-a oferit-o tuturor!

Mă preocupă comportarea deţinuţilor în închisoare şi caut să fac un fel de caracterizare a acestei comportări în special pe categorii sociale, dar şi pe bresle.

Nu este uşor pentru mine acest lucru, deoarece majoritatea timpului am fost izolat. Totuşi am stat în comun cu alţii la Jilava, Baia Sprie, Cavnic şi puţin la Gherla.

Jilava şi Baia Sprie pot spune că au constituit principalul meu obiect de studiu şi sunt mulţumit că am putut realiza acest lucru în două ipostaze cu totul deosebite. Închisoarea propriu zisă şi lagărul de muncă forţată. Desigur într-o analiză completă nu ar trebui să lipsească munca forţată la suprafaţă, unde „turnătoriile” şi bestialităţile şi-au atins apogeul, şi nici închisorile de execuţie, cum ar fi Aiudul şi Gherla.

Din fericire am fost scutit de a lua parte la munca de la Canal sau de la stuf, şi nu am stat decât prea puţin pe celularele din Aiud şi Gherla, „secretul” fiindu-mi rezervat în aproape tot timpul petrecut atât în aceste două mari închisori

de execuţie, cât şi în „primitoarele” case conspirative, în care am avut deosebita cinste de a fi invitat.

Ca o primă caracterizare, evident cu excepţiile respective, pot afirma că pedepsele mici au dat cu mult mai mulţi „turnători” decât pedepsele mari. Este oarecum explicabil, deoarece în categoria pedepselor mici intrau în fapt totalii nevinovaţi, adică cei trecuţi prin închisori doar fiindcă aşa au voit Partidul şi Securitatea. Aceştia nu ştiau pentru ce fac închisoare, deci nu aveau nici o conştiinţă politică. Pe de altă parte, ei credeau cu mai multă uşurinţă în reabilitarea pe care administraţia avea grijă să le-o fluture pe la urechi!

Iarăşi cu excepţiile respective, cei cu pedepse mari intraseră în închisoare pentru un anumit ideal şi le era mai greu să-l calce în picioare. Anii mulţi de închisoare la care erau condamnaţi îi făceau mai sceptici în a crede în balivernele Securităţii. Astfel, în raport cu pedepsele mici, cei cu pedepse mari au dat un procent mai mic de „turnători”.

Din păcate această categorisire pe care voiesc să o fac, ar trebui completată cu un studiu asupra coloniilor de suprafaţă, dar faptul că la aceste colonii, cu pedepse mai mici, „turnătoriile” au constituit principala racilă, mă face să cred că raţionamentul meu este bun.

Petrecându-mi majoritatea timpului de detenţie singur, desigur acest lucru nu favorizează scopul propus. Pe de altă parte, nici Jilava unde am stat aproape doi ani, nu constituie un bun teren de analiză, deoarece la Jilava se aflau cei în curs de judecare, sau în transfer de la o închisoare la alta, amândouă ipostazele fiind nefavorabile „turnătorilor”, care ştiind că nu vor sta mult în această închisoare, nu-şi dădeau frâu liber pornirilor.

În Jilava însă se poate face o caracterizare a evoluţiei optimiştilor iremediabili, cu imaginaţie bolnavă, întrecându-se între ei în a forma guverne şi a împărţi portofolii! Dacă aceşti

oameni nu făceau rău nimănui, ei erau ridicoli şi din nenorocire acest ridicol nu plana numai asupra lor, ci a unei întregi categorii sociale, a unei întregi clase care ne-a condus. În general aceşti oameni nu erau nişte necunoscuţi, ci foşti prim-miniştri, miniştri sau oameni ce au ocupat înalte demnităţi în vechile regimuri!

Acestora li se poate aduce scuza unei rapide sclerozări datorită îngrozitoarelor condiţii în care au fost obligaţi să trăiască şi desigur datorită vârstei mai inaintate. Este doar o explicaţie, de care bine înţeles nu vor să ţină seama majoritatea celor închişi, foarte dispuşi în a găsi toate defectele foştilor demnitari, şi să explice astfel situaţia de astăzi, adevăratul motiv pentru care am ajuns cu toţii la închisoare.

Dacă facem abstracţie de aceşti sclerozaţi, nu puţini la număr, trebuie totuşi să recunoaştem că o mare parte din foştii noştri conducători erau sub orice critică din punct de vedere al pregătirii, pentru a nu mai vorbi de caracter!

La réduit, în interiorul închisorii, unde era depozitul Securităţii, informatorii erau ca şi inexistenţi. Astfel cunosc exemplul unui mare „turnător” de la Canal, Benone Milea, care la Jilava s-a comportat foarte bine.

Oamenii veniţi direct din libertate, cu un stagiu la Securitate, erau descumpăniţi şi îşi fixau cu greutate o atitudine. Totuşi între cei amorfi la început, apăreau destul de repede două categorii distincte: recalcitranţii şi umilii. Dar chiar aceste două distincte atitudini, evoluau în timp, în decursul detenţiei. De aceea cred că Jilava nu poate constitui un obiect de analiză a atitudinii deţinuţilor în închisoare.

Incontestabil, Jilava lasă un gust amar şi toată lumea pleacă de-acolo cu mare bucurie, indiferent unde ar ajunge! Ea are o singură calitate, apreciată în special de vechii deţinuţi, aceea de a fi cea mai bună sursă de noutăţi politice, dat fiind caracterul strâns cu lumea din afară, prin proaspeţii arestaţi,

care trec întotdeauna prin Jilava. Altfel nimeni nu are ce regreta când a părăsit Jilava.

În afara îngrozitorului aspect pe care îl prezintă, o închisoare în pământ, zidurile umede, care nu se usucă niciodată, Jilava este şi centru execuţiilor pentru întreaga regiune a Bucureştiului. Astfel „Câmpul cu Piersici”, locul execuţiilor, va rămâne veşnic neuitat prin execuţiile Mareşalului Antonescu, Mihai Antonescu, generalul Piki Vasiliu, Alexianu, colonel Tetotian, maior Eliade, Emilian şi mulţi alţii.

Tot la Jilava, criminalii Maromet şi Ivănică au ucis cu ciomagul pe viteazul general Radu Korne şi pe mulţi alţii.

Celularele de la Aiud şi Gherla au constituit incontestabil centrele cele mai mari unde caracterele deţinuţilor au putut fi în cea mai mare măsură depistate şi analizate pe vârste, clase sociale, bresle, etc. Desigur nu trebuiesc neglijate nici celelalte închisori ca Sighet, Râmnicul Sărat, precum şi toate închisorile judeţene.

Din punct de vedere al studiului, ele ar putea constitui trei studii aparte: închisori de execuţie, colonii de suprafaţă şi minele de plumb. Fiecare din aceste locuri de execuţie având caracteristici proprii.

Deşi mi-am propus ca obiectiv acest studiu, îmi dau seama că competenţa mea prezintă mari fisuri.

Eu am stat prea puţin la Gherla şi Aiud pe celular, prea puţin în fabrica din Gherla, deloc în coloniile de suprafaţă, suficient pentru a cunoaşte situaţia în minele de plumb, restul detenţei mele petrecându-l prin casele conspirative şi la „secretul” din Aiud şi Gherla.

De aceea voi încerca o analiză mai amănunţită asupra minelor de plumb, mulţumindu-mă doar a schiţa situaţia de la Gherla.

Trebuie de la început să menţionez faptul că în cadrul aceleiaşi închisori, colonii de muncă forţată, sau mine de plumb, situaţia a variat în funcţie de regimul aplicat, de duritatea acestuia. Astfel activitatea „turnătorilor” a ajuns la paroxism atunci când regimul era foarte dur, micşorându-se în timpul micilor relaxări.

La minele de plumb era greu a se face presiuni asupra deţinuţilor pentru a deveni „turnători”. Reuşeau acest lucru, doar cei cu vocaţie specială! Aceasta nu înseamnă că nu erau! Majoritatea însă îşi exercitaseră odioasa meserie în altă parte şi nu au avut tăria de a se lepăda de ea. Unii erau mult prea angajaţi, ca spre exemplu fostul căpitan de jandarmi Petrescu, fost şef al pazei Mareşalului şi a lui Iuliu Maniu, sau Şteanţă, fost student şi recrutat ca informator încă în libertate fiind, din lotul Sumanelor Negre. Aceştia nu mai aveau ce spera, aşa că-şi executau monstruoasa meserie, fără măcar a căuta să camufleze acest lucru!

Pe clase sociale, incontestabil cel mai mic număr de turnători l-au dat ţăranii, iar cel mai mare intelectualii, la mijloc aflându-se muncitorii.

De altfel întreaga rezistenţă românească s-a bazat în primul rând pe ţărănime. Ei au cedat numai după lupte grele exproprierii pământurilor, ei au făcut parte din toate organizaţiile care au luptat în munţi, ei au aprovizionat şi găzduit aceste organizaţii şi tot ei au provocat marea rebeliune din munţii Vrancei, măcelărind multe batalioane de Securitate.

Este explicabil deci că şi în închisoare, ei sunt cei care s-au purtat cel mai bine.

De ce intelectualii au dat cel mai prost examen? În primul rând sunt dator cu o precizare: nu înseamnă că nu au fost ţărani care şi-au făcut de râs pe excepţionalii lor camarazi, după cum nu pot fi făcuţi intelectualii responsabili de toate nelegiuirile. Este vorba numai de un procentaj, care este net în

favoarea ţăranilor şi în defavoarea intelectualilor. Înainte însă de a merge mai departe cu analiza, trebuie să constatăm căşi în libertate lucrurile s-au petrecut aidoma.

Cine au fost aceia, care primii au conlucrat cu inamicul, adică cu ruşii şi cu comuniştii? Fără ezitare trebuie să spunem că tot intelectualii.

În această direcţie ne sunt pildă vie şi nu trebuiesc niciodată uitaţi: Gheorghe Tătărăscu, Petru Groza, Parhon, Ralea, Sadoveanu, pentru a nu enumera decât pe cei mai importanţi, numărul lor fiind însă cu sutele, apoi cu miile, şi chiar cu zecile de mii, pentru ca astăzi cu ruşine să recunoaştem că cea mai mare parte din intelectualitate a devenit colaboraţionistă.

Explicaţia? Este foarte greu de dat. Voi încerca totuşi să răspund prin răspunsurile care mi s-au dat de către intelectuali la întrebarea similară pe care le-am pus-o.

Principala cauză este lipsa de scrupule, care a caracterizat intelectualitatea noastră, în lupta iniţial politică, apoi economică ce a trebuit să o ducă între cele două războaie, pentru ocuparea posturilor cheie sau, acest lucru s-a putut observa în lupta partidelor politice, lipsa de scrupule dând o grămadă de fugiţi, de dezertori din cadrul partidelor pentru „un os de ros” oferit de adversar!

Nu în acest fel a ajuns Iuliu Maniu să facă singur opoziţie lui Carol al II-lea, retrăgându-se la Bădăcin? Câţi l-au trădat, nici Iuliu Maniu nu le mai cunoaşte numărul! Nici în Partidul Liberal, situaţia nu a fost mai roză.

Aceste dezertări au dovedit că apartenenţa la un partid politic sau la altul nu era datorită unei opinii politice, ci de un calcul al posibilităţilor de parvenire.

În momentul în care partidele politice au fost desfiinţate, unicul partid, cel comunist, a devenit centrul de atracţie al tuturor celor dornici de căpătuire. De data aceasta înghesuiala

de a intra în Partid este cu mult mai mare, justificată de faptul că fiind un partid cu totul nou şi cu foarte puţini aderenţi, fiecare credea în importanţa unei vechimi câştigate, de-aici lupta pentru o cât mai urgentă afiliere!

În afara noului „os de ros”, ce nu trebuia scăpat, frica de a nu fi considerat opoziţionist a constituit un nou motiv de a se arunca cu toţii în braţele noilor atotputernici. Pentru acest considerent, nu numai vechii politicieni, ci un mare număr din cei ce niciodată nu au făcut politică, oportuniştii de pretutindeni s-au înghesuit să intre printre cei de la putere. În scurt timp Partidul Comunist, având nevoie de cât mai mulţi oameni, au început recrutările, iar intelectualii fricoşi au îngroşat rândurile celor „fără neam şi Dumnezeu”.

Partidul Comunist însă nu s-a mulţumit cu cadre „pe hârtie”, ci a început să împartă „sarcini”. În felul acesta, încet – încet, fiecare s-a angajat compromiţându-se, drumul lor rămânând fără întoarcere. A urmat concurenţa între oportunişti, de unde s-a născut şi a început să ia amploare „cultul personalităţii”.

Să mai adăugăm la toate acestea „tradiţia bizantină”, care a adus neamului românesc atâtea neajunsuri, şi vom găsi explicaţia abdicării totale a intelectualităţii.

În închisori s-a adăugat un factor în plus, acela fiind neobişnuinţa intelectualilor cu greutăţile fizice şi cu presiunile de aceeaşi natură, ceea ce i-a făcut să cedeze cu mult mai multă uşurinţă decât ţărănimea învăţată cu o viaţă dură.

Toate acestea nu constituie scuze, însă sunt explicaţiile ce se pot da motivului pentru care intelectualii au constituit punctul cel mai vulnerabil al rezistenţei româneşti, atât în viaţa de toate zilele, cât şi în închisoare.

Intelectualitatea trebuia să constituie nucleul, creierul, în jurul căruia să se grupeze toţi ceilalţi.

Opoziţia intelectualilor fiind atât de slabă, le-a fost extrem de uşor comuniştilor să zdrobească pur şi simplu rezistenţele din ce în ce mai izolate. Proverbele româneşti: „Te faci frate cu dracul până treci puntea” şi „Capul ce se pleacă, sabia nu-l taie”, s-au dovedit dezastruoase şi, din nenorocire, au fost aplicate în cea mai mare măsură, fiind date şi drept scuză unor atitudini absolut de neiertat.

Un alt criteriu după care s-ar putea face o caracterizare a atitudinilor luate de către deţinuţi în închisori şi chiar în aşa zisa libertate este religia. Aceasta constituind unul din obiectivele ce trebuiesc distruse de către comunişti, ar fi fost normal să fie unul din cele mai importante nuclee de rezistenţă.

La noi în ţară, biserica ortodoxă constitue majoritatea credincioşilor, urmată fiind de biserica greco-catolică, catolică, mozaică şi o grămadă de secte religioase ca spre exemplu: Martorii lui Iehova, Baptiştii, Adventiştii şi încă o mulţime de alte secte.

De la început, comuniştii având drept scop distrugerea bisericii în totalitatea ei, au desfiinţat prin decret puternica biserică greco-catolică, înglobând-o în cea ortodoxă, toţi capii bisericii greco-catolice luând drumul închisorilor. Ortodocşii au primit cu satisfacţie această „comasare”, oferindu-li-se o mărire a puterii lor, nu atât prin mărirea numărului credincioşilor, cât a veniturilor şi a numărului de parohii rămase disponibile prin arestarea în masă a episcopilor şi preoţilor greco-catolici.

Biserica ortodoxă la rândul ei este atacată puternic, atât la fiecare parohie în parte, cât şi la vârf, unde Patriarhul şi principalii episcopi sunt numiţi exclusiv după criterii politice, devenind funcţionari ai statului comunist şi trebuind să le execute ordinele. Şi aici oportunismul a jucat un rol principal,

căci de la parohie şi până la patriarhie, posturile constituiau puternice surse de venituri.

Dacă biserica greco-catolicâ, odată desfiinţată oficial, a rămas totuşi unul din stâlpii rezistenţei româneşti atât în libertate cât şi în închisori, biserica ortodoxă a capitulat total la vârf şi în mare măsură la periferie. Au contribuit la aceasta şi marea propagandă ateistă făcută de regim precum şi persecuţiile exercitate de acesta împotriva celor ce-şi practicau în continuare cultul.

Patriarhul, care-şi datorează locul ce-l ocupă exclusiv conducerii comuniste, se integrează din ce în ce mai mult „noii ordini", până devine sclavul necondiţionat al acesteia. Încet, încet, ordinele primite de la Patriarhie devin criteriul după care se conduc toţi preoţii şi astfel biserica ajunge unul din factorii de conducere ai statului, întocmai ca toţi ceilalţi funcţionari de stat.

Desigur au existat şi există încă preoţi, care-şi fac datoria după vechile canoane bisericeşti, dar ei sunt tot mai puţini, ajungând doar excepţii care să confirme regula. Pe măsură ce aceşti preoţi „reacţionari" sunt depistaţi, ei sunt aruncaţi în închisori, sau în cel mai bun caz îşi pierd parohia.

În închisoare, preoţii greco-catolici se menţin pe o poziţie de luptă ireproşabilă împotriva Comunismului, în timp ce preoţii ortodocşi dau un trist examen, evident cu excepţiile respective, demne de cea mai mare admiraţie.

În masă însă, greco-catolicii, împreună cu credincioşii lor, se află incontestabil pe primul loc, preoţii ortodocşi ocupând pe ultimul. La aceştia din urmă nu am adăugat şi credincioşii, pentru simplul motiv că aceştia nu şi-au urmat preoţii, atitudinea lor fiind de la om la om.

Voi reveni însă asupra acestor considerente, atunci când voi analiza comportarea componenţilor diferitor partide politice.

Sectele religioase, care în trecut aveau un număr limitat de adepţi, în timpul comuniştilor s-au înmulţit ca ciupercile şi au devenit „vânatul" căutat al Securităţii!

Una din explicaţiile înmulţirii sectelor religioase este fără îndoială desfiinţarea bisericii greco-catolice şi supunerea quazi-totală a bisericii ortodoxe. Evident sunt şi factori externi (înmulţirea sectelor religioase în întreaga lume şi în special în Statele Unite). La noi însă, independent de ceea ce se întâmplă în restul lumii, aceste secte se dezvoltă în mod cu totul deosebit, principala explicaţie fiind lipsa de conştiinţă religioasă a preoţilor ortodocşi şi lichidarea celor greco-catolici. Oamenii profund credincioşi şi-au căutat o nouă cale, cu atât mai mult cu cât nu mai aveau nevoie de preoţi, fiecare dintre ei fiind în stare de a propovădui credinţa creştină. Aceste secte s-au dovedit până la urmă habotnice, purtarea lor fiind, atât în libertate cât şi în închisoare, ireproşabilă. Cu toate persecuţiile regimului comunist, ei nu au cedat câtuşi de puţin, înfruntând cu abnegaţie până şi torturile la care au fost supuşi. Rareori însă ei s-au identificat cu lupta românească, toată lupta lor fiind exclusiv religioasă. Din rândurile acestora, Securitatea a recrutat un număr extrem de mic de informatori.

Evident, toate aceste considerente sunt departe de a fi complete, şi poate reprezintă doar unul din punctele de vedere, după care fenomenul ar trebui analizat.

Am să încerc o caracterizare a deţinuţilor după apartenenţa lor la partidele politice. Desigur şi aici lipseşte analiza fruntaşilor partidelor, ţinând seama că aceştia au fost izolaţi în închisoarea de la Sighet (ţărăniştii şi liberalii).

Voi începe cu Partidul Naţional Ţărănist, ca fiind cel mai numeros dacă luăm drept criteriu alegerile din 1947.

Acest Partid, care a dat cel mai mare număr de „fugiţi" între cele două războaie, în care corupţia îşi găsise un bun culcuş, a

reuşit o redresare excepţională în cele mai grele momente prin care a trecut ţara.

Această redresare se explică prin doi factori, amândoi de excepţională importanţă.

Primul îl reprezintă marea personalitate a lui Iuliu Maniu, care, la bătrâneţe, a redevenit luptătorul pentru libertate de la începutul carierei politice în timpul ocupării Transilvaniei de către unguri. Retrăgându-se la timp din viaţa politică în timpul regelui Carol al II-lea, el nu s-a compromis, ca majoritatea politicienilor.

Iuliu Maniu a ştiut în timpul războiului să facă o opoziţie de circumstanţă, pentru a constitui rezerva ţării, dar a colaborat cu Mareşalul Antonescu pentru o ieşire din război onorabilă, fiind cu totul străin de capitularea necondiţionată de la 23 August. Iuliu Maniu a fost conştient de pericolul rusesc, dar nu a putut accepta „târgul" de a da Basarabia în schimbul Transilvaniei. Este unul din principalele motive pentru care nu a primit „puterea" pe care i-a oferit-o Mareşalul Antonescu.

La procesul Mareşalului, i-a întins mâna acestuia, gest ce simboliza atât recunoaşterea dreptului război dus de către acesta, cât şi ca o mulţumire a strânsei lor colaborări.

Această mână întinsă lui Antonescu, era mai presus de toate dovada că era conştient că după procesul Mareşalului va urma procesul său şi tot odată promisiunea că va merge pe linia românismului până la sfârşit, întocmai ca Mareşalul. Şi Iuliu Maniu s-a ţinut de cuvânt, acceptând supremul sacrificiu pentru cauza neamului românesc.

Iuliu Maniu a devenit leaderul de necontestat al luptei româneşti după 23 August 1944, ajungând totodată „Mitul" tuturor românilor.

Al doilea factor prin care Partidul Naţional Ţărănist a devenit după 23 August pe departe cel mai mare partid din ţară se datorează incontestabil „CONŞTIINŢEI ROMÂNEŞTI".

Uitând cu desăvârşire luptele politice, Românii au mers fără ezitare cu Iuliu Maniu. Nu au mai existat liberali, ţărănişti, legionari, socialişti, ci numai ROMÂNI. A fost cea mai frumoasă demonstraţie a tuturor românilor, care au înţeles imperativul vremurilor.

Din păcate procesul lui Iuliu Maniu a scos din nou la suprafaţă vechile racile şi aproape toţi colaboratorii lui s-au desolidarizat de el, aruncându-i în spate toate acuzaţiile, pe care le avea fiecare. Acesta le-a luat asupra sa şi s-a dus să moară în închisoare, aducând prin această moarte un ultim sprijin cauzei româneşti.

În afara conducătorilor ţărănişti, care l-au urmat fără voia lor la Sighet, ceilalţi ţărănişti nu au fost ridicaţi de către Securitate în masă, ci individual.

Ca partid politic, el nu şi-a mai păstrat majoritatea absolută, pe care o dobândise graţie lui Iuliu Maniu şi „conştiinţei româneşti", şi nu a manifestat nici o solidaritate de partid, ci s-au manifestat doar individual, după caracter… temperament… etc.

Din aceste motive Partidul Naţional Ţărănist nu poate fi caracterizat ca un întreg, iar individual a avut oameni de o spendidă atitudine, după cum a avut şi oameni care au lăsat de dorit. În linii mari, nu pot vorbi decât despre o frumoasă ţinută a ţărăniştilor.

Partidul Naţional Liberal a încetat lupta după alegeri, auto-dizolvându-se! Un mare partid, care a fost lipsit total de o conducere fermă, un partid cu câţiva buni tehnicieni, incapabil însă de a constitui o rezistenţă românească, atunci când era atâta nevoie de ea.

Dacă acest partid s-a auto-dizolvat în libertate, ce ar fi putut face mai mult în închisoare? Liberalii nu au contat niciodată ca partid politic în închisoare, ci numai ca individualităţi. Cu mici

excepţii, s-au achitat admirabil individual, dar atitudinea lor a fost marcată de o deosebită prudenţă.

Despre socialişti nu am ce să spun, inexistenţi au fost în libertate, tot atât de inexistenţi în închisoare! Puţinii pe care i-am întâlnit, s-au comportat onorabil.

Legionarii, fără urmă de discuţie, prezenţi în mare număr în închisori, sunt singurii care pot fi analizaţi ca întreg, ca partid politic.

În anul 1946, când primii deţinuţi politici intră în închisori, găsesc acolo pe legionari, închişi încă din 1941 de către Mareşalul Antonescu în urma rebeliunii din Ianuarie a acelui an.

Evident, fiind vechi în închisoare, ei deţineau şi posturile-cheie: bucătari, plantoane pe culoare, etc.

Între legionari şi noii veniţi existau multe motive de neînţelegere, cauzate de luptele politice din trecut. Astfel primii sosiţi în închisoare, după 23 August, au fost colaboratorii Mareşalului. O luptă directă avusese loc între aceştia şi legionari şi o animozitate directă ar fi fost foarte explicabilă. Lăsând la o parte considerentele, cauzele şi vinovaţii acestor lupte din trecut, legionarii le-au arătat o perfectă camaraderie. Au urmat foştii demnitari componenţi ai partidelor Naţional-Ţărănist şi Naţional Liberal, majoritatea dintre aceştia colaboratori ai lui Carol al II-lea, unii din ei fiind direct sau indirect vinovaţi de persecuţiile la care au fost supuşi legionarii.

Totuşi legionarii i-au primit pe toţi camaradereşte şi rareori au avut loc discuţii asupra trecutului.

Ei au contribuit mult la acomodarea noilor veniţi, dând dovadă de multă obiectivitate în a caracteriza pe cei mai mari duşmani ai lor, atunci când aceştia s-au dovedit oameni cu adevărat demni. Exemplul colonelului Elefterescu, cunoscut

anti-legionar, este edificator, prin respectul şi consideraţia pe care i-au arătat-o legionarii.

Desigur cu excepţiile respective, ei au dovedit a fi „un tot unitar”, Mişcarea Legionară integrându-se în vechile principii legionare.

Ei au evitat pe cât posibil discuţiile cu caracter politic asupra trecutului, indentificându-se total cu lupta anti-comunistă.

Atitudinea lor „în massă” a fost admirabilă, ponderea caracterizându-i. Cei ce voiau să le găsească „nod în papură” iau numit „sectari”. Aveau dreptate într-o oarecare măsură, dar aceştia nu înţelegeau că legionarii se socoteau o „familie”, familia legionară.

Au avut şi ei „turnătorii” lor, dar aceştia, puţini ca număr, erau complet izolaţi de către ceilalţi şi, mai mult, legionarii atrăgeau atenţia celorlalţi deţinuţi asupra propriilor lor „turnători”.

Camaraderia desăvârşită îi caracteriza, deşi îşi aveau discuţiile lor, în care nu tolerau amestec străin.

O altă caracteristică a legionarilor o constituie activitatea legionară, care nu a încetat niciodată, în nici o împrejurare. Astfel ei nu au renunţat nici un moment la recrutarea de noi cadre, şi o mulţime din tinerii noi arestaţi, fără orientare politică, au devenit în închisoare legionari.

Naţionalismul şi credinţa i-au unit, i-au ajutat să treacă timpurile grele fără şovăire. Cine nu recunoaşte aceste mari calităţi ale lor, se dovedeşte de rea credinţă.

Dar dacă în închisoare comportarea legionarilor a fost la înălţime, dovedind o puternică coeziune şi solidaritate, nu tot acelaşi lucru se poate spune despre activitatea lor în momentele grele (23 August 1944 – 30 Decembrie 1947) prin care a trecut neamul românesc.

Astfel, pactul de neagresiune în alegeri semnat de fruntaşul legionar Pătraşcu cu Ana Pauker, legionarii au fost puşi în afara luptei anti-comuniste a întregului popor român. Acest pact, care echivalează cu o dezertare, o trădare a intereselor neamului, nu a fost de fapt decât o urmare a atitudinii pe care au avut-o încă de la moartea adevăratului lor şef, Corneliu Codreanu.

Horia Sima, călcând dispoziţiile lui Corneliu Codreanu date pe când acesta se afla în închisoarea de la Râmnicul Sărat, prin care legionarii trebuiau să se abţină de la orice activitate, el, din contră, a provocat nenumărate acte teroriste, care s-au întors împotriva legionarilor, represiunile lichidându-le aproape în întregime conducerea.

Ei au continuat linia total greşită prin colaborarea cu regele Carol al II-lea, ca apoi, la 6 Septembrie 1940, dată la care au ajuns la putere, să demonstreze o totală neînţelegere al importantului moment al neamului românesc şi să continue actele teroriste însoţite de jafuri, care i-a compromis în ochii poporului român, ce le arătase atâta încredere.

Rebeliunea de la 21 Ianuarie 1941 a încoronat activitatea dezastruoasă începută la moartea lui Corneliu Codreanu. Toate aceste mari greşeli se datorează numai conducerii lamentabile a noului lor şef, Horia Sima.

În momentul în care legionarii au ajuns din nou în închisori, iar şeful lor fugise cu ajutorul nemţilor peste hotare, ei şi-au regăsit busola revenind la vechile principii legionare atât de sănătoase, prin care deveniseră unul din cele mai puternice partide politice din ţără.

Dându-şi seama de greşelile de neiertat făcute, din decenţă ei nu au abordat în închisoare acest trecut, dar au revenit cu totul la preceptele lui Corneliu Codreanu, redevenind „Mişcarea Legionară” cu principii sănătoase, aşa cum acesta le concepuse.

În momentele grele ale neamului românesc, doar Horia Comaniciu, cu un grup de legionari, dându-şi seama de imperativul vremurilor, s-a alăturat luptei lui Iuliu Maniu, trecând la Naţional-Ţărănişti. În acele momente în care legionarii nu puteau activa „la lumina zilei", fiind puşi în ilegalitate ca „fascişti", hotărârea lui Horia Comaniciu a reabilitat în parte dezastrosul ordin al lui Horia Sima dat lui Pătraşcu de a face pact de neagresiune cu comuniştii.

Concluzia acestor evenimente trecute este că, în lupta deschisă din libertate, doar Partidul Naţional Ţărănist a fost la înălţime, şi aceasta numai datorită lui Iuliu Maniu şi a conştiinţei neamului românesc, iar în închisoare, doar „Mişcarea Legionară" a manifestat o solidaritate de partid, constituind „un tot" omogen incontestabil.

În libertate, atunci când lupta neamului românesc era „pe viaţă şi pe moarte", legionarii nu au luat parte la ea, ne mai existând Corneliu Codreanu, iar în închisoare Partidul Naţional Ţărănist nu a mai constituit „un întreg", fiind lipsit de Iuliu Maniu, sufletul acestui partid. De aici se poate vedea importanţa pe care o are un adevărat conducător al unui partid politic.

Partidul Liberal s-a manifestat destul de slab, atât în libertate, cât şi în închisoare, din acelaşi motiv, trăind doar prin destul de puţine personalităţi.

După 30 Decembrie, data abdicării regelui, influenţa partidelor politice în libertate dispare cu desăvârşire, iar intelectualii, care trebuiau să constituie nucleul în jurul căruia să se grupeze întregul neam, abdică cu o uşurinţă lamentabilă.

Abdicării totale din libertate îi corespunde o abdicare parţială în închisoare. Evident termenii sunt exageraţi, deoarece în ţară continuă o luptă a unor mici grupuri, cum sunt: grupul Domoşneanu şi al colonelului Uţă în Banat, grupul maiorului Dabija în munţii Sibiului, acela al colonelului

Arsenescu în Argeş şi Dâmboviţa, al ţăranilor din munţii Vrancei, precum şi alte multe grupuri izolate, grupul ţăranului Paşca în Maramureş, precum şi încă câteva în Banat. Aceste grupuri cad după lupte înverşunate duse împotriva trupelor de Securitate, şi toţi aceşti viteji îşi găsesc moartea fie în luptă, majoritatea dintre ei, fie ucişi de plutoanele de execuţie.

În închisori, mulţi dintre cei ce nu au voit să-şi plece capul sunt ucişi prin înfometare, prin izolări, prin muncă forţată, prin bătăi, sau chiar împuşcaţi în urma unor simulări de evadări, în urma unor refuzuri de a munci.

Dacă în aşa zisa libertate, presiunile întrebuinţate de conducerea comunistă, în timp aproape că şi-au ajuns scopul, în închisori rezistenţa a continuat până la sfârşit, adică până în 1964, an în care marea majoritate a deţinuţilor au fost puşi în libertate. Preţul acestei rezistenţe a fost plătit cu zeci de mii de morţi, iar cei care au scăpat au constituit un imens grup de invalizi şi infirmi, cu sănătatea complet deteriorată, cu multă greutate aspirând doar la o supravieţuire.

Pe bresle, o caracterizare a comportării deţinuţilor în închisori şi a „oamenilor liberi" este cel mai greu de făcut. Totuşi, ţăranii se situează incontestabil pe primul loc. În libertate ei nu au cedat decât atunci când luându-li-se pământurile au fost aruncaţi în închisori sau transplantaţi la oraşe.

În închisori, ei au constituit cea mai omogenă pătura socială şi au avut cea mai frumoasă ţinută.

Muncitorii, care au fost primii păcăliţi de promisiunile Partidului Comunist, înscriindu-se în Partid, au fost tot primii care şi-au dat seama de realitate şi au început prea târziu o luptă, care devenise cu totul inegală.

În libertate lupta lor nu mai putea fi desfăşurată direct, adică o luptă anticomunistă, ci a trebuit să fie dusă indirect, nu împotriva Partidului, ci împotriva dispoziţiilor acestuia.

Astfel toate grevele făcute (şi au fost multe), au avut ca motivare salariul cu totul insuficient, lipsa alimentelor, abuzurile, etc. etc. Această luptă nu a încetat niciodată şi, deşi nu a avut rezultate decât temporare, ea a marcat o opoziţie categorică făcută administraţiei comuniste.

În închisori, ei s-au alăturat ţărănimii, de care fără voia lor se rupseseră şi au arătat o rezistenţă remarcabilă.

Intelectualii abdicând aproape total „în libertate”, s-au dovedit cei mai slabi şi în închisoare.

Rezistenţa lor s-ar putea caracteriza printr-un raport invers cu calităţile intelectuale. Din nou trebuie să remarc că este vorba de o caracterizare în masă, existând desigur excepţiile respective, acestea constituind adevărate nuclee în jurul cărora s-au grupat toţi ceilalţi deţinuţi, indiferent de clasă socială sau meserie. De aici se poate vedea cât rău au putut face intelectualii, lipsind de conducere „o masă” gata de a se încadra în adevărata luptă românească.

Pe bresle, preoţii greco-catolici şi catolici, trebuiesc menţionaţi pe primul loc, iar preoţii ortodocşi şi intelectualii rafinaţi pe ultimul. Nu intră în discuţie toate sectele religioase, deoarece acestea au prea puţini intelectuali.

În general, figură onorabilă au făcut medicii şi ofiţerii, slabi dovedindu-se avocaţii, magistraţii şi profesorii. Aceştia din urmă, alături de preoţi şi ofiţeri, ar fi trebuit să constituie nucleul în jurul căruia să se grupeze toţi ceilalţi, căci menirea lor a fost întotdeauna să facă educaţia masselor.

Din păcate se poate spune că „turma a fost fără păstor”!

Iată gândurile care m-au frământat în cursul acestei zile, iar dacă ele nu au avut o continuitate şi nu au ajuns la o concluzie mai precisă, se datorează faptului că în împrejurările de astăzi creierul meu nu este în stare să o facă.

A fost numai o încercare, care însă nu va fi ultima, fiind persecutat de aceste gânduri, care poate odată şi odată vor fi elucidate.

Astăzi pot spune că am ajuns doar la două concluzii cu caracter oarecum definitiv, acestea fiind:

Intelectualitatea este în cea mai mare parte răspunzătoare de corupţia de până la abdicarea regelui Carol al II-lea, de capitularea necondiţionată de la 23 August, de slugărnicia fată de comunişti, într-un cuvânt de absenţa ei în conducerea neamului românesc.

Partidele aşa zis istorice sunt vinovate de corupţia instaurată în ţară de Carol al II-lea, într-o oarecare măsură de capitularea necondiţionată de la 23 August, de o slabă activitate anti-comunistă (Partidul Naţional Liberalşi Partidul Socialist), excepţie făcând Partidul Naţional Ţărănist, precum şi de o inactivitate totală în cadrul partidelor, de către toate cele trei partide aşa zis istorice. Mişcarea Legionară este la rândul ei vinovată de actele ei teroriste de după moartea lui Corneliu Codreanu, de o guvernare în care a continuat actele teroriste dublate de jafuri, şi de absenţa ei la lupta anti-comunistă hotărâtă prin pactul Pătraşcu-Ana Pauker.

Legionarii au ca parte pozitivă revenirea lor la conceptele lui Corneliu Codreanu în închisori, fapt ce a putut fi luat de exemplu de către deţinuţii politici fără culoare de partid (aceştia constituind majoritatea deţinuţilor), dar şi de către mulţi din ceilalţi.

În rest, rămâne ca timpul şi poate noi informaţii să-mi clarifice o idee proprie asupra cauzelor interne, care au favorizat un Partid Comunist ca şi inexistent să poată să stăpânească atât de repede o ţară, care nu a avut nimic comun cu această doctrină.

A pune întreaga vină pe tancurile sovietice, pe concursul dat acestora de către anglo-americani prin totalul lor neamestec,

înseamnă să ne furăm propria căciulă, înseamnă că nici din această imensă nenorocire nu am învăţat nimic.

Astăzi am ajuns la concluzia că vina noastră este cât se poate de mare şi aceasta vină a izbucnit la vârf.

Sunt nevoit să repet: la vârf a început corupţia şi slugărnicia din timpul regelui Carol al II-lea, la vârf s-a produs necugetata abdicare de la 23 August şi tot la vârf a început abdicarea la lupta împotriva Comunismului, la care întregul popor s ar fi alăturat dacă, după arestarea lui Iuliu Maniu, s-ar fi găsit un alt conducător şi după aceea altul, sau măcar nu s-ar fi produs acea abdicare totală a intelectualităţii şi mai ales acea dezgustătore colaborare a acestei a cu inamicul.

Asupra acestor concluzii, la care am ajuns astăzi, în vara anului 1963, aici în celula 6 Zarcă din Gherla, nu cred că voi mai reveni vreodată.

Am făcut programul de seară, urmărindu-mă gândurile din timpul zilei, apoi m-am culcat reglementar cu faţa către mijlocul celulei, cu mâinile în afara aşa zisei pături cu ajutorul căreia în cursul iernii tremur vârtos, dar acum îmi foloseşte că totuşi am ceva pe mine!

Am adormit cu destulă uşurinţă.

A doua zi de dimineaţă m-a trezit clopoţelul şi m-am grăbit pentru programul meu de dat din mâini şi din picioare, ceea ce numesc „mişcări de educaţie fizică”, mişcări pe care le socotesc de o oarecare utilitate, în pofida celora care socotesc că mănâncă din puţinele rezerve pe care le mai are organismul.

Repetarea poeziilor lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic nu constituie numai un exerciţiu al creierului, ci şi fiindcă ar fi păcat să se uite aceste poezii scrise numai în memoria noastră şi apoi ele constitue un extraordinar tonic moral, căci fiecare dintre ele conţine un profund impuls naţionalist şi un puternic sprijin de credinţăşi moralitate. Aceste poezii au ţinut moralul

ridicat multor deţinuţi ce căutau sprijin peste tot pentru propria rezistenţă.

Mie aceste poezii îmi îmbogăţesc spiritul, îmi umple sufletul de frumos, fiecare dintre ele atingându-mi corzi nebănuite, înălţându-mă până la extaz.

Nici nu am terminat bine propriul program şi a început programul administraţiei. Totul se desfăşoară normal, cu o singură excepţie: gardianul parcă este mut, nu urlă, nu înjură! Îmi amintesc cum s-ar fi interpretat un astfel de eveniment pe celular: „Aseară a fost o şedinţă cu gardienii, le-au dat noi dispoziţiuni, este bine, înseamnă că se petrec evenimente importante afară! Vine liberarea”!

Se fac tot felul de presupuneri, una mai ridicolă ca alta! Numai de ceva obişnuit nu se vorbeşte... de o indispoziţie a gardianului... de o plictiseală a acestuia... de o preocupare de moment, sau de eventuale neplăceri la serviciu sau acasă... Nu, acestea nu intră în presupuneri!

Trec peste acest mic detaliu, mirându-mă chiar faptul că l-am remarcat!

Înghit şi terciul, mai lichid ca de obicei, mai fără zahăr şi, culmea, şi mai rece. Din nou mi-aduc aminte de celular. Dacă muţenia gardianului ar fi dat prilej optimiştilor de a-şi manifesta entuziasmul, apoi terciul atât de prost, le-ar fi oferit pesimiştilor ocazia să-şi spună la rândul lor cuvântul! Bieţii deţinuţi!!!

Îndată ce sunt scoase castroanele, îl chem pe Vlad la calorifer.

— Ai văzut, mă, s-a liniştit gardianul? îmi spune Vlad cu optimismul său caracteristic.

— Dar tu ai văzut ce prost a fost terciul? îi răspund zâmbind, căci întrebarea lui era aidoma gândurilor mele încă calde.

— Asta nu are importanţă, poate a fost făcut special, pentru a nu ne da seama că se petrece ceva deosebit!

— Nu înseamnă măi nimic, nici una nici cealaltă, nu-ţi face preocupări din lucruri fără importanţă.

— Ai devenit pesimist.

— Nu, măi, dar cunosc regulile închisorii mai bine decât tine, după cum tu le cunoşti pe acelea ale coloniilor în aer liber mai bine decât mine.

— De când eşti în Zarcă?

— De aproape patru ani, am fost întâi adus pe celular, unde am stat o lună şi jumătate, apoi am fost dus în fabrică, pentru altă lunăşi jumătate, şi după aceea aici la Zarcă.

— Şi spui că aici este cel mai bun loc de detenţie?

— Nu am afirmat acest lucru, am spus numai, că din punctul meu de vedere este cel mai bun. Pentru alţii este în ai prost decât oriunde!

— Cred că ai dreptate, în orice caz este cu mult mai bine decât la stuf, nu ştiu cum o fi pe celular.

— Pentru tine, care eşti destul de sociabil, cred că este mai bine acolo, dar pentru mine în nici un caz.

Conversaţia cu Vlad se termină repede, deoarece, oricât aş fi de dornic de a schimba cu el impresii, prin morse este destul de dificil. La calorifer se pot comunica informaţii, dar nici decum face un schimb de idei.

Îmi reiau plimbarea, cu care m-am obişnuit încă de la prima arestare de la Uranus, continuată în casele conspirative prin care am trecut şi perfecţionată la Zarca din Aiud. Plimbarea îmi canalizează repede gândurile către mina de la Cavnic şi pregătirea evadării ce a urmat în foarte scurt timp.

* * *

Atmosfera destul de bună de la această mină, în comparaţie cu cea de la Baia Sprie, puţinii „turnători” care se găseau aci şi puţina importanţă ce le era acordată de către administraţie, pe deoparte, precum şi posturile cheie pe care le deţineau oameni de încredere, toate acestea au contribuit în destul de mare măsura la realizarea rapidă a evadării.

De altfel Negrescu, care era şeful coloniei în calitate de deţinut, adică locul pe care îl ocupa Şteanţă la Baia Sprie, chiar dacă nu prezenta încredere, era totuşi favorabil deţinuţilor, căutând să le uşureze munca.

Lipsa unui Petrescu, care la Baia Sprie organiza reţeaua „turnătorilor”, a fost un motiv în plus pentru a lucra cu cea mai mare dezinvoltură.

Cabinetul medical cu doctorii Make Dumitrescu şi Paul Iordănescu a constituit principala sursă a informaţiilor, atât de necesară evadării.

Apoi mina, mică în comparaţie cu cea de la Baia Sprie, a limitat posibilităţile de alegere a variantei celei mai bune, hotărârea fiind cu mult mai uşor de luat.

După numai câteva zile de intrat în mină mi-am putut da seama că unele galerii, care poate mergeau către suprafaţă, nu erau accesibile, fiind încuiate cu lacăt şi în permanenţă sub ochii gardianului, iar toate celelalte se înfundau.

Nu existau, ca la Baia Sprie, rostogoale şi suitori către orizonturile superioare, care ne-ar fi obligat să le cercetăm în amănunţime, aşa că hotarârea era cu mult mai uşor de luat, aceasta constând în a alege între o evadare din colonie sau o evadare prin intrarea ieşirea principală din mină, aceea întrebuinţată de artificieri şi de inginerul civil.

Cum o evadare din colonie era aproape imposibilă, deoarece nu s-ar fi putut executa decât în urma unor lupte cu Securitatea, care înconjura colonia din prepeleacuri, bine înarmată, cu un perfect câmp de vedere şi având imediat

ajutorul restului Securităţii, care ar fi putut interveni cu promptitudine, nu rămânea decât o singură posibilitate, aceea a intrării şi ieşirii din mină a artificierilor. Toate cercetările noastre s-au îndreptat deci într-această direcţie.

Informaţiile în mină au fost strânse prin Titi Coşereanu de la inginerul civil, prin Ion Ioanid şi prin mine de la artificieri.

La suprafaţă, doctorul Make Dumitrescu trăgea cu deosebită abilitate de limbă pe un miliţian, pe care-l vindecase de o boală căreia doctorii de-afară nu-i găsiseră o soluţie din cauza unor diagnosticări greşite. Acest miliţian, care era şi cel mai cumsecade din coionie, se ataşase de Make, pe care îl întreba o mulţime de lucruri, iar Make la rândul lui îl descosea, fără ca acesta să-şi dea seama, asupra ieşirii din mină.

După toate sursele de informaţie reieşea clar ceea ce este la suprafaţă la ieşirea din mină, dar exista o puternică contradicţie asupra felului în care este păzită ieşirea, precum şi asupra faptului dacă poarta ieşirii este încuiată sau nu. Timpul trecea fără să putem elucida aceste lucruri. Era începutul lui Aprilie 1953 când am considerat că informaţiile pe care le deţinem sunt suficiente pentru evadare, procentul de risc fiind contra balansat de elementul surpriză, Securitatea ne putând anvizaja o evadare când aceasta nu fusese încercată nici la Baia Sprie, nici la Valea Nistrului, colonii cu vechime de ani. Cu atât mai mult la Cavnic, Securitatea nu putea crede într-o astfel de posibilitate, colonia ne fiind înfiinţată decât de puţine luni şi paza fiind extrem de severă. Contam pe elementul surpriză ca unul din principalele noastre atuuri.

Spre deosebire de preparativele de la Baia Sprie, pe care le făcusem exclusiv împreună cu Ducu Ciocâlteu, Vasile Boaru fiind singurul care le cunoştea, la Cavnic colaborarea a fost cu mult mai mare, luând parte activă: Ducu Ciocâlteu, Make Dumitrescu, Ion Ioanid şi Titi Coşereanu şi fiind ţinuţi la curent cu preparativele Paul Iordănescu, subofiţerul de

jandarmi Colea Ungureanu, precum şi fraţii Ion şi Simion Cojocaru şi Ion şi Gheorghe Brânzaru, toţi patru ţărani din Vrancea, toţi cu mari condamnări în urma luptelor pe care le dăduseră cu Securitatea.

Pentru a intra în mină, chiar din colonie ajungeam pe o galerie care mergea pe sub munte, din ce în ce în profunzime până la aproximativ 60 metri sub pământ, unde se găsea o corfă care urca până la suprafaţă, cam 12 scări, corespunzând celor 60 de metri şi cobora până la primul orizont, unde cu timp în urmă se lucrase, acum fiind închis.

Atât sus, adică 60 de metri de unde luam corfa, cât şi jos, se aflau câte un miliţian şi un corfagiu civil.

Pentru a ajunge la locul de muncă, de la acest orizont trebuia să parcurgem pe o galerie aproape doi kilometri pentru a ajunge la altă corfă, care cobora până acolo.

La acest orizont, aproximativ 400 de metri pe stânga, se aflau galeria şi abatajul denumit „Iosif”, iar spre dreapta, galeria şi abatajul denumit „La Sfinţi”. Pentru a lucra în cele două abataje, urcam până la 6 scări, aproximativ 60 de metri.

De la corfă, mergând drept înainte vreo 2-3 kilometri era o galerie care se înfunda. Din această galerie se ramificau câteva mici galerii, toate înfundate.

Am văzut că ajungeam cu prima corfă la un orizont intermediar, de unde mergeam aproape doi kilometri până la corfa următoare. Pe această galerie, la coborîrea din corfă atund când intram în mină, imediat la dreapta se găsea o altă galerie, încuiată cu lacăt. Galeria era perfect supravegheată de miliţianul care sta la corfă. Această galerie a constituit una din ipotezele noastre de evadare. Am presupus că ea ar merge undeva departe ieşind la suprafaţă, această presupunere fiind întărită de faptul că era încuiată şi sub ochii miliţianului.

Dar chiar dacă această galerie ar fi ieşit la suprafaţă, ceea ce era numai o presupunere, o încercare de a o verifica era

imposibilă din cauza miliţianului, care nu ar fi putut fi imobilizat doar pentru o cercetare. De aceea a trebuit să renunţăm la această ipoteză.

Însă la locul în care, la intrarea în mină, ajungeam la 60 de metri şi luam prima corfă, loc în care se găsea un miliţian şi un corfagiu, se mai găsea încă o galerie, tot încuiată şi aceasta bine supravegheată de miliţian şi corfagiu. Din aceleaşi motive a trebuit să renunţăm şi la cercetarea acestei galerii.

În felul acesta, ne-a rămas ca singură posibilitate: suitoarea, care pornea din acelaşi loc, suitoare ce aveam certitudinea că merge la suprafaţă, deoarece era paralelă cu corfa întrebuinţată de artificieri.

Posibilităţile noastre de evadare se limitau în concluzie la această suitoare, intrarea principală în mină, unde nu aveam de imobilizat decât un miliţian şi un corfagiu. Ea prezenta avantajul unei rapide ieşiri la suprafaţă şi avantajul surprizei create, dar şi un dezavantaj, acela al surprizei, de data aceasta a noastră, asupra a ceea ce vom găsi la suprafaţă. Uşă încuiată? Pază a Securităţii? În această privinţă, informaţiile pe care le căpătasem erau contradictorii.

În corfă intrau 6 oameni, deci pentru evadare ne trebuiau două corfe complete, 12 oameni. Noi eram în total 11, aşa că se mai punea problema a încă unui om. Aceasta către sfârşitul lui Aprilie, căci la început problema era cu mult mai dificilă. Siguri erau Ducu Ciocâlteu, Titi Coşereanu, Make Dumitrescu, Paul Iordănescu şi cu mine.

În ceeace-l priveşte pe Ion Ioanid, se opuneau categoric Titi Coşereanu şi cu Ducu Ciocâlteu. De Ducu nu mă sinchiseam, deoarece ştiam că nu-mi va rezista atunci când îl voi impune cu hotărâre, dar Titi Coşereanu era intransigent. El îşi motiva intransigenţa pe motivul că Ion Ioanid „este un băiat de bani gata, un fluşturatec de Bucureşti, care nu este în stare de o evadare!”. Mai adăuga că prietenia lui Ion cu căpitanul Mitucă,

lui îi este foarte suspectă, că acela nu prezintă nici un fel de încredere!

Eu cunoşteam perfect de bine faptul că între Ion şi Mitucă nu este vorba de o prietenie, ci doar că erau amândoi din acelaşi oraş, Turnu Severin. Apoi căpitanul Mitucă era un om inteligent, cu care Ion avea ce discuta. Avea el alte păcate, dar din punct de vedere politic nu i se putea reproşa absolut nimic. De altfel aşa zisa legătura a lui Ion cu acesta nu avea nicio importanţă, Ion fiind extrem de precaut pentru a nu vorbi ceea ce nu trebuia.

Mai presus de toate însă, nu înţelegeam sub nici un motiv să evadez fără Ion. Îl cunoşteam foarte bine încă din copilărie şi ştiam că, departe de a fi „un băiat de bani gata, un filfizon de Bucureşti”, era poate cel mai indicat să ia parte la evadare, atât prin firea lui oarecum gata la orice aventură, cât şi prin seriozitatea şi hotărârea lui, pentru a nu mai adăuga o rezistenţă fizică deosebită, în ciuda slăbiciunii sale, obişnuită de altfel. Apoi, Ion fusese primul care mă întrebase despre o evadare, de cum pusesem piciorul la Cavnic, şi singurul din toţi care persevera în această idee zilnic. Nu putea fi deci vorba de a accepta opoziţia lui Titi Coşereanu, care în fond, fără să-şi dea seama, făcea din această opoziţie un fel de „luptă de clasă”!

A trebuit însă să fiu foarte categoric cu Titi, pentru ca acesta să cedeze. Astfel Ion a devenit cel de-al 6-lea component al echipei, el aducându-l pe Colea Ungureanu, luat şi el pe garanţia mea.

Titi Coşereanu, la rândul lui, a adus pe cei patru ţărani vrânceni, fraţii Ion şi Simion Cojocaru şi Ion şi Gheorghe Brânzaru, cu care ne-am făcut unsprezece.

Ne mai trebuia unul singur pentru completarea celor două corfe, căci intrarea unui necunoscut între noi s-ar fi putut să ne încurce lucrurile.

Despre evadare simţise, încă de la Baia Sprie, Mircea Vueric, care era mecanic de galerie, foarte priceput în a ne confecţiona armele, sculele şi uneltele de care aveam nevoie. Mie însă nu-mi plăcea volubilitatea lui şi trebuie să recunosc că nu-mi plăcea mutra acestui om, extrem de maleabilă şi care nu-mi prezenta încredere.

Ducu Ciocâlteu mi l-a propus pe George Sarry, pe care l-am admis imediat. Acesta avea o grămadă de calităţi absolut indispensabile evadării: un caracter desăvârşit verificat, inteligent, abil, o agilitate de pisică, dublată de o forţă fizică remarcabilă, o sănătate de fier, având în plus tinereţea, numai 22 de ani! Am fost de la început de acord cu alegerea lui Ducu, dându-i consimţământul meu să-l pregătească pe Sarry, făra a-i mai anunţa pe ceilalţi. După părerea mea Sarry cumula, mai mult decât oricare din noi, toate calităţile necesare unei astfel de întreprinderi.

Sarry, deşi la început a fost de acord, mai târziu ne-a anunţat că nu ia parte la evadare. A fost o mare pierdere pentru noi. El a continuat să ne dea informaţii şi ne-a ajutat în tot ceea ce priveşte pregătirile. Avea cele mai bune legături pentru strângerea informaţiilor şi n-a pregetat un moment să ni le pună la dispoziţie.

De ce o fi refuzat Sarry să ia parte la evadare, rămâne un mister, el riscând aproape tot atât de mult ajutându-ne cu informaţii!

Către sfârşitul lui Mai, totul era hotărât, inclusiv acceptarea lui Mircea Vueric pentru locul al 12-lea, vacant până atunci.

Data evadării era în funcţie de vreme, dar în nici un caz nu putea fi vorba înainte de apariţia frunzei, atât de necesară camuflajului.

Planul evadării şi data aproximativă fiind hotărâte, a urmat pregătirea materială. Make şi Paul au strâns medicamentele necesare şi trusa de prim ajutor, Ion şi cu mine ne-am

preocupat de strângerea explozibilului, iar Mircea Vueric de confecţionarea cuţitelor, etc. Absolut toţi ne-am ocupat de strângerea alimentelor, compuse din pâine, slănină, brânză şi zahăr.

Cea mai grea operaţie era aceea a strângerii explozibilului, greutatea constând în rapiditatea cu care trebuia scos din găurile încărcate de artificieri şi în pericolul pe care-i prezentau aceste extrageri.

Artificierii obişnuiau să încarce toate fronturile şi abia după aceea să le dea foc. Noi pândeam artificierul să încarce un front, apoi, după ce acesta pleca pentru a încărca altul, noi trebuia într-un timp foarte scurt să extragem din fiecare gaură câte un patron de dinamită şi nu mai mult, pentru ca explozia să dea totuşi un randament, şi aceasta pentru a nu trezi suspiciuni administraţiei minei. Această operaţie de a sustrage din atâtea găuri patroanele de dinamită într-un timp atât de scurt, prezenta un imens pericol de explozie, chiar în momentul extragerii.

În aceste condiţiuni, la mijlocul lui Mai toate pregătirile erau terminate. Nervozitatea însă creştea cu fiecare zi şi abia aşteptară să sosească timpul când planul putea fi pus în aplicare.

Cei patru ţărani vrânceni erau liniştiţi, îşi vedeau de treaba lor şi aşteptau cu calm sosirea ceasului hotărât.

Mircea Vueric, vesel ca întotdeuna, glumea tot timpul şi părea a suporta aşteptarea, deşi am putut observa la el o exuberanţă ieşită din comun, datorată desigur nervozităţii.

Make şi Paul şi-au continuat activitatea medicală, parcă cu mai multă înverşunare şi conştiinciozitate, într-un mutism complet. Nervozitatea lor se putea constata la o analiză mai profundă, tocmai prin tăcerea lor desăvârşită.

Adevăratul calm dinaintea bătăliei îi arătau Ion Ioanid şi Colea Ungureanu.

Ducu a devenit cuprins de o surescitare serioasă, dar firea lui, agitată în mod normal, camuflează perfect ceea ce probabil se petrece, în sufletul lui.

Nervozitatea atinge culmi neobişnuite la Titi Coşereanu. Îmi dau seama că el are nervii cei mai slabi şi că aceştia ar putea să cedeze. Vorbeşte continuu despre evadare, îşi pune întrebarea dacă ne-am gândit destul de bine şi dacă nu va fi un fiasco total! I-am atras atenţia lui Ducu asupra nervozităţii lui Coşereanu şi l-am rugat să stea de vorbă cu el şi să-l calmeze. În astfel de împrejurări, cei ce nu-şi pot stăpâni nervii, pot prilejui multe neajunsuri tuturor.

Nervii mei, deşi afişam cel mai mare calm, în realitate existau, dar nu mă temeam de ei, niciodată nu-mi jucaseră vreo festă. Timpul de aşteptare era însă lung, căci nimic nu este mai dificil decât să aştepţi. Evident el lucra împotriva noastră. Acesta este motivul pentru care, pe front, o misiune este anunţată în ultimul moment, dându-se doar timpul necesar pregătirii. În ceea ce mă priveşte, sunt sigur de mine, dar îmi este din ce în ce mai frică de Titi Coşereanu.

Viaţa în colonie se desfăşoară absolut normal, neexistând nici un motiv care să ne facă să bănuim că ar fi transpirat ceva. De altfel toate pregătirile fiind terminate, cu greu am mai putea fi surprinşi de ceva neplăcut. I-am controlat însă pe fiecare în parte, fără să observe, ca să-mi dau seama de starea lor psihică. În afară de Coşereanu, nu am observat nimic îngrijorător. L-am rugat pe Ducu să-l supravegheze cu cea mai mare atenţie. Era cel mai apropiat de el.

Pentru executarea evadării nu mai rămăsese de făcut decât repartizarea misiunilor fiecăruia în parte şi fixarea zilei, startul!

* * *

Sunt maximum de satisfăcut, am reuşit, mi-am ajuns unele din principalele obiective proiectate cu mult înainte de a fi arestat! Da, înainte de prima arestare, am presupus-o şi-atunci m-am hotărât să evadez la cea dintâi ocazie ce o voi avea. Dacă nu aş fi reuşit acest lucru, nu aş fi dormit niciodată liniştit! Incontestabil astăzi îmi dau seama că aceasta realizare îmi umple sufletul de satisfacţie. Şi au trecut 17 ani de la prima arestare şi 10 ani de la evadare! Sunt pe deplin satisfăcut nu numai de reuşita hotărîrii luate cu 17 ani mai înainte, ci şi de perseverenţa de care am dat dovadă! Sunt mulţumit de mine însumi, este un lucru urât, dar ce să-i faci, este un adevăr, pe care trebuie să mi-l mărturisesc. Este o lipsă de modestie să fii mulţumit de tine, dar nu voi face niciodată caz de acest lucru. Au trecut 10 ani de la evadare, şi mulţi au fost aceia care m-au rugat să le povestesc cum am evadat. Nu am făcut-o niciodată. Nimeni nu poate spune că a auzit din gura mea vreun cuvânt despre evadare. Şi a fost cea mai mare evadare a unor deţinuţi politici, care a avut vreodată loc în ţara românească! Nu pot afirma că a fost meritul meu, dar aşa cum Ion Ioanid a fost primul care la Cavnic m-a întrebat „dacă am de gând să fac mulţi purid aici”, în sensul de a evada, eu gândisem acest lucru cu 7 ani înainte şi făcusem aproape toate pregătirile pentru a evada de la Baia Sprie. Sunt maximum de satisfăcut, recunosc că în primul rând este vorba de o satisfacţie personală, în al doilea rând fiind vorba de a arăta Securităţii că nidodată nu ne vom supune; o adevărată pază a unui obiectiv nu se face numai cu un număr impresionant de trupe, ci şi cu priceperea şi inteligenţa conducătorilor acestor efective!

Cu aceste gânduri, am adormit profund şi satisfăcut.

M-am deşteptat în sunetul clopoţelului, tot atât de voios precum am adormit.

I-am mulţumit lui Dumnezeu că m-a ajutat să-mi fac datoria în cele două împrejurări grele pe care le-am întâmpinat: războiul şi închisoarea, rugându-l să nu mă părăsească nici pe viitor. Tot odată l-am rugat pe Dumnezeu să mă încerce mai departe, considerând că socotelile se încheie doar odată cu închiderea ochilor.

M-am dat vesel jos din pat, grăbindu-mă să-mi execut programul personal. A urmat programul administraţiei, cu obişnuitele răcnete şi înjurături ale caraliului. Acestea mi-au dat dreptatea pe care eram sigur că o am, când am considerat muţenia gardianului ca un fapt cu totul întâmplător, care nu merită să fie analizat! Terciul a fost din nou foarte prost, dar niciodată nu mi-am făcut probleme din astfel de lucruri.

O dată terminat programul, mi-am reînceput plimbarea, dar o veselie şi o, ca să-i spun aşa, exuberanţă, mă împiedică să-mi leg nişte gânduri. Mă persecută în continuare evadarea, dar acum nu voiesc să mă gândesc la acest lucru.

Mă plimb în continuare de la fereastră la uşă şi de la uşă la fereastră, pierd de pe ecranul minţii evadarea, dar nici o amintire nu se leagă.

* * *

Mi-aduc din nou aminte de Baia Sprie şi parcă-l văd pe George Sarry venind la locul meu de muncă.

Din vorbă în vorbă – era bun de aşa ceva George – îmi spune că părintele Şerban a fost ucis în colonie cu focuri de pistol mitralieră de către securistul din prepeleac.

— Măi George, am aflat de acest lucru, dar nu ştiu cum s-a petrecut, te rog povesteşte-mi cu lux de amănunte.

Şi George nu s-a lăsat prea mult rugat şi a început:

— Părintele Gheorghe Şerban era din comuna Corbu de Jos, judeţul Constanţa. În primăvara anului 1951, la o adunare

generală a deţinuţilor, făcută de ofiţerul politic Alexandru, părintele Şerban a anunţat că refuză să mai intre în mină, pe baza hotărârii de la Geneva, prin care deţinuţii politici nu pot fi trimişi la munci forţate şi în special în mine. Locotenentul politic Alexandru a luat notă de cererea părintelui Şerban şi a doua zi l-a pus să lucreze la suprafaţă, să strângă pietre din curtea coloniei şi de după barăci, unde se afla gardul de sârmă ghimpată, însă numai în prezenţa gardianului. În ziua aceea gardian de serviciu era sergentul Gheorghiţă Unguroiu, care se purta bine cu deţinuţii. În timp ce părintele strângea pietre după baracă, gardianul a fost chemat de cineva, nu ştiu pentru ce motiv. Atunci s-a auzit o împuşcătură şi gardianul a fugit la locul unde l-a lăsat pe preot, strigând la sentinela de pe prepeleac: „Nu trage, tovarăşe!” Sentinela a mai tras însă câteva focuri, pentru a fi sigur că preotul e mort. Toţi deţinuţii care dormeau la acea oră, 10-11 dimineaţa, deoarece fuseseră în schimbul de noapte, s-au trezit şi au alergat către părintele Şerban, dar era mort. Sentinela care-l împuşcase pe preot a strigat: „Nu vă apropiaţi de popă”, şi ameninţa cu pistolul automat. Chipurile l-a împuşcat fiindcă voise să evadeze. Acest lucru era ridicol, cine ar încerca să evadeze la 10-11 dimineaţa, şi încă pe lângă prepeleacul în care se găsea sentinela? Dar părintele Şerban era prăbuşit la 4-5 metri de gardul de lemn, înalt de peste 4 metri, care înconjura colonia, în afara gardului de sârmă ghimpată! De altfel mai târziu am aflat că securistul trăsese din ordinul ofiţerului politic, care era furios de cererea părintelui Şerban, formulată în faţa tuturor deţinuţilor. Ucigaşul a fost imediat avansat la gradul de sergent şi a beneficiat de un concediu special de o lună!

I-am mulţumit lui George pentru că m-a pus la curent cu această tristă întâmplare, care în realitate numai întâmplătoare nu fusese, ea repetându-se de multe ori la Canal şi la stuf.

Una din poeziile lui Nichifor Crainic poartă titlul: „Unde sunt toţi acei care nu mai sunt?” Nu ştim, dar cândva îi vom reîntâlni. Acel cândva va fi ziua judecăţii de apoi, de la care nimeni nu se va putea deroba. Criminalii vor trebui să stea faţă în faţă cu victimile lor, trădătorii cu cei trădaţi! Şi vor fi mulţi, şi criminali şi trădători!

Şi, fiindcă tot sunt la Baia Sprie, urc cu gândul la suprafaţăşi încerc să revăd figurile mai proeminente.

Îmi vine în faţa ochilor figura lui Doru Blaj. Înalt, simpatic şi bun camarad. Lucrează la orizontul 10, orizontul „fierbinte”, unde, culcat pe scândură complet în pielea goală, transpiraţia curge gârlă pe tine. Totuşi Doru Blaj, nu se desparte niciodată de acest orizont, căci, spune el: „Se lucrează uşor, cu numai trei găuri se obţine mai mult decât norma cerută în tone de minereu, şi aceasta se transformă practic în mai multe ţigări”!

Un şir lung de camarazi, parcă îmi trec pe dinaintea ochilor, câte unul, pentru a-i revedea şi a-mi reaminti de ei.

O voce lăuntrică îmi spune:

— De ce i-ai aşezat în şir indian? Nu ai să-mi spui că în această postură i-ai întâlnit vreodată! Nu este o amintire reală.

— De ce nu, dacă aşa vreau eu să mi-o închipui? Tot ceea ce se redă la cinematograf, este real? Aşa îi văd şi îi aud eu mai bine şi, în definitiv, nu dau socoteală nimănui, nici măcar mie însumi!

În faţa mea apare Radu Boroş. Vechi fruntaş ţărănist. Sobru ca întotdeuna, parcă preocupat, nu scoate un cuvânt mergând agale! Este vădit faptul că nu are nimic de-a face cu toţi cei cu care, fără voia sa, a fost nevoit să trăiască şi a căror companie nu o poate accepta. Nu vrea să aibă legături cu nimeni, nici măcar cu ţărăniştii lui, e clar că nu se simte în largul său, în lumea sa. L-am cunoscut la moşia lui de la Copăceni, lângă Bucureşti, unde avea un splendid conac, era înconjurat de fraţii săi şi de multă lume, ţinuta o avea tot atât de sobră, afişa

o morgă elegantă, era incontestabil şeful familiei şi îi plăcea să marcheze acest lucru; apărea ultimul, şi nimeni nu se aşeza la masă înainte de venirea lui, se lăsa aşteptat.

Câtă deosebire între el şi fratele lui, Ilie, care era vesel, volubil şi drăguţ. Radu Boroş, întocmai cum l-am cunoscut, este distant şi de o politeţe rece.

Este tipul seniorului de altă dată! Demn şi corect, nu-l interesează faptul că ar putea fi antipatic celor ce nu-l cunosc şi nu doreşte cunoştinţe noi, în special la Baia Sprie.

După capriciul meu din această zi, şirul indian continuă apărând Nicu Enescu, vechi politician liberal tătărăscian.

„Nea Nicu” cum îi place să i se spună, este un pasionat de politică. Toată viaţa a făcut acest lucru, iar acum îl continuă cu patimă. Desigur fusese un oportunist, căci cine poate afirma că a făcut politică alături de Tătarăscu din convingere? Dar aici, în închisoare, s-a afirmat ca anti-comunist înfocat şi ţinuta lui este ireproşabilă. Cei dornici de a diseca politica şi a afla ştiri noi, trecute prin filtrul gândirii sale, pot fi satisfăcuţi întâlnindu-l pe Nicu Enescu.

Iată că apare Alecu Bratu, ţărănist convins, democrat prin excelenţă, întotdeauna vesel, asemeni lui „Nea Nicu”, mare amator de discuţii politice, bun român, are o frumoasă ţinută în închisoare, atât la Baia Sprie, cât şi la Cavnic. Nu-l cunosc prea bine, dar îmi este simpatic.

Căpitanul de infanterie Nicu Greculescu vine cu paşi măsuraţi, elegant în suflet şi ţinută, îţi face plăcere să-l întâlneşti. Originar din Muscel, am găsit cu el multe cunoştinţe comune. Înalt, subţire şi frumos, se deosebeşte de fratele său atât fizic cât, mai ales, prin purtare. Mielu Greculescu, care sper că are bunul simţ de a nu apărea, fusese „turnător” la Canal, motiv pentru care între cei doi fraţi nu există nici un fel de relaţii, nici măcar de „bună ziua”!

Unul câte unul, vechii deţinuţi de la Baia Sprie trec astăzi prin faţa ochilor mei, aşa cum am hotărât, îi văd, parcă îi şi aud, constituie o realitate vie şi sunt încântat de această realizare.

Iată-l pe Dan Cernovodeanu! Inteligent şi cultivat, vechiul coleg al regelui, are o atitudine politică demnă şi rezervată. Desigur este un susţinător al fostului sau coleg şi pentru acest motiv este oarecum ţinut la distanţă de majoritatea deţinuţilor. Personal sunt atât de furios împotriva regelui, încât prefer să nu stau de vorbă cu el, pentru a nu aluneca în divergenţe enervante pentru ambii. Îmi pare totuşi rău, poate am găsi puncte comune în tot ceea ce sigur ne desparte. Probabilitatea însă, exclude deocamdată o posibilitate imaginară! Este mai bine aşa, timpul atenuează divergenţele de opinii, să-l lăsăm să treacă şi apoi dacă Dumnezeu va voi să ne mai întâlnim, poate va voi să ne şi cunoaştem! Îi las şi de data aceasta să treacă, este mai bine aşa.

Urmează un similar al lui Nicu Enescu, acelaşi gen de politician, cam de aceeaşi vârstă, puţin trecut de 40 de ani. Este ţărănistul Mitică Popa! Discută numai politică, îi place sa fie ascultat, taie firul în patru şi este la curent cu toate ştirile. Ţinuta politică şi morală a lui Mitică Popa este ireproşabilă.

Cu paşi vioi ca întotdeuna şi cu zâmbetul pe buze, salută cu multă amabilitate Gabriel Bălănescu. Vechi legionar şi vechi deţinut politic, Gabriel Bălănescu trece drept şeful legionarilor de la Baia Sprie. Legionarii constituie „grosul” de la această mină în ceea ce priveşte un partid politic unitar. Ceea ce se remarcă la ei, este comunicarea continuă pe care o au, solidaritatea strânsă spre deosebire de ţărănişti şi liberali, pe care nu-i vezi niciodată împreună. În felul acesta nu le poţi cunoaşte nici adevăratul număr, dar, în tot cazul, acesta este cu mult inferior legionarilor. Aceasta este situaţia la Baia Sprie,

unde condamnările sunt peste 15 ani. S-ar putea ca la Canal, unde condamnările nu trec de 15 ani, raportul să fie invers.

Gabriel Bălănescu este simpatic, inteligent şi amabil, ţinuta lui fiind absolut ireproşabilă. Este suficient să-l priveşti pentru a-ţi da seama că este un om hotărât, cu multă experienţă de închisoare şi cu o deosebită abilitate în relaţiile cu ceilalţi deţinuţi. Acest om, fără să fi avut cu el relaţii personale, mi-a făcut o frumoasă impresie.

Tase Zamfir, nu uită că este legionar, şi îi urmează lui Gabriel Bălănescu. Aceasta în închipuirea mea de astăzi, căci în colonie era cu mult mai apropiat de Ducu Ciocâlteu sau de comandorul Copaciu, decât de legionari. Explicaţia cred eu că ar putea fi găsită în intelectualitatea profundă a lui Tase şi în firea sa înclinată către filosofie şi literatură, mai mult decât în rigida sobrietate a sectarismului legionar. De altfel, în afară de Bălănescu, legionarii intelectuali sunt slab reprezentaţi la Baia Sprie. Nu pot însă afirma categoric acest lucru, deoarece între cei circa 1000 de deţinuţi este foarte greu să cunoşti pe toată lumea, iar timpul nostru liber fiind limitat, am preferat cercurile bine cunoscute, cunoştiinţelor noi.

Tase Zamfir este un om cu o sensibilitate remarcabilă, un om înclinat către contemplaţie şi poezie, un suflet ales, un camarad excepţional, un om reconfortant în conversaţie, un legionar convins în principii, cu toată absenţa lui din cercurile legionare. Este unul din oamenii remarcabili pe care i-am întâlnit în decursul anilor prin diferitele închisori prin care mi-a fost dat să trec. Dar Tase Zamfir a fost, alături de mine, unul din marii păcăliţi ai lui Ducu Ciocâlteu. Ambii am căzut destul de uşor în faţa deosebitului farmec al lui Ducu, nefiind în stare să descifrăm în el adevăratul om ce atât de bine se ascundea. Dacă Tase este oarecum scuzabil, eu, care am pretenţia de a cunoaşte oamenii, am avut cu Ducu cea mai mare decepţie din întreaga viaţă.

Cine altul să-i urmeze lui Tase, în şirul indian închipuit de mine, decât căpitanul de aviaţie Tony Duşescu? Cum s-ar putea vorbi de acest om altfel decât la superlativ? După Şerbănescu, Bâzu Cantacuzino şi Dido Greceanu, Tony Duşescu a fost incontestabil cel mai bun pilot de vânătoare pe care l-am avut. De o delicateţe sufletească cu totul deosebită, un camarad cum rar poţi întâlni, Tony Duşescu este un profund gânditor, un om ce nu scapă nici un cuvânt din gură care să nu fie bine cântărit – gata de a face orice pentru a veni în ajutorul oricui, dar mai presus de toate un om a cărui bunătate depăşeşte cu mult închipuirea. Tony a fost un viteaz pe front, dar şi un desăvârşit pilot; a fost un brav în închisoare, demnitatea fiindu-i mai scumpă ca orice, dar toate aceste calităţi erau dublate de o blâneţe caracteristică lui. Pe front, în închisoare, în viaţa de toate zilele, Tony a arătat întotdeuna modestia oamenilor cu adevărat superiori. El întruchipează pe omul adevărat, pe omul desăvârşit, întrunind toate calităţile omului excepţional, care există doar în imaginaţia noastră

Contrastele se atrag, cel puţin în şirul meu indian! Astfel urmează, omul fără culoare, fără miros, omul perfect plat, dar cumsecade şi cu bună comportare între deţinuţi, îl recunosc imediat pe ţărănistul Tavy Rădulescu!

Fusese în libertate mai mult afacerist decât ţărănist, dar îl numesc după titulatura pe care-i face plăcere să şi-o dea! Un om şters, dar un bun camarad, este tot ce-mi inspiră astăzi când îl revăd.

Comandorul Romică Sneidero, este un optimist prin firea lui, un om glumeţ, care „navigând” printre diferitele grupuri, se opreşte acolo unde se spun snoave, aducând întotdeauna o bogată contribuţie personală. Simpatizat de către toţi, Romică Sneidero are o frumoasă comportare în închisoare, neafiliat nici unei grupări politice, dar anti-comunist înfocat. Este unul

din oamenii alături de care uiţi că te afli în închisoare, trăind atmosfera glumelor lui, care parcă nu au început şi nici sfârşit!

Paşii lui George Sarry parcă sunt paşii unei pantere, aşa se apropie şi astăzi de mine, cu aceeaşi agilitate cu care se urcă în suitoare, coboară în rostogol sau sare din piatră în piatră în atât de neprietenosul abataj, în care el se simte ca la el acasă. Acest copil, arestat atunci când abia împlinise 15 ani, s-a maturizat repede şi a devenit unul din oamenii de nădejde, atât la Baia Sprie, cât şi la Cavnic. Înalt, solid, frumos, calităţile lui fizice sunt dublate de un caracter minunat şi de o dorinţă de cunoaştere a vieţii, pe care nu avusese timpul să şi-o împlinească în libertate. Autodidact prin ascultare, prin acumulare de cunoştinţe de la alţii, George îşi formează repede o opinie politică şi, interesat în această direcţie, devine curând unul din cei mai informaţi oameni din mină, atât la Baia Sprie, cât şi la Cavnic. Privindu-l şi ascultându-l, devii optimist asupra viitorului neamului.

Puiu Caleia soseşte salutând de la distanţă cu mâna în sus, făcând gesturi prieteneşti!

Îi răspund cu aceeaşi afecţiune acestui om, care, deşi foarte bolnav, a rămas tânăr în gândire, în entuziasm, şi ne-a fost întotdeauna un sfetnic preţios, arătându-ne şi o caldă prietenie. Democrat înăscut, este şi unul din marii admiratori ai Mareşalului Antonescu, despre care este dornic să afle cât mai multe amănunte. Fratele lui „Nenea Puiu”, cum îi plăcea să-i spunem, Nelu Caleia făcuse parte din lotul „Alice Voinescu”, mătuşa mea, mare personalitate intelectuală. Nelu, mai mic decât Puiu, era departe de personalitatea acestuia din urmă. Deoarece în cursul amintirilor mele „ecranizate”, Puiu Caleia a apărut de multe ori pe „ecran”, îmi iau rămas bun de la el, nu însă înainte de a-l situa pe una din cele mai înalte poziţii ale amintirilor mele.

Îmi apare pe retină, comandorul Copaciu care se apropie de mine surâzându-mi prieteneşte. Ochii îi scânteiază, trădându-i o inteligenţă ieşită din comun. Se spune despre el că ar fi fost un agent al „Inteligence Service-ului", încă înaintea lui 23 August 1944 şi că actualmente ar da informaţii ofiţerului politic! Că a fost agent al englezilor, sau nu, aceasta nu o pot nici nega, nici confirma, dar că actualmente ar da informaţii administraţiei, nu o pot crede în ruptul capului. Comandorul Copaciu este mult prea inteligent pentru a face acest lucru. El este prietenos cu toată lumea, chiar şi cu vestitul căpitan Petrescu, paznicul la Interne, în Ştirbey Vodă şi la Jilava, al Mareşalului Antonescu şi al lui Iuliu Maniu la Interne şi la Tribunalul Poporului. Tocmai această aşa zisă prietenie l-a făcut să fie suspicionat de o mârşăvie atât de mare. În realitate însă nu exista între cei doi nici un fel de prietenie; nici nu se putea, deoarece ei nu aveau nimic comun. Copaciu vorbea cu el şi glumea aşa cum o făcea cu toată lumea, dar o făcea probabil şi pentru a ocupa un post mai uşor în mină, ceea ce de altfel a şi reuşit. Petrescu însă era mulţumit să i se dea atenţie pentru a-şi oferi serviciile, atât era de izolat de restul deţinuţilor. Comandorul Copaciu avea o slabă constituţie fizică şi probabil aceasta îl determinase să-l bage în seamă pe Petrescu, suficient fiind acest lucru pentru a obţine ceea ce el credea a-i fi de necesitate vitală. Comandorul nu vorbea niciodată despre sine, afişând în acest fel o mare modestie, dar era gata la orice discuţie cu orice caracter, la care lua parte cu deosebită plăcere dar şi cu multă competenţă şi profunzime. Ştia perfect de bine unde este agreat, unde este acceptat şi unde nu, şi nu se băga niciodată peste nimeni. Se credea grav bolnav de inimă, deşi era sănătos tun. Credea că va muri curând, iar eu cred că va avea o viaţă lungă! Prin inteligenţa sa ieşită din comun, se făcea cu uşurinţă agreabil şi dorit. Mie mi-

a făcut o frumoasă impresie şi aş dori să-l revăd şi altfel decât în cadrul amintirilor.

Se aude o voce parlamentând, parcă despre morală, dar în orice caz noul venit parcă se bate susţinându-şi punctul de vedere... A! da, îl văd acum bine... Nici nu putea fi altul decât căpitanul de cavalerie Titi Coşereanu! „D'Artagnan-ul" nostru se confundă uneori şi cu „Don Quichotte", este un mare luptător, mai mult în imaginaţia lui, dar acest lucru nu prezintă importanţă. Titi este un excelent camarad şi un foarte bun prieten. A fost avansat locotenent în Germania, unde a absolvit şcoala de ofiţeri de tancuri şi, după o scurtă campanie în Ţările Baltice, s-a întors în ţară în 1945 şi a fost trecut în cavalerie, armă cu care nu avea nici o contigenţă. A fost deblocat cu prima serie de ofiţeri şi după scurt timp a fost arestat în lotul lui Vasile Boaru, cu care este intim prieten, împreună fiind acuzaţi de înaltă trădare şi „fericiţi" cu câte 25 de ani muncă silnică.

La Baia Sprie, el face parte din marele cerc al lui Puiu Caleia, Copaciu, Tase Zamfir, Tony Duşescu, Ducu Ciocâlteu, Cornel Petrasievici, Vasile Boaru şi cu mine.

Titi era împins, fără să-şi dea seama, de către unul dintre noi cu vreun subiect care-l deranja, şi atât îi trebuia pentru a se dezlănţui, în hazul celorlalţi. Deşi acest lucru se petrecea cu regularitate, Titi nu-şi da seama şi cădea în plasa întinsă. Era contrazis de circumstanţă, şi atunci se înfuria şi perora cu mai multă înfocare.

Titi era în fondul lui un slab, dar în imaginaţia lui era un erou şi un „Sfânt" şi, atunci când se enerva, nu-şi da seama că aluneca chiar într-un fel de „luptă de clasă"!

Lăsând aceste mici amănunte la o parte, deşi era fricos, îşi camufla cât putea această slăbiciune, şi fiind foarte orgolios, atunci când îi era mai frică, el căuta să şi-o explice printr-o

pondere şi o judecată sănătoasă. Era iubit de toată lumea, fiindcă era bun şi povestirile lui apreciate.

Salutare Titi, tu ocupi destul de mult loc în amintirile mele, aşa că pentru astăzi este suficient.

Dar iacătă că apar şi „turnătorii” principali de la Baia Sprie! Petrescu primul, urmat de Şteanţă.

Fostul căpitan de jandarmi Petrescu, poreclit „Muftiul”, tăia şi spânzura la Baia Sprie.

Pe când era locotenent de jandarmi în Rusia, s-a ocupat cu fel de fel de jafuri, motiv pentru care a fost dat afară din cadrele active ale armatei şi condamnat la 20 de ani închisoare. A fost suficientă această carte de vizită pentru ca după 23 August să fie scos din închisoare, avansat căpitan, încredinţându-i-se funcţia de şef al arestului din Ministerul de Interne! După ce şi-a îndeplinit cu conştinciozitate această misiune în cele mai mari procese intentate de comunişti, între care şi procesele loturilor Mareşalului Antonescu şi Iuliu Maniu, el a fost retrimis la închisoare cu titulatura de „criminal de război”, urmând a-şi executa vechea pedeapsă în continuare. La Baia Sprie şi-a continuat misiunea dată de Securitate, aceea de a fi „turnător” al celorlalţi deţinuţi, numele lui făcând ocolul puşcăriilor, ca unul din cei mai odioşi reprezentanţi ai acestei specii.

Şteanţă, care era un fel de şef al deţinuţilor la suprafaţă, fusese student la Academia Comercială şi acolo a fost recrutat de Securitate şi infiltrat în rândurile marii organizaţii „Sumanele Negre”, condusă de generalul Aldea. În rândurile acestei organizaţii, compusă din mai multe loturi, au mai fost infiltraţi de Securitate şi alţi turnători, între care comandorul de aviaţie Mircea Cioroiu.

După ce şi-a îndeplinit misiunea, Şteanţă a fost lăsat în închisoare deoarece ştia prea multe, şi i s-a încredinţat misiunea de a forma o reţea de turnători la Baia Sprie. Şteanţă

este din Boceni, judeţul Mehedinţi; inteligent şi fără nici un scrupul, el şi-a binemeritat soarta.

În sfârşit lungul şir indian se încheie cu inginerul Ion Bujoi, o altă figură proeminentă a celor trecuţi prin închisori. A fost condamnat la muncă silnică pe viaţă ca şef al unuia din loturile Sumanelor Negre. Îmi readuc aminte de marele nostru jurist Istrate Micescu, care a fost arestat cu primul lot al Sumanelor Negre.

Inginerul Bujoi, fiind miner de meserie, i s-a încredinţat de către administraţie conducerea minei. Şi-a îndeplinit misiunea cu deosebit succes, reuşind să-i protejeze pe deţinuţi prin diferite artificii tehnice, pe care numai el le cunoştea, în a scoate producţie mai mare atunci când ea era minimă. La Baia Sprie era veşnic tracasat de administraţie şi viaţa lui era cât se poate de grea. Cu toate acestea el găsea câte un cuvânt bun pentru fiecare deţinut şi câte un sfat atunci când îi era cerut. Fostul ministru Ion Bujoi era de o modestie exemplară şi iubit de către toţi deţinuţii. Puiu Caleia, care era în acelaşi lot cu el, nu avea decât cuvinte de laudă pentru inginerul Bujoi, pe care-l cunoştea din libertate.

Inginerul Bujoi încheie astăzi lungul meu şir indian, dar acest lucru numai în imaginaţia mea, fiindcă el a murit la Aiud, după cum am aflat cu un an în urmă.

Să-i fie ţărâna uşoară, Dumnezeu să-l ierte pe acest excelent camarad şi mare român.

Tocmai când mă pregăteam să părăsesc lumea amintirilor, pentru a reveni în celula mea de la Zarcă, când în depărtare zăresc un mic grup venind către mine. Îl disting pe George Sarry, urmat de doctorul Petrasievici, Constantin Tanoviceanu, comandorul Coca Apostolescu şi sublocotenentul de marină Puiu Virgil.

Primul dintre ei, George Sarry, ţinând în mână o coală de hârtie, mi se adresează râzând:

— Iartă-mă că am revenit, dar am adus un grup de „distraţi”, care au uitat ca de obicei să se prezinte la apel! Cu această ocazie, m-am gândit că poate ţi-ar fi de folos şi o listă aproximativă a deţinuţilor de la Baia Sprie.

— Îţi mulţumesc George, atât pentru listă cât şi pentru aducerea „distraţilor”!

Cornel Petrasievici, primul „Distrat”, merge tărăgănat, încet, după obiceiul său, nimic nereuşind să-l scoată din calmul său obişnuit! Cine dintre vechii deţinuţi nu l-a cunoscut pe doctorul Petrasievici, sau cel puţin nu a auzit de el? Cine dintre aceştia nu a fost ajutat cu o vorbă bună sau cu un sfat? Dar cât o fi de mare numărul acelora care şi-au recăpătat sănătatea, sau măcar şi-au îndreptat-o în mare măsură în urma îngrijirilor lui Petrasievid la Jilava, la Baia Sprie, la Valea Nistrului şi în special la Zarca din Aiud? Supravieţuirea lui Radu Gyr, se datoreşte lui Cornel Petrasievici şi minunilor făcute în ziua de astăzi de către Dumnezeu.

Inteligent, modest şi ponderat, Petrasievici excelează prin bunătate şi reuşeşte întotdeuna să se facă util prin priceperea sa, dar şi prin cuvintele de îmbărbătare, care sunt un adevărat balsam. Dar Cornel Petrasievici este mereu prezent în amintirile mele de la Jilava, Baia Sprie şi Aiud. El îmi zâmbeşte cu căldură, iar eu îi trimit cel mai amical salut.

Dacă este posibil, mai înalt decât Cornel Petrasievici, Constantin Tanoviceanu, eroul voluntar de pe frontul de răsărit, căpitanul de rezervă decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, îmi aduce aminte în primul rând de război şi cu această ocazie de câţiva voluntari cu nume arhicunoscute cum au fost: Ion Mihalache, George Brătianu, diplomatul Paul Zănescu, industriaşul Ion Zamfirescu, Mircea Şeteanu şi Dinu Franasovici.

Dar cât a fost de mare numărul voluntarilor, poate niciodată nu se va cunoaşte!

Doi voluntari însă nu îi voi uita niciodată, este vorba de voluntari ce de multă vreme erau la pensie! Colonelul Ştefan Ranette şi colonelul Castano.

De toţi aceştia îmi aduc aminte astăzi când îl văd în faţa mea pe Constantin Tanoviceanu. El nu putea lipsi nici de la această a doua bătălie pe care a fost nevoit să o ducă neamul românesc.

Pentru această luptă din închisori, nu s-au conferit decoraţii, ea a trebuit să fie dusă în anonimat, dar şi aici Constantin Tanoviceanu s-a distins prin modestie şi s-a înscris incontestabil pe lista neîncheiată a celor ce au fost gata de sacrificiul total pentru ţara lor.

Pe comandorul Coca Apostolescu l-am cunoscut încă din anul 1948 de la Securitatea din Constanţa, apoi de la penitenciarul aceluiaşi oraş. El organizase în primăvara acelui an împreună cu alţi 11 ofiţeri, între care Puiu Virgil şi căpitanul de cavalerie Mişu Păiş, o sptendidă încercare de a pleca din ţară pe mare, cu o barcă pescărească. Întâmplarea a făcut ca cei 12 ofiţeri să reprezinte toate armele armatei noastre! Numai ghinionul a făcut ca încercarea să nu reuşească, spărgându-se ţeava de răcire a motorului. Coca Apostolescu, în calitatea sa de organizator al expediţiei, şi cu sublocotenentul Puiu Virgil au plătit cel mai scump libertatea la care năzuiau. Puiu Virgil a fost pur şi simplu desfiinţat în bătaie la Securitate, deoarece, fiind pe atunci încă ofiţer activ, a fost bătut şi pentru trădare. În vara acelui an, aproape în fiecare zi, Coca Apostolescu şi cu Puiu Virgil erau chemaţi la anchetă, de unde erau aduşi seara împachetaţi în cearşafuri, ne mai putând să se reîntoarcă pe propriile picioare.

Nici unul, nici celălalt însă nu şi-au pierdut voia bună şi humorul şi atitudinea lor a rămas fără reproş. Îi revedeam la Baia Sprie după patru ani.

De data aceasta sunt convins că totul s-a terminat, că firul desfăşurării cinematografice a luat sfârşit şi sunt gata de a reveni la realitatea celulei ce mă găzduieşte în Zarcă. Mă trezesc însă cu lista deţinuţilor de la Baia Sprie pe care mi-a înmânat-o Sarry!

A fost oare o realitate trecerea în şir indian a celor de la Baia Sprie prin faţa mea? Desigur că nu. Atunci cum se explică faptul că sunt în posesia acestei coale de hârtie, în care Sarry a încercat să reconstitue colonia de la Baia Sprie? Nu-mi pot explica şi nici nu mă obosesc să fac acest lucru. Sunt convins însă că o am de la George Sarry! Mă apuc deci să o citesc:

Bălănescu Gabriel-ziarist, Pâslaru Nicolae, Budei Emil, Rusu Ion, Dumitrecu Luca, Nicolau Mircea, Cientea Eugen, Petrescu Cristian, Matei Coriolan, Moldoveanu Ion, Codreanu Cătălin (fratele lui Corneliu Codreanu), Mengone Ştefan, Niţu Ion, Mazilu Alexandru, Magearu Constantin, Goga Nicolae, Sasu Ion, Contescu Dumitru, Marcoci Gheorghe – medic, Juncu Gheorghe, Titicescu Virgil, Puţan Alexandru, Ambrozie Cezar, Alexa Ion, Vrânceanu Cornel, Hudici Vasile, Gheorghiţă Gheorghe, Pleaşcă Alexandru, Crâşmaru Gheorghe, Blaj Traian, Blaj Doru Viorel, Roşca Toader, Arghiropol Ion, Spânoche Dumitru, Gorodan Ion, Popescu Toader, Zamfir Tase, Capotă Gheorghe, Moldoveanu Vasile, Şeicăianu Cornel, Tenghel Traian, Beiu Titus, Pantiş Ion, Georgescu George, Mocanu Sebastian, Jean Aristide, Găvăghină Nicolae, Căpitanu Iosif, Chinezu Ion, Popescu Simion, Stupu Nicolae, Zamfirescu Dan, Voica Decebal, Busuioc Constantin, Costea Eugen, Pop Zaharia, Popa Dumitru, Duţescu Dan (mort în mină), Coşeriu Gheorghe (mort în mină), Isofăchescu Victor, Gheorghiu Eugen, Nica Ion, Herghelegiu Vasile, Puşcaşu Valeriu, Pârvulescu-Piteşti Nae, Vlădescu Virgil, Militaru Gheorghe, Manolescu Aristide, Moravschi Ştefan, Corcotoiu Emil, Corcotoiu Victor, Atanasiu Emil, Henţea Tiberiu, Bărbieru Dumitru, Cormos

Dumitru, Dragomir Vasile, Tesa Gheorghe, Belu Remus, Man Vasile, Ungureanu Vasile-Panciu, Ungureanu Vasile – dascăl, Jurcău Constantin, Colibaba Artenie, Gurău Victor, Spaniolu Aron, Popser Constantin, Noveanu Vasile, Popescu Wilhelm, Frâncu Nicolae (mort în mină), Militaru Vasile – Târgovişte, Pârvulescu Alexandru, Cornea Radu avocat, Rădulescu Gheorghe (ambele picioare fracturate în mină), Bucovală Victor (mort la Periprava), Orosz Gheorghe, îonescu Constantin profesor, Vlădoianu Ştefan, Comşa Ieronim, Luzi Dumitru – farmacist, Aramă Ştefan — Inginer, Dumitrescu Matei (Make) medic, Paul Iordănescu medic, Ionescu Stelian – agronom, Linchinţan – judecător, Rădulescu Octavian, Mircea Alexandru, Gligor Octavian, Popa Victor, Despan Ion, Mitran Ion, Sângeorzan Gheorghe, Crişan Augustin, Mihăilă Ion, Drăghici Constantin, Motaş Ion, Olaru – învăţător, Luscalu Constantin, Neacşu Ştefan, Ambrozie, Mihalcea Emil, Ion Constantin - paraşutist, Chirilă Ion - paraşutist, Pop Traian – paraşutist, Gherasie Aurel – paraşutist, Şuţu Radu - paraşutist, Stănescu Bucur – paraşutist, Chira Aurel – paraşutist, Sasu Victor — paraşutist, Mazăre Nicu – condamnat pentru rebeliune armată, Turtureanu Vasile – rebeliune, Pop Grigore – rebeliune, Creangă Dumitru – rebeliune, Naidim Marin – rebeliune, Agapie – rebeliune, Popa Teiuş – rebeliune, Isidor Câmpeanu – rebeliune, Popescu Andrei – rebeliune, Popa Octavian – rebeliune, Finichiu Mircea – rebeliune, Seredenciuc Nicolae – rebeliune, Epure Constantin – rebeliune, Zotu Gheorghe – rebeliune, Dordea Vasile rebeliune, Guli Nicolae – rebeliune, Jeraviev Vasile – rebeliune, Botez Costel — rebeliune, Timbuş Ion – rebeliune, Sabie Vasile – rebeliune, Ciupală Ion - rebeliune, Cristoiu Gheorghe – rebeliune, Văduva Constantin – rebeliune, Văduva Mircea – rebeliune, Grebnea Nicolae – preot ortodox, Antal Valeriu preot greco-catolic, Bej Teodor – preot ortodox, Codilă Teodor – preot ortodox (mort în mină), Pârvu

Justin – preot ortodox, Parfeni – călugăr, Şerban Gheorghe – preot ortodox (ucis din ordinul ofiţerului politic Alexandru), Ion Elinescu – diacon, Mureşanu Pătru – preot ortodox, Glăvan Pavel – preôt ortodox, Neacşu Ion – preot ortodox (primul perforator în mină), Necşulescu Constantin – preot ortodox, Pâslaru Nicolae – preot ortodox, Juncu Ion – preot ortodox, Anca Dumitru – preot ortodox, Barbă Lată Constantin – preot ortodox, Lazarov Dumitru – preot ortodox, Ioniţă Constantin – preot ortodox, Leluţiu Ioil – preot greco-catolic, Mihoc Ion – preot greco-catolic, Dumitraşcu – preot greco-catolic, Rotaru Ion – preot greco-catolic, Iosif – preot catolic, locţiitor de episcop, David – preot catolic, Drozdvischi Gheza – preot catolic, Pascu Constantin, Matei Mircea, Unguraşu Gheorghe, Marin Titus, Hagichiria Chimen, Haşioti Vasile, Haşioti Cornel, Gavrilescu Vasile, Ciornei Nicolae, Voinea Octavian, Procopovici Virgil, Duţă Ion, Ocneru Mişu, Berzea Emil, Baciu Petre, Popescu Aurică, Grigorescu Gheorghe, Alupei Vasile, Avramescu Ion, Paragină Constantin, Sarry Gheorghe Valentin, Cracă Marin, Alupoaiei Ion, Hosu Teodor, Lungu Aurică, Colotelu Vasile, Sandru Aurel, Ţucă Marin – locotenent de artilerie (executat pentru evadare), Năstase Dionisie, Enăchescu Valerică, Parizianu Gheorghe, Mihalcea Săndel, Poly Emil, Caramea Mihai, Caporani Vasile, Salveţ Alexandru, Reus Remus, Cociş Gheorghe, Vinţan Anton, Botoroagă Dumitru, Vişan Aurel, Pivin Gheorghe, Dale Remus, Noroşan Gheorghe, Nedelcu Aristide, Lateş Mircea, Blebea Toma, Muscariu Ion, Străchinaru Constantin, Staicu Dan, Davidescu Alexandru, Beleauă Aurel, Lazăr Mircea, Dumitrescu Ştefan, Ilina Vasile, Cosma Conrad, Cosma Ion, Sabadac – brigadier la Canal, Borozianu Nectarie, Lateş Mircea, Buburuzan Emil, Iţu Nicolae, Dărău Teofil, Perţ Cornel, Băncescu Alexandru, Spânu Aurel, Spânu Constantin, Sârbu Ioniţâ, lonescu Constantin, Bredicianu Cornel, Neagu Ion, Dragomir Iliuţă, Paşcă Dorel,

Soimoşan Florea, Olaru Costică, Mailat Emil, Mârzac Constantin, Egner Mihai, Lungeanu Emil, Cioroiu Victor, Feneşan Radu, Şerbănescu Nicolae, Caba Ion, Popovici Laurenţiu, Mitran Nicu, Cantemir Daniel, Matală Gheorghe, Adrişan Gheorghe, Dănilă Alexandri, Dănilă Constantin, Sulioti Mircea, Bârnea Ion, Vueric Mircea, Păunescu Victor, Negrescu Ion, Gurăscu Ion, Munteanu Ion, Ungureanu Vasile, Ismană Ion, Nemeş Ion, Mârzan Constantin, Cârjă Octavian, Malaşincu Ion, Rădoi Gheorghe, Ungureanu Ion, Militaru Ionel, Balaban Octavian, Ceacă Liviu, Ciugudeanu Mihai, Dinculescu Gheorghe, Goanţă Siminic, Simionescu Ion, Sbierea Artenie, Hurjui Radu, Nicolae Nicolae, Groza Ştefan - inginer, Bărcuţeanu Moise – inginer, Mateiescu Dinu - inginer, Cojocaru Matei – inginer, Dobre Ion – inginer, Cernovodeanu Dan, Klenc Gheorghe, Kuzt Carol, Guraliuc Vasile, Negură Ion, Negură Constantin, Solcan Dumitru, Tărniceru Victor, Pârâu Tudorel, Lupaşcu Leonida, Hanganu Vasile, Cărare Nicolae, Mucea Gheorghe, Moruzi Alexandru, Victor Leahul, Dănescu Gheorghe, Băieşu Nicolae, Păun Nicolae, Tocoianu Vasile, Ghimboagă Ilie, Drăgan Cornel, Târziu Tiberiu, Zoica Dumitru, Zeriu Nicolae, Munteanu Martin, Moater Cornel, Săbăilă Nicolae, Buru Ion, Buru Nicolae, Daba Petre, Dăbuleanu Ion, Jurcău Dumitru, Bud Nicolae, Martionovici Nicolae, Martinovici Ion, Telega Ion, Cojocaru Vasile, Caramfil Nicolae, Fotache Constantin, Petrescu Ion Titi, Petrescu Ion – bătrânul, Taban Nicu, Petcu Petre, Ovidenie Alexandru, Papuc Gheorghe - bucătarul, Paznicu Alexandru, Bucea Petre, Pelmuş Ilie, Ghineţ Vasile, Butoianu Dinu (mort în mină), Ionescu Dumitru, Ionescu Ion, Deliman Gheorghe, Lungescu Gheorghe, Nagacevschi Nicolae, Stana Ion, Stana Simion, Lenghel Gheorghe, Matiş Gavrilă, Tarcea Pavel, Novac Nicolae, Hatnagea Nistor, Bişoiu Constantin, Pop Gheorghe, Ihuţ Avram, Ghiuri Petre, Halalai Constantin, Halalai Petre, Arsu Gheorghe, Crişan

Miron, Negru Gheorghe, Luchian Vasile, Drăgan Vasile, Ergoveanu Mihai Dospinoiu Ion, Cherciu Ion, Huruc Constantin, Giurcă Gheorghe, Bănilă Alexandru, Negru Toader (mort în mină), Lădaru Ion, Lădaru Dumitru, Brânzaru Ion, Brânzaru Gheorghe, Cojocaru Ion, Cojocaru Simion, Lalu Ion, Pasăre Tănase, Secăreanu Gheorghe, Câţă Ion, Simionescu Gheorghe, Sărăcuţu Ion, Şurubaru Constantin, Coroiu Ştefan, Başotă Grigore, Burghelea Ion, Benghie Ghiţă, Pârlea Vasile, Oprea Gheorghe, Gavrilă Gheorghe, Budacea Alexandru, Burac Toader, Preda Ion, Hărăguş Vasile, Samson Mihai, Mortu Macovei, Paiu Ion, Paiu Vasile, Bratu Nicolae, Cojocaru Gheorghe, Buhai Manole, Zaharia Apostolache, Părpăuţă Gheorghe, Vanghelicescu Nicolae, Filiu Gheorghe, Ploscaru Stelian, Aneste Dobre, Iurul Constantin, Bileca Vanghele, Şerban Gheorghe – ţăranul, Matarangă Nicolae, Stan Traian, Buşe Petre, Nedelcu Gheorghe, Garofil Gheorghe, Baciu Sotir, Mocanu Vasile, Grasu Nicolae, Grasu Gheorghe, Priceputu Ion, Priceputu Romică, Piţa Gheorghe, Maxim Ion, Horja Nicolae, Stambolini Dumitru, Balaban Gheorghe, Bujoi Ion – inginer miner, Balş Alexandru – inginer miner, Băltănoiu Aurel – inginer miner, Palade Gheorghe – inginer miner, Pleşoianu Romeo – inginer miner, Marinescu Gheorghe – inginer miner, Klein Iosif – inginer miner, Popescu Prundeni Ilie – ziarist, Dianu Romulus – ziarist, Petrasievici Cornel – medic, Coepi Stere – medic, Marcoci Constantin – medic, Veselovschi Iosif – medic, Nuţu Constantin – medic, Klein Pinciu – medic, Ghica Alexandru – medic, Micisiu Dumitru – medic, Gorjinschi Nicolae – medic, Stamate Constantin – medic, Teodoru Emil – medic, Pop Alexandru – medic, Popescu Gheorghe – medic, Megelea Ion – medic, Muschici Ion – medic, Vâlsan Niky – comandor marină, Sneidero Romeo – comandor marină, Copaciu Constantin – comandor marină, Apostolescu Coca – comandor marină, Macarie Augustin – sublocotenent marină,

Pastramagiu Aurel – sublocotenent marină, Puiu Virgil – sublocotenent marină, Dumitru Ion – comandor aviaţie, Duşescu Hariton – căpitan aviaţie, Ciobanu Vasile – căpitan aviaţie, Cărligea Valeriu – locotenent aviaţie, Ropală Cătălin – locotenent aviaţie, Boaru Vasile – locotenent aviaţie, Hariton Constantin – locotenent aviaţie, Popescu Gheorghe – medic, Ursache Traian, Cârjan Ştefan – sportiv, Tanoviceanu Constantin – căpitan cavalerie şi sportiv, Baticu Nicolae, Paify, Petrescu Ion - căpitan jandarmi, „turnător" securist, Bunescu Nicolae – procuror, Crăciun Nicolae – comunist, Clesa Alexandru – comunist, Scurtu Gheorghe – maior infanterie, Coşereanu Constantin – căpitan cavalerie, Pantazi Ion – căpitan cavalerie, Ghinăraru Florin – căpitan jandarmi, Savel Gheorghiţă – căpitan infanterie, Ştefanescu Gogu – căpitan jandarmi, Istoc Gheorghe – subofiţer, Holban Mircea – căpitan jandarmi, Cazacincu Petre – subofiţer, Ghiţescu Traian – subofiţer, Gheorghiţă Savel – căpitan infanterie, Greculescu Constantin – căpitan infanterie, Nesovici Simion – subofiţer, Hortinschi Vladimir – căpitan jandarmi, Fodor Gheorghe – locotenent jandarmi, Danieliuc Mihai – plutonier, Ciobanu Mihai – plutonier, Olteanu Ion – colonel jandarmi, Mocanu Ion – maior jandarmi, Burlacu Ion – căpitan jandarmi, Trepăduş Grigore – căpitan jandarmi, Rogojanu Valeriu – căpitan jandarmi, Anastasiade Emil – căpitan jandarmi, Dinescu Ion – căpitan jandarmi, Triandaf Narcis – căpitan jandarmi, Dindelegan Ion – căpitan jandarmi, Aniţei – plutonier, Grumeza Alexandru – plutonier, Tiţa Dumitru – plutonier, Diţei Nicolae – plutonier, Șimota Mihai – plutonier, Roman Dumitru – plutonier, Nazarie Gheorghe - plutonier, Dan Nicolae – subofiţer, Dobrescu Ion – subofiţer, Opaiţ Nicolae – poliţist, Voiculescu Anton – poliţst, Ciocă Pavel – poliţist, Cojocaru Romeo – poliţist, Amarandei Gheorghe – poliţist, Butnaru Gheorghe – poliţist, Bunelu Ion – poliţist, Pricornicu Nicolae –

poliţist, Roman Gheorghe – poliţist, Tenovici Constantin – comisar, Mănăstireanu Ion – comisar, Buliga Dumitru – comisar, Brandemburg Grigore, Mustaţă Oedip, Greculescu Mielu, Keazim Mustafa, Sabac Sami, Gruber Mony (fost la Buchenwald), Kupfer Emeric, Kaloy Ianos, Laslo Iuli, Laslo Iosef, Laslo Iosif II, Hegheduş Iosef, Patoczy Layos, Potko Iosef, Magery Ladislau, Barhad Iosef, Imre Ştefan, Sekelâ Bela, Karakczony Ianoş, Sitko Iosif, Somoru Ladislav, Raduly Ianoş, Pop Arpad, Mezey Ion, Veresz Moise, Desmery Ladislav, Albu Teodor, Biro Iosif, Avram Ilie, Seculici Iovan, Iasin Milutis, Chedos Ravosin, Mihailovici Dusan, Petrov Jiva, Peicovici Angelico, Selin Meladin, Miloş Dragotin, Ivoinov Milan, Svetomir Miasteslav, Pera Dimitrie, Băltăreţu Alexandru, Caleia Puiu, Costache Traian – inginer, Criveanu Mircea – inginer, Bărbuţă Nicolae – contabil, Ciocâlteu Alexandru, Şirianu Radu, Popov Victor, Mancici Vasile, Chirlomez Ion, Spulber Petru, Agopian Ştefan, Turcu Petru, Bratu Emil, Enescu Nicolae, Negescu Virgil, Şteanţă Dumitru – „turnător principal”, Hordilă Teodor, Rusu Vladimir, Bankovsky Vladimir, Geaţă Sever, Simian Ion, Teodorescu Mişu – inginer, Nicolae Ciorapciu – profesor, Teodoridis Alexandru, Gabriel Constantinescu – căpitan cavalerie. În total 593.

Conducerea Minei Baia Sprie: Pop – inginer – director, Toma – inginer, Pârvulescu – inginer, Florian – inginer, Petre – maistru, Kohler – maistru, Farago – maistru, Paşcă – maistru, Costan – maistru, „Brazilianu” – maistru, „Pălăriuţă” – maistru, „Stibină” - maistru, Kerekesz (Luther)– maistru, Borcoczy (Cucuveaua) – maistru, Bauer Iosef – maistru mecanic, Babici Ion — maistru mecanic.

Conducerea Coloniei Baia Sprie: locotenent Alexandru – politic, locotenent David – administrativ, locotenent Vanciu Constantin – administrativ, locotenent Zoltan – administrativ, Pintea – ofiţer ajutor, Cioară — ofiţer ajutor, Căscănel – ofiţer

ajutor, Motorigă – comandant de gardieni, Prunduş – comandant de gardieni, Feheir – comandant de gardieni, Nemeşteanu – miliţian, Gheorghiţă – miliţian, Corbu Aurel – miliţian, Avram – miliţian, „Poşircă" – miliţian, „Cap de cal" – miliţian, Keasy Kerekesz – grefă, Şerban – grefă, Petrescu Cezar – medic M.A.I. (Interne), Maior Dumitru – medic Baia Mare.

George Sarry a reuşit să reconstitue lista a peste jumătate din deţinuţii care au fost la Baia Sprie până în primăvara anului 1952! De asemeni aproape în întregime personalul civil, precum şi cadrele Securităţii!

Gândul meu rămâne asupra listei deţinuţilor pe care mi-a înmânat-o Sarry. Pe ultimul loc al acestei liste figurează Constantinescu Gabriel, şeful promoţiei mele.

Excelent camarad, Gaby s-a remarcat de la început printr-o pregătire militară ieşită din comun. În anul întâi făcea parte din plutonul comandat de Pitt Mihălţeanu, cel mai iubit dintre locotenenţii comandanţi de plutoane. Gaby termină şcoala de cavalerie cu gradul de elev plutonier major, adică şef de promoţie şi este repartizat, la cererea sa, la regimentul de Gardă Călare.

La 1 Iunie 1942, când eu am plecat pe front la regimentul 9 Roşiori, Gaby a cerut și el să plece voluntar pe front. Cererea, urmând calea legală, a fost respinsă, spre disperarea sa, datorită ordinului dat de Mareşal ca promoţia 1942 să nu plece pe front timp de un an. Acest ordin era urmarea faptului că promoţia 1941 fusese decimată în primul an de război, după cum am menţionat mai înainte.

La 10 Mai 1943, nimic nu-l mai poate reţine pe Gaby să plece pe front. Cade însă foarte curând prizonier şi se remarcă printr-o splendidă ţinută, împotrivindu-se cu înverşunare celor ce se înscriau în cele două Divizii de îndoctrinaţi politici ce urmau să se reîntoarcă în ţară. Vine înapoi cu ultimii prizonieri de război.

În prizonierat devine legionar convins şi, venit în ţară, urmează Facultatea de Filosofie, activând în acelaşi timp în organizaţii legionare subversive. Este arestat şi adus la Baia Sprie, unde se distinge printr-o ţinută de maximă sobrietate, dar în acelaşi timp de o dârzenie ieşită din comun. Se revoltă împotriva vechei orânduiri sociale, convins fiind că numai corupţia la care se ajunsese era cauza principală a dezastrului ce a urmat.

În închisoare se ocupă de cadrele tinere legionare, având dubla experienţă: de ofiţer instructor şi aceea de profesor. Viaţa dusă în prizonierat, o viaţă maximum de dură, îi întăreşte convingerea unei atitudini severe ce trebuie urmată în viaţă în orice împrejurare. Este cred eu principalul motiv care l-a îndreptat către austeritate şi intransigenţă şi pentru care a devenit legionar. Dacă pe astfel de oameni s-ar baza tineretul legionar de mâine, speranţele noastre ar putea fi întemeiate. Într-o zi am stat mai mult de vorbă cu Gaby. Ţin minte că i-am spus:

— Măi Gaby, legionarii au făcut imense greşeli.

— Îmi poţi tu spune cine nu a făcut greşeli?

— Nu discut pe ale celorlalţi acum!

— Ioane, Căpitanul a elaborat nişte principii, pe baza cărora a organizat Mişcarea Legionară. Cu moartea Căpitanului şi decimarea cadrelor de conducere, Mişcarea Legionară a fost forţată să ia conducerea ţării fiind nepregătită pentru aceasta.

— A fost forţată?

— A luat-o, nu discut acum greşelile noastre, nu discut acţiunile noastre, ci principiile!

— Numai cu principii nu se conduce o ţară.

— Nu, evident nu, dar acolo unde nu există principii nici nu se va putea organiza vreo orânduire serioasă. Noi trebuie să o luăm de la început şi pe aceeaşi bază serioasă pe care ne-a organizat Căpitanul.

— Revii tot timpul la acelaşi lucru!

— Revin, deoarece aceasta este baza de plecare, revin de unde era bine, urmarea a fost greşită. Ţii minte că pentru a deveni legionar, trebuia să faci un îndelungat stagiu în „Frăţiile de Cruce”? Căpitanul se gândise la toate!

— Şi la 6 Septembrie 1940, Horia Sima a deschis porţile Legiunii, oricui voia să intre!

— Aceea a fost cea mai mare greşeală, dar ţi-am spus că nu vreau să discut greşelile, ci ce este de făcut pe viitor. Nu cred într-un viitor pentru mine, noi vom muri cu toţii, dar datoria noastră este să formăm cadre pentru acest viitor. Nimeni nu ne obligă să formăm cadre legionare, dar trebuie să formăm generaţiile viitoare, pentru a avea o conştiinţă naţională şi noţiuni foarte clare despre cinste, corectitudine, adevăr, dreptate. Eu activez în acest sens în Mişcarea Legionară, deoarece simt un cot la dreapta şi altul la stânga, nu sunt singur, tu poţi activa acolo unde vei crede, dar principiile de la care pornim nu pot fi decât aceleaşi.

— Ai dreptate Gaby!

— Lupta noastră împotriva Comunismului, din păcate, se va rezuma numai la o poziţie demnă şi la pregătire pentru viitor, în aşteptarea unor timpuri mai favorabile, dar acele timpuri trebuie să ne găsească pregătiţi!

M-am despărţit atunci de Gaby cu convingerea că a rămas acelaşi om serios pe care l-am cunoscut, iar suferinţele prin care a trecut l-au maturizat enorm. Lupta grea care ne aşteaptă nu mai este a noastră, ci a generaţiilor viitoare, către care trebuie să se îndrepte atenţia noastră. Tineretul este ca un aluat, care poate fi cu uşurinţă modelat, dar pentru aceasta este nevoie de a se depune un mare efort, efort ale cărui roade nici nu le vom putea culege şi în aceasta constă marea dificultate… Muncă fără recompensă… Muncă pentru viitor.

* * *

Sunt în plină vară a anului 1963, mai am câteva luni şi îmi termin pedeapsa! Nimic nu-mi spune însă că va urma libertatea. Mă pregătesc sufleteşte pentru „domiciliu obligatoriu", care sunt sigur că va urma! Şi dacă voi fi pus în libertate? Ce voi face? Dar cum va fi acea libertate? O voi mai regăsi oare pe mama? Am lăsat-o cu domiciliul obligatoriu în Craiova, unde încărca şi descărca vagoane de marfă! O mai fi rezistat oare după miile de saci de ciment, după zecile de mii de cărămizi, pe care le-a dus în spate? Fac repede o socoteală şi văd că în această toamnă împlineşte 67 de ani! Mi se rupe sufletul. Acum câţiva ani am avut ocazia de a-i trimete veşti despre mine printr-un deţinut care s-a eliberat! S-o fi dus? O fi aflat ea că Mişu a murit? Întrebările pe care mi le pun curg ca ploaia şi la nici una din ele nu găsesc un răspuns. Sunt istovit. Mă culc cu un mare gol în suflet. Adorm cu multă greutate.

La sunetul clopoţelului mă dau jos din pat şi-mi reiau programul obişnuit, pentru a nu cădea din nou pradă gândurilor rele. Simt datoria de a lupta cu mine însumi, pentru a păstra un moral bun. El mă ţine şi din punct de vedere fizic. Mişcările de educaţie fizică mă fac să nu mă mai gândesc la nimic, apoi recitarea poeziilor mă întăreşte sufleteşte pentru continuarea rezistenţei.

Programul administraţiei însă, acela al golirii tinetelor în urletele gardianului şi obişnuitul terci, mă readuc la realitate, la Zarcă, la celula 6, în care locuiesc de 4 ani! Mă rup însă din nou, începând plimbarea! Nenumărate amintiri se intersectează ca fulgerul prin creierul meu, fără a le putea lega. Cei trei paşi şi jumătate spre fereastră şi cei trei paşi şi jumătate spre uşă se succed vertiginos, reuşind şi de data aceasta să nu-i număr! A cădea în această greşeală, înseamnă a abdica de la

posibilităţile spiritului, acelea prin care mă eliberez de zidurile celulei, hoinărind departe în amintiri. Dar din păcate, amintirile mele sunt tot între ziduri, ale altor închisori! Este normal, asta a fost viaţa mea!

* * *

Imaginea Cavnicului se conturează din ce în ce mai puternic şi, în pline pregătiri de evadare, se produce un mare eveniment politic la începutul lui Martie 1953: moartea lui Stalin.

Această ştire ne parvine chiar a doua zi, prin sursele de informaţii pe care le avem.

George Sarry o află de la mecanicul de la compresoare, care-i arată şi ziarul cu anunţul morţii.

Titi Coşereanu află de la artificierul Şimi Rujinschi, iar eu de la inginerul civil Conţiu. Importanţa ştirii îi descumpăneşte pe toţi cei din administraţia închisorii, care nu mai ţin seama de precauţii şi difuzează evenimentul cu lux de amănunte. O solidarizare a acestora cu deţinuţii este marcată în mod evident, ei rămânând cu impresia momentului şi crezând că situaţia noastră se va modifica simţitor, gândindu-se chiar că în cel mai scurt timp vom fi puşi în libertate!

La suprafaţă, atunci când credeam că vom aduce o bombă, Make aflase totul de la miliţianul Kuhard, care-i povestise cu toate amănuntele pe care le cunoştea!

Colonia vuia de fantastica ştire şi comentariile luaseră cele mai incredibile întorsături. Astfel din nou libertatea noastră plutea în aer, concluzie care ar fi întâmpinat un adevărat risc pentru cel ce ar fi îndrăznit să o contrazică! Toţi deţinuţii erau la maximum de surescitare, iar administraţia, care aflase motivul se dovedea prudentă în luarea unei atitudini.

Deşi trebuia să recunosc importanţa acestei ştiri, nu vedeam deloc un motiv de stagnare a pregătirilor noastre de

evadare. Pot spune, că din contră, îmi era frică: dacă unii se vor retrage din complot, preferând să aştepte cuminţi desfăşurarea evenimentelor?

Titi Coşereanu este primul care îmi confirmă temerile, perorând că o evadare acum, când libertatea este atât de aproape, constituie o adevărată nebunie prin pericolul ce ar trebui să-l înfruntăm absolut inutil. Deşi personal nu credeam în această eliberare, nu o excludeam întru totul şi mărturisesc că evenimentul mă deranja în cea mai mare măsură, întrucât nu înţelegeam să ies din închisoare altfel decât prin evadare. Nu puteam să afirm acest lucru în faţa lui Titi Coşereanu, deoarece m-ar fi făcut inconştient, ci a trebuit să întrebuinţez o cu totul altă tactică. Titi perora în faţa lui Make şi a lui Paul, ceea ce nu mă deranja prea tare, dar eram convins că va face acelaşi lucru şi în faţa ţăranilor, pe care îi va descumpăni. O ratare a evadării era posibilă, pentru a aştepta „cai verzi pe pereţi”! I-am răspuns atunci lui Titi cu multă pondere, explicându-i că evenimentul morţii lui Stalin nu trebuie să ne oprească de la pregătirile evadării, deoarece, dacă va fi să fim puşi în libertate, aceasta s-ar materializa în decurs de o lună, iar evadarea noastră nu poate avea loc înainte de două luni, datorită timpului prost. Am căutat să-i demonstrez în continuare că noi trebuie să fim pregătiţi în orice moment, ori astfel de discuţii nu ar face decât să demobilizeze oamenii pentru scopul propus. Make m-a înţeles imediat şi m-a susţinut întru totul. Titi a fost vădit enervat, dar a tăcut din gură. Aceasta însă nu l-a oprit să redeschidă discuţia tocmai acolo unde mi-era frică că o va face, adică în faţa ţăranilor. El a căutat să mă contracareze, prevenindu-i pe aceştia de aiuritele mele idei. Titi avea priză la ţărani, pe care-i cunoştea de mai multă vreme, pe când eu nu discutam cu ei aceste lucruri. Singurul care putea să-l contrabalanseze pe Titi şi să-i readucă pe aceştia la hotărârea de a evada, era Ducu Ciocâlteu. Nu am

ezitat o clipă să-i explic situaţia creată de către Titi şi să-l rog pe Ducu să stea şi el de vorbă cu cei patru ţărani vrânceni, atât de necesari evadării. Ducu mi-a spus clar că peroraţia lui Titi este datorită faptului că îi este frică de evadare, şi că a găsit acest pretext pentru a nu se retrage singur, ci împreună cu cât mai mulţi. L-am întrebat pe Ducu dacă el crede că mai este ceva de făcut, iar el mi-a răspuns: „Nu Ionică, nu te teme, pe ţărani îi conving eu că trebuie să evadăm; iar Titi este cu mult prea orgolios pentru a se retrage singur, el niciodată nu-şi va mărturisi frica şi va merge cu noi!" De altfel acelaşi lucru l-a spus Ducu, lui Make şi lui Paul, ceea ce Titi a aflat mult mai târziu şi niciodată nu l-a iertat pe Ducu!

Din momentul în care l-am auzit perorând pentru inutilitatea evadării şi în urma explicaţiilor pe care mi le-a dat Ducu, a început să mă preocupe în mod serios o defecţiune pe care ar putea-o provoca Titi. În urma discuţiilor pe care Ducu le-a avut cu ţăranii, m-a liniştit, totul fiind în perfectă regulă. Make şi Paul nu l-au luat câtuşi de puţin în seamă, iar Ion loanid a fost de-a dreptul enervat de ieşirea lui Titi faţă de ţărani.

M-am hotărât să exploatez cât se poate de mult bunăvoinţa ce ne-o arătau civilii în aceste împrejurări, pentru culegerea de informaţii suplimentare. Astfel l-am atacat direct pe inginerul civil Conţiu, cerându-i informaţii clare asupra ieşirii principale din mină. I-am explicat că situaţia noastră se poate îmbunătăţi prin moartea lui Stalin, dar tot atât de bine s-ar putea foarte mult înrăutăţi, regimului fiindu-i frică, va putea lua măsuri drastice împotriva noastră, pentru a nu scăpa situaţia din mână. Astfel i-am spus cu claritate că aceste măsuri ar putea merge până pur şi simplu la a ne executa. I-am precizat inginerului Conţiu că eu nu cred că se va întâmpla aşa ceva, dar că noi trebuie să fim gata pentru orice eventualitate, iar în extremis să forţăm chiar o evadare! Inginerul Conţiu s-a arătat

foarte îngrijorat de ipoteza pusă de mine şi mi-a precizat cu toată seriozitatea că nici un obstacol nu se găseşte la ieşirea din mină. Nu este nici un fel de pază şi ieşirea nu este încuiată. A plecat apoi, fiindu-i aproape frică de informaţiile pe care mi le-a dat. Am comunicat aceste informaţii imediat lui Ducu, Ion, Make, Paul şi Titi. Acesta din urmă mi-a replicat că informaţiile lui sunt contrarii în ceea ce priveşte această ieşire şi anume că ea este încuiată cu lacăt şi că în faţa intrării este o puşcă mitralieră deservită de doi oameni. El a susţinut că trebuie să mai obţinem informaţii suplimentare în această direcţie, ceea ce iarăşi l-a enervat pe Ion Ioanid, care i-a replicat: „Altă soluţie nu există! Ori nu este încuiată această poartă şi nu este puşcă mitralieră, şi atunci este perfect, ori aceste piedici există şi va trebui să trecem peste ele, deci şi într-un caz şi într-altul evadarea va trebui să aibă loc şi numai prin intrarea – ieşirea principală. Deci n-are rost să mai discutăm!”. Această punere la punct a lui Ion i-a închis gura lui Titi şi i-a făcut pe ceilalţi să zâmbească!

— Eu voi continua cercetările, a răspuns Coşereanu, dându-şi importanţa omului ponderat şi bine calculat.

— Nu ai decât să o faci, însă atunci când se va hotărî ziua evadării, nu ne vom opri pentru noile tale cercetări! a replicat Ion tăios.

Cu aceasta discuţia s-a terminat şi întotdeauna nu am avut decât ştiri contradictorii asupra acestei ieşiri.

Îl cunosc mai bine pe Colea Ungureanu, adus în cercul nostru pentru evadare de către Ion. La povestirea incidentului ce a avut loc în legătură cu paza ieşirii, Colea a avut următoarea replică: „Şi dacă acolo se găseşte o puşcă mitralieră, ce importanţă are? Ce? nu am mai văzut puşti mitralieră?”

Mi-am dat seama atunci: Colea este un om pe care se poate conta, după cum de altfel mă asigurase Ion. Ducu nu prezenta

nici el nici un semn de întrebare, iar Make şi cu Paul, în totală necunoştinţă de cauză, fiind complet inocenţi în astfel de operaţiuni, erau gata de a porni în aventură necondiţionat! Era sau nu o puşcă mitralieră care ne aştepta la ieşirea din mină, îi interesa prea puţin! În rest, situaţia era destul de nesigură, dată fiind lipsa de hotărâre a lui Titi, care în orice moment îi putea influenţa pe fraţii Cojocaru şi pe fraţii Brânzaru. Nu uit nici un moment că în cazul participării tuturor, tot ne mai lipseşte un om, participarea lui Mircea Vueric nefiindu-mi câtuşi de puţin pe plac. Ideea ce mi-a fost ventilată cu aducerea lui Sarry în cercul nostru, ar fi fost cea mai fericită rezolvare a situaţiei. Dar va voi acesta? Urmau să vorbească cu el atât Ducu cât şi Titi.

Eram încontinuu cu ochii pe pădure, care refuza cu îndărătnicie să înverzească pentru a ne oferi camuflajul atât de necesar, deşi pe firul văii pomii înfloriseră şi iarba era mare!

În mai, tensiunea ajunsese la culme, informaţiile noastre continuând să fie contradictorii cu privire la ieşirea din mină.

Acceptarea de către Sarry de a lua parte la evadare dă un nou impuls de optimism, restabilind unitatea atât de necesară. Pregătirile propriu-zise de evadare, confecţionarea grenadelor, strângerea alimentelor, sunt amânate, deoarece nu aveam unde să le depozităm. Fitilul Bickford şi capsele nu puteau fi ascunse în mină un timp îndelungat datorită umezelii, care le-ar fi deteriorat. De asemeni slănina şi zahărul, cu toate măsurile luate în principiu de a fi puse în pungi impermeabile, riscau totuşi să se strice. În ceeace priveşte grenadele, Ion Ioanid şi cu mine ne luasem obligaţia de a procura materialele necesare şi de a le confecţiona la timpul potrivit. Aprovizionarea cu alimente urma să fie asigurată de către Ion Cojocaru şi Ghiţă Brânzaru, care, lucrând la bucătărie, aveau posibilitatea de a fura direct din depozit cele necesare. Ei ne asiguraseră că în două – trei zile pot rezolva în întregime

această chestiune, aşa încât se înlăturase neajunsul alterării. Titi Spânu, care lucra la croitorie, cârpea şi repara îmbrăcămintea noastră, compusă din salopete, pulovăre şi cojoace. Cismarul ne repara încălţămintea.

Sfârşitul lui mai aduce înmugurirea pădurii, eveniment atât de aşteptat, dar era clar că mai trebuia o lună bună pentru a ne oferi camuflajul dorit. Soarele în schimb era puternic şi în colonie se putea face chiar plajă în cursul zilei.

Într-o dimineaţă, un eveniment cu totul neobişnuit, care avea să precipite mersul lucrurilor, ne-a turburat aşa zisul „dolce far niente" în care ne complăceam. Au fost aduse materiale pentru construcţia unei noi barăci şi imediat au început şi săpăturile pentru fundaţii.

Interesându-ne asupra acestui eveniment, am aflat de la Negrescu, şeful administrativ deţinut al coloniei, că se vorbeşte de sosirea unui nou lot de condamnaţi, care urma să-i înlocuiască pe civilii care încă lucrau la orizontul 100. Paza urma să se mărească şi ea şi să fie dotată şi cu câini lupi poliţişti. Aceste ştiri ne-au obligat la o consfătuire urgentă, pentru a vedea ce este de făcut. Pe de-oparte, pădurea ne impunea în continuare aşteptarea, iar pe de alta, aducerea câinilor constituia un obstacol cât se poate de dificil, oferind Securităţii noi mijloace eficiente de urmărire. Analizând argumentele pentru şi contra urgentării evadării, Ducu Ciocâlteu ajunge primul la concluzia că evadarea trebuie să se producă imediat. Am respirat uşurat că altul a ajuns la această concluzie şi l-am susţinut cu hotărâre. S-au fixat data şi ora : sîmbătă 6 Iunie, la ieşirea din schimbul de zi. Hotărîrea a fost comunicată tuturor. La această hotărâre au participat: Ducu Ciocâlteu, Ion Ioanid, Titi Coşereanu şi cu mine. Ea implica o grămadă de pregătiri precipitate şi greu de efectuat într-un timp atât de scurt, precum ar fi: strângerea materialelor necesare şi confecţionarea grenadelor şi a cuţitelor. O altă grea

problemă o constituia strângerea tuturor celor ce făceau parte din complot într-un singur schimb.

Mircea Vueric lucra la atelierul mecanic al minei în celălalt schimb, Make şi Paul la suprafaţă la cabinetul medical, iar Ion Cojocaru şi Ion Brânzaru la bucătărie. Urmau deci o grămadă de mişcări pe linii interioare, greu de executat într-un timp atât de scurt.

Lucrurile se complică brusc, a doua zi de la luarea hotărârii, prin retragerea lui Sarry, motivată cu sinceritate: „Este prea periculos, îmi este frică!”.

Ieşind din mină, aflăm că Ion Cojocaru şi Ion Brânzaru s-au retras şi ei şi că vor să-şi convingă fraţii mai tineri, Simion şi Gheorghiţă să renunţe! Situaţia devenea de-a dreptul catastrofală.

Cei doi nu se lasă însă convinşi, ceea ce-i determină şi pe aceştia să ne anunţe că vor lua parte la evadare! Aceste oscilări de ultim moment ne-au pus nervii la grea încercare.

Ion Ioanid şi cu mine am început o muncă asiduă şi extrem de periculoasă de strângere a fitilelor şi a capselor. Extragerea lor, din găuri deja încărcate şi bine burate, prezenta un pericol imens de explozie, mai ales că operaţiunea trebuia repede făcută. De asemenea montarea grenadelor era foarte periculoasă, ţevile în care pusesem deja capsele, fitilul şi explozibilul trebuiau să fie ciocănite la un capăt. Era greu, dar totul s-a terminat cu bine.

Înlocuirea lui George Sarry prin Mircea Vueric a devenit obligatorie şi a rămas hotărîre definitivă. Mircea aflându-se în celălalt schimb, a simulat un accident şi a fost internat în infirmerie. În ziua hotărâtă pentru evadare, el s-a prezentat la plutonierul „Tămâie”, conducătorul minei şi l-a rugat să-l lase să intre în mină, deoarece, deşi nu poate merge decât cu mare dificultate, ar putea totuşi să lucreze la atelierul mecanic stând pe scaun. „Tămâie” i-a aprobat cererea şi l-a şi lăudat în faţa

tuturor pentru conştiinciozitatea lui! Astfel Mircea Vueric a reuşit să intre în schimbul nostru.

Bucătarii Ion Cojocaru şi Ion Brânzaru au cerut să intre voluntari în mină, pentru a oferi locul altor doi deţinuţi bolnavi, recomandaţi de către cabinetul medical... La rândul lor, au fost elogiaţi de administraţie pentru acest gest. Cei doi reuşiseră să extragă din depozit cantitatea de alimente de care aveam nevoie.

Doctorii Make Dumitrescu şi Paul Iordănescu au intrat în acea zi în mină, pretextând că trebuie să verifice locurile de muncă pentru o mai bună repartiţie a deţinuţilor din punct de vedere al sănătăţii lor. Toate aceste operaţiuni au fost făcute fără a trezi cea mai mică suspiciune administraţiei!

Ziua hotărâtă, sîmbătă 6 iunie, prezenta avantajul de a anticipa sosirea întăririlor Securităţii, dar şi al unei mai slabe vigilenţe a administraţiei, deoarece sîmbăta şefii obişnuiau fie să plece la Baia Mare, fie să bea la cîrciuma din sat.

În dimineaţa de 6 iunie, am intrat cu toţii în mină după hotărârile dinainte stabilite. Urma ca înainte de sfârşitul şutului să ne întâlnim cu toţii într-o breşă din apropierea primei corfe, pentru repetarea misiunilor fiecăruia şi pentru a pleca cu toţii în grup să ocupăm în întregime două corfe care se succedau.

Componenţa celor două corfe fusese alcătuită pe criteriul forţei fizice, deoarece ocupanţii primei corfe urmau să procedeze la imobilizarea miliţianului şi a corfagiului civil care se aflau la punctul-cheie, acela unde părăseam cea de-a doua corfă, pentru a lua drumul suitorii care mergea către suprafaţă, în locul continuării drumului pe galerie, care mergea în colonie.

Astfel am hotărât componenţa primei corfe: Titi Coşereanu, Colea Ungureanu, Ducu Ciocâlteu, Simion Cojocaru, Gheorghiţă Brânzaru şi cu mine, următoarea cuprinzând

restul, adică: Ion loanid, Make Dumitrescu, Paul lordănescu, Ion Cojocaru, Ion Brânzaru şi Mircea Vueric.

Simion Cojocaru, Gheorghiţă Brânzaru şi Colea Ungureanu urmau să atace pe miliţian, iar Titi Coşereanu şi Ducu Ciocâlteu pe corfagiu.

Eu trebuia să dau semnalul începerii acţiunii, după care să manipulez corfa în locul corfagiului.

Cei doi, adică miliţianul şi corfagiul trebuiau imobilizaţi, legaţi cu sârmă şi cu căluş în gură în timp de trei minute, adică timpul necesar venirii celei de-a doua corfe. Orice întârziere a venirii acesteia putea trezi suspiciunea miliţianului de la orizontul inferior, care ar fi putut da alarma telefonic. Înaintea grupării noastre pentru ultimele dispoziţiuni în breşa hotărâtă, Ion Ioanid a simulat un accident la mână, care să ne uşureze ocuparea corfelor numai de către evadatori.

A urmat întâlnirea din breşă şi odată cu aceasta ultimul incident ce ne putea fi fatal.

Titi Coşereanu, mai surescitat ca întotdeauna, ne spune: „Sunt convins că intenţia noastră a transpirat, toată lumea ştie şi ne vor prinde ca pe nişte şoareci, trebuie să renunţăm la evadare!”.

Am simţit că mi se urcă sângele la cap şi, deşi maximum de furios, i-am replicat lui Titi: „Dacă este adevărat că totul se ştie, situaţia noastră va fi identică chiar dacă renunţăm la evadare, aşa că, cu atât mai mult, trebuie să urmăm programul stabilit. Dacă îţi este frică, nu ai decât să rămâi!”.

Tonul dur şi tăios pe care l-am avut, precum şi faptul că am scos în relief frica lui Titi, l-au făcut pe acesta să tacă. Orgoliul lui nu suporta o astfel de înfruntare şi a fost nevoit să-şi stăpânească frica.

Comunic celor din prima corfă că semnul atacării miliţianului şi a corfagiului este aşezarea pe jos a lămpii de miner de către mine. Apoi comunic celor din corfa doua că, în

momentul în care vor ajunge la noi, să-şi continue drumul pe suitoare, să observe ceea ce este afară, dar să aştepte venirea noastră, pentru a ieşi cu toţii odată. Închei spunând: „Mai are cineva vreo nelămurire, sau ceva de completat?”. Tăcere deplină, toată lumea ştie ce are de făcut.

La corfă, unde de obicei este o mare înghesuială şi nimeni nu şi-ar ceda locul, ca prin minune ni se oferă locurile din faţă şi fără nici o dificultate ocupăm grupaţi primele 12 locuri! În mod cert, Titi a avut dreptate că evadarea noastra a „transpirat”, dar cu-atât mai mult, nu mai există altă soluţie decât hotărârea luată.

Examenul pe care-l dau deţinuţii în acest moment este mai presus de orice aşteptări. Mulţi dintre ei ne caută privirile şi ne încurajează printr-o bătaie prietenească pe umăr, sau printr-o privire care spune totul.

Ajungem la punctul denumit „Reiner”, punct în care începe acţiunea.

Cobor primul din corfă şi am dezagreabila surpriză de a vedea aici pe cel mai solid miliţian din colonie!

Pe măsură ce-l văd pe milţian, ai noştri îmi caută privirea cu îngrijorare.

Aşez cu calm lampa pe jos şi cu viteza fulgerului cei doi sunt atacaţi. Urmăresc lupta cu înfrigurare. Deşi Colea este aruncat pe jos, Simion şi cu Gheorghiţă sunt atât de duri încât miliţianul li se adresează: „Nu mă omorâţi, fac tot ce doriţi!”, şi în timp ce Simion îi leagă mâinile la spate şi Gheoghiţă picioarele, Colea îi pune cîlţi în gură! Operaţia se desfăşoară în perfecte condiţiuni. Nu acelaşi lucru se poate spune despre imobilizarea corfagiului, care se bate cu străşnicie cu Ducu şi cu Titi. Corfa a doua a sosit înainte de terminarea acestei lupte. Ion Ioanid coboară primul şi văzând situaţia mă întreabă: „Ce facem?”. Această întrebare este făcută în sensul: „aveţi nevoie de ajutor?”.

— Totul este în regulă, continuaţi-vă misiunea şi aşteptaţi-ne la ieşire!

Ioanid pleacă pe scări în sus, urmat de toţi ceilalţi.

După o dârză rezistenţă, corfagiul cedează şi este legat fedeleş, administrându-i-se şi lui o bună porţie de câlţi, drept căluş în gură.

Dintr-o corfă ce plecase înaintea celor ale noastre, Titi Spânu, care aflase de evadare, s-a ascuns în galerie şi acum s-a întors pentru a pleca cu noi!!! Iată-ne acum 13 la număr!

Totul s-a terminat. Camarazii mei din prima corfă au pornit pe scări în sus, ultimul fiind eu. Ştiu că în jur de trei minute, când următoarea corfă va sosi, se va da alarma. Pentru aceasta era necesar ca deţinuţii ce ne urmau să-i deslege pe miliţian şi pe corfagiu, ceea ce nu era chiar atât de uşor, sau miliţianul de la orizontul inferior, alarmat că nu mai soseşte corfa, să dea alarma. În tot cazul, am un răstimp de minimum cinci minute pentru a ajunge la suprafaţă. Am început să număr scările pe care urc: una, două, trei… Cincisprezece! Acest timp mi se pare o veşnicie! Ajung la ultimul pod… Uşa este deschisă, dar nici unul din camarazii mei nu se mai văd! Pe măsura ce se urcaseră o şi zbughiseră către pădure. Este un întuneric desăvârşit, nu se vede la câţiva paşi. Totuşi, imediat pe dreapta, se zăresc nişte ferestre luminate. Este probabil baraca Securităţii. Nu mă mai uit nici în dreapta, nici în stânga, o pornesc cu paşi repezi drept înainte, unde ştiu că este pădurea. Ajung la un mal înalt şi foarte greu accesibil, deasupra căruia începe pădurea. Plouă cu găleata. Cu multă greutate, agăţându-mă de rădăcini, reuşesc să urc pe acest mal şi să intru în pădure. Şuier uşor pentru a-mi căuta camarazii, dar nu am nici un răspuns. Am priceput… Sunt singur! În schimb sunt liber! Nu mă încântă libertatea căci ştiu ce am de îndurat, dar sunt fericit că am reuşit evadarea. Principalul meu scop a

fost atins, am ieşit din închisoare prin propriile mele forţe. Am reuşit!… am reuşit!… am reuşit!… Sunt fericit!!!

* * *

Mă plimb în continuare prin celula 6 Zarcă şi surâd satisfăcut, cum am făcut-o totdeuna când mi-am adus aminte de evadare. Lungul timp petrecut în închisoare l-aş fi considerat o înfrângere fără evadare! Sunt astăzi 10 ani de-atunci şi satisfacţia mea este tot atât de mare ca în acea noapte când mă aflam singur în pădurea atât de neprietenoasă!

Plimbându-mă prin celulă la un moment dat, parcă-l văd pe Ion Ioanid, care, râzând îmi întinde o coală de hârtie, spunându-mi:

— Am auzit că te interesează lista celor ce se aflau la Cavnic în momentul evadării noastre!

— Mulţumesc Ioane, eu, cu memoria mea proastă, nu aş fi fost în stare să o reconstitui.

— Nici eu nu am reuşit, dar în ori ce caz sunt peste jumătate din ei!

I-am luat lista mulţumindu-i încă o dată şi Ion a dispărut, aşa cum sosise, adică numai în imaginaţia mea! Încep să o parcurg: Adorian – negustor ardelean, Albu Pamfil – predicator iehovist, Badeca – ţăran macedonean, Balanov Petre – subofiţer jandarmi, Bardilă – cioban aromân, Baţu Sotir – student macedonean, Bănilă Alexandru – ţăran moldovean, Băcescu Ion – Piteşti, Beca Taşcu – macedonean, Berlescu – Urziceni, Bileca Vanghele – macedonean, Biro Francisc – secui iehovist, Bişoc Eugen; Blându Ion – Leordeni, Boieru Ilie – Făgăraş, Borlovan – ţăran bănăţean, Boroş Radu – avocat Bucureşti, Botea – „turnător” al administraţiei, Bourceanu, Bratu Alexandru – avocat Iaşi, Brediceanu, Brânzaru Ion – ţăran Vrancea, Brânzaru Gheorghe – ţăran Vrancea, Brânzei –

ardelean, Brânzei – ardelean, Brânzaş – ardelean, Brânzaş – ardelean, Bujin – ţăran macedonean, Busuioc, Caleia Puiu, Canache – muncitor macedonean Turnu Severin, Caranica Alexandru – macedonean, Călinoiu Constantin – ţăran Vrancea, Ceatău – „turnător" ardelean, Cernătescu – inginer, Cernovodeanu Dan – fostul coleg al Regelui, Chiper Gheorghe – moldovean, Chiriţă – Olteniţa, Ciocâlteu Alexandru – Galiciuica Dolj, Ciobotaru Dumitru, Ciucă Ion, Ciumău Victor – învăţător ardelean, Cojocaru Ion – ţăran Vrancea, Cojocaru Simion – ţăran Vrancea, Copilu Ion – Ilovăţ Mehedinţi, Costache – preot Bucovina, Costache Ion – tâmplar Ploeşti, Coşereanu Constantin – căpitan cavalerie, Coşeriu, Crăciun – inginer, Dale Remus – student, Dascălu – avocat, Dăbuleanu – cismar Oltenia, Dăineanu – aviator, Dăruială – inspector şcolar Turnu Severin, Dimitriu – maior, Dindelegan – ardelean, Djurcovici Ilia – sârb monarhist, Doca – locotenent jandarmi, Dincă Petre, Dumitrescu – inginer agronom Bucureşti, Dumitrescu Marin – elev, Dumitriu – colonel, Egri Constantin – student, Enescu Nicolae – Muscel, Faloveghe Dionisie – ţăran ungur iehovist, Farmachi Menelas – avocat Constanţa, Floareş, Fodor – student bucovinean, Fotiade - inginer Bucureşti, Frangopol – inginer Constanţa, Gache Gheorghe, Georgescu – căpitan, Georgescu Topâslău – inginer, Gheza – ungur, Gheaţă Sever – Turnu Severin, Gârbea, Goga Nicolae – arhitect Bucureşti, Greculescu Mielu – „turnător" la Canal, Greculescu Constantin – căpitan infanterie Muscel, Haralambescu Spiru – Constanţa, Henţea Tiberiu – ardelean, Ilia Petru – căpitan ardelean, Ionescu Grigore – student, Dumitrescu Matei (Make) – medic Galaţi, Iorgoveanu – macedonean, Iordănescu Paul – medic Băileşti Dolj, Izu – căpitan, Katz – croitor, Klein – inginer, Lazarov – preot, Lipan – marinar, Magearu Constantin – moldovean, Mancici Vasile, Manolescu Aristide, Mărăscu – student ardelean, Medrea – Oltenia, Melnic – Basarabia, Mihoc – Banat,

Mirea Alexandru, Mitran – student Constanţa, Mitucă Ion – căpitan artilerie Mehedinţi, Moscu – poliţist Bucureşti, Muşat Gheorghe, Muşat Ion – ţăran Dobrogea, Nacu Constantin – avocat Bucureşti, Nazarie Ion – plutonier Moldova, Negrescu Virgil – avocat Bucureşti, Nicolae Nicolae – elev Bucureşti, Onaca Cornel - locotenent jandarmi Oradea, Paiade – inginer, Pantazi Ion – căpitan cavalerie Bucureşti, Parizianu Gheorghe student medicină macedonean, Peceriţă – „turnător" lipovean, Petrescu – colonel, Pivniceru – moldovean, Ploscaru – „turnător", Popa Dumitru – avocat moldovean, Popa Ion – student, Popescu Sebastian – preot Râmnicu Sărat, Radu (Răducu) – student Bucureşti, Rădulescu Octavian (Tavi) – Bucureşti, Raţă (Fratele Tarcisius) – călugăr catolic (Iuliu Maniu a murit în braţele sale), Râşnoveanu, Roşeală – poliţist, Rotaru Ion – preot greco-catolic, Sarry George Valentin – Constanţa, Rotaru, Savel Gheorghe – căpitan moldovean, Săndulescu Mihai – poliţist, Sângiorzan – învăţător ardelean, Silvestru Victor – „turnător" moldovean, Şovăilescu, Şercăianu – medic veterinar, Snaidero Romeo – comandor marină, Spânoche Dumitru – învăţător dobrogean, Spânu Constantin (Titi) – Cogealac Dobrogea, Stamati Ion – avocat laşi, Stăncescu – naţionalist basarabean, Ştefănescu Gheorghe – căpitan Bucureşti, Tarr – avocat Cluj, Tăbăcaru Sviatoslav, Duţă Alexandru – muscelean, Teufănescu Costache, Toth, Triandaf Narcis – căpitan jandarmi Oradea, Tudose Traian (Titanul) – medic bucureştean, Tudose – student, Tufeanu – student, Ungureanu Nicolae (Colea) – plutonier jandarmi, Văduva Constantin, Vătămanu Nicolae – comuna Lespezi Iaşi, Vlădescu – inginer, Vueric Mircea, Zăgan – avocat.

Privind această listă a lui Ion loanid, îmi dau seama că ea cuprinde peste jumătate din deţinuţii care alcătuiau mina de

plumb deal Cavnic, până la data de 6 Iunie 1953, data evadării noastre.

Cu gândul la cei lăsaţi acolo, care au avut destul de suferit în urma evadării noastre, mă mângâi cu cele auzite ulterior, că nimeni nu ne-a înjurat, că au suportat bravând represaliile administraţiei şi că toţi au fost mândri de fapta noastră.

De altfel, la plecare, am putut constata noi înşine că o mare parte din deţinuţi erau la curent cu cele ce se vor întâmpla şi cu toţii au avut gesturi prin care ne încurajau sau arătau că sunt alături de noi, urându-ne succes.

* * *

Programul de seară: împărţirea mesei, scoaterea castroanelor şi deşertarea tinetelor, îmi distrage complet atenţia de la amintirile de zbucium, dar atât de dragi mie. Sunt obosit, cum sună stingerea mă culc şi adorm cu multă uşurinţă.

Mă trezesc tot la sunetul tălăngii, pentru programul de dimineaţă, programul meu… Programul lor…

Reîncep obişnuia plimbare, care în decursul atâtor ani de izolare mi-a oferit şansa scurgerii lor într-un mod atât de agreabil!

Astăzi, după aproape cinci ani în această celulă, mi-aduc aminte de parcă ar fi fost ieri de plecarea din fabrică, despărţirea de Radina şi de Costi Brâncoveanu din acea îngrozitoare cameră de trecere!

Celula mea numărul 6 de la Zarca Gherla, este absolut identică cu celula 26 de la Zarca Aiud. Aceeaşi suprafaţă, aceeaşi distanţă de la uşă la fereastră, aceiaşi pereţi pe care puteai citi cuvinte în englezeşte şi în franţuzeşte! O singură mare diferenţă constă în felul încălzirii. La Aiud era încălzire cu

cărbuni într-o sobă mizerabilă de tablă, care dogorea puternic câteva minute, apoi urmele căldurii care a fost le puteai constata doar printr-un fum gros, usturător, care se menţinea! La Gherla, încălzirea se face cu ajutorul caloriferului, dar e ca şi inexistentă! Este totuşi mai bine cu calorifer, căci, dacă nu ajută să te încălzeşti, în schimb poate fi întrebuinţat cu deosebit succes ca telefon! Într-adevăr comunicaţiile se făceau mult mai greu la Aiud unde nu puteai vorbi decât cu celulele învecinate direct prin perete, pe când la Zarca Gherla comunici cu tot etajul, şi chiar şi cu subsolul, cu ajutorul caloriferului! Deoarece eu am fost întâi la Aiud şi apoi la Gherla, am putut constata acest progres tehnic, deşi am abuzat destul de puţin de el. Dar Zarca din Gherla mai beneficiază de încă un atu faţă de Zarca Aiud. În timp ce ferestrele din Aiud aveau deschiderea către curtea interioară a închisorii, unde nu puteai vedea decât bucătăriile, prin cele de la Gherla se poate vedea o străduţă, e drept de obicei pustie, dar totuşi străduţă, pe care rareori trece şi câte un călător amărât! Se poate spune că scorul este favorabil Gherlei cu doi la zero!!! În privinţa porumbeilor, scorul se menţine egal, aceste păsări făcând obiectul de studiu preferat al deţinuţilor din ambele penitenciare. Perioadele de amor ale porumbeilor sunt deosebit gustate de către deţinuţi, iar dacă cocoţarea pe ferestre ar fi mai uşoară, şi în special menţinerea sus pe fereastră, desigur că, cea mai mare parte a timpului, deţinuţii ar privi prin micile crăpături ale oblonului. Dar pervazurile aşezate înclinat îngreunează mult aceste posibilităţi. Cred că nu trebuie să mai menţionez faptul că a fi surprins de către gardian privind scenele obscene ale amorului porumbeilor costa o noapte de carceră! Este de altfel normal, miliţienii fiind nişte vajnici păzitori ai moralei proletare!

Lăsând la o parte aceste mici detalii tehnice, din punct de vedere al componenţei societăţii celor două Zărci, avantajul este net în favoarea Aiudului. Zarca din Gherla străluceşte prin

necunoscuţii care o populează, în timp ce, la Aiud, în celularul de la etaj puteai întâlni oameni ca Radu Gyr sau Radu Mironovici, iar la parter, Nichifor Crainic, generalul Stoenescu, amiralul Măcelariu, generalul Pantazi, generalul Dobre, doctorul Tomescu, Radu Leca, generalul Voiculescu, generalul Calotescu, generalul Jienescu, Mircea Cancicov; iar spiritele celor dispăruţi: Istrate Micescu, Mircea Vulcănescu, colonel Mircea Elefterescu, parcă pluteau încă în atmosfera Zărcii. Zarca Aiudului, prin 1955, era şi „modern" populată prin lotul Pătrăşcanu compus din reprezentantul Palatului, Moczony Stârcea, plus nenumăraţi „ber, berg, ştein şi atz" după tradiţia instaurată de Carol al doilea. Îmi amintesc de Harry Brauner, Zilber şi Calmanovici. În această privinţă, Zarca din Aiud, marchează un net avantaj! În ceea ce priveşte numărul anilor, atât cei de la naştere, cât şi cei de condamnare, superioritatea Aiudului este din nou categorică. Poate aşa se şi explică faptul că Aiudul este dotat şi cu un medic deţinut, în speţă Cornel Petrasievici, în timp ce la Gherla „flutură vântul sălbatic"!

Lăsând la o parte aceste considerente, asemănarea celor două Zărci este uimitoare, iar specialitatea ungurilor în construirea unor astfel de „palate" remarcabilă!

Din punct de vedere al alimentaţiei, amândouă Zărcile se remarcă prin „excelenţi bucătari" specializaţi în ciorbe de murături stricate, de cartofi fără cartofi, de arpacaş cu burtă nespălată şi de turtoi cu nisip!

Continui plimbarea, o adevărată călătorie, o călătorie a gândurilor mele făcută cu paşi mici, măsuraţi, o călătorie în jurul celulei!

Mă văd singur, singur aşa cum sunt şi astăzi, dar gândurile mele aleargă cu zece ani în urmă, şi-atunci eram tot singur…în pădurea de la Cavnic!

* * *

E frig, întuneric beznă şi plouă, mai bine zis „toarnă”, sunt ud până la piele.

S-a dat alarma în colonie, se aud focuri de armă şi lătrături de câini.

Am pierdut orice nădejde de a-mi regăsi vreun prieten. Trebuie să mă îndepărtez cât mai repede şi cât mai mult de colonie. Ploaia şi întunericul mă favorizează, până în zori trebuie să fiu la minimum 30 kilometri depărtare. Numai de-aş putea păstra o direcţie, pentru a nu mă învârti în cerc.

Merg cu multă greutate, cad, mă ridic şi pornesc mai departe şi iar cad. Salopeta este îmbibată de noroi, alunec la fiecare pas, dar merg înainte. Voi fi reuşit să mă îndepărtez? Nu se mai aude decât răpăitul ploii şi paşii mei alunecând prin noroi. Cred că merg de vreo patru ore, dar nu cred că am parcurs mai mult de 8 kilometri! A fost o iluzie să-mi închipui că până în zori voi face 30 de kilometri! Să fiu mulţumit cu jumătate din această distanţă, doar urmăritorii mei nu cunosc direcţia în care am luat-o. Cred însă că în orice parte ar lua-o, sunt de-ai noştri!

Începe să se crape de ziuă. Pădurea este foarte deasă, mă camuflează destul de bine. Trebuie să mă odihnesc şi să mă orientez. De-acum înainte va trebui să am o direcţie precisă, nu-mi mai este permis să merg la întâmplare.

După planurile noastre, trebuia să ţinem linia munţilor mergând către Est, pentru a ajunge în munţii Bucovinei, apoi să coborim pe Carpaţii Moldovei până în Vrancea, unde să ne odihnim 2-3 săptămâni. Fraţii Cojocaru şi fraţii Brânzaru urmau să ne fie gazde; bine înţeles tot în munţi, dar în munţii lor, unde cunoşteau toate văgăunele.

Drumul trebuia reluat spre Sud, pe linia munţilor, cotul Carpaţilor, apoi spre Vest prin Carpaţii Munteniei, până aproape unde aceştia coboară la Dunăre, unde să facem un

nou popas în jurul comunei Ilovăţ, acolo unde Ion Ioanid era la el acasă.

Trebuia apoi să trecem în Banat şi să forţăm frontiera printr-un atac cu grenade.

Drumul ar fi fost foarte lung, aproximativ 3000 de kilometri, dar destul de sigur dacă nu părăseam linia munţilor. După calculul meu trebuia să ajungem la frontiera Iugoslaviei între 15 Octombrie şi 15 Noembrie.

Astăzi datele problemei se schimbă complet. Nu mai poate fi vorba de a parcurge singur această distanţă fără hrană. Acum trebuie să aleg drumul cel mai scurt şi să-mi asum şi riscul călătoriei cu trenul. Bine înţeles, numai cu mărfare şi numai noaptea.

În linii mari, planul este făcut: voi merge către Vest, voi ocoli Baia Mare, apoi voi căuta să iau un tren către Oradea, Timişoara.

Dar ce fac acum? Unde mă odihnesc? Mă aflu pe o contrapantă plină cu mărăcinişuri. Cred că mă găsesc pe cel mai bun loc pentru odihnă. Dacă în cursul dimineţii patrulele vor începe să ne caute, ele vor merge pe firul văii, sau pe creasta munţilor, în nici un caz pe contrapantă, unde mersul este cel mai dificil.

Caut un mărăciniş mai des şi mă bag sub el. Ploaia nu s-a oprit nici un moment, ceea ce îngreunează enorm o urmărire cu ajutorul câinilor. Sunt convins că mă pot culca absolut liniştit. Îmi trag salopeta în cap, peste casca de miner. Încerc să mă culc pe dreapta, pe stânga, imposibil de a-mi găsi un loc. Îmi dau seama că nu poate fi vorba de a dormi, atâta vreme cât ploaia nu va înceta. Schimbând încontinuu poziţia, stau totuşi pe loc spre a mă odihni. Nu rezist mai mult de două ore, simt că amorţesc cu desăvârşire. Mă ridic în picioare şi mă uit de jur împrejur. Nici o mişcare, nici un zgomot, în afară de cel al ploii.

Mă hotărăsc să pornesc la drum. Mai mult din curiozitate, părăsesc linia contrapantei, pentru a mă urca pe creastă, vreau să am orizont, cât mai mare orizont!

Ajung sus cam într-o jumătate de oră, luând muntele în piept. Creasta coincide cu sfârşitul pădurii, mă aflu deci chiar la liziera ei. O poiană mare se întinde în faţa ochilor mei, iar la aproximativ un kilometru şi jumătate, doi, o mare turmă de oi. Mi s-a făcut pe loc foame. Ce bun ar fi un lapte!

Prudenţa nu dă ascultare foamei şi mă îndeamnă la observaţie. Mă urc într-un copac de la liziera pădurii, pentru a vedea cât mai departe, şi privesc cu multă atenţie.

La marginea pădurii, cam la doi kilometri de mine, văd un ţarc, unde desigur înoptează oile. Examinând cu multă atenţie ţarcul, văd o mică colibă într-un intrând al pădurii şi în faţa ei, aşezaţi, doi ciobani. Mă uit din nou către oi, care sunt cam în mijlocul poienii, şi văd alţi doi ciobani.

Rămân în pom cam o jumătate de oră, privind cu atenţie când spre turma de oi, când spre coliba ciobanilor.

Ciobanii de la oi scrutează cu privirea mai mult liziera pădurii! La un moment dat unul din ciobani îşi dă şuba la o parte pentru a-şi scoate din buzunar un pachet de ţigări. Văd acum cu claritate o cismă şi pantalonul militar!

Nu mai încape nicio îndoială, stânele au trecut în paza Securităţii.

Cobor din pom cu ochii pe securiştii de la oi.

În acest timp unul din securişti mă observă, strigă la ceilalţi şi aleargă cât pot de repede către mine. Îmi dau drumul din pom la ultimii doi metri şi alerg cât mă ţin picioarele către interiorul pădurii. Mă opresc la primul tufiş mai mare şi mă ascund sub el.

Mi-am făcut următoarea socoteală: urmăritorii nu se vor gândi niciodată că în spaima mea mă voi opri atât de aproape de ei şi vor trece pe lângă mine, căutându-mă către firul văii.

Aşa s-a şi întâmplat, unul din ei trecând pe la 5-6 metri de mine!

I-am auzit strigând: „Stai mă, predă-te, că nu-ţi facem nimic!”.

Securiştii s-au îndepărtat atât de mult încât nu-i mai aud. Cu multă atenţie mă ridic şi mă îndrept din nou către liziera pădurii, mergând pe marginea ei în direcţia opusă ţarcului.

Plouă cu găleata, iar eu îmi continui drumul liniştit timp de câteva ore. Sunt absolut sigur că mi-au pierdut urma, dar sunt tot atât de convins că prin radio am fost anunţat unde mă găsesc. Lucrul nu are prea mare importanţă, deoarece în această primă dimineaţă nici nu puteam fi prea departe. Ne căutau deci într-o rază pe care o bănuiau şi asupra căreia era greu să se înşele!

Nu am nimic de făcut altceva decât să merg cât mai mult, deoarece cu cât cercul în care mă vor căuta va fi mai mare, cu-atât şansele de a fi găsit vor fi mai mici.

Merg până la căderea nopţii încontinuu, trecând din nou pe contrapantă, în momentul în care liziera pădurii se abate de la direcţia mea Vest-Sud-Vest.

Odată cu căderea nopţii începe cea mai mare furtună pe care am trăit-o în viaţa mea. Trebuie să mă culc la pământ pentru a nu mă trânti vântul. Fiind pe contrapantă, şuvoaie nesfârşite de apă se scurg pe sub mine. Când se va termina acest calvar? Pătruns până la oase, cu salopeta muiată în noroi, nu am altă soluţie decât de a sta în continuare lipit de pământ.

Pe la jumătatea nopţii furtuna se potoleşte, dar ploaia continuă cu aceeaşi intensitate. Mă scol în picioare pentru ca ploaia să-mi mai spele noroiul de pe salopetă. Încep să nu-mi mai pot stăpâni tremuratul. Setea şi foamea mă chinuie îngrozitor. Venirea zorilor este o binecuvântare, deşi nimic nu

se schimbă. Au trecut 36 ore de la evadare şi simt că sunt complet terminat.

Dacă am fi fost doi, puteam să ne aşezăm spate în spate, ar fi fost mai uşor, da, mult mai uşor din toate punctele de vedere.

Gândurile acestea mă demoralizează cumplit. Cum adică, nu sunt în stare să trec singur nici de prima greutate întâmpinată? Este drept că în atâţia ani de război, război de poziţie sau de mişcare, iarna sau toamna, nu am avut de întâmpinat o astfel de lupta cu forţele dezlănţuite ale naturii. Un singur lucru se conturează totuşi cu claritate în capul meu: nu regret câtuşi de puţin evadarea, indiferent de ceea ce suport astăzi, indiferent de ceea ce va urma. Prea mult mi-am dorit-o, se împlinesc 7 ani, de când nu mă gândesc decât la ea! Şi-apoi această dorinţă realizată astăzi, a întrecut cu mult aşteptările mele, nu a fost numai evadarea mea, a fost cea mai mare evadare dintr-o închisoare politică până la ora actuală! Da... 13 evadaţi! Desigur că pe securişti i-am înebunit! Ce se va mai întâmpla de astăzi înainte, nu mai are importanţă! Sunt din nou satisfăcut, îmi umflu pieptul şi încep să fredonez o melodie imaginară! Mă trezesc cântând! Mă amuz, sunt din nou vesel şi măresc pasul. Întâlnesc o potecă, care urcă aproximativ în direcţia dorită. Sunt prea optimist pentru a lua în seamă pericolul pe care îl constituie un drum bătut!

Pentru prima oară de la evadare, ploaia încetează. Apare soarele! Îi simt căldura. Îmi dezbrac bluza de la salopetă şi rămân cu pieptul gol. Mă încălzesc şi merg cu pas vioi înainte, neobservând că poteca şerpuieşte şi nu am câmp de vedere.

La numai 4-5 metri în faţa mea apare o femeie.

Sunt complet surprins, vreau să mă întorc şi să fug, dar reuşesc să-mi înfrânez această pornire, dându-mi seama căşi ea este împanicată, şi îi spun:

— Bună dimineaţa, măicuţă!

— Bună să-ţi fie inima, flăcăule!

O studiez dintr-o aruncătură de privire. Să tot aibă 60 de ani. Poartă un coş în mână. O fi având mâncare? Primul gând este să-i smulg coşul şi s-o iau la fugă. Mă stăpânesc. Femeia mă întreabă:

— Din munţi, maică?

— Da… din munţi.

— Ţi-o fi foame… dar ce să te mai întreb… iacă vin de la stână şi nu mi-am găsit băiatul, în locul alor noştri … numai armată! Femeia pune coşul jos şi scoate din el o bucată bună de mămăligă, una de brânză de oi şi o sticlă de lapte, spunându-mi:

— Mănâncă, maică… Cine ştie de când n-ai mâncat.

— E departe stâna unde ai întâlnit armată?

— La juma de oră pe potecă în sus, maică, dai peste ei.

Am început să înghit cu noduri, dar nu mă îndur să las mâncarea până nu termin absolut tot. Femeia îşi pune sticla în coş şi măîntreabă:

— Eşti de-ai lui Paşcă, maică?

Ştiam că Paşcă fusese partizan prin aceşti munţi, dar fusese prins în urmă cu vreo doi ani. Nu vreau însă să lungesc vorba şi-i răspund:

— Nu… iartă-mă… nu stau bine aici… trebuie să plec…îţi mulţumesc din suflet, măicuţă!

— Mergi cu Dumnezeu, copile, şi ai încredere în El… ne-au prăpădit duşmanii ăştia, ai grijă! — şi spunând aceste cuvinte îşi făcu cruce şi o luă pe potecă la vale.

Eu părăsesc imediat poteca care urcă către Vest şi cobor spre Sud, din prudenţă, spre contrapantă.

Se făcuse cam 11, soarele ardea puternic, când am ajuns într-o poiană plină cu mărăcinişuri foarte dese.

Mă hotărăsc să profit de soare pentru a încerca să dorm. Mă opresc într-un tufiş mai mare, mă bag sub el şi adorm

numaidecât. Începusem a treia zi de la evadare, aveam cam 60 de ore de când nu închisesem ochii.

Către ora 4 după amiază, ploaia mă trezeşte din somn. Am dormit 4-5 ore, am mâncat, mă simt alt om! Mă ridic în coate şi privesc înaintea mea. Am îngheţat, la circa 30 de metri înaintează o patrulă în şir indian, soldatul din faţă ţine un câine lup în lesă! Îi număr… 1, 2, 3, 4… 12! Mă culc complet pe spate şi nu fac nicio mişcare. Îi privesc cu coada ochiului. Se apropie. Câinele adulmecă pământul. Sunt la 6 metri, poate mai aproape… Trec, se îndepărtează… Doamne, am scăpat!!! Sunt la 50 de metri, la 80… Au dispărut. Numai Dumnezeu şi ploaia Lui m-au ocrotit! Câinele nu m-a putut mirosi din cauza ploii. Securiştii, uzi şi ei la piele, înaintau cu ochii în pământ şi cu mâinile în buzunare. Pistoalele mitralieră le aveau atârnate de gât.

Nu cred că mai poate exista un pericol. De unde să scoată atâtea patrule, încât să le înghesuie pe un kilometru pătrat?

Mă hotărăsc să rămân pe loc pentru a mă mai odihni, chiar dacă nu voi mai putea să dorm.

Mă ridic în picioare pentru a-mi desmorţi oasele. Abia acuma văd că la 6 metri de mine este o potecă. Patrula nu trecuse aiurea prin poiană, ci urmărea un traseu bine stabilit!

Ploaia a încetat din nou, ea m-a protejat, şi-a făcut datoria, urmează soarele. Mai prind încă 2-3 ore de soare!

M-am culcat şi am adormit. M-a trezit răcoarea serii. Am pornit la drum, îndreptându-mă din nou către Vest-Sud-Vest.

Cred că muşchiul copacilor, şi acela atât de rar întâlnit, nu mi-a oferit o orientare prea bună, dar acum merg după cum a apus soarele. Dacă ar fi şi mâine soare…

Muntele este destul de abrupt şi eu îl cobor direct. Văd la 5-6 metri în faţă o şosea. Greu de ajuns la ea datorită pantei foarte înclinate, dar locul meu oferă un excelent punct de

observaţie. Privesc în susul şi în josul şoselei şi ascult cu multă atenţie.

Aud zgomot de motoare! În locul în care mă aflu este imposibil să fiu văzut din şosea, iar eu o văd pe o lungă distanţă.

După uruitul motoarelor pare a fi o coloană de camioane care urcă. Găsesc un loc uscat unde mă aşez pentru o observaţie îndelungată.

Coloana se opreşte foarte aproape de mine, se aude perfect tot ceea ce vorbesc. Nu-mi dau seama câte camioane sunt, dar sunt minimum 8-10! Se aude o comandă: „Coborâţi din camioane!”.

Sunt strânşi în coloană de marş. O nouă comandă: „Vom merge pe şosea în pas de voe vreo 200 metri, după care vom intra în pădure – în trăgători –, cercetând pădurea până ajungem la stână. Acolo adunarea. După mine... marş!”.

Au pornit-o pe şosea în sus în linişte desăvârşită, defilând prin faţa mea. Probabil la 200 de metri era un loc mai accesibil urcării în pădure.

Au dispărut în noapte, iar maşinile au rămas încolonate pe şosea, sub ochii mei.

Pornesc şi eu în direcţia contrară, deşi nu era direcţia mea de marş, la numai 5-6 metri de şosea, ţinând-o continuu sub cea mai strictă observaţie. Am grijă la fiecare pas să nu fac nici un zgomot. Trec de coada coloanei de maşini şi cu multă precauţie, pentru a nu fi văzut sau auzit de şoferi, traversez şoseaua, reluând direcţia Sud. Traversez din nou şoseaua pentru a-mi menţine direcţia, deoarece aceasta şerpuieşte. Am convingerea că mă aflu pe şoseaua Cavnic-Baia Sprie-Baia Mare, deci pe direcţia mea de marş şi trebuie să fiu destul de aproape de Baia Sprie.

Nici astăzi nu ştiu câţi kilometri sunt de la Baia Sprie la Cavnic, dar bănuiesc a fi în jur de 60.

Voi căuta ca până la Baia Sprie să mă menţin în apropierea şoselei, ea fiind cea mai bună călăuză.

Spre dezolarea mea, ploaia reîncepe, uscarea salopetei rămânând o iluzie!

Am trecut de 72 de ore de când merg continuu, iar dacă practic nu am parcurs decât vreo 60 de kilometri, în realitate, cu toate ocolişurile, cu siguranţă am trecut de 80!

Ce va fi când voi ajunge la şes, cum voi reuşi să trec de Baia Mare, rămân semne de întrebare, deocamdată fără răspuns.

Urmărirea însă depăşeşte cu mult previziunile noastre.

Puţin după miezul nopţii ajung la Baia Sprie. Colonia se vede perfect noaptea, fiind puternic luminată. Mă hotărăsc să rămân până dimineaţa, pentru a vedea intrarea în mină a deţinuţilor. Locul în care mă aflu este ideal pentru scopul urmărit, bine camuflat în liziera pădurii şi cu un admirabil câmp de vedere, pentru a nu fi surprins şi pentru a observa colonia. Este foarte greu de presupus că evadaţii de la Cavnic vor fi căutaţi chiar la câteva sute de metri de colonia Baia Sprie!

Am stat un timp, iar gândul meu s-a oprit asupra celor lăsaţi la Baia Sprie, pe care acum îi pot vedea din nou, fără însă a-i şi identifica. Sunt pătruns de o adâncă melancolie. Nu mai simt nici frig, nici oboseală, nici sete sau foame, ci doar o mare tristeţe.

Începe ieşirea schimbului doi, iar schimbul întâi este adunat la poartă, întreaga operaţie de ieşire-intrare o urmăresc cu ochii în lacrimi.

Atât la intrare, cât şi la ieşire, percheziţia este drastică.

Am plecat de la Baia Sprie cu inima strânsă, îndreptându-mă către Baia Mare în teren complet deschis.

Pentru a nu atrage cumva atenţia, am mers pe şosea ca orice trecător obişnuit. M-am angajat serios pe drum când mi-am dat seama că, totuşi, puteam fi serios suspicionat de către

oricine, datorită halului de murdărie al salopetei. Oboseala îşi spusese cuvântul, nu mai raţionam normal.

Nu mai pot da înapoi, las totul la voia întâmplării.

Ploaia a încetat, ceeace este un inconvenient în plus în circumstanţele actuale.

Întâlnesc pe drum călători pe jos, căruţe, camioane, turisme şi o mulţime de case izolate. Nu-mi dau seama dacă am părăsit Baia Sprie sau dacă am intrat într-un alt sat. Fiecare călător întâlnit, fiecare camion, îmi provoacă nelinişte. Merg înainte căutând să par cât mai natural şi mi se pare că nu reuşesc acest lucru. Camioanele mă turbură în mod special. Mi se pare că fiecare om întâlnit mă priveşte în mod deosebit, că se întoarce după mine şi drumul parcă nu se mai termina. Casele izolate se înmulţesc, apoi din nou se răresc şi întâlnesc din ce în ce mai mulţi oameni.

Reglarea ritmului de mers mi se pare un lucru foarte important. Nu trebuie să merg prea încet, deoarece numai de om care merge la plimbare nu am aerul, dar nici prea repede, pentru a nu da impresia că vreau să mă ascund de privirile trecătorilor.

Îmi examinez din nou ţinuta şi mă îngrozesc de murdăria ei! Ce fel de miner o mai fi acela cu atâta noroi pe el? Evident că mulţi dintre cei întâlniţi şi-au pus această întrebare! Dar dacă unul dintre aceştia a anunţat Securitatea de la primul telefon întâlnit? Drumul este lung şi cu o maşină mă poate ajunge din urmă sau îmi poate ieşi înainte!

Aceste gânduri se zbuciumă necontenit în creierul meu şi evident rămân fără nici un răspuns. Şi în definitiv, ce se poate întâmpla? Este singura întrebare care mă linişteşte… Mă arestează şi gata! În fond eu am reuşit ceea ce am vrut, să ies din închisoare prin propriile forţe şi nimic mai mult. O simplă demonstraţie a voinţei faţă de mine însumi în primul rând şi faţă de Securitate în al doilea! Voiam numai să demonstrez

duşmanului că nu înţeleg să mă supun şi că nu o voi face niciodată. Nu trebuie să creadă că ne-au umilit, ci numai că, închizându-ne, şi-au rezolvat pentru un moment propriile lor porniri de frică! Aceasta însă numai pentru un moment, căci atâta vreme cât încă trăim, ei trebuie să fie într-o continuă tensiune, într-o continuă frică. Eu nu am de ce să mă tem, eu nu mai am nimic de pierdut, pe când ei...

Nu, categoric nu, eu nu mă tem nici de a înfrunta pericolul arestării, căci nu am dobândit prin evadare libertatea, şi nici de chinurile anchetei, căci am mai trecut prin ele şi le cunosc. Ei în schimb vor trebui să aibă veşnic atenţia pe mine. Eu sunt mai periculos pentru ei, decât sunt ei pentru mine.

Cu-aceste gânduri clarificate, îmi văd de drum liniştit şi, fără să-mi dau seama, intru într-un cartier mărginaş din Baia Mare!

Mă aflu pe o stradă foarte lată şi foarte lungă, care se pare că traversează oraşul pe la periferia sa. Este secanta unui cerc ce va ieşi în partea cealaltă a oraşului.

Pe dreapta sunt case fără etaj, dar măricele, frumoase şi cu curţi şi grădini mari. Pe stânga casele sunt mai rare, intercalate cu locuri virane. În spatele acestor case nu este decât un câmp întins, teren agricol.

Într-o curte văd o fântână şi mi se face o sete îngrozitoare. În curte, o femeie întinde rufele pe frânghie. Îi cer apă şi mă pofteşte să intru.

— Dumneata eşti miner, nu? Mă recunoscuse după casca, pe care o purtam în continuare tocmai pentru acest motiv, dar şi pentru a mă proteja de ploaie.

— Da, sunt miner.

— Şi soţul meu este miner, vino să mănânci ceva, tocmai mâncarea este gata!

— Mulţumesc foarte mult, dar nu îmi este foame, vreau numai o cană cu apă; îi răspund, deşi la pronunţarea cuvântului „mâncare” mi s-a făcut o foame cumplită.

— Las’că vă cunosc eu pe voi, minerii, o ciorbă caldă şi un pahar de vin sunt întotdeuna bine venite.

Sunt într-o grea cumpănă, nu ştiu ce să fac, când femeia intervine din nou:

— Hai, pofteşte în casă, mănânci şi pleci.

Am intrat în casă, o cameră mare, curată, o masă, patru scaune, un bufet şi cam atât.

— Stai jos, mă duc să-ţi aduc de mâncare.

Mă aşez pe scaun, mulţumit că acesta e lângă fereastră şi pot observa strada. Nu mă mai gândesc la nimic. Ce-o vrea Dumnezeu!

O delicioasă ciorbă de fasole cu bucăţi de slănină, o ceapă de apă şi jumătate de pâine albă îmi sunt puse în faţă cu urarea „poftă bună”! Un regal de masă cum nu mai văzusem de ani de zile.

Femeia pleacă să termine cu întinsul rufelor, după care se întoarce şi îmi spune: „Nu te întreb dacă mai vrei, dă-mi farfuria”, şi a mai venit cu o porţie. Aşezându-se lângă mine şi prividu-mă îndelungat, îmi spuse:

— Bărbatul meu trebuie să vină dintr-un moment într-altul.

— Eu plec imediat!

— Nici nu poate fi vorba să pleci, fiindcă vine bărbatul meu, de altfel n-o să pleci în halul ăsta, trebuie să-ţi spăl salopeta şi să te odihneşti!

În acest moment, aud o voce bărbătească chemând-o afară. Am îngheţat, dar femeia m-a luat imediat, m-a băgat într-o cameră alăturată şi mi-a spus să stau liniştit până se reîntoarce ea.

Sunt sigur că am fost recunoscut şi că am căzut într-o cursă. Nu am ce face, camera nu are altă ieşire, nu găsesc

nimic la îndemână cu care eventual să mă pot apăra. Inima a început să-mi bată puternic.

Femeia se întoarce surâzând şi mă întreabă:

— Ţi-a fost frică?

— Nu… De ce să-mi fie frică? Trebuie să plec.

— Nu, n-ai să pleci nicăeri până îţi spăl salopeta şi până te odihneşti. Fiindcă văd că îţi este frică, am să-ţi spun adevărul. Te-am recunoscut imediat… eşti fugit de la Cavnic!

— Nu sunt fugit de nicăeri, dar trebuie să plec! Şi spunând acest lucru mă îndrept hotărât spre uşă.

Femeia îmi taie drumul, spunându-mi:

— Stai liniştit, dacă pleci acum te prind imediat, toată strada este păzită. Bărbatul meu mi-a spus aseară că la şedinţa de Partid i-a anunţat de evadarea de la Cavnic şi l-a însărcinat cu paza străzii. Cel care m-a strigat afară m-a întrebat dacă nu am văzut unul sau mai mulţi mineri străini trecând pe stradă. Bărbatul meu este secretar de Partid, numai aici eşti în siguranţă, te rog crede-mă. De altfel dacă eşti văzut ieşind din casa noastră, ne faci nouă un mare rău.

— Bine… Acesta este adevărul, dar bărbatul dumitale va trebui să mă predea imediat… plecând acum îmi încerc norocul.

— Nu, bărbatul meu nu te va preda, el este singurul care te poate scoate de aici, ai făcut o mare greşeală intrând în Baia Mare, dar ai avut noroc să nimereşti la noi, aşteaptă… am auzit poarta deschizându-se, trebuie să fie bărbatul meu.

Sunt complet descumpănit, inima îmi bate îngrozitor, ori mă predă imediat, ori, dacă sunt oameni cumsecade, pot cădea odată cu mine.

Se aud paşi… Se deschide uşa şi apare un bărbat trecut de 30 de ani, solid şi foarte înalt. Este zâmbitor, îmi întinde mâna şi se adresează nevesti-si spunându-i:

— Dă-ne să mâncăm, dar mai înainte adă-ne o sticlă de palincă.

Felul lui de-a fi mi-a prezentat de la început încredere, de data aceasta frica mea fiind mai mult pentru ei.

Mi-a povestit în câteva cuvinte şedinţa de Partid în care li s-a spus de evadarea noastră, li s-a spus că suntem criminali de drept comun periculoşi, că la evadare am omorât doi oameni, li s-au dat indicaţii de felul în care suntem îmbrăcaţi şi-apoi s-a organizat paza străzilor, precum şi ce trebuie să facă în cazul în care ne-au prins, sau numai ne-au zărit.

I-am povestit şi eu felul în care am evadat, omiţând întru totul informaţiile primite în vederea evadării, precum şi orice nume. Am primit o pijama şi soţia lui mi-a luat salopeta pentru a o spăla.

Ne-a apucat apusul soarelui stând de vorbă, iar el mi-a spus că nu pot pleca înainte de mâine noapte, deoarece trebuie să mi se usuce salopeta şi să facem un plan de a ieşi din Baia Mare. S-a dus apoi pentru o jumătate de oră, spre a verifica dacă toţi oamenii lui sunt la posturile lor şi pentru a telefona la Securitate, după cum a primit dispoziţie! A plecat spunându-mi: „Am fost scutiţi de a merge la lucru, până la noi ordine, dar mă aştept şi la o inspecţie a Securităţii. Nu ai nici o grijă, la mine nu vor intra”.

Cum s-ar zice... Sunt păzit de către Securitate împotriva Securităţii!!!

M-am întins pe pat oarecum liniştit. Dar dacă totul a fost o montare, pentru a veni cu Securitatea? Nu cred, nu ar fi stat cu mine o după masă întreagă, ar fi găsit un pretext pentru a pleca. Ce-o fi, o fi!

S-a reîntors vesel, spunându-mi: „N-au prins pe nimeni, aşa că trebuie să fim în continuare vigilenţi!”.

Ne-am aşezat din nou la masă... Aceeaşi delicioasă ciorbă de fasole.

Am mai stat de vorbă şi, pe la nouă seara, m-a dus într-o cămăruţă spunându-mi: „Aici dormi cât vrei, chiar dacă vei auzi vorbă în casă, să nu te temi, nimeni nu va intra la dumneata. Eu plec de dimineaţă şi mă întorc la prânz. Mâine dimineaţă soţia mea îţi va aduce lapte. Hai acum cu mine la closet, iar pentru la noapte, ai o oală sub pat”. I-am mulţumit din tot sufletul, se gândise la toate!

Soţia lui îmi aduce un lighean cu apă caldă, săpun şi prosop, spunându- mi: „Când eşti gata, bate în uşă”. M-am spălat şi m-am culcat.

Cu ochii în tavan, gândurile nu se leagă. Mare noroc am avut! Aceşti doi oameni mi-au câştigat complet încrederea. Mai existăşi astfel de oameni!

Îmi povestise că majoritatea celor ce primiseră ordinul de a ne prinde, sunt oameni buni şi poate nu ne-ar fi predat decât de frică. Chiar el, dacă ar mai fi ştiut cineva, m-ar fi predat; dar în soţia lui are totală încredere. Sunt însă şi din ceilalţi!

Am avut un imens noroc până acum, poate mă va urmări în continuare! Am adormit repede.

Mă trezesc auzind bătăi uşoareîn uşă. Este dimineaţa. Mi-e frică să răspund. Bătăile continuă, deschid uşa şi femeia îmi aduce lapte cald, pâine cu unt şi marmeladă! Îi mulţumesc, mănânc şi mă întind în pat. M-am odihnit admirabil. Femeia îmi ia tava pe care mi-o adusese şi-mi spune: „Hai la closet, după aceea am să te încui în casă vreo oră, să nu-ţi fie frică. Oricine vine, nu răspunzi un cuvânt până vin eu”.

Ascuns în casa unui secretar de Partid, păzit de către oamenii lui puşi în slujba Securităţii… numai la asta nu mă puteam aştepta!

Am auzit femeia venind şi deretecând prin casă, dar nu m-a deranjat.

Apoi, aud o voce bărbătească şi îi recunosc vocea, este a lui! „S-a sculat”?

Femeia îi răspunde: „A mâncat de dimineaţă, acum nu ştiu, poate doarme, trebuie să fie frânt de oboseală. Salopeta este aproape uscată”.

Bate în uşăşi deschid.

— Cum ai dormit? Trebuie să-ţi dau o veste proastă… I-au prins aproape pe toţi în munţi, în primele trei zile. În Baia Mare, nu au prins pe nimeni, diseară trebuie să pleci. Vom vedea cum!

Nu răspund nimic, ştirea mă descumpăneşte, sunt foarte trist.

— Acum vom lua masa împreună, trebuie să ai curaj, ţi-am adus şi câte ceva de mâncare, un mic pacheţel să ai pentru vreo două, trei zile, să vedem ce îţi pot găsi ca îmbrăcăminte… Nu ne potrivim!

— Vă mulţumesc din suflet, aţi făcut atât de mult pentru mine…

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti, nu am făcut decât ceea ce orice român trebuia să facă, nu ştiu încă ce vom face cu îmbrăcămintea, nu poţi pleca în salopetă şi cu casca de miner pe cap; eşti semnalat în această îmbrăcăminte.

Ne-am aşezat la masă. Tot minunata ciorbă de fasole de ieri. S-a scuzat că soţia lui găteşte pentru mai multe zile! Dacă ar şti ei că eu am mâncat ani de zile ciorbă de murături stricate, alternată rareori cu alte împuţiciuni!

M-am culcat şi după masă, la îndemnul lui; nu se ştie când mai aveam să dorm într-un pat bun…

Cineva ciocăne la uşă. Mă scol şi deschid.

— Este opt, ţi-am adus un cojocel, o cămaşă şi o pereche de pantaloni, sper să-ţi vină. Acum mă duc să fac un tur pe la oamenii mei, după aceea mâncăm şi apoi plecăm. Nu te-am întrebat care este direcţia în care vrei să mergi, gândeşte-te şi la masă să-mi spui. Acum te las.

S-a întors şi am mâncat un lapte cald cu mămăliguţă. I-am explicat că vreau să merg spre Oradea, dar că nu vreau să mai merg pe jos decât încă una, maximum două staţii de cale ferată.

M-am îmbrăcat cu cele oferite de el şi am constatat că îmi vin destul de bine.

— Sunt gata de plecare.

— Stai să mai fac un tur până în capul străzii, apoi plecăm.

A plecat şi s-a întors într-o jumătate de oră.

După ce i-am mulţumit cât am putut de mult soţiei lui, am plecat amândoi pe o beznă desăvârşită şi puţină ploaie. Am traversat strada şi prin primul loc viran am ieşit din Baia Mare.

— Te voi duce până la capul celălalt al oraşului. Vei merge drept înainte pe linia unor pomi pe care ţi-i voi arăta până vei vedea un sat. Îl vei ocoli reluând apoi aceeaşi direcţie. Ai de mers cam 30 de kilometri până la prima staţie de cale ferată, unde nu opresc decât mărfarele şi un tren local. Acolo te poţi urca într-un mărfar, dar numai noaptea. La câteva sute de metri de această gară este o pădurice unde te poţi ascunde şi aştepta venirea trenurilor. În direcţia Oradea, cred că ai două trenuri, unul pe la 9 seara, celălalt în jurul lui 12-1 noaptea. Cred că abia poimâine noapte vei putea lua trenul, dar vezi, nu cumva să mergi ziua.

I-am mulţumit din tot sufletul, l-am îmbrăţişat cu căldură şi ne-am despărţit.

Am rămas singur în noapte. Îmi îmbrăcasem salopeta pe dedesupt, apoi hainele căpătate.

Merg cu destulă greutate printr-o purumbişte neprietenoasă. Nu văd decât la câţiva paşi înainte. Ploaia s-a înteţit, dar acest lucru nu mă deranjează. Apa se scurge pe cojocel şi nu mă pătrunde. Ocolesc satul, cred că nu este mai departe de 5-6 kilometri de Baia Mare. Reiau direcţia de marş şi mă apucă zorile înainte de a vedea gara sau păduricea. Nici o

şosea, nici o cale ferată. La câţiva paşi văd un lan de grâu. Este suficient de înalt pentru a mă camufla stând culcat. Intru vreo 50 de metri în acest lan şi mă culc. Ploaia a încetat, dacă va ieşi şi soarele totul va fi perfect. Am aţipit greu, dar am reuşit.

M-am trezit pe la prânz, am dormit bine datorită soarelui atât de dorit. Mănânc două bucăţele de slănină cu pâine. Ce binecuvântare au fost aceşti oameni pentru mine! Îi mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a îndrumat paşii spre ei.

Pornesc la drum. Mă îndrept puţin spre dreapta, în direcţia în care sper să întâlnesc calea ferată, o găsesc după vreo două ore de mers şi merg în continuare de-a lungul ei Nu mă gândesc la nimic, decât să ajung cât mai repede la gară. Văd în depărtare o luminiţă. Îmi dau seama că am ajuns, dar cred că prea târziu pentru a mai prinde trenul de unu noaptea. Mă depărtez de calea ferată în căutarea păduricei. O găsesc cu destulă dificultate. Aud un tren, dar îmi dau seama că merge către Baia Mare. Intru în pădure, este destul de rară, nu-mi oferă un ascunziş bun. Ce pot să fac? Intru mai adânc în pădure, şi mă culc.

La venirea zorilor, văd gara la câteva sute de metri. Nici un sat nu se observă. Pe la 10, un car cu boi vine la gară. Pe la 12 vine un camion, dar pleacă după câtgva minute, linişte completă, nu se mai vede nimeni. După amiază văd chipiul roşu al şefului de gară sau al impiegatului de mişcare, se plimbă puţin apoi reintra în gară.

Mănânc fără a scăpa gara un moment de sub observaţie. A căzut noaptea, s-a terminat a cincea zi de la evadare. Aştept trenul de la Baia Mare. Timpul trece cu multa greutate, tensiunea nervoasă creşte.

Se aude trenul, încep să mă apropii de gară. Sunt la câţiva metri de tren, şi la câţiva zeci de metri de gară. Trenul s-a oprit, nu văd decât pe şeful gării. Mecanicul se dă jos şi vorbeşte cu şeful gării. Nici o mişcare, totul pare complet

pustiu. Mă apropii de tren şi mă urc în penultimul vagon. Este gol, mă culc imediat la marginea lui.

Aud nişte paşi. Stau nemişcat. Cineva parcă se urcăîn vagon. Un foc de armă în sus şi aud strigând: „Stai! Nici-o mişcare că trag în tine!”.

Trei soldaţi sunt călare pe vagon cu armele îndreptate către mine. Eram culcat, nu puteam face nici o mişcare. De unde răsăriseră aceşti oameni? Desigur erau în tren.

La ordinul lor, m-am aşezat cu faţa în jos şi mi-au pus cătuşele.

M-au dus într-o cameră din gară şi m-au aşezat pe o bancă. Doi au rămas cu mine, unul a plecat, probabil spre a telefona la Baia Mare.

Nimeni nu m-a întrebat nimic, spre dimineaţă a sosit un turism şi m-au aşezat în spate încadrat de doi soldaţi, cel de-al treilea aşezându-se lângă şofer. Un moment mi-a trecut prin cap că am fost denunţat de gazda mea de la Baia Mare. Mi-a fost ruşine de gândul meu. Era imposibil, nu m-ar fi scăpat din mână acolo, la el acasă. Desigur ostaşii Securităţii au venit cu trenul şi au urmărit din tren dacă cineva se urcă. Prea bine regizat, nu aveam scăpare!

Un calvar s-a terminat, acum începe altul. Refuz să gândesc, un singur lucru ştiu cu certitudine: Nu regret absolut nimic, nu regret că am evadat, dar nici măcar că am fost prins!

* * *

Programul de seară se desfăşoară în mod obişnuit, plictisitor de obişnuit, „mişcă, mă”, „mai repede” şi ici colo câte o înjurătură, care face parte din repertoriu.

Mă culc cu gustul amar, de parcă aş fi fost prins acum. Simt parcă şi durerea cizmelor ce mi-au fost aplicate înainte de a-mi pune cătuşele şi chiar şi strânsoarea acestora. Îmi pipăi

mâinile şi umflăturile lăsate de cătuşe parcă sunt şi, ele prezente!

Cu ochii în tavan, adorm cu multă greutate.

Sunetul clopoţelului, care anunţă deşteptarea, mă trezeşte. Mă dau jos din pat încet, tacticos, îmi fac patul, apoi mă plimb cu paşi lenţi în jurul celulei. Aştept programul cu resemnare, ca pe o datorie de neînlăturat, plictisitoare prin monotonia ei.

Apa rece, pe care o singură dată reuşesc să mi-o arunc pe faţă, mă trezeşte din letargia în care mă aflu. Mă întorc cu tineta în fugă pentru a evita un nou potop de înjurături. Nu reuşesc acest lucru, deoarece uşa celulei s-a închis cu destul zgomot! Scap şi eu o înjurătură la adresa gardianului, înjurătură mai mult şoptită, dar care am impresia că mă răcoreşte puţin.

Programul meu de dimineaţă îmi schimbă gândurile, ele nu se leagă, dar mă dau afară din celulă.

Vine în sfârşit şi terciul, care dacă nu are nici un gust, este însă cald şi aşteptat întotdeuna cu nerăbdare.

De data aceasta, terciul are şi urme de zahăr, ceea ce-l face şi mai bine venit.

Plimbarea mea începe sub bune auspicii, paşii prin celulă devin cu repeziciune automaţi, iar gândul îmi zboară de la arestarea mea în urma evadării, la prima mea eliberare de la 1 Iunie 1946!

* * *

Da… Mă aflu în celula mea din Uranus şi mă gândesc la ofiţerul de serviciu care va urma! Este foarte important pentru mine, deoarece de el depinde dacă voi reuşi din nou să-l văd pe Elefterescu, sau nu.

Aud paşi pe sală… paşii se opresc în dreptul celulei mele… se trage zăvorul, se deschide uşa şi apare un locotenent de

jandarmi, pe care nu-l mai văzusem, care mi se adresează cu multă condescendenţă:

— Am onoarea să vă salut, domnule Locotenent, sunt însărcinat să vă anunţ că sunteţi pus în libertate, aşa că vă rog să vă strângeţi lucrurile, deoarece plecaţi numaidecât!

— Vă mulţumesc, domnule Locotenent, nu vă întreb cărui motiv se datoreşte această punere în libertate, căci desigur nu ştiţi, de altfel nu am întrebat nici de motivul arestării. Vă rog să-mi daţi o adeverinţă pentru timpul în care am fost în găzduirea dumneavoastră!

— Domnule Locotenent, vă rog să mă scuzaţi, ordinul pe care l-am primit este numai de a vă pune imediat în libertate. Comandantul închisorii a prevăzut această cerere a dumneavoastrăşi mi-a spus să vă comunic că nu poate face acest lucru şi că trebuie să plecaţi fără întârziere acasă!

— Cu alte cuvinte... Mă daţi afară! i-am răspuns destul de ironic.

Ofiţerul a lăsat ochii în jos ruşinat. I-am adresat din nou cuvântul:

— Domnule Locotenent, vă rog, dacă este posibil, să chemaţi un taxi, nu pot pleca pe jos cu toate aceste lucruri.

Maşina noastră vă va duce acasă!

— Vă mulţumesc, domnule Locotenent, îmi dau seama că şefii dumneavoastră s-au gândit la toate pentru a scăpa cât mai repede de mine şi chiar de orice urmă a mea, nedându-mi nici o foaie de eliberare! Nu vă pot spune decât că nu aș vrea sa fiu în pielea dumneavoastră... penibilă situație!

Ofiţerul nu a scos un cuvânt, dar a plecat capul, confirmându-mi astfel că-i este ruşine de meseria de temnicer pe care trebuie să o exercite.

Am plecat de la Uranus cu gândurile vraişte, nu ştiam de ce am fost arestat, de ce nu am fost anchetat, de ce am fost

eliberat. Toate acestea rămâneau pentru mine un mister, pe care curând aveam să-l lămuresc.

Mă gândesc astăzi cât de bine am fost tratat la Uranus! Masă adusă de la Gambrinus, presă zilnic!

Ajung acasă, unde o găsesc pe mama într-o tensiune nervoasă cum n-am văzut-o în viaţa mea. M-a îmbrăţişat îndelung, fără a-mi putea spune un cuvânt, din cauza unui plâns nervos, pe care nu-l putea stăpâni.

Am făcut totul spre a o calma şi în cele din urmă a reuşit să mă întrebe:

— Te-au bătut?

— Nu... s-au purtat chiar foarte bine... am putut să stau de vorbă cu Elefterescu... era acolo şi doamna Antonescu, dar nu am reuşit să o văd!

— Astăzi... atât a putut să-mi spună, şi a izbucnit din nou în plâns.

— Te rog, calmează-te, după cum vezi sunt foarte bine... nu trebuie să mai plângi.

— Astăzi îi execută... astăzi la ora două putem să-i vedem pentru ultima oară.

Am tăcut amândoi timp îndelungat... nu găseam cuvintele... nici nu-şi mai aveau rostul. Într-un târziu i-am spus: „Te rog linişteşte-te şi spune-mi tot ce ştii".

— Ieri dimineaţă mi-a telefonat avocatul, mi-a anunţat execuţia de astăzi după amiază, adăugându-mi că în cazul în care vreau să-l mai văd odată pe soţul meu, să mă duc imediat la Ministerul de Justiţie cu o cerere în acest sens şi mi se va da aprobarea.

— Care avocat te-a anunţat acest lucru?

— Daraban, avocatul din oficiu... Este a doua oară când am vorbit cu el. Prima oară a telefonat înainte de începerea procesului, spunându-mi că a fost numit avocat din oficiu şi că pentru apărare nu are nevoie de nici-un document, de nici un

martor, întru cât „situaţia este clară”…și a doua oară ieri, pentru a face cerere pentru vorbitor.

— Şi ce-ai făcut?

— Am fost la Minister şi acolo ştiau de la poartă încotro să mă îndrepte. Am fost primită de către Avram Bunaciu, care mi-a dat pe loc aprobarea, de altfel o avea făcută. La cererea mea, a trecut şi numele tău.

— Dar cine este acest Avram Bunaciu?

— Nu ştiu cine este, dar în orice caz este cu siguranţă evreu.

Cine era Avram Bunaciu? Am aflat mult mai târziu: omul în faţa căruia Lucreţiu Pătrăşcanu nu avea nici un cuvânt! Omul care lua toate hotărârile în Ministerul de Justiţie! Suspectarea între ei se desfăşura din plin, iar cel cu „firma” nu era şi cel ce deţinea puterea!

Avram Bunaciu a fost între „Marii” care au hotărât cine va fi arestat, cât trebuie condamnat, ce tratament să i se aplice. Împreună cu Ana Pauker şi generalul Nicoiski, au format trio-ul de vârf al decapitării intelectualităţii şi tineretului românesc.

Dar câte lucruri noi am putut afla de la mama între 9 dimineaţa şi ora unu, când a trebuit să plecăm la Jilava, nici eu nu mai ştiu!

Cunoşteam de la Uranus, din presa ce mi se aducea zilnic, condamnarea la moarte a principalilor colaboratori ai Mareşalului, ştiam de asemeni şi de respingerea recursurilor de către Curtea Supremă. Nu ştiam însă nimic în legătură cu execuţia. Nu se publicase absolut nimic! Şi totuşi s-a aflat! Cum? De unde? Nu ştiu, dar către orele 10 vin pe neaşteptate cei mai buni prieteni ai tatălui meu, generalii Emil Pălăngeanu şi Tedy Radu.

Câtă delicateţe… ce suflet ales au putut avea aceşti oameni! Au fost într-adevăr alături de noi, le-am simţit căldura sufletelor, le-am simţit îmbărbătarea mută, mai mult decât dacă ne-ar fi spus orice. Numai la plecare, Emil strângându-mi

puternic mâna mi-a spus: „Dacă ne-ar vedea Mişu ar râde de noi!”. Apoi au plecat.

Nu au trecut decât câteva minute şi a venit generalul Radu Korne. Nu a scos un cuvânt, a sărutat mâna mamii, m-a îmbrăţişat pe mine şoptindu-mi: „Toată armata este pusă la zid alături de domnul Mareşal şi de domnul General”. Generalul Korne, a fost o mare surpriză pentru mine. Nu fusese niciodată la noi în casă! Probabil că afecţiunea şi admiraţia pe care o avea tatăl meu pentru dânsul, era reciprocă.

Sună şi apare maiorul Louis Berthola, aghiotantul tatălui meu încă de la regimentul 3 Călăraşi. Plângea în hohote. A stat cu noi până a trebuit să plecăm la Jilava. În momente grele... prieteni puţini... dar adevăraţii prieteni.

Am ajuns la Jilava. Am intrat cu maşina în curtea închisorii, după ce un căpitan de jandarmi ne-a verificat autorizaţia. Am aflat mai târziu că era căpitanul Petrescu, temnicerul Mareşalului la Interne, apoi la Tribunalul Poporului, şi al lui Iuliu Maniu la Interne şi la proces.

Este una şi aceeaşi persoană cu „turnătorul” de mai târziu de la Baia Sprie!

Din altă maşină s-a dat jos doamna Baranga, mama Mareşalului. Femeie de peste 80 de ani, doamna Baranga mergea foarte greu. Căpitanul Petrescu s-a repezit s-o ajute, dar doamna Baranga l-a refuzat categoric. Sprijinindu-se în baston a coborât cu dificultate mica denivelare de teren din faţa porţii principale. Înainte de această poartă, în stânga, era o mare încăpere a corpului de gardă, acum transformată în vorbitor. Vis-à-vis, erau depuse 7 sicrie din lemn de brad, menite desigur a-i impresiona atât pe cei condamnaţi la moarte, cât şi pe cei veniţi a-i vedea pentru ultima oară. Scopul acestor sicrie a fost în exclusivitate impresionarea, căci, după execuţie, Mareşalul, Mihai Antonescu, generalul Piki Vasiliu şi

cu Alexianu au fost aruncaţi într-un camion şi duşi la crematoriu, iar ceilalţi într-o dubă şi transportaţi la Văcăreşti.

Am putut afla a doua zi că celor ce li se comutase pedeapsa în munça silnică pe viaţă, nu li s-a comunicat această hotărâre, ci au fost despărţiţi de ceilalţi imediat după vorbitor.

Mareşalul era în mijlocul încăperii, de vorbă cu tatăl meu. Cum a văzut-o pe mama sa intrând, i-a ieşit în întâmpinare şi i-a sărutat mâna.

Doamna Baranga, fără a scoate o lacrimă, l-a sărutat pe amândoi obrajii, a scos din poşetă o mică panglicuţă cu tricolor, i-a prins-o în piept şi i-a spus cu voce sigură: „Sunt mândră de tine, fiul meu... Mori liniştit, istoria te va aşeza acolo unde ai dreptul”. L-a mai sărutat încă o dată pe frunte, Mareşalul i-a sărutat mâna, apoi dânsa s-a îndreptat către ieşire cu paşi mărunţi dar siguri, refuzând din nou orice sprijin.

La Mihai Antonescu, a venit fratele său, ofiţer de marină comercială. Mihai Antonescu nu mai avea voce, încerca să vorbească dar nu scotea nici un sunet.

La generalul Piki Vasiliu, a venit fiul său, doctorul Piţi Vasiliu. Ei s-au retras într-un colţ şi plângeau amândoi.

La Eugen Cristescu, Şeful Serviciului Secret, a venit soţia sa. Ei au vorbit pe şoptite, părînd destul de liniştiţi.

La Radu Leca, fostul Ministru al Românizării, a venit soţia sa, care plângea tot timpul, iar Radu Leca o încuraja.

Cea mai dramatică a fost despărţirea dintre Alexianu, fostul Guvernator al Transnistriei, şi copiii săi, în jur de 10 ani, care plângeau în hohote şi nu se puteau despărţi.

La tatăl meu am fost eu şi cu mama mea. Cu câtva timp înainte mama primise de la el un bilet prin care îi cerea: „Dacă va trebui să fiu executat, nu vreau să vă văd înainte”. Era cu atât mai dificilă aceasta întâlnire. Mama îmi arătase biletul,

rugându-mă să hotărăsc eu. Deşi pentru prima oară îi nesocoteam dorinţa, m-am hotărât să-l văd.

Mama a fost foarte tare, îi curgeau numai lacrimile, dar nu a tremurat, nu a scos nici un cuvânt şi a ţinut tot timpul capul sus.

I-am strâns puternic mâna tatălui meu, i-am spus să moară liniştit şi să nu aibă grija mea.

El mi-a răspuns: „Sunt foarte liniştit, domnule, nu am grija dumitale şi nu mă interesează câtuşi de puţin că peste o jumătate de oră voi fi executat."

Mareşalul, care era singur, mama lui plecând prima, s-a îndreptat spre noi, a sărutat mîna mamei mele iar apoi, adresîndu-mi-se a spus:

„Tinere, poţi fi mândru de tatăl dumitale, Dumnezeu să te aibă în pază".

Tatăl meu a îmbrăţişat-o întâi pe mama, apoi pe mine, după care am plecat fără a mai întoarce capul.

Abia am ajuns acasă şi telefonul a început să sune. M-am dus şi am ridicat receptorul. „Cu Locotenentul Pantazi, vă rog"

— Eu sunt.

— Un moment vă rog, vorbiţi cu Domnul General Niculescu, Mareşalul Palatului.

— Alo, Pantazi!

— Da, Domnule General.

— Te rog vino imediat la Palat, vii direct la mine. Aşteaptă în faţa casei, am trimis o maşină să te aducă.

Nu am aşteptat mai mult de 5 minute şi maşina a venit. Îl cunoşteam pe Costică Niculescu foarte puţin, dar ştiam că a fost aceeaşi promoţie cu tatăl meu. Îmi făcuse o impresie destul de proastă.

Am fost condus direct la Mareşalul Palatului.

— Dragă Pantazi, l-am salvat pe Mişu. A fost greu, dar la insistenţele mele Majestatea Sa i-a comutat pedeapsa.

— Vă mulţumesc, domnule General, dar ce s-a întâmplat cu domnul Mareşal?

— Ce să se întâmple? A fost executat!

Am plecat îndurerat, nu mă puteam bucura, ştiam ce trebuie să se petreacă în sufletul tatălui meu. Ajuns acasă, i-am spus mamei cele comunicate mie de către generalul Costică Niculescu.

Am fost sigur, când mi-a vorbit despre „insistenţele" lui, că a minţit.

Mai târziu am aflat că tatăl meu fusese graţiat de către Rege; Eugen Cristescu de către comunişti, pentru a le organiza Securitatea, iar Radu Leca de către evrei, drept mulţumire de felul cum se purtase cu ei. Tot mai târziu am aflat că Alexianu, fostul Guvernator al Transnistriei, fusese judecat şi achitat la Odessa de către ruşi, pentru a fi ucis de români şi nu de ei, dar tot din ordinul lor!

Se făcuse seara când un nou telefon nu ne lasă liniştiţi în durerea noastră.

— Domnul Pantazi?

— Da.

— Aici Ministerul de Justiţie, vrem să vă facem cunoscut că aveţi dreptul la vorbitor mâine la orele 16 la Văcăreşti, în baza aceleaşi autorizaţii care a fost valabilă la Jilava.

Împreună cu mama am îngenunchiat rugându-ne pentru sufletul Mareşalului şi pentru ceilalţi trei ucişi împreună cu el.

Am ajuns la Văcăreşti… cald, foarte cald… multă lume la intrare… pe feţele tuturor se putea riti disperarea.

Intrarea a fost o simplă formalitate, fiecare cu aprobarea în mână, aprobare la care nu se uita nimeni, – intra în curtea interioară a închisorii.

În curte se aflau deja toţi condamnaţii care aşteptau acest vorbitor.

L-am văzut de la distanţă pe tatăl meu, de altfel şi el m-a văzut pe mine şi astfel ne-am îndreptat unul către celălalt.

Mi-a întins mâna… avea o figură descompusă… durerea îi săpase brazde adânci în obraji, iar privirea parcă-i venea din altă lume.

Ce bine arăta ieri când aştepta să fie executat, ce moral bun avea şi cum este astăzi! De ieri până astăzi parcă trecuseră peste el 20 de ani!

Mi-a întins mâna, apoi mi-a spus: „Sunt adânc îndurerat că am fost despărţit de Mareşal… locul meu era acolo… lângă el. Au murit trei oameni, care nu erau pregătiţi să înfrunte moartea! Şi pentru Mareşal ar fi fost mai uşor să fi fost eu alături de el, decât cei trei. Mi-a spus-o ieri dimineaţă:” Ce vină au toţi aceştia, care trebuie să moară alături de noi? Ce fericit aş fi fost să fiu singur executat "!

Tatăl meu a tăcut… ne plimbam amândoi încet prin curtea închisorii. Nu am ce să-i răspund, nu-mi găsesc cuvintele, dar ce i-aş putea spune? Tăcerea în unele momente, spune mai mult decât orice cuvinte.

Se opreşte dintr-o dată, se uită în ochii mei şi îmi spune:

— Ascultă, domnule… lamentările sunt întotdeuna inutile… datoria fiecărui om este să ştie să-şi înfrunte soarta. Uneori este mai greu să trăieşti decât să mori… este cazul meu… dar nu are importanţă. Să nu pierdem vremea, s-ar putea să fie ultima oară când ne vedem, trebuie să-ţi spun anumite lucruri, care nu se ştiu şi care trebuiau înmormântate odată cu noi.

Mai întâi trebuie să-ţi fac o recomandare: caută-l pe fostul tău comandant, pe Elefterescu, şi poartă-te cu el aşa cum te-ai fi purtat cu mine. Este un om cu totul excepţional şi ne-a demonstrat, Mareşalului şi mie, ceea ce se numeşte adevăratul devotament. Te rog eu, tată, fii toată viaţa alături de el.

Îi povestesc tatălui meu în câteva cuvinte arestarea mea, care coincide cu revenirea lor în ţară, şi deţinerea mea la Uranus, precum şi întâlnirile mele cu Elefterescu.

— Înseamnă că ştii multe, tot ceea ce ştiu eu, ştie şi Elefterescu, numai nouă ne-a povestit Mareşalul toate evenimentele politice, cu toate amănuntele şi întrega sa viaţă. Am putut sta de vorbă absolut nestingheriţi zi şi noapte de la 5 Septembrie 1944 şi până la 10 Mai 1945. Dar mai înainte de această povestire, vreau să-ţi mai fac o recomandare: caută să vii la vorbitor la câteva luni o dată, nu aduce absolut nimic de mâncare, ţine seamă de acest lucru, este dorinţa mea. Vino însă pentru a menţine legătura, este foarte important, vreau să pun pe hârtie o mulţime de lucruri de mare însemnătate, să te gândeşti numai cum vei putea intra în posesia lor. Va trebui să găsim o modalitate. Şi acum fii foarte atent, am o rugăminte, este ultima mea dorinţă, aşa că te rog să mi-o respecţi: după ce vei primi aceste însemnări ale mele, vei face imposibilul pentru a-mi strecura… o pilulă…știi dumneata… Goring.

Am înţeles aluzia… voia otravă… i-am răspuns:

— Nu trebuie să te gândeşti la aşa ceva, totul se va schimba… occidentul nu va putea tolera situaţia actuală.

— Aici te înşeli, Occidentul nu trebuia să ajungă la această situaţie, dar, odată intraţi în Berlin, ruşii nu vor putea fi îndepărtaţi decât prin război, şi acesta în cel mai bun caz se va putea face peste 25 de ani şi poate chiar peste 50 de ani! Aici s-au înşelat atât Mareşalul cât şi Maniu, dar nu a fost vina lor că s-au înşelat, ci a Occidentului, care nu şi-a cunoscut propriul interes. Situaţia actuală va dura atâta vreme până ce

Occidentul va reuşi să ajungă la concluziile la care am ajuns noi în 1940! Eu în nici un caz nu apuc aceste vremuri şi s-ar putea să nu le apuci nici dumneata, de aceea „procedeul Goring” este cel mai bun!

— Bine, am să-ţi îndeplinesc dorinţa, dar te vei convinge că nu va fi cazul! Eram sigur că are perfectă dreptate, dar ce puteam să-i spun?

— Şi-acum ascultă-mă: am fost scoşi din Palat după miezul nopţii. Ne-a luat în primire Bodnaraş şi cu 5 oameni de-ai lui, între care am recunoscut imediat un fost chelner de la restaurantul „Continental”. Fac o mică paranteză – pe acesta l-am întâlnit şi la Slavienskaja în vara lui 1942. Am aterizat atunci la Slavienskaja pe o ploaie torenţială. Pe întreg aeroportul nu l-am întâlnit decât pe acest om. Toţi se adăposteau de ploaie! I-am strâns atunci mâna şi l-am felicitat. Ploua cu găleata şi el nu s-a mişcat de la postul lui… era sentinelă.

La rândul meu, fac o mică paranteză. Am aflat mult mai târziu. La Râmnicul Sărat, în ianuarie 1958, tatăl meu era anchetat de către Securitate, pentru a i se face un nou proces, pentru: „Crimă împotriva poporului Român”! Ce însemna aceasta? De ce a fost singurul anchetat pentru acest nou proces? Probabil că nu o voi afla niciodată.

Era anchetat zi şi noapte fără întrerupere. Nu i s-a dat voie să se ducă nici la closet. Voiau să-i aducă o umilinţă în plus, fiind nevoit să facă pe el. A făcut o blocare de rinichi. Un sanitar nepriceput i-a pus o sondă, care i-a spart vezica. Au vrut să-l trimită de urgenţă la Bucureşti pentru a fi operat, dar tatăl meu a refuzat. A doua zi a sosit la Râmnicul Sărat… chelnerul de la „Continental”, sentinela de la Slavienskaja, paznicul de la „Vatra Luminoasă”!

L-a implorat să meargă cu el cu avionul, la Bucureşti, pentru a fi operat. Tatăl meu i-a mulţumit, dar l-a refuzat. Voia să moară. După trei zile, a împărţit mormântul cu Piki Pogoneanu, morţi în aceeaşi zi, 23 Ianuarie 1958.

Tatăl meu continuă:

— Cinci indivizi înarmaţi ne-au dus într-o căsuţă din Vatra Luminoasă, – locuinţe ieftine. Casa se compunea din: hall, două camere, baie şi bucătărie. Ne aşteptau acolo un tânăr şi o tânără, care trebuiau să ne pregătească mâncarea. Din conversaţia lor am înţeles că fuseseră eliberaţi de 4 ore de la Văcăreşti şi erau comunişti. Într-o cameră au fost repartizaţi Mareşalul şi cu Mircea Elefterescu, în cealaltă: generaul Vasiliu, Mihai Antonescu şi cu mine. Eram supravegheaţi încontinuu de cei cinci, care se împărţiseră în două schimburi a câte trei ore. Într-un schimb erau trei, în celălalt doi. Pistoalele mitralieră erau în permanenţă îndreptate asupra noastră. Cu mult mai greu era pentru ei decât pentru noi! La ferestre erau zăbrele şi obloane, care nu s-au ridicat niciodată, fiind încontinuu lumina aprinsă în toate încăperile. Am fost avertizaţi că nu avem voie să mergem nici la closet fără a cere permisiunea… atunci eram însoţiţi… dar că putem vorbi între noi. După toată tensiunea din ultimele zile, eu m-am destins adormind imediat, trebuind să fiu sculat a doua zi la prânz. La masă ni s-au servit invariabil: roşii, ceapă, brânză, pepeni şi rar câte o ciorbă de urzici. La 29 August am fost vizitaţi de către generalul Aldea, care, cu aroganţă, s-a adresat Mareşalului spunându-i: „Vă voi preda ruşilor, ei vă vor păzi, dar noi vă vom judeca!”. Mareşalul nici nu s-a uitat la el. La 1 Septembrie, generalul Aldea a venit din nou, de data aceasta împreună cu un general rus.

Ne-a predat... am fost urcaţi într-un camion cu prelată împreună cu cinci soldaţi ruşi, lângă şofer urcându-se generalul. Am pornit în direcţia Urziceni. Către seară am ajuns într-un sat de lângă frontiera rusească, pe care nu l-am putut identifica. Am fost găzduiţi într-o casă ţărănească, din care proprietarii probabil că fuseseră evacuaţi în vederea cazării noastre. Casa avea o prispăşi două camere. În dreapta a locuit Mareşalul împreună cu Elefterescu, în cealaltă Vasiliu, Mihai Antonescu şi cu mine. În noaptea aceea, Mareşalul a scris, pe spatele unei icoane şi a unei fotografii, primele impresii asupra arestării. În dimineaţa de 2 Septembrie, am mai făcut un scurt drum cu camionul, apoi la o gară de dincolo de frontieră am fost îmbarcaţi într-un compartiment de clasa III-a, cu care am călătorit trei zile şi trei nopţi până la gara Moscova. Aici am fost îmbarcaţi în cinci turisme elegante, fiecare cu câte patru însoţitori şi, după aproximativ 60 de kilometri, am ajuns la un splendid castel, în mijlocul unui parc frumos îngrijit. Ni s-a dat fiecăruia câte o cameră elegantă, dar am fost liberi de a circula în tot castelul şi în parc zi şi noapte, şi aveam dreptul de a comunica între noi tot timpul. Castelul era dotat cu o mare bibliotecă în limbile rusă, germană, engleză şi franceză, iar generalul rus a fost extrem de surprins când a aflat că nici unul din noi nu cunoaşte limba germană! Curtoazia generalului şi a celor doi căpitani, în grija cărora eram daţi, era desăvârşită. În fiecare seară generalul ne întreba ce dorinţe avem şi ce voiam să mâncăm a doua zi. Deoarece pretenţii culinare nu aveau decât Piki Vasiliu şi cu Mihai Antonescu, generalul s-a hotărât să alcătuiască el menuul. Dimineaţa se servea la alegere: ceai, cafea cu lapte, cafea neagră, şuncă, unt, marmeladă etc. La prânz menuul era foarte bogat, începea cu aperitive: icre negre, icre de Manciuria, ţuică, mastică, urmat de nisetru, morun sau cegă, preparate în diferite feluri, la care se servea vin alb franţuzesc, apoi „Chateaubriand" sau

muşchiuleţ de porc, cu vinul roşu respectiv, fructe, brânzeturi franţuzeşti şi masa era încheiată cu cafea neagrăşi coniac grecesc sau franţuzesc, la alegere! Masa de seară, deşi mai uşoară, era totuşi foarte bine asortată. De aceste mese regeşti se bucurau doar Mihai Antonescu şi Piki Vasiliu, noi ceilalţi fiind foarte cumpătaţi la mâncare şi refuzând orice băutură alcoolică. Generalul rus era foarte mâhnit de dezinteresul nostru pentru alesele sale menuuri şi nu ştia cum să facă să ne intre în voie. Un medic ne vizita zilnic şi la rândul său era extrem de curtenitor. Pe la sfârşitul lui Octombrie 1944, Mihai Antonescu a venit în camera Mareşalului împreună cu Piki Vasiiiu. Eram la Mareşal şi eu şi Elefterescu. De altfel de la început se formaseră aceste două grupuri: Mareşalul cu Elefterescu şi cu mine pe de-o parte şi Mihai Antonescu şi generalul Piki Vasiliu pe de alta. Împărţirea era oarecum naturală, noi trei cunoscându-ne de foarte multă vreme, buna cunoaştere, simpatia şi admiraţia reciprocă transformându-se acum în prietenie. Ceilalţi doi, nu aveau nimic comun, dar îşi descoperiseră în ultimul timp un fel asemănător de a gândi. Pe scurt, Mihai Antonescu ne propune că, dat fiind faptul că el este profesor de drept internaţional, să-i dăm cu toţii adeziunea pentru a pregăti apărarea noastră, pe care să o susţină el. Piki Vasiiiu s-a declarat de acord cu Mihai Antonescu, dar Mareşalul s-a împotrivit categoric, spunând că el nu are nevoie să fie apărat, că îşi asumă întreaga răspundere a guvernării şi că apărarea lui va fi doar apărarea punctului de vedere românesc, în ceea ce priveşte Basarabia şi Bucovina. Eu şi cu Elefterescu ne-am alăturat punctului de vedere al Mareşalului. Într-o dimineaţă, Mareşalul a venit în camera mea şi mi-a spus: „îmi este profund dezagreabilă toată curtoazia ruşilor, am impresia că totul este fals, o farsă ordinară făcută cu cine ştie ce scop. Mă gândesc, a adăugat Mareşalul, că ne-ar putea forţa dincolo de posibilităţile noastre de rezistenţă să dăm declaraţii

după cum vor voi ei.” Mareşalul ajunge la concluzia că cel mai bun lucru pe care îl are de făcut este să se sinucidă, iar toţi ceilalţi, în orice împrejurare, să dea întreaga vină pe el. Eu i-am răspuns că sunt întru totul de acord că va fi o anchetă foarte grea, dar că sinuciderea nu constitue o soluţie şi că datoria noastră este să înfruntăm orice va urma. Este probabil ca Mihai Antonescu să fi tras cu urechea, căci a intrat într-o adevărată panică, crezând că, dacă Mareşalul s-ar sinucide, întrega răspundere ar cădea pe capul lui. Împreună cu Piki Vasiliu şi fără ştirea celorlalţi a organizat o adevărată urmărire a Mareşalului. Nu ştiam dacă am reuşit să-l conving pe Mareşal să nu se sinucidă, dar cum nu-mi făceam nici o iluzie asupra deznodământului final, m-am gândit că o eventuală sinucidere a lui, deşi nouă ne-ar fi îngreunat situaţia, i-ar fi pus şi pe ruşi într-o situaţie foarte dezagreabilă mai târziu. Oricum, ei şi-au luat răspunderea asigurării vieţii unui Şef de Stat străin şi nimeni niciodată nu ar fi crezut că Mareşalul s-a sinucis, ci că ar fi fost ucis în anchetă. Pentru istorie, poate sinuciderea Mareşalului ar fi fost de folos. Neavând o convingere bine stabilită, niciodată nu am mai încercat să-l influenţez pe Mareşal în nici un fel. Mi-am spus că în definitiv el ştie ce face şi că eu nu am dreptul ca, pentru interesul meu, să insist în a-i schimba hotărârea. La 8 Noiembrie 1944, Mareşalul a încercat să se spânzure cu un ştreang făcut dintr-un cearşaf rupt în fâşii, însă a fost descoperit la timp de către Piki Vasiliu, care l-a anunţat imediat pe generalul rus. Era ora 2 noaptea, deci numai o urmărire serioasă a putut duce la eşuarea planului Mareşalului. Astăzi, după admirabila ţinută a Mareşalului la proces şi în faţa plutonului de execuţie, nu ştiu cum ar fi fost mai bine pentru istorie, sau dacă sinuciderea reuşită atunci, ar fi fost folositoare sau nu. Atunci însă situaţia noastră s-a îngreunat în sensul că, cu fiecare dintre noi sta în permanenţă câte un ofiţer rus. Altfel nimic nu s-a schimbat

până la 10 Mai 1945, când am fost îmbarcaţi în maşini şi duşi la închisoarea Lublianka din Moscova. Această dată corespunde desigur cu data de 9 Mai 1945, data capitulării Germaniei. La Lublianka am fost separaţi, fiecare dintre noi fiind repartizat într-o celulă cu câte 100-150 de deţinuţi de drept comun, care deserveau închisoarea şi care erau puşi să-şi bată joc de noi. Atunci a început şi ancheta. Atât Mareşalul cât şi eu am fost anchetaţi de către Abakumov, ministrul N.K.V.D.-ului. În vagonul de clasa III-a cu care ne-am întors în ţară, Mareşalul mi-a povestit cum a decurs ancheta sa. Abakumov i-a cerut Mareşalului să recunoască în scris că România a dus împotriva Uniunii Sovietice un război de jaf, crime şi distrugeri şi că Basarabia şi Bucovina nu au fost niciodată pământuri româneşti, românii stăpânindu-le doar vremelnic şi fără nici un drept. I s-a adus ca argument faptul că Maniu şi Brătianu au recunoscut aceste adevăruri, iar guvernul român, al cărui prim ministru este Iuliu Maniu, a făcut o declaraţie oficială în acest sens, desolidarizându-se astfel de războiul dus de el. Mareşalul a răspuns că nu crede absolut nimic din tot ce i s-a spus şi că el nu va da niciodată o astfel de declaraţie. Mie mi s-a cerut o declaraţie prin care sa atest că eu am ordonat arderea satelor ruseşti. Niciodată nimeni nu a dat un astfel de ordin. După 6 luni, în care mi se cerea acelaşi lucru, Abakumov mi-a arătat o adresă din care reieşea că toţi comandanţii de Divizie şi de Corp de Armată au fost arestaţi, pentru a se stabili cine este vinovat de darea acestui ordin. Astfel, fiindu-mi frică de presiunea la care ar putea fi expuşi foştii mei colaboratori, am luat asupra mea răspunderea acestui ordin care nu a existat. În tren, la înapoiere, ni s-au alăturat Eugen Cristescu, şeful Siguranţei Sţatului, şi cu generalul de jandarmi Tobescu, care au fost aduşi în Rusia mai târziu şi au fost cazaţi tot în acelaşi castel de vânătoare şi apoi la Lublianka. De la ei am aflat că doamna

Antonescu a avut aceeaşi soartă şi că probabil se află în acelaşi tren cu noi. Trec peste proces, pe care probabil îl cunoşti şi în orice caz cu timpul se va cunoaşte, pentru a-ţi da ultimele amănunte din dimineaţa de ieri dinainte de vorbitor. Pe la orele 9 a venit la noi un procuror de la Casaţie, după cum a afirmat el, şi s-a adresat Mareşalului în felul următor: „Domnule Mareşal, cu părere de rău trebuie să vă anunţ că Majestatea Sa Regele v-a respins tuturor cererea de graţiere colectivă pe care aţi făcut-o, considerând că aşa este mai bine pentru Ţară şi pentru Tron.” Mareşalul i-a răspuns: „Aş fi fericit să fie aşa, dar nu cred. Fie ca jertfa noastră să constituie ultima verigă a lanţului suferinţelor acestui neam românesc atât de încercat!” Sunt dator cu o lămurire: Mareşalul a refuzat să semneze cererea de graţiere pe care i-au adus-o şi atunci au recurs la următoarea stratagemă; i-au spus că nu se face decât o singură cerere de graţiere colectivă, iar în cazul în care unul singur ar refuza să o semneze, se consideră că toţi au refuzat să facă această cerere. În felul acesta Mareşalul a semnat cererea! A fost o ultimă încercare de a-l umili, făcându-l să ceară să fie graţiat! Şi-acum fiindcă timpul vorbitorului s-a terminat şi nu se ştie dacă o să ne mai vedem vreodată, te rog să faci tot posibilul fie tu fie Ady de a scoate din închisoare ceea ce voi scrie, admiţând că voi reuşi acest lucru. Să ştii însă că, tot ceea ce ştiu eu, ştie şi Mircea Elefterescu, iar dacă nu vei reuşi prin mine, trebuie să afli de la el. Acum îţi mai spun un lucru: Iuliu Maniu este un admirabil român, iar colaborarea lui cu Mareşalul a fost desăvârşită. Să faci imposibilul pentru ca acest adevăr să fie cunoscut. Cu bine, domnule, şi nu uita de felul în care a sfârşit Goring.

Dar nu numai acest vorbitor s-a terminat, s-a terminat şi timpul meu de visare din această zi. Programul, veşnicul

program mă readuce la trista realitate, care nu este decât consecinţa firească a acelei realităţi de la 2 Iunie 1946, vorbitorul de la Văcăreşti de a doua zi după uciderea Mareşalului.

* * *

A început programul de scoatere a tinetelor, căci în închisoare şi deşertarea latrinelor constituie un eveniment important, ce poate fi socotit ca echivalent în „libertatea comunistă” cu o mare realizare a Partidului şi a Guvernului! Şi cum „marile realizări” sunt planificate, tot aşa în închisoare există acest program, care este echivalentul planificării din „libertate”!

Gardienii sunt foarte conştienţi de acest lucru, de aceea programul este executat cu toată conştiinciozitatea. Şi cum „Socialismul” se construieşte după decrete date publicităţii, însoţite de regulamente secrete, care explică cum trebuiesc aplicate decretele, tot aşa şi programul, este un mijloc excelent de opresiune, prin viteza cu care trebuieşte să fie executat, prin provocările continui ale gardianului, prin înjurăturile acestuia, toate la un loc constituind „regulamentul secret” de executare al programului.

În sfârşit am golit tineta, deci am executat programul, am fost îmbrâncit, înjurat, deci „regulamentul de aplicare al programului” a fost bine însuşit de către „tovarăşul cadru” şi astfel s-a mai pus o cărămidă la „construirea Socialismului”! Mândru de realizarea sa, „tovarăşul caraliu” se retrage satisfăcut în „biroul său de concepţie”!

Mai fac câţiva paşi în aşteptarea stingerii, pentru mine binefăcătorul somn atât de aşteptat, dar care nici el nu trebuieşte făcut aşa la voia întâmplării, ci tot după un program bine stabilit, adică cu faţa către interiorul celulei, cu mâinile

afară din pătură, căci astfel regulamentul secret de interpretare al „programului-somn” este cu conştiinciozitate aplicat de „domnul gradu”, care îţi aduce cu „discreţie” aminte că ai o mamă, pe care ţi-o pomeneşte părinteşte!

Începutul tuturor acestor „realizări” nu este 1 Iunie 1946, data execuţiei Mareşalului, nu… acea dată a fost la rândul ei o consecinţă a „măreţului 23 August 1944”, data „eliberării” de sub dictatură, data revenirii noastre la „democraţie”, la „adevărata libertate”!

Până în 1956, deci până acum opt ani, îmi închipuiam că aceste lozinci sunt ale Partidului şi Guvernului, ale lagărului „progresului şi al umanismului”, ale „democraţiei sovietice”, ale „democraţiei lui Gheorghiu- Dej”! În acel an, am făcut una din puţinele mele escapade în „libertate”. Am aflat atunci de la scumpii şi iubiţii noştri guvernanţi despre putreziciunea din Apus!

Dar tot atunci am ascultat radio „Europa Liberă”. Era în ziua de 23 August 1956. Am putut afla astfel că ţara noastră împlinea 12 ani de la eliberare, de când fusese restaurată democraţia, de când regele Mihai, printr-un act de mare curaj, readusese ţara alături de „aliaţii ei fireşti”! Acest eveniment era sărbătorit la „Europa Liberă”!

Mi-am pus atunci o firească întrebare: nu cumva noi cei din închisori nu mai suntem în plinătatea facultăţilor noastre mintale?

La procesele noastre ni s-a spus franc acest lucru: „nu sunteţi sănătoşi la cap"!

Acum auzim acelaşi lucru din visata noastră lume liberă!

Da… furtul pământurilor, furtul caselor, arestarea intelectualităţii, arestarea tineretului, arestarea ţăranilor, uciderea şi schingiuirea acestora, toate acestea începute la 23 August 1944, reprezintă revenirea la democraţie, la aliaţii fireşti, la libertate! Acest eveniment este sărbătorit în Occident

la fel ca la Bucureşti! Suntem nebuni… suntem nebuni… suntem nebuni!!!

Refuz să mă gândesc fiindcă refuz să pricep, fiindcă probabil tribunalele militare, care ne-au condamnat, au făcut un act de protejare a societăţii izolându-ne de ea.

Mai bine să execut programul… și am adormit într-un târziu… după program… după regulament… după legile democraţiei… într-o adevărată libertate!

* * *

Clopoţelul sună! O nouă zi începe. Programul, programul este începutul şi sfârşitul, el este alfa şi omega zilelor noastre, fără de care nu se poate, nu se poate… nu se poate.

Am executat în consecinţă programul, programul lor, dar şi al meu!

Îmi fac ridicolele mele „exerciţii de educaţie fizică”. Am terminat. Fac câţiva paşi prin celulă, fără a putea evita gândurile de ieri. Sunt nebun? Nu sunt? E foarte greu de precizat… un vechi proverb românesc spune: „Când doi îţi spun că eşti beat, du-te şi te culcă”! Mă conformez, am greşit, aceasta este libertatea, libertatea adusă de regele Mihai şi de aliaţii noştri fireşti… suntem în plină democraţie, o consolidăm… îi dedicăm ode de slavă… la Bucureşti dar şi la München… urmează marea sărbătoare… 19 ani de la eliberare!

Mai bine să-mi repet poeziile, să trăiesc în lumea mea lumea nebunilor!

Nu scuip pe-nfrângerile mele!
Ce-am adorat nu ştiu să ard

și nu ridic în vânt obiele
în locul ruptului stindard.

Am repetat prima strofă din „înţeleptul" lui Radu Gyr. Nu pot merge mai departe, rămân nebun, dar mă mângâi cu gândul că nebunii ne-au adus independenţa, ei au făcut România Mare şi tot ei i-au apărat frontierele, până când cei cu mintea întreagă le-au înfipt cuţitul în spate şi desfiinţând „24 Ianuarie, 10 Mai" le-au înlocuit cu „măreţul 23 August".

Eu sunt nebun, dar trăiesc cu speranţa că nebunia mea nu are lecuire... ar fi prea trist să te întorci de la nebuni...și ai fi pe veci stigmatizat.

Trăiesc în lumea mea şi repet poeziile altui nebun... Radu Gyr!

Nu dor nici luptele pierdute,
nici rănile din piept nu dor,
cum dor acele braţe slute
care să lupte nu mai vor.

Înfrânt nu eşti atunci când sângeri,
nici ochii când în lacrimi ţi-s.
Adevăratele înfrângeri,
sunt renunţările la vis.

Acest „Îndemn la Luptă" a lui Radu Gyr mă reconfortează şi îmi dă noi speranţe că va veni odată o zi... o zi a nebunilor, o zi pe care el o visează în „Întoarcerea din Cruciadă"!

Astăzi păşim cu platoşe schiloade
şi ne-ncurcăm în zdrenţe prin furtuni,
dar mâine-n burgul nostru cu arcade

madonele cu mâini de rugăciuni,
zâmbind în cinstea altor cruciade,
ne-or împleti mai fragede cununi.

Iar cei care-au căzut pe metereze,
în piept cu-acele crunte sfâşieri,
o veşnicie n-or să sângereze,
cândva uita-vor marile dureri
şi braţele s-or ridica mai treze,
Sfinţite-n mirul rănilor de ieri.

Iar mâine burgu-ntreg o să se scoale
în cântece de calfe şi fierari,
săltând vor dănţui pe nicovale
săbii mai lungi şi platoşe mai tari,
în focuri se vor făuri noi zale
şi noi potcoave pentru armăsari.

Şi iarăşi străbătând albastre spaţii
peste doi ani sau poate peste trei,
cu suliţele-nfipte-n constelaţii,
cu platoşele evului în şei,
ţi-or sta în faţa porţii Cruciaţii,
Ierusalime care nu ne vrei.

Şi vor veni mai mulţi din soare-apune
şi cei de ieri şi cei ce azi nu-i ştim,
pe vechile morminte or să tune
noi cavaleri cu chip de Heruvim
şi ei sau alţii, tot te vor supune,
Stralucitorule Ierusalim.

Va veni oare acea zi pe care poetul o prevesteşte?

Da… va veni… va veni cu siguranţă, dar până atunci va mai trece multă vreme! Va veni fiindcă orice început are şi un sfârşit, de aceea va veni, şi numai de aceea!

Întreaga lume este întoarsă pe dos, toţi merg în mâini şi gândesc cu picioarele, acesta este singurul adevăr al zilei, un adevăr devenit universal! „Europa Liberă” mi l-a confirmat acum 7 ani!

Noi suntem nebuni… de-aceea ne-au şi pus în lanţuri, cei cu mintea întreagă umblă-n libertate din apus în răsărit şi vor mai umbla mult… până îşi vor pierde şi ei minţile, dar deocamdată sunt slabe speranţe!

Pe noi ne va vindeca moartea, aceasta este o certitudine, suntem sclerozaţi, nu reuşim să evoluăm, rămânem iremediabil nebuni!

Sunt un pesimist, dar trăiesc pe realităţi, şi când reuşesc să mă sustrag lor plutesc într-o lume a mea, într-o lume apusă, întocmai ca şi Radu Gyr! Deocamdată ne târîm, dar visăm că vom zbura!

Am vorbit destul cu mine însumi, m-am îndoit destul de mine, de noi, de ei… ajunge, important este un singur lucru: „nu ridic în vânt obielele, în locul ruptului stindard”!

Cu-aceasta, voia bună îmi revine… îmi umplu pieptul cu aer şi pornesc încrezător în călătoria mea… călătorie în amintiri… în jurul celulei!

* * *

Mă revăd în micul meu apartament din Bucureşti din strada Lascăr Catargiu 45. S-avem iertare, acum se numeşte Ana Ipătescu, Lascăr Catargiu este de ruşine!

Mama Ady, căci aşa îi spuneam eu mamei mele de mic copil, este nerăbdătoare să stea de vorbă cu mine. Nu ne-am mai văzut de la începutul lui Martie, de când plecasem de-acasă pentru a-mi stabili domiciliul la „Uranus”! I-am explicat ce m-a

determinat să plec de-acasă aşa pe nepusă masă, fără să-i spun nimic şi să mă mut!

I-am spus că Partidul şi Guvernul m-au rugat să-mi schimb domiciliul, pentru a nu manifesta prea violent pentru executarea Mareşalului, şi în acelaşi timp pentru a fi pus la adăpost împotriva vreunei agresiuni a reacţiunii, a burghezo-moşierimii, care bântuie muşcând cu furie din carnea poporului.

Am aflat atunci de la mama că, probabil în acelaşi scop, fusesem scos din cadrele active ale armatei, unde mai erau mulţi nazisto-fascişti care mi-ar fi putut periclita viaţa! Am învăţat-o şi pe ea că, pentru toate aceste atenţii, trebuie să fim recunoscători atât Partidului cât şi Guvernului. Eram deci locotenent de rezervă, de la 1 Martie 1946!

I-am povestit în amănunt întâlnirea mea cu colonelul Mircea Elefterescu, pe care îl cunoştea şi ea de peste 10 ani, precum şi faptul că la Uranus se afla şi doamna Maria Antonescu, soţia Mareşalului, pe care nu am putut-o vedea.

Nu-i venea să creadă că nu am fost bătut! Pentru ce puteam fi bătut, dacă nu am fost nici măcar anchetat?

— Mamă Ady, lasă-mă pe mine, după cum vezi sunt bine sănătos, te rog spune-mi despre proces, cum s-a desfăşurat, ce ai mai auzit?

— Ţi-am păstrat toate ziarele, dar nu acest lucru este important. Am reuşit să-l văd pe Marcham în fiecare seară, când se întorcea de la proces!

— Dar cine este acest Marcham?

— A… uit că tu lipseşti de peste trei luni şi nu ai de unde să ştii! Marcham este cel mai mare ziarist american acreditat la Bucureşti şi nu a lipsit de la nici o şedinţă a procesului.

— Cum ai reuşit să-l cunoşti? Spune-mi tot ce ştii, să nu te mai întreb eu.

— Am aflat căîl cunoaşte doamna Popescu, fiica lui Stelian Popescu, directorul „Universului”. Am chemat-o la telefon şi i-am spus dorinţa mea. A fost foarte amabilă şi m-a invitat la ea la ora la care ştia că va veni Marcham. Nu am putut afla prea multe de la el, dar ce îţi pot spune este să Marcham era pur şi simplu entuziasmat de personalitatea Mareşalului. Doamna Popescu se interesa de Mihai Antonescu şi voia să ştie cât mai multe lucruri despre el, despre apărarea lui, despre ceea ce crede Marcham în legătură cu condamnarea pe care o va primi. Eu evident vream să ştiu cât mai multe despre Mişu, dar mă interesau în aşa măsură peroraţiile sale în legătură cu Mareşalul, încât nu îndrăzneam să-l întrerup. Marcham nu găsea suficiente superlative, pentru a ne descrie personalitatea Mareşalului şi impresia covârşitoare pe care i-a făcut-o. Nu-ţi pot repeta ceea ce am auzit de la el, deoarece fără să vreau aş denatura spusele lui. Este mult prea greu să repeţi ceea ce un om a spus timp de patru zile, adică un şir nesfârşit de laude. Reţin concluzia lui Marcham: dacă orişicare ţară din lume ar avea 2-3 oameni ca Mareşalul Antonescu, nu ar mai trebui să ducă grijă de nimic. Am putut totuşi afla în legătură cu Mişu, următorul lucru. Ştii că a scris în „Scânteia”, că s-a desolidarizat de Mareşal, de altfel în ziar a fost ridiculizat, atribuindu-i-se afirmaţia că a fost doar un fel de magazioner. L-am întrebat pe Marcham asupra acestui lucru şi iacă ce mi-a răspuns: „Doamnă, tot ceea ce se scrie în Scânteia despre proces, este pură invenţie. De altfel, după o şedinţă de noapte, la ieşirea de la tribunal, pe stradă se vindea Scânteia, în care era descrisă şedinţa care se terminase de 5 minute! Am asistat la absolut toate şedinţele acestui proces, şi vă pot spune că soţul dumneavoastră, nu a făcut decât o singură afirmaţie: – Mă solidarizez întru totul cu întreaga guvernare a Mareşalului –, după care s-a aşezat jos. Eu sunt în curent şi cu absolut tot ceea ce s-a scris în legătură cu procesul. Astfel, ziarul

Liberalul, a căutat indirect să-l pună într-o lumină favorabilă pe soţul dumneavoastră, scriind despre dânsul, că este singura figură distinsă din tot guvernul Mareşalului. Probabil că această afirmaţie nu a fost pe placul celor de la Scânteia şi astfel au inventat toată această poveste cu „magazia" de la Ministerul de Război!" L-am întrebat pe Marcham cum crede că se va termina procesul, în sensul condamnărilor, dacă sunt şanse ca viaţa Mareşalului să fie salvată. Răspunsul lui Marcham m-a surprins în cea mai mare măsură! „Doamnă, cum puteţi să-mi puneţi o astfel de întrebare? În primul rând acest lucru este complet lipsit de importanţă, vreau să spun viaţa sau moartea Mareşalului, pot afirma din contră că, prin moarte, personalitatea sa covârşitoare şi-ar găsi desăvârşita încoronare. De altfel sunt convins că Mareşalul nu poate gândi decât în acest fel şi pentru România de mâine el va aduce acest imens aport, ultimul şi cel mai mare serviciu patriei sale. Vă pot spune că venind în această ţară complet necunoscută mie, am avut ocazia să cunosc omul, pe care nu mi l-aş fi închipuit vreodată că-l voi întâlni!" La o întrebare a doamnei Popescu, în legătură cu Mihai Antonescu, despre care de asemeni presa comunistă a insinuat că s-a desolidarizat de Mareşal, Marcham a răspuns următoarele: „Nu este adevărat, Mihai Antonescu a avut în proces o ţinută ireproşabilă, dar nu a fost lăsat să vorbească!". Nu ştiu dacă ţi-am putut reda cele spuse de către Marcham, poate am încurcat unele lucruri, dar în linii generale cred că nu am fost departe de aprecierile lui.

Luna Iunie 1946 era pe sfârşite, când pentru a doua oară s-a terminat şi libertatea mea de câteva zile!

Am fost ridicat de acasă de către patru haidamaci îmbrăcaţi civil, pentru a da o declaraţie, cu asigurarea că în cel mult două ore voi fi înapoi! Cele două ore s-au transformat în 14

luni! Unde am fost dus? Nu ştiu absolut nimic. Am fost legat la ochi cu un fular, moda ochelarilor a apărut mai târziu, ca o perfecţionare a aparatului democratic, am fost suit într-o maşină, plimbat pe multe străzi, şi am eşuat într-o pivniţă fără fereastra, cu trei pereţi de scândură şi unul de beton, luminată cu un bec slab şi având un pat hodorogit de scânduri. Pe o aşa zisă sală era un civil, care mă avea în pază. Acesta se schimba din 12 în 12 ore cu un altul. În cele 14 luni cât am locuit acest somptuos apartament, cred că s-au schimbat şase paznici. Sunt sigur că am fost unicul locuitor al acestei pivniţe, în care nimic nu se schimba din nici un punct de vedere. Nu am fost niciodată anchetat, niciodată nimeni nu m-a întrebat nici cum mă cheamă! Îmi vorbeau frumos, dar nu-mi răspundeau absolut nimic la cererile mele de a fi anchetat!

Mâncarea mi-o aduceau cu totul neregulat, dar niciodată nu mă lăsau să mor de foame. Câteodată îmi aduceau mâncare caldă de la vreun restaurant, dar de obicei masa era rece... Mezeluri, şuncă, brânză, etc. Aşa au trecut cele 14 luni îngrpzitoare, care mă făceau să regret amarnic celula mea de la Uranus!

Am fost pus în libertate, la fel cum am fost arestat! Nici o întrebare, nici o explicaţie! Am fost oare arestat, sau răpit? întrebare fără răspuns! Este începutul „democraţiei” în România. Comunism, Rege, Parlament şi tot ceea ce trebuieşte unei adevărate democraţii.

În libertate aflu că Majestatea Sa Regele a recunoscut Parlamentul şi că a binevoit să-l onoreze cu prezenţa Majestăţii Sale la deschidere!!!

Aflu de arestarea lui Iuliu Maniu şi a tuturor fruntaşilor naţional-ţărănişti, de autodizolvarea liberalilor şi câte şi mai câte!

Urmează 8 Noiembrie, ziua Regelui, mare manifestaţie pentru Rege, în realitate oamenii desnădăjduiţi se agaţă de regalitate ca de ultima speranţă. „Atâta vreme cât Regele este încă în mijlocul nostru, mai putem nădăjdui! Vin americanii, cu siguranţă că vor veni în primăvara următoare”... ca şi cum ei numai primăvara se pun în mişcare! Şi totuşi lumea crede în venirea lor... crede fiindcă speră şi... cele două noţiuni se confundă cu bună ştiinţă!

Îmi reiau viaţa mondenă, fiindcă vreau să-mi reînod toate relaţiile. Cunosc ofiţeri americani, ofiţeri englezi. Ei sunt dornici de serate, de petreceri, dar sunt total ermetici în orice discuţie cu caracter politic. Este tot mai clar că nu vor să se amestece în absolut nimic.

Arestările sunt din ce în ce mai dese, nu pricep deloc motivul arestării mele atunci când nu se făceau arestări, şi nici motivul eliberării mele tocmai când au început arestările.

Se formează fel de fel de organizaţii anticomuniste, de la vârfurile armatei şi ale politicienilor până la elevii de liceu. Sunt solicitat să intru în astfel de organizaţii de către necunoscuţi, dar şi de oameni de perfectă încredere. Marea majoritate sunt dornici de a face ceva, dar nu au un obiectiv precis, se organizează doar pentru a se organiza, totul constând din vorbăraie inutilă şi periculoasă.

Acestei lipse de experienţă într-o luptă subversivă, Securitatea, după directivele precise ale Moscovei, îi răspunde prin infiltrarea în rândurile organizaţiilor a unui număr din ce în ce mai mare de informatori. Delaţiunea este în floare!

Îmi dau seama că fără un sprijin din afară nu se poate face nimic serios. Caut să conving pe toţi oamenii de încredere să stea deocamdată deoparte, pentru a nu cădea în cursele întinse la orice pas. Reuşesc doar în parte acest lucru.

În tot acest timp seratele, ceaiurile şi întrunirile mondene abundă, burghezia noastră petrecând din plin! Americanii şi englezii sunt invitaţi peste tot, căci „aşa face bine”! Nu trece o săptămână să nu fie o serată, de parcă au intrat zilele în sac!

Şi intr-adevăr aşa era, dar nimeni nu bănuia acest lucru şi marea burghezie fusese cuprinsă de frenezia petrecerilor.

Ocazia de a cunoaşte ofiţeri din misiunile militare engleză şi americană mi se oferă la tot pasul. Apropierea de ei îmi este foarte dificilă neştiind limba engleză.

Îl cunosc pe generalul american Scuyller, şeful misiunii militare americane la Bucureşti. De asemeni pe generalul Lee, şeful misiunii engleze. Scuyller este mai abordabil, este mai prietenos, îi plac femeile frumoase, şi numai de acest lucru nu se poate spune că ducem lipsă.

Generalul englez Lee mi se pare prea distant, sobru şi greu de abordat, nu reuşesc să schimb două cuvinte cu el.

Îl cunosc pe americanul Brenner, comandor de marină, foarte simpatic şi de asemeni mare amator de femei frumoase! Toate roiesc în jurul lor, unele pentru a încerca „marea cu degetul”: ieşirea din ţară; altele numai pentru aventuri amoroase şi, în sfârşit, o ultimă categorie pentru faptul că „face bine” ca în salonul lor să fie şi câţiva ofiţeri din misiunile militare americană şi engleză!

Cunosc destul de bine toate aceste categorii de femei din înalta societate, precum şi pe cele tolerate la aceste serate numai fiindcă vin însoţite de „mărimi apusene” şi „fac bine în decor”!

O! dacă aceste femei ar fi împrumutat numai puţin din patriotismul unguroaicelor, ce nu s-ar fi putut realiza!! Realitatea crudă este că ele nu-şi urmăresc decât propriul interes şi nimic mai mult.

În fiecare săptămână afli de câte o nuntă româno-americană şi, duse sunt...!

Îmi dau seama cu ciudă de cât timp am putut să pierd în acea pivniţă nenorocită, ratând astfel posibilitatea unei apropieri de ofiţerii americani.

Acum fiecare din ei este „cazat” iar dânselor nu le convine mărirea cercului intim, fie chiar din prudenţa de a nu fi suspicionate de alesul intereselor lor!

Necunoaşterea limbii engleze se dovedeşte a fi o dificultate de netrecut. Discuţiile prin intermediar implică ca acesta să fie inteligent, interesat în a te servi şi mai presus de orice a fi om de încredere atât pentru tine, cât şi pentru interlocutorul meu.

Vorbesc cu profesorul Dan Hurmuzescu, care cunoaşte perfect engleza şi tot atât de bine pe Scuyiler cât şi pe Brenner, care au fost de câteva ori invitaţi la el. Îmi răspunde că atât unul cât şi celălalt se eschivează de la orice discuţie care alunecă câtuşi de puţin spre politică.

Intermediarii posibili ai sexului frumos din jurul celor doi sunt lamentabili din toate punctele de vedere, mai puţin „aventurile galante” în care excelează.

Încerc şi această cale printr-o „prietenă” a lui Scuyller. Reuşesc să ieşim într-o seară la barul „Melody” în patru... două femei frumoase... Scuyller şi cu mine. Atmosferă bună... încălzită cu mult Whisky... încerc o mică întrebare de sondaj:

— Credeţi că avem vreo şansă să scăpăm de ruşi, domnule general?

— Dansaţi? răspunde Scuyller ostentativ, înclinându-se către juna care mă însoţea şi care prezenta atât interesul noutăţii, cât şi acela al unei frumuseţi ieşită din comun! Eschivarea lui Scuyller a fost atât de categorică încât a închis definitiv orice speranţă, orice încercare de a mai deschide un asemenea subiect.

La serate, era imposibil să încerci să stai de vorbă cu vreunul din ei, le era cu mult mai uşor să se derobeze.

În sfârşit reuşesc să aranjez o ieşire în „petit carré” cu Brenner la barul „Monte Cristo” din Piaţa Amzei. Greul a fost să obţin agrementul partenerei lui Brenner, care nu mai era atât de sigură pe el, deoarece avea multă căutare şi „sita era cam învechită”! Învrăjbirea cu care-şi apărau prada era fantastică. Eram însă destul de greu de refuzat… Brenner era „un călător”, iar eu făceam parte din permanenţe!

Partenera mea din „micul careu” era ideală… inteligentă… foarte nostimă… de încredere… și suficient de prinsă de mine pentru a mă asculta orbeşte. Dacă nici acum nu reuşesc o legătură cu acest american, înseamnă că trebuie să mă îndrept către alte direcţii.

Am auzit multe despre acest frumos şi inteligent comandor… se pare că este personajul numărul unu al americanilor, omul din umbră, care trage toate sforile la Misiunea Americană. Profesorul Dan Hurmuzescu, care este bine înfipt în cercul lor, mi-a spus că face parte din serviciul secret, ba chiar că este şeful acestui serviciu.

Întâlnirea are loc sub cele mai bune auspicii… Brenner extrem de volubil, partenera mea bine instruită a câştigat „din pornire” interesul americanului, iar separeul pe care l-am obţinut prin colonelul de cavalerie Borneanu, patronul barului, corespunde întru totul cerinţelor, oferindu-ne cea mai bună ambianţă!

Câteva Whiskyuri, noi mai puţine, Brenner mai multe, mă fac să cred că a sosit momentul unui atac discret. Partenera lui Brenner este însă vădit indispusă de volubilitatea americanului şi de noul obiectiv al acestuia destul de bine conturat! Dansez cu ea şi o liniştesc, ceea ce ne convine de minune atât lui Brenner, cât şi nouă, „complotiştilor”!

În acel moment intră în bar Ambasadorul Italiei.

Localul este arhiplin şi, văzându-ne în separeu, se îndreaptă către masa noastră – ne cunoştea pe toţi – şi cu multă amabilitate, adresându-se tuturor, ne întreabă dacă nu ne deranjează să ia loc la masa noastră. Puteam spune ceva? Fusesem de două ori invitat la Ambasada Italiei şi în mai multe rânduri plecasem de la bar direct la italieni pentru continuarea petrecerii. Nici lui Brenner nu i-a convenit venirea italianului, dar nici el nu putea face nimic. Totul părea compromis, când partenera mea a luat iniţiativa de a dansa de câteva ori în continuare cu americanul.

În timpul dansului, au vorbit tot timpul, iar din când în când şi unul şi celălalt mă căutau cu privirea. Am înţeles că este vorba şi despre mine!

La masă este o atmbsferă sumbră, prietena lui Brenner, deşi invitată la dans continuu atât de ambasador cât şi de mine, îi urmăreşte cu disperare pe împricinaţi! În sfârşit „dansatorii” au venit la masă şi pe sub masă partenera mea m-a strâns uşor de mână! Dar iată-ne singuri. Italianul s-a dus la telefon şi americanul şi-a adus aminte că trebuie să danseze şi cu prietena lui!

— Ce-ai făcut?

— M-a întrebat ce este între noi, şi i-am explicat că suntem vechi prieteni, şi că între noi nu este absolut nimic. Apoi am profitat de ocazie şi i-am spus că ai fost în două rânduri arestat, că ai făcut tot războiul în Rusia şi că tatăl tău a fost Ministru de Război în guvernul Mareşalului.

— Şi el ce ţi-a spus?

— A părut foarte impresionat, şi mi a spus că l-ar interesa să vorbească cu tine, dar ştie că nu cunoşti engleza. I-am răspuns că sunt gata de a-l ajuta în această privinţă şi am făcut schimb de numere de telefon.

— De acest lucru eram sigur, dar nu ştiu în ce măsură acest „rendez-vous telefonic” nu vă priveşte decât direct!!!

Ambasadorul italian se întoarce surâzând la masă şi ne spune că a vorbit cu un prieten care este acum la „Melody-bar” şi că de-acolo un grup întreg va pleca la Ambasada Italiană, rugându-ne şi pe noi, să venim pentru a continua petrecerea.

Cum nu vedeam altă posibilitate a continuării discuţiei datorită „titularei Brenner”, am dat tonul entuziasmului şi toată lumea a primit cu bucurie invitaţia.

La Ambasada Italiană, frumuseţile demi-mondene ale Bucureştiului erau în „păr”! Şampania a început să curgă şi atmosfera s-a făcut imediat prielnică oricăror discuţii!

De data aceasta iniţiativa aparţine lui Brenner pentru a întruni grupul celor patru de la „Monte Cristo”, şi tot lui, de a intra direct în subiect. Sunt rugat să-i spun motivul pentru care am fost arestat, unde am fost dus şi tot ce s-a petrecut până în momentul liberării. Atât am aşteptat… trebuia să vând cât mai mult, în speranţa că voi putea şi cumpăra câte ceva.

I-am povestit cu lux de amănunte, iar traducătoarea mea nici nu aştepta sfârşitul unei fraze, pentru a şi traduce. Americanul pare foarte interesat de lucrurile petrecute şi mă întrerupe din când în când pentru a-mi pune întrebări suplimentare. Când am socotit că este suficient ceea ce i-am spus şi că pentru toate acestea merit şi eu ceva, l-am întrebat:

— Ce credeţi dumneavoastră de situaţia noastră, în sensul unei schimbări a actualului guvern?

— Nu pot să răspund nimic la această întrebare, dar…în timp…

— Dumneavoastră v-ar conveni să începem o luptă subversivă împotriva orânduirii comuniste, ne-aţi putea ajuta cu ceva?

— Dacă dumneavoastră începeţi ceva împotriva comuniştilor, sau nu, aceasta vă interesează numai pe dumneavoastră, dar în ceea ce priveşte ajutorul nostru, nu vă pot da nici un fel de asigurare.

— Cum? Veţi sta absolut impasibili în cazul unei revoluţii împotriva opresiunii?

— Nici la aceasta nu vă pot da un răspuns!

— Dar barem o sugestie în ceea ce trebuie să facem, poate numai o speranţă, ne puteţi da?

— Speranţă, oamenii trebuiesc întotdeauna să aibă; de sugestie, nu poate fi vorba!

I-am mulţumit lui Brenner, deşi în gândul meu l-am înjurat şi am plecat complet dezamăgit. Asta-i realitatea… atât pot să facă americanii… adică absolut nimic!

Am comunicat aceste concluzii tuturor celor pe care mă bazam în cazul în care ar fi trebuit să întreprindem ceva, fără a le spune şi sursa informaţiilor mele. Atunci, în toamna anului 1947, m-am edificat că suntem vânduţi, că nu mai este absolut nimic de făcut şi că trebuie să plec din ţară.

M-am retras complet din viaţa mondenă, care pur şi simplu mă scârbea. Protipendada Bucureştiului petrecea, petrecea şi iar petrecea, fără ca un singur moment să-şi dea seama că sfârşitul este atât de aproape!

Eram în ajunul Crăciunului, când soţia mea îmi spune că a telefonat Dan Hurmuzescu pentru a ne invita la Predeal, unde a închiriat o vilă începând cu a treia zi de Crăciun şi până după Anul Nou.

— Numai de asta nu-mi arde!

— I-am spus; dar m-a rugat să-i telefonezi tu, şi este sigur că nu o să-l refuzi!

Am vorbit cu Dan, care m-a anunţat că vine şi ziaristul american Marcham şi că nu vom fi decât noi patru. Argumentul este hotărâtor. Nu ştiam că Marcham mai este încă în țară, dar a avea posibilitatea de a sta de vorbă o săptămână cu el este ceva peste aşteptările mele… Şi am acceptat imediat.

Impresia pe care mi-a făcut-o Marcham a fost excelentă; un om serios, ponderat, bea destul de mult, dar fără a acuza vreo

urmă de ameţeală, cu o gândire logică, cu o vedere clară asupra situaţiei politice internaţionale, dar din păcate foarte pesimist în ceeace priveşte viitorul nostru.

M-a şi mirat cum acest om a putut avea o explozie de entuziasm atât de pronunţată în ceea ce priveşte aprecierile sale la adresa Mareşalului. Mi-a explicat chiar el acest lucru: „într-adevăr era un om care m-a entuziasmat. Gândirea lui logică, facilitatea de a-şi expune ideile, calmul desăvârşit în faţa unei săli care vuia împotriva lui, puterea de a domina această adunătură atât de ostilă şi, mai presus de toate, adevăratul patriotism, pe care parcă îl emana, fără a face nici un moment caz de el, m-au fascinat pur şi simplu”.

L-am întrebat despre tatăl meu, iar el mi-a răspuns: „Domnule Pantazi, trebuie să-ţi spun cinstit, că nu am putut remarca pe nimeni, datorită faptului că eram tot timpul cu ochii pe Mareşal, căruia îi urmăream până şi mişcările muşchilor feţei. Abia în ultimul cuvânt l-am remarcat pe tatăl dumitale, care a fost cel mai scurt dintre toţi acuzaţii, spunând: „Îmi iau întreaga răspundere a guvernării alături de domnul Mareşal”. Nici nu se putea ceva mai frumos! M-a uns pe suflet. Altceva nu-ţi pot spune despre tatăl dumitale. Nu voi uita toată viaţa acest proces.”

Discuţiile cu caracter politic au fost nenumărate. I-am spus tot ce am avut de spus, i-am pus toate întrebările care mi-au trecut prin cap, dar din răspunsurile lui foarte clare, fără ezitări, nu mi-au rămas în esenţă decât următoarele idei: „Roosevelt nu a fost niciodată anti-comunist, el considera nazismul în general şi pe Hitler în special drept cel mai mare pericol al omenirii. Pe ruşi îi socotea drept oameni buni şi blânzi, iar pe Stalin un om foarte inteligent, cu care nu avea cum să nu se înţeleagă. Era convins că, desfiinţând colonialismul, face cel mai mare pas către democratizarea întregii lumi şi în acelaşi timp aduce cel mai mare serviciu

Statelor Unite, care vor reuşi în scurt timp să cucerească toate pieţele de desfacere prin libera concurenţă. Interesele lui Roosevelt, în momentul în care războiul s-ar fi terminat, erau complet opuse celor ale lui Churchill. De-aici un nou motiv ca Roosevelt să se apropie de Stalin. Pe Roosevelt nu-l interesau micile probleme europene, el vedea întreaga lume în ansamblul ei. Dumneavoastră aţi avut ghinionul aşezării geografice, precum şi ghinionul de a fi prea puţin importanţi în ansamblul situaţiei mondiale. În ceea ce priveşte viitorul, eu nu vă pot spune absolut nimic. Nu-mi dau seama cum pot evolua lucrurile, dar sincer să fiu, nu văd nimic la orizont. Părerea mea este că ruşii nu vor pleca niciodată decât prin război, iar noi, americanii, suntem sătui de el. La întrebarea dumneavoastră dacă să acţionaţi împotriva comuniştilor, sau nu, eu nu vă pot da un răspuns. Aceasta depinde de temperamentul fiecărui popor în parte, pentru a nu spune mai mult, adică a fiecărui individ. Nu ştiu dacă este bine să faceţi ceva sau să vă rezervaţi pentru timpuri mai favorabile unei acţiuni. În ceea ce priveşte un eventual ajutor din partea noastră, eu nu am căderea să vă răspund, dar ca simplă părere personală, vă spun un categoric nu, cel puţin acum!”

Am mai pus o singurăîntrebare:

— Dar în cazul în care comuniştii îl vor răsturna pe Regele Mihai, care a fost alături de dumneavoastrăşi v-a dat un ajutor substanţial?

— Comuniştii nu-l vor răsturna pe Mihai, este destul de docil şi nu au interes să rişte o înrăutăţire a relaţiilor cu noi.

— Dar dacă totuşi o vor face?

— Încet, încet, toate tronurile vor dispare deoarece au devenit anacronice; nu văd în aceasta însă un motiv serios pentru o intervenţie a noastră. Am spus numai că ruşii ar putea bănui o înrăutăţire a situaţiei şi nu este în interesul lor.

Conversaţiile cu Marcham se învârt în jurul aceloraşi subiecte, dar mai mult nu se poate obţine de la el.

Dan Hurmuzescu a reuşit prin traducerile sale prompte şi prin propriile intervenţii să conducă conversaţii curente, în care toate nuanţele erau respectate.

Fatidica dată de 30 Decembrie 1947 vine în momentul în care pentru mine totul este clar. Concluziile, deşi foarte triste, au avut calitatea de a mă orienta perfect şi a-mi canaliza cercetările în complet altă direcţie. Plecarea din ţară devine obiectivul primordial.

Rar Dan Hurmuzescu punea postul de radio Bucureşti, deobicei asculta Londra.

Din absolută întâmplare pune Bucureştiul tocmai în momentul în care se anunţă abdicarea Regelui. Moment de mare consternare pentru toţi… ultima rămăşiţă de speranţă de care ne-am agăţat cu disperare, s-a năruit.

Cu o zi sau două mai înainte îl întâlnisem pe Rege în dreptul vilei Mareşalului, el cobora de pe Tâmpa în timp ce eu urcam, făcându-mi obişnuita plimbare de dimineaţă. Îl salutasem şi îmi răspunsese zâmbind. Nu cred să mă fi recunoscut, nu-l mai văzusem de la 26 Iulie 1942 când venise pe front, la Ialta lângă Mariopol, însoţit de Mihai Antonescu şi de tatăl meu.

Acum a abdicat… pentru mine această abdicare nu este decât urmarea firească a desfăşurării evenimentelor.

Pentru Marcham abdicarea a constituit o mare surpriză, nu se aştepta la acest lucru, cel puţin pentru momentul actual! În jumătate de oră de la aflarea ştirii, s-a suit în maşina şi a plecat la Bucureşti.

Eu, împreună cu soţia mea şi cu Dan Hurmuzescu, ne-am hotărât să rămânem la Predeal. În fond nu aveam nimic de făcut la Bucureşti.

Dan Hurmuzescu abia ieşise şi el din închisoare, mai bine zis dintr-o anchetă cu caracter economic de câteva luni, şi poza

în erou! Îşi lăsase barba mare, până la jumătatea pieptului, barbă ce nu şi-a ajustat-o la proporţiile obişnuite până nu a fost văzut de tot Bucureştiul! Avea bani mulţi, îi plăcea să aibă relaţii mondene, să se vorbească de el. Deşi superficial, era un om cumsecade şi în multe privinţe sfaturile lui erau bine venite. Abdicarea Regelui l-a descumpănit şi pe el şi l-a făcut să-şi îndrepte gândurile către plecarea din Ţară. În aceste trei zile, cât am mai stat la Predeal, orice conversaţie avută se termina invariabil cu concluzia necesităţii plecării din ţară.

La Bucureşti vestea a căzut ca un trăsnet, abdicarea Regelui a pleoştit protipendada în aşa măsură încât a făcut supremul sacrificiu… renunţarea la revelioane!!!

Comentariile sunt oglinda fidelă a inconştienţei româneşti: „Până în primăvară Mihăiţă va fi înapoi, în fruntea unei invincibile armate anglo-americane!”. Ajungându-se la această concluzie, treptat, treptat, spiritele au început să se liniştească în lumea petrecăreţilor, aşteptându-se cu înfierbântare apariţia „frunzei”, a Paştelui, divergenţele de opinii privind doar acest punct de vedere!

Tineretul din pătura mijlocie nu se resemnează însă atât de uşor şi organizaţiile împotriva regimului răsar ca ciupercile. Dar lipsa totală de experienţă precum şi mărirea numărului delatorilor, îi conduce inevitabil pe toţi aceşti tineri entuziaşti în închisori. Întâiul mare val de arestări are loc în prima jumătate a anului 1948.

Abia acum încep oamenii să se dezmeticească şi să-şi dea seama de imensa prostie a capitulării necondiţionate de la 23 August! Târziu… mult prea târziu!

* * *

Programul de seară mă readuce la realitate. Au trecut 16 ani de-atunci, a apărut de 16 ori „frunza”, au trecut 16 Paşti şi

„Mihăiţă” probabil că pozează în victima celor ce l-au decorat fiindcă le-a dat Ţara pe mână! În orice caz, nu s-a măi auzit nimic de el. Invincibila armată anglo-americană, a rămas doar un vis amar!

Frumuseţile de-atunci ale Bucureştilor s-au ofilit robotind la Canal sau prin alte părţi pe unde s-au putut aciui! Iubita lui Brenner a eşuat undeva prin Bărăgan, având fericita situaţie de a deveni amanta unui cantinier!

Unde sunt seratele de la ambasadele Italiei, Franţei, de la misiunile militare americane şi engleze? Unde sunt strălucitoarele baruri Bucureştene? Unde sunt saloanele deschise ofiţerilor americani? Toate s-au năruit, fiindcă totul a fost o iluzie deşartă a unei lumi bolnave. Toată această societate s-a bucurat atunci când „Mihăiţă” a înfipt cuţitul în spatele armatei române, aducându-ne „democraţia”! Astăzi o avem cu ajutorul neprecupeţit al „aliaţilor fireşti”!

Eu zac aici în Gherla, duc tineta, fac programul, dar nimic nu mă dărâmă, fiindcă eram pregătit pentru aşa ceva încă de-atunci, de la 23 August 1944.

Şi astăzi, ca şi atunci la 30 Decembrie 1947, ştiu că nu am nimic de făcut decât să mă zbat prin toate mijloacele să ajung în Occident pentru a încerca – ceea ce astăzi mi se pare imposibil –: trezirea din „somnul cel de moarte” al acelora care, numai datorită îmbuibării şi inconştienţei, vor ajunge cu siguranţă cândva într-o „Gherlă” sau într-o „Zarcă”.

M-am culcat tot regulamentar, cu faţa către interiorul celulei, cu mâinile afară din pătură, cu conştiinţa împăcată, dar cu sufletul cernit.

Am adormit agitat, am visat că eram pe front, o mulţime de acţiuni încâlcite, fără finalitate, mă aduseseră într-o stare de nervi cumplită. Probabil m-am zbătut în timpul visului,

probabil am scos şi anumite ţipete în falset, dar ştiu că la un moment dat m-am trezit din cauza unui bombardament de artilerie asupra poziţiilor noastre, bombardament parcă mai puternic decât tot ce cunoscusem până atunci!

Imediat a sunat şi deşteptarea... sunt transpirat şi obosit!

Au urmat „programele"... al lor din obligaţie, al meu dintr-un fel de automatizare consimţită.

Plimbându-mă, mă persecută visul din această noapte, dar nu reuşesc să-l reconstitui. Nici o acţiune mai clară, nici un fost camarad nu se amestecă în această înşiruire imaginară a unui subconştient necontrolat. Fără să-mi dau seama însă alunec cu gândul mult în urmă, exact cu 20 de ani!

* * *

Mă văd ca şi cum ar fi astăzi. Venisem în concediu de pe front, regimentul intrase în refacere la scurt timp după plecarea mea.

Lupte sporadice mai avuseseră loc, lupte fără importanţă, dar cu consecinţe grele, în special pentru Escadronul IV, în care mă simţisem atât de bine.

Căpitanul Gheorghe Florescu, comandantul escadronului, fusese greu rănit de un proiectil de artilerie. Locotenentul Liviu Dorobanţu, de asemeni grav rănit, aflu că a murit de embolie în momentul în care, chipului, ieşise de sub orice pericol, chiar în ziua în care fusese avansat la gradul de căpitan.

Mă duc la Minister pentru a-l vedea pe tatăl meu. Căpitanul Berthola, vechiul lui aghiotant, mă primeşte cu multă bucurie, dar mă anunţă, evident în glumă şi luând un aer conspirativ:

„Domnul Ministru nu te poate primi acum, are o vizită simandicoasă!”.

Vizita simandicoasă era fratele lui, generalul Vladimir Constantinescu!

Vladimir era din nou comandantul Şcolii de Ofiţeri activi de Cavalerie de la Târgovişte. Îşi făcuse stagiul pe front, un stagiu strict reglementar de trei luni, nici o zi în plus, se acoperise de glorie cucerind Jeiscul, victorie de mare răsunet atât pentru el personal cât şi pentru armata română, evidenţiată în mod cu totul special printr-un comunicat dat de către radio Berlin, la numai două ore după victorie.

Îl avusesem comandant al şcolii cu un an înainte, pe când eram elev. Nu mă înţelesesem cu Vladimir, care mă urmărea în mod deosebit, vrând să dea exemplu prin mine celorlalţi elevi. Faptul că îi eram nepot l-a făcut să mă supună unei adevărate persecuţii, care deranja evident pe toţi ofiţerii instructori ai şcolii. În cei doi ani de şcoală am reuşit să totalizez aproape 200 de nopţi de carceră! Am suportat şi am uitat!

Ieşind de la tatăl meu şi dând cu ochii de mine, Vladimir îmi spune: „Mă... ai stat destul pe front, ţi-ai făcut stagiul cu vârf şi îndesat, vino acum la şcoală ca instructor, a venit şi prietenul tău, locotenentul Bebe Stănescu...în 9 Roşiori nu mai ai nici prieteni şi nici măcar cunoscuţi... ori au murit... ori au fost grav răniţi... ori au venit în ţară!”.

I-am răspuns categoric că nu vin şi că mă întorc la regimentul meu.

— Ce vrei, mă, să putrezeşti în Rusia? Am să vorbesc cu tatu, sper să nu fie tot atât de hapsân ca tine... și a plecat furios.

Am intrat la tatăl meu imediat după plecarea lui Vladimir şi i-am povestit cele petrecute. M-a ascultat, apoi, râzând, m-a întrebat:

— Bine, lasă-l pe Vladimir, dar vreau să ştiu care este dorinţa ta?

— Să-mi termin concediul şi să mă întorc la regiment.

— Aşa să faci, domnule! Mi-a răspuns foarte bine dispus.

Mai aveam o zi de concediu şi trebuia să plec pe front, când primesc un plic de la Marele Stat Major: "Vă veţi prezenta de urgenţă la Şcoala de Ofiţeri activi de Cavalerie Târgovişte unde sunteţi mutat cu data de… acea dată era a doua zi!

Am plecat direct la minister. Mă primeşte ca întotdeauna căpitanul Berthola, căruia după ce îi spun despre ce este vorba, îmi răspunde: „Domnul Ministru a plecat azi dimineaţă pe front şi se întoarce peste o săptămână. Te pot asigura că acest ordin nu a fost dat de domnia sa, este un aranjament al domnului general Vladimir Constantinescu la Statul Major!”.

— Eu plec pe front mâine dimineaţă, nu mă interesează nimic.

— Să nu faci aşa ceva, vei fi dat dezertor şi avem după aceea plictiseli… prezintă-te la Şcoală, iar când va veni domnul Ministru, vom vedea ce este de făcut.

Am plecat la Şcoală ca la înmormântare! Vladimir m-a primit cu braţele deschise, mi-a promis „marea cu sarea”, iar Bebe Stănescu a făcut totul spre a mă convinge că din regimentul nostru nu a mai rămas absolut nimeni, că voi fi un străin acolo, că atmosfera regimentului s-a schimbat complet, pe când aici Vladimir se poartă admirabil, frontul i-a schimbat mentalitatea cazonă şi că ieri a venit şi sublocotenentul Mişu Bădulescu, care este un om minunat.

Nu-l cunoşteam pe Mişu Bădulescu, dar auzisem multe despre el. Fusese în regimentul 12 Roşiori, se purtase frumos… îşi pierduse mâna dreaptă, iar după vindecare ieşise la raportul Mareşalului pentru a primi aprobarea de a se reîntoarce pe front. Îi spusese Mareşalului: „Domnule Mareşal… vă rog să-mi aprobaţi întoarcerea pe front, la

regimentul 12 Roşiori… ştiţi dumneavoastră… eu trebuie să-mi caut mâna pierduta!”. Plecase din nou pe front, iar acum era instructor în şcoală.

Am rămas în şcoală, deşi nu mă împăcăm deloc cu programul de instrucţie. La o inspecţie a lui Vladimir, mi-a găsit un elev cu cizmele murdare. În faţa plutonului pe care-l instruiam, m-a făcut de două parale.

M-am hotărât să plec pe front imediat, fără nici un ordin, fără a-l anunţa nici pe tatăl meu. Ştiam că este o indisciplină gravă, dar nu mă interesa cariera militară, pe care o făcusem numai pentru război. După aceea tot aş fi demisionat. Nu eram făcut nici pentru pasul de defilare, nici pentru lustruitul pintenilor sau al cizmelor.

Am ajuns la regiment şi m-am dus direct la colonelul Nae Dafinescu, comandantul regimentului, căruia i-am spus:

— Domnule Colonel, primiţi un dezertor în regimentul dumneavoastră?

M-a luat în braţe şi m-a sărutat ca pe copilul lui. Nu-i venea să creadă că într-adevăr dezertasem din Ţară pentru a veni pe front. Asemenea cazuri au fost destul de rare, dacă nu am prezentat chiar curiozitatea unui „unicat”!!!

Nae Dafinescu a comunicat imediat generalului Teodorini, comandantul Diviziei, neobişnuitul eveniment, iar acesta generalului Cealîc, comandantul Corpului de Cavalerie.

L-am găsit pe comandant trist şi obosit, el mi-a spus:

— Ionică, sunt fericit că ai venit, dar să ştii că este un alt regiment, nu ai să mai cunoşti pe nimeni, iar noii veniţi, aproape toţi rezervişti, sunt departe de vechii noştri ofiţeri!

— Domnule Colonel, am venit deoarece aici mă simt bine, aici consider că este datoria mea să fiu şi aici sunt soldaţii mei, nu vreau să creadă că i-am părăsit.

— Dar să ştii că nu te pot da la Escadronul IV, este singurul escadron unde am un căpitan, ofiţer activ, dacă vrei îţi dau comanda Escadronului II.

— Sublocotenent cu vechime de un an, comandant titular de escadron?

— Da Ionică, cu vechime de un an, dar un an de front, eu nu am aşa ceva în tot regimentul!

— Domnule Colonel, eu nu am veleităţi în armată, eu vreau la plutonul meu, plutonul III din Escadronul IV.

— Ionică, ai să-ţi dai repede seama, este o nenorocire, în tot regimentul nu contez decât pe maiorul Vladimir Cociu, căruia i-am dat comanda Divizionului II, iar în timpul acţiunii comandă linia de luptă. La Escadronul IV îl am pe căpitanul Tudoriţă, acum venit din ţară, nu a fost deloc pe front şi mie nu mi-a făcut o impresie bună dar… să nu vorbesc cu păcat… să-l vedem în luptă. Dacă tu vrei neapărat, te dau la el.

— Mă duc să mă prezint lui Tudoriţă.

— Nu Ionică, acum de când suntem în refacere, am înfiinţat din nou popota. La masă te voi prezenta ofiţerilor regimentului într-un cadru festiv, ştiu eu ce fac, eşti sărbătoritul nostru!

„Cadru festiv” la Nae Dafinescu însemna multă şampanie şi un înflăcărat discurs interminabil al comandantului!

Nae Dafinescu era un om foarte cumsecade, serios în felul lui, care nu avusese nici o greutate în a-şi conduce regimentul format din elemente excepţionale. Rolul lui a constat în a-şi tempera ofiţerii, care se băteau pe misiuni şi astfel era foarte dificil a se face o oarecare ierarhizare a calităţilor lor.

Radu Bălăcescu, Bebe Stănescu, Vasile Diaconescu, Gheorghe Florescu, – pentru a nu enumera decât câţiva, – erau în stare singuri cu unităţile lor să schimbe soarta unei lupte, misiunea lui Nae Dafinescu reducându-se la a-i ţine în frâu pentru a nu-i pierde. Şi totuşi a-i cita pe aceştia poate este o

nedreptate făcută celorlalţi, deoarece regimentul forma un tot unitar de ofiţeri, subofiţeri şi trupă.

Nae nu bea, ceea ce nu se putea spune despre ceilalţi, dar era convins că băutura este un balsam meritat pe care trebuie să-l ofere colaboratorilor săi după terminarea unor lupte grele.

Nici nu ştia să ţină o cuvântare, dar socotea el că trebuiesc reliefate acţiunile regimentului şi mustraţi cei ce nu ar fi fost la înălţime. După luptele din cursul anului trecut, de la Canalul Kurka, Kurciamskaja, cota 202, Anapa, Wicesteblicewsteskaja, Nae Dafinescu s-a simţit obligat să ţină un discurs. Acest discurs a fost mult timp obiectul de amuzament al tuturor!

Comandantul a început făcând un istoric al bătăliilor, a trecut prin greutăţile întâmpinate, pentru a încheia cu: „Aţi fost nişte eroi... aţi fost nişte zei... Aţi fost nişte semizei... Dar unii aţi fugit... f... m... c...!”.

Nu fugise nimeni, dar Nae s-a gândit că prea ne-a lăudat mult... că o să ni se urce la cap şi de aceea şi-a încheiat discursul... temperând entuziasmul!!!

Mă aşteptam acum la un discurs fluviu, în care „perlele” lui Nae să abunde.

Însăşi aşezarea la masă, făcută personal de comandant, şi cantitatea de şampanie pregătită, au fost un indiciu clar al intenţiilor sale.

Toţi ofiţerii regimentului aşteptau în sala de mese, când a apărut Nae Dafinescu însoţit de mine.

— Domnilor... astăzi vom sărbători împreună reîntoarcerea între noi a unui „dezertor”! Vă voi lămuri imediat despre ce este vorba. Cociu... Te rog, ia loc în dreapta mea. Pantazi, aşază-te vis-a-vis de mine, vreau să te pot vedea tot timpul. Racoviţă, te rog, ia loc în dreapta lui Pantazi, iar tu Vasile (Diaconescu) în stânga lui. Ceilalţi... Aşezaţi-vă fiecare cum apucaţi! Întâi vom mânca, pentru ca după aceea să vă prezint pe unul din cei mai

străluciţi ofiţeri ai acestui regiment! Umpleţi paharele cu şampanie să ciocnim pentru sublocotenentul Pantazi. Bine-ai venit între noi!

Eram atât de obişnuit cu exploziile de entuziasm ale lui Nae, încât nici nu m-am simţit prost la laudele atât de exagerate ce de la început mi-au fost adresate! Mă întrebam însă ce va urma, căci, într-o aşa euforie, parcă nici eu nu-l mai văzusem pe comandant.

Maiorul Cociu îmi face de la început o impresie deosebită prin distincţie şi sobrietate. Vasile Diaconescu, unul din stâlpii vechiului regiment, rămas „ultimul Mohican”, numai prin prezenţa lui îmi inspiră încredere şi siguranţă. Calm, sobru, inteligent, hotărât, Vasile este poate singurul care ar merita din plin adjectivele elogioase cu care m-a blagoslovit Nae.

În timpul mesei, Nae a discutat împreună cu Cociu repartizarea mea. Cociu m-a cerut la Divizionul lui, spunându-i că are nevoie de mine în conducerea liniei de luptă, căci el nu poate face faţă, datorită distanţelor. Nae însă nu s-a lăsat înduplecat, datorită rugăminţii mele, de altfel acest lucru a ţinut să-l precizeze imediat adresându-se lui Tudoriţă: „Ionică va veni la dumneata, nu este drept, dar trebuie să-i îndeplinesc dorinţa!”.

Tudoriţă mă îmbrăţişează cu căldură şi-mi spune: „Cum am aflat că ai venit, am anunţat escadronul şi, am fost impresionat de manifestaţia de bucurie a soldaţilor. Nu ştiam că ai să vii chiar la noi în escadron, dar Stamen se ocupă de masa din această seară!”.

În sfârşit Nae îşi începe discursul! Dar despre ce nu a vorbit Nae? A luat-o de la începutul războiului, cauzele lui, datoria noastră, exemplul Mareşalului, sacrificiile Diviziei, ale Regimentului, victoria finală, aliaţii germani, pentru a ajunge la ordinea de bătaie a regimentului în timpurile lui de glorie de anul trecut, şi în sfârşit la mine!

Dar ce osanale mi-a putut ridica Nae! A descris cu lux de amănunte acţiuni la care nici nu luasem parte, m-a făcut şi erou, şi zeu, şi semizeu, a vorbit de incursiunile mele în spatele liniilor ruseşti, a vorbit de dezertarea mea din ţară pentru a veni pe front, cu nişte amănunte, pe care nu i le povestisem şi nici nu erau reale, şi după ce m-a urcat „în ceruri” deşi nu murisem încă, a pornit o nouă incursiune în moralitatea pe care trebuie să o aibă un ofiţer al Regimentului 9 Roşiori, a vorbit despre inutilitatea bunurilor pământene şi a ajuns din nou la mine!

Deoarece Nae vorbea de peste două ore şi nu da nici un semn că ar avea de gând să încheie, am schimbat câteva păreri cu Vasile.

În esenţă Vasile mi-a spus că situaţia în ansamblu este proastă; se duc lupte de poziţie la Novorosisk; pe muntele „Mişako-Berg” nemţii au mari pierderi, ei au înlocuit pe 10 Roşiori, dar în numai două luni s-au înjumătăţit, pădurea trăsneşte de cadavrele lor, care nu mai pot fi îngropate şi deşi nouă ni s-a spus că vom sta două luni în refacere, el se aşteaptă ca de pe o zi pe alta să trebuiască să-i înlocuim pe nemţi. La noi în regiment situaţia este îngrijorătoare, nu mai avem comandanţi de escadroane şi nici de plutoane, toată lumea este dezorientată, adăugând că de toate acestea am să-mi dau repede seama. Şi Vasile continuă:

— Nae era bun când nu avea nicio grijă cu regimentul, dar astăzi săracul nu mai poate face faţă. În ultimul timp nu am avut acţiuni serioase, dar cu greu le-am făcut faţă, dacă nu era Cociu, eu nu puteam cârpi toate rupturile şi, crede-mă, au fost destule. Mie îmi pare bine că eşti lângă mine, dar trebuie să-ţi spun că ai făcut rău că te-ai întors!

— Tu eşti tot la armamentul greu?

— Da, măi, dar numai pe hârtie, în realitate am revenit la escadronul pe care îl comand doar acum, în refacere. În timpul

acţiunii mă poartă Nae cu telefonul peste tot. Ba că Escadronul I merge prea încet, ba că s-a spart frontul la Escadronul II, şi aşa mai departe, noroc cu Cociu, care face acelaşi lucru! Tu crezi că vei putea sta la plutonul tău? Iluzii deşarte, vei fi „cal de bătaie”, asta este soarta noastră!

Mai aud frânturi din discursul lui Nae, dar s-a băut atât de mult încât toată lumea pluteşte. Eu cel puţin sunt bine ameţit… Nu pot însă pleca în timpul discursului lui Nae, ar fi o mare nepoliteţe, mai cu seamă că îmi aud destul de des pronunţat numele.

Orele se apropiau de şase după amiază când Nae triumfal îşi încheie un discurs de peste trei ore, discurs pe care în întregime nu se ştie dacă l-a putut asculta cineva, dar în momentul în care comandantul s-a aşezat pe scaun, toţi ofiţerii au zbughit-o afară!

Nu mai eram la masă decât Nae Dafinescu, Cociu, Tudoriţă, Diaconescu şi cu mine, când furierul regimentului aduce o radiogramă comandantului. Nae cheamă din nou toţi ofiţerii şi citeşte: „Urez numai succese Regimentului 9 Roşiori şi aduc mulţumirile mele fiului meu că este printre dumneavoastră”. Semnează General Constantin Pantazi.

Prilejul este admirabil pentru Nae Dafinescu de a ţine o nouă alocuţiune!

Cheful continuă la Escadronul IV, unde întâlnirea cu foştii mei soldaţi este într-adevăr emoţionantă. Numai pentru aceşti oameni, merita să mă întorc pe front!

Mesele sunt aranjate în grădină în careu şi întreg escadronul este aşezat la masă!

Racoviţă se interesase până şi de ostaşii din plutonul meu şi cei ce-mi erau mai apropiaţi, sunt aşezaţi la masa noastră. Dintre ofiţerii regimentului, doar maiorul Cociu, Vasile Diaconescu şi sublocotenentul de rezervă Biriş iau loc alături de Tudoriţă şi de mine. Din vechiul meu pluton, Sergenţii

Stamen, Scarlat, Drahnea, Ciobanu şi caporalul Negru, se află la masa noastră.

Am spus câteva cuvinte oamenilor mei, arătând cât sunt de fericit că mă aflu din nou printre ei.

Apoi mai schimb câteva cuvinte cu Vasile Diaconescu. Îi povestesc despre Bebe Stănescu şi Mişu Bădulescu, pe care i-am lăsat în şcoală, despre atmosfera de-acolo, despre ceeace m-a determinat să vin înapoi pe front.

Vasile este foarte pesimist, el crede că am pierdut războiul şi îşi întemeiază acest raţionament pe câteva fapte precise: înfrângerile de la Stalingrad şi Cotul Donului, retragerea în general pe întreg frontul, lipsa rezervelor, moralul slab al germanilor pe de o parte, iar pe de cealaltă parte industria formidabilă de război pusă la punct de americani, precum şi rezervele inepuizabile pe care ruşii reuşesc să le bage în lupte.

El nu pricepe pentru care motiv nemţii se încăpăţânează a ţine un punct atât de avansat în Caucaz, când acest cap de pod este evident că nu mai poate constitui o bază de contra ofensivă generală, dat fiind retragerea atât de grăbită pe celelalte fronturi.

Îmi spune de altfel că în cadrul Armatei a 17-a germană din Caucaz au venit mici unităţi din Africa de Nord, rămăşiţe din armata lui Rommel, că a putut să stea de vorbă cu doi dintre aceşti ofiţeri de elită şi că i-au spus că războiul este pierdut. Deşi aveau această convingere, ei luptau mai departe cu aceeaşi conştiinciozitate, dar o făceau numai din disciplină!

De altfel Vasile îmi dă şi exemplul unităţilor noastre, care nu mai sunt împrospătate decât cu elemente slabe, contigentele 35 şi 36 la trupă, şi ofiţeri numai de rezervă, slab pregătiţi atât ca instrucţie militară cât şi deficitari ca moral. În regimentul nostru, îmi spune Vasile, dacă nu ar fi Cociu s-ar duce dracului totul, şi aceasta fără a fi fost în situaţia de a întâmpina un atac într-adevăr serios.

Tot el îmi atrage atenţia că este o mare deosebire între războiul pe care l-am cunoscut eu şi cel pe care trebuie să-l ducem astăzi. Anul trecut aveam un regiment admirabil, căruia războiul ofensiv îi întreţinea perfect moralul, astăzi acest regiment este slab încadrat, iar apărarea departe de a ţine un moral ridicat, te macină zi cu zi, în special prin lipsa de perspective.

Vasile este convins că zilele noastre în refacere sunt pe cale de a se termina datorită pierderilor imense pe care le au nemţii la Novorosisk. Îmi spune că această poziţie o cunoaşte, că este extrem de dificilă, în munţi accesibili numai pe anumite poteci şi unde rezervele pentru un eventual contraatac nu pot fi dispuse decât la 7-8 kilometri, nefiind în stare de a interveni decât după trei ore. Îmi explică în continuare că situaţia în regiment s-a deteriorat brusc după plecarea mea prin rănirea unor ofiţeri în lupte lipsite de importanţă şi prin plecarea celorlalţi prin aranjamente dinainte stabilite.

El mă previne că în luptele lipsite de amploare, noii componenţi ai regimentului au părăsit poziţiile în mod cu totul nejustificat şi că a fost nevoie de contra-atacuri pentru a le reocupa. Dar aceasta s-a întâmplat la şes, a adăugat Vasile, unde rezervele puteau interveni imediat, dar dacă ne va duce la Novorosisk… nu ştiu ce se va alege de noi!

În această atmosferă de euforie creiatâ de petrecerea organizată de căpitanul Tudoriţâ şi de duşul rece pe care mi l-a aplicat admirabilul meu prieten Vasile, am încheiat după miezul nopţii prima zi a revenirii mele la regiment.

Nu am avut un moment de îndoială asupra exactităţii afirmaţiilor lui Vasile, precum şi a justificatului său pesimism, şi trebuie să mărturisesc astăzi îndoielile ce m-au cuprins atunci.

* * *

Programul de seară mă trezeşte la realitate înainte de a gusta din nou din paharul amărăciunilor de-atunci.

Şi au trecut 20 de ani în care nu ne-am mai găsit niciodată liniştea, amintirile rareori descreţindu-ne frunţile. Şi viaţa se desfăşoară mai departe, unii fiind sortiţi să o petreacă în voiajuri de la Los Angeles la Monte Carlo, din plaje în plaje, alţii, din gloanţele şi obuzele de la Novorosisk, în închisorile de la Aiud sau Gherla!

Şi totuşi nu mă pot plânge, nu sunt cel mai nenorocit om de pe lume, ba din contră, pot spune că viaţa mea a fost mai plină, mai bogată, am cunoscut cele două feţe ale medaliei, am îmbrăcat şi uniforme strălucitoare şi fracuri impecabile la cele mai distinse serate, dar şi hainele vărgate, numai petece şi rupturi îmbibate de praf şi murdării strânse cu grijă ani şi ani! Spre deosebire de cei care au cunoscut numai desfătarea şi binele, eu ştiu că până la urmă tuturor ne sunt suficienţi doi metri pătraţi de pământ pentru a ne odihni în eternitate, ceea ce „fericiţii” nu au avut timp să realizeze.

Aştept cu toată seninătatea atât destinul cât şi finalul vieţii şi sunt gata în orice moment să-l întâmpin! Pentru cei favorizaţi de soartă, ultimul moment rămâne semnul de întrebare la care nu pot răspunde, cel de care le este frică mai mult celor aşa zis fericiţi, decât acelora compătimiţi pentru soarta tristă pe care au avut-o!

Da… la Novorosisk, la Aiud, la Gherla, noi am reuşit să descoperim adevărata valoare a vieţii, care nu are nimic de-a face cu desfătările pământeşti, indiferent de natura lor.

Trăiesc cu convingerea că gândurile mele nu reprezintă o auto-consolare pentru aceşti ultimi 20 de ani, ci sunt rezultatul unei înalte şcoli a vieţii, şcoală ce puţini au avut norocul să o facă şi, şi mai puţini, acela de a o înţelege!

Poezia lui Radu Gyr „Antiteze”, îmi confirmă aceste gânduri…

N-ai desmierda, de n-ai şti să blestemi;
surâd numai acei care suspină.
Azi n-ai zâmbi, de n-ar fi fost să gemi,
de n-ai fi plâns, n-ai duce-n ochi lumină.

Şi dacă singur rana nu-ţi legai,
cu mâna ta n-ai unge răni străine.
N-ai jindui după un colţ de rai
de n-ai purta un strop de iad în tine.

Căci nu te-nalţi în slăvi până nu cazi
cu fruntea grea, în pulberea amară.
Şi dacă-nvii în cântecul de azi,
e c-ai murit în lacrima de-aseară.

Da… această lacrimă de-aseară, la noi a secat de mult… noi nu mai putem plânge… noi am cunoscut întreaga suferinţă… noi ne-am înălţat din ea.

Consolări? Realităţi?

Incontestabil… o viaţă… o viaţă pe care însă niciodată nu o voi regreta, iar… de-ar fi s-o iau de la-nceput, aş alege acelaşi drum bătut, cu urme adânci săpate în suflet şi în trup.

Lupt din greu împotriva îndobitocirii cauzată de program, a monotoniei înjurăturilor gardianului, a aceluiaşi zăngănit al veselei atunci când este aşezată pe jos în dreptul fiecărei uşi, a aceloraşi trosnituri ale uşilor, a tot ceea ce este organizat sau din ordin, preferând să mă retrag în visuri, în amintiri, chiar dacă ele constituie „începutul sfârşitului”, ca cele de-acum 20 de ani. Cele de ieri, de la Novorosisk ce par a mi se contura azi, un alt „început al sfârşitului”, de astă dată „sfârşitul unei evadări”, cu vechime de numai 10 ani!

* * *

Cam la miezul nopţii intram în Baia Mare. Nimeni pe străzi. Este şi greu să fie cineva pe-aşa o astfel de ploaie torenţială. Intrăm într-o curte, parcă ar fi un mic parc, se aud voci, mişcare, agitaţie... este Securitatea!

— Aţi adus banditul?

— Da, tovarăşe Căpitan, l-am adus.

— Aduceţi-l încoace la tăticul lui, l-o fi plouat săracul, i-o fi frig, poate-l încălzesc pe loc puţin!

Am coborât din maşină, am urcat câteva trepte, mi s-a scos fularul de la ochi, că de... acum am venit acasă, aici suntem mai „dotaţi”, mi s-au pus ochelari, cu totul altă viaţă, de văzut tot nimic nu vezi, dar în schimb parcă te taie la arcade!

Mi s-au controlat cătuşele ce-mi legau mâinile la spate... au mai fost strânse, dar numai cu un dinte; cu toată sforţarea „expertului”, nu se putea mai mult! s-au dat dispoziţii să mi se pună mărgele! Ce-or mai fi şi astea? Mă edific numaidecât... da... mi se bat lanţuri la picioare... brăţările foarte strânse... verigi groase... o bilă de 3-4 kilograme ce nu putea fi târâtă din cauza greutăţii, dar nici luată în braţe, destul de dificil având mâinile la spate! În felul acesta... echipat şi dotat... sunt condus cu toată amabilitatea într-o cameră, unde parcă un întreg parc de locomotive erau în acelaşi timp pornite! Îmi dau seama că este respiraţia sacadată a unor oameni, dar nu pot pricepe cauzele care ar putea să determine o astfel de dereglare a respiraţiei!

Sunt condus în această cameră prin împingerea umărului drept. Sunt întors, dar mă izbesc cu un picior şi cu fruntea de un perete. Cotul drept întâlneşte parcă un alt corp în mişcare, într-o perpetuă oscilaţie, mişcarea ursului într-o cuşcă strâmtă... aud gemete... zăngănit de lanţuri... dar totul pe un fond de pufăit de locomotive!

Uşa se închide... am impresia că însoţitorul meu a plecat... dar nu sunt familiarizat cu zgomotele acestei nobile instituţii.

Cel din dreapta mea mă întreabă pe şoptite:

— Cine eşti?

Recunosc vocea lui Make...îmi dau seama în ce hal poate să fie! Mă gândesc că trebuie să fi fost crunt bătut.

— Eu sunt Make... Ion... am fost prins singur acum câteva ore!

— Mai sunt încă patru liberi: Ioanid, Coşereanu, Ion Cojocaru şi cu Vueric. Restul sunt toţi aici, probabil că ne ţin în condiţiile astea până-i prinde pe toţi! Eu şi cu Paul suntem de cinci zile şi cinci nopţi în această situaţie. Umflăturile la mâini au depăşit grosimea cătuşelor, tabla ochelarilor s-a înfipt adânc în arcade, picioarele îţi dai tu seama cum trebuie să arate după 120 de ore cu aceste lanţuri imense, fără a le odihni nici măcar câteva minute!

— V-a anchetat?

— Nici vorbă, nimeni nu ne-a întrebat nimic!

— Care este ordinea în care v-au prins?

— Primii prinşi am fost eu şi cu Paul, a doua zi după evadare, la o stână de oi pe un platou înalt. Drept să-ţi spun, am fost încântat că ne-au prins, eram frânţi de oboseală, uzi până la piele, înfometaţi şi habar n-aveam să ne orientăm. După trei zile i-au adus pe Ducu, Colea Ungureanu, Simion Cojocaru, fraţii Brânzaru şi Titi Spânu, care greşind orientarea, au trecut în Uniunea Sovietică, însă şi-au dat seama la timp, au trecut Tisa înapoi, erau să se înece, dar au scăpat şi i-au prins într-un sat, în care se duseseră după mâncare!

Ducu, care este în capătul opus al camerii, îmi recunoaşte vocea, şi mă strigă:

— Noroc Ionică! Eşti singur?

— Noroc, Ducule, sunt singur!

Se deschide uşa şi gardianul ni se adresează cu multă condescendenţă: „Lăsaţi vorba f… m…în c… că vă zdrobesc în bătaie”. Uşa se închide şi conversaţia continuă! Deci mai sunt liberi Ion Ioanid, Titi Coşereanu, Ion Cojocaru şi cu Mircea Vueric. Dacă or fi rămas împreună, au toate şansele să nu-i prindă…

Reuşesc să-mi mişc puţin ochelarii şi să văd pe de-asupra ochelarului din dreapta. Îl văd pe Make, arată săracul extenuat…îl văd pe Paul… este absolut de nerecunoscut… galben la faţă… obrajii complet supţi, tabla ochelarilor i-a intrat adânc în arcada ochiului stâng, ochiul este aproape închis de umflătură… se bâţâie încontinuu, când pe un picior… când pe celălalt! Îl strig:

— Noroc, Paule!

— Noroc, Ionică!

— Cum merge, Paule?

— Merge, Ionică, nu ne speriem de-atâta lucru!

Dacă Paul şi cu Make, mai neobişnuiţi cu astfel de „operaţiuni”, sunt atât de bine cu moralul, totul este în perfectă regulă. Printre gâfâituri, îl aud pe Colea râzând şi bucurându-se: „Naşu e liber!”. Ştiam că „Naşu” este Ion Ioanid, pentru Colea! „Nu-i nimic… trece şi asta!”.

Se aude din nou uşa deschizându-se… apoi vocea gardianului: „Este ultima oara când vă spun să tăceţi din gura!”.

Apoi din nou vocea lui Colea: „Ultima oară?”.

— Care-ai vorbit?

— Eu, răspunde Colea, şi ce ai să-mi faci?

— Taci din gură! şi uşa se trânteşte.

Gâfâiala este puternică, dar este acoperită de discuţiile care devin generale. Nimeni nu se mai sinchiseşte de gardian!

Orele trec greu… se face din nou noapte… un claxon de automobil… forfotă… paşi… din nou uşa se deschide… i-or fi prins şi pe ceilalţi?

Se aude o voce tunătoare:

— Ce-i cu ăştia?

— Sunt bandiţii de la Cavnic, tovarăşe Colonel!

— Şi ce faceţi cu ei aici? De ce pierdeţi vremea? Împuşcaţi-i şi auncaţi-i în curtea coloniei de la Cavnic… Executarea! Uşa este trântită cu putere.

Se aude un alt claxon… apoi două camioane intră în curtea Securităţii. Unul dintr-ai noştri spune: „Ne execută!". Din nou vocea lui Colea: „Ne iau boii de la bicicletă!"… pufnituri de râs… gâfâiala continuă. Intră gardianul… intră mai mulţi… afară se aud nenumăraţi paşi… zăngănit de arme… mă scoate pe mine, apoi pe Make… ne urcă într-un camion… pe rând îi aduc şi pe ceilalţi… aud vocea şoptită a lui Make: „Ne execută"…Îi răspund: „S-ar putea!".

Au trecut două ore de când mergem. Make îmi şopteşte: „Mergem la Cavnic!".

— Nu Make, ar fi trebuit de mult să intrăm în serpentine şi să urcăm… nu-mi pot da seama încotro ne îndreptăm… cu ochelarii ăştia la ochi, nu poţi face decât supoziţii… Oradea… Dej… Satu Mare, sunt ipotezele!

Ajungem într-un oraş… la stânga… la dreapta… iar la stânga… camionul se opreşte brusc şi claxonează. Se aud nişte porţi deschizându-se… camionul intră într-o curte şi se opreşte. Se lasă oblonul jos şi suntem ajutaţi să coborâm. Sunt primul luat… fac vreo zece paşi… intru într-o clădire… un culoar… se deschide o uşă… mi se scot ochelarii… o primă uşurare… intru într-o celulă extrem de mică, un culoar de câteva zeci de centimetri şi un pat la fel de strâmt… un plutonier îmi spune: „Te poţi culca", şi uşa se închide! Aud paşi pe sală… îi aduc pe ceilalţi. Apoi linişte, linişte deplină!

Am nişte dureri cumplite… la ochi… la mâini… la picioare. Încerc să mă culc… îmi este imposibil, din cauza mâinilor îngrozitor de strânse în cătuşe şi la spate!… Cred că totuşi am reuşit să aţipesc. Se face ziuă, îmi dau seama că mica ferestruică a celulei dă în stradă… se aud oameni vorbind… trecători.

Un gardian îmi aduce într-o gamelă o cafea caldă… foarte puţin orz prăjit… dar ceva cald! Îmi face bine. S-a împărţit la toţi cafeaua. Aud departe vocea lui Ducu: „Aveţi un supliment?”. Nu i se răspunde.

Gardianul părăseşte culoarul. Aud vocea lui Colea: „Fraţilor, suntem la Satu Mare!”.

— De unde ştii? a întrebat cineva, pe care nu l-am putut identifica.

— Am zărit oraşul la venire, am făcut garnizoana aici, sunt absolut sigur, a răspuns Colea.

Se aude uşa culoarului, apoi cea a celulei mele… apare gardianul, îmi pune ochelarii, ceea ce m-a făcut să gem. Am ieşit în curte, am traversat-o, am intrat într-o clădire… la stânga… la dreapta… ne-am oprit. Gardianul a bătut la uşă şi am intrat. Mi-a scos ochelarii. În faţa mea este un ofiţer înalt, frumuşel, zâmbitor, care spune gardianului: „Scoate-i cătuşele şi poţi să te duci!”.

Este o cameră destul de vastă, cu două ferestre mari, dar aşezate aproape de tavan, prin care nu se putea privi, un birou cu un fotoliu al ofiţerului, în colţul opus o măsuţă şi un scaun pe care m-am aşezat. Zâmbind continuu, ofiţerul mi se adresează:

— Mă numesc locotenentul Vuelniciuc şi sunt însărcinat cu ancheta dumneavoastră.

Ofiţerul se ridică de pe scaun, vine la masa mea, pe care pune un pachet de ţigări „Carpaţi”, o cutie de chibrituri, şi-mi spune:

— Te rog fumează cât doreşti!

Nu sunt obişnuit cu astfel de purtări ale anchetatorilor! Ne analizăm în tăcere reciproc. Are nişte pantaloni gris, bine călcaţi şi o cămaşă albă impecabilă… Surâde încontinuu! Mi se adresează:

— E, domnule Pantazi, ai putea să-mi spui unde te afli?

— La Securitatea din Satu Mare, i-am răspuns sigur de mine.

— De unde ştii? m-a întrebat foarte surprins.

— M-am orientat după stele abia zărite şi am aproximat kilometrii parcurşi după timpul trecut, i-am răspuns, minţindu-l cu dezinvoltură.

— Este exact, domnule Pantazi, te felicit, eşti fără discuţie un ofiţer de elită, de altfel nu mă îndoiam de acest lucru după felul în care aţi reuşit evadarea!

De ce m-o peria omul acesta? Probabil au evoluat în conducerea anchetelor! Aprind o ţigară pe care o savurez din plin. Vuelniciuc mi se adresează din nou:

— Domnule Pantazi, nu vom face astăzi nici un fel de anchetă… te-am chemat numai pentru a te destinde şi a-ți cunoaşte doleanţele… îmi închipui cât trebuie să fii de obosit… de altfel v-am adus la Satu Mare fiindcă la Baia Mare nu avem condiţii nici pentru anchetă, nici pentru cazarea dumneavoastră.

— Dar de când este Securitatea atât de grijulie faţă de nişte bandiţi? l-am întrebat destul de ironic.

Vuelniciuc nu s-a supărat, a continuat sa zâmbească şi mi-a răspuns:

— Domnule Pantazi, multe s-au schimbat în aceşti ultimi ani şi vor continua să se schimbe. Spune-mi, te rog, care sunt doleanţele dumitale? Te rog să crezi că, în măsura posibilităţilor, ţi le voi satisface!

— Domnule Locotenent, cătuşele puse cu mâinile la spate mă fac să nu pot închide ochii, iar lanţurile de la picioare nu pot fi justificate prin periculozitatea pe care eventual am prezenta-o, ele nu sunt decât măsuri de represalii, care nu prea merg cu evoluţia Securităţii de care mi-aţi vorbit!

— Ai dreptate, domnule Pantazi, este vorba de represalii, dar ridicarea acestora depinde numai parţial de mine, ea depinde în primul rând de dumneavoastră, de comportarea dumneavoastră în cursul anchetei!

— Răspunsul dumneavoastră este diplomatic, domnule Locotenent, eu nu-l pot socoti decât ca o invitaţie la ceea ce noi numim „turnătorie", ori, după impresia buna pe care mi-aţi spus că v-am făcut-o, vă închipuiţi că nu aş vrea să vă decepţionez!

— Domnule Pantazi, cunosc ceea ce în vocabularul deţinuţilor se numeşte „turnatorie", eu nu vă cer acest lucru, dar vă cer o colaborare cu ancheta în sensul de a mărturisi adevărul, atât şi nimic mai mult. Eu vă pot spune de la început: nimeni nu vă ia capul, noi înţelegem că orice păsărică închisă într-o colivie, dacă poate să-şi ia zborul… o face! Desigur situaţia dumitale este ceva mai complicată… dumneata, după câte ştiu, mai aveai doi ani şi te eliberai! Este unul din lucrurile pe care nu le înţeleg… în definitiv aceasta nu are nici o legătură cu ancheta… vrei să-mi explici ce te-a determinat să-ţi agravezi singur situaţia?

— Cu plăcere, domnule Locotenent, şi sunt convins că mă veţi înţelege şi că prin aceasta vă veţi convinge şi de sinceritatea mea. Îmi permiteţi să vă întreb un singur lucru: cunoaşteţi datoria pe care o are orice ofiţer căzut în captivitate? Vă răspund tot eu: este aceea de a evada!

— Ştiu acest lucru, domnule Pantazi, dar aceasta se aplică în caz de război, atunci când eşti prins de inamic!

— Tocmai aici este cheia tuturor necunoscutelor dumneavoastră, şi sunt foarte mulţumit că putem stabili de la început poziţii clare. Eu mă socotesc în război cu dumneavoastră, cu regimul comunist, eu nu fac parte dintre cei care au capitulat necondiţionat la 23 August, eu continui un război, cu toate că ştiu că nu mai am nici o şansă de a-l câştiga… sunt deci prizonierul dumneavoastră, nu un condamnat, cum mă socotiţi dumneavoastră, deoarece eu nu recunosc ca legală instanţa care m-a condamnat, după cum nu recunosc guvernul dumneavoastră instaurat de către o putere străină şi nu de neamul românesc.

— Domnule Pantazi, dumneata eşti într-adevăr un om sincer, dar, drept să-ţi spun, nu te înţeleg; eşti încă un om tânăr, ai viaţa deschisă înainte, dumneata trebuie să înţelegi situaţia actuală care, fie că îţi place, fie că nu, ea nu se poate schimba, este definitivă şi dumneata trebuie să trăieşti, să te încadrezi în această viaţă, nu ai altă posibilitate!

— Cunosc aceste lucruri, domnule Locotenent, dar nu pot face altfel decât îmi dictează conştiinţa mea, regimul comunist a fost, este şi va rămâne veşnicul meu duşman. Ne aflăm pe poziţii absolut opuse, aceasta nu înseamnă că nu putem discuta, dacă se poate spune aşa… amical, deşi în contradictoriu! Cred că vă puteţi da seama că nu este în interesul meu ceea ce fac, dar vreau prin aceasta să vă arăt că nu-mi pasă dacă mai am de executat doi ani, sau întreaga viaţă. Pentru mine o libertate, în înţelesul dumneavoastră al cuvântului, nu există, chiar dacă prin absurd am pleca amândoi de braţ afară! Vă surprinde ceea ce vă spun… nu este aşa?

— Da, domnule Pantazi, într-adevăr mă surprinde; acum te înţeleg, şi înţeleg şi de ce ai evadat, dar nu trebuie să te superi că tot atât de sincer sunt şi eu spunându-ţi că nu eşti în toate minţile! Te rog, scuză-mă, nu vreau să te insult!

— Nu este o insultă, este ceea ce gândiţi dumneavoastră; dacă tot atât de liber s-ar putea discuta şi în „libertatea dumneavoastră”, atunci ne-am afla pe aceleaşi poziţii, nu ar mai exista divergenţe, am pune umăr la umăr pentru binele ţării, al nostru al tuturora.

— Eşti umflat la ochi, domnule Pantazi, unde te-ai lovit?

— Nu m-am lovit, domnule Locotenent, sunt urmele lăsate de ochelarii dumneavoastră. Uitaţi-vă şi la mâinile mele, pentru a vedea ce înseamnă să porţi cătuşe! Nu vă mai arăt picioarele! Cred că şi aceste represalii ar trebui să aibă o limită!

Vuelniciuc mi-a privit mâinile cu atenţie, urmele cătuşelor aveau o adâncime de peste un centimetru. Mi-am ridicat pantalonii şi s-a uitat şi la picioare. Părea într-adevăr impresionat.

— Domnule Pantazi, ai să te duci acum înapoi în celula dumitale, aş vrea să te mai ţin aici, dar nu pot, deoarece vreau ca în cursul acestei zile să vă cunosc pe toţi. Mai fumează o ţigară, căci nu ţi le pot lăsa în celulă, nu fiindcă nu este voie, dar îţi spun sincer, mi-e frică de foc.

Am mai fumat o ţigară iar Vuelniciuc a chemat gardianul căruia i-a spus:

— Scoate-i lanţurile de la picioare, iar cătuşele i le pui cu mâinile în faţă, fără a fi strânse.

— Vă mulţumesc, domnule Locotenent.

Am plecat de la Vuelniciuc cu o impresie bună, fără însă a-mi face iluzii pentru viitor.

Mi-au fost tăiate niturile lanţurilor şi am fost dus în celula mea. M-am trântit imediat pe pat cu faţa în sus. O!... cât mă simt de bine!

Închizând celula mea, gardianul a deschis-o pe cea de lângă mine şi l-am auzit spunând: „Hai”!

Sunt convins că l-a luat pe Make, deoarece coborâse din camion în urma mea. După plecarea gardianului, o conversaţie asiduă a început între noi. Aud vocea lui Paul, strigându-mă:

— Ionică, tu ai fost la anchetă?

Le-am povestit tuturor primele impresii, precum şi faptul că mi s-au scos lanţurile şi mi s-au pus cătuşele în faţă. Aceste ştiri au umplut de bucurie sufletele tuturor.

Şi Make a stat destul de mult şi a confirmat şi el faptul că Vuelniciuc face parte din cu totul altă teapă de anchetatori. „Cu-atât mai periculos!” a fost concluzia lui Make.

A urmat Paul, care a stat foarte puţin. Paul a fost rece şi distant, puţin vorbăreţ, aşa cum îi este firea.

Mai mult decât mine şi decât Make, a fost ţinut Ducu Ciocâlteu. El s-a întors entuziasmat, spunându-ne tuturor:

— Mie mi-a spus că îl cheamă… Vuelniciuc… este o bomboană de băiat!

— Tuturor ne-a spus cum îl cheamă, a replicat Paul!

Se aude uşa culoarului deschizându-se şi tropăituri de mulţi paşi. Se deschid multe celule, aud zornăiala lanţurilor. Disting vocea lui Make:

— I-au luat pe toţi… probabil le scot lanţurile.

Într-adevăr aşa a fost, după vreun sfert de oră toţi se întorc fără lanţuri. Reîncep discuţiile… Ducu:

— Eu am intervenit să scoată la toţi lanţurile!

Make răspunde prompt:

— Lasă palavrele, mai bine spune-ne ce ai vorbit atâta acolo?

— A fost foarte amabil, dar am discutat chestiuni generale… atmosfera de la Baia Sprie… de la Cavnic… cum se făceau înainte anchetele… i-am povestit o grămadă de lucruri… este mare amator de bancuri… dar ce nu am discutat?!!!

Mâncarea este destul de acceptabilă, gardianul nu ne spionează, atmosfera este bună.

Ducu este optimist:

— O să vedeţi voi că dracul nu este chiar atât de negru, pe ăsta ştiu eu cum să-l iau, o să scăpăm uşor!

O mare minune se întâmplă… timp de o săptămână nimeni nu este scos la anchetă!

Se fac tot felul de presupuneri… Nici una nu stă în picioare! Ducu cere în fiecare zi să fie scos la anchetă. Nimeni nu-l i-a în seamă! S-o fi îmbolnăvit Vuelniciuc? Se aşteaptă noi dispoziţii de la Bucureşti?

Mâncarea continuă să fie destul de bună, iar supravegherea ca şi inexistentă! Putem vorbi între noi în voie! Poate au pus microfoane? Dumnezeu ştie… om vedea!

A noua zi de la venire, se aude zarvă în curte, agitaţie, multă tropăială… Un camion! Tocmai terminasem masa de seară.

Suntem cu toţii scoşi în curte…îl văd pe Vuelniciuc stând de vorbă cu un alt ofiţer… mulţi gardieni… un camion… în mijlocul curţii ni se pun lanţurile la picioare… ni se pun cătuşele cu mâinile la spate… ni se pun ochelarii… suntem bruscaţi la urcarea în camion… pornim odată cu căderea întunericului!

Strictă supraveghere în timpul drumului… nu putem scoate un cuvânt între noi. Se aud încontinuu gemete… din cauza cătuşelor… a ochelarilor… a belciugelor de la picioare… a înghesuelii.

În sfârşit camionul se opreşte… se aude o poartă deschizându-se… intrăm într-o curte… după timpul scurs, suntem din nou la Baia Mare! Ce rost o avea?

Sunt dat jos din camion ultimul… urc nişte trepte… nu suntem la Baia Mare!

Sunt împins pe un culoar, intru într-o cameră… mi se scot lanţurile şi cătuşele… rămân cu ochelarii… pornesc din nou pe

un culoar întortocheat… sunt oprit, băgat într-o încăpere unde mi se scot ochelarii!

Gardianul pleacă trăgând zăvorul. Mă aflu într-o celulă mare… două paturi de beton… saltele noi umplute cu paie proaspete… câte o pătură nouă pe fiecare pat… se vede clar că celula nu a fost locuită… miroase a var proaspăt… este rece… remarc imediat lipsa unei tinete!

Fără lanţuri, fără cătuşe, mă destind plimbându-mă prin celulă… este spaţiu berechet, cred că trei metri şi jumătate, pe trei şi jumătate, bănuiesc că mă aflu din nou la Baia Mare, dar într-un nou local… probabil nu a fost gata până acum.

Sunt mulţumit de situaţie… dacă ar fi şi o tinetă, totul ăr fi perfect.

Am fost ultimul adus, căci nu se mai aude nici o mişcare. Singurul lucru prost este că uşile sunt ca la „Sing-Sing”, numai grătare, poţi fi văzut de afară perfect… s-au desfiinţat vizetele!

Bat uşor în peretele din dreapta… mi se răspunde prin bătăi… aud vocea gardianului: „Lasă bătăile”… suntem straşnic supravegheaţi… nici pomeneală de a încerca o comunicare prin voce! Vom găsi o metodă de comunicare… nu putem fi supravegheaţi absolut tot timpul!

Strig gardianul, care soseşte imediat…

— Ce vrei?

— O tinetă.

— Nu este… Dimineaţa şi seara vei fi scos la program… Acum ai răbdare!

Vecinul meu intervine:

— Dar nu se poate acest lucru, domnule Sergent Major, numai de două ori pe zi, asta-i barbarie, vă rog să raportaţi imediat să ni se aducă tinete.

— Lasă vorba!

Am recunoscut vocea vecinului… este Make.

Se aud vociferări pe întreg celularul… toţi cer tinete!

Gardianul începe programul… ne culcăm!

Dimineaţa… alt program… ca şi la Aiud… ca şi la Gherla… ca peste tot… acelaşi lucru… aceeaşi denumire!

Sunt scos la anchetă… bineînţeles cu ochelari… nu se poate anchetă fără ochelari!

Vuelniciuc este din nou surâzător, din nou îmi pune pe masă un pachet de ţigări. Îl atac de la început pe chestiunea tinetei. Îi explic că m-am îmbolnăvit de rinichi la Securitatea din Rahova şi că de-atunci numai ideea că nu-mi pot face nevoile mă pune într-o situaţie disperată şi-l rog să mi se dea o tinetă, îmi răspunde că nu au tinete, dar că va da ordin gardianului să mă scoată de câte ori bat în uşă. Îi explic că nu este o rezolvare, că ar însemna să-l înebunesc pe gardian în unele cazuri chiar la câteva minute.

— Bine… îmi spune Vuelniciuc, vom rezolva şi acest lucru!

Îi mulţumesc spunându-i că nu mai am nici o altă dorinţă.

Intrăm în anchetă, Vuelniciuc rugându-mă să-i povestesc în amănunt evadarea.

Mă conformez povestindu-i cum am cercetat întreaga mină de la Cavnic pentru a vedea pe unde este posibilă evadarea. Mă întrerupe de la început, pentru a mă întreba când mi-a încolţit prima oară ideea de a evada?

Îi explic din nou că datoria unui ofiţer căzut prizonier este aceea de a evada, deci că ideea mi-a venit odată cu arestarea, dar că nu am putut-o pune în practică decât la Cavnic.

Insistă asupra investigaţiilor făcute de mine în această privinţă pe la închisorile prin care am trecut.

Îi explic că nu am fost decât la o singură închisoare, la Jilava, că acolo nu era posibil acest lucru şi de aceea am aşteptat un moment mai favorabil.

— Dar la Baia Sprie? m-a întrebat Vuelniciuc, lăsându-mi impresia că ştie ceva! M-am hotărât să neg categoric o astfel de

intenţie, pentru a nu-l pune pe Ducu în dificultate, anchetatorul arătându-i că ştie ceva şi Ducu fiind surprins şi necunoscând cât poate şti anchetatorul, să spună mai mult decât trebuie, mai mult decât am spus eu.

— Evident că la Baia Sprie m-am gândit la evadare, dar eram la 1200 de metri sub pământ şi nu am văzut nici un fel de şansă pentru o astfel de încercare.

— Cu cine te-ai sfătuit la Baia Sprie, împreună cu cine ai încercat să depistezi vreo cale de ieşire?

— V-am spus că nu am văzut nici o posibilitate, de altfel eram şi nou venit acolo, şi vă închipuiţi că nu aveam încredere în nimeni!

— Cum se face atunci că numai la trei luni după venirea la Cavnic, dintr-o dată ai avut încredere în 12 oameni, ai cercetat toate posibilităţile, ai strâns informaţii şi ai reuşit să evadezi?

Mi-am dat seama de la început că ancheta va fi deosebit de grea, întrebările lui Vuelniciuc fiind clare, logice şi precise. Am căutat să mă concentrez la maximum şi să-i răspund cât mai precis.

— La Cavnic a fost o cu totul altă situaţie decât la Baia Sprie, mina, foarte mică, oferea prea puţine posibilităţi. Explorarea lor m-a adus repede la concluzia că doar ieşirea principală este singura posibilitate. Nu am îndrăznit să culeg informaţii de frica unui eşec înainte de a încerca ceva. Nu am avut încredere decât în Ion Ioanid pe care îl cunoşteam de mult. Am îndrăznit să vorbesc şi cu Ciocâlteu, pe care mi-l apropiasem într-o oarecare măsură. Pe majoritatea celor evadaţi, abia îi cunosc.

— Bine, dar atunci cine i-a recrutat pe aceşti oameni?

Nu vreau să-l pun în dificultate pe Ducu, fiind prezent, şi încerc să insinuez că ar fi fost Coşereanu şi cu Ioanid; ei s-ar fi ocupat de acest lucru, care pe mine nu mă interesa decât în măsura în care aceştia erau oameni de încredere, şi necesari să

completeze numărul de 12, adică două corfe, tot o măsură de siguranţă.

— Cine a vorbit cu Coşereanu şi cu Ioanid?

— Cu Coşereanu a vorbit Ciocâlteu, era prietenul lui, cu Ioanid am vorbit eu.

— Cine i-a recrutat pe ţărani, pe Spânu, pe Vueric şi pe Ungureanu?

— Pe Spânu nu l-a recrutat nimeni, ni s-a alăturat din proprie iniţiativă. Pe Ungureanu l-a recrutat Ion Ioanid, iar pe ţărani şi pe Vueric nu ştiu dacă Ciocâlteu sau Coşereanu, credinţa mea este că a fost Coşereanu, deoarece pe el l-am văzut vorbind mai des cu ei.

— Dar pe doctori, cine i-a recrutat?

— Nu ştiu precis, dar cred că Ioanid, era tot timpul pe la cabinetul medical.

— După cum văd eu… vinovaţii sunt „morţii", Ioanid şi Coşereanu!!!

— Cred că aceasta este realitatea.

— Dumneata recunoşti că te-ai gândit primul la evadare, că ai făcut cercetări în această privinţă, că ai luat o hotărâre în ceea ce priveşte calea de evadare, dar cum ai pornit la executare fără a lua o informaţie, mai mult, fără a cunoaşte oamenii cu ajutorul cărora trebuia să întreprinzi ceva atât de important?! Nu te supăra, domnule Pantazi, dar povestirea dumitale nu este verosimilă!

— Domnule Locotenent, este adevărat că, din punctul dumneavoastră de vedere, povestirea mea şchioapătă, ca să spun aşa, dar aceasta este realitatea. Desigur nu mi-a convenit să pornesc la o asemenea acţiune fără să stăpânesc toate datele ce-mi erau necesare, dar a trebuit să pun accentul pe conspirativitate, pe care am socotit-o mai importantă decât orice. Am preferat să nu stăpânesc toate datele problemei, decât să dau ocazia unei prea lungi vorbării între atât de mulţi

oameni. Am căutat să sugerez aceasta atât lui Ioanid, cât şi lui Ciocâlteu. Eu cred că nu am greşit, proba cea mai bună o constituie reuşita.

— Şi vrei dumneata să spui că în afară de Ciocâlteu şi de Ioanid, nu ai mai vorbit cu nimeni dintre cei cu care ai evadat, despre evadare?

— Am vorbit cu absolut toţi, cu circa o jumătate de oră înainte de a evada, pentru repartizarea misiunilor şi pentru a-i încuraja!

— Dar în afară de această conversaţie, nu ai mai vorbit niciodată cu nimeni nimic?

— Poate să mai fi vorbit cu doctorii, dar nimic important, de aceea nici nu-mi amintesc. Cu certitudine însă nu am schimbat nici un cuvânt cu nici unul din ţărani, cu Vueric sau cu Ungureanu. V-am spus că am socotit conspirativitatea ca cel mai important factor.

— Şi dumneata ca ofiţer, ai plecat la o asemenea acţiune fără a căuta să culegi informaţii asupra ieşirii, când în jurul dumitale erau atâţia artificieri, care cunoşteau exact situaţia şi astfel puteai să eviţi o eventuală eşuare, care ar fi fost catastrofală pentru dumneavoastră?

— Domnule Locotenent, exista o singură necunoscută... paza de la ieşire. Am lăsat acest lucru la noroc, căci şi o întrebare pusă unui artificier prezenta acelaşi pericol, ba încă mai mare, acela de a fi prinşi fără a fi întreprins ceva!

— Domnule Pantazi, dumneavoastră aţi pornit la această acţiune după ce aţi fost bine informaţi că nu este pază la ieşire.

– Domnule Locotenent, dacă vreţi să mă credeţi, vă pot da cuvântul de onoare, că nu am ştiut ce este la suprafaţă! de data aceasta nu minţeam, deoarece toate informaţiile noastre fuseseră contradictorii şi în realitate nu ştiam nimic!

— Domnule Pantazi, cuvântul de onoare dat unui „inamic” este egal cu zero!

— Aici aveţi dreptate, domnule Locotenent, îmi pare rău că nu am altă modalitate de a vă convinge.

— Cred însă că voi avea eu posibilitatea să-ţi demonstrez că ai minţit.

Simţeam că nu mai sunt sigur pe desfăşurarea anchetei, dar dacă şi ceilalţi se vor descurca în acelaşi fel ca mine şi nu se va face de către nimeni nici o afirmaţie în legătură cu informaţiile primite, totul s-ar putea termina cu bine. Esenţialul este să nu târim pe nimeni după noi.

Vuelniciuc surâde din nou, îmi cere iertare pentru insulta adusă „Că l-am minţit", dar îmi atrage atenţia că, dacă mă va prinde cu o minciună, ancheta se va desfăşura sub alte auspicii pe viitor.

— Pentru astăzi este destul, domnule Pantazi, am reţinut două lucruri: 1. Trebuie să-ţi rezolv chestiunea cu boala dumitale şi 2. Trebuie să elucidez problema „celor două cuvinte de onoare", acela dat prietenilor şi acela dat „inamicului"! La ironia lui Vuelniciuc, cred că am râs destul de „albastru"!

— Vă mulţumesc pentru punctul 1 şi vă urez succes pentru rezolvarea celui de-al doilea!

Vuelniciuc a chemat gardianul, i-a şoptit ceva la ureche şi am plecat. Spre surprinderea mea sunt condus în altă celulă… cu closet!!!

O celulă aşezată pe unul din colţurile unui celular în formă„U". Prima mea celulă era la una din extremităţile culoarului.

Forma acestei celule nu este regulată, are o latură rotundă, este foarte puţin mai mică, dar are closet cu apă curentă. Uşa celulei nu este cu grătar, ci uşă obişnuită cu vizetă. Avantajele noii celule sunt de o mare importanţă. Dacă Vuelniciuc se va edifica asupra miciunilor mele, probabil că va trebui în viitor să fac în pantaloni… Aceasta ca primă măsură!!!

Gardianul aduce o mâncare foarte bună de mazăre bătută. Nu-mi este impusă nicio restricţie de a sta pe pat în cursul zilei. Totul este perfect… numai de-ar merge ancheta… adică de n-ar merge… în fine… nu ştiu cum să spun… de n-ar afla Vuelniciuc adevărul! Voi avea norocul să păşesc pe muchie de cuţit, să nu descopere Vuelniciuc evidenţa minciunilor mele?

Trei zile nu sunt scos la anchetă, şi nici unul din latura lungă a „U-ului”, pe care am locuit-o iniţial. În fiecare dimineaţă am auzit o uşă în stânga mea, parcă tot pe latura mică a „U-ului”, deci cealaltă celulă cu closet. Am convingerea că sunt două asemenea celule. În orice caz Make, care ocupa înainte de a mă muta celula de lângă mine, nu a fost scos la anchetă, căci ar fi trebuit să treacă prin faţa celulei mele, şi nu am auzit nici o mişcare în aceste trei zile.

Deoarece am convingerea că pe Vuelniciuc îl interesează mai mult intelectualii, rămâne ca Paul şi cu Ducu să fi fost anchetaţi. Dar cum Paul ştie mai bine ca ori cine să facă pe mutul, e puţin probabil ca Vuelniciuc să-şi fi pierdut vremea cu el. Pe întreg celularul nu cred să fie alţi arestaţi în afară de noi, aşa că probabil Ducu a fost solicitat în cursul acestor trei zile.

Urmează Duminică şi pe întreg celularul este linişte deplină. Se aud doar bătăi în uşi cu solicitări pentru closet. Toţi sunt scoşi cu promptitudine! Deci se mai poate călca regulamentul!

Luni dimineaţa sunt chemat la anchetă. Vuelniciuc mă primeşte surâzător ca întotdeuna. Îmi pune pachetul de ţigări şi chibriturile pe masă, după care mă întreabă cu deosebită amabilitate „cum mă simt”. Parcă ar fi uitat complet de anchetă şi, dând impresia că m-a chemat numai pentru a-şi petrece vremea stând de vorba cu cineva, începe să-mi povestească despre copilăria lui, despre liceul pe care l-a făcut la Satu Mare, despre felul în care a intrat în Partid, despre faptul că este comunist absolut convins, de greutăţile pe care Partidul trebuie să le întâmpine, de convingerea lui că aceste greutăţi

vor fi depăşite. Trece apoi la politica internaţională şi-mi spune că India a trecut alături de lagărul comunist, vorbeşte despre mişcările de eliberare din Africa, totul descris în cele mai roze culori pentru comunism, care în curând va stăpâni întregul glob pământesc!

Nu pricep deloc unde vrea să ajungă cu acest lung monolog, când Vuelniciuc începe să se desfăşoare în cu totul altă direcţie, tot atât de nebănuită: îmi spune că vrea să se însoare, să aibe 12 băieţi, pe care să-i pună în slujba Partidului, şi perorează fără încetare câte şi mai câte, despre bogăţiile ţării, despre frumuseţea vieţii, aducând vorba pe de departe, că şi noi, ăştia care suntem acum închişi, vom fi puşi în libertate foarte curând şi vom beneficia din plin de toata fericirea care este atât de aproape!

Nu mai ştiu ce să cred! Ce urmăreşte?! Vuelniciuc este inepuizabil, se plimbă prin cameră şi vorbeşte... vorbeşte, părând foarte convins de tot ceea ce spune, montându-se cu exuberanţă!

Trecuseră mai bine de trei ore, când Vuelniciuc s-a uitat la ceas și mi-a spus: „Am o şedinţă, trebuie să plec, dar mâine o să mai stăm de vorbă”. A chemat gardianul să mă conducă şi, când să ies pe uşă, m-a întors: „Stai, ţi-ai uitat ţigările”!!! I-am mulţumit complet năuc şi m-am întins pe patul meu ne mai înţelegând nimic!

Să povesteşti aceste lucruri unor oameni care au trecut prin anchete, înseamnă ori să fii socotit un mincinos de prima mână, ori să fii privit cu compătimire, fiindcă nu mai eşti în toate minţile!

A doua zi, când sunt scos la anchetă, sunt stăpânit în aceeaşi măsură de curiozitate şi de teamă.

Vuelniciuc este din nou vesel şi comunicativ, dar îmi explică că el ia un salariu şi trebuie să facă şi ancheta acestui fleac, ce nu poate fi socotit decât un delict minor!

— Şi zici că nu ai luat informaţii de la nimeni în vederea evadării?

A pus degetul direct pe rană. Nu-l interesa felul în care am evadat, mă întrerupsese prima oară când începusem să-i povestesc şi revenea acum la singura întrebare, care mă deranja cumplit!

— Dar v-am spus, domnule Locotenent, că ar fi fost prea periculos să încerc să culeg informaţii şi că în fond nici nu aveam nevoie de ele.

— A, daaa, aşa este că mi-ai spus, sunt distrat… iartă-mă… Să te întreb atunci altceva. Ai auzit cumva de Conţiu, mai îmi spune două nume pe care nu le cunosc, apoi de Sarry, de Kuhardt, de Baciu?

Enumerase pe toţi cei care ne-au dat informaţii, în cap cu inginerul Conţiu, singurul de la care luasem personal informaţii!

Am crezut că se scufundă pământul cu mine, că mă înghite… mi s-a pus un nod în gât… nu am mai putut scoate un cuvânt.

— Stai, domnule Pantazi, nu am vrut să-ţi pun o întrebare care să te plictisească… îmi poţi răspunde că nu ai auzit în viaţa dumitale de aceste nume… știi, eu înţeleg… este vorba de „cele două cuvinte de onoare” pentru duşmani şi pentru prieteni!!

Îmi revin şi caut să fiu cât mai natural:

— Domnule Locotenent, am fost puţin surprins de întrebare, deoarece, sincer să fiu, nu mă aşteptam la ea, nu are nici o legătură cu eventualele informaţii, de care am fi putut fi acuzaţi că le-am cules! Dintre toate aceste nume, nu pot reţine decât pe Conţiu şi pe Sarry, singurii oameni cu care am stat de vorbă. Cu inginerul civil Conţiu, nu ştiu dacă am stat de vorbă mai mult de două ori, dar numai plângându-mă că artificierii pun prea puţin explozibil în găuri şi astfel producţia are de

suferit. Altceva, absolut nimic! Pe Sarry îl cunosc bine, dar ce legătură poate avea el cu informaţiile? Cu ce ar fi fost Sarry mai bine informat asupra ieşirii din mină decât mine, şi cum m-aş fi dat pe mâna lui, când el nu avea idee de intenţiile noastre? Aţi mai spus două nume pe care nu le reţin, fiindcă nu le-am auzit în viaţa mea. Cât despre cei doi miliţieni, Kuhardt şi Baciu, nu ştiu nimic; nu am schimbat nici două vorbe cu nici unul din ei. Şi nici ei nu cred că ştiu cum mă cheamă.

— Domnule Pantazi, sunt foarte mulţumit de răspunsul dumitale, mi-ai precizat şi elucidat unele lucruri, îmi dau seama însă că întrebarea mea nu a fost destul de clară, aceasta desigur te-a încurcat şi pe dumneata. Voi încerca să fiu mai explicit.

Orice cuvânt al lui Vuelniciuc îl simt ca un ciocan în moalele capului. Nu ştiu cum să obţin un moment de respiro, pentru a-mi readuna gândurile, dar Vuelniciuc îşi dă seama că este cel mai bun moment pentru a insista, şi revine:

— Domnule Pantazi, este adevărat că eu am cam încurcat borcanele... să facem împreună o clarificare a lucrurilor. Evident între Conţiu, Kuhardt, Baciu şi Sarry, practic nu este nici o legătură, dumneata ai avut perfectă dreptate să fii surprins de amalgamul acestei întrebări! Să precizăm deci întrebarea care te priveşte direct şi să nu o amestecăm cu celelalte, cu acelea cu care ai fost pus în cunoştinţă de cauză, deşi îţi erau cunoscute!

Acum îmi dau perfect de bine seama că Vuelniciuc ştie totul în amănunţime, că se joacă cu mine „ca pisica cu şoarecele” şi că în fond nu-l interesează decât o declaraţie a mea de confirmare a evidenţei, pentru actul de acuzare al celor ce ne-au sprijinit prin informaţii. Pentru mine este destul de uşor să mă fac că nu ştiu nimic în legătură cu Kuhardt, Baciu şi Sarry, greutatea constând doar în salvarea lui Conţiu, singurul care

mi-a dat direct informaţii şi singurul care în fond nu poate fi acuzat decât de mine. De unde Dumnezeu a putut afla de Conţiu? Vina este a mea… eu singur am povestit lui Ducu, Ion Ioanid şi Coşereanu, despre această informaţie pe care am primit-o.

Ioanid şi Coşereanu se exclud că ar fi putut vorbi, deoarece nu sunt arestaţi. Rămâne Ducu. Dar s-ar mai putea ca fie Ducu, fie Ion, fie Titi să fi spus de-atunci altora informaţia pe care le-am dat-o, precum şi sursa ei! Deci oricare dintre noi a putut să i-o spună lui Vuelniciuc. În sfârşit acest lucru nu are importanţă acum, totul este să nu recunosc nici eu, nici Conţiu. Aştept formularea întrebării lui Vuelniciuc, pentru a vedea cum ies din încurcătură. Am din nou mintea clară şi sunt gata să fac faţă oricărui atac. Vuelniciuc nu întârzie cu întrebarea:

— Domnule Pantazi, să o luăm cu fiecare în parte… să începem cu inginerul Conţiu. Pentru a nu pierde vremea, uite eu îţi spun de la început: am două declaraţii care susţin unul şi acelaşi lucru: că dumneata ai afirmat că ştii de la inginerul Conţiu că la ieşirea din mină nu este nici o pază. Este adevărat, sau nu, acest lucru?

— Este adevărat, domnule Locotenent!

Vuelniciuc respiră uşurat:

— Eram sigur că o să ne înţelegem. Astăzi nici nu vreau mai mult de la dumneata. Am să te rog acum să-mi scrii o declaraţie în acest sens.

— Domnule Locotenent, nu înţeleg ce declaraţie vreţi să vă dau, căci sunt doar două rânduri: „Am spus colegilor mei cutare şi cutare, că ştiu de la inginerul Conţiu că nu există pază la ieşirea principală din mină”.

— Nu în acest fel vreau declaraţia, ci în felul următor: „Am aflat de la inginerul Conţiu că la ieşirea din mină nu este nici o pazăşi am comunicat acest lucru camarazilor mei”.

— Păi asta nu pot, domnule Locotenent, aceasta nu corespunde adevărului!

— Cum nu corespunde adevărului, că doară acum mi-ai spus că ai comunicat camarazilor dumitale cele aflate de la inginerul Conţiu?

— Domnule Locotenent, să fiu mai clar… este vorba de două idei cu totul separate; prima constă în ceea ce am spus camarazilor mei, şi este absolut exact, dar premiza acestor spuse, nu este exactă; eu nu am aflat de la inginerul Conţiu că nu este pază la ieşire, ci am afirmat acest lucru numai pentru a-mi hotărî camarazii să participe alături de mine la evadare. Prin urmare este adevărat că le-am afirmat această ştire, dar i-am minţit pentru a le da curaj!

— Domnule Pantazi, orice om are o limită a răbdării, dumneata îţi baţi joc de mine! Sau poate este totuşi o neînţelegere la mijloc? De aceea să lăsăm la o parte ceea ce le-ai spus dumneata camarazilor dumitale şi să reducem totul la o singură întrebare: dumneata ai aflat, sau nu, de la inginerul Conţiu că nu este pază la ieşirea principală?

— Nu am aflat nimic de la inginerul Conţiu, fiindcă nu i-am pus o astfel de întrebare şi nici nu m-am gândit măcar la aşa ceva.

— Ai întors-o ca să-ţi baţi joc de mine, şi acest lucru ai să mi-l plăteşti.

— Aţi întors-o dumneavoastră la vechile metode ale Securităţii, domnule Locotenent.

— Astă-i curată obrăznicie!

— Şi această afirmaţie este o dovadă în plus că metodele Securităţii nu s-au schimbat. Aţi încercat printr-o frază cu dublu înţeles să-mi smulgeţi o declaraţie cu ajutorul căreia să arestaţi un om nevinovat.

— Nu am nevoie de declaraţia dumitale pentru a-l aresta pe Conţiu, el este arestat şi a recunoscut că ţi-a dat această informaţie. Spre ruşinea dumitale, am să vă confrunt.

Vuelniciuc cheamă gardianul şi mă dă afară! Eu sunt mulţumit că am reuşit să o întorc în aşa fel încât să nu-l poată acuza pe Conţiu. Declaraţia tuturor celorlalţi am reuşit să o anulez. Deocamdată mă culc mulţumit de realizarea acestei zile.

Dar cine să-i fi spus lui Vuelniciuc acest lucru, care nu-l privea direct? Nu-mi dau seama, dar aceasta se numeşte clar: „turnătorie”.

Îmi aduc aminte de criza în care intrasem cu evadarea în momentul în care doi dintre ţărani şi cu Sarry ne anunţaseră că se retrag şi nu vor lua parte la evadare. A fost un moment extrem de greu, pe care Ion Ioanid încercase să-l rezolve prin înlocuirea acestora cu doi prieteni de-ai lui. Vorbise cu aceşti doi, care consimţiseră, dar urma ca a doua zi să dea răspunsul definitiv. Până la răspuns Ion nu ne-a comunicat celorlalţi numele celor doi prieteni, care a doua zi au renunţat cu mult regret, din motive ce nu-i priveau direct. Desigur, dacă Ion nu şi-ar fi luat această măsură de precauţie, numele acestora ar figura astăzi alături de ale lui Conţiu, Kuhardt, Baciu, Sarry şi ale celorlalţi!

Este clar acum pentru mine că numele lui Conţiu nu a ajuns la Securitate în urma unei scăpări, a unei greşeli a unuia dintre noi în cursul anchetei, ci dat cu buna ştiinţă, în cadrul unei turnătorii de proporţii.

Din nenorocire, conspiraţia în spatele căreia vreau astăzi să mă ascund de Vuelniciuc, pentru a nu mărturisi anumite lucruri, la noi nu a funcţionat decât faţă de ţărani şi încă 2-3, toţi intelectualii fiind puşi în permanenţă la curent cu toate informaţiile primite, precum şi cu sursa lor.

În concluzie, absolut toate informaţiile erau cunoscute numai de următorii:

Ion loanid, Titi Coşereanu, Ducu Ciocâlteu, Make Dumitrescu, Paul lordănescu şi cu mine.

Dacă din această listă mă exclud pe mine, care nu am suflat un cuvânt, pe Ion loanid şi pe Titi Coşereanu, care nu puteau vorbi nefiind arestaţi, pentru mine lista celor suspecţi de a fi denunţat se reduce la Ducu Ciocâlteu, Make Dumitrescu şi Paul lordănescu.

Evident mai există posibilitatea ca unul din intelectuali să fi pus la curent pe careva, poate chiar pe mai mulţi dintre ceilalţi, cu informaţiile culese.

Pentru mine, Ducu, Make şi cu Paul prezintă garanţii absolute, dar unul din ei a putut totuşi vorbi. Încerc să analizez posibilităţile. Îl exclud pe Paul, care nici înainte de evadare nu se interesa de amănunte, care prin atitudinea lui retrasă ne arăta deplină încredere, el fiind absolut gata să evadeze în momentul în care ceilalţi s-ar fi hotărât, dar nu se amesteca în discuţii şi cred că era chiar străin de amănunte.

Paul este un mucalit, un tip de englez, care vorbeşte rar, iar atunci când o face, cu cea mai mare seriozitate, scoate câte un cuvânt cu duh, de poţi să mori de râs, iar lui nu i se mişcă nici un muşchi pe faţă. Nu-l pot vedea pe Paul în faţa anchetatorului decât exasperându-l pe acesta cu tăcerea, sau negând chiar evidenţa cu cel mai mare sânge rece. Îl mai exclud pe Paul şi fiindcă în locul unde se află celula lui, nu am auzit niciodată să fie cineva scos la anchetă.

Make cunoaşte absolut toate informaţiile primite indiferent de sursa lor. Make a luat parte activă la culegerea acestora prin cei doi miliţieni implicaţi astăzi: Kuhardt şi Baciu. Dar dârzenia lui Make, anticomunismul său întemeiat numai pe raţiune, inteligenţa sa vie, dispreţul profund ce-l arată colaboraţioniştilor, caracterul său ferm, toate acestea îl exclud

categoric de orice bănuială. Pentru mine există un motiv în plus de a-l înlătura pe Make... celula în care se află este în capul „U-ului”, de unde nu am auzit în cele trei zile de când nu am fost scos la anchetă nici o mişcare, nici paşi pe culoar, nici uşă trântită.

Celula mea, plasatăîn colţul „U-ului”, prezintă avantajul de a şti dacă din această parte a culoarului, a fost sau nu scos cineva la anchetă. Evident s-ar putea să mă şi înşel. Caut să analizez toate ipotezele, şi ajung la concluzia că până acum nu am fost anchetaţi decât eu şi cu Ducu Ciocâlteu.

În cele trei zile în care eu nu am fost scos la anchetă, am avut impresia că am auzit uşa din stânga celulei mele şi paşi pe culoar, după toate probilităţile, cealaltă celulă cu closet, căci este plasată tot în colţul „U-ului”. Nu ştiu cine poate fi în această celulă.

După cât l-am cunoscut pe Vuelniciuc, nu-mi închipui că într-un atât de scurt timp să-şi fi pierdut vremea cu vreun ţăran, – când a făcut destul exces de zel pentru a mă capta pe mine! Eu cred că Vuelniciuc a atacat la un presupus vârf, la intelectuali, din care să-şi aleagă pe cei mai volubili, dar şi cei mai labili dintre noi. Rămân la impresia că Ciocâlteu a fost a doua ţinta a lui Vuelniciuc, dacă nu chiar prima!

Dar Ducu Ciocâlteu a fost de la început omul meu de bază, cu el am făcut toate pregătirile evadării de la Baia Sprie şi chiar la Cavnic, rolul său a fost dintre cele mai importante. Foarte inteligent, admirabil camarad, curajos, întreprinzător, fără un singur moment de ezitare, Ducu Ciocâlteu, alături de Ion Ioanid, a fost unul dintre oamenii în care am avut cea mai mare încredere din toate punctele de vedere.

Să fi căzut Ducu în timpul anchetei atât de tare, încât să-şi fi pierdut complet busola? Nu este posibil! Nu este posibil în primul rând fiindcă Vuelniciuc nu a întrebuinţat în nici un moment nici un fel de presiune de nici o natură împotriva

noastră. Să fi întrebuinţat o altă tactică faţă de Ducu decât aceea avută faţă de mine? Nici acest lucru nu-l pot crede.

Vuelniciuc mi-a făcut o bună impresie, deşi tânăr (vreo 29-30 de ani), cu destulă experienţă, inteligent, abil şi întrebuinţând o întreagă gamă de artificii pentru a-ţi câştiga încrederea. Dar cum aş putea compara inteligenţa şi mai ales cultura acestuia cu aceea a lui Ducu Ciocâlteu? Plus faptul că Ducu era şi familiarizat cu anchetele grele, doar fusese implicat în procesul Nunţiului Papal!

Îmi vine în minte o întrebare bine deghizată a lui Vuelniciuc: „Cu cine ai făcut pregătirile de evadare de la Baia Sprie"?

Întrebarea a fost surprinzătoare pentru mine, cu atât mai mult cu cât la Cavnic nu s-a discutat niciodată despre aceste pregătiri! I-am replicat atunci lui Vuelniciuc, că nu am făcut nici o pregătire, deoarece de la 1200 de metri de sub pământ, nu vedeam vreo posibilitate de evadare.

Vuelniciuc a părut atunci satisfăcut de răspunsul meu, deoarece nu a insistat. Probabil din acest motiv, nici nu mi-am adus până astăzi aminte de aceastăîntrebare. Dar despre aceste pregătiri, nu ştiam decât Ducu şi cu mine, căci numai noi le făcusem. Un motiv în plus să mă gândesc că Ducu ar fi putut fi acela care l-a informat pe Vuelniciuc atât de bine! Şi încă… eu ştiu foarte puţin despre ceeace a putut afla Vuelniciuc asupra evadării noastre!

Întreaga noastră reţea de informaţii pe care o cunoaşte, spune destul de mult în această privinţă.

Nu mai ştiu ce să cred, nu mai înţeleg absolut nimic, cum a putut acest anchetator să afle atât de repede esenţialul? Era singurul lucru care trebuia să rămână secretul nostru: oamenii care ne-au furnizat informaţii; căci restul, evadarea propriu zisă, nu are absolut nici o importanţă. Ba din contră, era dovada înverşunării noastre, dovada că niciodată nu ne-am supus regimului, că nu putem fi călcaţi în picioare, că nu ne

este frică de ei. Această evadare ar fi putut fi povestită lui Vuelniciuc chiar înflorită, pentru a-şi da odată pentru totdeuna seama că deţinuţii politici constituie un tot unitar, o voinţă ce nu poate fi înfrântă, adevărata conştiinţă românească!

A da însă pe mâna Securităţii pe cei ce ne-au dat informaţii, constitue o infamie, o ruşine ce planează asupra noastră a tuturor.

Am convingerea că-l pot salva pe Conţiu, în rest să vedem cum se va putea descurca Make cu cei doi miliţieni Kuhardt şi Baciu, care i-au arătat atâta încredere.

Din nou mă gândesc la Ducu şi din nou îndoielile mă cuprind. Mi-aduc aminte că la Baia Sprie se găsea căpitanul de aviaţie Vasile Ciobanu, implicat alături de Ducu în procesul Nunţiului Papal. Nu ştiu din ce motive, relaţiile între cei doi erau complet rupte. Să fi avut motive serioase Vasile Ciobanu de a nu-i vorbi lui Ciocâlteu? Nu mi-am pus atunci această întrebare, dar mi-o pun acum?

Aştept cu teamă, dar şi cu multă curiozitate, desfăşurarea mai departe a anchetei. Mă culc şi adorm cu greutate, din cauza gândurilor de care sunt frământat.

A doua zi de dimineaţă sunt scos la ancheta.

Vuelniciuc parcă a uitat ce s-a petrecut ieri! Surâzător ca întotdeuna, mi-a pus pachetul de ţigări pe masă, apoi s-a aşezat la biroul său şi mi-a spus:

— Domnule Pantazi, te rog să mă scuzi pentru ieşirea mea de ieri şi să crezi că nu în acest fel înţeleg eu să conduc o anchetă. Am fost însă foarte enervat de neînţelegerea ce s-a produs. Vreau acum să-ţi precizez că eu nu cer de la dumneata decât recunoaşterea unei evidenţe. Am suficiente posibilităţi de a afla adevărul şi eu nu urmăresc nimic în plus. Nu intenţionez să arunc în spatele dumneavoastră nimic din ceea ce nu este adevărat, dar trebuie ca şi dumneavoastră să vă luaţi răspunderea faptelor comise. Îţi spun de la început, nu-ţi cer

să mă ajuţi în anchetă, dar trebuie să recunoşti adevăruri pe care eu le cunosc şi pe care pot să ţi le demonstrez. Cred că nu sunt absurd, cred că, respectându-ne reciproc, putem termina această treabă obligatorie pentru mine, desigur dezagreabilă pentru dumneata. Şi acum să intrăm în subiect: eu ştiu cu certitudine că inginerul Conţiu ţi-a dat dumitale informaţii în legătură cu ieşirea din mină. Aţi discutat mult împreună, ţi-a spus de moartea lui Stalin şi câte şi mai câte. Nu vreau să intru în amănunte, dar ştiu tot ce ţi-a spus, precum şi felul în care l-ai înduplecat să vorbească. Toate aceste informaţii le am din diferite părţi şi mi-au fost confirmate chiar de către Conţiu. Eu îţi voi pune în faţă declaraţia lui şi atunci sper că, citind amănuntele pe care le atestă, vei consimţi să dai o declaraţie prin care să nu faci altceva decât să confirmi un adevăr.

Spunând aceasta, Vuelniciuc mi-a pus pe masă declaraţia lui Conţiu. Nu m-am uitat la această hârtie şi i-am răspuns:

— De unde pot avea eu certitudinea că această declaraţie aparţine inginerului Conţiu?

— Domnule Pantazi, eşti de-a dreptul exasperant! Dar ce crezi dumneata că eu mă pretez să-ţi pun în faţă o declaraţie falsă? Ei bine, atunci îl aduc pe Conţiu, care a recunoscut totul de la început.

— Nu, domnule Locotenent, nu este nevoie de Conţiu, aduceţi-l pe cel care v-a indus în eroare cu toată această poveste.

— Singur ai recunoscut că ai pus pe socoteala lui Conţiu această informaţie, pentru a-ţi încuraja oamenii, deci nu am fost indus în eroare de către nimeni.

— Este adevărat, dar confruntarea cu acest om mie îmi este suficientă.

— Ţi-o fi dumitale suficientă, dar nu-mi este mie, dumneata te rog să nu-mi faci mie pe anchetatorul, să stăm fiecare la locul nostru, ştiu că te interesează „turnătorul”, dar acest aşa

zis „turnător” este un om cinstit, cel puţin acum în ultimul ceas, pe când dumneata nu eşti, nici acum cu evidenţa în faţă. Îţi spun pentru ultima oară, citeşte declaraţia lui Conţiu.

— Chiar dacă citesc această declaraţie, nu am de unde să ştiu că îi aparţine. Totul este inutil.

— Atunci îl aduc pe Conţiu, dar îţi atrag atenţia că nu ai dreptul de a scoate un singur cuvânt. Confirmi numai dacă într-adevăr îl recunoşti sau nu. Atât, şi nimic mai mult.

Vuelniciuc îmi aşază scaunul cu faţa jumătate către peretele din dreapta şi pune scaunul său la aceeaşi înălţime cu al meu, orientat cu direcţia jumătate către stânga camerei. El mi se adresează:

— În momentul în care intră Conţiu, te uiţi bine la el până îl recunoşti, apoi te întorci cu spatele şi aştepţi ca el să-mi răspundă la întrebări. Îţi repet: nu ai dreptul să spui un singur cuvânt.

Este adus inginerul Conţiu. Îl recunosc imediat, dar mă uit lung la el ca şi cum nu l-aş recunoaşte, apoi mă întorc cu spatele.

Vuelniciuc se adresează lui Conţiu:

— L-ai recunoscut pe Pantazi?

— V-am spus, domnule Locotenent, că nu ştiu cum îl cheamă… nu ştiu dacă este omul cu care am stat de vorbă… era întuneric în mină… parcă ar fi el!

— Domnule Pantazi, îl recunoşti pe domnul Conţiu?

— Cred că da… este greu să afirm cu precizie.

— Domnule Conţiu, îţi aparţine această declaraţie? Și Vuelniciuc i-o pune în mână.

— Da, răspunde Conţiu.

— Te rog, repetă ce i-ai spus domnului Pantazi asupra ieşirii din mină.

— Repet că nu ştiu şi nu am ştiut niciodată cum îl cheamă pe dânsul. Cred însă că este una şi aceeaşi persoană căreia i-am spus că la ieşirea din mină nu este niciun fel de pază.

Am sărit ca ars direct în picioare şi am strigat:

— Este o minciună ordinară, l-aţi bătut, l-aţi chinuit, a mărturisit de frică, nu-i adevărat!

N-am putut spune mai mult, deoarece Vuelniciuc s-a repezit la mine şi m-a luat pe la spate în braţe astupându-mi gura cu mâinile sale. La strigătele mele a intrat gardianul, care l-a luat imediat pe Conţiu.

Îmbrâncindu-mă pe scaun, Vuelniciuc a început să se plimbe prin cameră furios. Este alb la faţă şi totuşi se stăpâneşte într-un mod demn de toată admiraţia!

Intră din nou gardianul şi Vuelniciuc îi spune:

— Du-l şi pe ăsta!

Am ajuns în celula mea. Gândul îmi este numai la represaliile pe care le-ar putea lua Vuelniciuc împotriva mea. Eu nu cred că aş fi putut avea răbdarea lui. Dar să vedem…

După părerea mea, Conţiu este salvat… nu are decât să revină asupra declaraţiei pe care a dat-o şi este imposibil să fie condamnat. Nu este nevoie ca această revenire să o facă aici la Securitate, dacă-i este frică, ci doar în faţa instanţei.

Toate celelalte declaraţii de care mi-a pomenit Vuelmciuc nu au nicio valabilitate în faţa instanţei, deoarece sunt toate indirecte. De altfel nici nu cred că au fost mai multe. Ele au avut însă darul de a-l face pe Conţiu să vorbească, deoarece conţineau adevărul!

Încep să am convingerea că Ducu s-a prăbuşit inexplicabil în anchetă şi a declarat absolut tot ceeace ştia. Inutil să-mi bat capul, mult mai târziu voi afla adevărul. În orice caz, Vuelniciuc a ştiut să-l apere, probabil mai are încă nevoie de el acum şi cu siguranţă îi va fi necesar la proces.

Deocamdată sunt curios cum va reuși Make să-i scoată din cauză pe cei doi milițieni, care au căzut ca și Conțiu prin declarația indirectă a celui care a „turnat”. Sunt sigur că deocamdată bietul Make nu ştie în ce porcărie a fost băgat!

Ce-o zice acum Conţiu, care probabil m-a blestemat la început, în urma acestei confruntări? Desigur că nu mai înţelege nimic. Într-adevăr este şi greu!

Sunt fericit de felul în care am reuşit să-l salvez pe Conţiu, dar nu pot spune că nu mă tem foarte tare de felul în care va reacţiona Vuelniciuc. Sunt dispus să înfrunt orice, fără a-i purta pică acestui anchetator.

Mă culc mulţumit de reuşita zilei de astăzi!

Nu am fost bătut, nu am fost dus la carceră, nu am fost nici măcar înjurat, care or fi oare urmările zilei de ieri?

Se termină programul şi aud din nou paşii gardianului. Înseamnă că scoate pe cineva la anchetă.

Trece prin dreptul celulei mele şi se duce către fundul culoarului. Se întoarce însoţit… pe cine o fi luat? Ultima celulă care fusese a mea, acum trebuie să fie goală, dacă nu o fi ocupată de către unul din noii veniţi. Penultima este celula lui Make, cred că el va deveni acum obiectivul numărul unu al lui Vuelniciuc!

A doua zi mă conving că Make a intrat în anchetă. Miliţianul s-a îndreptat din nou către fundul culoarului. Ascult paşii la întoarcerea celor doi. Sigur este Make, îl recunosc după cum calcă. Nu pot fi decât ori Make, ori Paul, căci ei sunt în fundul culoarului. Dar mersul lui Paul cu imensul său „compas” poate fi recunoscut cu uşurinţă, în special când este comparat cu mersul mult mai rapid şi cu paşi mici al lui Make.

A treia zi este scos probabil Ducu, apoi în zilele ce urmează sunt alternaţi, când unul, când celălalt.

Nu am mai fost de 10 zile la anchetă şi acest lucru mă bucură, Vuelniciuc a renunţat la „serviciile” mele!

Dar se termină luna Iunie, se terminăşi Iulie şi tot nu mai sunt chemat la anchetă.

Între timp a apărut în celula mea un companion, care îmi umple o bună parte din zi. Este un mic şoricel! Mă împrietenesc cu el, însă trebuie să-i respect o doleanţă: distanţă de un metru!

Nimeni nu mă vizitează, nimeni nu mă întreabă nimic. Masa mi se aduce printr-o uşiţă, aşa că nu văd nici măcar faţa gardianului.

La 6 August, ziua în care tatăl meu, Emil Pălăngeanu şi cu Tedy Radu sărbătoreau luptele de la Cireşoaia, sunt chemat la anchetă.

— Ce mai faci domnule Pantazi, nu te-am văzut de-atâta vreme… de ce n-ai mai venit pe la mine?

— Nu m-aţi mai invitat, domnule Locotenent!

— Credeam că suntem prieteni buni şi poţi veni şi neinvitat! Ei, domnule Pantazi, am vrut să-ţi demonstrez că pot termina ancheta şi fără dumneata! Acum avem doar o simplă formalitate de efectuat, nu de alta dar pentru a figura şi dumneata printre cei evadaţi! Mai întâi însă trebuie să-ţi pun câteva întrebări pentru a vedea dacă eşti de acord. Prima întrebare: recunoşti că ai evadat?

— Recunosc, domnule Locotenent!

— Ei, asta-i mare lucru, înseamnă că am pornit-o bine, de la un fapt precis! Pot acum să-ţi pun o a doua întrebare: recunoşti că împreună cu Ioanid ai confecţionat grenade?

— Da, domnule Locotenent.

— Ne înţelegem perfect! Acum urmează partea mai dificilă! Recunoşti că pentru a evada v-aţi organizat… aşa, un fel de organizaţie conspirativă?

— Recunosc şi asta.

— Ce să te mai întreb… văd că eşti bine dispus şi recunoşti orice!

— Profitaţi, domnule Locotenent! i-am răspuns râzând.

— Domnule Pantazi, eu aş vrea să recunoşti că şi la Baia Sprie ai vrut să evadezi, şi că ai făcut o mulţime de preparative în acest sens, împreună cu Ciocâlteu. Am o întreagă documentaţie în acest sens, dar din partea dumitale nu mă interesează decât o declaraţie de confirmare, fără nici un amănunt. Mă interesează ceea ce de altfel dumneata mi-ai spus mai de mult, adică ideea de a evada te persecuta de mai multă vreme.

— Şi aceasta este în regulă, domnule Locotenent!

— Încă ceva, domnule Pantazi, trebuie să rezolvăm problema şefiei… vezi dumneata… orice organizaţie trebuie să aibă un şef… un comandant… nu se poate fără! La dumneavoastră, după părerea mea, dumneata şi cu Ciocâlteu întruniţi cele mai multe dintre condiţiile de şef!

— Domnule Locotenent, eu am văzut că dumneavoastră aţi urmărit în întreaga anchetă să stabiliţi numai adevărul. Dacă evadarea s-ar fi făcut la Baia Sprie, evident că şefii ei am fi fost eu şi cu Ciocâlteu, deşi nici acolo nu s-a pus vreodată problema şefiei. Dar evadarea s-a făcut la Cavnic, unde, dacă vreţi neapărat o şefie, atunci, după părerea mea, ar trebui să alcătuiţi un comitet de conducere, din care să facă parte: Ciocâlteu, Ioanid, Matei Dumitrescu şi cu mine.

— Domnule Pantazi, să ne înţelegem, eu nu vreau să numesc nici un şef, nici un comitet de conducere în organizaţia dumneavoastră, eu vreau să te întreb pe dumneata cine a fost şeful?

— Şi eu vă răspund clar: nu a existat nici un şef. Dacă vreţi, un rol mai important au avut cei patru, pe care vi i-am spus.

— Bine, domnule Pantazi, am să mă descurc singur în această chestiune, dar să ştii că trebuie să existe un şef, dacă dumneavoastră nu aţi numit pe nimeni, o voi face eu, după rolurile pe care le-aţi jucat. Te rog să crezi că eu cunosc în

amănunt absolut totul. Aceasta nu s-a mai pomenit, ca anchetatorul să numească pe şeful unei organizaţii pe ai cărei componenţi îi anchetează!

— Ba la dumneavoastră, la comunişti, nu numai că s-a pomenit, dar s-a practicat în mod curent acest lucru. Marea majoritate a organizaţiilor s-au trezit cu un şef pus de către Securitate!

— Atunci domnule Pantazi, dacă numirea şefului intră în „atribuţiile" anchetatorului, am să mă conformez şi eu, mi-a spus râzând Vuelniciuc.

— Domnule Locotenent, dumneavoastră spuneţi că ancheta s-a terminat; atunci puteţi să-mi spuneţi şi mie cam ce puncte de acuzare ne aduceţi?

— Eu nu vă aduc nici un punct de acuzare, în afară de cele rezultate din anchetă, dar... sunt destule... dacă vrei am să-ţi enumăr câteva: organizaţie armată cu caracter subversiv şi conspirativ în vederea răsturnării Orânduirii Socialiste; tentativă de crimă de omor împotriva unor funcţionari ai Securităţii Statului; confecţionare de armament şi muniţie; obţinerea prin diferite mijloace nepermise de informaţii secrete ale Securităţii Statului; tulburarea ordinei publice; evadare. Şi mai sunt şi altele, domnule Pantazi, toate rezultă din anchetă, îmi spune Vuelniciuc cu un aer triumfător.

— Foarte interesant, domnule Locotenent... văd că prin ajutorul dumneavoastră, mai presus de orice aşteptare, noi am realizat cu mult mai mult decât am fi sperat în cele mai frumoase visuri: am vrut să răsturnăm Orânduirea Socialistă!!! Este drept că nimic nu ne-ar bucura mai mult decât răsturnarea acestei orânduiri, dar între a ne bucura de un vis, poate realizabil cândva, şi a ne atribui încercarea practică a realizării lui printr-o simplă evadare, este o distanţă ca de la cer la pământ! Aceasta frizează ridicolul, din fericire nu ridicolul nostru, ci al dumneavoastră! Pe mine nu poate decât

să mă bucure acest punct al acuzării, el dovedeşte din plin frica regimului de însăşi umbra lui! Evident, eu nu voi semna o astfel de declaraţie manifestând intenţiile noastre, căci ar însemna să-mi asum un rol ridicol, care vă aparţine în întreaga lui splendoare!

— Nu ţi-am cerut să semnezi nimic, domnule Pantazi, ţi-am spus că ancheta este terminată.

— Trebuie să înţeleg prin aceasta că pe mine m-aţi exclus din procesul care urmează?

Ironiile mele îl deranjează vădit pe Vuelniciuc, care îşi schimbă atitudinea, devenind dintr-o dată încruntat şi distant, marcând deosebirea între anchetator şi anchetat.

— Nu ţi-am cerut părerea dumitale şi nu mă interesează nici aprecierile, pe care te rog să le ţii pentru dumneata. De-acum înainte, te rog să-mi răspunzi numai la întrebări: recunoşti ca pentru a evada a trebuit să vă organizaţi?

— Da.

— Recunoşti că aţi atacat pe milţianul de la corfă şi pe muncitorul civil care mânuia corfa?

— Da.

— Recunoşti că, împreuna cu Ioanid, aţi furat explozibil şi aţi confecţionat grenade?

— Da.

— Mie îmi este suficient ceea ce recunoşti, voi scrie acum declaraţia dumitale, ţi-o voi da s-o citeşti, iar dacă vei considera că ea conţine adevărul, atunci cred că o vei semna, nu?

— Nu înţeleg de ce trebuie să o scrieţi dumneavoastrăşi nu eu însumi, că doar este declaraţia mea!

— Pentru că aşa se obişnueşte la noi.

— Ştiţi că întâmplător nu sunt analfabet!

— Am terminat cu dumneata... când declaraţia va fi scrisă, te voi chema s-o semnezi.

Am fost condus în celula mea. Şi această anchetă pot spune că mi-a plăcut. Nu a revenit nici un moment asupra singurului lucru, care într-adevăr mă deranja… sursa informaţiilor primite.

La prima anchetă începusem să-i povestesc despre felul în care evadasem, dar mă întrerupsese de la început cu întrebarea referitoare la sursa informaţiilor primite. Niciodată nu s-a mai interesat de absolut nimic! Pe de altă parte am putut să-mi dau seama că Vuelniciuc cunoaşte o grămadă de amănunte în unele direcţii, ceea ce mă face să cred că într-adevăr, după cum spune, ştie absolut tot!

În fond şi eu aş fi fost dispus să-i spun tot ce ar fi dorit în legătură cu evadarea propriu zisă, unica mea grijă fusese doar să nu implicăm în această treabă pe nimeni în afara celor 13, care evadasem.

Sunt din nou scos la anchetă. Ca întotdeauna Vuelniciuc este bine dispus şi-şi menţine această bună dispoziţie până la sfârşit, dacă nu-l scot eu din sărite.

Pachetul de ţigări mă aşteaptă pe masă, iar el mi se adresează cu surâsul pe buze:

— Am terminat declaraţia dumitale, este cam lungă, dar sper că nu vei avea obiecţiuni de adus! În cazul în care totuşi vei găsi ceva care nu-ţi convine, te rog să-mi spui pentru a vedea ce este de făcut.

Spunând aceasta, Vuelniciuc mi-a pus în faţă aproape 20 de coli de hârtie scrise citeţ, de mână.

Declaraţia cuprinde întrebările anchetatorului şi răspunsurile mele.

De la început îmi sar în ochi amănuntele răspunsului meu, care corespund întru totul realităţii.

Mă opresc la întrebarea: „De la cine ai luat dumneata informaţii asupra ieşirii din mină şi în ce au constat aceste informaţii?”.

Răspuns: „Nu am încercat să obţin informaţii de la nimeni, fiindu-mi frică să nu fiu denunţat!”.

Termin de citit întreaga declaraţie şi constat că până şi amănuntul atacului asupra miliţianului şi al corfagiului, adică semnalul meu prin care cei doi trebuiau atacaţi, „aşezarea lămpii cu carbid jos în faţa corfei”, este corect redat!

Acest amănunt, precum şi declaraţia mea prin care mărturisesc că ideea evadării mi-a venit încă de la arestare, completat cu pregătirile de evadare de la Baia Sprie, au constituit suficiente argumente pentru ca Vuelniciuc să mă „ungă” şef al organizaţiei!

La sfârşitul declaraţiei este anexat procesul verbal al confruntării cu inginerul Conţiu, absolut corect întocmit!

Am semnat atât declaraţia cât şi procesul verbal fără a aduce cea mai mică obiecţiune, ceeace l-a surprins pe Vuelniciuc, deşi trebuie să recunosc că făcuse tot posibilul pentru a nu întâmpina dificultăţi din partea mea.

— Ei, domnule Pantazi, mai poţi spune că nimic nu s-a schimbat în metodele Securităţii?

— Nu, domnule Locotenent, trebuie să recunosc că nu aţi întrebuinţat nici un fel de presiune asupra mea, pentru a declara ceea ce nu am vrut. Mi-am putut da seama că aţi fost informat până la cele mai mici amănunte de absolut tot ceea ce vă interesa, probabil chiar de ceea ce nu vă interesa! Este explicabil faptul că nu aţi mai avut nevoie să mă anchetaţi şi pe mine. Era natural ca punându-mă în faţa evidenţei, a tuturor amănuntelor, să vă semnez declaraţia aşa cum aţi întocmit-o. Aş vrea însă… Vuelniciuc mă întrerupe:

— Da, domnule Pantazi, te-am pus în faţa evidenţei, şi totuşi dumneata nu ai vrut să recunoşti… confruntarea cu Conţiu… dar ai văzut că am trecut şi peste acest lucru!

— Domnule Locotenent, Conţiu nu mi-a dat nici o informaţie… sunt convins că nu l-aţi bătut, dar probabil că i-a

fost frică... nu ştiu ce să mai spun. Cel care v-a informat, nu v-a minţit, eu le-am spus tuturor că am avut informaţiile de la Conţiu, dar a fost speculaţia mea pentru a-i hotărî. Ei mă pot trage la răspundere, nu însă şi dumneavoastră. Eu nu am dreptul să las să planeze asupra unui om nevinovat această învinuire, de care indirect sunt responsabil.

— Să lăsăm asta, domnule Pantazi, ai văzut că atât în declaraţie, cât şi în procesul verbal de confruntare, nu există absolut uimic, dar aceasta nu înseamnă că eu nu am convingerea că m-ai minţit, de altfel instanţa îşi va da seama de acest lucru!

— Domnule Locotenent, acum când întreaga anchetă s-a terminat, îmi puteţi spune şi mie cum aţi reuşit ca, fără să faceţi nici o presiune de nicio natură, să intraţi în posesia tuturor amănuntelor acestei afaceri?

Vualniciuc râde cu poftă, apoi îmi răspunde:

— Domnule Pantazi, nu trebuie să te superi, dumneata ai o prea bună impresie despre dumneata şi, crede-mă, nu este prea întemeiată. Dumneata ai făcut o imensă prostie cu această evadare, mai ales că nu mai aveai de executat decât doi ani. Acum vei mai avea de făcut încă 25 de ani! Ce zici... nu a fost o imensă prostie? Alţii sau trezit cel puţin în ceasul al 12-lea şi, prin atitudinea luată în faţa anchetei, şi-au uşurat cu mult situaţia!

— Deci aţi obţinut totul printr-o simplă promisiune!

— Eu nu am promis nimic nimănui, dar singuri şi-au dat seama!

— Cred mai degrabă că este vorba de un caz patologic...un nebun nedepistat!

— Dumneata crezi că trebuie să fii nebun ca să cauţi să obţii o situaţie mai bună?

— Domnule locotenent, nu are rost această discuţie în contradictoriu, în realitate suntem cu totul de acord. Desigur

dumneavoastră v-a convenit de minune această „turnătorie”, aţi profitat de ea, aţi încurajat-o cât aţi putut, dar este imposibil să nu aveţi tot dispreţul pentru cel care a făcut-o.

— Te înşeli, domnule Pantazi, nu înseamnă „turnătorie” atunci când spui adevărul, pentru astfel de oameni nu poţi avea decât admiraţie, iar pentru dumneata, care ai minţit, am dispreţ, dar şi milă, când mă gândesc la cei 25 de ani pe care trebuie să-i mai faci!

— Prefer să fiu dispreţuit, decât admirat de către Securitate!

— Domnule Pantazi, nu vreau să mă cert cu dumneata, acum ne despărţim… îţi repet: mi-e milă de dumneata!

— Puteţi să-mi spuneţi şi mie numele celui pe care-l admiraţi?

Vuelniciuc a început să râdă într-adevăr cu poftă şi, bine înţeles nu mi-a dat niciun răspuns. Am fost condus în celulă.

Nu-mi vine să cred că ancheta s-a terminat! Dar ce-o fi făcut Make? Aceasta este singura întrebare care mă persecută.

„Turnătorul” pentru mine este identificat, cu toate că nu mă pot baza decât pe unele indicii… este Ducu Ciocâlteu.

Am mai stat câteva zile la Securitate. În seara de 5 Septembrie observ o imensă pânză de păianjen deasupra closetului şi, în mijlocul ei, „locatarul”! Cu picioarele întinse are cel puţin opt centimetri! „Araignée du soir, éspoir!”.

Într-adevăr… în ziua de 6 Septembrie 1953, ziua de naştere a mamei mele, pe la 7 dimineaţa… ne-au bătut lanţurile la picioare… ne-au pus cătuşele cu mâinile la spate… ne-au pus ochelarii… ne-au urcat în camion şi am pornit-o.

Încotro?… spre alte închisori… spre destinul nostru de puşcăriaşi!

* * *

Mă trezesc din visări treptat – treptat, dar pasul îmi alunecă în continuare în jurul celulei.

Mă simt bine, deşi liniştea mea sufletească, pe care am impresia că am dobândit-o, nu reflecta decât tristeţe. O tristeţe adâncă, acumulată în ani, o tristeţe, care-mi umple sufletul şi viaţa, dar o umple cum nici o bucurie nu ar fi putut-o face! Sunt singur, singur cu gândurile mele, cu amintirile mele, dar fiecare amintire în parte constituie un plin al vieţii din acel moment şi… sunt multe momente, care, puse cap la cap, alcătuiesc umbra pe care am făcut-o pe acest pământ. Nu… greşesc, sunt convins că greşesc, umbra apare şi dispare odată cu soarele, până ce acesta, într-o bună zi, nu va mai apare pentru mine, atunci va dispare definitiv şi umbra mea, dar starea mea de adâncă tristeţe nu va dispare niciodată, fiindcă ea face parte din mine, din sufletul meu. Ea este ceea ce se cheamă veşnicia… este tristă… dar este frumoasa! Este frumoasă fiindcă nu simt nici un gol… am convingerea că de-ar trebui s-o iau de la început, aş alege acelaşi drum, acelaşi drum neprevăzut şi greu.

Îmi dau seama astăzi că nu are importanţă calea parcursă, ci ceea ce se găseşte la capătul ei, iar capătul nu este sfârşitul vieţii, moartea, ci momentul în care reuşeşti să fii indiferent atât în faţa vieţii, cât şi a morţii. Însă pentru a reuşi această indiferenţă trebuie mai întâi să realizezi „plinul sufletesc al vieţii”. Acesta nu se găseşte decât la capătul unui drum greu!

În poezia: „Sunt, Doamne, copt pentru cules”, Radu Gyr dovedeşte cunoaşterea acestor satisfacţii!

Sunt, Doamne, copt pentru cules,
nu că-mi sunt anii grea recoltă,
dar mi-este sufletul o boltă de crengi,
cu fructul tot mai des…
Sunt, Doamne, copt pentru cules!

Sunt numai fructe şi balsam,
cu cât adun pe trup rugina,
cu-atât mi-i sufletul grădină
şi fructe-n el, e ram de ram.
Sunt numai fructe şi balsam!

Cu lacrimi sufletul mi-l speli
ca să adun în fruct dulceaţă
să nu găseşti în el nici ceaţă,
nici viermi amari, nici îndoeli...
Cu lacrimi sufletul mi-l speli!

Şi dacă pică tot mai des
din mine câte-o creangă frântă,
în vârfuri sus, grădina cântă
şi-aşteaptă marele cules.
Sunt, Doamne, copt pentru cules!

Iar dacă vreodată voi reuşi să povestesc, să pun pe hârtie aceste gânduri de astăzi, sunt sigur că nu voi fi înţeles... ne spune tot Radu Gyr de ce... în poezia „Voi n-aţi fost cu noi în celule”:

Voi n aţi fost cu noi în celule
Să ştiţi ce e viaţa de besne,
sub ghiare de fiară, cu guri nesătule,
voi nu ştiţi ce-i omul când prinde să urle,
strivit de cătuşe la glezne.

Voi n-aţi plâns în palme, fierbinte,
străpunşi de cuţitul trădării.
Sub cer fără stele, în drum spre morminte,

voi n-aţi dus povara durerilor sfinte
spre slava şi binele ţării.

În cântec cu noi laolaltă
trecând prin umbre pereţii,
voi n-aţi cunoscut frumuseţea înaltă
cum dorul irumpe, cum inima saltă
gonind după harfele vieţii.

Ce-i munca de braţe plăpânde,
ce-i jugul, ce-i rânjet de monstru,
cum scârţâie osul când frigul pătrunde,
ce-i foamea, ce-i setea, voi n-aveţi de unde
să spuneţi aproapelui vostru

Voi nu ştiţi în crunta-nchisoare
cum minte speranţa şi visul,
când uşile grele se-nchid în zăvoare,
Şi-n teamă de groaznica lui încleştare
pe sine se vinde învinsul.

Aţi stat la ospeţe-ncărcate
gonind după fast şi orgoliu,
nici milă de noi şi nici dor, nici dreptate,
nici candelă-aprinsă şi nici libertate,
doar ghimpii imensului doliu.

Aşa sunteţi cei ce credeţi
că pumnul e singura faimă.
Făţarnici la cuget, pe-alături ne treceţi,
când noi cu obrajii ca pământul şi vineţi,
gustăm din osândăşi spaimă.

Când porţile sparge-se-or toate
şi morţii vor prinde să urle,
când lanţuri şi ziduri cădea-vor sfărmate,
voi nu ştiţi ce-nseamnă-nvierea din moarte,
căci n-aţi fost cu noi în celule.

Vor trece anii, voi rămâne aici sau voi păşi din nou în libertate. Îmi este absolut egal, un lucru însă este sigur: o părticică din mine, sufletul, va rămâne între aceste ziduri, sau acolo departe… în munţii Caucazului, lângă morţii mei dragi, lângă tatăl meu, generalul Emil Pălăngeanu, colonelul Mircea Elefterescu, locotenentul Liviu Dorobanţu, locotenentul Radu Bălăcescu, sublocotenentul Muntenescu, sergentul Tudose, sergentul Ciobanu, caporalul Negru şi-atâţia alţii.

Aici am reuşit să mă ridic peste mine însumi, aici am trăit cu intensitate viaţa, aici unde moartea veghează lângă mine!

Iar dacă ieşi-voi cândva vreodată-n libertate, voi hoinări ca un strigoi prin lume, aşa precum tot Radu Gyr ne-o spune, în: „Întoarcerea lui Ulise”.

În fruntea mesei stau cu mirt pe tâmple,
dar dorm de mult sub zidurile Troii.
Mesenii râd şi cupa mea se umple,
voi beţi cu morţii şi cinstiţi strigoii,
Eu am rămas sub zidurile Troii!

Eu am rămas sub zidurile Troii
şi cu tovarăşii mei morţi, în fundul mării
se rumenesc berbecii graşi şi boii,
zadarnic în miresmele frigării
Eu am rămas sub zidurile Troii.

Eu am rămas sub zidurile Troii,

sau putrezesc sub alge cu vâslaşii,
întors acasă precum se-ntorc strigoii
acelora ce nu mai vin cu paşii.

Mă pipăiţi pe umeri, pe vestminte,
încredinţaţi că m-am întors-napoi?
Dar eu sunt numai sute de morminte
în leşul care umblă printre voi.

Îmi povestiţi de temple, de pilaştri,
despre noi zei, ce-n lipsa mea crescură?
Eu vă băsmesc de morţii mei albaştri
rămaşi în Troia, sau pe mări de zgură.

Uleiuri cu adânc miros de floare
sângele Troii de pe răni nu-l spală,
căci dincolo de orice scăldătoare,
port morţii mei, pe mine, tencuială.

În cinstea mea chemaţi aezi la cina
ca să mă cânte ca pe toţi eroii,
dar numai umbra mea cu voi închină,
voi beţi la masă numai cu strigoii.
Eu am rămas sub zidurile Troii!

Iar când pe sânul alb al Penelopii
pun fruntea în afund culcuş fierbinte,
eu sângerez în lupte cu ciclopii
ori rătăcesc pe mări de oseminte.

Cu dornice săruturi ne-ntrerupte
muierea îmi desmiardă la-ntâmplare,

pe piept, pe braţe, rănile din lupte
crezând că urma lor nu mă mai doare,
dar eu sunt tot o rană nevăzută
şi răni sunt ochii ăştia stinşi şi goi,
femeia mea, ori morţii mă sărută
veniţi în pat de sub cenuşa Troii?

M-arunc din nou în valuri cu naerii,
din nou mă bat în scuturi cu strigoii,
alunec dintre coapsele muierii
şi mă-ngrop iar sub zidurile Troii…
Eu am rămas sub zidurile Troii!

Şi am făcut programul şi m-am culcat. Şi m-am sculat şi iarăşi am făcut programul, programul lor, programul meu, căci viaţa mea este un program şi va rămâne un program!

Dar iată că şi astăzi capăt noi forţe! De unde? De unde? Numai Dumnezeu poate răspunde la această întrebare! Nu are rost să caut răspunsul, ar însemna să trăiesc prezentul şi… sunt prea slab pentru aceasta.

Mă plimb, mă plimb în căutarea amintirilor, dar invariabil acestea mă conduc către prezent. Mă plimb în cerc; trecut… prezent… prezent… trecut!

Pe aripile gândului… evadez din celulă şi dau peste anul 1943… sunt 20 de ani de-atunci!

* * *

Parcă-l aud pe Vasile Diaconescu: „Ionică, am pierdut războiul, dar trebuie să-l ducem până la sfârşit!”.

Refacerea regimentului de la 2-3 luni, s-a redus la trei săptămâni.

Am venit din ţară de numai trei zile şi, după discursul „fluviu” a lui Nae Dafinescu şi prezentarea mea la escadron, iată că trebuie să-i înlocuim pe nemţi la Novorosisk, după cum prevăzuse Vasile Diaconescu.

Sunt chemat la comandant împreună cu căpitanul Tudoriţă. Îl găsim pe Nae Dafinescu stând de vorbă cu maiorul Cociu şi cu Vasile Diaconescu.

— S-a terminat huzureala, băieţi… ne-aşteaptă zile grele… trebuie să-i schimbăm pe nemţi.

Colonelul Dafinescu ne întinde harta şi ne arată poziţia pe care trebuie s-o ocupăm.

— Nu v-am chemat decât pe voi, căci ceilalţi tot nu pricep nimic, adaugă comandantul foarte îngrijorat.

— Ionică, ţi-am făcut plăcerea să te dau acolo unde ai vrut, la escadronul tău, acum însă nu se mai poate. Vei lua comanda Escadronului III. Ai trei sublocotenenţi de rezervă şi un sergent major comandanţi de plutoane. Te bizui însă numai pe sergentul major, completează maiorul Cociu, zâmbind amar!

— Domnule Colonel, dar nu cunosc pe nimeni la acest escadron, nici măcar ostaşii!

— Te cunosc ei pe tine, Ionică, ai să intri în rezerva lui Tudoriţă, care ocupă cea mai dificilă poziţie.

— La Mişako-Berg? întreabă Diaconescu.

Colonelul confirmă, făcând semn cu capul, apoi adaugă:

— În această poziţie a fost dat peste cap un escadron din 10 Roşiori şi… ce escadron… al căpitanului Râureanu!… Apoi… de două ori nemţii! De fiecare dată au trebuit date lupte grele pentru a se reocupa poziţia. Trebuie să ştiţi că pierderea poziţiei înseamnă pierderea Novorosiskului. De aceea, Ionică, v-am pus pe Tudoriţă şi pe dumneata acolo, de altfel şi pe Diaconescu… ce să mai vorbim… întreg regimentul.

Nu am ce să fac, dar încerc să obţin doi oameni de-ai mei, de aceea mă adresez comandantului:

— Domnule Colonel, daţi-mi cel puţin pe caporalii Ciobanu şi Negru, mi-au fost agenţi de legătură timp de un an de zile.

— Dă-i, Tudoriţă... tot pentru dumneata îi dai! aprobă Nae Dafinescu, apoi adaugă: mâine noapte intrăm pe poziţie, Cociu, dumneata împreună cu Tudoriţă, puneţi regimentul în marş, iar tu Vasile, ia-l pe Ionică şi faceţi recunoaşterea poziţiei chiar în această noapte. Eu trebuie să plec la Divizie, sunt chemat de domnul general Teodorini.

Cociu şi cu Tudoriţă au salutat şi au plecat, Nae Dafinescu a plecat cu maşina diviziei la Teodorini, iar eu cu Diaconescu, cu maşina regimentului la Mişako-Berg.

Avem vreo 40 de kilometri de mers cu maşina, apoi vreo 7-8 pe jos. Vasile îmi spune:

— Ionică... cunosc perfect poziţia... eu a trebuit să contra-atac când a fost dat peste cap escadronul lui Râureanu. Dar să-ţi povestesc un lucru pe care probabil nu-l ştii. Ţi-l spun fiindcă este în legătură cu tatăl tău. După plecarea ta în concediu, Divizia noastră, sau mai bine zis regimentul 10 Roşiori, ocupa poziţia pe care trebuie să o preluăm noi astăzi de la nemţi, Mişako-Berg. S-a anunţat inspecţia tatălui tău, şi tu ştii cum se petrec lucrurile pe la noi, nici Teodorini şi nici măcar Dămăceanu, comandantul lui 10 Roşiori, nu fuseseră niciodată pe această poziţie! Tatăl tău a ţinut neapărat să cunoască această poziţie, comandată de căpitanul Georgică Râureanu. Comandantul Armatei a 17-a germană, Richard Ruoff, (mai este şi astăzi) auzind că vine Ministrul nostru de Război, l-a trimis pe generalul Kress, secundul său, ca să-l primească şi să-l însoţească în inspecţia liniei de luptă. Teodorini şi cu Dămăceanu s-au evaporat, ca de altfel şi colonelul Balaban, directorul de cabinet al tatălui tău. Însoţit numai de generalul german şi de Georgică Râureanu, tatăl tău, a început vizitarea poziţiei de la un capăt la celălalt. Când au ajuns într-un anumit punct, pe care am să ţi-l arăt, Râureanu

a vrut să-i oprească, deoarece acolo ruşii aveau trăgători de elită şi arme cu lunetă. Tatăl tău însă a ţinut neapărat să meargă mai departe, tocmai fiindcă ştia că nimeni nu vizitase poziţia şi voia ca ostaşii să-şi vadă comandanţii în mijlocul lor. În spatele tatălui tău la doi metri, generalul Kress a fost împuşcat în cap şi acelaşi cartuş, după ce a străbătut capul lui Kress, a pătruns în umărul lui Râureanu care îl urma. Kress nici nu a putut fi evacuat de-acolo, decât la căderea nopţii. Această poziţie are câteva puncte extrem de periculoase. Acum avem lună plină, aşa că foiala de mâine noapte va fi destul de dificilă. Desigur ruşii îşi vor da seama că în liniile noastre se va petrece ceva neobişnuit. Nu poţi fi atacat decât în nopţile fără lună căci altfel îi vezi şi îi poţi opri cu uşurinţă. Atacurile ipotetice care s-au produs până acum, şi spun ipotetice deoarece, după părerea mea nu a fost nici un atac, ci au fugit de frică, odată ai noştri, de două ori nemţii, au fost efectuate numai pe un întuneric desăvârşit. De altfel Râureanu nici nu a părăsit poziţia împreună cu câţiva oameni din jurul lui, dar au fugit ceilalţi, pe care nu-i putea avea sub control! Ai să vezi tu noaptea cum se trage ca la nuntă, complet nejustificat. Oamenii sunt noi, neexperimentaţi, iar pe poziţie nu pot sta decât câte doi, maximum trei, fiind izolaţi de ceilalţi la distanţe de 10-15 metri, uneori şi de 30 de metri, şi, din cauza întunericului complet, intră în panică şi fug. Şefii noştri, care nu cunosc poziţia decât după hartă, plasează rezervele mult în urmă, la 7-8 kilometri, ele fiind astfel complet ineficace în cazul unui atac real al inamicului. Noi nu ne vom lua după ei şi le vom plasa chiar în spatele poziţiei, la 8-10 metri. În felul acesta vom învinge mai uşor inamicul numărul unu, care este frica! După părerea mea, dacă ruşii vor voi să ne ocupe poziţia, nu vor ataca niciodată de front, ci ne vor manevra pe la 15-20 de kilometri prin spate. Atât poziţiile noastre, cât şi ale lor, nu pot fi cucerite prin atacuri frontale, dar pot fi părăsite de frică!

Din vorbă în vorbă am ajuns la poalele muntelui, de unde ne-am continuat drumul pe jos. Pe la orele 4 după amiază am atins poziţia germană.

Un locotenent de grăniceri, comandă resturile unei companii de adunături, oameni ce în mod normal făceau parte din diferite servicii din spatele frontului! O jale, o impresie detestabilă, este singura constatare pe care o pot face! Cum să nu fugă aceşti oameni, care nu au nimic comun cu o adevărată unitate germană?

Nemţii sunt fericiţi că vor fi schimbaţi, pentru ei această poziţie reprezintă întruchiparea iadului! Locotenentul ne povesteşte ca majoritatea răniţilor pe care i-au avut, au căzut noaptea în prăpastie fugind de pe poziţie, iar morţi, datorită proiectilelor de Brandt, care în marea lor majoritate cad tot dincolo de poziţie şi-i omoară pe fugari! De altfel poziţia fiind aşezată exact pe creastă şi aceasta având o lăţime între 4 şi 10 metri, evident că proiectilele cad fie înaintea crestei, mai puţine, fie după aceasta, majoritatea. Dacă mai ţinem seama şi de faptul că tranşeele nu au o lăţime mai mare de doi metri în nici un punct, putem constata cu certitudine că a rămâne pe poziţie este cu mult mai puţin periculos decât a o părăsi. Şi totuşi pădurea şi râpele sunt pline de morţi, care nu pot fi nici măcar ridicaţi şi care răspândesc un miros îngrozitor.

În afara potecii de acces pe care am venit, Vasile îmi mai arată încă două, ele constituind singurul drum pe care rezervele ar fi putut să-l folosească, dacă ar fi fost plasate după ordinele primite. Pădurea virgină şi râpele împiedică orice altă apropiere de poziţie.

Tranşeele sunt adânci de până la doi metri, iar continuitatea lor este întreruptă numai în patru locuri, pe o distanţă de 2-3 metri. Într-unul din aceste locuri a murit generalul Kress şi a fost rănit căpitanul Râureanu.

Tranşeele fuseseră săpate în zig zag şi la fiecare 2-3 sute de metri era câte un şanţ de 2-3 metri adâncime către înapoi, unde se află câte un bunker făcut după toate regulile artei, foarte încăpător, şi rezistent chiar la un proiectil de Brandt de 120!

Poziţia ruşilor se află pe creasta din faţă la o distanţă între 30 şi 100 de metri de noi, dar aceasta în linie dreaptă, căci pentru a ajunge de la o poziţie la cealaltă trebuie să intri într-o râpă cu o adâncime de câteva sute de metri şi apoi să te caţeri în patru labe, alte câteva sute de metri. Sunt însă şi puncte pe unde accesul este posibil cu oarecare uşurinţă.

Din flancul drept al escadronului lui Tudoriţă se vede perfect marea, la numai 2-3 kilometri distanţă. În fundul văii, între cele două creste şi poziţii, este un mic izvor, la care însă nu putem ajunge nici noi, nici ruşii.

M-am hotărât să-mi grupez întregul Escadron III în flancul drept al lui Tudoriţă, unde să mai construiesc încă patru bunkere, câte unul pentru fiecare pluton, postul meu de comandă instalându-l în bunkerul deja existent, la 7-8 metri în spatele liniei întâi. Escadronul I, urma să fie amplasat în continuarea Escadronului IV până la mare, având flancul drept repliat, după cum şi ruşii aveau repliat flancul stâng al unităţii lor, jos la mare, distanţa între noi şi inamic ajungând la trei kilometri.

Vasile Diaconescu amplasează Escadronul II, pe care îl ia sub comandă, la numai 200 de metri de mine, la câţiva metri în spatele Escadronului I, urmând a se constitui rezerva acestuia.

Astfel regimentul 9 Roşiori ocupă poziţia de la Mişako-Berg cu două escadroane în linia întâi, Escadroanele I şi IV, şi două Escadroane în rezervă, II şi III, Escadroanele de armament greu şi de specialităţi rămânând la 7-8 kilometri în spate, la poalele muntelui, sub comanda maiorului Cociu. Postul de

comandă al lui Nae Dafinescu, se află la vreo alţi 7-8 kilometri împreună cu escadronul de comandă, iar al lui Teodorini, la vreo 20 de kilometri mai departe.

Până a doua zi seara, când a venit regimentul, cunoşteam întreaga poziţie la perfecţie.

Schimbarea s-a făcut în bune condiţiuni, fără nici un incident. De cum au sosit, i-am şi pus la lucru pentru construirea bunkerelor. Noile locuinţe, adânc săpate în pământ, sunt confortabile şi ne asigură împotriva oricărui bombardament.

Mi-am cunoscut cu destulă greutate ofiţerii, care nu se prea deosebesc de trupă nici prin ţinută, şi nici prin ceea ce ştiu. În schimb cei doi caporali ai mei, Ciobanu şi Negru, de la distanţă par ofiţeri!

În cea de-a doua noapte am primit vizita maiorului Cociu, care a fost încântat de cum ne-a găsit instalaţi şi a socotit excelentă ideia aşezării rezervelor la câţiva metri în spatele primei linii. Ne-a spus însă că nu va comunica lui Nae şi lui Teodorini acest dispozitiv, care, fiind total neregulamentar, va fi imposibil de înţeles. O eventuală vizită a acestora într-un sector socotit atât de periculos era de la sine exclusă!

În flancul stâng al Regimentului se află 5 Călăraşi, ocupând un sector cu mult mai liniştit, după aprecierea şefilor, deoarece distanţa faţă de inamic este cu mult mai mare.

În prima săptămână, focurile de armă au fost destul de rare, iar puştile mitralieră au ţăcănit numai în două rânduri, cu serii scurte. Ordinele noastre au fost categorice în această privinţă.

De asemeni, împreună cu Vasile am trecut în mai multe rânduri peste întreaga linie de luptă, explicând soldaţilor cu cât este mai mare pericolul părăsirii poziţiei în orice împrejurare, decât acela de a rămâne pe loc. Toată lumea este bine familiarizată cu războiul de poziţie, iar noi ne trecem timpul cu

vizite unul la celălalt. Tudoriţă nu a ieşit niciodată din bunkerul lui, iar Cociu nu a mai venit nicicând.

Bunkerul meu, care ar putea adăposti cu uşurinţă 10-15 oameni este locuit numai de mine şi agenţii mei Ciobanu şi Negru.

Într-o seară sunt invitat la Tudoriţă împreună cu Vasile. Am stat la un coniac grecesc până după miezul nopţii, după care ne-am retras, Vasile rămânând să doarmă la mine. Ne-am dezbrăcat la pijama ca în fiecare seară, atât pentru comoditatea noastră, cât şi pentru a demonstra soldaţilor că nu ne temem de absolut nimic.

Abia ne-am culcat şi o puşcă mitralieră a început să ţăcâne cu serii scurte la escadronul lui Tudoriţă. Focul se intensifică, se aud acum două puşti mitraliere, cu un ansamblu întreg de focuri de armă. Încerc să-l chem pe Tudoriţă la telefon, însă acesta nu funcţionează.

— Ciobanule, du-te până la domnul căpitan Tudoriţă şi vezi ce se întâmplă. Te întorci imediat înapoi.

Vasile şi cu mine ne-am îmbrăcat şi am ieşit în tranşee. Ne-am despărţit, Vasile către flancul drept, eu către cel stâng, unde răpăiala se generalizase. Urma ca Vasile, după ce va parcurge toată poziţia Escadronului I şi a rezervelor sale, să se întoarcă şi să ne întâlnim la Tudoriţă. În acest timp aud explozia a două grenade, apoi două pistoale mitralieră ruseşti trag serii prelungite... Întâlnesc soldaţii lui Tudoriţă, dar toţi sunt destul de liniştiţi la posturile lor. Merg mai departe şi găsesc un ostaş în fundul şanţului pe burtă în timp ce celălalt trăgea cu arma la întâmplare. Îl opresc să mai tragă. Alte grenade se aud explodând căre postul de comandă a lui Tudoriţă; în timp ce două puşti mitraliere ţăcăne fără întrerupere tot în această direcţie!

Îl întâlnesc pe Ciobanu care se întorcea în fugă.

— Spune repede, ce se întâmplă?

— Absolut nimic, domnule Sublocotenent, domnul căpitan Tudoriţă trage cu o puşcă mitralieră în sus, în timp ce unul din agenţii săi trage cu altă puşcă mitralieră şi aruncă şi câte o grenadă pe acoperişul bunkerului! În acest timp domnul căpitan vorbeşte la telefon cu domnul Colonel, spunându-i că ruşii au intrat în poziţia sa, că sunt lupte grele, dar că speră să respingă atacul, fără a cere ajutorul rezervelor! Am restabilit legătura cu noi… o „banană” era scoasă… probabil intenţionat!

— Dar de ce toate acestea?

— A mai făcut domnul Căpitan încă odată acest lucru… probabil vrea „Mihai Viteazul”!

Mi-a crăpat obrazul de ruşine, auzind din gura lui Ciobanu aceste cuvinte. Nu ştiam ce să fac… să mă duc la Tudoriţă înseamnă fie a pactiza cu el, fie „Consiliul de Război”.

— I-ai spus că te-am trimis eu?

— I-am spus, domnule Sublocotenent, şi m-a trimis înapoi, spunând că nu are nevoie de ajutor, că va rezolva singur totul!

— Şi-a dat seama că eşti complet edificat că nu este vorba de nici un atac?

— Cum să nu-şi dea seama, domnule Sublocotenent, doar ştie că pentru a ajunge la dânsul a trebuit să trec peste întreaga poziţie! De altfel, când a vorbit cu mine, a astupat telefonul şi mi-a spus, făcându-mi cu ochiul: „Nu-i nimic Ciobanule, dar taci din gură, să nu-i spui lui Pantazi, asigură-l că i-am dat afară pe ruşi”, apoi, trăgând cu arma automată mai departe în sus, şi-a continuat convorbirea cu domnul Colonel!

Ruşinea m-a copleşit… să pactizezi cu soldaţii, pentru a induce în eroare pe comandantul tău şi pe camarazii alături de care în orice moment poţi să întâmpini un real atac inamic, aceasta întrece cu mult posibilităţile mele de înţelegere! Un simulacru ordinar pentru obţinerea „unei tinichele” nemeritate!

Nu am putut scoate un cuvânt… l-am luat pe Ciobanu şi ne-am îndreptat către postul meu de comandă. Focul a încetat

după mai bine de o oră, când l-am întâlnit pe Vasile, care venea grăbit către postul de comandă al lui Tudoriţă.

I-am explicat în câteva cuvinte cele întâmplate, iar Vasile furios, mi-a spus:

— Mergem imediat la Tudoriţă, vorbesc cu Teodorini la telefon şi-i cer permisiunea de a-l aresta pe loc.

— Nu, Vasile, mergem la bunkerul meu şi acolo vedem ce este de făcut… mâine dimineaţă luăm hotărârea.

Ajunşi la bunker, controlez telefonul care funcţionează. Telefoniştii lui Vasile instalează un nou telefon având legătură directă atât cu maiorul Codu, cât şi cu Regimentul şi Divizia.

Vasile, revoltat, vrea să-l cheme la telefon pe Teodorini şi să-i spună adevărul. Îl opresc cu multă dificultate căutând argumente greu de găsit. Reuşesc să-i spun:

— Vasile, nu trebuie să ne pripim, tu cunoşti intransigenţa şi violenţa lui Teodorini, s-ar putea ca el să ia o hotărâre pe loc, pe care să o regrete ulterior. Gândeşte-te că Tudoriţă este unul din puţinii ofiţeri activi ai Diviziei. Scandalul ar putea lua nişte proporţii colosale. Ei nu ar putea fi ascuns nici ultimului soldat din Divizie, şi nici nemţilor. Tu singur mi-ai spus că moralul este prost şi că am pierdut războiul. Dar nu toţi judecă cum judeci tu, că trebuie să luptăm până la sfârşit. Gândeşte-te că suntem la peste 2500 de kilometri de ţară şi ce am putea face în cazul unei defecţiuni grave! Nu Tudoriţă trebuie judecat acum de către noi, ci căpitanul comandant al Escadronului IV, căci pe el ar trebui să-i dăm pe mâna Consiliului de Război! Părerea mea este să-l scuturăm bine pe Tudoriţă şi să căutăm să-l recuperăm, „spălând rufele în familie”.

— Poate ai dreptate, dar mi-e silă să vorbesc cu el!

— Te cred, Vasile, dar ruşinea este prea mare, ea depăşeşte cu mult, nu pe individul Tudoriţă, ci Regimentul şi Divizia noastră, care nu merită o astfel de umilire. Dar îţi pui tu întrebarea în ce situaţie punem Înaltul nostru Comandament

faţă de nemţi? Eu propun ca în zorii zilei să mergem la Tudoriţă şi să-l facem „de două parale”, aşa cum merită, şi să rămână totul între noi!

— Asta în nici un caz, Ionică, nu mergem nicăeri… să vină el aici, şi nu mâine dimineaţă, ci acum! Trebuie să-şi dea seama de gravitatea faptelor lui, altfel încercarea noastră de a-l recupera este inutilă.

Vasile l-a chemat la telefon şi Tudoriţă a venit în cel mai scurt timp posibil, fără să pună nici o întrebare.

A fost cel mai îngrozitor rechizitoriu ce mi-a fost dat să aud în viaţa mea. Amintirea refuză să se desfăşoare mai departe. Tudoriţă nu a scos un cuvânt, aşteptând cu capul între palme ca Vasile să termine, apoi a spus: „Vă mulţumesc din suflet pentru lecţia pe care mi-aţi dat-o. Vă mulţumesc pentru încrederea pe care nu o merit şi pe care totuşi mi-o acordaţi. Vă promit că, după ce mă voi reabilita în ochii voştri, mă voi duce singur la domnul Colonel Dafinescu şi la domnul General Teodorini şi le voi spune cât am putut să fiu de nemernic”.

Mi-a fost milă de el.

Timpul a dovedit că încercarea noastră nu a fost zadarnică. Tudoriţâ nu era un laş, era un orgolios fluşturatec care s-a vindecat prin umilinţă.

Au trecut două luni, timp în care nici un atac inamic nu s-a produs, însă multe s-au schimbat în linia noastră de luptă.

La început ruşii ni se adresau zilnic prin megafon cerându-ne să părăsim poziţia şi să venim la ei, că nu vom fi socotiţi prizonieri de război şi vom fi trataţi ca prieteni. Nu le răspundeam niciodată! Într-o dimineaţă, caporalul Ciobanu îmi spune:

— Domnule Sublocotenent, ce-ar fi dacă le-am propune ruşilor ca între 8 şi 9 dimineaţa să nu se tragă nici un foc de armă şi ca în acest timp şi unii şi alţii să luăm apă de la izvorul dintre linii?

I-am dat aprobarea, Ciobanu a vorbit cu ruşii printr-un megafon improvizat şi aceştia au fost de acord ca, începând de a doua zi, atât noi, cât şi ei să mergem să luăm apă. Ciobanu s-a oferit voluntar pentru prima încercare. Totul s-a desfăşurat normal şi, de-atunci, de multe ori ai noştri se întâlneau cu ruşii la apă!

Această reuşită m-a încurajat să discut cu ruşii posibilitatea unei spălări a rufelor în mare, între două şi trei după amiaza, de către 5-6 soldaţi zilnic. Şi cu acest lucru ruşii au fost de acord, şi zilnic făceau baie în mare atât ai noştri, cât şi ai lor! Faptul a devenit obişnuinţă şi a fost cunoscut şi de generalul Teodorini!

Deşi până în toamna lui 1943, cât am stat pe această poziţie, s-au schimbat multe focuri de armă, un atac propriu zis nu a avut loc, în cele din urmă noi trebuind să părăsim poziţia în urma ordinului primit de la Armata a 17-a germană.

Între timp, în sectorul Diviziei a trebuit să se facă o incursiune de mare amploare, în spatele liniilor ruseşti, pentru distrugerea a două piese de Brandt de 120, care provocau mari pierderi.

Generalul Teodorini îi propusese colonelului Dafinescu ca această incursiune să fie făcută fie de Diaconescu fie de mine. Tudoriţă însă s-a oferit voluntar, iar succesul său a fost desăvârşit. Cele două piese au fost distruse, iar cei care le deserveau au fost aduşi prizonieri.

L-am îmbrăţişat pe Tudoriţă atât eu cât şi Vasile, iar acesta a plâns de bucurie, văzând că l-am iertat. A fost însă imposibil să-l oprim pe Tudoriţă să-i povestească lui Teodorini simularea pe care o făcuse. Nu era liniştit dacă nu făcea această mărturisire.

Pentru incursiunea făcută, Tudoriţă a fost propus la „Mihai Viteazul”, pe care l-a meritat din plin!

Divizia noastră a făcut admirabil faţă lipsei de ofiţeri experimentaţi înlocuindu-i prin subofiţeri făcuţi din trupă, reuşind să ajungă doar în câteva luni, din nou o unitate de elită.

În aceste condiţiuni armata română din Caucaz, separată complet de restul armatei, a dat dovadă de multă vitejie în războiul de poziţie şi de o admirabilă disciplină în retragere.

Pentru noi cei din Caucaz, înaltul Comandament german nu a fost nevoit să întocmească formule sofisticate cum ar fi „retragere elastică” sau „retragere pe poziţii dinainte stabilite pentru a se scurta frontul”.

În Caucaz nu s-a cedat nici o poziţie fără ordin, niciodată nici un atac rusesc nu a reuşit să ne dea definitiv peste cap, iar retragerea, care este cea mai grea operaţiune în război, s-a efectuat întotdeuna în cele mai bune condiţii.

* * *

Astăzi, când măsor cu paşii celula mea din Zarcă, amintirile din Caucaz îmi aduc o caldă mângâiere, peste zilele negre ce au urmat.

Astăzi sunt bine dispus! De altfel este natural, încă din timpul programului mi-am amintit de înălţarea mea la gradul de căpitan!

* * *

Mă revăd în celula mea din Zarca Aiud. Sunt şapte ani de-atunci! Era vara anului 1956 cald, frumos, şi eu continuam executarea celor 120 de ani, pe care cu multă mărinimie mi-i oferise anchetatorul meu Vuelniciuc prin sentinţa tribunalului de la Oradea. Zece ani pentru… zece ani pentru… etc. etc… total 120!

Se zvonea că nu vom executa chiar un secol, căci pedepsele se vor comasa... că anii se vor contopi... dar era destul de vag felul în care pedepsele vor intra una-ntr-alta pentru a o face numai pe cea mai mare!

Astfel „organizaţia împotriva regimului” socotită „crimă”, se putea computa cu „confecţionarea de armament şi muniţie”, tot o „crimă”, dar nu cu „tulburarea ordinei publice” şi cu „evadarea”, care erau delicte! Adunate, înmulţite şi împărţite pe categorii şi cumul de „ani lumină”, rezultatul nu era cunoscut!

Datorită acestor „necunoscute”, la care se adăuga recursul pe care nu-l făcusem, dar care exista totuşi şi care niciodată nu se putea şti dacă va scădea din pedeapsă, sau o va dubla, eu stam liniştit în celula mea, convins fiind că, dacă am scăpat „cu zile”, voi scăpa şi cu anii!

Când? Asta-i singura întrebare pe care nu trebuie să ţi-o pui într-un regim „socialist”!

Aud paşi pe culoar... paşii se opresc în dreptul celulei mele. Se trage zăvorul... se deschide uşa. Apare un gardian necunoscut, în mână cu o hârtie ruptă dintr-o pungă.

— Cum te cheamă?

— Pantazi!

Se uită pe hârtia maronie mototolită... silabiseşte ceva, apoi cu voce hotărâtă îmi spune:

— Ia-ţi bagajul, dar absolut tot, şi ieşi afară!

Curioasă formulă... incompletă... de obicei formula este mai clară... îţi indică şi direcţia... ieşi în p... m... afară! Din acest motiv sunt descumpănit... nu mai ştiu ce trebuie să cred! Dar într-un regim de „largă concentrare”, în care „clasa muncitoare îşi are rolul său conducător”, trebuie să fii gata pentru absolut orice! Am acceptat astfel şi formula incompletă, lipsită de

indicaţia direcţiei, pornind fără direcţie, în cea mai precisă direcţie!

Am ajuns la grefă! Ce-or vrea cu mine? Îmi dau bagajul de la magazie! Îmi dau o foaie de drum şi o jumătate de coală de hârtie. Citesc… foaie de eliberare!!!

Cum? De ce? Inutil să-mi pun întrebări! Mă duc la gară. Aştept trenul şi mă gândesc! Aaaa, da… mi-a expirat pedeapsa… dar cu secolul cu care am fost gratificat de Vuelniciuc, cum rămâne? Nu… nu… nu trebuie să-mi pun astfel de întrebări… este inutil… nu voi găsi niciodată răspunsul.

Mă urc în tren… caut să par un călător oarecare. Mare înghesuială… mi se pare că toţi se uită cu curiozitate la mine… mi se pare că şoptesc între ei, eu fiind obiectul şi subiectul!

Într-adevăr, unul dintre ei vine la mine şi mă întreabă:

— De la Aiud?

— Da… de la Aiud!

— Chiar de-acolo? Cât aţi stat?

— Vreo zece ani.

— Cât aţi spus… zece ani!?

Am ridicat din umeri şi l-am privit zâmbind.

Până la Bucureşti, am fost copleşit cu cadouri: doi pui fripţi, un cozonac de care nu m-am atins, două pachete de ţigări „Carpaţi”, pe care le-am fumat şi am mai cerut şi un litru şi jumătate de palincă, pe care l-am terminat. Culmea… Nu mi-a fost rău şi nici nu m-am ameţit măcar!!!

În sfârşit am ajuns la Bucureşti!

A doua zi de dimineaţă m-am dus la miliţie să-mi scot „buletinul de populaţie”. M-am prezentat la ghişeu cu foaia de eliberare şi două fotografii, cerând să mi se elibereze buletinul.

— Daţi-mi, vă rog, şi livretul militar.

— Nu am livret, vin din puşcărie!

— Vă duceţi la Comisariatul Militar şi cereţi să vi se elibereze livretul militar, apoi veniţi cu el aici.

Am ajuns la comisariatul militar, am prezentat foaia de eliberare şi cele două fotografii, cerând să mi se dea livretul.

— Daţi-mi, vă rog şi buletinul de populaţie!

— Nu am buletin de populaţie, tocmai de aceea am venit după livretul militar, deoarece trebuie să-l prezint la miliţie, pentru a mi se elibera buletinul de populaţie!

— Noi nu vă putem elibera livretul, fără buletinul de populaţie!

Am simţit cum mi se urcă sângele la cap… abia mă abţin să nu izbucnesc.

— Domnule Plutonier, eu nu sunt bătaia dumneavoastră de joc, ori îmi daţi livret, ori fac un scandal să mă pomeniţi! Ultimele cuvinte, mai mult le-am strigat. Vine un căpitan.

— Ce s-a întâmplat?

Îi explic totul de la început, apoi aştept oarecum calm răspunsul căpitanului. Mă bagă într-un birou.

— Tovarăşe, nu te supăra, noi nu putem elibera livret dacă nu aveţi buletin de populaţie!

— Domnule Căpitan, dacă nu-mi daţi livret, vă rog să chemaţi miliţia să mă aresteze… eu am locuinţa mea la penitenciarul Aiud, şi cer să fiu dus acolo!

Ultimele cuvinte au fost pur şi simplu „urlate”, iar căpitanul nu ştia cum să mă liniştească. Inutil, o uşă se deschide şi intră un maior, care întreabă la rândul său despre ce este vorba. Căpitanul îi explică. Maiorul stă şi se gândeşte! Intervin din nou, deoarece nu mai pot să văd doi dobitoci gândindu-se şi nerezolvând nimic:

— Domnule Maior, telefonaţi la miliţie şi rezolvaţi între dumneavoastră.

— Da, tovarăşe... bună idee, telefonează tovarăşe Căpitan şi nu mai plimbaţi omul pe drumuri! Zicând aceasta, maiorul a plecat.

Căpitanul vorbeşte la telefon, explică „care-i problema”, ascultă, după care răspunde: „nici noi nu putem elibera livret fără buletin”! Convorbirea nu se încheie... căpitanul ascultă mai departe şi... „dacă vrea... să i-l dea dânsul”! Pune receptorul în furcă, după care îmi spune:

— Vă rog, aşteptaţi aici, mă duc să vorbesc cu tovarăşul Comandant.

După 15-20 de minute se întoarce şi îmi spune:

— Veniţi cu mine... s-a rezolvat!

Intrăm în alt birou... alt căpitan, căruia însoţitorul meu îi şopteşte ceva la ureche... apoi pleacă.

— Ce grad ai avut dumneata şi care a fost ultima unitate?

În 1946, după eliberarea mea de la Uranus, primisem o adresă de la Cercul Teritorial Bucureşti, precum că mi s-a luat gradul de locotenent şi de-acum înainte figurez ca soldat în cadrul Cercului Teritorial Bucureşti.

Am răspuns fără ezitare:

— Soldat la Cercul Teritorial Bucureşti.

— Ce contigent?

— 1942.

A căutat, s-a învârtit, s-a fâţâit, a plecat din birou, s-a întors, a mai căutat, iar a plecat şi s-a întors împreună cu alt maior. După câtva timp maiorul mă întreabă:

— Dumneata ai fost teterist, tovarăşe?

Nu, domnule Maior... eu am fost ofiţer activ, dar în Iunie 1946 mi s-a luat gradul.

— Păi de ce nu spui aşa, tovarăşe... ai fost deblocat din cadrele active ale armatei?

— Domnule Maior, eu am fost Locotenent în regimentul 9 Roşiori şi am fost deblocat cu data de 1 Martie 1946. Nu mai

ştiu la ce dată, în Iunie 1946, mi s-a luat gradul de locotenent, devenind soldat!

— Zi aşa, tovarăşe! Dumneata probabil eşti Căpitan! Apoi a început să caute şi foarte repede găseşte Memoriul meu, îl răsfoieşte şi îmi spune foarte zâmbitor:

— Uite, tovarăşe… am avut dreptate… dumneata ai fost avansat Căpitan la 19.8.1947, cu vechimea din 01.10.1946!

— Domnule maior, chiar că nu mai pricep nimic… la 1 Martie 1946 mă degradaţi, mă condamnaţi la peste un secol de închisoare şi, în timp ce eu sunt puşcăriaş, mă avansaţi în 1947 cu vechimea din 1946!!!

— Tovarăşe, eu nu sunt vinovat de toate-acestea, eu citesc în Memoriul dumitale şi văd că eşti Căpitan de infanterie!

— Cum de infanterie, domnule Maior? Eu am fost întotdeuna cavalerist!

— Tovarăşe, eu nu am ce vă face, eu nu vă pot da livret nici de soldat, nici de cavalerist… la mine aici scrie clar: Căpitan de infanterie!

Aşa mi-am făcut livretul militar şi după aceea buletinul de populaţie!

M-o crede cineva vreodată, că a trebuit să fac atâta închisoare, pentru a fi avansat direct Căpitan de la gradul de soldat?!!! Mi-am adus după aceea aminte că Napoleon a spus: „Fiecare soldat are în raniţa sa bastonul de Mareşal!”. Dar Napoleon făcea astfel de înălţări spectaculoase în grad, pe câmpul de luptă!

Să dea comuniştii o consideraţie atât de mare puşcăriei încât să mă facă „Căpitan de Plai”?

* * *

Mă plimb prin celula mea râzând de unul singur şi mă gândesc că peste trei luni, când mă voi elibera, mă aşteaptă

probabil gradul de Mareşal! De ce nu… am şi evadat… am luat şi peste un secol de ani puşcărie… merit… ce nu se poate întâmpla sub comunişti?

Termin cu executarea programelor şi îmi reiau obişnuita plimbare. Este o zi frumoasă de vară. Timpul eliberării se apropie, la 13 Noiembrie împlinesc cei cinci ani cu care am fost gratificat de Tribunalul Militar din Constanţa!

Fiind vreme frumoasă sunt optimist şi mă gândesc… ce-ar fi să fiu eliberat la termen? Dacă după evadare, când acumulasem un număr record de ani, care-mi făceau o frumoasă urare de „viaţă lungă”, respectaseră totuşi termenul iniţial, de ce nu ar face-o şi acum, când condamnarea mea se limita la cinci ani corecţional? Încet, încet, revin la realitate. Condamnările nu au importanţă, totul este doar momentul politic actual, care m-ar putea elibera imediat, după cum aş mai putea sta mult şi bine! Este singurul lucru la care nu trebuie să mă gândesc… vom vedea!

De la eliberare, gândul îmi zboară la arestare, la anchetă, fixându-se la judecarea evadării.

* * *

Ajungem cu camionul la Oradea. Suntem frânţi de oboseală. Lanţurile de la picioare, cătuşele de la mâini şi ochelarii şi-au lăsat urme adânci şi dureroase.

În poarta închisorii suntem opriţi şi un căpitan înfipt şi arogant ne ţine un mic discurs: „Aici nu vă merge banditilor, aici sunteţi la Oradea!”.

Fiecare „comandant” este mândru de „unitatea sa”, fiecare îşi închipuie că el este „alfa şi omega”, este despotul care nu dă socoteală nimănui, împuternicit cu depline puteri asupra „sclavilor”, de a căror viaţă dispune după propria voie. Suntem obişnuiţi cu aceste urări de „bun sosit”!

Un plutonier cu o listă în mână este supus la grele chinuri; trebuie să descifreze numele noastre!

Sunt strigat primul… mi se scot cătuşele de la mâini, lăsându-mi-se lanţurile la picioare. Pornesc însoţit de un sergent major. Traversez o curte interioară şi ajung la un vechi celular foarte lung, cu celule pe dreapta şi pe stânga. Sunt băgat în prima celulă pe dreapta. Spaţiul este de doi metri şi jumătate pe doi şi jumătate. Fereastră înaltă cu geamuri sparte. Un pat de fier, o saltea complet ruptă în care mai este puţină pleavă… paiele doar amintire… pătura… cu numele! O tinetă mare şi grea completează mobilierul. Pe jos… ciment mâncat de ani… o vizetă de tablă circulară, destul de mare şi uşor manevrabilă dinăuntru, completează noua mea locuinţă.

Sunt aduşi toţi camarazii mei, fiecare beneficiind de o garsonieră similară!

Nu pot spune că celula mea este strategic prea bine aşezată. Uşa de la intrarea pe celular este lângă mine!

Operaţiunea încarcerării s-a terminat. Cât timp vom sta aici? Este într-adevăr cea mai proastă închisoare pe care am cunoscut-o, şi nu este puţin spus, ţinând seama că, cu excepţia Moldovei, „Partidul şi Guvernul” au avut largheţea de a-mi oferi ospitalitate peste tot!

„Restaurantul pensiunii” ne oferă zilnic cea mai clară apă chioară ce mi-a fost dat să văd până acum pe unde am trecut. Vizită medicală nu există. Se face baie în fiecare Duminică, dar absolut numai cu numele! Apa este fiartă, imposibil să te apropii de ea. Baia constituie un calvar în plus căci fără a te spăla, trebuie să te dezbraci şi să te îmbraci în mare viteză, să ţi se taie lanţurile… să ţi se bată lanţurile!

La numărul de dimineaţă asistă întotdeauna comandantul închisorii, căpitanul Tilici.

Suntem îmbrăcaţi cu salopetele cu care am evadat, puse pe pielea goală. Frigul este cumplit. În trei luni situaţia devine

disperată. Iarna vine cu mult mai repede... iarna lui 53-54! Unii dintre noi desfac saltelele şi se bagă înăuntru, dar soluţia nu se dovedeşte bună, deoarece, din cauza frigului şi a nervozităţii, la maximum 15 minute trebuieşte să ne facem necesităţile.. Celula se umple de pleavă, care trebuie curăţată. Inovaţia cu intrarea în saltele cade, fiind înlocuită cu plimbarea. Dar cum? Cu lanţuri? Este imposibil şi acest lucru. Nopţile devin un calvar. Pe geamurile sparte, zăpada viscolită intră în celulă şi pe cimentul de pe jos se depune un strat de gheaţă. Stratul se îngroaşă... ghetele sunt rupte... calc cu piciorul gol direct pe gheaţă. Majoritatea dintre noi fac dezinterie.

Doctorul Make Dumitrescu se ceartă în fiecare zi cu căpitanul Tilici, cerând: vizită medicală, îmbrăcăminte, geamuri la ferestre şi mâncare mai acceptabilă. Totul este inutil... Tilici zâmbeşte batjocoritor!

Din cauza dezinteriei, refuz mâncarea. După două zile, Tilici mă întreabă ironic:

— Ei, cum e, domnule Căpitan?

— Foarte bine!

Tilici a plecat nemulţumit că nu m-am plâns de nimic. Nu avea niciun rost, Make o făcea zilnic în numele tuturor.

În sfârşit, prima vizită medicală! Am intrat în cabinetul medical împreună cu doctorii Make Dumitrescu şi Paul Iordănescu. Într-un colţ al cabinetului am observat un cântar. Am 44 de kilograme! Paul are 46, dar el are 1,86 înălţime!

Doctorul, un evreu bătrân, pare a fi timorat, nu ne examinează pe nici unul, nu vrea să stea de vorbă cu noi. Make este revoltat la culme, el vorbeşte în numele tuturor şi în calitatea lui de medic, arătându-i că majoritatea suntem bolnavi de dezinterie, că nu ni se dau medicamente, că nu avem îmbrăcăminte, că nu sunt geamuri la ferestre, că în loc de saltele şi pături ni se pun lanţuri la picioare, şi îl invită să

controleze mâncarea, care este mai proastă decât lăturile porcilor!

Doctorul evreu răspunde că nu are medicamente şi că celelalte neajunsuri nu intră în atribuţiile sale!

Make devine furios şi-i reaminteşte responsabilităţile doctorilor după procesele de la Auschwitz, Buchenwald şi Dachau, precum şi pedepsele grele la care au fost condamnaţi.

Evreul pare zguduit, se repede la dulapul de medicamente şi ne dă câte două aspirine fiecăruia, spunându-i lui Make că este tot ce poate face acum pentru noi, dar că va raporta mai departe situaţia.

Singura măsură ce a fost luată a fost aceea de a ni se da bocanci la cei care îi aveam rupţi. Mie mi s-a dat un bocanc numărul 40, numărul meu, celălalt numărul 46, deoarece nu aveau alţii!

După o săptămână în care nu am mâncat absolut nimic, m-am vindecat în mod miraculos de dezinterie! Nu mai ştiu la ce greutate am reuşit să ajung, deoarece nu am mai fost niciodată la vizita medicală.

Am convingerea că totul s-a terminat, exterminarea noastră a fost hotărâtă de către Securitate. Metodele s-au schimbat... nu mai eşti împuşcat fără judecată şi aruncat în curtea coloniei, nu mai eşti torturat la Securitate... nici măcar înjurat, dar finalul este acelaşi... moartea, moartea prin chinuri îngrozitoare, moartea prin frig şi foame, moartea prin totala deteriorare fizică. Sunt hotărât s-o înfrunt fără regrete... a sosit momentul „cu o moarte toţi suntem datori”!

La baie Duminica observ o oarecare izolare a mea de către ceilalţi şi în acelaşi timp o volubilitate ieşită din comun a lui Ducu Ciocâlteu faţă de ţăranii grupului nostru. Toţi aceştia sunt plasaţi în capul celălalt al celularului, astfel încât nu am nici o legătura cu ei. În afara programului, miliţienii nu se arată pe celular, iar conversaţiile între noi sunt în toi. Vecinii

mei sunt Make şi Paul în faţă şi Colea Ungureanu în dreapta. Cu aceştia stau de vorbă, schimbând impresii… cu ceilalţi, nici o legătură, ori tocmai aceia am impresia că mă izolează!

Într-o dimineaţă aud uşa de la intrare deschizându-se. Este ceva cu totul neobişnuit ca, după program, să intre miliţianul pe celular. Aud zăngănit de lanţuri şi paşii trec de celula mea. Mă reped la vizetă şi mă uit. Îi văd din spate pe Ion Ioanid şi pe Titi Coşereanu. Sunt conduşi către ultimele celule. Pleacă miliţianul. Începe conversaţia… abia desluşesc câteva cuvinte… nu înţeleg mai nimic. I-a prins şi pe ei… a mai rămas liber doar Ion Cojocaru! Şi totuşi evadarea noastră a fost o mare reuşită. Am demonstrat din plin ceea ce voiam… nu ne vom supune niciodată regimului comunist şi nu ne va intimida nici un fel de represiune împotriva noastră.

Cu multă greutate pot lua legătura directă cu Ion Ioanid, aflând că soţia mea este bine. A făcut şi ea doi ani de închisoare la Mislea şi Ion a reuşit să o vadă în două rânduri. Tot Ion a adus ştirea că soţia lui Ducu Ciocâlteu a divorţat şi s-a remăritat cu un prieten al lui Ducu.

Câte nu ne povestise Ducu despre soţia lui Oana, pe care o furase de la părinţi când avea 16 ani? Desigur ştirea l-a afectat serios pe Ducu.

Comunicaţia verbală cu Ion făcându-se cu destulă dificultate, datorită distanţei mari dintre noi, am preferat să nu intru în amănunte, lăsând totul pe mai târziu. Am aflat totuşi că mama mea este bine şi se află tot în domiciliul obligatoriu. Ion a reuşit să stea trei luni în libertate, majoritatea timpului în Bucureşti.

Conversaţiile între celule se ţin lanţ, dar noii veniţi fiind în extremitatea cealaltă a celularului, aflăm veşti doar prin releu şi cu multă dificultate.

În tot acest timp am discutat cu Make în amănunt ancheta avută la Baia Mare şi am ajuns la concluzia că toţi civilii

implicaţi în viitorul nostru proces vor putea fi scoşi din cauză. Aşteptăm cu înfrigurare procesul, care nu mai poate întârzia mult.

Într-o dimineaţa ne scot din celule pe mine, pe Ducu Ciocâlteu şi pe Make Dumitrescu. Ne urcă într-un camion şi ne duc la tribunalul Militar. Ne am dat seama că suntem duşi ca martori ai acuzării, pentru civilii implicaţi în procesul nostru. Cu multă dificultate, deoarece suntem straşnic supravegheaţi, Make a reuşit să ne spună:

— Nu recunoaştem că am primit nici o informaţie de la nimeni.

Ducu îi răspunde:

— Nu putem nega chiar totul, vom avea o situaţie îngrozitoare, va veni Securitatea şi vai de capul nostru după aceea!

Make intervine energic:

— A! vasăzică tu ai fost cel care ne-ai pus pe toţi în faţa faptului împlinit la Securitate, mărturisind totul?

— Eu nu am mărturisit nimic la Securitate, eu nu am făcut decât să recunosc ceea ce Vuelniciuc ştia, a răspuns Ducu mai mult mormaind şi evitând privirea aspră a lui Make.

Primul chemat este Make, după care şedinţa se suspendă, deoarece Make nu a recunoscut să fi stat de vorbă vreodată cu miliţienii Baciu şi Kuhardt, în legătură cu evadarea.

Suntem duşi la penitenciar, iar Ducu pare complet distrus.

A doua zi din nou la Tribunalul Militar, tot numai noi trei.

În sala de aşteptare, unde ne aflăm, apare Vuelniciuc, anchetatorul nostru, care se uită crunt la Make, apoi întoarce privirea spre mine, având un obiectiv cu mult mai îndepărtat, şi îi face semn lui Ciocâlteu să-l urmeze.

După vreo 15-20 de minute, Ciocâlteu se întoarce absolut fiert.

Este chemat Make. Ducu are timp să-mi spună:

— Dacă nu recunoaştem totul… ne distruge!

Make se întoarce furios şi spune cu voce tare:

— Să creadă el că eu voi declara altfel decât îmi dictează conştiinţa!

Se produce zarvă mare, întrucât nu avem dreptul să vorbim. Miliţienii care sunt între noi sunt atât de surprinşi de îndrăzneala lui Make, încât trebuie să se mulţumească cu un „ssst" prelungit!

Vuelniciuc intră din nou, alb la faţă, furios, îl măsoară pe Make din cap până în picioare, trece cu privirea peste mine şi pleacă!

În sala de şedinţă primul este chemat martorul Matei Dumitrescu. După două minute se aude vocea mai mult strigată a lui Make. „Nu am primit informaţii de la nimeni"!

Se aude vocea tunătoare a procurorului, într-o românească scâlciată:

— Minţi, uite ce aţi declarat cu toţii la Securitate:…

Make nu-l lasă să vorbeascăşi strigă:

— Dumneavoastră nu cunoaşteţi metodele Securităţii!!!

Primul martor este dat afară.

Sunt chemat în sala de şedinţă. Sala este plină la refuz. Se aude vorbind numai ungureşte. Preşedintele agită clopoţelul. Se face linişte. Spun cum mă cheamă… apoi jur să spun adevărul, şi numai adevărul!

Sunt întrebat:

— Ce informaţii ai primit dumneata de la acuzatul Conţiu?

— Absolut nici o informaţie, am declarat acest lucru şi la Securitate.

Sunt dat afară… cu jurământ cu tot, nu cred că am stat mai mult de două minute! Make este vesel, Ducu… pământiu.

Intra Ciocâlteu. Trec vreo cinci minute. Auzim:

— La Securitate ai declarat altfel, ai minţit atunci sau minţi acum?

Nu înţelegem răspunsul lui Ducu, dar probabil că o scaldă! Mai trec vreo zece minute, în care nu auzim nimic. După aceea din nou vocea procurorului:

— Iar minţi… am să vă trimit pe toţi la Securitate pentru o nouă ancheta!

Trec alte zece minute şi apare Ducu complet desfigurat. Miliţienii slăbesc vigilenţa, Ducu ne spune:

— Nu a fost posibil să retractez totul, am spus numai că eu personal nu am primit informaţii de la nimeni.

— Dar noi am primit? întreabă Make cu silă!

— Da, nu puteam s-o întorc complet, răspunde Ducu cu ochii în pământ!

— Acum m-am lămurit cine a fost „turnătorul"! spune Make cu cruzime, privindu-l scârbit pe Ducu.

Astfel s-a terminat procesul „civililor" şi mai târziu am aflat că şi ei şi-au schimbat declaraţiile date la Securitate şi au fost achitaţi din lipsă de dovezi!

Mai sunt şi astfel de minuni în zilele noastre!!!

Soarta noastră însă nu se schimbă cu nimic, iar iarna lui 53 pe 54 îşi arata colţii din ce în ce mai mult. Cu ajutorul iernii şi a lui Tilici, Vuelniciuc îşi ţine cuvântul: „Am să vă distrug!".

Nu mâncăm, nu dormim din cauza frigului, ne sfârşim de la o zi la alta. De unde mai avem rezistenţă, numai Dumnezeu ştie, căci probabil El ne-o dă.

Conversaţiile între celule sunt din ce în ce mai rare, toţi ne retragem în interiorul nostru, în gândurile noastre, încercăm să hibernăm precum urşii, dar fără blana lor! Ore întregi nu se aude o vorbă pe celular. Cei cu ferestrele la sud îşi mai pierd câteva ore din zi uitându-se pe fereastră în curtea închisorii, unde văd deţinuţii de drept comun agitându-se la diferite corvoade. Noi, cei de la nord, nu vedem decât zidul închisorii la doi metri de fereastră!

Aflu de la „sudişti” că doctorul evreu se află printre deţinuţii de drept comun! Sub o altă formă, responsabilitatea de la Auschwitz a triumfat! Acum cunoaşte şi el măcar în parte suferinţele noastre, pentru care nu a avut nici ochi de văzut, nici urechi de auzit! Dar ce ne comparăm noi cu „dreptul comun”? Ei au căldură, au îmbrăcăminte, o altfel de mâncare şi, în plus, pachet şi vorbitor! Este drept că acolo au intrat pentru crime sau pentru furturi, deci vina lor este „minoră”!

Vom rezista oare până la proces? Când va fi acesta? Am convingerea că, odată procesul terminat, ne vor duce la un penitenciar de execuţie... Aiud sau Gherla, şi acolo situaţia va fi cu totul alta. Numai că trebuie să rezistăm... Trebuie!

Într-o dimineaţă, după program, uşa coridorului se deschide şi din nou se aud multe lanţuri zornăind! Pe cine or fi adus? Noii sosiţi sunt băgaţi în celule şi miliţianul pleacă. Conversaţia între celule începe instantaneu! Au fost duşi tot în fundul celularului. Aflu că sunt evadaţi de la mina de plumb Valea Nistrului!

Locotenentul de artilerie Marin Ţucă şi trei ţărani bănăţeni: Românu, Coţofană şi...?

Culmea, au evadat de la Valea Nistrului în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră cu noi! Procesul lor avusese loc, iar sentinţa a fost aceeaşi pentru toţi: „Condamnaţi la moarte”!

Bravul locotenent Marin Ţucă este resemnat. El este absolut convins că va fi executat, dar este împăcat cu acest gând. El spera, ca prin recurs, ceilalţi trei camarazi ai săi să fie absolviţi de pedeapsa capitală. Este tot ceea ce-şi mai doreşte. Fiu de preot din Oltenia, suflet curat, cu credinţă în Dumnezeu, nu-i este frică de moarte, dar în aceste clipe se gândeşte numai la suferinţele părinţilor săi. El îl roagă pe Ion Ioanid ca, după eliberare, să-l vadă pe tatăl său şi să-i spună că el aşa a înţeles viaţa, că nu a făcut decât ceea ce i-a dictat conştiinţa şi că va merge în faţa plutonului de execuţie cu fruntea sus, având

sufletul împăcat. Nu-i pare rău că va muri, dar cere iertare părinţilor pentru supărarea ce le-o pricinueşte.

Lui Marin Ţucă, dorinţa i-a fost îndeplinită… celor trei camarazi ai săi li s-a comutat pedeapsa în „muncă silnică pe viaţă”, el însă a fost executat doi ani mai târziu, în 1955, la Cluj.

Condamnarea la moarte a evadaţilor de la Valea Nistrului a produs o puternică impresie în rândurile noastre, care aşteptam procesul.

În capătul celălalt al celularului, iniţiativa o ia Titi Coşereanu, căruia îi este frică de acuzarea ce ni se aduce: „Confecţionare de armament şi muniţie”.

El susţine prin peroraţii zilnice la vizetă că nu trebuie să recunoaştem la proces sub nici un motiv că am confecţionat grenade, căci aceasta ne va aduce pedeapsa cu moartea, ci să căutăm să demonstrăm că denumirea de grenade a fost impropriu dată, în realitate acestea fiind petarde. Dintre intelectuali, în fundul celularului se mai aflau Ion Ioanid şi cu Ducu Ciocâlteu.

Ion Ioanid, care a luat parte la confecţionarea grenadelor împreună cu mine, recunoscuse termenul de grenade la ancheta ce i se făcuse mai târziu la Baia Mare, de altfel ca toţi ceilalţi care fusesem anchetaţi înaintea lui, şi nu înţelege nici să împărtăşească teama lui Coşereanu şi nici să revină asupra unei declaraţii date, care corespundea adevărului. Din acest motiv el bagatelizează peroraţiile lui Coşereanu, care ajunge la exasperare, făcându-ne pe toţi inconştienţi!

Lui Ducu Ciocâlteu îi convine de minune replica lui Ion Ioanid, însă din cu totul alt punct de vedere, şi anume pentru a nu-l supăra pe anchetator!

Ţăranii din acest colţ al celularului cu toate că erau mai apropiaţi de Coşereanu decât de toţi ceilalţi, ascultând la vizetă discuţiile între un Ioanid ironic şi un Coşereanu împanicat, au

înclinat către primul, unul dintre ei adresându-se lui Titi: „Lasă, nea Titi, că ţi-e frică”!

Titi Coşereanu şi-a susţinut însă până la sfârşit punctul de vedere, ceea ce l-a stimulat pe Ioanid în a-l contrazice, spre amuzamentul tuturor!

Din locul în care este plasată celula mea, eu aud prea puţin din aceste conversaţii, dar sunt cu totul de acord cu Ion Ioanid. Noi nu avem dreptul de a reveni asupra declaraţiilor date, deoarece acestea marchează hotărârea noastră de evadare, care la rândul ei simbolizează opoziţia noastră categorică regimului comunist. Pe de altă parte o revenire asupra unui fapt evident ar marca lipsa noastră de răspundere din cauza fricii şi ar aduce o umbră declaraţiilor date de către noi în procesul civililor implicaţi în evadarea noastră.

Eu consider că am avut obligaţia de a reveni asupra unor declaraţii, care implicau pe alţii alături de noi, dar nu înţeleg să revin asupra unui adevăr evident, numai pentru o iluzorie uşurare a propriei noastre situaţii. De altfel în colţul celularului nostru, Make, Paul şi Colea sunt şi ei de acord cu mine.

Înverşunarea lui Coşereanu de a schimba declaraţiile în privinţa grenadelor, a dus la un rezultat exact contrariu obiectivului său.

Dacă procesul în sine nu constituia o preocupare deosebită pentru noi, el era aşteptat cu nerăbdare, socotind că după proces vom putea scăpa, fiind transferaţi la un penitenciar de execuţie.

Make însă are şi o altă preocupare, aceea de a stabili cu claritate responsabilitatea „turnătoriilor” făcute în cursul anchetei la Baia Mare, în urma cărora fuseseră implicaţi toţi cei ce ne dăduseră informaţii. Aceste turnătorii merseseră atât de departe, încât fiecare dintre noi îşi avea un portret psihologic perfect, pus la dispoziţia anchetatorului!

Întreaga reţea de informaţii de care dispuneau deţinuţii de la Cavnic, şi chiar de la Baia Sprie, fusese denunţată Securităţii! Toţi oamenii mai proeminenţi din cele două colonii îşi aveau portretul psihologic, în cele mai mici amănunte, în mâinile lui Vuelniciuc, ceea ce eu simţisem într-o oarecare măsură dintr-o şuşoteală a lui Ducu Ciocâlteu cu ţăranii şi o oarecare izolare a mea de către aceştia. Make cunoştea cu mult mai multe lucruri. Acum el are convingerea că „turnătorul” de la Baia Mare este Ducu Ciocâlteu şi că acesta, pentru a ieşi de sub bănuială, caută susţinerea ţăranilor, spre a arunca totul asupra mea. Make nu vorbeşte un cuvânt cu nimeni în această privinţă, nici măcar cu mine, dar cu memoria sa formidabilă reconstituie tot trecutul şi aşteaptă procesul pentru o completă edificare a raţionamentului său lipsit de cea mai mică fisură.

A venit ziua mult aşteptată a procesului! Suntem cu toţii îmbarcaţi într-un camion şi duşi la Tribunalul Militar.

Înghesuiţi într-o cameră alăturată sălii de judecată, nu mai putem fi opriţi să vorbim între noi. Titi Coşereanu ridică din nou chestiunea grenadelor, spunându-ne la toţi să ne rectificăm declaraţiile, numind grenadele petarde, căci altfel ne aşteaptă pedeapsa cu moartea! Nimeni însă nu-l ia în seamă ceea ce-l aduce pe Coşereanu la disperare!

Suntem băgaţi de-a valma în sala de judecată, care este arhiplină. Auzim vorbindu-se numai ungureşte. Securitatea voieşte să facă din acest proces un proces de răsunet, prin care să timoreze pe cei din libertate! Numai aşa se explică faptul că atât de multă lume a putut să asiste. Evident că întreaga asistenţă este compusă din oameni ai Partidului, din colegiul avocaţilor, din oficialităţi, dar tocmai aceştia trebuiau timoraţi. Pe de altă parte Securitatea, fiind convinsă de efectul avut asupra noastră de pedepsele cu moartea acordate camarazilor noştri de la Valea Nistrului, era convinsă că vom face orice

pentru a evita acest lucru, deci vom fi umili şi vom cerşi iertarea!

Nu putem vorbi între noi, dar acest lucru îl simte fiecare şi toţi ne bucurăm de la început de marele fiasco pe care îl va culege Securitatea.

Atât judecătorii, cât şi avocaţii, depun eforturi uriaşe pentru a lega câteva cuvinte româneşti, iar Make este singurul care poate reţine şi astfel de scâlcieturi!

Procesul decurge exact cum nu voia Securitatea! Fiecare dintre noi îşi asumă responsabilitatea faptelor sale, neexistând un singur caz de a se da vina pe altul. Singura neconcordanţă este ridicată de Titi Coşereanu, care susţine mai departe că noi nu am confecţionat grenade, ci petarde! Acest incident s-a pierdut în ansamblul procesului, care a arătat net solidaritatea noastră, precum şi indiferenţa manifestată atât faţă de instanţă, cât şi faţă de hotărârea ei.

La răspunsurile noastre clare şi indiferente, din care se poate vedea întreaga noastră desconsiderare faţă de cei ce ne judecă, de multe ori se aud murmure şi exclamaţii de admiraţie din sala care fierbe!

A sosit şi momentul ultimului cuvânt al acuzaţilor.

I se dă cuvântul acuzatului Matei Dumitrescu, care din întâmplare ocupă primul loc.

Make, un profund cunoscător al Marxism-leninismului încă din facultate, alege arma lor spre a-i nimici, transformând apărarea într-un rechizitoriu tăios cu care pulverizează toate punctele de acuzare, apoi trece la ofensivă arătând lipsa de umanitate, încălcarea celor mai elementare drepturi ale omului şi aduce aminte instanţei că a întrecut cu mult pe cei condamnaţi la Numberg pentru crime similare. În timp ce Make vorbeşte, sala freamătă şi se aud exclamaţii admirative şi murmure de aprobare!!! Cât s-ar părea de curios, dar

preşedintele nu-l întrerupe, fie că limbajul marxist-leninist îi place, fie că nu înţelege mare lucru!

Urmez la cuvânt, ocupând locul al doilea după Make. Sunt extrem de scurt: Nu regret ceea ce am făcut, iar dacă vreodată voi scăpa din închisoare, voi lupta împotriva comunismului prin presă, prin radio sau chiar cu arma în mână.

Aceste cuvinte provoacă un adevărat vacarm în sală, preşedintele, agită clopoţelul şi evacuează sala suspendând şedinţa.

Suntem imediat îmbarcaţi în camion şi duşi ia penitenciar.

Niciodată nu li s-a mai acordat ultimul cuvânt celorlalţi!

La ajungerea pe celular, toată lumea îşi manifestă deplina satisfacţie pentru felul în care a decurs întregul proces.

După câteva zile suntem duşi la grefa penitenciarului pentru a ni se citi sentinţa şi pentru a semna cererile de recurs.

Imposibil de a ne da seama de condamnare, deoarece suntem condamnaţi pentru fiecare punct de acuzaţie în parte, iar cumulul nu este făcut. Fiecare dintre noi acumulează peste un secol şi nimeni niciodată nu a aflat exact, cu cât am fost gratificaţi!

Surpriza comandantului închisorii, Tilici, care este prezent la citirea sentinţei şi care se umflă în piept de parcă el ar fi pronunţat-o, urmează abia când ni se înaintează cererile de recurs.

Fără a fi vorbit între noi, absolut toţi refuzăm să semnăm cererea de recurs!!!

După lecţia oferită Tribunalului Militar din Oradea şi asistenţei, iacă o nouă lecţie o primesc acum criminalul Tilici şi ciracii lui!

Satisfacţia noastră este cu mult mai mare decât dacă am fi fost puşi în „libertate" şi hăituiţi de Securitate. Sunt sigur că cei ce-au asistat la procesul nostru, la Oradea, nu-l vor uita

niciodată, căci acolo a triumfat adevărata libertate, libertate pe care ne-am luat-o singuri, aceea de a spune cu voce tare adevărul şi de a acuza Comunismul de toate nenorocirile pe care le aduce.

Securitatea a primit cu această ocazie cea mai mare sfidare, iar umilirea cu atâţia martori, pe care ne-o pregătise, s-a transformat în umilirea instanţei, care nu s-a mai putut apăra decât evacuând sala înainte de terminarea procesului, pe care nu s-a mai încumetat să-l continuie vreodată!

Cu toţii aşteptăm acum plecarea din Oradea, spre Aiud, sau spre Gherla, căci numai aceste două posibilităţi le întrevedem la orizont.

Make însă aşteaptă ceva în plus: răfuiala cu Ducu, pe care şi-a pregătit-o în cele mai mici amănunte, căutând în sertarul fără fund al memoriei sale toate documentele necesare!

El îmi comunică acest lucru, cu menţiunea că nu va rata prima ocazie ivită când vom fi cu toţii împreună!

Cum se va rezolva întâlnirea dintre aceşti doi titani ai memoriei? Nu este nici o exagerare, atât Make cât şi Ducu, au o memorie cu totul ieşită din comun.

În afară de memorie, Ducu are o inteligenţă remarcabilă, o cultură cum rar se întâlneşte la tineretul de astăzi, dublată de multa fantezie, de iniţiativă şi de dorinţa de a ajunge în vârf prin orice mijloace.

Make, un anticomunist înăscut, un anticomunist prin studierea profundă a marxism-leninismului, extrem de inteligent, cu un enorm bagaj de cunoştiinţe, metodic şi cu un raţionament deductiv fără fisură, a adăugat o muncă fără preget inteligenţei sale native atât de dezvoltate. Cinstit sufleteşte şi loial, Make are în el un spirit de echitate care refuză categoric orice compromis, spre deosebire de Ducu, care se dovedeşte complet lipsit de scrupule, atunci când îşi propune un ţel.

Lupta pe care şi-o asumă Make, devine pentru mine de-a dreptul pasionantă.

Dar iată că plecăm. Explozie de bucurie. Într-adevăr justificată această bucurie... nu cred să existe în întreaga ţară un penitenciar mai rău ca cel din Oradea.

Pg368/364

* * *

Astăzi, când sunt în pragul „eliberării” şi, cu excepţia Moldovei, a stufului şi a Canalului, pot afirma că am cunoscut bine toate penitenciarele din ţară, am certitudinea că Oradea este cel mai îngrozitor penitenciar.

La gară pot schimba câteva cuvinte cu o deţinută, care se urca în acelaşi tren. Aflu de la ea că a stat la Mislea împreună cu soţia mea Elena, cu doamna Antonescu, cu Marta Cristoveanu şi cu Ileana Crătunescu. Sunt bucuros să aflu veşti bune.

În tren întâlnesc o veche cunoştinţă, avocatul Licea din Turnu Severin. În acelaşi compartiment se află domnul Jovin, vechi fruntaş naţional ţărănist.

Spre bucuria noastră, ajungem la Aiud. Suntem băgaţi într-o cameră mare de trecere, unde suntem numai noi.

Ca întotdeauna după terminarea unui proces, după o izolare prelungită, răfuelile îşi spun cuvântul!

Ducu este cu greu scăpat de către Paul, să nu fie bătut de ţărani. Paul îl salvează pentru a nu ne face de râs de cum am venit, dar şi pentru motivul că găseşte o prea uşoară pedeapsă pentru Ducu o simplă bătaie.

Ţăranii noştri sunt oameni buni, încrezători, blânzi şi ascultători, însă dacă le înşeli buna credinţă devin nestăpâniţi,

fioroşi şi cruzi, ei ne mai având limite în ceea ce numesc ei „facerea dreptăţii”. Paul Iordănescu, cu calmul său englezesc, cu prestanţa lui, cu demnitatea lui, este poate cel mai indicat în greaua misiune de a-l scoate pe Ducu din mâinile fraţilor Brânzaru şi ale lui Simion Cojocaru, deslănţuiţi şi furioşi. El izbuteşte intervenind în timp util înainte ca acesta să fie prea rău şifonat. Incidentul este însă numai preludiul la ceeace urma să vină! Ducu trebuia să pice în mâinile lui Make, care-l va atinge cu cuvântul, distrugându-l cum nu ar fi putut să o facă furia celor trei ţărani.

La acest „proces”, care a început în atmosfera sumbră aşternută de incidentul ridicat de cei trei vrânceni, după dorinţa lui Make am asistat numai „intelectualii”, (termenul consacrat în închisoare clasei noastre sociale). Deci suntem martori: Ion Ioanid, Paul Iordănescu, Titi Coşereanu şi cu mine, acuzator fiind Make Dumitrescu şi acuzat Ducu Ciocâlteu.

Ducu îşi dă seama de la început de ce va urma şi caută să pareze, afişând o totală nevinovăţie printr-un calm, pe care a reuşit să şi-l menţină până la sfârşit, deşi poziţia lui a devenit penibilă.

Make a început metodic cu întrebări nesupărătoare, aparent fără importanţă, la care Ducu răspunde cu dezinvoltura sa obişnuită, dar încet, încet, cercul întrebărilor se strânge şi se poate vedea cu claritate că cele mai nesemnificative întrebări ale lui Make îşi au importanţa lor, răspunsurile lui Ducu, puse cap la cap, constituind autoacuzarea sa. Make strânge pe nesimţite cleştele raţionamentului său deductiv, căruia Ducu îi face faţă din ce în ce mai greu. Într-o dispută pornită de pe picior de egalitate, în sensul inteligenţei, cu o oarecare superioritate a lui Ducu, superioritatea abilităţii, balanţa înclină din ce în ce mai mult spre Make, deoarece la memorii egale, Make dispune de superioritatea adevărului, pe când

Ducu trebuie să facă faţă unei ţesături de minciuni spuse de el, pe care nu le mai poate reproduce cu fidelitate! Astfel minciună după minciună, intrigă după intrigă, sunt scoase la iveală, şi Ducu este nevoit să le recunoască, dar în acelaşi timp le justifică mai mult sau mai puţin plauzibil. Make trece peste aceste justificări ca şi cum le-ar accepta, dar îl obligă prin întrebări subtile să mintă cât mai mult, pentru ca până la urmă să-i demonstreze fără drept de apel că nici acum, în cel din urmă ceas, el nu se poate dezbăra de minciuni. După mârşăvia „turnătoriilor” de la Securitate, Make trece la ţesătura de intrigi pe care a făcut-o Ciocâlteu pe celularul de la Oradea, prin care a vrut să treacă toate „turnătoriile” din anchetă pe seama mea. Este pentru prima oară când aud toate acestea şi în capul meu se face lumină asupra izolării mele de către ţărani! Nu mă amestec absolut deloc în dezbaterea provocată de Make, lăsându-l pe el singur să elucideze totul. Aflu însă cu această ocazie că, la Oradea, Ducu a fost pus în aceeaşi celulă cu Ion Ioanid, pentru a-l trage de limbă asupra timpului în care Ioanid a fost liber în Bucureşti!

Deşi era prevenit asupra lui Ducu, acesta tot a reuşit să ducă Securităţii unele informaţii despre Ion Ioanid. Majoritatea dintre ele au fost eronate, deoarece Ioanid a fost totuşi foarte prudent în toate afirmaţiile sale, cu toate că nu-l putea crede pe Ducu chiar „turnător” ordinar şi astfel a scăpat câteva lucruri, pe care Ciocâlteu le-a înflorit, pentru a-şi arăta iscusinţa şi devotamentul faţă de noul stăpân.

Cum a putut să cadă atât de jos acest om înzestrat cu atâtea calităţi, este ceva cu totul de neînţeles, dar fapt cert este că a rămas definitiv în ghearele Securităţii. Mai târziu, în Aiud, s-au putut descoperi noi turnătorii făcute de el. După aceea şi până la eliberare, zece ani mai târziu, el şi-a pus întreaga inteligenţă în slujba Securităţii, devenind un „turnător” notoriu, arhicunoscut în toate închisorile!

Părăsesc aceste triste amintiri, pentru a reveni în celula mea de la Zarca Gherla.

* * *

Este mijlocul lui Septembrie, vreme frumoasă, în două luni trebuie să fiu eliberat! Sunt optimist, nu în privinţa eliberării… mă aşteaptă probabil un domiciliu obligator… dar sunt bine dispus… au trecut uşor aceşti ani, cu ajutorul gândurilor mele. Dacă voi rămâne peste termen la Zarcă, nici asta nu va fi o nenorocire… mai am atât de mult de reflectat!

Programul se desfăşoară normal… se observă parcă o oarecare plictiseală a gardianului… tace… nu înjură! Îmi fac programul meu… educaţie fizică… repetarea poeziilor.

Aud o uşă, parcă a doua de la mine… aud paşi… apoi uşa de jos se deschide şi se închide!

Bate în calorifer… reuşesc să descifrez:

— Aici Emil… aici Emil!

— Da Emile, spune…

— L-au luat pe domnul Brussescu… cred că l-au dus pe celular.

— Se poate, Emile… s-ar putea să mă ia şi pe mine… în două luni ne expiră pedeapsa.

— Drum bun, domnule Pantazi, n-am să vă uit şi am să vă caut în Bucureşti.

— Cu bine, Emile, şi ţine-te tare… aşa cum am vorbit!

Mai trec vreo zece minute… se aud din nou paşii miliţianului… se apropie… trage zăvorul la celula mea… deschide uşa şi-mi spune:

— Ia-ţi bagajul şi vino după mine! Formulă nouă… schimbată faţă de cea normală cu p… m… parcă seamănă oarecum cu cea de la Aiud, când am fost scos pentru eliberare.

Ajungem la celular… urcăm la primul etaj… gardianul se opreşte în faţa celulei 183… trage zăvorul… deschide uşa împingându-mă înăuntru.

Un val de aburi şi de căldură mă izbeşte în faţă. Mirosul este îngrozitor. Înghesuiala nu este chiar atât de mare. Un deţinut mă întreabă:

— De unde vii?

— De la Zarcă!

— Acolo se face reeducare?

— Nu… dar aici?

— Daaa… ne eliberăm… zilnic pleacă oamenii acasă!

— Dar în ce constă reeducarea?

— Ne dau ziare să citim… ne scot din când în când la câte-un film!

— Dar altceva?…întrebări?… obligaţii?

— Nu, absolut nimic… nu ne întreabă absolut nimic… citim ziarul şi atâta tot… vedem filmul… ne duce la plimbare… masa e mult mai bună… este bine… v-am spus căîn fiecare zi sunt liberări!

Mi-a venit inima la loc… mă duc până în fundul celulei, dar nu văd nici un cunoscut. Sunt interpelat de un alt deţinut… figură de intelectual… figură parcă săpată în stâncă… simpatică…

— Mă numesc Mircea Marin… sunt avocat din Câmpina, stabilit în Bucureşti.

Pentru a nu-mi pune o sumă întreagă de întrebări îi spun cum mă numesc, de unde sunt, de unde vin, câtă puşcărie am făcut… tot, tot ce mi-a venit în cap în primul moment.

Mircea Marin mă primeşte cu multă amabilitate şi îmi face rost şi de un pat alături de el, în fundul celulei. Este ceva rar

pentru un nou venit, să ocupe un loc atât de bun! Încep să mă obişnuiesc cu aerul prost şi cu căldura. Mircea Marin este tot timpul lângă mine, dându-mi tot felul de lămuriri: suntem 118 în celulă… se fac tot timpul eliberări… reeducarea nu mai este ce a fost odată, ci doar o formă, pentru a nu spune că au fost obligaţi să ne pună în libertate… mâncare bună… cam acelaşi lucru, pe care-l aflasem deja cu câteva minute mai înainte.

Într-adevăr s-au produs mari schimbări de patru ani, de când sunt eu în Zarcă! Într-o astfel de celulă, înainte eram băgaţi 200 de oameni şi chiar 240! Ziare? Cât umblam noi după un mic petec de ziar la Baia Sprie, sau la Cavnic! Am cerut imediat Scânteia… am întors-o pe dos, la ştirile externe… dar dezamăgire completă… absolut nimic!

Mircea Marin este un om simpatic, cu care ai ce vorbi şi un admirabil companion în împrejurările actuale.

A doua zi de dimineaţă primim ziarul Scânteia… aceeaşi dezamăgire… absolut nimic, în afară de marile realizări ale partidului şi guvernului! Mă hotărăsc să renunţ la acest prim mijloc de reeducare!

Suntem scoşi la cinematograf, în holul mare al închisorii. Sunt aşezate bănci în toată această mare sală… cred că intră câteva sute de deţinuţi. Până la începerea filmului, mă uit prin sală. Îl văd la câteva bănci în urma mea pe Vlad Brussescu. Îl strig şi aflu că este în celula vecină! Perfect… vom putea comunica prin perete!

Printre bănci, văd pe cineva care caută să se strecoare până la mine, făcându-mi semne prieteneşti. Îl recunosc cu greutate, fiind fără barbă… este Dan Hurmuzescu! Ne îmbrăţişăm… este vesel… îmi spune că vine de la izolare, deoarece a bătut un „turnător”. După aceea, cu un aer foarte serios îmi spune:

— Ioane, trebuie să-ţi spun adevărul, eu am făcut reeducarea, am acceptat-o… trebuie să mă înţelegi… eu sunt bătrân… vreau să mai ies o dată liber… altfel mueam aici…

aşa, sper să mai am şanse… tu eşti încă tânăr… tu nu trebuie să faci ce am făcut eu…

— Dar Dane… toţi facem acum reeducarea!

— Aaaa, nu, acum nu se face reeducare, este cu totul altceva… înţelege-mă!

Nu l-am înţeles… era greu să-l înţeleg… eu nu auzisem decât de reeducarea de la Piteşti, care ştiam că a încetat de mult. Dan a plecat la locul lui, cad începea filmul.

„Lalele… lalele", este titlul filmului după titlul melodiei din film. Ceva banal, o intrigă pe un şantier, se scoate în evidenţă conştinciozitatea comuniştilor atât în muncă, cât şi pentru descoperirea sabotorilor! Temă la ordinea zilei în întreaga epocă comunistă! „Duşmanii" sunt descoperiţi prin vigilenţa „oamenilor cinstiţi" şi, în „entuziasmul general", se munceşte, se construieşte, „viitorul de aur al comunismului"!!! Filmul însă ne destinde prin câteva melodii frumoase şi printr-o actriţă încântătoare! Cel puţin aşa mi se pare mie acum, care de cinci ani nu am mai văzut „picior de femeie"!

Ne întoarcem în celulă. Vorbesc la perete cu Vlad, care este mai optimist ca întotdeuna… „ne liberăm". În celulă cunosc un tânăr, care-mi face o deosebită impresie. Este vorba de Florin Pavlovici, student în ultimul an la litere şi filosofie, arestat în timpul evenimentelor din Ungaria împreună cu un serios lot de studenţi din Bucureşti. Şef de promoţie, inteligent, cu o cultură frumoasă, Pavlovici este unul din tinerii din noua generaţie, care se remarcă în mod deosebit. Pasionat după Baudelaire, el recită ore întregi din versurile marelui poet francez şi cu aceasta mă captivează pentru cea mai mare parte a timpului. Îmi vorbeşte cu entuziasm despre noua generaţie, spunându-mi că sunt foarte multe elemente bine pregătite, că anticomunismul este o trăsătură generală şi că închisoarea nu face decât să-i învrăjbească mai mult. Îi pare rău că a fost

despărţit de colegii lui, cu care a fost arestat, şi în special de Saşa Ivasiuc, după părerea lui un element de mare valoare.

Din vorbă în vorbă Florin Pavlovici află de la mine că sunt vechi prieten cu Vlad Brussescu, cu care a fost la stuf şi că, în momentul de faţă, Vlad se găseşte în celula vecină. S-au înţeles admirabil amândoi şi împreună cu Ivasiuc au reuşit să-şi mai descreţească frunţile în urâtul coşmar al stufului.

Dar prietenia repede închegată cu Florin Paviovici nu este deloc pe placul lui Mircea Marin, care se simte „abandonat" şi reacţionează destul de violent împotriva lui situându-se singur într-o postură ridicolă.

Evident Paviovici vorbeşte şi despre profesorii avuţi la Facultatea de Litere şi Filosofie şi, între ei, vorbeşte cu admiraţie de profesoara lui de „Literatură Comparată", Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Atât i-a trebuit lui Mircea Marin, pentru a scoate în relief diferenţa între Lovinescu şi Buşulenga! Pavlovici se apără şi în acelaşi timp îşi apără „dascălul preferat", spunând că el nu o discută pe Zoe Dumitrescu Buşulenga ca om, caracter sau culoare politică, ci numai ca „profesor", ca erudiţie. Mircea Marin nu poate fi de acord cu această diferenţiere făcută de Florin Pavlovici. Enervat, Pavlovici răspunde tăios:

— Buşulenga este o comunistă, dar este o eminentă profesoară!

— Ce face? O comunistă? A fost legionară! Este o oportunistă, s-a vopsit în toate culorile pentru a parveni!

— Nu cunosc trecutul politic a lui Zoe Dumitrescu Buşulenga, se poate ca dumneata să ai perfectă dreptate, eu i-am admirat numai erudiţia şi metoda de predare, răspunde Pavlovici mult mai ponderat.

Am intervenit pentru ca să nu degenereze periculos conflictul, ceeace ar fi fost penibil.

— Degeaba vă certaţi când este foarte posibil ca amândoi să aveţi dreptate. Această Buşulenga, sau cum o cheamă, poate să fie în acelaşi timp şi o oportunistă şi o excelentă profesoară!

Se pare că amândoi au fost mulţumiţi cu acest compromis, căci spiritele s-au calmat!

După o ieşire la plimbare cu mult mai lungă ca de obicei ne-am întors în celulă şi am găsit zidul spart lângă tavan între celula noastrăşi cea vecină, o gaură prin care se putea chiar trece! Astfel s-a luat o admirabilă legătură între aceste două celule. Din camera vecină un deţinut apare în dreptul găurii şi întreabă:

— Printre dumneavoastră este domnul Pantazi?

— Eu sunt.

— Domnul Greceanu vrea să vorbească cu dumneavoastră… aşteptaţi puţin… este bolnav şi se ridică cu greutate până pe patul al patrulea.

Îl revăd pe Dido după aproape 20 de ani!

— Ce ai Dido? Eşti bolnav?

— E… o arterită… o flebită… merge… dar tu… cum o duci?

— Bine, măi… sunt sănătos tun… spune-mi de tine… mi-a spus colegul tău că te ridici cu greutate până la patul al patrulea!

— Mi s-a înegrit piciorul… dar sper să nu ajung la amputare… nu pot merge!

— Vezi să nu te „înneci ca ţiganul la mal”!

— N-ai grijă… o duc mai departe… ce-a fost greu, a trecut! uite,… colonelul Tobă îţi transmite multe salutări!

— Mulţumesc, Dido… stai liniştit… nu mai face astfel de eforturi… te îmbrăţişez.

— Şi eu te îmbrăţişez, Ioane… să ştii că l-am cunoscut pe Make… m-am împrietenit cu el şi am vorbit mult de tine.

— Bine Dido… pe curând.

— Să dee Dumnezeu!

Starea în care l-am găsit pe Dido m-a îngrijorat profund. Mă gândesc la el, la bravul căpitan de aviaţie decorat cu „Mihai Viteazul”, pilotul socotit în unanimitate ca al treilea pilot român după Şerbănescu şi Bâzu Cantacuzino, la omul care a făcut prima evadare dintr-un penitenciar!

Vestea evadării de la Aiud a lui Dido Greceanu, împreună cu Șirianu și Spulbatu, s-a răspândit ca fulgerul în toate închisorile. Sărind de pe marele zid ce înconjura închisoarea, Dido își fracturase ambele picioare și astfel fusese imediat prins. El a fost pur și simplu căsăpit de către gardieni, alegându-se cu multe alte fracturi și a zăcut peste un an într-o izolare, iar faptul că a scăpat cu viață constituie o adevărată minune! Șirianu și cu Spulbatu au fost prinși după câteva zile, împușcați și aduși la penitenciar pentru a fi arătați deținuților, care au fost obligați să facă un adevărat pelerinaj prin fața celor două cadavre. Evadarea celor trei, constituie unul din cele mai importante evenimente din istoria închisorilor noastre, iar exemplul lor „pildă vie” a curajului și, rezistenței opuse Comunismului.

De la Vlad Brussescu aflu că la „Salcia” a stat cu Ion Omescu, o altă figură proeminentă în închisoare, și că acum se află în aceeași celulă cu el Al. George, cunoscut pentru preocupările lui asupra „indianisticei”. Vlad are un optimism exuberant asupra eliberării noastre iminente, mai ales că într-o lună ne expiră și pedeapsa. Caut să-l temperez, arătându-i și alternativa „domiciliului obligatoriu”, dar nu reușesc!

Îmi trec timpul căutând să diminuez disputele între Mircea Marin și Florin Pavlovici, însă nici aici nu am nici un succes! Zoe Dumitrescu-Bușulenga rămâne obiectul diferendelor, ea constituind pentru Mircea Marin simbolul abject al noii educații a tineretului, iar pentru Pavlovici, amintirea duioasă a unui profesor erudit. Evident Florin este profund dezamăgit aflând că „Zoe” a fost legionară, aceasta demonstrându-i

oportunismul ei în trecut și în prezent, dar nu poate uita frumoasele cursuri pe care le preda. Din punctul de vedere al atitudinei morale, desigur Mircea Marin are dreptate, eu înțeleg ca un om să aibă o convingere legionară, după cum înțeleg să aibă și o convingere comunistă, dar a trece de la o convingere la alta, nu poate însemna altceva decât oportunism.

— Florine, ai numai în parte dreptate, deoarece o convingere comunistă nu mai este plauzibilă după 20 de ani de comunism. Această profesoară a ta, chiar dacă ar fi fost de la început comunistă, a avut vreme să-și dea seama de realitate, ea trebuia de mult timp să se fi retras de la catedră, dacă ar fi avut cât de puțină conștiință. Vezi tu Florine, aici este marea noastră „bubă”: „intelectualitatea colaboraționistă”!

— Ai perfectă dreptate, sunt lucruri la care nu m-am gândit... eu însă am fost entuziasmat de erudiția ei, cum s-ar zice „am supt cultură” de la ea și acest lucru nu l-am putut uita.

— Te înțeleg, Florine, dar în momentele grele prin care trece neamul nostru, intelectualii ar trebui să fie în fruntea rezistenței, ori din păcate ei sunt cei mai deficitari. Bușulenga ta este un exemplu clasic al degradării intelectualilor.

Din convorbiri la perete, aflu că și profesorul universitar de matematici Radu Roșca se află printre noi și că se ocupă cu predarea limbii engleze.

Ne scoate din nou la film! La un moment dat în sală se produce o mare busculadă. Îl văd pe Vlad Brussescu bătându-l pe un deținut! Aflu că acesta este un „turnător” și se numește Samson. Vlad este dus la izolare.

Mai trece o săptămână şi sunt scos pentru a fi dus la „camera de eliberare”! După câteva minute este adus şi Vlad. Amândoi am scăpat cu un centimetru de păr! Evident „podoaba capilară” constituie pentru noi o serioasă preocupare!

Vorbim, vorbim mult, despre trecut, despre viitor! Posibilitatea domiciliului obligator mă persecută fără a mă demoraliza. Vlad în schimb nu anvizajează sub nici un motiv această perspectivă. Mâncarea este destul de acceptabilă… supravegherea inexistentă. Ultimele zile trec cu greutate. În sfârşit 13 Noiembrie 1963… ziua liberării a sosit! Suntem amândoi scoşi la grefă. Ni se dau de la magazie hainele civile.

— Vezi, mă, că ne dau drumul?

— Nu se ştie, Vlade, până nu ieşim liberi pe poartă, nu trebuie să anticipăm!

Plecăm…însă însoţiţi… însoţiţi de un sergent major! El ia foile noastre de drum… el ne ia şi foile de eliberare! Ne liberăm… în Bărăgan… în domiciliu obligatoriu! Schimbăm cei câţiva metri pătraţi, pentru câţiva kilometri pătraţi! Îl întreb pe însoţitorul nostru unde ne duce şi acesta îmi răspunde. „La Valea Călmăţui, un sat din Bărăgan, aproape de Galaţi”!

De ce-mi era frică, nu am scăpat, dar totuşi… un pas către libertate! Câţi paşi mai trebuiau încă făcuţi?

Ajungem la Bucureşti, unde trebuia să schimbăm trenul. Stăm în Bucureşti patru ore! Nu avem dreptul să părăsim gara, dar putem primi vizite! Ne îmbogăţim sumara garderobă cu lucruri de iarnă şi facem rost şi de câteva mii de lei, destul de mult pentru felul nostru modest de viaţă.

În sfârşit, suntem la Galaţi. Dormim pe o masă la Miliţie! Schimbăm însoţitorul şi pornim mai departe, către Valea Călmăţui. De la noul sergent major care ne face „onoarea” de a ne însoţi, aflu că Ion Darie se află tot în satul ce ne va oferi ospitalitate.

Ajungem la Valea Călmăţui! Primii locatari ai acestui sat au fost deportaţii bănăţeni, care au făcut şi cele dintâi colibe. Suntem favorizaţi de soartă… găsim bordeie gata făcute!

La Miliţie ni se spune că avem o condamnare de doi ani, care în mod normal se prelungeşte la expirare cu încă doi ani, aceasta în cazul cel mai fericit, căci de obicei prelungirile se fac cu câte cinci ani! Suntem repartizaţi… fiecare unde găseşte! Mergem la Ion Darie, care ocupă o garsonieră… o cameră de trei pe trei cu un mic antreu de un metru pătrat, având şi prispă! Dar garsoniera lui Pitty este „mobilată”, el locuieşte împreună cu o ţărăncuţă, căreia i-a expirat „domiciliul obligator”, dar neavând unde să se ducă s-a stabilit la Valea Călmăţui! Are şi ea o căsuţă identică cu a lui Pitty, dar locuiesc împreună! Este mai cald!

Bucuria revederii este imensă… urmează cheful de rigoare… Pitty este excelent aprovizionat cu de toate de către părinţii săi, care locuiesc tocmai la Cluj, vin cu maşina plină de două ori pe lună la Valea Călmăţui!

În cursul zilei, nu avem dreptul de a părăsi satul, în cursul nopţii „libertatea” se restrânge… nu putem părăsi locuinţa!

Vlad găseşte şi el un prieten apropiat, pe Ionică Varlam, care-l găzduieşte de la început. Pitty anunţă imediat în tot satul venirea noastră. Primesc vizita doctorului Sandu Ghica pe care nu l-am mai văzut din 1952 de la Baia Sprie. Sunt 11 ani de-atunci! Ne cunoşteam din 1946 de la mare, este nepotul lui Dan Hurmuzescu. Sandu este medicul oficial al satului, el împarte cu Pitty această sarcină. Sunt invitat pentru Duminica următoare la masă. Încet, încet, intrăm în viaţa obişnuită, invitaţii la masă, chiar invitaţii la bridge, la şuete, etc. La Pitty… mesele sunt toată ziua, ele nu se mai strâng niciodată. Asta nu înseamnă că toată lumea o duce la fel de bine. Majoritatea trebuie să lucreze pentru a-şi câştiga pâinea şi în plus patru lei pe zi, adică ţigările!

Primesc vizita lui Nicu Iunian, „şeful Partidului Ţărănesc Agrar”! Desigur că acest partid a murit odată cu Grigore Iunian, tatăl lui Nicu! Dar vechea boală din închisori, aceea a „Şefiilor”, continuă şi în domiciliul obligator! Pe Nicu Iunian l-am cunoscut în 1951 la Jilava, sunt 12 ani de atunci, se investise deja cu „Şefia” partidului inexistent! Avea omul vechime! Acum partidul condus de el căpătase şi o atitudine politică… bine înţeles anti-comunistă! „Şeful” îşi aduce aminte de atitudinile sale de bravură, când refuzase colaborarea cu „Frontul Naţional Democrat”… felul în care Nicu Iunian îl pusese la punct pe Petru Groza… și câte şi mai câte! Nicu îşi continuă închipuitele amintiri: ”Şi Maniu era un încăpăţânat, i-am spus eu ce trebuia să facă, dar nu m-a ascultat"!

Altfel Nicu Iunian este un om foarte simpatic, cultivat, binecrescut şi amuzant, Dacă îi accepţi fantasmagoriile, devii prietenul lui cel mai bun şi ai chiar şansa de a fi primit „în partid” şi, de ce nu… de a avea „o legitimă aspiraţie la un portofoliu”!

Fac cunoştiinţă cu prietenii lui Pitty: Pisoski, Ionică Varlam şi Sandu Botez. Îi remarc pe Varlam pentru frumoasa sa cultură. Sunt invitat la bridge la domnul Florescu, vechi diplomat şi văr cu fostul meu comandant de escadron de la 9 Roşiori, Gheorghe Florescu. Este cercul elevat al Văii Călmăţuiului. În aceeaşi casă îl întâlnesc pe Camil Demetrescu, pe care nu-l mai văzusem din 1946. Aflu că în sat se găseşte şi domnul Solomon, fruntaş naţional-ţărănist şi fost demnitar, care stă foarte retras, dar are o frumoasă atitudine, spre deosebire de N. Carandino, care a părăsit domiciliul obligator şi se află la Galaţi, colaborând din punct de vedere „cultural” cu regimul. Tot în sat se află şi căpitanul de grăniceri Ghineraru, fiul fostului general, criminal de război real, o tristă amintire a figurilor ce au trecut prin închisori. Căpitanul Chiriţescu şi regizorul Gănescu completează lista oamenilor

mai proeminenţi din sat. Dar cum în comunism nu există închisoare, colonie de muncă, fără „turnători”, nici Valea Călmăţui nu poate fi scutită de această plagă socială. Astfel sublocotenentul de jandarmi Glogojanu a avut „onoarea” de a fi „prim turnător” la Valea Călmăţui! El a fost ajutat de colonelul de Cavalerie Golici, care a depus tot zelul spre a fi „la înălţimea” misiunii sale. Colonelul Golici a fost un învârtit în timpul războiului, dând cel mai „strălucit exemplu” de cum nu trebuie să se comporte un ofiţer activ de Cavalerie. A ajuns la Valea Călmăţui fără a face închisoare, pentru afaceri cu aur, „Partidul şi Guvernul” oferindu-i această „onorabilă meserie de turnător” spre a se reabilita!

Vine mama pentru trei zile. Ea a părăsit clandestin domiciliul ei obligatoriu pentru a mă vedea. Întâlnire emoţionantă. Aflu de la ea că nu a mai trebuit să lucreze la descărcat şi încărcat vagoane de marfă în gara Craiova, meserie pe care a făcut-o timp de 12 ani! După aceea a fost avansată... bucătăreasă pe un şantier timp de doi ani, iar acum, de un an, dă lecţii de limba franceză. Are foarte mulţi elevi şi a strâns o sumă frumuşică cu gândul că ne va fi de folos mie şi tatălui meu când ne vom elibera. A trebuit să-i spun trista veste că tatăl meu a murit încă din Ianuarie 1958. A fost distrusă, spera că ne vom întoarce amândoi.

Aflăm ştirea asasinării lui Kennedy. Suntem cu toţii îndureraţi. Kennedy ne oferise satisfacţia gonirii ruşilor din Cuba. Da... a fost o satisfacţie, cu toate că nu ne „încălzea” cu nimic!

De la Sandu Ghica aflu în sfârşit ce s-a petrecut la Piteşti! îşi cere scuze pentru faptul ca m-a evitat la Baia Sprie, dar acolo era venit cu misiunea de a continua reeducarea de la Piteşti, iar eu aş fi fost „primul vizat” dacă s-ar fi văzut că mi-este prieten! Nici acum nu înţeleg bine de ce m-a evitat, dar Sandu îmi explică faptul că prietenii trebuiau schingiuiţi în

mod special, spre a arăta devotamentul total pentru cauza reeducării! El îmi spune că a fost schingiuit şi umilit, până când la rândul lui a fost obligat să bată, să chinuie şi să schingiuiască pe alţii. Îmi dau seama că Sandu este definitiv tarat şi că niciodată nu-şi va putea revent complet. De altfel chiar aici, la Valea Călmăţui, el nu vede pe absolut nimeni, stând în camera lui sau ducându-se la muncă. Sunt singurul cu care Sandu a vorbit despre aceste lucruri şi i-am respectat dorinţa de a nu mă vedea în viitor nici pe mine. Infirmitatea lui sufletească a putut fi parată momentan, dar niciodată vindecată. De altfel peste câţiva ani s-a sinucis.

Principalii mei prieteni rămân Vlad şi cu Pitty, care stabilesc de-acum înainte o caldă prietenie. Inteligenţa, volubilitatea, prietenia lui Pitty, îmi fac realmente bine, nesimţind deloc restricţiile domiciliului obligatoriu. Sunt însă nevoit să-l trădez pe Pitty, văzându-l din ce în ce mai rar, deoarece fac rost de o sursă inepuizabilă de cărţi. Citesc zi şi noapte, chiar la lumina proastă a lămpii cu gaz, care produce mai mult fum decât lumină. Aceasta însă nu mă lipseşte cu desăvârşire de şuetele cu Vlad şi cu Pitty, dar consider timpul mult prea preţios pentru a nu-l dedica în marea lui majoritate cititului. Ingurgitez cu nesaţ politică, istorie, filosofie, economie, destinzându-mă doar cu literatură. Nu mă recunosc pe mine însumi cu această putere de acumulare, pentru a recâştiga din cei 15 ani pierduţi în închisoare, Nu mă interesează viaţa satului, munca, intrigile, băutura, mesele copioase, absolut nimic, în afară de citit, de parcă au intrat zilele în sac! Între timp ni se repartizează o casă, mie şi lui Vlad, o casă de două camere şi un antreu, dar care este complet deteriorată şi pe care sunt nevoit să o repar, cu ajutorul banilor pe care mi-i trimite mama în fiecare lună şi cu ajutorul muncii fără preget a lui Pitty. Sobele de fier sunt alimentate din plin de către Pitty,

care nu ştiu de unde face rost de atâţia coceni şi uscături! Nu am suferit deloc de frig.

Odată cu primăvara anului 1964, încep şi eliberările! Ne părăsesc pe rând Pisoski, Ionică Varlam, Sandu Botez, domnul Florescu, Sandu Ghica şi în sfârşit Pitty. Ultimii în sat rămân eu şi cu Vlad. Dar iată că vine şi rândul nostru, începutul lui Iunie găsindu-ne în Bucureşti!

Un nou pas către libertate! Către libertate sau către adevărata închisoare?

Libertatea mea de cuget din Zarcă şi libertatea de a citi de la Valea Călmăţui, nu le voi mai întâlni niciodată în aşa zisa libertate!

Abia acum intru în marea închisoare, care se numeşte „Republica Populară Română” !!!

Im Namen des Führers und Obersten Befehlshabers der Wehrmacht

verleihe ich

dem

Korpsgeneral

Constantin P a n t a z i

das

Eiserne Kreuz 1. Klasse

Hauptquartier, den 12. April 1943

Das Oberkommando des Heeres

[signature]

Generalfeldmarschall.

(Dienstgrad und Dienststellung)

IM NAMEN DES DEUTSCHEN REICHES

VERLEIHE ICH

SEINER EXZELLENZ
DEM RUMÄNISCHEN
VERTEIDIGUNGSMINISTER
HERRN DIVISIONSGENERAL
CONSTANTIN PANTAZI

DAS GROSSKREUZ
DES ORDENS VOM DEUTSCHEN ADLER
MIT SCHWERTERN

BERLIN, DEN 14. NOVEMBER 1941
DER DEUTSCHE REICHSKANZLER

Im Namen des Führers und Obersten Befehlshabers der Wehrmacht

verleihe ich

dem

Leutnant

Ion Pantazi,

9.Rosiori-Regiment,

das

Eiserne Kreuz 2.Klasse

.......A.H.Qu.........,den 1.November...1942.

Generaloberst und Ober-
befehlshaber der 17.Armee

(Dienstgrad und Dienststellung)

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională
Rege al României

La toți de față și viitori, Sănătate

Dorind a răsplăti meritele Sublocotenentului Pantazi C. Ioan, din Regimentul 9 Roșiori, pentru bravura și sângele rece cu care și-a condus plotonul în ofensiva din vara anului 1942, participând la luptele glorioase purtate de regimentul său, astfel: cucerirea localității și înălțimilor Est Kurtschanskaja, cucerirea cotei 202 Est Temryuk, atacul de noapte și cucerirea satului și înălțimilor Chutori Bekogo din Peninsula Taman.

Cade rănit în fruntea plotonului său la atacul localității Witschestebliskaja, însă refuză evacuarea.

Se distinge de asemenea în misiunea de apărare pe crestele munților Kaucaz, cota 175 Sud Tabacicesdij.

Revenind pe front după cererea sa ia parte la luptele dela Novorosisk, unde pe munțele Misacko reușește cu toate atacurile inamicului date în continuu timp de 10 zile să rămână neclintit pe poziție și să-i cauzeze grele pierderi.

Noi îi conferim Ordinul militar „Mihai Viteazul" clasa IIIa

Drept care îi dăm acest brevet subscris de Noi și învestit cu regescul Nostru sigiliu.

Dat în Sinaia la 20 Decemvrie 1943

Mihai

Antonescu
Mareșal al României
și
Conducătorul Statului

I.D. No 3266
Brevet No 905

Ministrul Apărării Naționale
General, [signature]

ROMÂNIA

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
SECTORUL I GALBEN
OFICIUL CENTRAL DE STARE CIVILĂ

Nr. 29639

1946, luna Iunie . In 20

La răspuns se va cita numărul

C E R T I F I C A T

In baza cererei înreg. la No. 29639/1946, se certifică de noi că D-l Locotenent ION GABRIEL CRISTIAN PANTAZI, domiciliat în Bucureşti în B-dul Lascar Catargiu No. 45, este fiul D-lui Constantin Pantazi şi a D-nei Adriana Pantazi.-

Acest certificat va servi pentru justificare în vederea vizitării tatălui D-sale, deţinut în Penitenciarul Aiud.-

[illegible]TOR DE PRIMAR GENERAL
[illegible]er al Stării Civile
ss. [illegible]
Emil Coconeţiu

DIRECTOR,
[signature]